

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

BIL IECHYD Y CYHOEDD (CYMRU)

Memorandwm Esboniadol

Yn ymgorffori'r Asesiad Effaith
Rheoleiddiol a'r Nodiadau Esboniadol

Mehefin 2015

BIL IECHYD Y CYHOEDD (CYMRU)

Memorandwm Esboniadol Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru)

Paratowyd y Memorandwm Esboniadol hwn gan Adran Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Llywodraeth Cymru ac fe'i gosodir gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Datganiad yr Aelod

Yn fy marn i, byddai darpariaethau Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru), a gyflwynir gennyf ar 8 Mehefin 2015, o fewn cymhwysedd deddfwriaethol Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Mark Drakeford AC

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Yr Aelod Cynulliad sy'n gyfrifol am y Bil

8 Mehefin 2015

CYNNWYS

Rhestr o'r talfyriadau

RHAN 1 – Memorandwm Esboniadol

1. Disgrifiad
2. Y cefndir deddfwriaethol
3. Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael
4. Ymgynghori
5. Pŵer i lunio is-ddeddfwriaeth
6. Asesiad Effaith Rheoleiddiol

RHAN 2 – Asesiad Effaith Rheoleiddiol

7. Opsiynau, costau a manteision
8. Asesu cystadleuaeth ac effeithiau penodol
9. Adolygiad ôl-weithredu

Atodiad A – Nodiadau Esboniadol

Atodiad B – Tablau Crynodeb o'r costau

Atodiad C – Tabl tarddiadau

Atodiad Ch – Tabl crynodeb o'r camau presennol ac arfaethedig ar gyfer rheoli tybaco/e-sigarêts

Rhestr o Dalfyriadau

ACAS – Y Gwasanaeth Cyngori, Cymodi a Chyflafareddu

BCAP – Y Pwyllgor Darlledu ar Arferion Hysbysebu

BILI – Bwrdd Iechyd Lleol

BMA – Cymdeithas Feddygol Prydain

BTA – Cymdeithas Toiledau Prydain

CAP – Pwyllgor Arferion Hysbysebu

CCUHP – Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn

CLILC – Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru

CIEH – Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd

CPD – Datblygiad Proffesiynol Parhaus

DfT – Yr Adran Drafnidiaeth

ECHR – Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol

ECITA – Cymdeithas Fasnach y Diwydiant Sigaréts Electronig

EHO – Swyddog Iechyd yr Amgylchedd

ENDS – Systemau Electronig ar gyfer Cyflenwi Nicotin

ENNDS – Systemau Electronig nad ydynt yn Cyflenwi Nicotin

FCTC – Confensiwn Fframwaith Sefydliad Iechyd y Byd ar Reoli Tybaco

FPN – Hysbysiad Cosb Benodedig

FTE – Cyfwerth ag Amser Llawn

GOWA – Deddf Llywodraeth Cymru 2006

MHRA – Asiantaeth Rheoleiddio Meddyginiaethau a Chynhyrchion Gofal Iechyd

MUP – Isafswm Pris fesul Uned o Alcohol

NICE – Y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal.

NIDs – Dyfeisiau Mewnanadlu Nicotin

NRT – Therapi Disodli Nicotin

OFT – Y Swyddfa Masnachu Teg

PNA – Asesiad o Anghenion Fferyllol

PSSRU – Uned Ymchwil Gwasanaethau Cymdeithasol Personol

QALY – Blynnyddoedd o fywyd wedi'u haddasu yn ôl ansawdd

RAN – Hysbysiad Camau Adfer

RIA – Asesiad Effaith Rheoleiddiol

RPO – Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad

RSO – Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad

RYO – Tybaco rhydd i'w rollo

SME – Busnesau bach a chanolig

VOT – Gwerth amser

WHO – Sefydliad Iechyd y Byd

WNHSS – Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru

Rhan 1 – Memorandwm Esboniadol

1. Disgrifiad

1. Mae Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) ('y Bil') yn defnyddio deddfwriaeth fel dull o wella ac amddiffyn iechyd a lles poblogaeth Cymru. Mae'n cynnwys cyfres o ddarpariaethau mewn meysydd annibynnol o bolisi iechyd y cyhoedd.
2. Er bod nifer o'r materion a nodir yn y Bil wedi bod yn destun trafod ers cryn amser, mae'r Bil hefyd yn ymateb i heriau iechyd newydd a rhai sy'n dod i'r amlwg. Gyda'i gilydd, y bwriad yw i'r darpariaethau fod o fudd cadarnhaol cronrus i boblogaeth Cymru a cheisio sefydlu amgylchiadau sy'n ffafriol i iechyd da, ac a fydd yn caniatáu ar gyfer atal niwed i iechyd.
3. I grynhoi, mae'r Bil yn cynnig cyflwyno newidiadau sy'n:-
 - Gosod cyfyngiadau ar y defnydd o dybaco a dyfeisiau mewnanadlu nicotin er enghraifft sigaréts electronig mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig, a rhoi pŵer i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau i ymestyn y cyfyngiadau i fannau agored penodol;
 - Darparu ar gyfer creu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin;
 - Rhoi pŵer i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau i ychwanegu at y troseddau sy'n cyfrannu at Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yng Nghymru;
 - Gwahardd rhoi tybaco a/neu gynhyrchion nicotin i unigolyn o dan 18 oed;
 - Darparu ar gyfer creu cynllun trwyddedu mandadol i ymarferwyr a busnesau sy'n cynnal "triniaethau arbennig" sef aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatŵio;
 - Cyflwyno gwaharddiad ar dyllu rhannau personol o gorff unigolyn o dan 16 oed;
 - Newid y trefniadau ar gyfer penderfynu ar geisiadau i fod ar restr fferyllol Byrddau Iechyd Lleol, i system sy'n seiliedig ar anghenion fferyllol cymunedau lleol; a
 - Ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol baratoi strategaeth leol i gynllunio sut y byddant yn diwallu anghenion eu cymunedau ar gyfer defnyddio cyfleusterau toiledau a fydd ar gael i'r cyhoedd.
4. Mae'r materion sydd wedi eu cynnwys yn y Bil yn berthnasol i iechyd a lles corfforol ac iechyd a lles meddwl, ac felly dylid ystyried bod cyfeiriadau at iechyd y cyhoedd trwy'r Bil a'r Memorandwm Esboniadol yn cynnwys y ddwy agwedd hyn.

2. Y Cefndir Deddfwriaethol

5. Mae Adran 107 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 yn darparu cymhwysedd deddfwriaethol i Gynulliad Cenedlaethol Cymru ('y Cynulliad') wneud deddfau ar gyfer Cymru a elwir yn Ddeddfau'r Cynulliad.

6. Mae Adran 108 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 yn darparu bod darpariaeth yn un o Ddeddfau'r Cynulliad o fewn cymhwysedd deddfwriaethol y Cynulliad os yw'n ymwneud ag un neu fwy o'r pynciau a restrir o dan unrhyw un o'r penawdau yn Rhan 1 o Atodlen 7 o'r Ddeddf honno ac nad yw'n rhan o unrhyw un o'r eithriadau a restrir yn y Rhan honno o'r Atodlen (o dan y pennawd hwnnw neu o dan unrhyw un o'r penawdau hynny), ac nad yw'n gymwys heblaw mewn perthynas â Chymru nac yn rhoi, gosod, addasu neu ddileu (na'n rhoi pŵer i roi, gosod, addasu neu ddileu) swyddogaethau y gellir eu harfer heblaw mewn perthynas â Chymru.

7. Mae darpariaethau'r Bil yn ymwneud â'r pynciau canlynol:

Pwnc 9 'Iechyd a Gwasanaethau Iechyd':

"Promotion of health. Prevention, treatment and alleviation of disease, illness, injury, disability and mental disorder. Control of disease. Family planning. Provision of health services, including medical, dental, ophthalmic, pharmaceutical and ancillary services and facilities. Clinical governance and standards of health care. Organisation and funding of national health service."

Pwnc 12 'Llywodraeth Leol':

"...Powers and duties of local authorities and their members and officers..."

Pwnc 15 'Lles Cymdeithasol':

"...Protection and well-being of children (including adoption and fostering) and of young adults..."

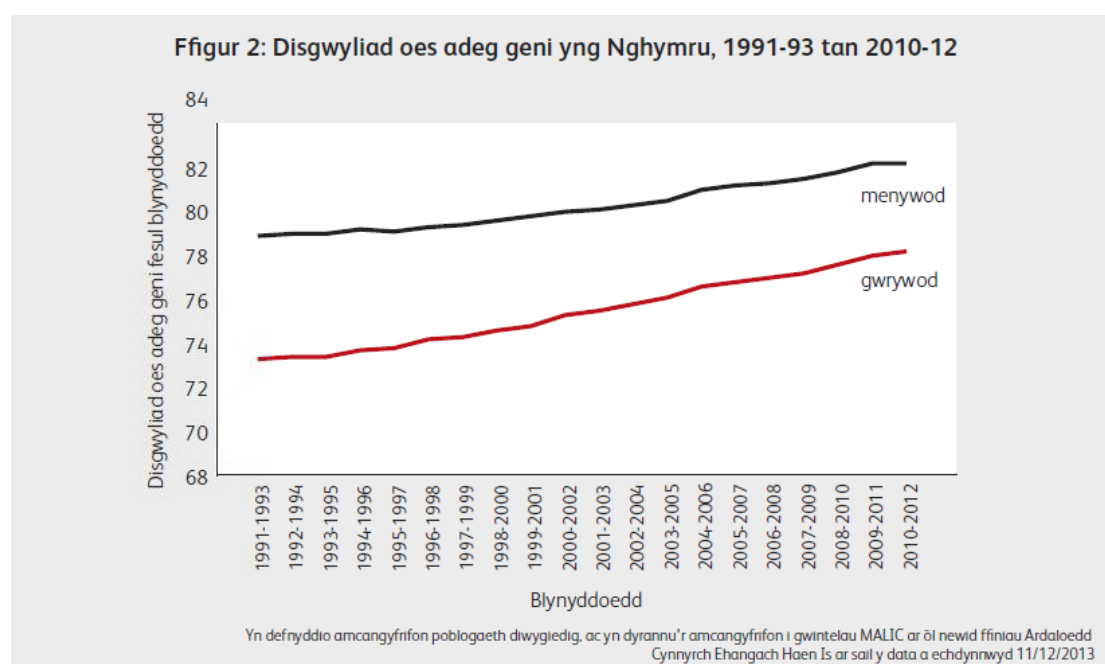
8. Mae'r pynciau uchod yn rhoi cymhwysedd i'r Cynulliad Cenedlaethol wneud y darpariaethau sydd wedi eu cynnwys yn y Bil. Mae Rhan 2 y Bil yn cynnwys darpariaethau sy'n dileu swyddogaethau cyn-gychwyn Gweinidog y Goron. Bydd y darpariaethau hynny o fewn cymhwysedd deddfwriaethol y Cynulliad os yw'r Ysgrifennydd Gwladol yn cydsynio i'r darpariaethau o dan Ran 3 o Atodlen 7 i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Mae trafodaethau â Llywodraeth y DU yn mynd rhagddynt gyda golwg ar gael y cydsyniad hwnnw. Mae Llywodraeth Cymru yn rhagweld y bydd trafodaethau ar faterion cydsynio yn dod i ben yn ystod Cyfnod 1.

3. Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael

Cyd-destun

9. Mae iechyd poblogaeth Cymru yn parhau i wella. Yn gyffredinol, mae pobl yn byw yn hirach ac yn mwynhau iechyd gwell nag erioed o'r blaen, a gellir gwneud mwy i fynd i'r afael â phroblemau iechyd. Mae disgwyliad oes yn parhau i wella ac mae'r bwlch rhwng dynion a menywod yn lleihau, er bod y bwlch rhwng yr ardaloedd mwyaf a lleiaf difreintiedig yn parhau i fod yn destun pryder.

Ffigur 1¹

10. Er bod iechyd yn gwella, mae'n amlwg hefyd bod Cymru yn wynebu nifer o heriau penodol a sylweddol ym maes iechyd. Maent yn amrywio o heriau demograffig cyffredinol er enghraifft poblogaeth sy'n heneiddio, lefelau uchel o glefydau cronig ac anghydraddoldebau sy'n parhau mewn iechyd, i heriau mwy penodol a achosir gan ddewisiadau o ran ffordd o fyw a datblygiadau cyfoes mewn cymdeithas.

11. Mae blaenoriaethau Llywodraeth Cymru ar gyfer iechyd y cyhoedd yn eglur ac maent wedi eu nodi mewn dogfennau polisi allweddol gan gynnwys y fframwaith cenedlaethol iechyd y cyhoedd *Ein Dyfodol Iach*² a'r cynllun gweithredu strategol *Canlyniadau Tecach i Bawb*³ sydd â'r nod o leihau anghydraddoldebau iechyd. Mae gan Lywodraeth Cymru uchelgeisiau i sicrhau bod iechyd a lles pobl yng Nghymru yn gwella'n gyflymach, a bod y

¹ Prif Swyddog Meddygol Cymru Adroddiad Blynyddol 2013-14: Iachach, Hapusach, Tecach - <http://gov.wales/topics/health/cmo/publications/annual/2014-report/?skip=1&lang=cy>

² Ein Dyfodol Iach – Papur Gwaith Technegol (2009) – Llywodraeth Cymru

³ Canlyniadau Tecach i Bawb (2011) – Llywodraeth Cymru. <http://gov.wales/topics/health/publications/health/reports/fairer/?skip=1&lang=cy>

gwelliannau hynny'n cael eu rhannu'n fwy teg ar draws y boblogaeth. Wrth wireddu'r uchelgeisiau hyn mae Llywodraeth Cymru wedi dangos ei hymrwymiad parhaus i gymryd camau mewn amrywiaeth o ddulliau, gan gynnwys trwy ddeddfwriaeth, i gynorthwyo i wella ac amddiffyn mwy ar iechyd pawb.

12. Mae'r modd y mae cymdeithas yn datblygu'n gyflym yn golygu ei bod yn fwy pwysig nag erioed i Lywodraeth Cymru fod yn effro i flaenoriaethau iechyd y cyhoedd sy'n dod i'r amlwg. Yn benodol, mae'n gynyddol hanfodol bod camau gweithredu, gan gynnwys camau deddfwriaethol, yn cael eu sbarduno gan agweddau ataliol er mwyn sicrhau bod cynaliadwyedd wrth wraidd yr agenda iechyd y cyhoedd.

13. Mae deddfwriaeth yn hanesyddol wedi gwneud cyfraniad pwysig at fynd i'r afael â materion iechyd y cyhoedd. Profwyd mai deddfwriaeth yw un o'r dulliau mwyaf pwerus sydd ar gael i lywodraethau wrth ymateb i heriau ym maes iechyd, yn rhai hen a newydd. Mae deddfwriaeth mewn meysydd mor amrywiol â'r gwaharddiad ar ysmygu mewn mannau caeedig cyhoeddus a gwregysau diogelwch mewn cerbydau wedi gwneud cyfraniad cadarnhaol sylweddol at iechyd y cyhoedd. Mae'r Bil yn ceisio ategu'r traddodiad cryf hwn.

14. Wrth gyflwyno'r Bil hwn, mae Llywodraeth Cymru'n rhoi'r pwyslais ar lunio amgylchiadau cymdeithasol sy'n hybu iechyd da, ac atal niwed diangen i iechyd, pan fo hynny'n bosibl. Yn rhan o'r agwedd hon, cydnabyddir hefyd bod gan unigolion gyfrifoldeb i ofalu am eu hiechyd eu hunain, a gweithredu mewn ffyrdd sy'n hybu eu lles corfforol a'u lles meddwl eu hunain.

15. Mae'r Bil yn mabwysiadu dull ataliol ym mhob un o'i ddarpariaethau ac felly mae'n gyson ag egwyddorion gofal iechyd darbodus. Mae'n gwneud hyn drwy geisio ymyrryd ar adegau sydd â photensial sylweddol o sicrhau buddion hirdymor, i iechyd unigolion ac o ran osgoi'r beichiau hirdymor a achosir gan afiechyd y gellid ei osgoi. Wrth wneud hynny mae'r Bil yn canolbwyntio hefyd ar ddiogelu iechyd a lles plant a phobl ifanc yng Nghymru yn y dyfodol.

16. Er na all un darn o ddeddfwriaeth ymdrin yn llawn â'r holl faterion sy'n effeithio ar iechyd y cyhoedd, mae'r Bil yn ceisio gwneud cyfraniad cadarnhaol trwy ddod â chyfres o gamau ymarferol at ei gilydd mewn meysydd penodol, er mwyn sicrhau effaith gadarnhaol gronnus ar iechyd a lles. Y bwriad yw gwneud cyfraniad pwysig at gyfres ehangach o gamau ar gyfer gwella iechyd, ochr yn ochr â chamau deddfwriaethol eraill, a gwasanaethau, rhaglenni ac ymgyrchoedd ym maes iechyd y cyhoedd.

17. Mae'r dull gweithredu a ddilynir yn y Bil hefyd yn cyd-fynd â'r agwedd gyffredinol tuag at ddeddfwriaeth yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) a gyflwynir gan Lywodraeth Cymru. Mae hyn yn golygu ystyried pwysigrwydd cynnwys cymunedau ac adlewyrchu amrywiaeth y boblogaeth; sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn gweithredu ar y cyd; gwaith ataliol; ac ymyriadau cynnar. Mae egwyddorion o'r fath yn rhan annatod o iechyd y cyhoedd.

Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru)

18. Mae strwythur y Bil wedi'i rannu fel a ganlyn:-

- Rhan 2: Tybaco a chynhyrchion nicotin, sy'n cwmpasu:-
 - Cyfyngiadau ar y defnydd o dybaco a dyfeisiau mewnanadlu nicotin (megis sigarêts electronig) mewn mannau cyhoeddus a mannau gwaith caeedig a sylweddol gaeedig, a phŵer i wneud rheoliadau i ymestyn y cyfyngiadau i fannau agored penodol;
 - Cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin;
 - Pŵer i wneud rheoliadau i ychwanegu troseddau at y drefn Gorchymyn Mangreoedd o dan Gyfyngiad; a
 - Rhoi tybaco etc i bobl o dan 18 oed;
- Rhan 3: Triniaethau arbennig;
- Rhan 4: Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff;
- Rhan 5: Gwasanaethau fferyllol;
- Rhan 6: Darparu toiledau; a
- Rhan 7: Cyffredinol.

19. Mae'r tudalennau canlynol yn disgrifio diben ac effaith pob un o'r rhannau. Mae pob rhan yn cynnwys cefndir cyffredinol y cynigion, y sefyllfa bresennol, diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael. Ni ddarperir adran ar wahân ar gyfer Rhan 2, Pennod 3 o'r Bil, sy'n ymdrin â gweithrediad cyffredinol Gorchymynion Mangreoedd o dan Gyfyngiad. Ceir ymdriniaeth fanwl o hyn mewn adrannau perthnasol o'r ddogfen sy'n ymwneud â'r gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin.

Tybaco a chynhyrchion nicotin

20. Mae ysmygu tybaco yn achosi niwed difrifol i iechyd ysmygwyr a phobl nad ydynt yn ysmygu sy'n anadlu mwg pobl eraill. Mae'n parhau i fod yr un achos mwyaf o afiechyd a marwolaeth y gellid eu hosgoi yng Nghymru, gan achosi tua 5,450 o farwolaethau bob blwyddyn⁴.

21. Mae'r baich sylweddol a achosir gan afiechyd o ganlyniad i ysmygu yn cyflwyno cost economaidd sylweddol i Gymru. Mae ymchwil yn dangos ei bod tua £302 miliwn o gost y flwyddyn i GIG Cymru drin afiechydon sy'n gysylltiedig ag ysmygu, ac amcangyfrifir bod y gost i economi Cymru oherwydd diwrnodau absenoldeb salwch ac egwylion ysmygu ychydig dros

⁴ Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru (2012) – 'Tybaco ac iechyd yng Nghymru, 2012' – <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/922/tudalen/59878>

£90 miliwn y flwyddyn. Ysmygu yw un o brif achosion anghydraddoldebau iechyd hefyd, ac fe'i nodwyd yn un o brif achosion y bwlch mewn cyfraddau marwolaeth rhwng yr ardaloedd mwyaf a lleiaf difreintiedig⁵.

22. Gall plant ddechrau arbrofi ag ysmygu a dechrau ysmygu mor gynnar â chyfnod yr ysgol gynradd, neu gall ddigwydd yn hwyrach ym mywyd unigolyn ifanc. Dechreuodd dau o bob tri ysmygwr cyn eu bod yn 18 oed, a dechreuodd bron i 40% ysmygu'n rheolaidd cyn eu bod yn 16 oed⁶.

23. Mae'n amlwg bod pobl ifanc yn gallu datblygu dibyniaeth ar nicotin yn gyflym a gall fod yn amhosibl iddynt leihau'r risgiau yn sgil eu dibyniaeth oherwydd eu bod yn gaeth i dybaco. Dangosodd astudiaeth yn Llundain fod ysmygu un sigarét yn ffactor risg i blant ddod yn ysmygwyr rheolaidd hyd at dair blynedd yn ddiweddarach⁷. Hefyd, mae cyswllt rhwng dechrau ysmygu'n gynnar ac ysmygu'n drymach wedi hynny, lefelau dibyniaeth uwch, llai o debygolrwydd o roi'r gorau i ysmygu a chyfraddau marwolaeth uwch⁸. Mae ymyriadau i leihau'r niferoedd sy'n dechrau ysmygu ymhlith pobl ifanc yn allweddol felly er mwyn bodloni'r amcan cyffredinol o leihau cyffredinrwydd ysmygu.

24. Mae gwaith da wedi ei wneud yng Nghymru i sicrhau bod llai o bobl ifanc yn ysmygu,⁹ ac mae cyfraddau ysmygu ymhlith oedolion wedi gostwng o 23% yn 2010 i 21% yn 2013¹⁰. Er hyn, mae angen gwneud mwy eto i gynyddu nifer yr oedolion sy'n llwyddo i roi'r gorau i ysmygu, gan barhau i atal pobl ifanc rhag dechrau ysmygu. Mae llawer o ysmygwyr yn anhapus eu bod yn gaeth i dybaco. Roedd Arolwg Iechyd Cymru yn 2013 yn nodi bod 72% o ysmygwyr yn dymuno rhoi'r gorau i'r arfer, a bod 41% wedi ceisio rhoi'r gorau yn ystod y flwyddyn flaenorol¹¹.

25. Yn 2012, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru Gynllun Gweithredu Cymru ar Reoli Tybaco¹² sy'n nodi strategaeth gynhwysfawr ar reoli tybaco, gyda'r nod o ddiogelu plant a phobl ifanc rhag effeithiau niweidiol tybaco ar iechyd a lleihau anghydraddoldebau mewn iechyd. Mae'r Cynllun Gweithredu ar Reoli

⁵ ASH Cymru a Sefydliad Prydeinig y Galon Cymru (2013). The economic cost of smoking to Wales: a review of existing evidence.

⁶ Y Swyddfa Ystadegau Gwladol. General Lifestyle Survey Overview: A report on the 2011 General Lifestyle Survey. 2013. <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/ghs/general-lifestyle-survey/2011/rpt-chapter-1.html>

⁷ Fidler, JA et al. (2006) Vulnerability to smoking after trying a single can lie dormant for three years or more. Tobacco Control

⁸ Coleg Brenhinol y Meddygon (2010) Passive smoking and children. Llundain: Coleg Brenhinol y Meddygon.

⁹ Currie C et al. golygyddion - *Social determinants of health and well-being among young people. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2009/2010 survey*. Copenhagen, Swyddfa Ranbarthol Sefydliad Iechyd y Byd ar gyfer Ewrop, 2012 (Health Policy for Children and Adolescents, Rhif 6).

¹⁰ Arolwg Iechyd Cymru <http://gov.wales/statistics-and-research/welsh-health-survey/?skip=1&lang=cy>

¹¹ <http://gov.wales/statistics-and-research/welsh-health-survey/?skip=1&lang=cy>

¹² Llywodraeth Cymru (2012) Cynllun Gweithredu Cymru ar Reoli Tybaco. Caerdydd. Llywodraeth Cymru.

Tybaco yn nodi gweledigaeth o gymdeithas ddi-fwg ar gyfer Cymru gyda tharged heriol o leihau lefelau ysmegu ymhlith oedolion i 16% erbyn 2020.

26. Mae tystiolaeth yn awgrymu mai'r dull mwyaf effeithiol o reoli tybaco yw strategaeth gynhwysfawr sy'n cyfuno trethi uchel ar gynhyrchion tybaco, trefn reoleiddio ar gyfer hysbysebu a gwerthu tybaco, cyfyngiadau ar ysmegu mewn mannau cyhoeddus, amrywiaeth o fentrau wedi eu haddasu'n benodol i helpu ysmygwyr roi'r gorau, a mentrau i addysgu a chodi ymwybyddiaeth y cyhoedd¹³.

27. Er bod llawer o ysmygwyr yn rhoi'r gorau heb ddefnyddio gwasanaethau a chynhyrchion rhoi'r gorau i ysmegu, cydnabyddir bod cynhyrchion nicotin yn gallu gwneud cyfraniad pwysig at helpu ysmygwyr i roi'r gorau yn gyfan gwbl, neu i ddefnyddio llai o gynhyrchion tybaco. Mae cynhyrchion nicotin yn cynnwys ffurfiau traddodiadol o therapi disodli nicotin (NRT) trwyddedig, fel patsys, gwm a losenni nicotin. Mae tystiolaeth gref ar gael ynghylch diogelwch defnyddio NRT ar y cyd ag ysmegu yn y tymor hir. Mae hynny'n awgrymu nad yw defnydd hirdymor o NRT yn arwain at gynnydd mewn achosion o niwed, gan gynnwys problemau cardiofasgwlaidd neu ganser, yn ôl y dadansoddiad diweddaraf o'r canlyniadau 12.5 mlynedd o ddechrau'r astudiaeth.¹⁴

28. Mae systemau electronig ar gyfer cyflewni nicotin, a elwir fel arfer yn sigaréts electronig (ar ôl hyn e-sigarét) yn ffurf newydd o gynnyrch nicotin ac mae rhai gwneuthurwyr wedi cyflwyno cynhyrchion i'w trwyddedu gan yr Asiantaeth Rheoleiddio Meddyginiaethau a Chynhyrchion Gofal Iechyd. Gan fod y term e- sigarét yn adnabyddus iawn, fe'i defnyddir trwy'r Memorandwm Esboniadol hwn. Dros y pump i ddeng mlynedd ddiwethaf, mae'r farchnad ar gyfer e-sigaréts wedi datblygu'n gyflym. Mae hyn wedi codi pryderon eu bod yn gwneud i ymddygiad ysmegu ymddangos yn beth normal a bod plant a phobl ifanc yn eu defnyddio, ac y gallai hyn arwain at ddibyniaeth ar nicotin, ac o bosibl at ddibyniaeth ar dybaco pe byddai e-sigaréts yn arwain at ysmegu tybaco. Mae pryderon wedi eu codi hefyd am eu heffaith ar ansawdd yr aer y tu mewn i adeiladau a'r gallu i orfodi'r polisïau di-fwg presennol. Ar hyn o bryd, nid yw effeithiau hirdymor defnyddio e-sigaréts wedi eu sefydlu¹⁵.

29. I ymdrin â'r pryderon hyn, mae'r Bil yn cynnwys nifer o elfennau sy'n gwneud cyfraniad cronus. Rhoddir gwybodaeth fanwl yn y paragraffau canlynol am ddiben pob elfen a'r effeithiau y bwriedir iddi eu cael. Bydd darpariaethau'r Bil hefyd yn gweithio ar y cyd â chyfres eang o gamau presennol a rhai sydd wedi eu cynllunio ar lefel Cymru, y DU ac Ewrop. Rhoddir crynodeb o'r rhain yn y tabl yn Atodiad Ch.

¹³ Gilbert A., Cornuz J. (2003) Which are the most effective and cost-effective interventions for tobacco control? Copenhagen, Swyddfa Ranbarthol Sefydliad Iechyd y Byd ar gyfer Ewrop (Adroddiad Rhwydwaith Tystolaeth Iechyd); <http://www.euro.who.int/document/e82993.pdf>

¹⁴ <https://www.nice.org.uk/guidance/PH45/chapter/9-The-evidence>

¹⁵ Pisinger Charlotta. Døssing Martin, A systematic review of health effects of electronic cigarettes, *Preventive Medicine* (2014), doi:10.1016/j.ypmed.2014.10.009

30. Dros amser disgwylir i'r camau a gynigir effeithio ar ymwybyddiaeth pobl o'r ffactorau iechyd sy'n gysylltiedig â thybaco a chynhyrchion nicotin, ac i hynny yn ei dro yn arwain at newid mewn ymddygiad. Bydd llai o bobl ifanc yn dechrau ysmegu a bydd rhai oedolion yn llwyddo i roi'r gorau i ysmegu. Disgwylir y bydd llai o bobl yn ysmegu a/neu y bydd pobl yn ysmegu llai o ganlyniad i hyn.

Y Gyfarwyddeb Cynhyrchion Tybaco

31. Datblygiad pwysig diweddar yw Cyfarwyddeb 2014/40/EU (y 'Gyfarwyddeb Cynhyrchion Tybaco'), sy'n disodli ac yn ehangu'r camau presennol ar gyfer rheoli tybaco a nodir yng Nghyfarwyddeb 2001/37/EC. Mae'r Gyfarwyddeb ddiwygiedig yn nodi rheolau cyson ar gyfer cyfansoddiad cynhyrchion tybaco a'r dull o'u labelu.

32. Mae llawer o Gyfarwyddeb Cynhyrchion Tybaco 2001 yn parhau, ond mae'r Gyfarwyddeb ddiwygiedig yn fwy eang o ran cwmpas, ac yn cynnwys darpariaethau newydd i:

- Gyflwyno lleiafswm o 20 o sigaréts ar gyfer maint pecyn a lleiafswm o 30g ar gyfer pwysau pecyn tybaco rhydd i'w rollo;
- Parhau i hysbysu ynghylch cynhwysion ac allyriadau cynhyrchion tybaco, ac ehangu hynny mewn rhai meysydd;
- Cynyddu maint y rhybuddion iechyd, gan gynnwys testun a llun i rybuddio, i orchuddio 65% o flaen a chefn y pecyn gyda'i gilydd (30% o flaen y pecyn a 40% o gefn y pecyn yn flaenorol);
- Gwahardd geiriau penodol camarweiniol i ddisgrifio'r cynnyrch, er enghraifft 'naturiol' neu 'organig';
- Gwahardd sigaréts a thybaco rollo sy'n cynnwys blas, er enghraifft menthol;
- Cyflwyno system olrhain a nodweddion diogelwch er mwyn gallu 'dilyn trywydd' cynhyrchion tybaco, i gryfhau'r frwydr yn erbyn masnach anghyfreithlon;
- Rheoleiddio e-sigaréts a'r cetris ail-lenwi cysylltiedig;
- Rheoleiddio sigaréts di-dybaco; a
- Chyflwyno cynllun hysbysu (neu awdurdodi) ar gyfer cynhyrchion tybaco newydd.

33. Rhaid i Gyfarwyddeb Cynhyrchion Tybaco 2014/40/EU gael ei throsi yn ddeddfwriaeth ddomestig y DU erbyn 20 Mai 2016.

Cyfyngiadau ar y defnydd o dybaco ac e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus caeedig

Cefndir

34. Cyflwynwyd deddfwriaeth i wahardd ysmygu mewn mannau cyhoeddus caeedig yng Nghymru yn 2007¹⁶ i ddiogelu'r cyhoedd rhag y niwed sy'n gysylltiedig â mwg pobl eraill. Mae'r gwaharddiad ar ysmygu wedi bod yn llwyddiant i iechyd y cyhoedd. Mae ymchwil a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru yn dangos bod ansawdd yr aer wedi gwella'n sylweddol mewn mannau cyhoeddus caeedig ers i'r gwaharddiad ar ysmygu gael ei gyflwyno¹⁷. Mae nifer yr oedolion sy'n gorfod mewnanadlu mwg pobl eraill wedi gostwng hefyd.

35. Ers cyflwyno'r gwaharddiad hwnnw, mae systemau electronig ar gyfer cyflenwi nicotin wedi ymddangos. Diben y dyfeisiau hyn yw anweddu a chyflenwi cymysgedd cemegol i'r defnyddiwr. Mae hwn fel arfer yn cynnwys nicotin, propylen glycol a chemegau eraill. E-sigaréts yw'r math mwyaf cyffredin o system electronig ar gyfer cyflenwi nicotin. Maent fel arfer yn cael eu gweithredu gan fatri ac yn gwresogi hylif fel y gall y defnyddiwr ei fewnanadlu. Cynigir e-sigaréts mewn amrywiaeth o lefelau nicotin a rhyw 7,000 o flasau, gan gynnwys tybaco, menthol, ffrwythau, siocled a gwm cnoi, a gallai rhai ohonynt ddenu plant a phobl ifanc¹⁸. Rydym yn gwybod bod cynhyrchion tybaco (confensiynol) â blas arnynt yn cael eu defnyddio'n anghymesur gan bobl ifanc.¹⁹

36. Mae mathau amrywiol o e-sigaréts ar gael. Mae'r dyfeisiau cynharaf wedi eu dylunio i edrych fel y rhai confensiynol (sy'n cynnwys tybaco), er enghraifft sigaréts, sigârs, pibelli a shishas. Mae rhai ail genhedlaeth yn aml yn edrych yn debyg i ysgrifbin. Mae'r rhai trydedd genhedlaeth yn fwy, gyda thanc. Maent yn edrych yn fwy gwahanol a gellir eu haddasu'n unigol. Mae'r rhan fwyaf o'r e-sigaréts sydd ar y farchnad ar hyn o bryd yn rhyddhau anwedd ac yn efelychu'r dull arferol o ysmygu trwy symud y ddyfais o'r llaw i'r geg. Mae ffigur dau isod yn dangos enghreifftiau o wahanol gynhyrchion e-sigaréts sydd ar gael ar hyn o bryd, ond mae llawer mwy na'r rhain ar y farchnad ac maent yn esblygu'n barhaus.

Ffigur 2²⁰

Cynnyrch	Disgrifiad
E-sigarét untro	Dyfais siâp sigarét sy'n cynnwys batri a

¹⁶ Deddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Mangreoedd etc Di-fwg (Cymru) 2007 (O.S. Rhif 2007/787 (Cy.68)) a ddaeth i rym ar 2 Ebrill 2007.

¹⁷ <http://gov.wales/topics/health/improvement/smoking/legislation/ban/?skip=1&lang=cy>

¹⁸ Hardcastle, K, Hughes, K, Worsley, J, Bennett, A, Ireland, R a Sweeney, S (2014). "Most people I know have got one": Young people's perceptions and experiences of electronic cigarettes. Canolfan Iechyd y Cyhoedd Prifysgol John Moores Lerpwl, Lerpwl.

¹⁹ E-Cigarettes A Scientific Review. Rachel Grana, PhD, MPH; Neal Benowitz, MD; Stanton A. Glantz, PhD
http://circ.ahajournals.org/content/129/19/1972.full?ijkey=d28c5d971050a38249828b4dc44736615120eb97&keytype2=tf_ipsecsha

²⁰ Papur cefndir ar e-sigaréts (Systemau Electronig ar gyfer Cyflenwi Nicotin), Rachel Grana, PhD MPH; Neal Benowitz, MD; Stanton A. Glantz, PhD. Center for Tobacco Control Research and Education, Prifysgol California, San Francisco, Canolfan sy'n Cydweithio â Sefydliad Iechyd y Byd ar Reoli Tybaco. Paratowyd ar gyfer menter di-dybaco Sefydliad Iechyd y Byd, Rhagfyr 2013.

	chetriseu sy'n cynnwys atomeiddiwr i wresogi sylwedd (â nicotin neu beidio). Nid oes modd ei ailwefru na'i ail-lenwi a'r bwriad yw ei daflu ar ôl i'r cynnyrch beidio â chynhyrchu aerosol. Gwelwir hwn weithiau'n e-hookah.
E-sigarét y gellid ei ailwefru 	Dyfais siâp sigarét sy'n cynnwys batri sy'n cysylltu ag atomeiddiwr a ddefnyddir i wresogi sylwedd sydd fel arfer yn cynnwys nicotin. Mae'n aml yn cynnwys elfen sy'n rheoleiddio hyd y pwff a/neu sawl pwff y gellid eu cymryd un ar ôl y llall.
E-sigarét maint canolog ar ddull ysgrifbin y gellir ei ailwefru 	Mae'n fwy na sigarét, ac mae'r batri'n aml yn un â mwy o gapasiti. Gallai gynnwys cetriseu sydd eisoes wedi ei llenwi neu getriseu y gellid ei hail-lenwi (a elwir yn aml yn clearomizer). Mae gan y dyfeisiau hyn swïts yn aml sy'n galluogi'r defnyddiwr i reoleiddio hyd pob pwff a pha mor aml y mae'n cymryd pwff.
E-sigarét mawr ar ddull tanc y gellid ei ailwefru 	Mae'n llawer mwy na sigarét ac mae gan y batri fwy o gapasiti. Fel arfer mae'n cynnwys cetriseu fawr y gellir ei hail-lenwi. Mae'n aml yn cynnwys switsys a chas ar gyfer addasu capasiti'r batri. Gellir ei addasu'n rhwydd.

37. Mae'r cyhoedd wedi dod yn llawer mwy ymwybodol o e-sigaréts yn y blynyddoedd diwethaf. Cafwyd nifer o ymgyrchoedd hysbysebu a noddi proffil uchel, yn ogystal â mwy o sylw gan y cyfryngau, sydd wedi cynorthwyo i wneud y dyfeisiau'n fwy poblogaidd. Ers mis Tachwedd 2014, caniateir hysbysebu e-sigaréts ar deledu daearol²¹. Mae ASH England²² yn amcangyfrif bod tair gwaith mwy o ddefnyddwyr e-sigaréts ym Mhrydain dros y ddwy flynedd ers 2012, o 700,000 i 2.1 miliwn.

38. Ym mis Tachwedd 2013, canfu adroddiad a gomisiynwyd gan Cancer Research UK²³ fod 121 o geisiadau am nodau masnach ar gyfer cynhyrchion e-sigaréts wedi eu cyflwyno yn y DU rhwng mis Mai 2012 a mis Mehefin 2013. Canfu hefyd y defnyddir nawdd, cefnogaeth gan enwogion, rhwydweithiau cymdeithasol, hysbysebion teledu a chynhyrchion arloesol hefyd.

²¹ <http://www.cap.org.uk/News-reports/Media-Centre/2014/New-ecig-ad-rules.aspx>

²² Taflen Wybodaeth ASH am y defnydd o sigaréts electronig ym Mhrydain. Ebrill 2014.

²³ The marketing of electronic cigarettes in the UK. Adroddiad gan Marisa de Andrade, Gerard Hastings, Kathryn Angus, Diane Dixon a Richard Purves. Comisiynwyd gan Cancer Research UK. Tachwedd 2013.

39. Mae'r rhesymau dros ddefnyddio e-sigaréts yn amrywio o un unigolyn i'r llall. Ceir tystiolaeth o amrywiaeth o ffynonellau sy'n awgrymu bod llawer o bobl yn defnyddio e-sigaréts i'w cynorthwyo i roi'r gorau i ysmegu neu i ddisodli tybaco yn rhannol er mwyn lleihau'r niwed sy'n gysylltiedig ag ysmegu tybaco'n rheolaidd²⁴. Gelwir y bobl hynny sy'n defnyddio e-sigaréts i ddisodli tybaco'n rhannol yn 'ddefnyddwyr deuol'. Gallai hyn fod yn rhan o ddull o leihau niwed fel y mae'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal²⁵ yn ei argymhell ar gyfer ysmegwyr nad ydynt yn gallu rhoi'r gorau i ysmegu tybaco neu'n anfodlon gwneud hynny. Fodd bynnag, mae hyd yn oed ysmegu ychydig o sigaréts yn achosi bron cymaint o risg glefyd cardiofasgwlaidd ag ysmegu'n drwm, ac mae'r cyfnod y mae rhywun yn ysmegu (yn ogystal â pha mor drwm) yn pennu'r risg o ganser yr ysgyfaint²⁶.

40. Mae ffigur 3 isod yn dangos patrymau defnydd ymhlith pobl a oedd yn defnyddio e-sigaréts yn rheolaidd yn 2013. Mae'n dangos bod y rhan fwyaf o ddefnyddwyr hirdymor yn defnyddio'r e-sigaréts maint canolig ar ddull ysgrifbin y gellir eu hailwefru, a elwir hefyd yn ddyfeisiau 'ail genhedlaeth'.

Ffigur 3²⁷

Patrymau defnydd ymhlith pobl sy'n defnyddio e-sigaréts yn rheolaidd		Hyd cyfartalog: 10 mis	
	Math o gynnyrch	%	
	'Tebyg i sigarét'	18	
	'Ail genhedlaeth'	72	
	'Addasiadau'	9	
	Cryfderau a ddefnyddir	%	
	18mg/ml	49	
	11mg/ml	33	
	Cyfuno cryfderau	21	
	0mg/ml yn unig	1	
	Hoff flasau	%	
	Tybaco	53	
	Ffrwyth	33	

²⁴ Gwefan yr Asiantaeth Rheoleiddio Meddyginiaethau a Chynhyrchion Gofal Iechyd (MHRA). <http://www.mhra.gov.uk/Safetyinformation/Generalsafetyinformationandadvice/Product-specificinformationandadvice/Product-specificinformationandadvice%E2%80%9393M%E2%80%9393T/NicotineContainingProducts/index.htm>

²⁵ <https://www.nice.org.uk/guidance/ph45>

²⁶ Background Paper on E-cigarettes (Electronic Nicotine Delivery Systems). Rachel Grana, PhD MPH; Neal Benowitz, MD; Stanton A. Glantz, PhD. Center for Tobacco Control Research and Education University of California, San Francisco WHO Collaborating Center on Tobacco Control. Paratowyd ar gyfer World Health Organization Tobacco Free Initiative Rhagfyr 2013.

²⁷ Vaping profiles and preferences: an online survey of electronic cigarette users. Lynne Dawkins et al. Addiction Cyfrol 108, Rhifyn 6, Tudalennau 1115-1125, Mehefin 2013.

41. Comisiynwyd cynllun treialu mawr rheoledig ar hap yn ddiweddar gan y Sefydliad Cenedlaethol dros Ymchwil Iechyd, i archwilio pa mor effeithiol yw e-sigaréts o'u cymharu â therapi disodli nicotin o'u defnyddio yng ngwasanaethau rhoi gorau i ysmegu y DU. Bydd y prosiect yn dod i ben yn 2018.

Y sefyllfa bresennol

42. Gostyngodd canran yr oedolion sy'n ysmegu yng Nghymru i 21% yn 2013²⁸. Gwelwyd gostyngiad sylweddol yng nghanran y bobl nad ydynt yn ysmegu ac sy'n rheolaidd yn mewnanadlu mwg pobl eraill, o 66% yn 2005-06 i 42% yn 2007, ac ers 2008 mae wedi aros yn eithaf cyson²⁹.

43. Mae e-sigaréts yn gynnyrch gymharol newydd ac felly nid ydym yn gwybod ar hyn o bryd beth fydd yr effeithiau hirdymor o ganlyniad i'w defnyddio, ac mae astudiaethau ar eu heffeithiau ar iechyd yn cael eu cyhoeddi'n barhaus. Mae nifer o astudiaethau sy'n rhoi safbwyntiau cyferbyniol am ddiogelwch a manteision iechyd i'r defnyddiwr ac i bobl gerllaw.

44. Ar hyn o bryd mae rhai rheoliadau ar hysbysebu e-sigaréts, trwy'r Pwyllgor Arferion Hysbysebu a'r Pwyllgor Darlledu Arferion Hysbysebu³⁰. Nod y rhain yw sicrhau nad yw hysbysebion yn hawlio y gellid eu defnyddio fel dull o roi'r gorau i ysmegu neu ar gyfer dibenion meddygol, ac maent yn mynnu ei bod yn ofynnol i hysbysebion teledu gael eu dangos ar ôl y trothwy, sef 9pm.

45. Mae'r farchnad gynyddol am e-sigaréts a lefelau amrywiol y prosesau rheoleiddio ledled Ewrop wedi ysgogi'r Undeb Ewropeaidd i gynnwys e-sigaréts yng nghwmpas y Gyfarwyddeb Cynhyrchion Tybaco³¹ ddiwygiedig. Mae'r Gyfarwyddeb ddiwygiedig yn cyflwyno gofynion diogelwch ac ansawdd mandadol ar e-sigaréts nad ydynt yng nghwmpas y Gyfarwyddeb Meddyginiaethau³². Mae hyn yn cynnwys darpariaethau ar gynnwys nicotin, cynhwysion a dyfeisiau yn ogystal â mecanweithiau ail-lenwi. Mae hefyd yn gwneud un o ddau rybudd iechyd yn fandadol (*'This product contains nicotine which is a highly addictive substance. It is not recommended for use by non-smokers'* neu *'This product contains nicotine which is a highly addictive substance'*); ac yn cyflwyno gofyniad i gynnwys taflenni gwybodaeth mewn pecynnau uned o e-sigaréts a chynwysyddion ail-lenwi. Mae hefyd yn

²⁸ Arolwg Iechyd Cymru <http://gov.wales/statistics-and-research/welsh-health-survey/?skip=1&lang=cy>

²⁹ Tybaco ac Iechyd yng Nghymru 2012 – <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/922/tudalen/51062>

³⁰ <http://www.cap.org.uk/Advice-Training-on-the-rules/Advice-Online-Database/Electronic-cigarettes.aspx>

³¹ http://ec.europa.eu/health/tobacco/products/revision/index_en.htm

³² <http://ec.europa.eu/health/documents/eudralex/vol-1/index.htm>

cyflwyno gofyniad i gynhyrchwyr a mewnforywyr e-sigaréts ddarparu hysbysiad, rheolau llymach ar hysbysebu a threfn ar gyfer monitro datblygiadau'r farchnad. Er hyn, nid yw'r Gyfarwydddeb Cynhyrchion Tybaco ddiwygiedig yn cynnwys cyfyngiadau ar amgylcheddau di-fwg nac ar oed wrth werthu e-sigaréts, er bod aelod-wladwriaethau'n rhydd i reoleiddio ar faterion o'r fath yn eu parthau eu hunain.

46. Cyfeiriwyd tair her gyfreithiol i'r Gyfarwydddeb Cynhyrchion Tybaco ddiwygiedig i Lysoedd Ewrop. Mae'r her o Wlad Pwyl yn ymwneud â sigaréts menthol; mae Totally Wicked, cwmni e-sigaréts, wedi herio'r darpariaethau ar e-sigaréts; ac mae Philip Morris International a British American Tobacco wedi herio'r Gyfarwydddeb gyfan. Nid oes dyddiadau wedi eu pennu ar gyfer yr achosion llys hyd yn hyn.

47. Cyhoeddodd yr Asiantaeth Rheoleiddio Meddyginiaethau a Chynhyrchion Gofal Iechyd ei phenderfyniad ym mis Mehefin 2013 i drwyddedu e-sigaréts fel meddyginiaeth³³. Roedd y penderfyniad hwn yn cydfynd â'r cynnig gwreiddiol gan y Comisiwn Ewropeaidd ar gyfer y Gyfarwydddeb Cynhyrchion Tybaco³⁴ ddiwygiedig, a oedd yn ei gwneud yn ofynnol i bob cynnyrch tybaco gael ei drin fel meddyginiaeth. Er i Senedd Ewrop wrthod y cynnig hwn yn y diwedd, mae'r Asiantaeth wedi parhau â'i phenderfyniad ac mae eisoes yn derbyn ceisiadau am drwyddedau meddyginiaethol ar gyfer cynhyrchion nicotin. Mae Llywodraeth Cymru yn deall bod sawl cais wedi ei gyflwyno. Cafodd anadlydd nicotin drwydded feddygol ym mis Medi 2014³⁵. Bydd cynhyrchwyr e-sigaréts sy'n gwneud cais am drwyddedau meddyginiaethol yn gallu hawlio bod manteision iechyd i'w cynhyrchion, ond ni fydd e-sigaréts sy'n cael eu gwerthu fel cynhyrchion i ddefnyddwyr yn gallu hawlio manteision o'r fath.

48. Cyhoeddodd Llywodraeth y DU ei bwriad i gyflwyno cyfyngiadau ar oed gwerthu ar gyfer yr holl gynhyrchion nicotin, gan gynnwys e-sigaréts. Cyflwynwyd y cam hwn trwy Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014³⁶, sy'n rhoi pwerau i'r Ysgrifennydd Gwladol dros lechyd wneud rheoliadau a fydd yn ei gwneud yn drosedd i werthu cynhyrchion nicotin i bobl o dan 18 oed, a'i gwneud yn drosedd i brynu nicotin ar ran pobl ifanc o dan oed. Ar 2 Chwefror 2014 cytunodd Cynulliad Cenedlaethol Cymru, trwy gynnig cydsyniad deddfwriaethol³⁷, i'r Ysgrifennydd Gwladol dros lechyd gymryd pwerau yn Neddf Plant a Theuluoedd 2014 ar gyfer cynhyrchion nicotin sy'n ymestyn i Gymru a Lloegr. Gwnaed Rheoliadau³⁸ ar 25 Mawrth 2015.

³³ <http://www.mhra.gov.uk/Safetyinformation/Generalsafetyinformationandadvice/Product-specificinformationandadvice/Product-specificinformationandadvice%E2%80%9393M%E2%80%9393T/NicotineContainingProducts/index.htm>

³⁴ <http://ec.europa.eu/health/tobacco/products/revision/>

³⁵ <http://www.kindconsumer.com/products/voke-inhaler-technology>

³⁶ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/6/part/5/crossheading/tobacco-nicotine-products-and-smoking>

³⁷ <http://www.senedd.assemblywales.org/ieDecisionDetails.aspx?Id=1498>

³⁸ O.S 2015/895 – Rheoliadau Cynhyrchion Anadlu Nicotin (Oed Gwerthu a Phrynu ar Ran) 2015

Diben y darpariaethau

49. Diben darpariaethau'r Bil yw sicrhau bod y defnydd o e-sigaréts yn cyd-fynd â'r darpariaethau presennol ar ysmegu. O ganlyniad, bydd y defnydd o e-sigaréts yn cael ei wahardd mewn mannau cyhoeddus caeedig a gweithleoedd yng Nghymru heblaw bod esemptiad wedi ei ddarparu. Mae'r dull gweithredu hwn yn cyd-fynd â chynghor diweddar gan Sefydliad Iechyd y Byd.³⁹

50. Bydd y Bil yn cyflawni'r newid hwn trwy ailddatgan Pennod 1, Rhan 1 o Ddeddf Iechyd 2006⁴⁰ mewn perthynas â Chymru, ac ymestyn cwrdd y darpariaethau hyn er mwyn i'r gofynion di-fwg fod yn gymwys i'r defnydd o e-sigaréts yn ogystal â chynhyrchion tybaco. Mae hyn yn golygu y bydd y gofynion di-fwg wedi eu hailddatgan yn cynnwys troseddau newydd, sef defnyddio dyfais mewnanadlu nicotin mewn man di-fwg, a pheidio ag atal y defnydd o ddyfais mewnanadlu nicotin mewn man di-fwg. Hefyd, fel yn achos Deddf Iechyd 2006, mae'r Bil yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru:

- Wneud darpariaethau ar gyfer cerbydau di-fwg, a all ddynodi'r mathau o gerbydau a ddylai fod yn rhai di-fwg, o dan ba amgylchiadau y maent yn ddi-fwg, y dylai cerbydau fod yn ddi-fwg pan maent wedi'u lleoli mewn ardaloedd penodol, ac ar gyfer esemptiadau i unrhyw un o'r gofynion hyn. Dim ond os ydynt yn fodlon bod gwneud hynny'n debygol o gyfrannu tuag at hybu iechyd pobl Cymru y gall Gweinidogion Cymru wneud hynny;
- Dynodi mangreoedd ychwanegol, gan gynnwys mannau nad ydynt yn gaeedig, yn rhai di-fwg, mewn perthynas ag ysmegu a defnyddio dyfeisiau mewnanadlu nicotin. Caiff Gweinidogion Cymru wneud hynny dim ond pan fyddant yn fodlon y byddai gwneud hynny'n debygol o gyfrannu tuag at hybu iechyd pobl Cymru;
- Esemptio mangreoedd (neu rannau o fangreoedd) o'r gofynion di-fwg wedi eu hailddatgan; a,
- Phennu gofynion i arwyddion gael eu defnyddio.

51. Yn yr ail ddatganiad, gelwir e-sigaréts yn 'ddyfeisiau mewnanadlu nicotin'. Mae hyn yn cyd-fynd â'r diffiniad yn y rheoliadau oed gwerthu. Fel y nodwyd uchod, defnyddir y term 'e-sigarét' trwy'r Memorandwm Esboniadol hwn, gan ei fod yn derm cyfarwydd.

52. Nid gwahardd y defnydd o e-sigaréts mo diben y darpariaethau, nac effeithio ar y posibilrwydd o'u defnyddio mewn ymdrech i roi'r gorau i ysmegu.

³⁹ Electronic Nicotine Delivery System. Adroddiad gan Sefydliad Iechyd y Byd. WHO Framework Convention on Tobacco Control. FCTC/COP/6/10. 21 Gorffennaf 2014.

⁴⁰ Deddf Iechyd 2006 p.28 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/28/contents>

Cyhoeddwyd Adolygiad Cochrane⁴¹ ym mis Rhagfyr 2014 o 13 o astudiaethau ar ymdrechion i roi'r gorau i ysmegu, a chanfu fod buddion posibl i ieuchyd ysmygwyr yn sgil newid i ddefnyddio e-sigaréts, ond bod ansawdd y dystiolaeth yn gyffredinol yn isel.

53. Nod darpariaethau'r Bil, felly, yw sicrhau cydbwysedd rhwng y buddion posibl i ysmygwyr sy'n dymuno rhoi gorau i ysmegu ac unrhyw anfanteision posibl sy'n gysylltiedig â defnyddio e-sigaréts.

54. Un o'r anfanteision posibl yw y gallai'r defnydd o e-sigaréts wneud ymddygiad ysmegu yn beth arferol eto mewn mannau lle y mae'r cyhoedd wedi dod i arfer peidio â gweld pobl yn ysmegu o ganlyniad i'r gofynion di-fwg. Gan nad yw e-sigaréts wedi bod ar y farchnad yn hir iawn, nid oes tystiolaeth ddifiniol ar gael i ddangos a yw'r defnydd ohonynt yn dod yn beth arferol. Fodd bynnag, mae digon o dystiolaeth ddogfennol o wahanol rannau o'r byd ynglŷn â'r broses o wneud ysmegu'n llai normal drwy waharddiadau ysmegu. Yn ogystal â chwtogi ar y mannau lle caniateir ysmegu, mae lleihau'r cyfle sydd ar gael i bobl ysmegu a'i gwneud yn fwy anodd i ysmegu yn helpu i herio'r canfyddiad bod ysmegu yn ymddygiad arferol⁴². Mae hynny'n gwneud ysmegu'n llai derbyniol mewn cymdeithas⁴³. Mewn adolygiad o ddulliau o farchnata e-sigaréts⁴⁴, mae ymchwilyddwyr wedi canfod bod llawer o gynhyrchion e-sigaréts mor debyg i sigaréts, o ran eu hymddangosiad a sut y cânt eu defnyddio, fel bod defnyddio dyfais mewnanadlu nicotin yn ymddangos yn union fel ysmegu, ac felly wedi ei fodelu ar ysmegu. Maent yn nodi bod hyn yn awgrymu ei bod yn bosibl i e-sigaréts hybu ysmegu'n anfwriadol. Mae eraill wedi mynegi pryderon hefyd y gallai'r defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus caeedig a gweithleoedd danseilio llwyddiant y camau rheoli tybaco, trwy wneud ysmegu'n beth normal eto.^{45,46}

55. Mae e-sigaréts yn cael eu defnyddio gan bobl ifanc yn eu harddegau, gan gynnwys y rhai hynny nad ydynt erioed wedi ysmegu, ond ar hyn o bryd ychydig o'r rhai hynny sy'n rhoi cynnig arnynt sy'n dod yn ddefnyddwyr rheolaidd⁴⁷. Ar sail data o UDA mae'n rhesymol credu y bydd mwy o bobl

⁴¹ Electronic cigarettes for smoking cessation and reduction (Review). 2014. The Cochrane Collaboration. Cyhoeddwyd gan John Wiley & Sons, Ltd. Ar gael yn: <http://www.cochrane.org/features/new-cochrane-evidence-shows-electronic-cigarettes-facilitate-smoking-cessation>

⁴² Alesci N, Forster J a Blaine T. Smoking visibility, perceived acceptability, and frequency in various locations among youths and adults. Preventive Medicine 2003;36(3):272-81. Ar gael yn: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12634018>

⁴³ Song A a Glantz S. Pushing secondhand smoke and the tobacco industry outside the social norm to reduce adolescent smoking. Journal of Adolescent Health 2008;43(4):315-17. Ar gael o: [http://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(08\)00235-8/fulltext](http://www.jahonline.org/article/S1054-139X(08)00235-8/fulltext)

⁴⁴ Promotion of electronic cigarettes: tobacco marketing reinvented? Marisa de Andrade, Gerard Hastings a Kathryn Angus. BMJ 2013;347:f7473

⁴⁵ Friends of the Board of Science bulletin; BMA Board of Science. Rhifyn 9, Hydref 2013.

⁴⁶ <http://www.adph.org.uk/category/stc/>

⁴⁷ 'Electronic-cigarette use among young people in Wales: evidence from two cross-sectional surveys.' Dr Graham Moore et al. Cyhoeddwyd 15 Ebrill 2015. <http://bmjopen.bmj.com/content/5/4/e007072>

ifanc, hyd yn oed rhai nad ydynt yn ysmygu, yn dechrau eu defnyddio^{48,49}. Darganfu adroddiad CHETS Cymru 2⁵⁰ fod rhywfaint o awgrym y gallai fod cysylltiad rhwng defnyddio e-sigaréts a theimladau gwrth-ysmygu gwannach. Yn benodol:

- O blith y plant nad oedd yn ysmygu ac a ddywedodd eu bod wedi defnyddio e-sigarét, dywedodd 14% y byddent efallai'n dechrau ysmygu yn y ddwy flynedd nesaf (o'i gymharu â 2% o'r rhai nad oedd wedi defnyddio e-sigarét);
- Er mai ychydig o blant a ddywedodd y byddent yn dechrau ysmygu o fewn dwy flynedd, roedd plant a oedd wedi defnyddio e-sigarét gryn dipyn yn llai tebygol o ddweud yn sicr na fyddent yn ysmygu, ac yn fwy tebygol o ddweud y byddent yn ysmygu efallai.

Mae'r ystyriaeth o'r data hyn yn codi pryderon y gallai e-sigaréts fod yn fan cychwyn a fydd yn arwain pobl i fod yn gaeth i nicotin ac ysmygu tybaco, yn ogystal â gwneud ysmygu'n beth normal eto.

56. Mae Deddf Iechyd 2006 wedi arwain at newidiadau cadarnhaol i ansawdd yr aer mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig yng Nghymru. Ers mabwysiadu Deddf 2006, mae e-sigaréts wedi dod yn llawer mwy amlwg mewn cymdeithas. Mae'n wybyddus bod e-sigaréts yn cynnwys cemegau amrywiol sy'n cael eu rhyddhau i'r aer mewn anwedd, ac mae astudiaethau wedi awgrymu y gallai aerosol e-sigaréts gynnwys rhai o'r gwenwynau sy'n bresennol mewn mwg tybaco, er bod y lefelau yn llawer is.⁵¹

57. Nid ydym yn gwybod pa mor ddiogel yw e-sigaréts i bobl o gwmpas y defnyddiwr ar hyn o bryd, ond ni ellir anwybyddu'r posibilrwydd y ceir effeithiau andwyol ar iechyd pobl sy'n anadlu anwedd e-sigaréts pobl eraill⁵². Trwy ganiatáu i bobl ddefnyddio e-sigaréts mewn mannau lle y mae ysmygu wedi ei wahardd, gellid creu amgylchedd sy'n tanseilio'r amgylchedd mwy diogel a sefydlwyd gan Ddeddf Iechyd 2006.

58. Mae'n bryder hefyd bod y defnydd o e-sigaréts yn tanseilio'r broses o orfodi'r gwaharddiad ar ysmygu. Mae sawl erlyniad o dan Ddeddf Iechyd 2006 wedi methu pan fo'r diffynnydd wedi honni ei fod yn defnyddio e-sigarét ar yr amser perthnasol yn hytrach nag ysmygu. Mae'r bobl a ymatebodd i

⁴⁸ Electronic cigarette use and conventional cigarette use among US adolescents: a cross-sectional study. Dutra a Glantz. JAMA Pediatr. doi:10.1001/pediatricsrics.2013.5488. Cyhoeddwyd ar-lein 6 Mawrth 2014.

⁴⁹ Intentions to smoke cigarettes among never-smoking U.S. middle and high school electronic cigarette users, National Youth Tobacco Survey, 2011-2013. Bunnell et al. Nicotine Tob Res (2015) 17 (2): 228-235. doi: 10.1093/ntr/ntu166 Cyhoeddwyd ar-lein am y tro cyntaf: Awst 20, 2014 <http://ntr.oxfordjournals.org/content/17/2/228>

⁵⁰ <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/exposure-secondhand-smoke-cars-ecigarette-use-among-children/?lang=cy>

⁵¹ Electronic cigarettes: review of use, content, safety, effects on smokers and potential for harm and benefit. Hajek et al. 2014. Addiction, 109, 1801-1810 doi:10.1111/add.12659

⁵² German Cancer Research Centre (Ed) Electronic Cigarettes – An Overview. Heidelberg 2013

ymgyngoriad Papur Gwyn Llywodraeth Cymru ar lechyd y Cyhoedd wedi awgrymu bod yr anwedd sy'n cael ei ryddhau o e-sigaréts, yn ogystal â'r weithred o'u symud o'r llaw i'r geg, yn gallu ei gwneud yn anodd i reolwyr mangreoedd y mae'n ofynnol iddynt fod yn ddi-fwg wahaniaethu o bell rhwng sigaréts arferol ac e-sigaréts⁵³. Mae hefyd yn cymryd amser i staff sy'n gweithio mewn mangreoedd lle y mae ysmygu wedi ei wahardd ymchwilio i achosion posibl o dorri'r gofyniad i beidio ag ysmygu.

59. Mae arolygon wedi awgrymu bod y cyhoedd yn cefnogi'r cam hwn. Nododd arolwg ym mis Mehefin 2014⁵⁴ fod 52% o'r bobl hynny a holwyd o blaid ymestyn y gwaharddiad ar ysmygu mewn mannau caeedig i gynnwys e-sigaréts, gyda 37% yn erbyn ac 11% yn ateb 'ddim yn gwybod.' Nododd arolwg tebyg ledled y DU ym mis Hydref 2014⁵⁵ fod tua 60% o'r rhai hynny a holwyd yn dymuno gweld e-sigaréts yn cael eu gwahardd dan do mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd. Roedd 27% yn erbyn eu gwahardd, ac nid oedd 13% yn gwybod.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

60. Bydd y darpariaethau hyn yn gweithio gyda deddfwriaeth arall i gyfrannu at y gostyngiad parhaus yn nifer y plant a phobl ifanc sy'n dechrau ysmygu. Byddant yn gweithio i sicrhau bod ysmygu'n parhau i ddod yn beth llai normal. Byddant hefyd yn gweithio gyda'r rheoliadau ynglŷn ag oed gwerthu a phrynu ar ran pobl ifanc o dan oed i gynorthwyo i'w diogelu rhag y perygl o fynd yn gaeth i nicotin a'r effaith y gall nicotin ei chael ar yr ymennydd wrth iddo ddatblygu; ac amddiffyn plant a phobl ifanc rhag unrhyw bosibilrwydd y gallai e-sigaréts arwain at ysmygu tybaco⁵⁶.

61. O ganlyniad i'r ddeddfwriaeth, bydd ansawdd yr aer a geir mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig yng Nghymru, oherwydd yr amgylchedd di-fwg presennol, yn cael ei gynnal.

62. Bwriad arall i'r darpariaethau yw sicrhau nad yw'r gwaith o orfodi Deddf lechyd 2006 yn cael ei danseilio. Bydd y darpariaethau hyn yn cynorthwyo rheolwyr mangreoedd y mae'n ofynnol iddynt fod yn ddi-fwg i orfodi'r gyfundrefn bresennol, trwy sicrhau bod y drefn o ran defnyddio e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd yn cyd-fynd â'r drefn ar gyfer cynhyrchion tybaco arferol. Bydd hyn yn rhoi sefyllfa eglur a chyson i fusnesau a gweithleoedd ac i ddefnyddwyr e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig yng Nghymru. Mae

⁵³ <http://gov.wales/consultations/healthsocialcare/white-paper/?skip=1&lang=cy>

⁵⁴ YouGov ar gyfer ITV Wales. <http://www.itv.com/news/wales/story/2014-07-25/wales-this-week-smoke-without-fire/>

⁵⁵ YouGov ar gyfer The Sunday Times. <http://rt.com/uk/197912-uk-ecig-ban-support/>

⁵⁶ <https://www.gov.uk/government/consultations/nicotine-inhaling-products-introducing-a-minimum-age-of-sale>

arolygon diweddar o bolisiâu ar e-sigaréts mewn gweithleoedd⁵⁷ ac ysgolion⁵⁸ yng Nghymru wedi awgrymu bod angen eglurder o'r fath.

63. Nid yw'n fwriad gan y darpariaethau i ymyrryd â'r defnydd o e-sigaréts mewn unrhyw ymgais i roi'r gorau i ysmegu, na lleihau'r niwed gan ysmegu. Bydd defnyddwyr e-sigaréts yn parhau i allu defnyddio eu dyfeisiau ym mhob man lle y caniateir ysmegu.

64. Bydd darpariaethau ar gyfer cerbydau di-fwg ac unrhyw fangreoedd di-fwg ychwanegol, gan gynnwys mannau nad ydynt yn gaeedig, yn cael eu nodi mewn rheoliadau. Wrth gyflwyno deddfwriaeth o'r fath, bydd angen i Weinidogion Cymru ystyried ymhob achos a ddylai e-sigaréts gael eu cynnwys mewn mesurau o'r fath.

Cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin

Cefndir

65. Mae'n hanfodol diogelu pobl ifanc rhag prynu tybaco a chynhyrchion nicotin oherwydd ei bod yn bosibl nad oes ganddynt ddigon o wybodaeth am y canlyniadau iechyd, ac yn benodol, y risg o ddod yn ddibynnol ar y cynhyrchion hyn. Hyd yn oed pan fo ganddynt wybodaeth, mae'n bosibl na fydd pobl ifanc yn barnu'n gywir pa mor beryglus yw ysmegu o'i gymharu â ffactorau amgylcheddol eraill y maent yn agored iddynt.⁵⁹ Hefyd, po ifancaf y mae rhywun yn dechrau ysmegu, po fwyaf o berygl y mae ynddo o ddioddef o afiechydon sy'n gysylltiedig ag ysmegu⁶⁰.

66. Rydym wedi sefydlu ers amser maith ei bod yn hawdd iawn mynd yn gaeth i nicotin. Mae nicotin yn gyffur cryf sy'n gwneud pobl yn ddibynnol iawn, ac mae pump i ddeg gwaith mwy cryf na morffin a chocên o ran creu'r effeithiau ymddygiadol a seicolegol sy'n gysylltiedig â'r potensial i wneud pobl yn gaeth⁶¹. Gall pobl ifanc ddatblygu dibyniaeth ar nicotin yn gyflym. O ran nicotin o ysmegu tybaco, gall symptomau ddatblygu'n fuan ar ôl pwff cyntaf unigolyn ifanc ar sigarét. Nid yw defnyddwyr newydd yn aml yn sylweddoli bod y symptomau y maent yn eu profi yn gysylltiedig â dibyniaeth ar nicotin⁶². Mae ymchwil yn dangos bod yr ymennydd yn parhau i ddatblygu yn ystod y glasoed a'i fod yn wahanol i ymennydd oedolyn. Un o'r gwahaniaethau yw

⁵⁷ Llywodraeth Cymru. Polisiâu e-sigaréts: arolwg o weithleoedd yng Nghymru. 2014. <http://gov.wales/statistics-and-research/e-cigarette-policies-surveys-schools-workplaces/?skip=1&lang=cy>

⁵⁸ Llywodraeth Cymru. Polisiâu e-sigaréts: arolwg o ysgolion yng Nghymru. 2014. <http://gov.wales/statistics-and-research/e-cigarette-policies-surveys-schools-workplaces/?skip=1&lang=cy>

⁵⁹ Tobacco control in developing countries. Oxford University Press. (2000).

⁶⁰ Cymdeithas Feddygol Prydain (2007). Breaking the cycle of children's exposure to tobacco smoke. Cymdeithas Feddygol Prydain.

⁶¹ Harm Reduction in Nicotine Addiction: Helping People who can't quit. Coleg Brenhinol y Meddygon. (2007)

⁶² Milestones in the natural course of onset of cigarette use among adolescents. Gervais, A., et al. (2006)

bod pobl ifanc yn y glasoed yn fwy sensitif i effeithiau gwobrwyol nicotin, ac efallai bod hwn yn un rheswm pam y mae llawer o bobl yn dechrau ysmegu yn ystod eu harddegau⁶³. Mae tystiolaeth yn dangos hefyd ei bod yn bosibl nad yw pobl ifanc sy'n datblygu dibyniaeth ar nicotin yn gallu lleihau eu peryglon oherwydd eu bod yn gaeth i nicotin⁶⁴.

67. Mae Cynllun Gweithredu Llywodraeth Cymru ar Reoli Tybaco⁶⁵ yn cydnabod y posibilrwydd bod angen rheoli mwy ar yr amgylchedd manwerthu tybaco i'w rwystro rhag cael ei werthu i bobl ifanc o dan oed, ac mae'n nodi, *'Bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried y posibilrwydd o gyflwyno cofrestr manwerthu tybaco yng Nghymru.'* (Cam gweithredu 1.6).

Y sefyllfa bresennol

68. Mae ystod o ddeddfwriaeth wedi ei chyflwyno yng Nghymru i leihau'r perygl y gall pobl ifanc gael gafael ar gynhyrchion tybaco. Mae camau wedi amrywio o wahardd gwerthu cynhyrchion tybaco i blant o dan 18 oed i wahardd gwerthu cynhyrchion tybaco mewn peiriannau gwerthu.

69. Ar hyn o bryd, nid oes dull o olrhain manwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin gan nad oes angen iddynt gael trwydded cyn dechrau gwerthu, yn wahanol i fangreoedd sy'n gwerthu alcohol. Mae'n rhaid i awdurdodau lleol felly ddibynnu ar wybodaeth leol er mwyn gorfodi deddfwriaeth tybaco.

70. Mae awdurdodau lleol eisoes yn darparu amrywiaeth eang o gyngor a chanllawiau i fanwerthwyr ar nifer o faterion. Fodd bynnag, mae heriau o ran sicrhau bod manwerthwyr tybaco yn cael y cyngor diweddaraf a chymorth ar gyfer materion tybaco a nicotin, gan nad oes rhestr gynhwysfawr ar gael o fusnesau sy'n gwerthu'r cynhyrchion hyn. Mae hyn yn golygu nad yw awdurdodau lleol o bosibl yn gallu adnabod holl fusnesau y gallai fod arnynt angen hyfforddiant neu arweiniad, a gallai hyn olygu nad yw rhai manwerthwyr yn derbyn gwybodaeth hanfodol er enghraifft am newidiadau i'r gyfraith.

71. Mae data ar gael ar achosion o werthu cynhyrchion tybaco i bobl ifanc o dan oed yng Nghymru. Cynhaliodd adrannau Safonau Masnach gyfanswm o 332 ymgais i brynu cynhyrchion tybaco mewn mangreoedd manwerthu ym mhob rhan o Gymru yn ystod 2012/13, gan ddefnyddio gwirfoddolwyr ifanc. Llwyddwyd i brynu mewn 51 o achosion, sy'n rhoi cyfradd methiant o 15%. Mae data o flynyddoedd blaenorol, a ddangosir yn y tabl isod, yn awgrymu bod hon yn broblem sy'n parhau.

⁶³ Development of the motivational system during adolescence, and its sensitivity to disruption by nicotine. Counotte, D. et al. (2011)

⁶⁴ Di Franza J et al (2007). Symptoms of tobacco dependence after brief intermittent use: the development and assessment of nicotine dependence in youth, Archives of Paediatrics and Adolescent Medicine 162 (7): 704-710

⁶⁵ <http://gov.wales/topics/health/improvement/index/tobacco/?skip=1&lang=cy>

Tabl 3.1.

Blwyddyn Ariannol	Nifer yr ymgeisiau i brynu sigarêts gan wirfoddolwyr ifanc	Nifer o weithiau y gwerthwyd sigarêts i wirfoddolwyr ifanc	Cyfradd methiant
2007-08	148	22	15%
2008-09	720	130	18%
2009-10	884	136	15%
2010-11	518	74	14%
2011-12	536	57	11%
2012-13	332	51	15%

72. Dangosodd tystiolaeth o Ogledd-ddwyrain Lloegr yn 2013⁶⁶ fod ysmygwyr ifanc (14-15 oed) yn llawer mwy cyfforddus nag oedolion wrth brynu tybaco anghyfreithlon. Roedd 30% o blant 14-15 oed yn prynu tybaco anghyfreithlon, gan eu gwneud yn ddwywaith mwy tebygol nag oedolion sy'n ysmegu o fod wedi prynu tybaco anghyfreithlon. Hefyd, mae ymchwil a gyhoeddwyd gan ASH Cymru⁶⁷ yn dangos bod tua 19% o'r holl dybaco anghyfreithlon yn cael ei brynu o siop (yn seiliedig ar yr arolwg a gynhaliwyd ar gyfer yr ymchwil hon yn 2014), ac roedd pris cyfartalog pecyn o 20 o sigarêts anghyfreithlon yn £4, o'i gymharu â phris cyfartalog o ychydig dan £8 am sigarêts a brynwyd yn gyfreithlon (ar ôl cyllideb 2014).

73. Cyflwynwyd cofrestr manwerthwyr tybaco yn yr Alban yn 2011 fel rhan o Ddeddf Tybaco a Gwasanaethau Meddygol Sylfaenol (Yr Alban) 2010⁶⁸. Ym mis Hydref 2014 cyhoeddodd Llywodraeth yr Alban ymgynghoriad ar sigarêts electronig a chryfhau'r drefn o reoli tybaco yn yr Alban⁶⁹, a daeth yr ymgynghoriad i ben ym mis Ionawr 2015. Un o'r opsiynau yr oedd Llywodraeth yr Alban yn gofyn am safbwyntiau yn ei gylch oedd sefydlu gofyniad statudol i fanwerthwyr e-sigarêts gofrestru ar Gofrestr Manwerthwyr Tybaco yr Alban. Yng Ngogledd Iwerddon, mae Deddf Manwerthwyr Tybaco (Gogledd Iwerddon) 2014⁷⁰ yn cynnwys darpariaethau i greu cofrestr manwerthwyr tybaco ar gyfer Gogledd Iwerddon. Nid yw'r ddarpariaeth hon wedi cychwyn eto.

74. Yng Nghymru a Lloegr, mae adran 143 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol a Mewnffudo 2008 yn diwygio Deddf Plant a Phobl Ifanc 1933 i alluogi llys ynadon i osod Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad neu Orchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad ar y rhai hynny sydd wedi gwerthu tybaco'n fynych i bobl ifanc o dan 18 oed (ar dri achlysur mewn cyfnod o ddwy flynedd o leiaf). Mae Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yn gwahardd gwerthu pob cynnyrch tybaco (gan gynnwys papurau sigarêts) yn y safle am gyfnod o hyd at flwyddyn, ond heb fod yn fwy na hynny. Mae Gorchymyn Gwerthu o dan

⁶⁶ NEMS Market Research (2013). North East Illicit Tobacco Survey. NEMS Market Research

⁶⁷ ASH Cymru (2014). Illegal Tobacco: The Problem in Wales. ASH Cymru

⁶⁸ <http://www.legislation.gov.uk/asp/2010/3/contents>

⁶⁹ Llywodraeth yr Alban (2015). A Consultation on Electronic Cigarettes and Strengthening Tobacco Control in Scotland. Llywodraeth yr Alban

⁷⁰ <http://www.legislation.gov.uk/nia/2014/4/crossheading/register-of-tobacco-retailers/enacted>

Gyfyngiad yn gwahardd unigolyn rhag gwerthu unrhyw gynhyrchion tybaco (gan gynnwys papurau sigarêts) neu gael unrhyw swyddogaethau rheoli yn gysylltiedig ag unrhyw safle o ran gwerthu cynhyrchion tybaco (gan gynnwys papurau sigarêts) yn y safle i unrhyw unigolyn. Gall Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad fod am unrhyw gyfnod hyd at flwyddyn, ond heb fod yn fwy na hynny. Mae Deddf Plant a Phobl Ifanc 2014 yn ymestyn y drefn Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad a Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad i gynhyrchion nicotin.

75. Yng Ngogledd Iwerddon, gall achos llys gyflwyno Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad os yw'r troseddwr wedi cyflawni tri o droseddau yn ymwneud â thybaco yn ystod y pum mlynedd ddiwethaf. Rhaid bod Hysbysiad Cosb Benodedig neu gollfarn wedi deillio o'r troseddau hyn, ond nid yw hyn wedi ei gyfyngu i werthu tybaco i blant o dan 18 oed. Yn yr Alban, caiff y Sheriff gyflwyno Gorchymyn Gwahardd Tybaco os yw'r unigolyn wedi bod yn destun tri neu fwy o gamau gorfodi perthnasol yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf ar gyfer pob safle a enwir yn y Gorchymyn. Bydd unigolyn yn destun camau gorfodi perthnasol os yw wedi cael Hysbysiad Cosb Benodedig neu ei gael yn euog o drosedd ym Mhennod 1 (Arddangos, Gwerthu a Phrynu cynhyrchion tybaco) neu Bennod 2 (Cofrestr o fanwerthwyr tybaco) o Ddeddf Tybaco a Dyfeisiau Meddygol Sylfaenol (Yr Alban) 2010.

76. O ran cynhyrchion nicotin, mae adrannau 92 a 93 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014 yn rhoi pŵer i'r Ysgrifennydd Gwladol wneud rheoliadau i wahardd gwerthu cynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18 oed. Bwriad hyn yw amddiffyn plant a phobl ifanc rhag y perygl o fynd yn gaeth i nicotin a'r posibilrwydd o ddechrau defnyddio tybaco. Cynhaliodd Llywodraeth y DU ymgynghoriad chwe wythnos ar y rheoliadau drafft, ar ran Cymru a Lloegr. Daeth yr ymgynghoriad i ben ar 28 Ionawr 2015. Gwnaed y Rheoliadau ar 25 Mawrth 2015⁷¹.

77. Cyhoeddwyd adroddiad⁷² ym mis Gorffennaf 2014 gan Public Health England a'r Sefydliad Safonau Masnach, ar astudiaeth o brawf lle'r oedd pobl ifanc o dan 18 oed yn ceisio prynu e-sigarêts gan amrywiaeth o fanwerthwyr, ac roedd y canlyniadau'n dangos bod 40% o'r bobl ifanc wedi llwyddo i brynu e-sigarêts.

Diben y darpariaethau

78. Er mwyn cryfhau mwy ar y fframwaith cyfreithiol presennol ar gyfer rheoli tybaco, mae'r Bil yn cynnwys darpariaethau i sefydlu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin. Y prif ddiben yw atgyfnerthu pwysigrwydd amddiffyn pobl ifanc o dan 18 oed rhag tybaco a chynhyrchion nicotin, yn ogystal â lleihau'r risg bod pobl ifanc o dan 18 yn gallu cael gafael ar y cynhyrchion hyn.

⁷¹ O.S. 2015/895 – Rheoliadau Cynhyrchion Mewnanadlu Nicotin (Oed Gwerthu a Phrynu ar Ran) 2015

⁷² Sefydliad Safonau Masnach (2014). Youth access to E cigarettes and associated products. Sefydliad Safonau Masnach

79. Bydd yn ofynnol i'r holl fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin yng Nghymru gofrestru er mwyn cael gwerthu'r cynhyrchion hyn (fel y'u diffinnir yn y rheoliadau). Bydd un ffurflen gais yn cael ei chyflwyno ar gyfer yr holl fangreoedd lle y caiff y cynhyrchion hyn eu gwerthu. Bydd taliad cymesur yn ofynnol i gyd-fynd â'r ffurflen gais, er mwyn cyfrannu at gostau gweinyddu cyffredinol y gofrestr.

80. Bydd cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin yn rhoi rhestr bendant i awdurdodau lleol o fanwerthwyr yn eu hawdurdod sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin. Bydd awdurdodau lleol felly'n gallu defnyddio'r gofrestr i'w cynorthwyo i orfodi deddfwriaeth tybaco a nicotin, er enghraifft, oed gwerthu ac arddangos cynhyrchion tybaco. Bydd hyn yn newid sylweddol o gymharu â'r sefyllfa bresennol lle mae'r wybodaeth sydd ar gael yn dameidiog.

81. Bydd y gofrestr hefyd yn werthfawr wrth lledaenu gwybodaeth a chanllawiau i fanwerthwyr am werthu tybaco a chynhyrchion nicotin. Gallai hyn gynnwys gwybodaeth, er enghraifft, am newidiadau i ddeddfwriaeth y mae angen i fanwerthwyr fod yn ymwybodol ohoni, neu ganllawiau sy'n rhoi cyngor neu gymorth i fanwerthwyr. Bwriad cael cofrestr o fanwerthwyr y cynhyrchion hyn yw lleihau'r perygl na fydd manwerthwyr yn ymwybodol o newidiadau pwysig yn y modd y caiff y cynhyrchion hyn eu gwerthu, er enghraifft, cyflwyno'r gwaharddiad ar werthu cynhyrchion tybaco mewn peiriannau gwerthu.

82. Bydd Awdurdod Cofrestru yn cael ei enwi i reoli'r gofrestr genedlaethol ar gyfer Cymru gyfan, a gallai fod yn awdurdod lleol neu'n gorff arall (er enghraifft sefydliad o'r sector gwirfoddol neu'r sector preifat). Bydd y swyddogaeth hon yn cynnwys prosesu ceisiadau i fangreoedd gael eu cynnwys ar y gofrestr. Gallai Awdurdod Cofrestru beidio â chaniatáu cais os yw'n ymwneud â mangre sy'n destun Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, neu ag unigolyn sy'n destun Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad ar y pryd. Os ceir cais ar gyfer mwy nag un mangre, dim ond y fangre sy'n destun Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad ar y pryd fyddai ddim yn cael ei hychwanegu at y gofrestr.

83. Mae'r Bil yn darparu ar gyfer ei gwneud yn drosedd i fangre (gan gynnwys unedau symudol) werthu cynhyrchion tybaco neu nicotin yng Nghymru os nad ydynt ar y gofrestr genedlaethol. Mae hefyd yn gosod dyletswydd ar fanwerthwyr i hysbysu'r Awdurdod Cofrestru am newidiadau penodol (er enghraifft os nad yw'r manwerthwr yn gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin bellach, neu os bydd mangre'n newid dwylo). Bydd hyn yn sicrhau bod y gofrestr yn cynnwys y wybodaeth fwyaf diweddar bosibl am fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin.

84. Awdurdodau Lleol fydd yn cymryd camau gorfodi ynglŷn â throeddau sy'n ymwneud â'r gofrestr. Er mwyn cymryd camau gorfodi effeithiol, gallai fod yn ofynnol i fynd i mewn i fangreoedd nad ydynt wedi eu cofrestru os credir bod cynhyrchion tybaco a/neu nicotin yn cael eu gwerthu. Mae'r Bil felly yn

darparu pŵer mynediad i swyddogion awdurdodau lleol, yn ogystal â throedd gysylltiedig o rwystro swyddog rhag arfer y pŵer hwn.

85. Yn ogystal â chreu cofrestr, bydd y Bil hefyd yn darparu pwerau i Weinidogion Cymru gynnwys troseddau tybaco eraill a allai gyfrif tuag at gais am Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad. Er mwyn cynnwys troseddau newydd, rhaid i'r drosedd fod yn un sy'n denu cosb Lefel 4 o leiaf a bod yn ymwneud â chyflenwi, gwerthu, cludo, arddangos, hysbysebu neu feddu ar gynhyrchion tybaco neu nicotin, neu eu cynnig i'w gwerthu.

86. Trwy ychwanegu troseddau tybaco a/neu nicotin eraill at drefn bresennol y Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, byddid yn atgyfnerthu pwysigrwydd gwerthu'r cynhyrchion hyn yn gyfrifol. Mae tystiolaeth yn awgrymu mai'r cymhelliad mwyaf effeithiol ar gyfer cydymffurfio â deddfwriaeth yw'r bygythiad gwirioneddol o golli trwydded, yn hytrach na'r posibilrwydd o erlyniad a dirwy.⁷³

87. Y bwriad, wrth sefydlu gwell trefn ar gyfer y Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, yw rhoi model trwyddedu negyddol mwy effeithiol i Gymru. System trwyddedu negyddol yw un lle nad oes angen trwydded neu ganiatâd cyn manwerthu, ond y gallai busnes sy'n torri'r rheoliadau mewn modd difrifol gael ei wahardd rhag gwerthu cynhyrchion. Yn achos tybaco a chynhyrchion nicotin, mae hyn yn golygu na fyddai angen i fanwerthwr gael trwydded cyn gwerthu'r cynhyrchion hyn, ond y gallent gael Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad os ydynt yn cyflawni tair trosedd tybaco neu nicotin perthnasol mewn cyfnod o dair blynedd, gan wahardd y fangre honno rhag gwerthu'r cynhyrchion hyn am gyfnod o hyd at flwyddyn. Llws ynadon fydd yn penderfynu ar y cyfnod o amser y bydd manwerthwr yn cael ei wahardd rhag gwerthu cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin. Os yw mangre yn destun Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, ni chaiff ei chynnwys ar y gofrestr o fanwerthwyr tan fod y Gorchymyn wedi dod i ben.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

88. Yr effaith y bwriedir i'r deddfwriaeth ei chael yw diogelu plant a phobl ifanc o dan 18 oed rhag y niwed sy'n gysylltiedig â defnyddio tybaco a nicotin. Cyflawnir hyn trwy roi rhestr benodol i awdurdodau lleol o'r manwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin yn ardal eu hawdurdod. Bydd hyn yn cynorthwyo swyddogion safonau masnach yn yr ardaloedd hyn i orfodi deddfwriaeth tybaco sydd eisoes yn bodoli, a rhoi canllawiau a gwybodaeth i fanwerthwyr am eu cyfrifoldebau o ran deddfwriaeth tybaco a chynhyrchion nicotin.

89. Hefyd, rhagwelir y byddai buddion yn cael eu hychwanegu trwy gyfuno trefn wedi ei chryfhau ar gyfer y Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad â chofrestr genedlaethol, trwy wella'r ysgogiadau presennol sydd ar gael i awdurdodau lleol ar gyfer gwaith gorfodi ym maes troseddau tybaco a nicotin.

⁷³ Licensing of Tobacco Retailers and Wholesales. The Allen Consulting Group. 2002

Bydd y darpariaethau hyn hefyd yn ategu'r nod polisi o'i gwneud yn anos i bobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin.

Rhoi tybaco etc i bersonau o dan 18

Cefndir

90. Mae'r rhan fwyaf o ysmygwyr yn dechrau ysmegu yn eu harddegau, ac yng Nghymru ar hyn o bryd, ymysg disgyblion ysgol Blwyddyn 11 (h.y. 15-16 mlwydd oed), mae 9% o fechgyn a 14% o ferched yn ysmygwyr rheolaidd (wythnosol)⁷⁴. Dywed dau o bob tri o'r oedolion yn y DU sydd erioed wedi ysmegu eu bod wedi dechrau gwneud hynny cyn iddynt fod yn 18 oed, ac roedd dau o bob pump wedi dechrau ysmegu'n rheolaidd cyn iddynt fod yn 16 oed⁷⁵. Mae pobl ifanc o dan 18 oed yn ddefnyddwyr sy'n arbennig o agored i niwed, fel y nodwyd eisoes.

91. Un strategaeth sydd wedi ei hen sefydlu ar gyfer lleihau'r defnydd o sylweddau sy'n niweidiol i iechyd, yn enwedig tybaco, yw rheoli'r gallu i gael gafael ar sylweddau o'r fath. O ganlyniad, gellir helpu i amddiffyn pobl ifanc rhag dod yn gaeth i nicotin trwy gyfyngu ar eu gallu i gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin⁷⁶. Mae Erthygl 16 o Gonfensiwn Fframwaith Sefydliad Iechyd y Byd yn nodi: *"Each Party shall adopt and implement effective legislation, executive, administrative or other measures at the appropriate government level to prohibit the sales of tobacco products to persons under the age set by domestic law, national law or eighteen"*⁷⁷. O ganlyniad, gellir cefnogi rhaglen ehangach o gamau i amddiffyn plant a phobl ifanc rhag niwed i'w hiechyd trwy ddefnyddio deddfwriaeth i gyfyngu ar eu gallu i gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin.

92. Ystyr gwerthiannau o bell yw prynu cynhyrchion tybaco neu nicotin trwy'r rhyngryd neu dros y ffôn, a chael eu danfon. Fel arall gallant gynnwys talu amdanynt wrth archebu a threfnu i gasglu'r cynhyrchion yn ddiweddarach.

93. Er nad oes unrhyw astudiaethau penodol wedi eu cynnal ar gyfer y DU na Chymru ynglŷn â nifer y bobl ifanc o dan 18 oed sy'n ceisio prynu tybaco o bell, mae tystiolaeth ar gael sy'n dangos bod problem yn bodoli ynglŷn â danfon cynhyrchion eraill â chyfyngiad oed a brynwyd ar-lein, er enghraifft alcohol. Cynhaliodd Heddlu De Cymru arolwg ym mis Mawrth 2013, gan ddefnyddio gwirfoddolwyr 15 mlwydd oed i geisio prynu alcohol oddi ar

⁷⁴ Llywodraeth Cymru (2011). Ymddygiad Iechyd mewn Plant Oedran Ysgol: canfyddiadau cychwynnol o arolwg 2009/10 yng Nghymru. Ymchwil Cymdeithasol Rhif 09/2011. Caerdydd: Llywodraeth Cymru.

⁷⁵ Y Swyddfa Ystadegau Gwladol. General Lifestyle Survey 2011. Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (2013)

⁷⁶ Stead L.F, Lancaster T. Interventions for preventing sales to minors (review). The Cochrane Collaboration 2008.

⁷⁷ Sefydliad Iechyd y Byd. WHO Framework Convention on Tobacco Control. Sefydliad Iechyd y Byd 2003.

wefannau prif archfarchnadoedd. Canfu'r arolwg fod alcohol wedi ei ddanfon i'r gwirfoddolwr heb ofyn am unrhyw dystiolaeth o'i oed mewn 44% o'r achosion⁷⁸. Cynhaliodd Alcohol Concern Cymru arolwg o 1,000 o bobl ifanc 14-17 oed yn 2013 a chanfuwyd bod 21% o'r bobl ifanc 14-15 mlwydd oed wedi llwyddo i brynu alcohol ar-lein a bod 15% o'r holl ymatebwyr 14-17 oed wedi llwyddo i brynu alcohol ar-lein⁷⁹. Ystyrir ei bod yn rhesymol tybio y gallai problemau tebyg ddod i'r amlwg ynghylch nwyddau tebyg â chyfyngiad oed, er enghraifft cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin.

94. Mae peth dystiolaeth eisoes ar gael o Unol Daleithiau America sy'n dangos y gallai problem fodoli ynglŷn â'r ffaith fod pobl ifanc yn gallu cael gafael ar gynhyrchion tybaco trwy'r rhynggrwyd. Dangosodd Kurt et al. fod pobl ifanc 11-15 oed wedi llwyddo i brynu cynhyrchion tybaco trwy'r rhynggrwyd yn y rhan fwyaf o'r achosion. O'r 83 ymdrech a wnaed i brynu, roedd 93.6% o'r ymdrechion i brynu trwy ddefnyddio cerdyn credyd ac 88.9% o'r ymdrechion i brynu trwy ddefnyddio archeb arian yn llwyddiannus⁸⁰. Mae astudiaeth ddiweddar yn North Carolina hefyd wedi dangos bod pobl ifanc o dan oed yn gallu prynu e- sigarêts yn rhwydd dros y rhynggrwyd.⁸¹

Y sefyllfa bresennol

95. Nodir y sefyllfa gyfreithiol bresennol ynghylch gwerthu tybaco (gan gynnwys papurau sigarêts) i unigolion o dan oed yn Neddf Plant a Phobl Ifanc 1933, Deddf Plant a Phobl Ifanc (Amddiffyn Rhag Tybaco) 1991, a Gorchymyn Plant a Phobl Ifanc (Gwerthu Tybaco) 2007. I grynhoi, mae'n anghyfreithlon gwerthu sigarêts neu fathau eraill o gynhyrchion tybaco, gan gynnwys papurau sigarêts, i unigolyn o dan 18 oed. Mae deddfwriaeth ychwanegol wedi ei chyflwyno i atal unigolion o dan 18 oed rhag cael gafael yn rhwydd ar gynhyrchion tybaco, megis gwahardd gwerthu tybaco o beiriannau gwerthu⁸², a chyflwynodd Deddf Plant a Theuluoedd 2014 drosedd lle y mae'n anghyfreithlon i rywun 18 oed neu hŷn brynu neu geisio prynu cynhyrchion tybaco i unigolyn neu unigolion o dan 18 mlwydd oed⁸³.

96. O ran cynhyrchion nicotin, mae adrannau 92 a 93 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014 yn rhoi'r pŵer i'r Ysgrifennydd Gwladol yn Llywodraeth y DU wneud rheoliadau i wahardd gwerthu cynhyrchion nicotin i unigolion o dan 18 oed yng Nghymru a Lloegr. Gwnaed rheoliadau ar 25 Mawrth 2015.⁸⁴

97. Nid oes unrhyw ddeddfwriaeth ar hyn o bryd sy'n atal cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin a brynwyd o bell rhag cael eu rhoi i unigolyn neu unigolion o dan 18 oed. Wrth i gyfleoedd eraill i gael gafael ar

⁷⁸ Alcohol Concern Cymru. On Your Doorstep, Alcohol Concern Cymru 2013

⁷⁹ Yr un â'r cyfeiriad blaenorol

⁸⁰ Kurt M. Ribisl, PhD; Rebecca S. Williams MHS; Annice E. Kim, MPH. JAMA 2003

⁸¹ Williams RS, Derrick J, Ribisl KM. Electronic Cigarette Sales to Minors via the Internet. *JAMA Pediatr.* 2015 Mawrth 2; 169(3): e1563. Doi:10.1001/jamapediatrics.2015.63

⁸² Rheoliadau Amddiffyn rhag Tybaco (Gwerthiannau o Beiriannau Gwerthu) (Cymru) 2011

⁸³ Deddf Plant a Theuluoedd 2014

⁸⁴ O.S 2015/895 – Rheoliadau Cynhyrchion Mewnanadlu Nicotin (Oed Gwerthu a Phrynu ar Ran) 2015

gynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin leihau, gallai plant a phobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar gynhyrchion tybaco neu nicotin trwy eu prynu o bell.

98. Ar hyn o bryd, mae pob cadwyn archfarchnad fawr yng Nghymru sy'n darparu gwasanaeth cludo i'r cartref gan gynnwys cynhyrchion tybaco, wedi sefydlu polisïau gwirfoddol ar gyfer rheoli eu trefniadau danfon. Mae'r polisïau hyn yn gofalu na chaniateir i'w gyrrwyr roi'r cynhyrchion tybaco i unrhyw gwsmer sy'n ymddangos fel pe bai o dan 18 oed os nad yw'n gallu darparu prawf o'i oed i gadarnhau ei fod yn 18 oed neu'n hŷn. Mae'n debygol y bydd rhai manwerthwyr yn ymestyn eu polisïau i gynnwys cynhyrchion nicotin yn y dyfodol i ymateb i reoliadau sy'n cyflwyno oed gwerthiant ar gyfer cynhyrchion nicotin yng Nghymru a Lloegr.

99. Er bod nifer o fanwerthwyr ar hyn o bryd wedi sefydlu polisïau, nid yw pob manwerthwr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco o bell yn dilyn yr arfer gwirfoddol hwn, ac nid oes unrhyw ofyniad cyfreithiol ar hyn o bryd i fanwerthwyr sicrhau mai dim ond i unigolion 18 oed neu hŷn y rhoddir cynhyrchion tybaco a/neu nicotin.

100. Yn ôl data a gyhoeddwyd gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol⁸⁵, mae gwerthiannau trwy'r rhyngrwyd wedi cynyddu yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Ym mis Mawrth 2012, gwerthiannau dros y rhyngrwyd oedd 8.9% o'r holl werthiannau manwerthu, a chynyddodd y ganran i 11.6% ym mis Ionawr 2015. O ran siopau bwyd, cynyddodd y ganran o 2.9% ym mis Mawrth 2012 i 4% ym mis Ionawr 2015. Dengys hyn fod mwy a mwy o bobl yn defnyddio'r rhyngrwyd fel dull o siopa, ac mae'n debyg y bydd y duedd hon yn parhau. Tybiwyd y bydd y duedd ar i fyny hon yn cael ei hadlewyrchu ar draws y rhychwant o nwyddau sydd ar gael i'w prynu o bell, gan gynnwys tybaco a chynhyrchion nicotin.

Diben y darpariaethau

101. Gan gydnabod ei bod yn bosibl i unigolion o dan 18 oed gael gafael ar gynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin trwy eu prynu o bell, a'r ffaith fod y polisïau sydd wedi eu sefydlu ar hyn o bryd yn rhai gwirfoddol, mae'r Bil yn creu trosedd newydd, sef rhoi'r cynhyrchion hyn yn fwriadol i unigolyn sydd o dan yr oed cyfreithiol i dderbyn gwerthiannau yng Nghymru. Prif ddiben y drosedd yw lleihau'r risg y gallai pobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar gynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin sy'n rhan o'r nwyddau a ddanfonir.

102. Ni fyddai'r drosedd ond yn digwydd mewn sefyllfaoedd pan fo'r gyrrwr yn ymwybodol ei fod yn rhoi cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin i rywun sydd o dan 18 oed, ac felly ni fyddai'r drosedd yn berthnasol i wasanaethau post fel y Post Brenhinol, neu wasanaethau cludo, pan ddanfonir pecyn cwbl gaeedig â chyfeiriad arno.

⁸⁵ Retail Sales, Ionawr 2015. Y Swyddfa Ystadegau Gwladol

103. Cyfrifoldeb y sawl sy'n rhoi'r cynnyrch tybaco neu'r cynnyrch nicotin i'r cwsmer fydd sicrhau ei fod wedi dilyn y gweithdrefnau priodol ar gyfer cadarnhau oedran. Bydd unigolyn sy'n cyflawni trosedd o roi cynnyrch tybaco neu gynnyrch nicotin i unigolyn o dan 18 oed nad yw dan oruchwyliaeth, gan wybod ei fod yn gwneud hynny, yn agored i ddirwy heb fod yn uwch na lefel 4 ar y raddfa safonol, yn dilyn collfarn ddiannod. Awdurdodau Lleol fydd yn gyfrifol am orfodi'r darpariaethau.

104. At ddibenion y drosedd, ystyrir bod unigolyn "ar ei ben ei hun" oni bai bod y cynhyrchion perthnasol yn cael eu rhoi ym mhresenoldeb unigolyn arall sy'n 18 oed neu'n hŷn.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

105. Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael yw lleihau'r risg y gallai pobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar gynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin. Cyflawnir hyn trwy ei gwneud yn ofynnol i'r swyddogion sy'n danfon y cynhyrchion tybaco a/neu'r cynhyrchion nicotin asesu, trwy edrych ar y sawl y maent yn rhoi'r cynhyrchion hyn iddo, a yw'r unigolyn hwnnw'n 18 oed neu'n hŷn, a chadarnhau oedran pan fo'n briodol. Bydd y broses hon yn debyg i'r broses a ddilyniwr wrth brynu'r cynhyrchion hyn mewn siop.

106. Bydd y darpariaethau hefyd yn gwella mwy ar y fframwaith deddfwriaethol cyffredinol sydd â'r nod o amddiffyn plant a phobl ifanc rhag y niwed sy'n gysylltiedig â thybaco a nicotin, megis y ddeddfwriaeth ar gyfer oed prynu a'r gwaharddiad ar werthu cynhyrchion tybaco o beiriannau gwerthu.

Triniaethau arbennig

Cefndir

107. Mae nifer o driniaethau cosmetig a therapiwtig wedi dod yn fwyfwy poblogaidd yn ystod y degawd diwethaf, yng Nghymru a thu hwnt. Mae'r rhain yn cynnwys aciwbigo, tyllu'r corff, tatŵio, electrolysis a thatŵio.

108. Ceir risgiau iechyd hysbys, a rhai yr adroddir digon amdanynt, sy'n gysylltiedig â'r triniaethau hyn – a ddiffinnir yn y Bil fel 'triniaethau arbennig' – os ydynt yn cael eu cynnal mewn modd anhylan. O ganlyniad, mae'n bwysig i ymarferwyr ddefnyddio arferion gwaith diogel, ac yn enwedig eu bod bob amser yn dilyn arferion da o ran rheoli heintiau, fel bod y cleientiaid a'r ymarferwyr yn cael eu hamddiffyn yn ddigonol.

109. Gallai arferion amhriodol ac anhylan arwain at heintiau cyfyngedig ar y croen yn y man lle y rhoddir y driniaeth, neu hyd yn oed arwain at ledaenu clefydau heintus a all effeithio ar iechyd cleientiaid, yn ogystal â pheryglu iechyd yr ymarferydd ei hun. Er bod hynny'n anghyffredin, gall arferion

anniogel neu anhylan arwain at drosglwyddo afiechydon megis feirysau a gludir yn y gwaed.⁸⁶

110. Mae'r cymhlethdodau a allai godi yn cynnwys chwyddiadau, haint, gwaedu, ac adweithiau alergaidd neu wenwynig i'r sylweddau a ddefnyddir, yn ogystal â rhwygiadau neu anaf corfforol arall. Gellid achosi niwed i'r nerfau a chreithiau hefyd os bydd y triniaethau'n cael eu cynnal yn wael. O ran tyllu cosmetig, canfu arolwg a gynhaliwyd yn Lloegr fod mwy na chwarter y bobl a gafodd driniaeth tyllu cosmetig (heblaw am dyllau yn llabedi'r clustiau) wedi profi cymhlethdodau, a bod oddeutu hanner y rhai hynny a brofodd gymhlethdodau wedi ystyried eu bod yn ddigon difrifol i gyfiawnhau gofyn am gymorth⁸⁷. Roedd nifer yr achosion yn uwch ymysg pobl ifanc 16-24 oed, â phroblemau iechyd wedi codi yn oddeutu un o bob tri achos. Er bod y rhan fwyaf o'r problemau sy'n gysylltiedig â thyllu cosmetig fel arfer yn fychan ac yn gwella ohonynt eu hunain, mae rhai cymhlethdodau yn ddigon difrifol i fod angen sylw meddygol neu dderbyn i'r ysbyty, a cheir achosion unigol o niwed sylweddol i iechyd⁸⁸. Gall tyllau yn y geg niweidio'r tafod a'r dannedd, atal y llwybr anadlu trwy chwyddo, ac effeithio ar leferydd os caiff y broses ei chynnal yn wael⁸⁹. Gall y cymhlethdodau fod yn arbennig o ddifrifol i unrhyw un sydd â chyflyrau iechyd sylfaenol, a chofnodwyd achosion o unigolion sydd wedi marw ar ôl cael tyllau cosmetig^{90, 91}.

111. Gellir lleihau'r risgiau sy'n gysylltiedig â thriniaethau arbennig trwy gymryd nifer o gamau. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Sicrhau bod y fangre lle y rhoddir y driniaeth, yn ogystal â'r gosodiadau a ffitiadau, yn lân iawn;
- Arferion hylan gan ymarferwyr; a
- Gwneud yn siŵr bod prosesau cywir wedi eu sefydlu ar gyfer glanhau, sterileiddio neu gael gwared ar declynnau, deunyddiau ac offer.

Y sefyllfa bresennol

112. Nod y rheolaethau deddfwriaethol presennol ar gyfer triniaethau arbennig yw sicrhau bod trefniadau rheoli heintiau yn ddigonol a'u bod yn cael eu gweithredu'n effeithiol. Y prif ddull o orfodi'r trefniadau hyn yw defnyddio'r gofynion cofrestru presennol o dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau

⁸⁶ Hayes, MO. Harkness, GA. (2001) Body piercing as a risk factor for viral hepatitis: an integrated research review. American Journal of Infection Control. 29, 271-274.

⁸⁷ Bone, A. Ncube, F. Nichols, T a Noah, ND. (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe. BMJ, 336, 1426.

⁸⁸ BBC News online (2007) Belly stud 'almost killed teen' Ar gael yn:

http://news.bbc.co.uk/1/hi/wales/south_east/7020936.stm

⁸⁹ Whittle, JG a Lamden, KH. (2004) Lip and tongue piercing: Experiences and views of general dental practitioners in South Lancashire. Primary Dental Care, 11(3), 92-96.

⁹⁰ BBC News online (2005) Lip piercing death 'misadventure'. Ar gael yn:

http://news.bbc.co.uk/1/hi/england/south_yorkshire/4429298.stm

⁹¹ BBC News online (2010) Caerphilly woman's infection death after tongue pierce. Ar gael yn: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-wales-11543757>

Amrywiol) 1982 ("Deddf 1982"). Yn ogystal, ceir rheolaethau rheoleiddiol eraill sy'n cynnwys darpariaethau ar gyfer gwahardd gweithgareddau ar unwaith, neu ar gyfer rheoli mangre neu bethau lle y gellir dangos bod risg o niwed sylweddol i iechyd y cyhoedd.

113. Nid yw'n fandadol creu cynllun cofrestru o dan Ddeddf 1982. Yn ogystal, pan fo awdurdodau lleol wedi mabwysiadu'r darpariaethau, maent yn aml yn cael eu gorfodi mewn modd anghyson ar draws Cymru. Nid yw llawer o awdurdodau lleol hyd yma wedi mabwysiadu is-ddeddfau enghreifftiol diweddaraf Llywodraeth Cymru⁹² ynghylch glanweithdra a hylendid mangreoedd, ymarferwyr ac offer.

114. Er hyn, nid yw awdurdodau lleol yn cael gwrthod cofrestru o dan Ddeddf 1982. Er mwyn gorfodi'r gofyniad cofrestru, rhaid i awdurdod lleol allu profi hefyd bod unigolyn yn 'rhedeg busnes'. Gall hyn fod yn anodd, er enghraifft gan y gallai tatŵyddion weithio o'u cartrefi.

115. Nid oes rhaid cynnal 'prawf cymhwysedd', sy'n ei gwneud yn ofynnol i berchnogion a'r rhai y maent yn eu cyflogi allu dangos lefel o wybodaeth am hylendid a rheoli heintiau sy'n briodol i'r driniaeth y maent yn ei rhoi, cyn cofrestru o dan Ddeddf 1982. Nid oes unrhyw ofynion ychwaith o ran ffurflenni cydsynio, ymgynghoriad cyn ac ar ôl y driniaeth, cyngor ôl-ofal na chadw cofnodion. Ystyrir felly nad yw'r system gofrestru bresennol yn ymdrin â phryderon iechyd y cyhoedd nac yn amddiffyn y cyhoedd yn effeithiol, a gwelwyd enghreifftiau o ymarferwyr heb eu cofrestru yn cael eu herlyn⁹³.

Diben y darpariaethau

116. Mewn ymateb i'r diffygion ymddangosiadol yn y system bresennol, nod y Bil yw creu system drwyddedu genedlaethol, orfodol ar gyfer ymarferwyr triniaethau arbennig penodedig yng Nghymru. Bydd y system yn golygu bod yn rhaid i unigolyn fod yn drwyddedig, er mwyn cyflawni unrhyw un o'r triniaethau arbennig a ddiffinnir yn y Bil, a bod yn rhaid i'r fangre neu'r cerbyd lle maent yn gweithredu fod wedi ei gymeradwyo. Bydd trwyddedau a chymeradwyaethau unigol yn ddilys am gyfnod o dair blynedd. Bydd trwyddedau a chymeradwyaeth dros dro ar gael hefyd ar gyfer arddangosfeydd a digwyddiadau. Y bwriad cyffredinol yw sicrhau nad yw'r triniaethau arbennig hyn, pan fyddant yn cael eu darparu yng Nghymru, yn cael eu cyflawni mewn modd a allai achosi niwed i iechyd.

117. Er mwyn darparu ar gyfer system sy'n amddiffyn y cyhoedd yn gynhwysfawr, mae'r Bil yn darparu y bydd yn ofynnol i ymarferydd unigol gael trwydded, ac y bydd angen cymeradwyaeth ar gyfer unrhyw fangre neu

⁹² Gwefan Llywodraeth Cymru:

<http://wales.gov.uk/topics/health/protection/communicabledisease/acupuncture/?skip=1&lang=Cy>

⁹³ <http://www.cardiffnewsroom.co.uk/index.php/archive/198-illegal-scratcher-prosecuted>

gerbyd lle y caiff y driniaeth arbennig ei chyflawni. Nod hyn yw bodloni disgwyliadau cwsmeriaid yn well ac ymateb i'r gwahanol fodolau busnes yn y sector. Bwriad y dull gweithredu hwn yw sicrhau bod ymarferwyr unigol yn cadw at safonau priodol, yn ogystal â sicrhau nad yw triniaethau arbennig ond yn cael eu cyflawni mewn amgylchedd addas.

118. Y triniaethau a ddiffinnir fel 'triniaethau arbennig' at ddibenion y system drwyddedu yw:-

- Aciwbigo;
- Tyllu'r corff;
- Electrolysis; a
- Thatwio.

119. Mae Llywodraeth Cymru yn ymwybodol bod y maes triniaethau arbennig yn un sy'n esblygu'n gyflym a bod nifer o ffactorau'n dylanwadu arno, gan gynnwys newidiadau mewn tueddiadau ffasiwn. Er mwyn sicrhau bod y ddeddfwriaeth yn parhau i fod yn gyfredol ac yn effeithiol wrth i driniaethau newydd gael eu dyfeisio'n gyson, mae'r Bil yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru ddiwygio'r rhestr o driniaethau arbennig. Bydd hyn yn cael ei wneud trwy is-ddeddfwriaeth, yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol.

120. Ar ôl sefydlu'r system drwyddedu, bydd yn drosedd i ymarferydd gynnal unrhyw driniaeth arbennig heb drwydded neu eu cyflawni mewn mangreoedd neu gerbydau nad ydynt wedi eu cymeradwyo. Mae'r Bil yn darparu esemptiadau i'r gofynion hyn, er enghraifft ni fydd yn ofynnol i aelodau o broffesiynau penodol (megis meddygon) gael trwydded i roi triniaethau arbennig, oni bai bod y rheoliadau yn darparu fel arall. Mae pŵer ar gael hefyd i Weinidogion Cymru esemptio aelodau o broffesiynau penodedig eraill trwy gyfrwng rheoliadau, yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol.

121. Bydd Gweinidogion Cymru, trwy reoliadau, yn gosod meini prawf trwyddedu ac amodau trwyddedu mandadol, fel bod safonau ymarfer a'r dull o orfodi triniaethau arbennig yn gyson ym mhob rhan o Gymru. Bydd y meini prawf trwyddedu yn pennu cymhwysedd unigolyn i gael trwydded, ymysg pethau eraill. Bydd yr amodau trwyddedu mandadol yn nodi'r gofynion y mae'n rhaid i ddeiliad trwydded eu bodloni er mwyn cael cadw ei drwydded, gan gynnwys amodau sy'n ymwneud â safonau hylendid, y dull o gynnal triniaethau arbennig, a'r wybodaeth sydd i'w darparu yn ystod ymgynghoriadau cyn ac ar ôl y driniaeth. Mae'r Bil yn darparu y bydd dyletswydd ar ddeiliaid trwydded, a pherchnogion mangreoedd/cerbydau a gymeradwywyd i fodloni'r gofynion ac i weithredu yn unol â'r amodau cenedlaethol.

122. Mae'r Bil yn cynnwys darpariaeth mai awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am orfodi'r gofynion trwyddedu, ac am gadw cofrestr o'r trwyddedau triniaethau arbennig a gyhoeddwyd ganddynt ac nad ydynt wedi dod i ben eto, yn ogystal â'r mangreoedd/cerbydau a gymeradwywyd ganddynt. Mae'n rhaid i

awdurdod lleol sicrhau bod y wybodaeth sydd ar y gofrestr ar gael i'r cyhoedd ei gweld. Gall Gweinidogion Cymru drefnu i un awdurdod lleol ymgymryd â'r ddyletswydd a osodir ar awdurdodau lleol (h.y. cadw cofrestr), gan gadw cofrestr ganolog ar ran y gweddi. Diben y gofrestr yw sicrhau y gall unrhyw un sy'n dymuno cael un o'r triniaethau arbennig diffiniedig chwilio am wybodaeth a gwybod bod yr ymarferydd neu'r busnes y mae'n ei ddewis wedi bodloni'r safonau cenedlaethol.

123. Er mwyn ategu'r gofynion, mae'r Bil yn creu nifer o ofynion a throeddau. Er mwyn atal unigolion rhag darparu triniaethau arbennig os nad oes ganddynt drwydded, neu ddefnyddio mangreoedd/cerbydau heb eu cymeradwyo ar gyfer darparu triniaethau arbennig, caiff awdurdod lleol gyflwyno hysbysiad atal. Caiff yr awdurdod lleol hefyd gymryd camau gweithredu trwy ddsbarthu hysbysiad camau adfer os yw deiliad trwydded neu fangre/gerbyd yn torri un neu fwy o'r amodau mandadol perthnasol. Bydd yr hysbysiad hwn yn gorchymyn i gamau penodol gael eu cymryd i unioni'r broblem o fewn 14 diwrnod. Mae'r Bil yn rhoi pŵer i swyddogion awdurdodau lleol gael mynd i mewn i fangreoedd er mwyn penderfynu ar geisiadau ar gyfer trwyddedau neu gymeradwyaethau, cynnal arolygiadau a gorfodi'r gofynion.

124. Os yw awdurdod lleol yn fodlon bod deiliad trwydded wedi peidio â chydymffurfio ag amod trwyddedu mandadol, a bod risg sylweddol i iechyd y cyhoedd oherwydd ei arferion gwaith, mae'r Bil yn darparu y caiff ddirymu trwydded triniaeth arbennig, naill ai yn llawn neu i'r graddau y mae'n ymwneud â thriniaeth arbennig benodol. Yn yr un modd, caiff yr awdurdod lleol ddirymu cymeradwyaeth mangre/cerbyd. Pan fo'r awdurdod lleol wedi cymryd camau ac, er enghraifft, wedi cyflwyno hysbysiad atal neu wedi dirymu trwydded/cymeradwyaeth neu wrthod cais, mae gan yr unigolyn yr hawl i gyflwyno sylwadau gerbron yr awdurdod lleol yn gyntaf, ac wedyn i gyflwyno apêl i lys ynadon yn erbyn y penderfyniad.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

125. Bydd y ddeddfwriaeth yn sefydlu system drwyddedu fandadol ar gyfer yr ymarferwyr hynny sy'n darparu'r triniaethau arbennig yng Nghymru. Bydd safonau cenedlaethol ynghlwm â hyn, a byddant yn cael eu gorfodi gan awdurdodau lleol. Nod y system fydd gwella safonau o ran cyflawni'r triniaethau arbennig a sicrhau dull gwell a chyson o reoleiddio'r triniaethau hyn ar draws Cymru.

126. Yn ogystal â'r manteision sy'n gysylltiedig â gwella safonau ymarfer, bydd unigolion sy'n dymuno cael un o'r triniaethau arbennig hefyd yn elwa'n uniongyrchol yn sgil y ffaith y bydd gwybodaeth ymlaen llaw am y driniaeth, yn ogystal â chynghor ôl-ofal, ar gael yn rhwyddach. Bydd cofrestr o deiliaid trwyddedau a mangreoedd/cerbydau a gymeradwywyd ar gyfer triniaethau arbennig yn eu hardal ar gael i bobl sy'n dymuno cael y triniaethau hyn. Bydd hyn o gymorth i wneud y drefn yn fwy tryloyw a sicrhau bod pobl Cymru yn cael gwell gwybodaeth am ymarfer ym maes triniaethau arbennig.

127. Y bwriad yw y bydd y system o fantais i'r rhan fwyaf o'r deiliaid trwydded sy'n cynnal y triniaethau arbennig, ynghyd â'r mangreuedd/cerbydau lle y'u cyflawnir, o safbwynt eu henw da. Trwy fodloni'r gofynion, byddant yn gallu dangos yn annibynnol i'r cyhoedd eu bod yn ymarfer yn unol â safonau hylendid a glanweithdra priodol, yn ogystal â'u hamddiffyn eu hunain rhag risgiau i ieuchyd trwy ddilyn gweithdrefnau rheoli heintiau priodol. Rhoddir hwb ychwanegol i ffydd y cyhoedd a dealltwriaeth cleientiaid oherwydd y gofyniad i ymarferwyr ddarparu ymgynghoriadau cyn ac ar ôl y driniaeth, er mwyn sicrhau bod pobl yn llwyr ymwybodol o'r risgiau sy'n gysylltiedig â'r driniaeth benodol, a sut i roi unrhyw ôl-ofal iddynt eu hunain. Dylai hyn arwain at lai o achosion o haint, os glynir yn briodol at y cyngor ynglŷn â gofal ar ôl y driniaeth.

128. Yn ogystal â sicrhau bod cleientiaid ac ymarferwyr yn fwy diogel, bydd y Bil hefyd yn darparu pwerau gorfodi cyson ac effeithiol i awdurdodau lleol ar gyfer arolygu mangreuedd/cerbydau, a phan fo angen, atal ymarfer anniogel.

Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff

Cefndir

129. Fel y nodwyd uchod yn yr adran ar driniaethau arbennig, gall cymhlethdodau sy'n deillio o dyllu'r corff gynnwys chwyddiadau, haint, gwaedu, alergedd a rhwyg neu anaf corfforol. Gellid achosi niwed i'r nerfau a chreithiau hefyd os bydd y tyllu'n cael ei gynnal yn wael. Gall cymhlethdodau fod yn arbennig o ddifrifol i'r rhai hynny sydd â chyflyrau ieuchyd sylfaenol, ac mae achosion wedi eu cofnodi lle y mae unigolion wedi marw ar ôl cael tyllu'r corff^{94, 95}. Yn ogystal, er bod hyn yn anghyffredin, gall arferion anniogel neu anhylan arwain at drosglwyddo clefydau heintus megis feirysau a gludir yn y gwaed⁹⁶.

130. Canfu astudiaeth a gynhaliwyd yn Lloegr fod oddeutu un o bob tri o bobl ifanc 16-24 mlwydd oed wedi hysbysu ynghylch cymhlethdodau ar ôl cael triniaethau tyllu'r corff⁹⁷. Yn yr un astudiaeth hefyd canfuwyd nifer fwy o achosion o gymhlethdodau gyda mathau penodol o driniaethau tyllu'r corff, gan gynnwys rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Roedd problemau'n fwy tebygol o gael eu crybwyll mewn achos o dyllu'r tafod (50%), ac wedyn, tyllu'r organau cenhedlu (45%) a'r tethi (38%).

⁹⁴ BBC News online (2005) Lip piercing death 'misadventure'.

http://news.bbc.co.uk/1/hi/england/south_yorkshire/4429298.stm

⁹⁵ BBC News online (2010) Caerphilly woman's infection death after tongue pierce. Ar gael yn: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-wales-11543757>

⁹⁶ Hayes, MO. Harkness, GA. (2001) Body piercing as a risk factor for viral hepatitis: an integrated research review. American Journal of Infection Control. 29, 271-174

⁹⁷ Bone, A. Ncube, F. Nichols, T a Noah, ND. (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe. BMJ, 336, 1426. <http://www.bmj.com/content/336/7658/1426>

131. Yn ogystal, gan fod pobl ifanc yn parhau i dyfu yn ystod eu harddegau, gallai mwy o gymhlethdodau godi wrth i'w cyrff ddatblygu os ydynt yn cael twll mewn rhan bersonol o'r corff pan fyddant yn ifanc. Gallai pobl ifanc hefyd fod yn llai tebygol o fod â'r profiad neu'r wybodaeth ynglŷn â sut i lanhau neu ofalu am dwll mewn rhan bersonol o'r corff, gan arwain at fwy o risg o ddal haint.

132. Yn ogystal â'r risgiau i iechyd, gellid ystyried hefyd bod rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff plentyn a pherson ifanc yn fater amddiffyn plant. Trwy gael y driniaeth, gallai pobl ifanc fod yn eu rhoi eu hunain mewn sefyllfa o fod yn agored i niwed trwy fod mewn sefyllfaoedd lle y mae eu rhannau 'personol' yn agored i oedolyn ac yn cael eu cyffwrdd a'u tyllu gan oedolyn nad ydynt o bosibl yn ei adnabod cyn hynny.

133. Ystyrir felly bod angen fframwaith deddfwriaethol sy'n ymwneud â rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff, a hynny yn achos plant a phobl ifanc. Ystyrir bod angen gwneud hyn er mwyn eu hamddiffyn rhag niweidiau posibl i iechyd, yn ogystal â bygythiadau i'w lles emosiynol.

Y sefyllfa bresennol

134. Nid oes unrhyw gyfyngiad oedran ar gyfer unrhyw driniaeth tyllu'r corff ar hyn o bryd yng Nghymru.

135. Fel egwyddor gyffredinol, a phan nad yw deddfwriaeth yn darparu i'r gwrthwyneb, caiff person ifanc roi cydsyniad dilys i dderbyn triniaeth os oes ganddynt ddigon o alluedd i ddeall natur y weithred sydd i'w chyflawni. Ym mhob achos, mae'n rhaid i fater galluedd gael ei benderfynu yn unol ag egwyddorion *Gillick*⁹⁸.

136. Oherwydd natur y triniaethau a'r rhannau personol o'r corff sydd dan sylw, gallai Deddf Troseddau Rhywiol 2003 ('Deddf 2003') fod yn berthnasol, yn enwedig troseddau megis ymosodiad rhywiol. Fodd bynnag, nid yw rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff yn ymosodiad rhywiol nac yn drosedd rhywiol yn awtomatig. Mae Adran 3 o Ddeddf 2003 yn darparu bod unigolyn yn cyflawni trosedd ymosodiad rhywiol os:

- yw (A) yn cyffwrdd ag unigolyn arall (B) yn fwriadol;
- yw'r cyffyrddiad yn un rhywiol;
- nad yw (B) yn cydsynio i'r cyffyrddiad; ac
- nad yw (A) yn credu'n rhesymol bod (B) yn cydsynio.

137. Mae Adran 7 o Ddeddf 2003 Act yn darparu ar gyfer y drosedd o ymosodiad rhywiol ar blentyn o dan 13 oed. Nid yw Adran 7 yn caniatáu i blentyn gydsynio i'r cyffyrddiad. Yn y bôn, mae hyn yn golygu na chaiff plentyn o dan 13 oed gydsynio i ymosodiad rhywiol, ni waeth beth yw ei alluedd meddyliol na'i ddealltwriaeth. Fodd bynnag, caiff unigolyn 13 oed a hŷn gydsynio'n gyfreithiol i ymosodiad rhywiol.

⁹⁸ *Gillick v Awdurdod Iechyd West Norfolk a Wisbech* [1986] AC 122.

138. Wrth gymhwyso prawf adran 7, ni ellir dadlau na fyddai ymarferydd sy'n rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff am resymau cosmetig yn cyffwrdd yn fwriadol ag unigolyn arall pe byddai'n rhoi twll mewn rhan o'i gorff. O ganlyniad, y cwestiwn yw a ystyrir y cyffyrddiad hwnnw'n un 'rhywiol'.

139. Mae'r cwestiwn o ba un a yw'r weithred o roi twll mewn rhan bersonol o'r corff yn 'gyffyrddiad rhywiol' fel y'i diffinnir yn adran 78 o Ddeddf 2003 yn dibynnu ar beth yw barn 'person rhesymol' ynglŷn â'r gweithgaredd. Os nad ystyrir ei fod yn gyffyrddiad rhywiol, byddai plentyn o dan 13 oed yn cael cydsynio i'r cyffyrddiad; fodd bynnag, os ystyrir ei fod yn gyffyrddiad rhywiol, unigolyn 13 oed a hŷn yn unig gaiff gydsynio iddo.

140. Deallir o drafodaethau gyda phobl yn y sector bod sawl ymarferydd eisoes yn dewis peidio â rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc. Fodd bynnag, ni waherddir y driniaeth hon yn benodol o dan y gyfraith.

Diben y darpariaethau

141. Prif nod y darpariaethau hyn yn y Bil yw amddiffyn plant a phobl ifanc rhag y niwed posibl i iechyd y gellir eu hachosi trwy gael twll mewn rhan bersonol o'r corff, ac osgoi amgylchiadau pan roddir plant a phobl ifanc mewn sefyllfa lle y gallent fod yn agored i niwed. Mae'r Bil yn ceisio cyflawni hyn trwy wahardd y weithred o roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolyn sydd o dan 16 mlwydd oed yng Nghymru, mewn unrhyw leoliad. Bydd hefyd yn drosedd i wneud trefniadau i gyflawni triniaeth ar unigolyn o dan 16 oed yng Nghymru. Diffinnir rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff yn y Bil fel tyllu rhan bersonol o'r corff, gan gynnwys y fron (gan gynnwys y deth a'r areola), y pidyn a'r fwlfâ.

142. Trwy osod y gwaharddiad ar 16 oed mae darpariaethau'r Bil yn cydfynd ag oedran cydsynio ar gyfer gweithgarwch rhywiol. Nid yw'r Bil yn atal unigolion 16 ac 17 mlwydd oed rhag cael tyllau mewn rhannau personol o'r corff, gan yr ystyrir y byddai hyn yn anghyson â'r mathau o benderfyniadau a wneir yn fwy cyffredinol gan bobl o'r oedrannau hyn, megis cael ymuno â'r fyddin neu ddysgu gyrru.

143. Nod y gwaharddiad yw atgyfnerthu'r arfer da presennol yn y diwydiant tyllu'r corff. Mae sawl ymarferydd yn dewis peidio â rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc, ond oherwydd nad yw'r gyfraith yn ei wahardd yn benodol, mae'n parhau i fod yn bosibl i unigolyn o dan 16 oed gael y triniaethau hyn. Ni fydd y Bil yn effeithio ar allu ymarferwyr, sydd ar hyn o bryd yn dewis peidio â rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc o dan 18 oed, rhag bod â pholisïau o'r fath o hyd - bydd yn eu hategu.

144. Mae'r Bil yn darparu y bydd yn drosedd i unigolyn yng Nghymru roi neu wneud trefniadau i roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolyn o dan 16 oed. Mae hyn yn golygu na fyddai'n rhaid i berson ifanc gael twll mewn rhan bersonol o'i gorff i drosedd gael ei chyflawni – mae gwneud trefniadau i roi'r driniaeth yn ddigon i drosedd gael ei chyflawni.

145. Ni fydd y ffaith y gallai unigolyn o dan 16 oed fod wedi rhoi ei gydsyniad yn amddiffyniad. Yn yr un modd, ni fydd yn amddiffyniad dweud bod rhiant neu warcheidwad yr unigolyn o dan 16 oed wedi cydsynio i'r driniaeth ar ei ran.

146. Fodd bynnag, mae'r Bil yn darparu ar gyfer amddiffyniad 'diwydrwydd dyladwy' i unigolyn sy'n cynnig rhoi neu sydd yn rhoi twll mewn rhan personol o'r corff. Yr amddiffyniad fydd bod yr ymarferydd wedi cymryd camau rhesymol i sicrhau bod yr unigolyn a ofynnodd am gael twll mewn rhan personol o'i gorff yn 16 oed neu'n hŷn, er enghraifft cadarnhau ei oedran.

147. Mae'r Bil yn rhoi dyletswydd ar awdurdodau lleol i gymryd camau gorfodi mewn perthynas â'r darpariaethau, gan gynnwys cymryd camau erlyn, ymchwilio i gwynion a chymryd camau eraill. Gallai'r camau hyn gynnwys cyfathrebu ag ymarferwyr tyllu'r corff er mwyn atal trosedd rhag digwydd neu gynnal arolygiadau 'profion prynu' i asesu cydymffurfiaid. Rhaid i'r awdurdod lleol hefyd ystyried, o leiaf unwaith bob 12 mis, i ba raddau y mae'n briodol iddynt ddilyn rhaglen o gamau gorfodi yn eu hardal i sicrhau na roddir tyllau mewn rhannau personol o gyrff unigolion o dan 16 oed. Rhaid i'r awdurdod lleol benodi 'swyddogion awdurdodedig' at y dibenion hyn. Wrth gynnal ei raglen o gamau gorfodi, mae'n rhaid i'r awdurdod lleol ymgynghori â Phrif Swyddog yr Heddlu a allai gynorthwyo'r awdurdod lleol i orfodi'r darpariaethau.

148. Er mwyn caniatáu ar gyfer ymchwilio a yw ymarferydd yn gwneud trefniadau i roi neu'n rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyrff unigolion o dan 16 oed, gallai fod angen mynd i mewn i fangre lle y rhoddir tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Mae'r Bil felly'n rhoi pŵer mynediad i swyddogion awdurdodedig awdurdodau lleol a'r Heddlu, ond bydd angen gwarant gan Ynad Heddwch i fynd i mewn i fangre a ddefnyddir fel annedd. Ar ôl i'r swyddog neu'r cwnstabl gael mynediad, caiff gynnal arolygiad o'r fangre a chael copïau o gofnodion teledu cylch cyfyng neu ddogfennau cydsynio, er enghraifft. Mae trosedd gysylltiedig o rwystro swyddog rhag arfer y pŵer hwn yn cyd-fynd â'r pŵer mynediad.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

149. Er bod sawl ymarferydd yng Nghymru eisoes yn dewis peidio â rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyrff plant a phobl ifanc, bydd y newidiadau a gyflwynir yn y Bil yn sicrhau bod y gyfraith yn fwy tryloyw a chyson. Fel y cyfryw, ni ddylai ymarferwyr fod mewn perygl mwyach o dderbyn cwynion gan rieni na chael eu cyhuddo o ymddygiad amhriodol ynglŷn â'r mater hwn. Ar yr un pryd, bydd pobl ifanc o dan 16 oed yn cael eu hamddiffyn rhag eu rhoi eu hunain mewn sefyllfaoedd lle y gallent fod yn agored i niwed.

150. Bydd cyfyngiad oedran o 16 oed ar gyfer rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff yng Nghymru yn cyfrannu at hybu iechyd da trwy helpu i osgoi niwed diangen. Bydd y Bil yn gwneud hyn trwy geisio lleihau nifer yr

achosion o gymhlethdodau sy'n gysylltiedig â thriniaethau tyllu'r corff (gan gynnwys heintiau ac anafiadau) ymysg pobl ifanc nad yw eu cyrff wedi gorffen aeddfedu, ac a allai fod yn llai medrus o ran parhau â gofynion ôl-ofal.

Gwasanaethau fferyllol

Cefndir

151. Mae gan fferyllfeydd cymunedol swyddogaeth hanfodol i'w chyflawni o ran llunio a chyfrannu at welliannau i iechyd y cyhoedd. Maent wedi eu lleoli ar y stryd fawr, mewn archfarchnadoedd a meddygfeydd mewn pentrefi, trefi a chanol dinasoedd ledled Cymru. Mae llawer ohonynt ar agor chwe diwrnod, ac weithiau saith niwrnod, yr wythnos. Fferyllfeydd cymunedol yn gyffredinol yw pwynt cyswllt cyntaf cleifion, ac yn fynych, eu pwynt cyswllt mwyaf aml â gweithiwr proffesiynol ym maes gofal iechyd. Fel y cyfryw, maent mewn sefyllfa unigryw o ran sicrhau bod amrywiaeth eang o wasanaethau ar gael yn rhwydd i'r bobl leol.

152. Ceir tri phrif ddarparwr ar gyfer gwasanaethau fferyllol y GIG yng Nghymru:-

- Fferyllfeydd cymunedol;
- Meddygon fferyllol; a
- Chontractwyr offer fferyllol.

153. Roedd 714 o fferyllfeydd cymunedol yn darparu gwasanaethau'r GIG yng Nghymru ar 31 Mawrth 2014.⁹⁹ Mae hyn yn cymharu â 703 ar 31 Mawrth 2004.¹⁰⁰ Mae'n amlwg bod y trefniadau presennol sy'n llywodraethu gwasanaethau fferyllol y GIG yn arwain at farchnad sefydlog â phrin ddim newid net yn niferoedd y fferyllfeydd cymunedol dros amser. Mae perthynas gadarnhaol yn bodoli rhwng amddifadedd a niferoedd y fferyllfeydd¹⁰¹, gyda fferyllfeydd yn fwy cyffredin mewn ardaloedd lle y ceir mwy o amddifadedd economaidd, sy'n golygu bod y gwasanaeth ar gael yn rhwyddach yn gyffredinol mewn ardaloedd sy'n fwyaf anghenus. Yn ogystal, mae meddygon fferyllol y GIG yn gwasanaethu poblogaethau gwledig yn bennaf.

154. Dosberthir oddeutu 70 miliwn o bresgripsiynau (71.2 miliwn yn 2013/14¹⁰²) mewn fferyllfeydd cymunedol yng Nghymru bob blwyddyn. Yn ogystal, mae fferyllfeydd yn fanwerthwyr stryd fawr ac mae pobl nad ydynt o'r farn eu bod yn wael yn mynd iddynt yn rheolaidd. Mae pob ymweliad yn gyfle i ymgysylltu ag aelodau o'r cyhoedd ynglŷn â'u ffordd o fyw ac i wneud cyfraniad at wella eu hiechyd.

⁹⁹ <http://gov.wales/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?skip=1&lang=cy>

¹⁰⁰ Datganiad Ystadegau Cymru (26 Tachwedd 2009) <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?lang=en/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?tab=previous&lang=en>

¹⁰¹ Hinchliffe A. 2012 Distribution of community pharmacies and deprivation in Wales. Iechyd Cyhoeddus Cymru.

¹⁰² Datganiad Ystadegau Cymru (12 Tachwedd 2014) <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?lang=en#/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?lang=en>

155. Mae fferyllfeydd cymunedol hefyd yn darparu amgylchedd cyfleus a llai ffurfiol ar gyfer pobl nad ydynt yn gallu neu nad ydynt yn dymuno mynd at fathau eraill o wasanaethau iechyd. Er enghraifft, mae llawer ohonynt yn darparu cyngor ar ddulliau atal cenhedlu brys, dulliau o roi'r gorau i ysmegu, ac iechyd rhywiol, ac yn 2012, Cymru oedd y rhan gyntaf o'r DU i gyflwyno brechiad tymhorol rhag y fflw am ddim mewn fferyllfeydd cymunedol ar sail genedlaethol.

156. Ar 31 Mawrth 2014, roedd 35.6% o'r fferyllfeydd cymunedol yn eiddo i gontractwyr 'annibynnol'¹⁰³ (h.y. rhai a oedd yn cynnwys pump neu lai o safleoedd y GIG), ac roedd y gweddill yn eiddo i fusnesau mwy a oedd â chwech neu fwy o safleoedd y GIG, gan gynnwys busnesau amlwladol ac archfarchnadoedd (y cyfeirir atynt fel 'siopau cadwyn'). Bu tuedd yn y farchnad o fwy o gyfuno yn ystod y degawd diwethaf.

157. Ar 31 Mawrth 2014, roedd pedwar o gontractwyr offer fferyllol yng Nghymru¹⁰⁴ (na chânt ond cyflenwi offer megis cymhorthion anymataliaeth a gorchuddion). Maent yn cael eu rhedeg gan fusnesau bach i ganolig ac yn aml yn gweithredu model gwerthu o bell, gan ddarparu gwasanaethau i rannau eraill o'r DU.

158. Ceir nifer fechan o fferyllfeydd nad ydynt yn darparu gwasanaethau fferyllol y GIG. Nid yw'r newidiadau yn y Bil yn effeithio'n uniongyrchol ar y rhain, ac fel y cyfryw, ni roddir ystyriaeth iddynt yn y Memorandwm Esboniadol hwn.

Y sefyllfa bresennol

159. Llywodraeth Cymru sy'n sefydlu'r strwythur cyffredinol y mae fferyllfeydd cymunedol yn gweithredu oddi mewn iddo trwy ddarparu'r fframwaith deddfwriaeth a pholisi. Oddi mewn i hwn, mae'r cyfrifoldeb dros gynllunio a darparu gwasanaethau fferyllol wedi ei freinio yn y Byrddau Iechyd Lleol ('BILI'), sy'n gyfrifol am gynllunio gwasanaethau iechyd er mwyn diwallu anghenion eu trigolion. Mae hyn yn cynnwys penderfynu ar nifer a lleoliad y fferyllfeydd sydd yn eu hardaloedd.

160. Mae'r ddyletswydd gyffredinol i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG, fel yn achos agweddau eraill ar wasanaethau gofal sylfaenol y GIG, wedi ei rhoi yn uniongyrchol i Fyrddau Iechyd Lleol o dan Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 ('Deddf 2006'). Mae'r BILI yn rheoli rhestrau lleol o ddarparwyr cymeradwy y cyfeirir atynt fel 'rhestrau fferyllol', a thrwy gynnwys mangreoedd fferyllfa ar restrau fferyllol rhoddir hawl i'r fferyllfa ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG. Mae'r trefniadau hyn yn llywodraethu darpariaeth gwasanaethau fferyllol y GIG ac nid yr hawl i agor a chynnal

¹⁰³ Datganiad Ystadegau Cymru (12 Tachwedd 2014) <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?lang=en/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?lang=en>

¹⁰⁴ Yr un â'r cyfeiriad blaenorol

busnes fferyllol yng Nghymru. Ymdrinnir â hyn dan ddeddfwriaeth ar wahân ar gyfer y DU gyfan, sef Deddf Meddyginiaethau 1968.

161. Mae gan Weinidogion Cymru bwerau a dyletswyddau eang i wneud rheoliadau a rhoi cyfarwyddiadau i'r BILI, sy'n llywodraethu manylion system gwasanaethau fferyllol y GIG. Mae hyn yn cynnwys nodi'r telerau gwasanaeth ar gyfer fferyllwyr y GIG a chymhwyso'r prawf 'rheoli mynediad', sef y prawf y mae'n rhaid ei fodloni cyn y caiff BILI ganiatáu cais ar gyfer cofnod, neu ddiwygio cofnod, ar eu rhestr fferyllol.

162. Mae adran 80 o Ddeddf 2006 yn gosod dyletswydd ar y BILI i wneud trefniadau ar gyfer darparu'r gwasanaethau fferyllol a nodir yn isadrannau 80(3)(a) i (d). Gwasanaethau dosbarthu yw'r gwasanaethau fferyllol craidd hyn yn y bôn. Mae'n ddyletswydd ar Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n llywodraethu'r modd y mae'r BILI yn gwneud y trefniadau hyn. Gosodir yr holl reoliadau gerbron Llywodraeth Cynulliad Cymru trwy ddefnyddio'r weithdrefn penderfyniad negyddol.

163. Mae adran 81 o Ddeddf 2006 yn nodi'r trefniadau y caiff Gweinidogion Cymru eu gwneud ar gyfer darparu gwasanaethau fferyllol ychwanegol. Diffinnir gwasanaethau fferyllol ychwanegol fel gwasanaethau o'r math nad ydynt yn dod o dan adran 80. Mae adran 81 yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru roi cyfarwyddiadau i Fwrdd Iechyd Lleol (i) sy'n ei gwneud yn ofynnol iddo drefnu ar gyfer darparu gwasanaethau fferyllol ychwanegol, neu (ii) yn ei awdurdodi i drefnu ar gyfer darparu gwasanaethau, os yw'n dymuno gwneud hynny.

164. Mae adran 83 o Ddeddf 2006 yn cynnwys 'craidd' pwerau Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau mewn perthynas â darpariaeth gwasanaethau fferyllol ac, ymysg pethau eraill, mae'n nodi'r gofyniad i reoliadau ei gwneud yn ofynnol i BILI baratoi a chyhoeddi rhestrau fferyllol. Mae hefyd yn nodi'r prawf 'rheoli mynediad' presennol.

165. Mae adran 84 yn nodi gofyniad i Weinidogion Cymru ddarparu ar gyfer hawliau i apelio yn erbyn penderfyniadau a wneir gan BILI wrth arfer pwerau a roddwyd iddynt gan reoliadau a wnaed o dan adran 83.

166. Y prif offerynnau is-ddeddfwriaeth a wnaed o dan bwerau yn Neddf 2006 yw:

- Rheoliadau Gwasanaethau Fferyllol (Cymru) 2013 fel y'u diwygiwyd¹⁰⁵;
- Cyfarwyddiadau Gwasanaethau Fferyllol y GIG (Gwasanaethau Uwch ac Ychwanegol) 2005 fel y'u diwygiwyd;
- Cyfarwyddiadau Gwasanaethau Fferyllol y GIG (Taliadau am geisiadau) 2013; a
- Rheoliadau Pwyllgorau a Thribiwnlysoedd y Gwasanaeth Iechyd Gwladol 1992 fel y'u diwygiwyd¹⁰⁶.

¹⁰⁵ O.S. 2013/898

¹⁰⁶ O.S. 1992/664

167. Mae'r is-ddeddfwriaeth hon yn disgrifio'n fanwl, ymysg pethau eraill:
- y gweithdrefnau y mae unigolion sy'n dymuno darparu gwasanaethau fferyllol y GIG yn eu dilyn i gyflwyno cais i gael eu cynnwys ar restr fferyllol;
 - y gweithdrefnau y mae'n rhaid i Fwrdd Iechyd Lleol eu dilyn wrth benderfynu ar geisiadau o'r fath;
 - hawliau i apelio yn erbyn penderfyniadau Bwrdd Iechyd Lleol;
 - telerau cynnwys unigolyn ar restr fferyllol; a'r
 - gweithdrefnau y mae'n rhaid i Fyrdau Iechyd Lleol eu dilyn wrth ymdrin ag achosion o dorri telerau gwasanaeth.

168. Ers diwedd y 1980au, BILI (neu'r cyrff iechyd a'u rhagflaenodd) sydd wedi penderfynu ar geisiadau ar gyfer cynnwys enwau ar restr fferyllol (neu geisiadau i newid cofnod sydd eisoes yn bodoli) trwy gymhwyso'r hyn a elwir yn gyffredinol fel y prawf 'rheoli mynediad'. Mae hwn wedi ei nodi yn Adran 83 o Ddeddf 2006. A siarad yn gyffredinol, ni fydd cais yn llwyddiannus oni bai bod Bwrdd Iechyd Lleol o'r farn ei bod yn angenrheidiol neu'n hwylus ('necessary and expedient') ei ganiatáu er mwyn sicrhau y ceir darpariaeth ddigonol o wasanaethau fferyllol y GIG (yn y gymdogaeth y mae'r cais yn ymwneud â hi). Mae'r prawf hwn wedi bod yn destun adolygiad sylweddol gan y llysoedd ac mae eu penderfyniadau wedi sefydlu amrywiol gynseiliau a meini prawf ynglŷn â sut y dylai BILI gymhwyso'r prawf wrth ystyried ceisiadau.

169. Mae Rheoliadau Gwasanaethau Fferyllol y GIG (Cymru) 2013 yn nodi'r trefniadau presennol ar gyfer 'rheoli mynediad'. Yn ogystal â nodi ym mha amgylchiadau y caiff fferyllwyr wneud cais i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG, a'r telerau ac amodau ar gyfer darparu'r gwasanaethau hynny, mae'r rheoliadau yn gosod darpariaeth arbennig ar gyfer ardaloedd sydd â chymeriad 'gwledig', ac maent yn rhagnodi ym mha amgylchiadau y caiff meddygon, yn yr ardaloedd hynny, gyflwyno cais am yr hawl i ddarparu gwasanaethau fferyllol i'w cleifion a chael yr hawl honno. Gelwir y rhain yn 'feddygon fferyllol' yn gyffredinol.

170. Mae'r drefn a'r dull rheoleiddio presennol wedi ei sefydlu ers mwy na 25 mlynedd ac nid yw'n adlewyrchu'n ddigonol y modd y mae swyddogaeth fferyllfeydd wedi newid ers hynny. Yn ystod y deng mlynedd ddiweddar, nid yw niferoedd y fferyllfeydd cymunedol yng Nghymru wedi newid rhyw lawer, ond mae maint y presgripsiynau wedi cynyddu mwy na 40% (o 54.0 miliwn yn 2004 i 76.2 miliwn yn 2013).

171. O dan y trefniadau presennol, nid yw BILI yn ystyried ond y gwasanaethau fferyllol a ddiffinnir o dan adran 80 o Ddeddf 2006 wrth wneud penderfyniadau ynghylch ceisiadau. A siarad yn gyffredinol, mae hyn yn ymwneud â dosbarthu presgripsiynau yn unig. Yr ymgeiswyr sydd â'r baich o benderfynu pa bryd, ac mewn cysylltiad â pha ardaloedd y gwneir ceisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol.

172. Fodd bynnag, mae fferyllfeydd cymunedol hefyd yn darparu gwasanaethau ychwanegol yn gynyddol. Fel y nodir uchod, ymdrinnir â'r gwasanaethau fferyllol ychwanegol hyn o dan adran 81o'r Ddeddf a darperir ar eu cyfer trwy gyfrwng cyfarwyddiadau. Maent yn cynnwys darparu dulliau atal cenhedlu brys, brechiadau rhag y fflw a chymorth i roi'r gorau i ysmegu.

173. Gwneir penderfyniadau ynghylch caniatáu i fferyllfeydd ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG ar sail a oes digon o fferyllfeydd ar gael ar gyfer dosbarthu presgripsiynau, ac nid ar sail a gynnigir y gwasanaethau ychwanegol hyn nac a oes eu hangen. Effaith hyn yw na all fferyllfeydd sy'n dymuno cynnig gwasanaethau ychwanegol ymuno â'r farchnad, oherwydd nad yw'r prawf ar gyfer cael mynediad at y farchnad yn cydnabod y gwasanaethau ychwanegol y maent yn dymuno eu cynnig, na pha un a fyddai'r gwasanaethau hynny'n cefnogi'r angen i roi sylw i anghenion ieuchyd lleol.

174. Yn olaf, ceir darpariaethau sydd eisoes yn bodoli yn Neddf 2006 sy'n caniatáu i Fwrdd Iechyd Lleol ddileu enw unigolyn oddi ar restr fferyllol lle y ceir pryderon ynglŷn ag addasrwydd i ymarfer. Mae'r materion addasrwydd hyn i'w gweld yn adran 107(2), (3) a (4) o Ddeddf GIG Cymru 2006 ac maent yn ymwneud â sefyllfaoedd lle bernir nad yw person bellach yn addas i'w gynnwys ar y rhestr fferyllol am resymau twyll, anaddasrwydd neu effeithlonrwydd wrth ddarparu gwasanaethau. Nid oes unrhyw bwerau penodol ar gyfer dileu enw unigolyn neu gofnod ynghylch mangre oddi ar restr fferyllol ar seiliau eraill¹⁰⁷.

Diben y darpariaethau

175. Er mwyn manteisio i'r eithaf ar swyddogaeth fferyllfeydd cymunedol o ran ieuchyd y cyhoedd, mae'r Bil yn ceisio gwneud newid sylfaenol i'r ffordd y mae BILl yn gwneud penderfyniadau ynglŷn â gwasanaethau fferyllol yng Nghymru, trwy symud o ddull a ysgogir gan geisiadau gan gontractwyr fferyllol ac sy'n canolbwyntio'n drwm ar ddosbarthu presgripsiynau, i un sy'n effro ac yn ymateb i anghenion fferyllol ehangach cymunedau lleol.

176. Nod y darpariaethau yw gwella'r ffordd y cynllunnir ac y cyflwynir gwasanaethau fferyllol yng Nghymru. Mae'r Bil yn cyflawni hyn yn bennaf trwy ddiwygio Deddf 2006 i'w gwneud yn ofynnol i bob Bwrdd Iechyd Lleol baratoi a chyhoeddi asesiad o'r angen am wasanaethau fferyllol yn ei ardal ('asesiad o anghenion fferyllol', fel y'i gelwir), adolygu'r asesiad hwn yn rheolaidd a'i ddiwygio fel y bo'n briodol. Mae'r Bil hefyd yn gwneud newidiadau i'r prawf 'rheoli mynediad' presennol a nodir yn adran 83 o Ddeddf 2006. Mae'n symud i ffwrdd oddi wrth y prawf presennol, sy'n penderfynu ar geisiadau trwy gyfeirio at ba un a yw'n angenrheidiol neu'n hwylus cymeradwyo'r cais, at asesiad sydd wedi ei seilio ar ba un a yw'n fodlon, gan roi ystyriaeth i'w asesiad diweddaraf o anghenion fferyllol ac i unrhyw faterion a bennir mewn rheoliadau, y byddai caniatáu'r cais yn diwallu angen yn ei ardal am wasanaethau neu rai o'r gwasanaethau a bennir yn y cais.

¹⁰⁷ Ar wahân i'r rhai a nodir yn adran 83(6)(d) o Ddeddf 2006

177. Yn y bôn, mae'r uchod yn darparu ar gyfer penderfynu ynglŷn â lleoliad a graddfa'r gwasanaethau fferyllol sydd ar gael mewn ardal Bwrdd Iechyd Lleol ar sail yr asesiadau hynny. Mae'r darpariaethau hefyd yn ceisio gwella ansawdd y gwasanaethau fferyllol trwy annog fferyllfeydd sydd eisoes yn bodoli i addasu ac ehangu eu gwasanaethau mewn ymateb i anghenion lleol.

178. Mae'r Bil yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru nodi mewn rheoliadau yr wybodaeth y mae'n rhaid ei chynnwys mewn asesiad o anghenion fferyllol. Y bwriad yw y bydd rheoliadau'n ei gwneud yn ofynnol i asesiad o anghenion fferyllol gynnwys manylion darpariaeth bresennol gwasanaethau fferyllol, nodi anghenion fferyllol ei boblogaeth ac ardaloedd lle nad yw gwasanaethau fferyllol yn diwallu anghenion, a lle y mae angen cymryd camau i sicrhau darpariaeth ddigonol. Gallai hyn gynnwys disgrifio'r math o wasanaethau fferyllol y mae ar ardaloedd penodol eu hangen.

179. Bydd yr asesiadau cyntaf o anghenion fferyllol yn cael eu llunio yn unol ag amserlen a nodir gan Weinidogion Cymru mewn rheoliadau. Bydd y rheoliadau'n sicrhau bod asesiadau o anghenion fferyllol dilynol yn cael eu hamseru i gyd-fynd ag asesiadau o anghenion ehangach, yn enwedig yr asesiadau llesiant lleol y darperir ar eu cyfer gan y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru).

180. Wedyn, bydd ceisiadau oddi wrth unigolion sy'n dymuno darparu gwasanaethau fferyllol yn ardal y Bwrdd Iechyd Lleol yn cael eu penderfynu yn unol â'r asesiad o anghenion fferyllol. O ganlyniad, byddai fferyllfeydd yn cael caniatâd i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG os ydynt yn gallu dangos y byddant, trwy wneud hynny, yn diwallu angen lleol penodol nad yw wedi ei ddiwallu, neu'n darparu gwasanaeth y mae gofyn amdano a nodir mewn asesiad o angen fferyllol Bwrdd Iechyd Lleol.

181. Bydd y Bil hefyd yn rhoi pŵer i BILI i roi sylw i fylchau mewn darpariaeth gwasanaeth fferyllol, fel y'i nodir yn asesiad o angen fferyllol y Bwrdd Iechyd Lleol, trwy ganiatáu i Weinidogion Cymru bennu mewn rheoliadau ym mha amgylchiadau y caiff Bwrdd Iechyd Lleol wahodd ceisiadau ar gyfer darparu gwasanaethau fferyllol. Gallai'r rheoliadau, er enghraifft, bennu bod BILI yn cael gwahodd ceisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol mewn ardaloedd lle y ceir anghenion fferyllol y gellir eu nodi, nad ydynt wedi eu diwallu ond nad yw'r Bwrdd Iechyd Lleol wedi derbyn unrhyw geisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol.

182. Ochr yn ochr â'r newidiadau ar gyfer cyflwyno system fynediad wedi ei seilio ar anghenion, cyflwynir trefn ymadael hefyd sy'n golygu bod modd cymryd camau graddol i ymdrin â'r darparwyr hynny nad ydynt yn bodloni rhwymedigaethau eu telerau gwasanaeth – ac a allai, o ganlyniad, fod yn derbyn tâl gan y GIG heb fod yn bodloni eu rhwymedigaethau cytundebol yn ddigonol. Bwriedir cychwyn y darpariaethau presennol sydd yn adran 106A o Ddeddf 2006, sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i nodi, mewn rheoliadau, system o hysbysiadau a chosbau a roddir ar waith pan fo fferyllwyr yn torri eu telerau ac amodau gwasanaeth â Bwrdd Iechyd Lleol. Bydd hyn yn cyd-fynd â

phŵer newydd yn y Bil sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i osod, mewn rheoliadau, ar ba sail neu ym mha amgylchiadau y caiff Bwrdd Iechyd Lleol ddileu enw fferylllydd neu fangre oddi ar restr fferyllol.

183. Bwriedir y bydd rheoliadau yn nodi y bydd Bwrdd Iechyd Lleol yn cael dileu enw fferyllfa neu fangre oddi ar y rhestr fferyllol, mewn achosion lle na lwyddwyd i ddatrys problem yn lleol a lle nad yw fferylllydd wedi cydymffurfio â hysbysiadau a gyflwynwyd iddo gan y Bwrdd Iechyd Lleol yn nodi'r camau y mae angen iddo eu cymryd i gydymffurfio â thelerau ac amodau'r gwasanaeth. Mae'r Bil yn darparu bod yn rhaid i Weinidogion Cymru nodi mewn rheoliadau bod dyletswydd ar Fwrdd Iechyd Lleol i hysbysu fferylllydd am ei fwriad i ddileu ei enw oddi ar ei restr a'r rhesymau dros y bwriad i wneud hynny, cyn gwneud penderfyniad i ddileu. Rhoddir yr hawl i'r fferylllydd gyflwyno sylwadau i'r Bwrdd Iechyd Lleol cyn i benderfyniad gael ei wneud. Bydd Rheoliadau hefyd yn rhoi'r hawl i apelio at Weinidogion Cymru yn erbyn penderfyniad Bwrdd Iechyd Lleol i ddileu enw fferylllydd neu fangre oddi ar restr fferyllol.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

184. Yr effaith y bwriedir i'r ddeddfwriaeth ei chael yw gwella'r drefn o gynllunio a chyflwyno gwasanaethau fferyllol trwy sicrhau bod BILL yn rhoi ystyriaeth gadarn i anghenion fferyllol eu poblogaethau, a sicrhau bod gwasanaethau'n cyd-fynd yn fwy agos â'r anghenion hynny. Bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol i BILL ddefnyddio dull mwy integredig o nodi anghenion fferyllol poblogaethau, gan gynnwys ystyried cyfraniad yr holl ddarparwyr gwasanaethau fferyllol (e.e. fferyllfeydd a meddygon fferyllol). Bydd BILL yn defnyddio'r asesiadau hyn i nodi ymhle y mae angen fferyllfeydd ychwanegol, ymhle y mae darparwyr presennol yn diwallu anghenion fferyllol yn ddigonol ac ymhle y mae angen gwasanaethau ychwanegol gan fferyllfeydd sydd eisoes yn bodoli.

185. Bydd y newidiadau'n rhoi mwy o sicrwydd i gontractwyr fferyllol, yn lleihau'r risg i'w busnes ac yn caniatáu iddynt fuddsoddi mewn cyflwyno gwasanaethau ehangach.

186. Effaith arall y bwriedir i'r ddeddfwriaeth ei chael yw sicrhau bod fferyllfeydd yn ymateb yn well i anghenion y poblogaethau y maent yn eu gwasanaethu, ac yn darparu gwasanaethau'n effeithiol er mwyn rhoi sylw i anghenion fferyllol dynodedig. Lle nad yw'r ansawdd yn ddigon da neu lle nad yw gwasanaethau'n cael eu cyflwyno mewn modd cyson, bydd BILL yn gallu rhoi camau gwella ar waith. Gallai'r rhain gynnwys cymryd camau yn erbyn fferyllfeydd penodol oherwydd eu bod yn torri'r telerau ac amodau gwasanaeth yn gyson, neu wahodd fferyllfeydd ychwanegol i gyflwyno cais i ddarparu gwasanaethau penodol. O ganlyniad, dylai fferyllfeydd ddarparu gwasanaethau yn fwy cyson ac i well safon, a dylid gallu sicrhau bod fferyllfeydd yn darparu gwasanaethau mewn lleoliadau lle y mae eu hangen. Bydd y newidiadau hyn hefyd yn golygu bod penderfyniadau ynglŷn â chaniatáu i fferyllfeydd newydd ymuno â'r farchnad yn fwy tryloyw.

187. Yn y pen draw, bydd y newidiadau y darperir ar eu cyfer yn y Bil yn caniatáu ar gyfer gwelliant graddol yn ansawdd a chysondeb gwasanaethau fferyllol y GIG.

Darparu toiledau

Cefndir

188. Mae darpariaeth toiledau a mynediad atynt yn fater sy'n effeithio ar iechyd y cyhoedd. Gall toiledau hygrych, glân, sydd wedi eu lleoli'n hwylus mewn mannau megis canol trefi, parciau, promenadau, llwybrau beicio a llwybrau cerdded helpu i annog y cyhoedd i wneud ymarfer corff ac aros yn fwy egnïol yn gorfforol. Mae i hyn fanteision eglur o ran iechyd a'r economi. I'r gwrthwyneb, gall toiledau sydd wedi eu cynllunio'n wael a'u lleoli mewn mannau amhriodol, ac nad ydynt yn cael eu cynnal a'u cadw'n ddigonol, greu awyrgylch o esgeulustra sy'n gwneud i'r cyhoedd beidio â dymuno eu defnyddio. Gall diffyg cyfleusterau toiledau digonol hefyd effeithio ar iechyd corfforol a meddyliol unigolyn, yn ogystal ag effeithio ar iechyd amgylcheddol ehangach y boblogaeth.

189. Mae toiledau i'r cyhoedd eu defnyddio o bwys i bawb ac maent yn parhau i fod yn broblem sydd â phroffil uchel. Fodd bynnag, maent yn bwysicach fyth i grwpiau penodol mewn cymdeithas, gan gynnwys pobl hŷn, pobl anabl, pobl ag anghenion penodol (gan gynnwys rhai problemau meddygol), menywod, plant a phobl ifanc a'u teuluoedd. Gall darpariaeth wael effeithio'n anghymesur ar y grwpiau hyn. Er enghraifft, deellir bod darpariaeth wael yn achosi effeithiau negyddol arbennig i bobl hŷn, gan y gallai rhai fod yn llai tebygol o adael eu cartrefi heb fod yn ffyddiog y bydd cyfleusterau digonol ar gael ar eu cyfer. Gall hyn gyfrannu at arwahanrwydd cymdeithasol ac anweithgarwch cynyddol, yn ogystal ag effeithio ar allu pobl i gadw annibyniaeth ac urddas yn nes ymlaen yn eu bywydau.

190. Yn 2007, cyhoeddodd Help the Aged (Age UK, bellach) adroddiad o'r enw *Nowhere to go – Public Toilet Provision in the UK*¹⁰⁸. Roedd hwn yn rhoi crynodeb o arolwg barn ymhlith pobl hŷn ar ddarpariaeth toiledau cyhoeddus yn eu hardaloedd, ac roedd yn dangos bod mwy na hanner y bobl hŷn o'r farn bod diffyg toiledau cyhoeddus yn eu hatal rhag mynd allan mor aml ag y byddent yn dymuno.

191. Archwiliodd Pwyllgor Cymunedau a Llywodraeth Leol Tŷ'r Cyffredin y dystiolaeth ar ddarpariaeth toiledau cyhoeddus yn Lloegr, a chyhoeddodd ei adroddiad, *The Provision of Public Toilets*, yn 2008¹⁰⁹.

¹⁰⁸ http://www.ageuk.org.uk/documents/en-gb/for-professionals/communities-and-inclusion/id6256_nowhere_to_go_public_toilet_provision_in_the_uk_2007_pro.pdf

¹⁰⁹ Tŷ'r Cyffredin, Deuddegfed Adroddiad y Pwyllgor Cymunedau a Llywodraeth Leol yn ystod Sesiwn 2007–08 'The Provision of Public Toilets' argraffwyd 6 Hydref 2008. Ar gael yn: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmcomloc/636/63602.htm>,

192. Argymhellodd y Pwyllgor bod “...the Government imposes a duty on each local authority to develop a strategy on the provision of public toilets in their areas, which should include consultation with the local community and which should be reviewed annually. The duty of compiling and reviewing a public toilet strategy is a simple requirement that will go a long way towards achieving the right of people who live in and visit this country to have accessible and clean public toilets, wherever they live, work or visit. The way in which local authorities plan and utilise their own strategic plan is a decision for them; the fact that they have a plan should be a duty placed on them by the Government.” (argymhelliad 26).

193. Yn yr un adroddiad, eglurodd y Pwyllgor: “our public toilet provision should not be allowed to decline at the current rate because of neglect arising from the lack of any clear strategy”. Ymatebodd Llywodraeth y DU i'r adroddiad ym mis Ionawr 2009 a gwrthododd weithredu'r argymhelliad i osod dyletswydd ar awdurdodau lleol i ddatblygu strategaethau ar ddarpariaeth toiledau cyhoeddus.

194. Cynhaliodd Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cynulliad Cenedlaethol Cymru ymchwiliad byr yn 2012 i'r goblygiadau o ran iechyd y cyhoedd pe na byddai cyfleusterau toiledau cyhoeddus yn ddigonol yng Nghymru. Daeth y Pwyllgor i'r casgliad yn ei adroddiad¹¹⁰ bod achos cryf o safbwynt iechyd y cyhoedd dros well darpariaeth toiledau cyhoeddus, a bod cyfres o atebion ymarferol posibl yn bodoli a allai, o'u gweithredu, arwain at well darpariaeth toiledau cyhoeddus lleol. Roedd yr atebion a awgrymwyd yn cynnwys sicrhau bod awdurdodau yn manteisio i'r eithaf ar adnoddau sydd eisoes yn bodoli, gan godi tâl am eu defnyddio, sicrhau bod cyfleusterau toiledau mewn adeiladau cyhoeddus ar gael i'r cyhoedd, a chyflwyno strategaeth i Gymru, er mwyn sicrhau bod toiledau cyhoeddus ar gael i bawb.

195. Ym mis Tachwedd 2013, cynhaliwyd dadl fer yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru ar bwysigrwydd toiledau cyhoeddus¹¹¹. Yn ystod y ddadl, cydnabu Llywodraeth Cymru ba mor bwysig yw toiledau cyhoeddus, a nododd y dylai'r ddarpariaeth barhau i fod yn flaenoriaeth ac y dylid gwneud pob ymdrech bosibl i'w chynnal.

196. Mae Llywodraeth Cymru wedi ceisio dod o hyd i atebion creadigol o'r blaen i helpu i wella darpariaeth toiledau cyhoeddus. Sefydlwyd y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus yn 2009/10 am gyfnod o dair blynedd i ddechrau, er mwyn sicrhau bod cyfleusterau toiledau am ddim ar gael yn ehangach i'r cyhoedd yng Nghymru. Y nod oedd ceisio gwella ansawdd cyfleusterau a'u gwneud yn fwy hygyrch trwy annog awdurdodau lleol i weithio mewn partneriaeth â busnesau lleol i ganiatáu i'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau. Ehangwyd y cynllun bob blwyddyn o fis Ebrill 2012 cyn i'r cyllid (£200,000) gael ei drosglwyddo i'r Grant Cynnal Refeniw o 2014/15 ymlaen. Mater i bob awdurdod lleol yw hi bellach i benderfynu sut y defnyddir y refeniw

¹¹⁰ <http://www.senedd.cynulliad.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=2572>

¹¹¹ Cynulliad Cenedlaethol Cymru Dadl fer: Anghyfleusterau cyhoeddus – pam y mae toiledau cyhoeddus yn bwysig. 13 Tachwedd 2013. Ar gael yn: <http://www.assembly.wales/cy/bus-home/pages/rop.aspx?meetingid=184&language=cy>

hwn i ddarparu'r amrywiaeth o wasanaethau y mae'n gyfrifol amdanynt, er mwyn diwallu anghenion a chyflawni blaenoriaethau ei gymunedau.

197. Nid yw'r broblem hon yn unigryw i Gymru. Mae dinasoedd mawr ar draws y byd, gan gynnwys Melbourne, Awstralia¹¹², wedi nodi darpariaeth toiledau cyhoeddus a mynediad atynt fel problem allweddol, ac maent wedi datblygu strategaethau i fynd i'r afael â hi.

Y sefyllfa bresennol

198. Mae'n hysbys bod darpariaeth toiledau cyhoeddus yn amrywio o un awdurdod lleol i'r llall ar hyn o bryd. Mae trafodaethau hefyd yn dangos bod pwysau ynglŷn â darpariaeth cyfleusterau, gan olygu bod nifer y toiledau cyhoeddus yng Nghymru wedi lleihau yn y blynyddoedd diwethaf.

199. Mae'r sefyllfa gyfreithiol bresennol mewn perthynas â chyfleusterau toiledau wedi ei nodi mewn amrywiol ddarnau o ddeddfwriaeth sylfaenol ac is-ddeddfwriaeth. Mae toiledau mewn mannau cyhoeddus yn cael eu darparu a'u cynnal a'u cadw yn unol â disgresiwn awdurdodau lleol, gan gynnwys cynghorau cymunedol. Mae ganddynt y pŵer, o dan adran 87 o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936, i ddarparu cyfleusterau cyhoeddus, ond nid oes dyletswydd arnynt i wneud hynny. Mae adran 87 hefyd yn caniatáu i awdurdodau lleol godi tâl ar bobl am ddefnyddio'r toiledau a ddarperir ganddynt.

200. Mae gan awdurdod lleol bŵer o dan adran 20 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1976 i'w gwneud yn ofynnol i ddarparu a chynnal a chadw toiledau mewn unrhyw le sy'n darparu adloniant, arddangosfeydd, digwyddiadau chwaraeon, a lleoedd sy'n gweini bwyd a diod i'w bwyta ac yfed yn y fangre. Caiff awdurdod lleol hefyd ddefnyddio pwerau o dan adran 106 o Ddeddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 i wneud cytundeb â datblygwr i ddarparu toiledau yn rhan o'r datblygiad a gymeradwywyd.

201. Pan fo awdurdod lleol yn awdurdod priffyrdd ar gyfer priffordd benodol, mae adran 114 o Ddeddf Priffyrdd 1980 yn darparu y caiff ddarparu cyfleusterau ystafell ymolchi cyhoeddus (gan gynnwys toiledau) mewn sefyllfaoedd priodol a chyfleus, ac y caiff reoli cyfleusterau o'r fath.

202. Er bod y fframwaith deddfwriaethol presennol yn galluogi awdurdodau lleol i wneud darpariaeth ar gyfer toiledau, nid oes unrhyw ofynion deddfwriaethol iddynt wneud hynny. Mater i awdurdodau lleol unigol yw penderfynu a yw am ddarparu toiledau cyhoeddus ai peidio, ac os felly, faint ohonynt. Wrth wneud hynny, mae'n rhaid i bob awdurdod lleol sicrhau cydbwysedd rhwng galwadau lleol am amrywiaeth eang o wasanaethau cyhoeddus, a'r angen i osgoi beichiau gormodol ar drethdalwyr lleol.

¹¹² City of Melbourne, Public Toilets Plan. Ar gael yn:
<http://www.melbourne.vic.gov.uk/AboutCouncil/PlansandPublications/strategies/Pages/PublicToiletPlan.aspx>

203. Mae'r system bresennol sy'n llywodraethu darpariaeth toiledau cyhoeddus a mynediad atynt yn cyflwyno nifer o heriau sylweddol o hyd. Gellir crynhoi'r rhain fel a ganlyn:-

- Caiff toiledau cyhoeddus yng Nghymru eu darparu a'u cynnal a'u cadw yn unol â disgresiwn awdurdodau lleol, sy'n golygu bod y ddarpariaeth yng Nghymru yn amrywio o un awdurdod lleol i'r llall;
- Mae'r broses gynllunio'n wael ar gyfer gwneud y defnydd gorau o doiledau sydd eisoes ar gael i'r cyhoedd eu defnyddio mewn adeiladau cyhoeddus, er enghraifft, rhai mewn llyfrgelloedd, neuaddau tref a chymuned, canolfannau chwaraeon ac amgueddfeydd;
- Mae'n costio swm sylweddol i awdurdodau lleol ddarparu a chynnal a chadw toiledau cyhoeddus yng Nghymru, ac o ganlyniad, mae'r ddarpariaeth honno'n lleihau ac mae toiledau dan fygythiad o gael eu cau ledled Cymru;
- Mae toiledau cyhoeddus sydd wedi eu cynllunio'n wael a'u lleoli mewn mannau amhriodol, ac nad ydynt yn cael eu cynnal a'u cadw'n ddigonol yn gallu creu awyrgylch sy'n denu fandaliaeth, graffiti, difrod troseddol ac ymddygiad gwrthgymdeithasol (sy'n cynyddu mwy fyth ar y costau i awdurdodau lleol); ac
- Roedd y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus blaenorol yn gyfyngedig oherwydd ei fod yn canolbwyntio'n llwyr ar wella mynediad cyhoeddus i doiledau mewn sefydliadau preifat.

Diben y darpariaethau

204. Diben y darpariaethau yw gwella'r modd o gynllunio darpariaeth toiledau sydd ar gael i'r cyhoedd eu defnyddio trwy sicrhau bod pob awdurdod lleol yng Nghymru yn asesu anghenion ei gymuned o ran toiledau, ac wedyn yn defnyddio dull strategol a thryloyw er mwyn diwallu'r angen hwnnw yn y ffordd orau. Bwriad hyn yw mynd i'r afael â'r heriau presennol ynglŷn â darparu'r cyfleusterau hyn mewn cymunedau.

205. Er mwyn cyflawni hyn, mae'r Bil yn gosod dyletswydd ar bob awdurdod lleol yng Nghymru i baratoi a chyhoeddi strategaeth toiledau lleol ar gyfer ei ardal. Mae'r Bil yn darparu bod rhaid i'r strategaeth gynnwys asesiad o angen y gymuned am doiledau, gan gynnwys cyfleusterau newid ar gyfer babanod a chyfleusterau newid ar gyfer pobl anabl, yn ogystal â manylion am sut y mae'r awdurdod lleol yn bwriadu diwallu'r angen hwnnw. Nid oes unrhyw ofyniad i'r strategaethau gael eu cyflwyno gerbron Llywodraeth Cymru i gael eu cymeradwyo, gan y bydd disgwyl yn lle hynny i'r strategaethau fod yn ddarostyngedig i strwythurau craffu cyfredol yr awdurdodau lleol.

206. Ni fydd y ddyletswydd i lunio strategaeth toiledau lleol ynddo'i hun yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddarparu a chynnal a chadw toiledau cyhoeddus yn uniongyrchol, ond bydd yn ei gwneud yn ofynnol iddynt roi

ystyriaeth strategol ar draws eu hardal i sut y gellir darparu'r cyfleusterau hyn a sicrhau eu bod yn hygyrch i'w poblogaeth leol. Wrth wneud hynny rhagwelir y bydd awdurdodau lleol yn ystyried ystod lawn o opsiynau ar gyfer sicrhau bod cyfleusterau ar gael i'r cyhoedd. Enghraifft o'r broses hon yw pe na byddai toiled cyhoeddus ar gael mewn parc ond bod awdurdod lleol yn nodi bod angen un. Dylai'r awdurdod lleol ystyried gwahanol ffyrdd o sicrhau y caiff yr angen hwnnw ei ddiwallu. Gellid gwneud hyn trwy i'r awdurdod lleol ddarparu'r cyfleuster yn uniongyrchol, ond gellid diwallu'r angen llawn cystal mewn ffyrdd eraill, er enghraifft trwy i'r awdurdod lleol weithio gyda busnes preifat yn y parc neu'n agos ato i sicrhau bod eu cyfleusterau ar gael i'r cyhoedd.

207. Yn y pen draw, bwriedir i ddarpariaethau'r Bil ynghylch strategaethau toiledau lleol fod o fantais i gymunedau lleol ar draws Cymru. O ganlyniad, mae'r darpariaethau yn ceisio sicrhau yr ymgysylltir yn briodol â chymunedau, yn rhan o'r broses o ddatblygu'r strategaethau, ac y cynhelir y broses mewn modd sy'n dryloyw ac sy'n cefnogi atebolrwydd lleol.

208. O ganlyniad, bydd yn ofynnol i'r awdurdodau lleol ymgynghori ynglŷn â'u strategaethau drafft â phartïon a chanddynt fuddiant, a chyhoeddi eu strategaethau terfynol fel eu bod ar gael i'w gweld. Er nad yw'r Bil yn rhagnodi fformat y broses ymgynghori, disgwylir y bydd yr awdurdodau lleol yn dilyn dull cynhwysol, er mwyn sicrhau eu bod yn ymgysylltu'n briodol ar draws eu cymunedau.

209. Mae'r Bil yn darparu fframwaith eglur i lywodraethu'r amserlenni ar gyfer llunio strategaethau toiledau lleol. Er mwyn ategu atebolrwydd lleol ymhellach, mae'r amserlenni'n cyd-fynd yn agos â'r cylch ar gyfer etholiadau llywodraeth leol. Mae'r Bil hefyd yn darparu'r fframwaith ar gyfer sut a pha bryd y dylid adolygu'r strategaethau lleol, ac yn cynnwys manylion yr hyn y dylid ei gynnwys mewn unrhyw adolygiad.

210. Er mwyn rhoi'r hyblygrwydd i awdurdodau lleol ymateb wrth i amgylchiadau newid, byddant yn gallu adolygu'r strategaethau ar unrhyw adeg. Mae'r Bil hefyd yn darparu ar gyfer cyfnod adolygu mandadol, a bwriedir i hwn eto gyd-fynd â'r cylch ar gyfer etholiadau awdurdod lleol a chynlluniau lleol y darperir ar eu cyfer mewn deddfwriaeth arall, er mwyn lleihau biwrocratiaeth ddiangen a sicrhau dull cydlynol o gynllunio ar lefel gymunedol. Ategir pwysigrwydd ymgysylltiad parhaus â chymunedau lleol yn y darpariaethau hyn, trwy ei gwneud yn ofynnol cyhoeddi unrhyw strategaeth ddiwygiedig.

211. Gan y cydnabyddir y bydd nifer fawr o ystyriaethau'n berthnasol i awdurdodau lleol wrth iddynt ddatblygu eu strategaethau, mae'r Bil yn darparu y bydd Gweinidogion Cymru yn gallu cyhoeddi canllawiau ar y mater hwn. Bydd yn ofynnol wedyn i'r awdurdodau lleol roi ystyriaeth i unrhyw ganllawiau a lunnir. Rhagwelir ar hyn o bryd y gallai canllawiau gynnwys materion megis manylion ychwanegol am y disgwyliadau ynghylch ymgynghori ac ymgysylltu â'r bobl leol, rhoi cyhoeddusrwydd i'r toiledau sydd ar gael i'r cyhoedd eu defnyddio yn ardal yr awdurdod lleol, yn ogystal â chanllawiau ar yr

amrywiaeth ehangach o opsiynau y dylai awdurdod lleol eu hystyried er mwyn sicrhau bod toiledau ar gael i'r cyhoedd, ar wahân i 'doiledau cyhoeddus' annibynnol traddodiadol. Bydd hyn yn cynnwys, er enghraifft, cyfleusterau mewn lleoliadau sydd eisoes yn derbyn cyllid cyhoeddus, fel canolfannau chwaraeon, llyfrgelloedd a chyfleusterau eraill tebyg.

212. Er mwyn cydnabod pa mor bwysig yw sicrhau bod anghenion gwahanol grwpiau o bobl ar draws cymunedau yn cael eu hystyried trwy'r strategaethau toiledau lleol, mae'r Bil yn darparu yn benodol bod y term 'toiledau' yn cynnwys cyfleusterau newid ar gyfer babanod a chyfleusterau newid ar gyfer pobl anabl.

213. Er mwyn eglurder, mae'r Bil hefyd yn diddymu ac yn ailddatgan pwerau cyfredol awdurdodau lleol i ddarparu toiledau cyhoeddus.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

214. Nod y ddeddfwriaeth yw sicrhau trefn gynllunio well ar gyfer toiledau sydd ar gael i'r cyhoedd, gan ddiwallu anghenion cymunedau lleol yn well. Bydd y broses o lunio'r strategaethau toiledau lleol yn golygu bod modd rhoi ystyriaeth ehangach i'r opsiynau sydd ar gael ar gyfer darparu toiledau at ddefnydd y cyhoedd, gan amrywio o 'doiledau cyhoeddus' annibynnol traddodiadol i atebion newydd a chreadigol. Bydd y Bil hefyd yn sicrhau yr ymgysylltir mwy â phobl leol ynghylch y mater hwn, a bod yn broses yn fwy tryloyw.

215. Nid atal awdurdodau lleol rhag gwneud penderfyniadau y mae angen iddynt eu gwneud yn ystod cwrs eu gweithgareddau, a allai gynnwys penderfyniadau i gau rhai cyfleusterau pan fo'n briodol, mo'r effaith y bwriedir i'r ddeddfwriaeth ei chael. Yn hytrach, yr effaith y bwriedir ei chael yw gwella'r dull o gynllunio'r ddarpariaeth, fel y gwneir unrhyw benderfyniadau o'r fath yng nghyd-destun cyffredinol diwallu anghenion y gymuned y maent wedi eu nodi. Bydd hyn hefyd yn lliniaru effeithiau newidiadau i'r ddarpariaeth.

4. Ymgynghori

216. Gosodwyd y seiliau ar gyfer paratoi a datblygu'r Bil hwn yn 2012. Yn dilyn yr ymrwymiad i ymgynghori ar yr angen am ddeddfwriaeth iechyd y cyhoedd, cyhoeddwyd Papur Gwyrdd gan y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar y pryd,¹¹³ i weld a allai deddfwriaeth helpu ymdrechion i wella mwy ar iechyd a lles cyffredinol yng Nghymru. Roedd y Papur Gwyrdd yn cyfeirio at nifer o heriau eang sy'n wynebu iechyd y cyhoedd yng Nghymru, gan gynnwys yr angen i wneud mwy i atal afiechyd rhag digwydd yn y lle cyntaf, ac yn gofyn a fyddai deddfwriaeth yn cynnig ffordd effeithiol o symud ymlaen ymhellach mewn meysydd allweddol.

217. Derbyniwyd cyfanswm o 371 o ymatebion i'r Papur Gwyrdd, a chyhoeddwyd crynodeb o'r ymatebion ym mis Mai 2013.¹¹⁴ Roedd mwyafrif clir o'r ymatebwyr yn cefnogi'r syniad y gallai deddfwriaeth wneud cyfraniad cadarnhaol er mwyn gwella ac amddiffyn mwy ar iechyd. Roedd yr ymatebion yn cefnogi dwy agwedd wahanol tuag at ddeddfwriaeth iechyd y cyhoedd: un yn mynnu bod sefydliadau yn ystyried iechyd ar draws eu swyddogaethau; a'r llall yn agwedd wedi'i thargedu a fyddai'n ceisio mynd i'r afael â heriau penodol yn gysylltiedig ag iechyd y cyhoedd.

218. Roedd yr ymateb i'r Papur Gwyrdd wedi llywio'r broses o ddatblygu agwedd at ddeddfwriaeth iechyd y cyhoedd a fyddai'n ymateb i'r ddwy neges hon. Yn gyntaf, cydnabu fod Bil Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru)¹¹⁵ yn cynnig cyfleoedd i sicrhau bod ystyriaethau iechyd yn rhan ganolog o'r fframwaith deddfwriaethol cyffredinol ar gyfer y gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru. Mae'r Bil hwn fel y'i cymeradwywyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru yn darparu saith o amcanion cenedlaethol ar gyfer lles y bydd yn rhaid i gyrff cyhoeddus yng Nghymru eu cefnogi. Mae'r rhain yn cynnwys amcanion penodol o greu 'Cymru iachach' a 'Chymru fwy cydradd', a byddai'r amcanion eraill hefyd yn gwneud cyfraniad pwysig wrth weithredu agenda iechyd y cyhoedd.

219. Yn ail, cynhaliwyd gwaith datblygu er mwyn creu cyfres o gynigion deddfwriaethol i fynd i'r afael â phryderon penodol o ran iechyd y cyhoedd. Cafodd y rhain eu datblygu ym Mhapur Gwyn Iechyd y Cyhoedd, a chynhaliwyd ymgynghoriad arnynt. Maent bellach yn sail ar gyfer Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru).

Papur Gwyn Iechyd y Cyhoedd

220. Ym mis Ebrill 2014, cyhoeddwyd Papur Gwyn Iechyd y Cyhoedd, yn dwyn y teitl *Gwrando arnoch chi: Mae eich iechyd yn bwysig*¹¹⁶. Roedd y Papur yn dwyn ynghyd gyfres o gynigion ar wahân, ond cysylltiedig, er mwyn mynd i'r afael â blaenoriaethau iechyd y cyhoedd drwy ddulliau gweithio

¹¹³ <http://wales.gov.uk/consultations/healthsocialcare/publichealth/?skip=1&lang=cy>

¹¹⁴ <http://wales.gov.uk/consultations/healthsocialcare/publichealth/?skip=1&lang=cy>

¹¹⁵ <http://wales.gov.uk/legislation/programme/assemblyskilss/future-generation/?lang=cy>

¹¹⁶ <http://wales.gov.uk/consultations/healthsocialcare/white-paper/?skip=1&lang=cy>

ataliol. Cyflwynwyd y cynigion dan dair thema fras, sef gwella iechyd gydol oes; adeiladu asedau cymunedol ar gyfer iechyd; a rheoleiddio ar gyfer iechyd.

221. Roedd y cynigion yn ymwneud â:

- sefydlu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco, sy'n gofyn bod busnesau yn rhoi gwybod i awdurdodau gorfodi os ydynt yn gwerthu tybaco;
- cyfyngu ar y defnydd o sigaréts electronig mewn mannau cyhoeddus caeedig;
- ystyried ei gwneud yn drosedd i ddarparu cynhyrchion tybaco i berson o dan 18 oed;
- atgyfnerthu swyddogaeth Byrddau Iechyd Lleol yn y broses o gynllunio a chyflwyno'r gwasanaethau fferyllol sydd eu hangen er mwyn diwallu anghenion eu cymunedau - a hynny o ran eu nifer, eu lleoliad a'u math;
- ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol yng Nghymru lunio strategaeth sy'n ymdrin â'r toiledau a ddarperir at ddefnydd y cyhoedd, a'u mynediad atynt; a
- cyflwyno Cofrestr Genedlaethol o Driniaethau Arbennig, gan gynnwys aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio.

222. Roedd y Papur Gwyn hefyd yn ymgynghori ar gynigion eraill, sef cyflwyno isafswm pris uned ar gyfer alcohol a gaiff ei werthu a'i gyflenwi yng Nghymru, cyflwyno safonau maeth mewn lleoliadau penodedig, a gwahardd ysmegu mewn mannau agored penodol (er enghraifft tir ysbytai ac ysgolion).

223. Mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu cyflwyno cynigion ar Isafswm Pris fesul Uned o Alcohol ar wahân i Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru), ac felly nid yw ymatebion yr ymgynghoriad i'r elfen honno o'r Papur Gwyn wedi eu crynhoi yn y Memorandwm Esboniadol hwn. Roedd y Papur Gwyn yn nodi'r eglur hefyd y byddai'r cynigion ar gyfer safonau maeth, pe baent yn mynd rhagddynt, yn cael eu gweithredu drwy is-ddeddfwriaeth a/neu ganllawiau. Nid yw'r cynigion hyn felly yn rhan o'r Bil ac, fel y cyfryw, ni chânt eu cynnwys yn y Memorandwm Esboniadol hwn. Yn olaf, er bod y Bil yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru bennu bod mannau agored penodol yng Nghymru yn ddi-fwg yn y dyfodol, nid yw'n mynd ati'n benodol i wahardd ysmegu mewn mannau agored penodedig. Gan hynny, nid yw'r bennod hon yn cynnwys disgrifiad manwl o'r ymatebion i'r elfen honno o'r Papur Gwyn.

224. Derbyniwyd cyfanswm o 713 o ymatebion i'r Papur Gwyn, a chyhoeddwyd adroddiad cryno ym mis Tachwedd 2014.¹¹⁷ Cyfeiriwyd at yr ymatebion wrth ddatblygu a mireinio'r ddeddfwriaeth. Daeth ymatebion i law gan y canlynol:-

Tabl 4.1: Ymatebion i Bapur Gwyn Iechyd y Cyhoedd, yn ôl y math o ymatebwr

¹¹⁷ <http://wales.gov.uk/consultations/healthsocialcare/white-paper/?skip=1&/lang=cy>

Math o ymatebwr	Rhif	Canran o'r holl ymatebion
Cyrff academiaidd/ymchwil	8	1.2%
Sefydliadau'r GIG	15	2.2%
Sefydliadau sy'n gysylltiedig ag iechyd	22	3.3%
Llywodraeth leol	55	8.2%
Grwpiau cynghori	7	1.0%
Sefydliadau'r sector gwirfoddol	34	5.0%
Grwpiau cynrychiadol	48	7.1%
Sefydliadau'r sector preifat	36	5.4%
Unigolion preifat	434	64.6%
Ymatebion penodol i'r fersiwn i Bobl Ifanc	39	5.5%
Ymatebion penodol i'r fersiwn Hawdd ei Deall	2	0.1%
Eraill	13	1.9%
Cyfanswm	713	100%

225. Yn gyffredinol, roedd yr ymatebion i'r ymgynghoriad yn dangos cefnogaeth ar gyfer swyddogaeth deddfwriaeth wrth wella ac amddiffyn iechyd. Cafodd ystod lawn o safbwyntiau eu cyflwyno, yn amrywio o ddadleuon y dylid ymestyn y cynigion a mynd â nhw gam ymhellach, i alwadau am ddiwygiad mwy cymedrol.

226. Roedd natur yr ymatebion i'r Papur Gwyn hefyd yn amrywio'n sylweddol. Roedd rhai yn canolbwyntio ar faterion unigol, ac eraill yn cyflwyno sylwadau manwl ar y cynigion i gyd. Mynegwyd gwahanol safbwyntiau ar bob un o'r cynigion, ond y cynnig i gyfyngu ar y defnydd o sigarêts electronig mewn mannau cyhoeddus caeedig a achosodd y rhwyg fwyaf yn yr ymateb.

227. Dyma rhai o'r themâu a'r tueddiadau mwyaf cyffredin a amlygwyd yn yr ymatebion:

- Roedd lefel y gefnogaeth ar gyfer cynigion unigol yn amrywio'n aml yn unol â'r sector; er enghraifft, roedd sefydliadau iechyd ac awdurdodau lleol yn gefnogol i'r rhan fwyaf o'r cynigion fel rheol, ond mewn rhai achosion, roedd cyrff sy'n cynrychioli grwpiau neu fuddiannau penodol yn gwrthwynebu;
- Er eu bod yn cefnogi bwriad y polisi, mynegodd nifer o ymatebwyr amheuaeth am y ffordd y cynigiwyd ei roi ar waith, gan gynnwys y goblygiadau posibl ar gyfer llywodraeth leol;
- Dywedodd nifer o ymatebwyr (sefydliadau sy'n gysylltiedig ag iechyd yn bennaf) fod y Papur Gwyn, yn eu barn nhw, wedi colli

rhywfaint o'r uchelgais a fynegwyd yn y Papur Gwyrdd blaenorol, oherwydd ei bwyslais ar gamau gweithredu ymarferol mewn gwahanol feysydd polisi; ac

- Roedd rhai ymatebwyr wedi'u siomi nad oedd y Papur Gwyn yn cynnwys cynigion penodol mewn meysydd polisi ychwanegol sy'n berthnasol i iechyd y cyhoedd, megis iechyd meddwl a gweithgarwch corfforol.

228. Cynhaliwyd cyfres o ddigwyddiadau ymgysylltu â'r cyhoedd a chyfarfodydd rhanddeiliaid i gyd-ddigwydd ag ymgynghoriad y Papur Gwyn. Mae'r rhain wedi'u hamlinellu yn adroddiad cryno'r ymgynghoriad, ac ategwyd hwn trwy gynnal ymgysylltiad anffurfiol ychwanegol â rhanddeiliaid allweddol ar ôl y cyfnod ymgynghori ffurfiol.

229. Mae'r paragraffau nesaf yn rhoi darlun cyffredinol o'r ymatebion ysgrifenedig i'r Papur Gwyn, gan gyfeirio at bob cynnig polisi yn y Bil. Y bwriad yw rhoi syniad o'r ymateb a gafwyd, ond dylid eu hystyried yng nghydestun y manylion ychwanegol sydd ar gael yn adroddiad cryno'r ymgynghoriad.

Cyfyngu ar y defnydd o sigarêts electronig mewn mannau cyhoeddus caeedig (mae hyn yn ymwneud â Rhan 2, Pennod 1 o'r Bil – 'Ysmygu a defnyddio dyfeisiau mewnanadlu nicotin')

230. Derbyniwyd 525 o ymatebion i'r cynnig hwn. Mae'r ffigur yn cynnwys 271 o gopiâu o'r un llythyr gan unigolion preifat yn datgan gwrthwynebiad cyffredinol ar y sail bod sigarêts electronig yn fwy diogel nag ysmygu sigarêts arferol ac yn gymorth wrth helpu i roi'r gorau i ysmygu, ac y byddai eu gwahardd mewn mannau cyhoeddus yn gorfodi defnyddwyr i fynd y tu allan a gorfod mewnanadlu mwg pobl eraill sy'n ysmygu sigarêts arferol.

231. Roedd pob un o'r Byrddau Iechyd Lleol yng Nghymru ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre yn cefnogi'r cynnig, yn ogystal ag Iechyd Cyhoeddus Cymru, timau gorfodi awdurdodau lleol a'r sefydliadau sy'n eu cynrychioli. Cafwyd ymatebion cymysg gan sefydliadau'r sector gwirfoddol a grwpiau cynrychiadol, ac roedd pob ymateb a ddaeth i law gan gwmnïau e-sigarêts a thybaco yn gwrthwynebu'r cynnig. Roedd yr ymatebion yn aml yn cyfeirio at enghreifftiau penodol o waith ymchwil a oedd yn cefnogi naill ochr y ddadl a'r llall, yn ogystal â phrofiadau lleol a phersonol.

232. Roedd safbwynt cyffredinol yr ymatebwyr, naill ai o blaid neu yn erbyn cyfyngu ar y defnydd o e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus caeedig, wedi'i adlewyrchu fel rheol yn eu hymateb i'r cwestiynau ar faterion penodol. Roedd cwestiynau'r ymgynghoriad yn canolbwyntio'n bennaf ar a yw'r ffaith bod pobl yn cael defnyddio e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus caeedig:-

- yn tanseilio'r gwaharddiad presennol ar ysmygu ac yn ei wneud yn anos ei orfodi;

- yn gwneud y weithred o ysmegu'n beth normal; ac
- yn fan cychwyn iddynt ddefnyddio cynhyrchion tybaco confensiynol.

233. Cyflwynwyd nifer helaeth o ddadleuon i gefnogi safbwyntiau ar y naill ochr o'r ddadl a'r llall ar gyfer pob un o'r materion hyn. Rhoddir mwy o wybodaeth am yr ystod o ddadleuon a gyflwynwyd yn adroddiad cryno'r ymgynghoriad.

234. Roedd y Papur Gwyn hefyd yn ceisio barn am esemptiadau a chosbau posibl a allai fod yn gysylltiedig â gwaharddiad ar ddefnyddio e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus caeedig. Awgrymodd y mwyafrif o'r ymatebwyr a gyflwynodd sylwadau y dylai'r esemptiadau adlewyrchu'r rheiny a nodir yn Rheoliadau Di-fwg 2007 ('Rheoliadau 2007'), er mwyn helpu i sicrhau cysondeb yn y camau gorfodi. Roedd ymatebion ynglŷn â'r cosbau'n fwy cymysg, gan amrywio o ddweud y dylai'r cosbau adlewyrchu'r rheiny a geir yn Rheoliadau 2007, i ddadlau bod e-sigaréts yn gynhyrchion gwahanol i sigaréts confensiynol ac y dylai unrhyw gosbau gael eu hystyried yn eu rhinwedd eu hunain.

235. Yn ogystal â sylwadau yn ymdrin yn uniongyrchol â'r cynnig, cynigiodd ymatebwyr hefyd sylwadau ehangach am e-sigaréts. Roedd cyfran uchel o'r rhain yn ymwneud â rheoleiddio ychwanegol ar e-sigaréts, a'r angen am fwy o waith ymchwil. Roedd nifer o ymatebwyr ar y ddwy ochr o'r ddadl yn dweud eu bod o blaid cyfyngiadau newydd yng Nghymru ar yr oedran y mae'n rhaid bod cyn gallu eu prynu. Mae'r cyfyngiadau newydd hyn yn deillio o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014 Llywodraeth y DU. Roedd sylwadau eraill yn cynnwys cyfeiriadau at effaith bosibl y cynnig ar e-sigaréts sydd wedi'u trwyddedu'n feddyginiaethau, a phryderon am ddiogelwch e-sigaréts.

Cofrestr o fanwerthwyr tybaco (yn ymwneud â Rhan 2, Pennod 2 o'r Bil – 'Cofrestr manwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin')

236. Daeth 119 o ymatebion i law ynglŷn â'r cynnig i gyflwyno cofrestr o fanwerthwyr tybaco. Roedd y mwyafrif yn nodi eu bod yn cytuno'n fras y byddai'n ddefnyddiol cyflwyno cofrestr er mwyn lleihau gwerthiannau tybaco i bobl o dan oed, ac wrth orfodi'r gwaharddiad presennol ar arddangos. Roedd y lleiafrif o ymatebwyr a oedd yn gwrthwynebu'r cynnig yn gyffredinol yn ymatebwyr sector preifat, gan gynnwys cynrychiolwyr manwerthwyr a nifer o gwmnïau tybaco ac e-sigaréts. Roedd y prif bryderon yn ymwneud â chofrestru masnachwyr stryd, a'r farn y gallai cofrestr gynyddu'n anfwriadol y lefel o dybaco anghyfreithlon a gaiff ei werthu.

237. Cafwyd ymateb cymysg i strwythur y ffioedd cofrestru a gynigir yn y Papur Gwyn. Er bod nifer o ymatebwyr yn cytuno â'r strwythur a gyflwynwyd, teimlai eraill na fyddai'n galluogi'r sefydliad sydd â'r dasg o reoli a gweinyddu'r gofrestr i adennill y costau llawn. Ar y llaw arall, teimlai nifer fach o ymatebwyr fod y strwythur ffioedd yn rhy uchel, ac y dylai naill ai fod yn rhad ac am ddim i ymuno â'r gofrestr, neu'n rhatach na'r ffioedd a gynigiwyd.

238. Y drefn orfodi a chosbi a gafodd y gefnogaeth fwyaf ymysg ymatebwyr oedd rhoi'r gofrestr dan ofal swyddogion safonau masnach awdurdodau lleol, o ystyried eu gallu i geisio Gorchmynion Gwerthu o dan Gyfyngiad a Gorchmynion Mangre o dan Gyfyngiad. Pwysleisiodd nifer o ymatebwyr bwysigrwydd sefydlu dull o sicrhau bod gofyn i fanwerthwyr gyflwyno'r wybodaeth ddiweddaraf i'r gofrestr, gan awgrymu ffyrdd penodol o gyflawni hyn.

239. Awgrymodd nifer o ymatebwyr y dylai cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr hefyd gynnwys manwerthwyr Systemau Electronig ar gyfer Cyflenwi Nicotin (ENDS) megis e-sigaréts.

Gwerthu tybaco ar y Rhynggrwyd (yn ymwneud â Rhan 2, Pennod 4 o'r Bil – 'Rhoi tybaco etc. i bersonau o dan 18')

240. Daeth 104 o ymatebion i law mewn cysylltiad â'r cynnig hwn. Roedd yn gyffredin i ymatebwyr deimlo ei bod yn debygol y bydd problemau yn gysylltiedig ag unigolion o dan 18 yn derbyn cynhyrchion tybaco a gaiff eu prynu ar-lein gan oedolyn, ac felly y byddai deddfwriaeth yn briodol. Ymysg yr ymatebion hyn, mynegwyd pryderon penodol nad yw dulliau presennol o ddilysu oedran yn ddigon cadarn.

241. Dywedodd nifer o ymatebwyr nad oeddent yn gwybod am dystiolaeth o broblem yn y maes hwn, neu nad oeddent yn gallu dod o hyd i dystiolaeth amdani; ond awgrymwyd hefyd y byddai'r mecanweithiau presennol yn ei gwneud yn anodd nodi problem o'r fath.

242. Roedd yr ymatebion nad oeddent yn ffafrio deddfwriaeth yn cyfeirio'n aml at ddiffyg dystiolaeth yn y maes hwn, gan ffafrio yn hytrach gamau eraill er mwyn sicrhau nad yw cynhyrchion tybaco yn cael eu darparu i unigolion o dan 18 oed.

Cofrestr Genedlaethol Triniaethau Arbennig (yn ymwneud â Rhan 3 a Rhan 4 o'r Bil - 'Triniaethau Arbennig' a 'Tyll mewn rhan bersonol o'r corff')

243. Daeth 102 o ymatebion i law mewn cysylltiad â'r cynnig hwn. Teimlai'r mwyafrif nad yw'r wybodaeth, y rheoleiddio a'r gorfodi sy'n gysylltiedig ag aciwbigo, tatŵio, lliwio croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis yn amddiffyn y cyhoedd yn effeithiol. Roedd hon yn neges gyson trwy'r ymatebion gan awdurdodau lleol a Byrddau Iechyd Lleol.

244. Roedd mwyafrif clir o ymatebwyr yn cefnogi'r syniad o sefydlu Cofrestr Genedlaethol o Driniaethau Arbennig, gan fod llawer yn teimlo y byddai potensial iddi sicrhau dull gwaith cyson ledled Cymru, gan helpu unigolion i wneud dewisiadau ar sail gwybodaeth wrth benderfynu at bwy i fynd am driniaeth benodol, a sicrhau bod ymarferwyr a mangreoedd yn bodloni safonau penodol. Cafwyd cytundeb cyffredinol mai awdurdodau lleol fyddai yn y sefyllfa orau i weinyddu a gorfodi'r gofrestr.

245. Awgrymodd nifer o ymatebwyr y dylid ystyried cynnwys triniaethau ychwanegol ar y gofrestr. Cyfeiriwyd at amrywiaeth eang o driniaethau, gan gynnwys llenwi'r croen, pilio cemegol, golchi'r colon, botox, creithio'r croen, llosgnodi, mewnbhaniadau a hollti'r tafod. Ar y llaw arall, roedd rhai ymatebwyr yn dadlau na ddylid cynnwys aciwbigo ar y gofrestr gan fod rheoliadau eraill ar waith yn y maes hwnnw.

246. Aeth cwestiynau'r ymgynghoriad i'r afael â nifer o fanylion penodol. Mewn ymateb i'r rhain, cafwyd sylwadau gan y mwyafrif o ymatebwyr y byddai'n briodol i Lywodraeth Cymru allu diwygio'n rheolaidd y rhestr o driniaethau sydd wedi'u cynnwys ar y gofrestr, er mwyn sicrhau ei bod yn parhau'n addas at ei diben. Cyflwynwyd amrywiaeth o safbwyntiau mewn cysylltiad â ffioedd cofrestru, gyda'r mwyafrif yn ffafrio dull cenedlaethol a ffioedd wedi'u pennu ar lefel y gallai busnesau bach ac ymarferwyr unigol ei fforddio.

247. Ymysg y materion eraill a drafodwyd, cafwyd ystod o awgrymiadau o ran pa mor aml y dylid gofyn i ymarferwyr a busnesau ailgofrestru, yn ogystal ag awgrymiadau ar gyfer llunio prawf 'person addas a phriodol'. Cafwyd awgrymiadau penodol hefyd am yr hyn y dylid ei drafod mewn ymgynghoriadau mandadol a gynhelir cyn ac ar ôl y triniaethau.

248. Yn y Papur Gwyn, parhawyd â thrafodaethau am y dystiolaeth o niwed a achosir gan dyllu cosmetig, yn arbennig tyllu cosmetig mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc. Roedd y rhan fwyaf o ymatebwyr wedi rhoi sylwadau ar y risgiau iechyd sy'n gysylltiedig â thyllu cosmetig yn gyffredinol, ac roedd nifer hefyd yn dadlau'n gryf dros wahardd tyllu cosmetig mewn rhannau personol o gyrff plant a phobl ifanc.

Cynllunio a darparu gwasanaethau iechyd y cyhoedd yn well drwy fferylliaeth gymunedol (yn ymwneud â Rhan 5 o'r Bil - 'Gwasanaethau Fferyllol')

249. Daeth 96 o ymatebion i law mewn cysylltiad â'r cynnig hwn. Roedd yr ymatebion yn cyfleu cefnogaeth fras i'r cynnig, a'r ymatebion yn cytuno'n gyffredinol y gallai fferyllfeydd cymunedol chwarae rhan fwy grymus wrth hyrwyddo ac amddiffyn iechyd fel rhan o rwydwaith o wasanaethau gofal iechyd lleol. Pwysleisiodd nifer o'r ymatebion fod fferyllfeydd cymunedol yn lleol ac yn gyfleus i'r cyhoedd, gan gyfeirio hefyd at y gwasanaethau y mae fferyllfeydd cymunedol yn eu darparu ar hyn o bryd, sy'n hyrwyddo ac yn amddiffyn iechyd y cyhoedd.

250. Nododd y mwyafrif o'r ymatebwyr y gellid gwella'r modd y caiff gwasanaethau fferyllol eu cynllunio a'u darparu trwy gynnal asesiadau o anghenion fferyllol. Roedd y farn hon i'w gweld mewn ymatebion gan Fyrddau Iechyd Lleol, Iechyd Cyhoeddus Cymru, contractwyr fferylliaeth, sefydliadau cynrychiadol a fferyllwyr unigol. Cafwyd nifer o awgrymiadau am sut i gynnal asesiadau mewn modd cyson ac yn y modd mwyaf effeithiol, yn ogystal ag awgrymiadau am beth ddylai gael ei gynnwys mewn asesiad o anghenion fferyllol a pha mor aml y dylai'r asesiadau gael eu cynnal.

251. Roedd cwestiynau penodol yr ymgynghoriad yn trafod amrywiaeth o fanylion yn ymwneud â darparu gwasanaethau fferyllol mewn ardal. Er enghraifft, roeddent yn trafod materion megis gallu Byrddau Iechyd Lleol i wahodd fferyllfeydd ychwanegol i gael eu sefydlu er mwyn diwallu anghenion fferyllol a nodir yn lleol, a sicrhau bod sancsiynau ar gael i Fyrddau Iechyd Lleol i gefnogi gwelliannau mewn ansawdd a chysondeb. Cafwyd cefnogaeth fras i'r elfennau hyn o'r cynnig, er bod pwyslais hefyd ar yr angen i unrhyw sancsiynau fod yn rhesymol ac yn gymesur.

252. Roedd yr amheuon cyffredinol a fynegwyd amlaf yn gysylltiedig â'r cynnig yn cyfeirio at yr angen i osgoi cymhlethdod diangen neu fiwrocratiaeth feichus.

Strategaethau awdurdodau lleol ar doiledau a ddarperir at ddefnydd y cyhoedd, a'u mynediad atynt (yn ymwneud â Rhan 6 o'r Bil - 'Darpariaeth toiledau')

253. Daeth 120 o ymatebion i law mewn cysylltiad â'r cynnig hwn. Roedd y mwyafrif yn ffafrio'r syniad o gyflwyno dyletswydd ar awdurdodau lleol yn y maes hwn, ac yn cyfeirio'n aml at yr angen i ddiogelu darpariaeth mewn cyfnod o gyni ariannol.

254. Roedd ymatebion gan sefydliadau iechyd, cynghorau cymuned, sefydliadau cynrychiadol ac aelodau o'r cyhoedd yn cyfleu cefnogaeth fras i'r cynigion. Cyfeiriodd nifer at yr effeithiau posibl ar iechyd yn sgil darpariaeth wael o ran toiledau cyhoeddus, a chyfeiriodd ymatebion gan sefydliadau cynrychiadol at effeithiau penodol y gall darpariaeth wael eu cael ar y grwpiau y maent yn eu cynrychioli.

255. Er bod ymatebion gan y sector llywodraeth leol yn cydnabod pwysigrwydd y mater, nid oedd y mwyafrif yn ffafrio'r syniad o osod dyletswydd i ddatblygu strategaeth ar y mater hwn, oherwydd pryderon am yr hinsawdd ariannol sy'n wynebu awdurdodau lleol ar hyn o bryd. Ar y llaw arall, teimlai nifer o ymatebwyr na fyddai strategaeth gan awdurdodau lleol ar y mater hwn yn ddigon, gan awgrymu y dylai'r ddyletswydd a gynigir fynd ymhellach drwy fynnu bod cyfleusterau digonol yn cael eu darparu.

256. Ymysg materion eraill a godwyd, cafwyd sylwadau gan ymatebwyr ar yr angen i feddwl am atebion creadigol er mwyn sicrhau darpariaeth well, pwysigrwydd cynnwys cymunedau lleol mewn asesiadau o angen lleol ac effeithiolrwydd y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus blaenorol.

Ymgynghoriadau eraill

Ymgynghoriad ar sut i wneud tyllu cosmetig yn fwy diogel i bobl ifanc

257. Yn dilyn ymrwymiad i ymgynghori ar sut i wneud tyllu cosmetig yn fwy diogel i bobl ifanc, cyhoeddwyd dogfen ymgynghori yn 2011.¹¹⁸ Daeth 228 o ymatebion i law a chyhoeddwyd crynodeb o'r ymatebion.¹¹⁹

258. Yn sgil ystyriaeth a gwaith polisi ychwanegol, datblygwyd elfennau o'r cynnig blaenorol (megis y cynigion yn ymwneud ag ymgynghoriad safonol cyn pob triniaeth tyllu cosmetig), drwy'r cynnig ehangach ar gyfer Cofrestr Genedlaethol o Driniaethau Arbennig. Cynhaliwyd ymgynghoriad ynglŷn â hyn yn y Papur Gwyn dilynol ar lechyd y Cyhoedd. Gwnaed hyn gan gydnabod bod y materion ehangach, megis gwell gwybodaeth, a threfn well ar gyfer rheoleiddio a gorfodi, yn berthnasol yn ehangach na'r diwydiant tyllu cosmetig yn unig.

259. I gydnabod y gefnogaeth barhaus a fynegwyd yn yr ymatebion i Bapur Gwyn lechyd y Cyhoedd i gyfyngiadau mewn cysylltiad â thyllu rhannau personol o gyrff plant a phobl ifanc, ymdrinnir â'r mater hwn ym Mil lechyd y Cyhoedd (Cymru).

¹¹⁸ <http://gov.wales/consultations/healthsocialcare/cosmetic/?skip=1&lang=cy>
¹¹⁹ <http://gov.wales/consultations/healthsocialcare/cosmetic/?skip=1&lang=cy>

5. Y pŵer i wneud is-ddeddfwriaeth

260. Mae'r Bil yn cynnwys darpariaethau i wneud is-ddeddfwriaeth. Mae'r tabl ar y tudalennau nesaf yn nodi, mewn perthynas â phob un o ddarpariaethau'r Bil:

(i) Y person, neu'r corff, y rhoddir y pŵer iddo;

(ii) Ym mha ffordd y caiff y pŵer ei arfer;

(iii) Pa mor briodol yw'r pŵer dirprwyedig; a

(iv) Y weithdrefn a gymhwysir, - hynny yw a yw'r rheoliadau yn destun gweithdrefn "gadarnhaol", "negyddol", neu "dim gweithdrefn", ynghyd â rhesymau pam yr ystyrir mai'r weithdrefn honno, neu ddiffyg gweithdrefn, sy'n briodol.

261. Bydd Llywodraeth Cymru yn ymgynghori ar gynnwys yr is-ddeddfwriaeth pryd a phan yr ystyrir bod hynny'n briodol.

262. Pan fo'r Bil yn rhoi pwerau i is-ddeddfwriaeth ragnodi materion technegol y gallai eu manylion newid o bryd i'w gilydd, ystyrir mai'r weithdrefn negyddol sydd fwyaf priodol. Pan fo pŵer yn y Bil yn rhoi pŵer sylweddol i Weinidogion Cymru wneud penderfyniadau, pŵer i ddiwygio neu ddiddymu deddfiad sydd wedi'i gynnwys mewn deddfwriaeth sylfaenol neu roi baich ariannol ar y cyhoedd, ystyrir mai'r weithdrefn gadarnhaol sydd fwyaf priodol.

Adran neu Atodlen y Bil	Rhoi pŵer i	Ffur	Priodoldeb	Gweithdrefn	Rheswm dros y weithdrefn
Rhan 2 – Tybaco a chynhyrchion nicotin					
Pennod 1 – Ysmygu a defnyddio dyfeisiau mewnanadlu nicotin					

2(2)(b)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i esemptio dyfais, neu ddisgrifiad o ddyfais, a fyddai fel arall yn dod o fewn y diffiniad o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin at ddibenion Pennod 1.	Negyddol	Mae hwn yn bwnc technegol ac yn golygu esemptiad dyfeisiau o'r diffiniad o ddyfais mewnanadlu nicotin yn unig. Fel y mae, byddai arfer y pŵer ond yn dileu ymrwymadau gan unigolion, ac nid yw felly'n gofyn am y cam diogelu ychwanegol a fyddai'n cael ei ddarparu gan y weithdrefn gadarnhaol.
3(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu dyfeisiau ychwanegol sy'n galluogi rhywun i fewnanadlu sylwedd, neu ddisgrifiadau o ddyfeisiau, y bydd Pennod 1 yn gymwys iddynt (pa un a yw dyfeisiau o'r fath yn galluogi person i fewnanadlu nicotin ai peidio).	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd yr amrywiaeth o ddyfeisiau y mae Pennod 1 yn gymwys iddynt yn cael ei hehangu – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar aelodau'r cyhoedd – heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl. Mae Adran 3(4) hefyd yn nodi mai dim ond os yw Gweinidogion Cymru'n fodlon y byddai hynny'n cyfrannu at hybu iechyd pobl Cymru y caiff rheoliadau bennu dyfeisiau eraill y mae'r Bennod hon yn gymwys iddynt.
5(2)	Gweinidogion	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r

	Cymru		dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i roi dyletswydd ar unigolion penodedig sy'n rheoli neu sydd â rheolaeth dros fangreoedd neu gerbydau sy'n ddi-fwg yn rhinwedd reoliadau a wneir o dan adrannau 8 neu 9 i gymryd camau rhesymol i achosi i berson roi'r gorau i ysmegu/defnyddio dyfais mewnanadlu nicotin yn y mannau hynny.		Cynulliad na fydd yr amrywiaeth o bersonau sy'n ddarostyngedig i ddyletswydd o'r fath yn cael ei hehangu – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar aelodau'r cyhoedd – heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
6(7)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu'r hyn y mae "caeedig" a "sylweddol gaeedig" yn eu golygu at ddibenion dynodi gweithleoedd a mangreoedd cyhoeddus di-fwg.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Mae'r pŵer hefyd yn debyg i'r un yn adran 2(5) o Ddeddf Iechyd 2006, y mae'r weithdrefn negyddol yn gymwys iddo.
8(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddynodi unrhyw leoedd yng Nghymru, neu ddisgrifiad o leoedd yng Nghymru, yn rhai di-fwg drwy reoliadau. Ni chaiff lleoedd neu ddisgrifiad o leoedd	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynlluniad na fydd mannau di-fwg ychwanegol yn cael eu hychwanegu – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar aelodau'r cyhoedd – heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.

			o'r fath fod yn gaeedig neu'n sylweddol gaeedig.		Mae Adran 8(3) hefyd yn nodi bod y rheoliadau yn darparu am le neu ddisgrifiad o le i gael eu trin fel mangreoedd di-fwg dim ond os yw Gweinidogion Cymru wedi'u bodloni bod gwneud hynny yn debygol o gyfrannu tuag at hyrwyddo iechyd pobl Cymru.
9(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddynodi ym mha amgylchiadau y dylid ymdrin â cherbyd (ac eithrio llongau a hofrenfadau) fel cerbyd di-fwg.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd yr amgylchiadau pryd y bydd rhaid i gerbyd fod yn ddi-fwg yn cael eu penderfynu – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar aelodau'r cyhoedd – heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl. Hefyd, mae adran 9(2) yn nodi mai dim ond os yw Gweinidogion Cymru yn fodlon bod hynny'n debygol o gyfrannu at hybu iechyd pobl Cymru y caiff y rheoliadau ddarparu ar gyfer ymdrin â cherbyd fel lle di-fwg. Mae'r pŵer hefyd yn debyg i'r un

					yn adran 5 o Ddeddf Iechyd 2006, y mae'r weithdrefn gadarnhaol yn gymwys iddo.
10(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i esemptio mangreoedd, neu fannau penodedig mewn mangreoedd, o'r gofynion di-fwg. Caiff yr esemptiad o'r gofynion di-fwg fod ar gyfer ysmegu, neu ddefnyddio dyfeisiau mewnanadlu nicotin, neu'r ddau.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fyddai mangreoedd neu rannau o fangreoedd i'w hesemptio o'r gofynion di-fwg yn cael eu penderfynu – a allai effeithio'n sylweddol ar weithrediad y darpariaethau hyn – heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl. Mae'r pŵer hefyd yn debyg i'r un yn adran 3 o Ddeddf Iechyd 2006, y mae'r weithdrefn gadarnhaol yn berthnasol iddo.
11(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ragnodi gofynion ar gyfer arddangos arwyddion.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
11(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i osod dyletswydd ar unigolion sy'n	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fyddai'r amrywiaeth o bersonau sy'n ddarostyngedig i ddyletswydd o'r fath yn cael ei

			meddiannu neu'n rheoli cerbydau di-fwg a mannau di-fwg ychwanegol, i arddangos arwyddion di-fwg.		hehangu – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar aelodau'r cyhoedd – heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
12(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu personau, neu ddisgrifiadau o bersonau, yn awdurdodau gorfodi (at ddibenion y Bennod hon)	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
Pennod 2 – Manwerthwyr Tybaco a chynhyrchion nicotin					
22(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru bennu Awdurdod Cofrestru mewn cysylltiad â'r Gofrestr Manwerthwyr.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
23(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ragnodi manylion ffurf a chynnwys ceisiadau i gofrestru, a'r ffi gysylltiedig.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
26(6)	Gweinidogion	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn

	Cymru		dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i osod ffi i'w chodi o ran diwygio'r Gofrestr Manwerthwyr.		gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
28	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i addasu Pennod 2 er mwyn iddo fod yn gymwys i gerbydau a strwythurau eraill y gellid eu symud.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
39(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu'r diffiniad o 'gynnyrch nicotin' mewn perthynas â'r gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynlluniad na fydd y diffiniad o 'gynnyrch nicotin' yn cael ei ddiwygio – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar fusnesau - heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
Pennod 3 - Gwahardd gwerthu Tybaco a chynhyrchion nicotin					
40(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Galluogi Gweinidogion Cymru i bennu'r diffiniad o 'drosedd tybaco neu nicotin' mewn perthynas â chyflwyno Gorchmynion Mangre o dan	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynlluniad na fydd y diffiniad o 'drosedd tybaco neu nicotin' yn cael ei ehangu – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi

			Gyfyngiad mewn rheoliadau.		dyletswydd feichus ar fusnesau - heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl. Mae Adran 40(2) hefyd yn nodi y ceir pennu 'tosedd tybaco neu nicotin' gael ei nodi mewn rheoliadau dim ond os yw Gweinidogion Cymru yn fodlon bod y drosedd yn un sy'n ymwneud â chyflenwi, gwerthu, cludo, arddangos, cynnig gwerthu, hysbysebu neu fod yn berchen ar gynhyrchion tybaco neu nicotin. Yn achos trosedd sydd ond yn destun treial diannod, gellir gosod cosb o swm sy'n gyfwerth â safon 4 ar y raddfa safonol, neu'n uwch.
Pennod 4 – Rhoi tybaco etc. i bersonau o dan 18					
Amherthnasol					
Rhan 3 – Triniaethau Arbennig					
49(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu ei bod yn ofynnol i unigolion sydd wedi eu hesemptio (aelodau o broffesiwn a nodir ym mharagraffau (a) i (ga) o adran	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd modd i unigolion sydd wedi eu hesemptio gyflawni triniaethau arbennig penodedig heb drwydded ystyriaeth lawn a heb y cyfle ar gyfer dadl.

			25(3) o Ddeddf Diwygio'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol a Phroffesiynau Gofal Iechyd 2002) gael trwydded triniaethau arbennig i roi triniaethau arbennig penodedig.		Yn ychwanegol at hyn, mae adran 49(5) yn rhoi manylion pellach mewn perthynas â'r rheoliadau hyn.
49(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i esemptio unigolion nad ydynt yn aelodau o broffesiwn (fel y'u nodir ym mharagraffau (a) i (ga) o adran 25(3) o Ddeddf Diwygio'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol a Phroffesiynau Gofal Iechyd 2002, ond sy'n aelodau o gofrestr gymhwys, o'r gofyniad i weithredu dan awdurdod trwydded triniaethau arbennig.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y rhestr o ymarferwyr sydd wedi eu hesemptio ac na chânt eu rheoleiddio yn cael ei hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl. Yn ychwanegol at hyn, mae adran 49(4) a 49(5) yn rhoi manylion pellach mewn perthynas â'r rheoliadau hyn.
51(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ragnodi'r meini prawf trwyddedu y mae'n rhaid eu bodloni wrth wneud cais am drwydded triniaethau arbennig er mwyn i'r cais gael ei ganiatáu.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y meini prawf trwyddedu – y gellid ystyried eu bod yn rhoi dyletswydd feichus ar y rhai sy'n gwneud cais am drwydded triniaethau arbennig – yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl. Hefyd, mae adran 53 yn nodi ei

					bod yn ofynnol i Weinidogion Cymru, cyn defnyddio'r pŵer hwn i wneud rheoliadau, ymgynghori â phersonau y mae'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio.
51(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru nodi'r gofynion, cyn cyflwyno neu adnewyddu trwydded, y mae'n rhaid i awdurdod lleol eu dilyn o ran arolygu'r mangreodedd neu'r cerbydau hynny a nodwyd mewn cais am drwydded.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y meini prawf trwyddedu – y gellid ystyried eu bod yn rhoi dyletswydd feichus ar awdurdodau lleol – yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl. Hefyd, mae adran 53 yn nodi ei bod yn ofynnol i Weinidogion Cymru, cyn defnyddio'r pŵer hwn i wneud rheoliadau, ymgynghori â phersonau y mae'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio.
51(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud gwahanol ddarpariaeth at	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y meini prawf trwyddedu – y gellid ystyried eu bod yn rhoi dyletswydd feichus

			wahanol ddibenion o ran y meini prawf trwyddedu. Mae hyn yn cynnwys darparu gwahanol ddisgrifiadau o fangreoedd a cherbydau, gwahanol ddisgrifiadau o driniaethau arbennig a'r gwahanol amgylchiadau lle caiff triniaeth arbennig ei chyflawni.		ar y rhai sy'n gwneud cais am drwydded triniaethau arbennig – yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl. Hefyd, mae adran 53 yn nodi ei bod yn ofynnol i Weinidogion Cymru, cyn defnyddio'r pŵer hwn i wneud rheoliadau, ymgynghori â phersonau y mae'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio.
52(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ragnodi'r amodau trwyddedu mandadol a fydd yn gymwys i'r rhai sydd â thrwydded triniaethau arbennig.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd yr amodau trwyddedu mandadol – y gellid ystyried eu bod yn rhoi dyletswydd feichus ar y rhai hynny sydd â thrwydded triniaethau arbennig – yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl. Hefyd, mae adran 53 yn nodi ei bod yn ofynnol i Weinidogion Cymru, cyn defnyddio'r pŵer hwn i wneud rheoliadau, ymgynghori â phersonau y mae'n ymddangos eu bod yn

					cynrychioli buddiannau'r rhai hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio.
52(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud gwahanol ddarpariaeth at wahanol ddibenion o ran yr amodau trwyddedu mandadol. Mae hyn yn cynnwys darparu gwahanol ddisgrifiadau o fangreoedd a cherbydau, gwahanol ddisgrifiadau o driniaethau arbennig a'r gwahanol amgylchiadau lle caiff triniaeth arbennig ei chyflawni.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd yr amodau trwyddedu mandadol – y gellid ystyried eu bod yn rhoi dyletswydd feichus ar y rhai hynny sydd â thrwydded triniaethau arbennig - yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl. Hefyd, mae adran 53 yn nodi ei bod yn ofynnol i Weinidogion Cymru, cyn defnyddio'r pŵer hwn i wneud rheoliadau, ymgynghori â phersonau y mae'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio.
58(6)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i esemptio mangreoedd neu gerbydau penodedig o'r gofyniad i gael cymeradwyaeth gan yr awdurdod lleol ac i esemptio	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.

			person, mangre neu gerbyd sy'n gysylltiedig ag arddangosfa, adloniant neu ddigwyddiad arall, o'r gofyniad i gael cymeradwyaeth gan yr awdurdod lleol.		
59(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau mewn perthynas â chymeradwyo mangreoedd a cherbydau mewn cysylltiad â chyflawni triniaeth arbennig. Rhaid i'r rheoliadau bennu'r meini prawf y mae'n rhaid eu bodloni, dan ba amgylchiadau y mae'n rhaid caniatáu cais, a'r amodau cymeradwyo mandadol y mae'r gymeradwyaeth yn ddarostyngedig iddynt. Rhaid iddynt hefyd wneud darpariaeth ar gyfer cyflwyno apêl pe byddai cais yn cael ei wrthod.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd yr amodau trwyddedu mandadol – y gellid ystyried eu bod yn rhoi dyletswydd feichus ar y rhai hynny sy'n gwneud cais am gymeradwyaeth ar gyfer mangre neu gerbyd neu sydd â chymeradwyaeth eisoes - yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl.
59(7)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn

			wneud darpariaeth yn ymwneud â'r modd y mae'n rhaid gwneud ac ymdrin â cheisiadau am gymeradwyaeth ar gyfer mangreoedd neu gerbydau. Mae hyn yn cynnwys talu ffi, dan ba amgylchiadau nad oes modd caniatáu cais, neu dan ba amgylchiadau y ceir ei ganiatáu yn ôl disgresiwn yr awdurdod lleol a'r broses ar gyfer adnewyddu cymeradwyaeth neu amrywio cymeradwyaeth.		bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
59(8)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud gwahanol ddarpariaethau at wahanol ddibenion yn ymwneud â chymeradwyo mangreoedd a cherbydau mewn cysylltiad â chyflawni triniaeth arbennig. Mae hyn yn cynnwys darparu gwahanol ddisgrifiadau o gerbydau neu fangreoedd, gwahanol ddisgrifiadau o driniaethau arbennig a dan ba wahanol amgylchiadau y cyflawnir triniaeth arbennig.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
76(1)	Gweinidogion	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r

	Cymru		dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio'r rhestr o driniaethau arbennig yn adran 46.		Cynulliad na fydd y rhestr o driniaethau arbennig yn cael ei diwygio heb ystyriaeth lawn a heb gyfle ar gyfer dadl. Hefyd, mae adran 76(3) yn nodi y dylid arfer y pŵer hwn dim ond os yw Gweinidogion Cymru o'r farn – (a) bod modd cyflawni'r driniaeth at ddibenion esthetig neu at ddibenion sy'n therapiwtig ym marn Gweinidogion Cymru, a (b) bod modd achosi niwed i iechyd dynol os caiff ei chyflawni at y dibenion hynny
77(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio'r diffiniad o "tyllu'r corff" trwy ddisgrifio gwrthrychau y gellir eu mewnbllannu yng nghorff unigolyn. Mae hwn yn fater technegol y gallai fod angen ei ddiweddarau.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
Rhan 4 – Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff					
Amherthnasol					
Rhan 5 – Gwasanaethau fferyllol					

89 Yn mewnosod adran 82A(3) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru nodi pryd a sut y dylai Bwrdd Iechyd Lleol (BILL) gyhoeddi asesiad o anghenion fferyllol.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
89 Yn mewnosod adran 82A(4) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaethau ychwanegol o ran paratoi, cyhoeddi, adolygu a diwygio asesiadau.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
90(3) Yn mewnosod adran 83 (2A) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu personau neu ddisgrifiadau o bersonau na chaniateir eu cynnwys ar restr fferyllol.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd. Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
90(3) Yn mewnosod	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun

adran 83 (2C) yn Neddf GIG (Cymru) 2006			Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynglŷn â'r weithdrefn y dylai BILI ei dilyn, a materion y dylent eu hystyried, wrth benderfynu a ddylid caniatáu cais i ymuno â'u rhestr fferyllol ai peidio.		deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd. Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
90(4) Yn mewnosod adran 83 (3A) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ragnodi dan ba amgylchiadau y ceir neu y mae'n rhaid ystyried dau neu fwy o geisiadau i restr fferyllol BILI gyda'i gilydd.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd. Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
90(5) Yn diwygio adran 83 (4) o	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn

Ddeddf GIG (Cymru) 2006			ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth i BILl roi ystyriaeth i faterion rhagnodedig wrth ystyried dau neu fwy o geisiadau gyda'i gilydd.		bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd. Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
90(6) Yn mewnosod adran 83 (4A) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i addasu'r modd y cymhwysir adran 83(5).	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd. Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
90(7)(a) Yn mewnosod adran 83 (6) (za) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.

			dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ar gyfer yr amgylchiadau pryd y caiff BILL wahodd ceisiadau i gael eu cynnwys ar eu rhestr fferyllol.		Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
90(7)(b) Yn mewnosod adran 83 (6) (g) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth i BILL ddileu person neu gofnod yn ymwneud â mangre o'u rhestr fferyllol mewn perthynas â thorri telerau gwasanaeth.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd. Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
90(8) Yn mewnosod adran 83 (10A) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i'w	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.

			gwneud yn ofynnol i BILI roi rhesymau am benderfyniadau a wneir o dan adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.		Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
90(10) Yn mewnosod adran 84 (4) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth i BILI roi rhybudd o'u bwriad i ddileu person neu fangre o'u rhestr fferyllol, ac i ddarparu ar gyfer yr hawl i gyflwyno sylwadau.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd. Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
Rhan 6 – Darparu toiledau					
Amherthnasol					
Rhan 7 – Cyffredinol					
100(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ganlyniadol, gysylltiedig, drosiannol neu arbed fel y maent yn credu sy'n briodol yng nghyswllt y Bil.	Negyddol neu Gadarnhaol	Mae'r pŵer hwn yn ofynnol er mwyn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaethau canlyniadol, cysylltiedig, trosiannol neu arbed fel y maent yn credu sy'n angenrheidiol neu'n hwylus at ddibenion neu

					ar gyfer rhoi effaith lawn i unrhyw un o ddarpariaethau'r Bil, neu o ganlyniad i wneud hynny. Os yw'r rheoliadau'n diwygio neu'n diddymu unrhyw ddarpariaeth mewn Deddf Seneddol neu Fesur neu Ddeddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru yna maent yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol. Os yw'r rheoliadau'n gwneud unrhyw ddarpariaeth ganlyniadol, gysylltiedig, drosiannol neu arbed arall, bydd y rheoliadau'n ddarostyngedig i'r weithdrefn negyddol.
101(2)	Gweinidogion Cymru	Gorchymyn	Caiff Gweinidogion Cymru benodi drwy orchymyn y bydd darpariaethau eraill (nad ydynt wedi eu rhestru yn 101(1)) yn dod i rym ar y dyddiad (neu'r dyddiadau) a nodir yn y gorchymyn.	Dim gweithdrefn yn berthnasol i orchymyn cychwyn	Caiff y gorchmynion hyn eu cyfyngu i rai cychwyn ac maent yn dechnegol eu natur.
Atodlen 1 – Hysbysiadau Cosb Benodedig					
Paragraff 5	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun

			gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ragnodi ym mha ffurf y mae rhaid i Hysbysiadau Cosb Benodedig ar gyfer troseddau penodedig o dan y Bil fod. (Ysmygu neu ddefnyddio dyfeisiau mewnanadlu nicotin mewn mangre neu gerbyd di-fwg; methu ag atal ysmygu neu ddefnyddio dyfais mewnanadlu nicotin mewn mangre di-fwg; a methu â hysbysu am newidiadau penodol i'r gofrestr manwerthwyr cynhyrchion tybaco neu nicotin, neu ddarparu gwybodaeth yn ymwneud â hi, yw'r troseddau hynny.)		deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
Paragraff 6	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ragnodi'r swm a bennir ar gyfer Hysbysiadau Cosb Benodedig o dan y Bil.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd y swm a bennir ar gyfer Hysbysiadau Cosb Benodedig – y gellid ystyried ei fod yn rhoi dyletswydd feichus ar aelodau'r cyhoedd a/neu y gallai o bosibl roi rhwymedigaethau ariannol i aelodau'r cyhoedd – yn cael ei benderfynu heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
Paragraff 9	Gweinidogion	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r

	Cymru		dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ragnodi'r swm gostyngol mewn perthynas â Hysbysiadau Cosb Benodedig o dan y Bil.		Cynulliad na fydd y swm gostyngol a bennir ar gyfer Hysbysiadau Cosb Benodedig – sy'n rhoi baich ariannol ar aelodau'r cyhoedd – yn cael ei benderfynu heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
Atodlen 2 – Ysmygu a dyfeisiau mewnanadlu nicotin: diwygiadau canlyniadol					
Paragraff 17	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn cadw pŵer cyfredol Gweinidogion Cymru i ragnodi ffurf yr Hysbysiad Cosb Benodedig a gaiff ei gyhoeddi gan awdurdod pwysau a mesur lleol am y drosedd o dan adran 91 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014 ('Prynu Tybaco a Chynhyrchion Nicotin ac ati ar ran personau dan 18 oed')	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol.
Atodlen 3 – Darpariaeth ychwanegol mewn cysylltiad â thrwyddedau triniaethau arbennig					
Paragraff 4(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynglŷn â'r modd y bydd yr awdurdod lleol yn	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen

			ymdrin â cheisiadau am drwydded triniaethau arbennig. Bydd y rheoliadau hyn yn ychwanegol at y manylion a ddarperir yn Atodlen 3, paragraffau 1, 2, 3 a 4.		diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
Paragraff 5(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynglŷn â ffurf a chynnwys trwyddedau triniaethau arbennig. Bydd y rheoliadau hyn yn ychwanegol at y manylion a ddarperir yn Atodlen 3, paragraffau 5(1) a 5(2).	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
Paragraff 20(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynglŷn â'r triniaethau sy'n gymwys i bwyllgor trwyddedu awdurdod lleol a'i is-bwyllgorau.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
Atodlen 4 – Darparu toiledau: diwygiadau canlyniadol Amherthnasol					

Is-ddeddfwriaeth arall

Adran neu	Rhoi pŵer i	Ffurf	Pŵer
-----------	-------------	-------	------

Atodlen y Bil			
Rhan 6 – Darparu toiledau			
91(8)	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Caiff Gweinidogion Cymru gyflwyno canllawiau i awdurdodau lleol ynghylch y materion y dylent eu hystyried wrth baratoi neu adolygu eu strategaeth toiledau lleol.
94(1)	Cynghorau sir, bwrdeistref sirol a chymuned	Is-ddeddfau	Gall cynghorau sir, bwrdeistref sirol a chymuned wneud is-ddeddfau ynghylch ymddygiad personau sy'n defnyddio'r toiledau cyhoeddus y maent yn eu darparu.

6. Asesiad Effaith Rheoleiddiol

263. Cwblhawyd Asesiad Effaith Rheoleiddiol ar gyfer y Bil yn unol â Rheol Sefydlog 26.6(vi), ac mae'n dilyn yn adran 7.

264. Mae asesiad o'r gystadleuaeth ac asesiadau penodol o effaith wedi'u cynnwys yn adran 8.

265. Nid oes unrhyw ddarpariaethau penodol yn y Bil sy'n codi gwariant ar Gronfa Gyfunol Cymru.

Rhan 2 – Asesiad Effaith Rheoleiddiol

7. Opsiynau, costau a manteision

266. Mae'r asesiad effaith rheoleiddiol hwn wedi ei strwythuro o amgylch pob elfen polisi o Fil lechyd y Cyhoedd (Cymru) i'w gwneud yn rhwyddach cyfeirio atynt. Mae'n cyflwyno cyfres o opsiynau ar gyfer pob un ohonynt, ac yna'r costau a'r manteision. Mae tablau crynodeb yn dangos y costau ychwanegol sy'n gysylltiedig â phob opsiwn a ffefrir yn Atodiad B.

267. Paratowyd y costau a'r manteision sy'n gysylltiedig â phob opsiwn trwy ddefnyddio'r wybodaeth orau a oedd ar gael ar y pryd. Paratowyd y wybodaeth hon trwy drafod â rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys awdurdodau lleol, Byrddau lechyd Lleol ac asiantaethau eraill. Mae'r costau a'r buddiannau sy'n gysylltiedig â phob opsiwn wedi eu hasesu dros gyfnod o bum mlynedd o 2016/17, a defnyddiwyd cyfnod hwy mewn rhai achosion. Pan ddisgwylir i gostau ymestyn y tu hwnt i'r cyfnod cychwynnol o bum mlynedd (h.y. costau rheolaidd) maent wedi eu nodi yn y testun.

268. Er eglurder a chysondeb, mae'r costau yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn wedi eu talgrynnu i'r £100 agosaf. Mae'r ffigurau trwy'r ddogfen gyfan yn rhai blynyddol ledled Cymru, oni nodir yn wahanol. Bydd Asesiadau Effaith Rheoleiddiol yn cael eu paratoi ar gyfer yr is-ddeddfwriaeth sy'n deillio o'r Bil ar yr adeg briodol, ac o ganlyniad, nid yw'r costau ar gyfer yr is-ddeddfwriaeth wedi eu cynnwys. Er enghraifft, bydd unrhyw gostau a manteision sy'n gysylltiedig â gwneud mannau agored fel ysgolion, ysbytai a meysydd chwarae yn ddi-fwg yn cael eu hasesu fel rhan o is-ddeddfwriaeth a gyflwynir gan Weinidogion Cymru.

269. Trwy gydol yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn, lle y ceir ansicrwydd, defnyddiwyd dull gofalus o asesu costau. Mae hyn yn debygol o olygu y gallai'r gwir gostau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r ddeddfwriaeth mewn sawl maes fod yn is. Mae hefyd yn debygol y bydd modd arbed mwy o arian os caiff agweddau penodol ar y gwaith gweithredu ei gydgyssylltu mewn gwahanol feysydd o'r Bil, er enghraifft os caiff sesiynau hyfforddi eu cyfuno ar gyfer nifer o bolisiâu cysylltiedig. Hefyd, gallai unrhyw ostyngiad yn nifer yr awdurdodau lleol yng Nghymru yn y dyfodol arwain at arbed mwy o arian.

270. Mae'r bennod nesaf wedi ei strwythuro yn ôl y meysydd canlynol:-

- Tybaco a chynhyrchion nicotin
 - Cyfyngiadau ar y defnydd o dybaco a sigarêts electronig mewn mannau cyhoeddus caeedig;
 - Cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin;
 - Rhoi tybaco etc. i bersonau o dan 18.
- Triniaethau arbennig;
- Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff;

- Gwasanaethau fferyllol y GIG, a
- Darparu toiledau.

Tybaco a chynhyrchion nicotin (Rhan 2)

271. Yn yr adran hon o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol, dim ond ar gyfer yr elfennau hynny yn y Bil sy'n cyflwyno newidiadau i'r sefyllfa bresennol y darperir costau a manteision. Er enghraifft, ni ddarperir asesiad ond ar gyfer ychwanegu dyfeisiau mewnanadlu nicotin at y gofynion di-fwg presennol. Ni ddarperir asesiad pan fo gofynion sydd eisoes yn bodoli yn cael eu hailddatgan, gan na ddisgwylir i hyn gyflwyno unrhyw gostau na manteision ychwanegol. Er hwylustod, teitl yr adran hon o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol yw 'Cyfyngiadau ar y defnydd o dybaco ac e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig' gan fod y term 'e-sigaréts' yn gyfarwydd i gynulleidfa ehangach na'r term 'dyfeisiau mewnanadlu nicotin'.

272. Yn yr un modd, ni chynhwysir unrhyw asesiad ar wahân ar gyfer Rhan 2, Pennod 3 o'r Bil, sy'n ymdrin â gweithrediad cyffredinol gorchmynion mangreoedd o dan gyfyngiad. Mae'r manylion hyn yn yr adran berthnasol o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol sy'n ymdrin â'r gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin.

Cyfyngiadau ar y defnydd o dybaco ac e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig (Rhan 2, Pennod 1)

Opsiynau

273. Ystyriwyd tri opsiwn:

- Opsiwn 1 – Gwneud dim;
- Opsiwn 2 – Cyhoeddi canllawiau anstatudol i fusnesau ar gyfyngu'r defnydd o e-sigaréts yn eu mangreoedd; ac
- Opsiwn 3 – Deddfwriaeth i gyfyngu ar y defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig neu sylweddol gaeedig. Hwn yw'r opsiwn a ffefrir.

Opsiwn 1: Gwneud dim

Disgrifiad

274. O dan yr opsiwn hwn, byddai'r sefyllfa bresennol yn parhau. Mae rhai mangreoedd yng Nghymru eisoes wedi cyflwyno cyfyngiadau ar y defnydd o e-sigaréts yn eu safleoedd dan do. Gallai mangreoedd eraill ddymuno gwneud yr un peth, a rhai eraill ddim. Ni fyddai timau gorfodi awdurdodau lleol yn gorfodi polisiâu gwirfoddol hyn i wahardd e-sigaréts, ond gallent ddarparu cyngor ar ddatblygu polisi ar gais perchnogion busnes.

Costau

Llywodraeth Cymru

275. Ni fyddai unrhyw gostau i Lywodraeth Cymru pe byddai'r opsiwn hwn yn cael ei ddewis.

Awdurdodau Lleol

276. Byddai costau i awdurdodau lleol am ddarparu cyngor ar y defnydd o e-sigarêts i fusnesau yn eu mangreoedd yn parhau. Ar hyn o bryd, mae busnesau yn mynd at awdurdodau lleol i gael cyngor ar: ba un a ganiateir defnyddio e-sigarêts y tu mewn i'w mangreoedd dan y gofynion di-fwg presennol; materion gorfodi o ran gwahaniaethu rhwng e-sigarêts a rhai confensiynol; a sut y gallant barhau i fodloni eu gofyniad i atal ysmegu yn eu mangreoedd. Gofynnir iddynt hefyd am gyngor ar ba un a ddylent ehangu eu polisiau di-fwg i gynnwys e-sigarêts a sut i wneud hynny, ac maent yn derbyn ymholiadau gan aelodau o'r cyhoedd ynghylch y defnydd o e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd. Fe allai'r ymholiadau hyn barhau dan Opsiwn 1 a gallent gynyddu pe byddai nifer y defnyddwyr e-sigarêts yn cynyddu.

277. Ar hyn o bryd, nid yw awdurdodau lleol yn cofnodi faint o ymholiadau o'r fath a dderbynnir. Fodd bynnag, mae ychydig o awdurdodau lleol wedi gallu rhoi syniad o'r amser a gymerir i ymdrin â hwy. O ganlyniad, gwnaed tybiaeth geidwadol bod pob awdurdod lleol yng Nghymru wedi derbyn oddeutu tri ymholiad yn 2013/14 gan fusnesau ynglŷn â'r defnydd o e-sigarêts yn eu mangreoedd, a bod oddeutu 30 munud wedi ei dreulio yn ymdrin â phob ymholiad. Cymerwyd hefyd bod pob awdurdod lleol wedi derbyn tri ymholiad oddi wrth aelodau o'r cyhoedd yn 2013/14 ynglŷn â defnyddio e-sigarêts dan do, ac y treuliodwyd oddeutu 10 munud i ymdrin â phob un ohonynt. Ar gost o £26.40 yr awr¹²⁰, amcangyfrifir mai oddeutu £1,200 oedd cost ymholiadau a wnaed i dimau gorfodi awdurdodau lleol yn 2013/14 ynglŷn â defnydd y cyhoedd o e-sigarêts. Gan dybio y bydd y defnydd o e-sigarêts yn parhau i gynyddu, mae'n debygol y byddai awdurdodau lleol hefyd yn derbyn mwy o ymholiadau bob blwyddyn gan fod y busnesau hyn yn cydnabod bod arnynt angen cyngor ar ba un a ganiateir, neu a ddylid caniatáu defnyddio e-sigarêts yn eu mangreoedd. Amcangyfrifir y bydd y gost yn cynyddu o £1,200 yn 2016/17 i £2,700 yn 2020/21.

Mannau cyhoeddus a gweithleoedd

278. Gallai mannau cyhoeddus a gweithleoedd wynebu costau os ydynt yn dewis gweithredu canllawiau gwirfoddol ar ddefnyddio e-sigarêts yn eu mangreoedd. Er enghraifft, mae ASH wedi paratoi canllawiau i fusnesau ar ddatblygu agwedd sefydliadol at ddefnyddio e-sigarêts yn y fangre¹²¹. Nid ydym yn gwybod faint o sefydliadau sy'n defnyddio'r canllawiau hyn ac felly nid yw'r costau hyn wedi eu mesur.

¹²⁰ Arolwg Blynnyddol o Oriau a Chyflogau 2014 (canlyniadau dros dro). Y Swyddfa Ystadegau Gwladol

Y diwydiant e-sigaréts

279. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol i'r diwydiant e-sigaréts pe byddai'r opsiwn hwn yn cael ei ddewis.

Iechyd

280. Gallai fod costau i iechyd yn sgil dod i gysylltiad ag anwedd e-sigaréts pobl eraill. Mae astudiaethau wedi awgrymu bod y defnydd o e-sigaréts mewn ystafelloedd dan do yn amharu ar ansawdd yr aer, er i raddau llawer llai na sigaréts confensiynol. Mewn adolygiad o e-sigaréts ar gyfer cyfnodolyn 'Addiction', mae'r awduron yn awgrymu nad yw aerosolau e-sigaréts yn cynnwys y rhan fwyaf o'r cemegau sydd mewn mwg tybaco ond bod defnyddwyr yn anadlu allan nicotin a rhai gronynnau eraill, sef blasau, cludwyr aromâu, glyserol a phropylen glycol yn bennaf. Canfu'r adolygiad hefyd nad oes unrhyw astudiaeth hirdymor wedi ei chynnal hyd yn hyn, ond bod lefelau'r llygryddion yn llawer is na'r rhai o sigaréts a'u bod yn debygol o achosi risg lawer is o'u cymharu â sigaréts.¹²² Daeth adolygiad systematig gan Farsalinos a Polosa o ddiogelwch e-sigaréts fel rhywbeth i ddisodli sigaréts tybaco i'r un casgliad.¹²³

281. Mae rhai astudiaethau'n awgrymu y gallai gronynnau o aerosol e-sigaréts gael eu gadael yn ddwfn yn yr ysgyfaint a chyfiawnhau pryderon ynglŷn ag iechyd¹²⁴. Mae astudiaeth gan wyddonwyr amgylcheddol yn awgrymu ei bod yn bosibl bod pobl sy'n mewnanadlu anwedd e-sigaréts pobl eraill yn agored i risg mewn mannau caeedig â system awyru gyfyngedig pe byddai'r holl allyriadau o'r e-sigaréts yn cael eu hanadlu allan¹²⁵. Byddai'r costau posibl hyn i iechyd yn parhau dan Opsiwn 1 mewn mangreoedd sy'n caniatáu i bobl ddefnyddio e-sigaréts dan do. Fodd bynnag, ni ellir mesur y costau hyn oherwydd nad oes data cyfredol ar gael ar effaith hirdymor mewnanadlu anwedd e-sigaréts pobl eraill.

Tabl 7.1: Crynodeb o'r Costau ar gyfer Opsiwn 1

Sector	Blwyddyn				
	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Awdurdodau Lleol					
Rhoi cyngor*	1,200	1,500	1,900	2,300	2,700
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	1,200	1,500	1,900	2,300	2,700
Cyfanswm y	1,200	1,500	1,900	2,300	2,700

¹²² Electronic cigarettes: review of use, content, safety, effects on smokers and potential for harm and benefit. Hajek et al. 2014. *Addiction*, 109, 1801–1810 doi:10.1111/add.12659

¹²³ Safety evaluation and risk assessment of electronic cigarettes as tobacco cigarette substitutes: a systematic review. Farsalinos a Polosa. *Therapeutic Advances in Drug Safety*. Ebrill 2014; 5(2): 67–86. doi: 10.1177/2042098614524430 <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4110871/>

¹²⁴ Electronic Cigarettes – An Overview – Atodiad Mawrth 2014. Cyfrol 19. German Cancer Research Center, Heidelberg. DKFZ. Red Series Tobacco Prevention and Tobacco Control

¹²⁵ McFiggans et al 2014 <http://www.slideshare.net/neilmclaren/1150-harrison-and-mc-figgans>

costau					
---------------	--	--	--	--	--

*Yn seiliedig ar dybiaeth y gwelir cynnydd cronuss o flwyddyn i flwyddyn o 1 ymholiad busnes ac 1 ymholiad gan y cyhoedd fesul awdurdod lleol y flwyddyn.

Manteision

Iechyd

282. Trwy gadw'r sefyllfa bresennol, byddai defnyddwyr e-sigaréts yn cael parhau i'w defnyddio mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd (oni bai bod polisi gwirfoddol o wahardd e-sigaréts yn bodoli), a gallai hyn fod o fudd i ymdrechion rhoi'r gorau i ysmegu neu beidio. Tystiolaeth gyfyngedig sydd ar gael hyd yn hyn o ba un a yw e-sigaréts yn gymorth i roi'r gorau i ysmegu. Er enghraifft, mae un astudiaeth wedi awgrymu y gallai e-sigaréts gael effaith gymedrol o ran helpu ysmygwyr i roi'r gorau iddi, gyda'r gyfradd sy'n rhoi'r gorau'n llwyr tua'r un fath ag ymhlith ysmygwyr sy'n defnyddio patsys nicotin¹²⁶. Canfu astudiaeth arall o 5,863 o ysmygwyr fod pobl sy'n ceisio rhoi'r gorau i ysmegu heb gymorth proffesiynol 60% yn fwy tebygol o ddweud eu bod wedi llwyddo os ydynt yn defnyddio e-sigaréts nag os ydynt yn defnyddio ewyllys yn unig neu therapïau disodli nicotin¹²⁷ sydd ar gael dros y cownter, a chanfu astudiaeth o Fflandrys o 48 o ysmygwyr tybaco a oedd yn anfodlon rhoi'r gorau i ysmegu ac nad oeddent wedi defnyddio e-sigarét o'r blaen bod e-sigaréts ail genhedlaeth yn hynod effeithiol ar unwaith i leihau'r chwant am sigarét a achosir gan ymwrthod, a symptomau diddyfnu.¹²⁸

283. Rhoddir agwedd fwy cyffredinol mewn Adolygiad gan Cochrane¹²⁹, a gyhoeddwyd ym mis Rhagfyr 2014, o 13 o astudiaethau cyflawn. Canfu y gellir gweld barn arbenigol sy'n cydnabod buddiannau posibl i iechyd wrth i ysmygwyr newid i e-sigaréts, ond bod ansawdd y dystiolaeth yn isel at ei gilydd oherwydd ei bod wedi ei seilio ar nifer fechan yn unig o astudiaethau a bod angen mwy o astudiaethau o e-sigaréts.

284. Ni cheir unrhyw dystiolaeth i ddangos na fyddai'r manteision hyn yn cronni dan Opsiwn 2 a 3 yn ogystal, gan nad yw'r naill opsiwn na'r llall yn awgrymu y dylid gwahardd e-sigaréts yn llwyr.

¹²⁶ Electronic cigarettes for smoking cessation: a randomised controlled trial. Christopher Bullen, Colin Howe, Murray Laugesen, Hayden McRobbie, Varsha Parag, Jonathan Williman, Natalie Walker. www.thelancet.com Cyhoeddwyd Ar-lein Medi 7, 2013 [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)61842-5](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61842-5)

¹²⁷ Brown J, Beard E, Kotz D, Michie S, a West R (2014) Real-world effectiveness of e-cigarettes when used to aid smoking cessation: A cross-sectional population study. Addiction 109: doi: 10.1111/add.12623.

<http://www.addictionjournal.org/press-releases/e-cigarette-use-for-quitting-smoking-is-associated-with-improved-success-rates->

¹²⁸ Effectiveness of the Electronic Cigarette: An Eight-week Flemish Study with Six-month Follow-up on Smoking Reduction, Craving and Experienced Benefits and Complaints. Adriaens et al (2014). Int. J. Environ. Res. Public Health 2014, 11(11), 11220-11248; doi:10.3390 <http://www.mdpi.com/1660-4601/11/11/11220/htm>

¹²⁹ Electronic cigarettes for smoking cessation and reduction (Review). 2014. The Cochrane Collaboration. Cyhoeddwyd gan by John Wiley & Sons, Ltd. Ar gael yn: <http://www.cochrane.org/features/new-cochrane-evidence-shows-electronic-cigarettes-facilitate-smoking-cessation>

Mannau cyhoeddus a gweithleoedd

285. Gallai pobl a oedd yn ysmygu tybaco ac sy'n newid i e-sigaréts gymryd llai o seibiannau ysmygu neu rai byrrach os caniateir iddynt ddefnyddio e-sigarét y tu mewn i'w gweithle. Amcangyfrifwyd mewn adroddiad gan ASH Cymru 2013¹³⁰ bod seibiannau ysmygu yn costio £41 miliwn y flwyddyn i economi Cymru. Ni ellir mesur faint o'r costau hyn y gellid eu lleihau trwy i ysmygwyr newid i ddefnyddio e-sigaréts, oherwydd diffyg tystiolaeth.

286. Dywedodd ychydig dros un o bob deg (14%) o'r gweithleoedd hynny a ymatebodd i arolwg Llywodraeth Cymru o bolisiau e-sigaréts yn y gweithle ac a nododd nad oedd ganddynt bolisi e-sigaréts, mai'r rheswm dros hynny oedd oherwydd eu bod yn cefnogi'r defnydd o e-sigaréts er mwyn rhoi'r gorau i ysmygu (o restr o atebion a gynigiwyd).

287. Fodd bynnag, mae sawl sefydliad eisoes wedi mabwysiadu polisi ar e-sigaréts¹³¹¹³²¹³³, ac o ganlyniad, byddai unrhyw fudd a geir o lai o seibiannau neu rai byrrach yn cael ei gyfyngu i sefydliadau sydd heb bolisi ar hyn o bryd i atal gweithwyr rhag defnyddio e-sigaréts dan do. Yn ogystal, deallir, yn anecdotaidd, fod rhai defnyddwyr e-sigaréts eisoes yn 'camu y tu allan' yn wirfoddol i ddefnyddio e-sigaréts fel cwrteisi i eraill neu o ran arfer oherwydd y gwaharddiad ar ysmygu. Gallai hyn gyfyngu ymhellach ar faint y fantais hon.

288. Awgrymodd rhai ymatebwyr i Bapur Gwyn Iechyd y Cyhoedd Llywodraeth Cymru fantais arall, sef y gall y defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus normaleiddio ymddygiadau gwrth ysmygu, ac atgyfnerthu'r neges ei bod hi'n beth da rhoi'r gorau i ysmygu, ac o ganlyniad, annog pobl i roi'r gorau i ysmygu¹³⁴. Fodd bynnag, nid oes unrhyw dystiolaeth ar gael ar hyn o bryd i awgrymu bod yr effeithiau hyn yn digwydd.

Opsiwn 2: Cyhoeddi canllawiau ar y defnydd o e-sigaréts mewn mannau dan do

Disgrifiad

289. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu bod Llywodraeth Cymru yn dosbarthu canllawiau anstatudol i fusnesau ynglŷn â chyfyngu ar y defnydd o e-sigaréts yn eu

¹³⁰ The economic cost of smoking to Wales: a review of existing evidence. Dr Aimee Grant. ASH Cymru a Sefydliad Prydeinig y Galon. 2013.

¹³¹ Llywodraeth Cymru. Polisiau E-sigaréts: arolwg o weithleoedd yng Nghymru. 2014. <http://gov.wales/statistics-and-research/e-cigarette-policies-surveys-schools-workplaces/?skip=1&lang=cy>

¹³² Llywodraeth Cymru. Polisiau E-sigaréts: arolwg o weithleoedd yng Nghymru. 2014. <http://gov.wales/statistics-and-research/e-cigarette-policies-surveys-schools-workplaces/?skip=1&lang=cy>

¹³³ Ymchwil i Bolisiau ar E-sigaréts yn y Sector Lletygarwch Annibynnol. CIEH Cymru. Tachwedd 2014. Heb ei gyhoeddi.

¹³⁴ Llywodraeth Cymru. Polisiau E-sigaréts: arolwg o weithleoedd yng Nghymru. 2014. <http://gov.wales/statistics-and-research/e-cigarette-policies-surveys-schools-workplaces/?skip=1&lang=cy>

mangreoeidd. Ni fyddai timau gorfodi awdurdodau lleol yn gorfodi'r polisïau gwirfoddol hyn ynglŷn â gwahardd e-sigarêts, ond byddai disgwyl iddynt roi cyngor i fusnesau unigol ar roi'r canllawiau ar waith.

Costau

Llywodraeth Cymru

290. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu costau ynghlwm wrth baratoi a dosbarthu'r canllawiau gwirfoddol. Amcangyfrifir mai oddeutu £7,500 fyddai costau'r staff i baratoi'r canllawiau (ar sail 6,000 o eiriau), gan gynnwys ymgynghori â rhanddeiliaid i sicrhau bod yr arweiniad yn addas i'r diben, yn seiliedig ar oddeutu pum wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn (£4,600) i ddatblygu'r canllawiau, a pum wythnos o amser swyddog Cymorth Tîm cyfwerth ag amser llawn ar gyfer cymorth gweinyddol (oddeutu £2,900).¹³⁵

291. Y bwriad fyddai darparu fersiynau electronig o'r canllawiau a chynhyrchu nifer fechan o fersiynau papur ohonynt. Disgwylir y byddai fersiynau wedi'u hargraffu'n costio oddeutu £900. Gellid sicrhau bod y canllawiau ar gael ar wefan Business Link a'u bod yn cael eu dosbarthu trwy'r Safon Iechyd Corfforaethol a Gwobr Iechyd y Gweithle Bach, yn ogystal â thrwy Rwydwaith Cymru o Gynlluniau Ysgolion Iach a'r Cynllun Cyn ysgol Iach a Chynaliadwy.

292. Disgwylir y byddai'r gwaith dylunio a chysodi'n cymryd 1 wythnos o amser 0.5 Swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio oddeutu £300. Amcangyfrifir y byddai'r gwaith cyfieithu a phrawfddarlenn yn costio oddeutu £600¹³⁶. Cyfanswm y gost o ddatblygu, dylunio, cyfieithu ac argraffu'r canllawiau felly fyddai £9,300. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu'r holl gostau hyn yn 2016/17.

293. Yn ogystal â chostau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau, byddai peth gwaith i staff hefyd ar ôl cyhoeddi'r canllawiau, er enghraifft sicrhau bod y canllawiau'n cael eu diweddarau a'u bod yn parhau'n berthnasol. Rhagwelir y byddai oddeutu 0.1 Swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn yn cael ei neilltuo ar gyfer cefnogi'r gwaith hwn yn ystod y flwyddyn gyntaf, gan leiha i 0.05 Swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn ar gyfer y blynyddoedd canlynol. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu £3,000 yn 2016/17, a'r gost yn gostwng i £1,500 y flwyddyn o 2017/18 ymlaen.

294. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Disgwylir y byddai hyn yn cymryd oddeutu 1 wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu £900. Byddai'r costau dylunio a chyfieithu yn hanner y costau gwreiddiol, sef cyfanswm o £500. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad gan mai dim ond ar ffurf electronig y byddai'n cael ei gynhyrchu. Byddai hyn yn golygu mai oddeutu £1,400 fyddai cyfanswm y gost ar gyfer pob adolygiad, a hynny bob tair blynedd. Byddai'r adolygiad cyntaf yn cael ei gynnal yn 2019/20.

¹³⁵ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

¹³⁶ Yn seiliedig ar £75 fesul 1,000 o eiriau ar gyfer y cyfieithu a £21 fesul 1,000 o eiriau ar gyfer y prawfddarlenn

295. Byddai angen cynnal sesiynau hyfforddi ar gyfer swyddogion gorfodi awdurdodau lleol i ategu'r canllawiau, a rhagwelir y byddai'r rhain yn cael eu trefnu gan dimau gorfodi'r awdurdodau lleol. Byddai Llywodraeth Cymru'n talu'r costau sy'n gysylltiedig â chyflwyno'r hyfforddiant. Byddai pob sesiwn yn parhau am oddeutu hanner diwrnod, a rhagwelir y byddai dwy sesiwn yn cael eu cynnal – un yn y gogledd ac un yn y de. Byddai'r sesiynau hyn yn costio oddeutu £2,000, ar sail cost llogi ystafell a darparu lluniaeth i 35 o bobl ar gyfer pob sesiwn (£1,200)¹³⁷, yn ogystal â chostau posibl ar gyfer hyfforddwyr allanol i gynnal y sesiynau (£800). Fodd bynnag, gellid lleihau'r costau hyn pe byddai'r hyfforddiant yn cael ei gyfuno â phynciau eraill perthnasol. Byddai'r gost untro hon yn daladwy yn 2016/17.

296. Gallai'r gwaith o ddatblygu, paratoi ac adolygu'r canllawiau gael ei roi i gorff allanol (awdurdod lleol, er enghraifft), ond byddai Llywodraeth Cymru yn parhau i dalu'r costau.

Awdurdodau lleol

297. Byddai timau gorfodi awdurdodau lleol yn wynebu peth costau staff, gan gynnwys helpu i ddatblygu'r canllawiau a'r sesiynau hyfforddi ar y dechrau. Pan fydd y canllawiau wedi eu cyhoeddi, bydd costau i'r timau gorfodi yn sgil ymgysylltu â staff mangreoedd er mwyn eu hannog i roi camau gweithredu o'r canllawiau ar waith. Byddai'r canllawiau felly yn effeithio ar lwyth gwaith timau gorfodi awdurdodau lleol. Byddai hyn yn hanfodol oherwydd natur wirfoddol y canllawiau, gan y byddai'n rhaid i'r mangreoedd ddewis ei fabwysiadu.

298. Yn ogystal, efallai y byddai'n rhaid i'r timau gorfodi ymdrin ag ymholiadau a chefnogi mangreoedd i weithredu'r canllawiau. Rhagwelir y byddai angen mwy o gefnogaeth yn ystod y 12 mis cyntaf ar ôl cyhoeddi'r canllawiau ond y byddai'n llai wedyn ar gyfer y blynyddoedd dilynol. Amcangyfrifir y byddai'r gost yn gyfwerth â 0.05 swyddog gorfodi cyfwerth ag amser llawn fesul awdurdod lleol, ac wedyn yn gostwng i 0.025 cyfwerth ag amser llawn fesul awdurdod lleol. Byddai hyn yn cyfateb i gyfanswm o oddeutu £50,300 yn 2016/17, ac yn gostwng i £25,100 y flwyddyn o 2017/18 ymlaen¹³⁸.

299. Byddai costau i'r awdurdodau lleol yn sgil anfon swyddogion gorfodi ar sesiynau hyfforddi ar y canllawiau. Amcangyfrifir y byddai hyn yn costio oddeutu £9,200¹³⁹ yn 2016/17.

300. Ni fyddai'r costau hyn yn cael eu cynnwys yn y gyllideb a ddarparwyd i'r awdurdodau lleol pan ddaeth Deddf Iechyd 2006 i rym, a hynny oherwydd bod Opsiwn 2 yn swyddogaeth ychwanegol at y gyfundrefn ddi-fwg.

Mannau cyhoeddus a gweithleoedd

¹³⁷ Yn seiliedig ar gostau sesiynau hyfforddi tebyg a drefnwyd gan Lywodraeth Cymru.

¹³⁸ Yn seiliedig ar y ffaith y byddai costau'n cael eu dyblygu ym mhob un o'r 22 awdurdod lleol yng Nghymru

¹³⁹ Yn seiliedig ar 5 awr ar gyfradd o £26.40 yr awr (i gynnwys y sesiwn hyfforddi hanner diwrnod ac amser teithio) i 70 o swyddogion gorfodi

301. Byddai'r canllawiau'n berthnasol i bob man cyhoeddus a gweithle yng Nghymru, ac felly mae'r costau i fangreoedd sy'n dewis eu defnyddio wedi eu cynnwys yma. Rhagwelir y byddai mangreoedd sy'n eiddo i'r cyhoedd, megis amgueddfeydd, adeiladau cynghorau, ysbytai a weithredir gan Fyrddau Iechyd Lleol ac ysgolion a gynhelir gan awdurdodau lleol yn gweithredu unrhyw ganllawiau gan Lywodraeth Cymru. Ceir 490 o sefydliadau'r sector cyhoeddus yng Nghymru (ac eithrio ysgolion), sy'n cyflogi 315,000 o bobl¹⁴⁰. Byddai angen i bob sefydliad y sector cyhoeddus roi ystyriaeth i'r canllawiau, datblygu polisi ar e-sigaréts, ei drafod mewn pwyllgorau a/neu ar fyrddau perthnasol a chydag undebau perthnasol, a rhoi gwybod i'w staff am y polisi. Yn seiliedig ar y ffaith y byddai hyn yn cymryd pedair awr ar gyfradd o £15.17 yr awr^{141,142} oddeutu £29,700 fyddai'r gost i'r sector cyhoeddus am roi ystyriaeth lawn i'r canllawiau.

302. Er hyn, yn ôl yr arolwg gweithleoedd gan Lywodraeth Cymru ar bolisïau e-sigaréts, mae 62% o'r sefydliadau sector cyhoeddus hynny a ymatebodd eisoes wedi sefydlu polisi ar e-sigaréts neu yn y broses o sefydlu un¹⁴³. Ystyrir y byddai'n cymryd llai o amser i sefydliadau gyflwyno'r canllawiau os oes polisi ganddynt eisoes. Byddai angen i sefydliadau o'r fath adolygu'r canllawiau; diweddarau eu polisiau yn ôl y gofyn; trafod y polisi diwygiedig mewn pwyllgorau a/neu ar fyrddau perthnasol; trafod ag undebau perthnasol; a rhoi gwybod i'r staff am y polisi diwygiedig. Yn seiliedig ar y ffaith y byddai hyn yn cymryd oddeutu dwy awr ar gyfradd o £15.17 yr awr, £30.34 fyddai'r gost i bob sefydliad sector cyhoeddus sydd eisoes wedi sefydlu polisi ar y defnydd o e-sigaréts yn eu mangreoedd. Amcangyfrifir felly mai oddeutu £20,500 fyddai'r gost i'r sector cyhoeddus o weithredu canllawiau gwirfoddol Llywodraeth Cymru yn 2016/17.¹⁴⁴

303. Byddai canllawiau Llywodraeth Cymru'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Mae'r costau sy'n gysylltiedig ag adolygu diweddariad i'r canllawiau yn ychwanegol o dan Opsiwn 2, dim ond ymhlith y sefydliadau hynny nad ydynt eisoes wedi sefydlu polisi ar e-sigaréts (oherwydd y byddai'r rhai hynny sydd â pholisi eisoes yn wynebu costau adolygiad polisi o dan Opsiwn 1). Amcangyfrifir mai oddeutu £5,600 fyddai'r gost i'r sefydliadau sector cyhoeddus am adolygu'r canllawiau a ddiweddarwyd, gwneud y diwygiadau angenrheidiol a'u hailddosbarthu i'r staff yn 2019/20. Mae hyn wedi ei seilio ar gynnal adolygiad mewn 186 o sefydliadau cyhoeddus a'r gwaith adolygu yn cymryd dwy awr i bob sefydliad, ar gyfradd o £15.17 yr awr.

304. Ceir 1,333 o ysgolion cynradd a gynhelir gan y wladwriaeth a 207 o ysgolion uwchradd a gynhelir gan y wladwriaeth yng Nghymru. Byddai angen i bob ysgol sicrhau bod yr unigolyn arweiniol perthnasol yn ystyried y canllawiau, a thrafod y

¹⁴⁰ Dadansoddiad o faint busnesau. Llywodraeth Cymru. 23 Hydref 2014. <http://gov.wales/statistics-and-research/size-analysis-welsh-business/skip=1&lang=cy>

¹⁴¹ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (HR and Industrial relations officers). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcm%3A77-337425>

¹⁴² Mae cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% i gynnwys argostau.

¹⁴³ Ymatebodd 294 o weithleoedd i'r arolwg, o'r 1507 a wahoddwyd. Er bod llai nag un y cant o gyflogwyr Cymru yn sefydliadau sector cyhoeddus, daeth 45% o'r ymatebion hyn gan weithleoedd sector cyhoeddus.

¹⁴⁴ Yn seiliedig ar 62% o sefydliadau'r sector cyhoeddus yn ystyried y canllawiau yn ôl eu polisiau presennol am gost o £9,200, a 38% o'r sefydliadau sector cyhoeddus yn creu polisi newydd wedi ei seilio ar y canllawiau am gost o £11,300.

polisi ar lefel gweithgor, yn ogystal â gyda llywodraethwyr yr ysgol, undebau a chynghorau ysgol. Amcangyfrifir y byddai hyn yn cymryd dwy awr ar gyfartaledd i bob ysgol (llai na lleoliadau cyhoeddus eraill gan y byddai cydgysylltwyr lleol Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru yn darparu cymorth yn seiliedig ar brofiad mewn ysgolion eraill), ar gyfradd o £29.37 yr awr^{145,146}. Oddeutu £90,400 fyddai cyfanswm y gost i ysgolion yng Nghymru yn 2016/17 am roi ystyriaeth lawn i'r canllawiau.

305. Fodd bynnag, yn ôl arolwg gan Lywodraeth Cymru o bolisiau e-sigarêts mewn ysgolion yng Nghymru¹⁴⁷, roedd oddeutu tri chwarter yr ysgolion uwchradd (74%) a thraean yr ysgolion cynradd (34%) a ymatebodd¹⁴⁸ wedi sefydlu polisi e-sigarêts neu roeddynt yn y broses o lunio un. Mae Gwobr Ansawdd Genedlaethol Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru eisoes yn ei gwneud yn ofynnol i ysgolion ystyried y defnydd o e-sigarêts yn eu safleoedd¹⁴⁹. O ganlyniad, mae'r angen am unrhyw ganllawiau gan Lywodraeth Cymru mewn ysgolion uwchradd yn debygol o fod yn gymharol isel (oddeutu 26%), ond gallai fod yn uwch ymysg ysgolion cynradd (oddeutu 66%). O ganlyniad, amcangyfrifir mai oddeutu £54,900¹⁵⁰ fyddai cost gweithredu Opsiwn 2 yn 2016/17 i ysgolion sydd heb bolisi cyfredol ar y defnydd o e-sigarêts.

306. Byddai angen camau tebyg ymysg ysgolion sydd eisoes wedi sefydlu polisiau ar e-sigarêts. Amcangyfrifir y byddai hyn yn cymryd oddeutu 1.5 awr ar gyfradd o £29.37 yr awr, sy'n cyfateb i gyfanswm o £26,700 yn 2016/17. Amcangyfrifir felly mai cyfanswm y gost i ysgolion yn 2016/17 fyddai £81,600.

307. Byddai canllawiau Llywodraeth Cymru'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Mae'r costau sy'n gysylltiedig ag adolygu diweddariad i'r canllawiau yn ychwanegol o dan Opsiwn 2 dim ond ymhlith yr ysgolion hynny nad ydynt eisoes wedi sefydlu polisi ar e-sigarêts (oherwydd y byddai'r rhai hynny sydd â pholisi eisoes yn wynebu costau adolygiad polisi o dan Opsiwn 1). Amcangyfrifir mai oddeutu £41,100 fyddai'r gost i ysgolion yn 2019/20 am adolygu'r canllawiau a ddiweddarwyd, gwneud y diwygiadau angenrheidiol a thrafod mewn fforymau perthnasol. Mae hyn yn seiliedig ar gynnal adolygiad mewn 880 o ysgolion cynradd a 54 o ysgolion uwchradd, gyda'r adolygiad yn cymryd 1.5 awr i bob ysgol, ar gyfradd o £29.37 yr awr.

¹⁴⁵ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Teaching and educational professionals). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcn%3A77-337425>

¹⁴⁶ Mae cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% i gynnwys argostau

¹⁴⁷ Llywodraeth Cymru. Polisiau E-sigarêts: arolwg o ysgolion yng Nghymru. 2014 <http://gov.wales/statistics-and-research/e-cigarette-policies-surveys-schools-workplaces/?skip=1&lang=cy>

¹⁴⁸ Ymatebodd 31% o'r ysgolion uwchradd a 13% o'r ysgolion cynradd yng Nghymru i arolwg Llywodraeth Cymru.

¹⁴⁹ Mae dros 99 y cant o'r ysgolion a gynhelir yn cymryd rhan yn y Cynlluniau Ysgolion Iach – Rhwydwaith Cymru ac ar 31 Mawrth 2015 roedd 78 ysgol wedi derbyn y Wobr Ansawdd Genedlaethol, a asesir yn annibynnol ar ôl cymryd rhan am 9 mlynedd.

¹⁵⁰ Ceir 1,333 o ysgolion cynradd a 207 o ysgolion uwchradd yng Nghymru. Trwy ddefnyddio canlyniadau arolwg Llywodraeth Cymru o bolisiau e-sigarêts mewn ysgolion cynradd ac uwchradd, amcangyfrifwyd y byddai oddeutu 66% o'r ysgolion cynradd (880 ysgol) a 26% o'r ysgolion uwchradd (54 ysgol) yn mabwysiadu'r canllawiau. Nid yw'r cyrifiadau yn cynnwys ysgolion arbennig nac annibynnol. Rhoddir cyfrif am ysgolion annibynnol yng nghyfrifiadau'r sector preifat.

308. Yn y sector preifat, byddai angen i bob busnes ystyried a ddylai fabwysiadu'r canllawiau. Amcangyfrifir y ceir 231,100 o fentrau sector preifat yng Nghymru, sy'n cyflogi amcangyfrif o 1.06 miliwn o bobl. Busnesau bach neu ganolig yw 99.3% o'r sector preifat yng Nghymru.¹⁵¹ Amcangyfrifir, yn achos cyflogwyr mawr (rhai sydd â 250+ o weithwyr), y byddai angen i bob cwmni:- ystyried y canllawiau ac asesu pa mor berthnasol ydynt i'w mangreoedd (uwch reolwyr fyddai'n gwneud hyn, yn ôl pob tebyg); penderfynu a ydynt am eu mabwysiadu (amcangyfrifwyd y byddai'n cymryd dwy awr ar gyfradd o £30.07 yr awr^{152,153}), a datblygu polisi ar e-sigarêts a rhoi gwybod i'r staff am y polisi (amcangyfrifwyd y byddai'n cymryd oddeutu dwy awr ar gyfradd o £21.55 yr awr^{154,155}). Pe byddai pob un o'r 1,618 o'r cyflogwyr mawr yn mabwysiadu'r canllawiau, oddeutu £167,000 fyddai cyfanswm y gost untro. Yn achos busnesau bach a chanolig, amcangyfrifir y byddai angen dwy awr i ystyried a gweithredu'r canllawiau, ar gyfradd o £20.49 yr awr¹⁵⁶. Pe byddai'r pob un o'r 229,482 o fusnesau bach a chanolig yn mabwysiadu'r canllawiau, £9,404,200 fyddai cyfanswm y gost untro. Byddai hyn yn dod i gyfanswm o £9,571,200.

309. Fodd bynnag, tybiwyd ei bod yn annhebygol y byddai angen i bob un o'r 231,100 o fentrau sector preifat gynnal ystyriaeth lawn o'r canllawiau. Mae rhai eisoes wedi cymryd camau gwirfoddol (nododd 89% o'r cyflogwyr mawr a 47% o'r busnesau bach a chanolig a ymatebodd i'r arolwg gweithleoedd gan Lywodraeth Cymru bod ganddynt bolisi yn gwahardd y defnydd o e-sigarêts yn y safle neu eu bod yn bwriadu sefydlu un¹⁵⁷). Dywedodd 18% o'r gweithleoedd hynny a ymatebodd i arolwg Llywodraeth Cymru ar bolisi e-sigarêts ac nad oedd ganddynt bolisi neu nad oeddynt yn y broses o ddatblygu un, wrth ddewis o blith rhestr o atebion, fod hyn oherwydd nad oeddent wedi cael amser i ddatblygu un eto. Amcangyfrifir felly y gallai'r ganran uchaf i fabwysiadu'r canllawiau yn y sector preifat gael ei chyfyngu i'r 18% hwn, ac amcangyfrifir y byddai hynny'n costio oddeutu £900,500¹⁵⁸ yn 2016/17.

310. Gallai busnesau'r sector preifat sydd wedi sefydlu polisi hefyd ddewis adolygu eu polisïau yn ôl y canllawiau. Amcangyfrifir y byddai hyn yn cymryd oddeutu hanner

¹⁵¹ Dadansoddiad o faint busnesau. Llywodraeth Cymru. 23 Hydref 2014.

¹⁵² ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Chief executive and senior officials). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcm%3A77-337425>

¹⁵³ Mae cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% i gynnwys argostau

¹⁵⁴ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Corporate Managers). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcm%3A77-337425>

¹⁵⁵ Mae cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% i gynnwys argostau

¹⁵⁶ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Managers, directors & senior officials). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcm%3A77-337425>

¹⁵⁷ Ymatebodd 294 o weithleoedd i arolwg Llywodraeth Cymru. Roedd 81 o'r rhain yn weithleoedd mawr (oddeutu 20% o'r gweithleoedd mawr yng Nghymru) a 213 yn fusnesau bach a chanolig (llai nag 1% o'r busnesau bach a chanolig)

¹⁵⁸ Yn seiliedig ar yr arolwg gweithleoedd, tybiwyd nad oes polisi gan 53% o fusnesau bach a chanolig ac 11% o gyflogwyr mawr. Rydym wedi amcangyfrif bod 18% o fusnesau preifat heb bolisi presennol ar e-sigarêts yn gyfartal i oddeutu 21,893 o fusnesau bach a chanolig ar gost o £40.98/busnes bach a chanolig a 3 chyflogwr mawr ar gost o £103.24/cyflogwr mawr

yr amser a gymerir i gynnal adolygiad llawn o'r canllawiau ac y byddai'n costio £74,300 i gyflogwyr mawr, a £2,210,000¹⁵⁹ i fusnesau bach a chanolig.

311. Cyfanswm y gost i'r sector preifat ar gyfer mabwysiadu'r canllawiau newydd ac unrhyw adolygiad o'r canllawiau presennol felly yw £3,184,000 yn 2016/17.

312. Byddai canllawiau Llywodraeth Cymru'n cael eu diweddaru bob tair blynedd. Nid yw'r costau sy'n gysylltiedig ag adolygu diweddariad i'r canllawiau ond yn ychwanegol o dan Opsiwn 2 ymhlith y busnesau preifat hynny nad ydynt eisoes wedi sefydlu polisi e-sigarét (oherwydd y byddai'r rhai hynny â pholisi eisoes yn wynebu costau adolygu'r polisi o dan Opsiwn 1). Amcangyfrifir bod y gost i'r sector preifat yn sgil adolygu'r canllawiau a ddiweddarwyd, gwneud diwygiadau angenrheidiol a thrafod mewn fforymau perthnasol oddeutu hanner cost adolygiad llawn. Uchafswm cost yr adolygiad hwn i'r sector breifat fyddai oddeutu £450,200 yn 2019/20.

313. Mae'r dystiolaeth gyfredol sydd ar gael ynglŷn â gweithredu polisïau e-sigaréts yng Nghymru yn gyfyngedig a nod arolwg Llywodraeth Cymru oedd cyfrannu mwy o wybodaeth. Cydnabyddir bod yr arolwg yn cynnwys rhai cyfyngiadau, gan gynnwys y ffaith iddo gael ei gynnal ar-lein a'r potensial ar gyfer tueddiad hunanddewis yn y data a dderbyniwyd. Gan nad oes data arall ar gael, defnyddiwyd arolwg hwn trwy'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn.

314. Fodd bynnag, cynhaliodd Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd Cymru (CIEH) arolwg o'r sector lletygarwch annibynnol, a chanfod bod niferoedd tebyg i'r hyn a ganfuwyd yn arolwg gweithleoedd Llywodraeth Cymru eisoes wedi sefydlu polisïau ar e-sigaréts¹⁶⁰. Cynhaliwyd arolwg CIEH trwy gynnal cyfweiliad strwythuredig ynglŷn â pholisïau a'r defnydd o e-sigaréts mewn busnesau. Cafodd 200 o fusnesau yn y sector lletygarwch yng Nghymru eu cynnwys yn yr arolwg trwy gyfweiliad personol neu ar y ffôn. Roedd nifer y busnesau a gyfwelwyd ym mhob awdurdod lleol yn seiliedig ar ddwyster y boblogaeth mewn gwahanol ardaloedd daearyddol. Ar ôl dewis busnes ar hap a sefydlu nad oeddynt yn cymryd rhan yn y Safon Iechyd Corfforaethol neu'r Wobr Gweithleoedd Bach, cysylltwyd â hwy i fod yn rhan o'r astudiaeth. O'r 200 o fusnesau annibynnol bychain a gymerodd ran yn yr arolwg, roedd gan 49.5% bolisi ar y defnydd o e-sigaréts (26%), neu roeddent wedi sefydlu gweithdrefnau a oedd yn gyfystyr â pholisi ar reoli e-sigaréts (23.5%). Yn ogystal, roedd 6% o'r rhai a gymerodd ran yn yr arolwg yn y broses o ddatblygu polisi.

315. Gallai seibiannau e-sigaréts olygu costau i fusnesau, ond dim ond pan fo'r rhain yn ychwanegol at seibiannau sydd eisoes yn cael eu cymryd gan ysmygwyr i ysmegu eu cynhyrchion tybaco. Archwilir y costau hyn yn llawn dan Opsiwn 3.

316. Amcangyfrifir bod uchafswm cost seibiannau e-sigaréts o dan Opsiwn 2 rhwng £885,200 a £1,436,600 y flwyddyn. Mae pen isaf yr amrediad wedi ei seilio ar gost seibiannau e-sigaréts ychwanegol mewn sefydliadau sector cyhoeddus (lle y disgwylir i 100% o'r safleoedd fabwysiadu'r canllawiau) a gyfrifir yn Opsiwn 3 a dim

¹⁵⁹ Rydym yn amcangyfrif bod hyn yn gyfartal i oddeutu 107,857 o fusnesau bach a chanolig ar gost o £20.49/busnes bach a chanolig a 1,440 o gyflogwyr mawr ar gost o £51.62/cyflogwr mawr

¹⁶⁰ Ymchwil i Bolisïau E-sigaréts yn y Sector Lletygarwch Annibynnol. Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd Cymru. Tachwedd 2014. Heb ei gyhoeddi.

un sefydliad yn y sector preifat yn mabwysiadu'r canllawiau. Mae pen uchaf yr amrediad wedi ei seilio ar 18% o uchafswm cost seibiannau e-sigaréts ychwanegol yn y sector preifat a gyfrifir yn Opsiwn 3 (h.y. uchafswm o 18% yn mabwysiadu'r canllawiau ymhlith busnesau preifat nad oes ganddynt bolisi ar hyn o bryd); amcangyfrifir bod hyn yn dod i £551,400, yn ogystal â'r gost i'r sefydliadau sector cyhoeddus. Gweler paragraffau 338-345 o Opsiwn 3 am y cyfrifiadau.

Y diwydiant e-sigaréts

317. Nid yw'n fwriad i gyfyngiadau gwirfoddol o'r fath effeithio ar nifer y bobl sy'n defnyddio e-sigaréts, ond cydnabyddir y gallent effeithio ar y defnydd o e-sigaréts, gan olygu bod llai o e-sigaréts yn cael eu gwerthu yng Nghymru. Archwilir yn llawn yr effaith y byddai cyfyngiadau ar eu defnydd yn ei chael ar werthiannau e-sigaréts dan Opsiwn 3. Amcangyfrifir y byddai'r effaith ar y diwydiant e-sigaréts o dan Opsiwn 2 rhwng £0 a £198,500 y flwyddyn.

318. Mae pen uchaf yr amrediad hwn wedi ei seilio ar y canlynol:

- Mae'r farchnad ar gyfer e-sigaréts yng Nghymru wedi ei phriodoli i'r boblogaeth sy'n gweithio yn unig gan ein bod o'r farn y byddai cyfyngiadau gwirfoddol ar ddefnyddio e-sigaréts yn effeithio'n fwy rheolaidd arnynt;
- Yn 2013, roedd y boblogaeth sy'n gweithio yng Nghymru yn 1.387 miliwn; gyda 331,000 yn gweithio yn y sector cyhoeddus (24% o'r boblogaeth sy'n gweithio) a 1,058,000 yn gweithio yn y sector preifat (76% o'r boblogaeth sy'n gweithio);
- Amcangyfrifir felly mai £2,156,600 yw gwerth y farchnad e-sigaréts ymhlith gweithwyr y sector cyhoeddus, a £6,829,400 ymhlith gweithwyr y sector preifat;
- Mae pen isaf yr amrediad yn seiliedig ar 38% yn ychwanegol o sefydliadau cyhoeddus¹⁶¹ a 0% o fusnesau preifat¹⁶² yn mabwysiadu'r canllawiau;
- Mae pen uchaf yr amrediad yn seiliedig ar 38% yn ychwanegol o sefydliadau cyhoeddus a 18% o fusnesau preifat nad ydynt eisoes wedi sefydlu polisi, yn mabwysiadu'r canllawiau; ac,
- Mae'r amcangyfrifon a amlinellir o dan Opsiwn 3 ym mharagraffau 354-356 ar faint y farchnad e-sigaréts yng Nghymru a'r ganran debygol o ddefnyddwyr e-sigaréts a fyddai'n gadael y farchnad ar ôl cyflwyno cyfyngiadau ar y defnydd o e-sigaréts hefyd yn berthnasol.

Tabl 7.2

¹⁶¹ Yn ôl arolwg gweithleoedd Llywodraeth Cymru ar bolisiau e-sigaréts, mae 62% o'r sefydliadau sector cyhoeddus a ymatebodd eisoes wedi sefydlu polisi e-sigaréts, neu maent wrthi'n datblygu un.

¹⁶² Dywedodd 18% o'r gweithleoedd a ymatebodd i arolwg Llywodraeth Cymru ar bolisiau e-sigaréts ac nad oedd ganddynt bolisi neu nad oeddynt wrthi'n datblygu un, mai'r rheswm am hyn oedd nad oeddynt wedi cael amser i ddatblygu un eto.

Gostyngiad yn y farchnad (£8.986 miliwn)	Amrediad	
	Cyfyngiadau ychwanegol mewn 38% o sefydliadau cyhoeddus a 0% o fusnesau preifat £	Cyfyngiadau ychwanegol mewn 38% o sefydliadau cyhoeddus a 18% o fusnesau preifat nad ydynt eisoes wedi sefydlu polisi £
Effaith fwyaf: 15% o ddefnyddwyr e-sigaréts yn gadael y farchnad*	122,900	198,500

*Gweler paragraff 355 o Opsiwn 3 am gyfeiriadau ac eglurhad pellach

319. Fel yn achos Opsiwn 3, ystyrir na fyddai unrhyw effaith ar werthiant yn digwydd ar unwaith ar ôl i safleoedd weithredu canllawiau Llywodraeth Cymru. Pe byddai'n digwydd, byddai'n fwy tebygol o ddigwydd dros gyfnod o amser. Mae unrhyw gostyngiad yn y farchnad yn debygol o fod yn barhaol ac felly mae wedi ei gyfrifo fel cost flynyddol.

Iechyd

320. Gallai fod costau i iechyd trwy i bobl ddod i gysylltiad ag anwedd e-sigaréts pobl eraill mewn mangreoedd sy'n dewis peidio â mabwysiadu'r canllawiau gwirfoddol. Amlinellwyd y rhain o dan Opsiwn 1.

321. Byddai'r costau posibl hyn i iechyd yn parhau o dan Opsiwn 2 mewn mangreoedd sy'n caniatáu i bobl ddefnyddio e-sigaréts dan do, ond byddent yn llai nag wrth gadw'r sefyllfa bresennol fel yn Opsiwn 1. Fodd bynnag, ni ellir mesur y costau posibl hyn oherwydd nad oes data cyfredol ar gael ar effaith hirdymor mewnanadlu anwedd e-sigaréts pobl eraill.

Tabl 7.3: Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 2

Sector	Blwyddyn				
	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Llywodraeth Cymru					
Costau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau	7,500	0	0	0	0
Dylunio a chyfieithu	900	0	0	0	0
Costau argraffu	900	0	0	0	0
Costau staff ar gyfer gweithredu'r	3,000	1,500	1,500	1,500	1,500

canllawiau a sicrhau cefnogaeth barhaus ar eu cyfer					
Costau adolygu'r canllawiau	0	0	0	1,400	0
Costau hyfforddiant	2,000	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	14,300	1,500	1,500	2,900	1,500
Awdurdodau Lleol					
Costau staff ar gyfer annog a chefnogi mangreoedd sy'n gweithredu'r canllawiau	50,300	25,100	25,100	25,100	25,100
Dilyn hyfforddiant	9,200	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	59,500	25,100	25,100	25,100	25,100
Mannau Cyhoeddus a Gweithleoedd					
Gweithredu'r canllawiau:					
Y sector cyhoeddus	20,500	0	0	5,600	0
Ysgolion	81,600	0	0	41,100	0
Y sector preifat	3,184,800	0	0	450,200	0
Seibiannau e-sigaréts	885,200 – 1,436,600	885,200 – 1,436,600	885,200 – 1,436,600	885,200 – 1,436,600	885,200 – 1,436,600
Cyfanswm y costau i fannau cyhoeddus a gweithleoedd	4,172,100-4,723,500	885,200, 1,436,600	885,200, 1,436,600	1,382,100-2,430,400	885,200, 1,436,600
Y Diwydiant E-sigaréts					
Effaith ar werthiannau*	0 – 198,500	0 – 198,500	0 – 198,500	0 – 198,500	0 – 198,500
Cyfanswm y costau i'r diwydiant e-sigaréts	0– 198,500	0 – 198,500	0 – 198,500	0 – 198,500	0 – 198,500

Cyfanswm y costau	4,245,900-4,995,800	911,800-1,691,700	911,800-1,691,700	1,410,100-2,656,900	911,800-1,691,700
--------------------------	----------------------------	--------------------------	--------------------------	----------------------------	--------------------------

*Ni ragwelir y bydd yr holl gostau hyn yn digwydd yn 2016/17 ond maent wedi eu nodi yma at ddibenion cyfrifyddu.

Manteision

Awdurdodau lleol

322. Byddai manteision i dimau gorfodi awdurdodau lleol sydd, o dan y drefn bresennol, yn gorfod darparu cyngor fesul achos unigol ar y defnydd o e-sigaréts mewn mangreoedd. Mae hyn yn cymryd llawer o amser ac mae'r costau sy'n gysylltiedig ag ymholiadau o'r fath wedi eu hamlinellu o dan Opsiwn 1. Ni fyddai angen ymdrin ag ymholiadau o'r fath pe câi canllawiau eu cyflwyno gan Lywodraeth Cymru, gan y gallent gyfeirio perchnogion mangreoedd at y canllawiau. Byddai awdurdodau lleol yn arbed costau felly.

Mannau cyhoeddus a gweithleoedd

323. Byddai safleoedd yn gallu penderfynu, fesul achos unigol, a ddylent gyflwyno cyfyngiadau ar y defnydd o e-sigaréts yn eu mangreoedd. Byddai hyn yn caniatáu iddynt fyfrio ynghylch eu sylfaen cwsmeriaid benodol, eu hamgylchedd gwaith a'r ddelwedd y mae eu busnes yn ceisio ei chyflwyno. Nid oes modd mesur y fantais hon, ond tybir ei bod yn debygol y byddai mangreoedd yn rhoi'r canllawiau gwirfoddol ar waith ar y sail y byddai hynny o fudd i'w sefydliad.

Arall

324. Pe byddai mangreoedd yn penderfynu mabwysiadu'r canllawiau gwirfoddol, byddai llawer o'r manteision a archwiliwyd yn fanwl o dan Opsiwn 3 hefyd yn berthnasol i Opsiwn 2.

Tabl 7.4: Crynodeb o'r arbedion cost sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 2

Sector	Blwyddyn				
	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
	£	£	£	£	£
Awdurdodau lleol					
Ymdrin ag ymholiadau / achosion	1,200	1,500	1,900	2,300	2,700
Cyfanswm arbedion i	1,200	1,500	1,900	2,300	2,700

awdurdodau lleol					
Cyfanswm Arbedion	1,200	1,500	1,900	2,300	2,700

Opsiwn 3: Deddfwriaeth i gyfyngu ar y defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig

Disgrifiad

325. O dan yr opsiwn hwn, byddai Llywodraeth Cymru yn cyflwyno deddfwriaeth i ymestyn y gofynion di-fwg presennol ar gyfer yr holl fannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig yng Nghymru, i gynnwys y defnydd o e-sigaréts. Gallai Gweinidogion Cymru ddewis gwneud rheoliadau i ddarparu esemptiadau ychwanegol i'r gofyniad i fod yn ddi-fwg mewn perthynas â'r defnydd o e-sigaréts, er enghraifft, i ganiatáu arddangos e-sigaréts sydd wedi'u trwyddedu fel meddyginiaeth mewn ystafelloedd ymgynghori fferyllfeydd. Gallant hefyd wneud rheoliadau ar gerbydau di-fwg a mangreoedd di-fwg ychwanegol, a all gynnwys mannau nad ydynt yn gaeedig. Cynhelir asesiad o effaith darpariaethau o'r fath wrth wneud y rheoliadau perthnasol. Yr awdurdodau lleol fyddai'n gyfrifol am orfodi'r gofynion di-fwg ychwanegol. Byddai angen diweddaru canllawiau presennol Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru¹⁶³ ar gyfer swyddogion ynglŷn â gorfodi'r gofynion di-fwg presennol i adlewyrchu'r cyfyngiadau ar ddefnyddio e-sigaréts mewn mangreoedd perthnasol.

326. Mae nifer o fangreoedd unigol yn y DU wedi gweithredu cyfyngiadau ar y defnydd o e-sigaréts yn eu mangreoedd. Mae nifer o daleithiau a dinasoedd yn Unol Daleithiau America (er enghraifft, New York, North Dakota a New Jersey¹⁶⁴) wedi gweithredu cyfyngiadau mandadol ar ddefnyddio e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus. Mae camau eisoes wedi eu cymryd i fwrw ymlaen â chynigion tebyg yn Sbaen¹⁶⁵. Mae Llywodraethau yn Ffrainc¹⁶⁶ ac yng Ngweriniaeth Iwerddon¹⁶⁷ wedi gwneud cyhoeddiadau eu bod yn bwriadu gweithredu mesurau o'r fath. Dim ond ers amser byr y mae'r cyfyngiadau yn UDA a Sbaen wedi eu sefydlu, ac nid yw Llywodraeth Cymru yn gwybod am unrhyw adolygiadau ar effaith y cyfyngiadau hyn. Fodd bynnag, cafwyd adroddiadau am rai effeithiau yn y cyfryngau a rhoddir sylw iddynt ochr yn ochr â'r rhagdybiaethau a wnaed.

Costau

¹⁶³ <http://www.wlga.gov.uk/regulatory-services-publications/enforcement-guidance-and-protocols-smoke-free-public-places/>

¹⁶⁴ Regulating e-cigarettes and other devices. Tobacco Control Legal Consortium. <http://www.publichealthlawcenter.org/topics/tobacco-control/product-regulation/e-cigarettes/resources>

¹⁶⁵ <http://www.thelocal.es/20131219/spain-bans-e-cigarettes-in-public-spaces>

¹⁶⁶ http://www.france24.com/en/20140925-france-wants-e-cig-ban-public-plain-cigarette-packs/#./?_suid=141865240533405920248136771623

¹⁶⁷ <http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/local-national/republic-of-ireland/ecigarettes-ban-proposed-for-republic-of-ireland-30950971.html>

Llywodraeth Cymru

327. Byddai Llywodraeth Cymru yn darparu arwyddion sy'n bodloni'r gofynion mandadol i reolwyr mannau perthnasol. Byddai'r arwyddion yn cynnwys neges rybudd newydd i adlewyrchu'r gofynion di-fwg ychwanegol¹⁶⁸. Amcangyfrifir mai oddeutu £100,000 fyddai'r gost i Lywodraeth Cymru am argraffu a dosbarthu arwyddion di-fwg newydd, fel cost untro. Mae hyn wedi ei seilio ar y costau a dalwyd am argraffu a dosbarthu'r arwyddion di-fwg yn 2007, a byddai'r costau hyn yn daladwy yn 2016/17. Ni fyddai unrhyw dâl yn cael ei godi ar berchnogion y mangreoedd am yr arwyddion.

328. Fe fyddai costau hefyd yn gysylltiedig â hysbysu'r cyhoedd a rheolwyr mannau cyhoeddus a gweithleoedd am y gofynion di-fwg ychwanegol. Mae'r cyhoedd yn ymwybodol, i raddau helaeth iawn, o'r gofynion di-fwg presennol¹⁶⁹, ac mae busnesau'n ymwybodol iawn o ddeddfwriaeth di-fwg¹⁷⁰. Mae'r strategaeth gyfathrebu yn cynnwys dylunio, argraffu a dosbarthu poster hyrwyddo i'w osod mewn magreoddd cyn i'r gwaharddiad ddod i rym. Byddai gweithgarwch hyrwyddo hefyd yn cael ei gynnal trwy ddefnyddio gwefan Busnes Cymru, cyfryngau cymdeithasol a chyhoeddiadau masnach. Oddeutu £100,000 fyddai cost y gwaith ymgyrchu hwn yn 2016/17.

329. Yn achos y cyhoedd, byddai ymgyrch cyswllt â'r cyfryngau yn cael ei chynnal trwy ddefnyddio sianeli partner, gan gynnwys awdurdodau lleol, cyfryngau cymdeithasol a gwefan Llywodraeth Cymru. Oddeutu £100,000 fyddai cost y gwaith ymgyrchu hwn yn 2016/17.

Awdurdodau lleol

330. Byddai awdurdodau lleol yn wynebu costau er mwyn gorfodi'r gofyniad newydd i wahardd e-sigaréts. Darparwyd cyllid o £2,000,000 y flwyddyn i'r awdurdodau lleol pan ddaeth Rheoliadau 2007 i rym. Byddid yn disgwyl i'r gyllideb bresennol hon dalu am y camau gorfodi ar gyfer y gofynion di-fwg ychwanegol, yn ogystal ag amser a threuliau anfon swyddogion gorfodi ar gwrs hyfforddiant.

331. Byddai angen i swyddogion gorfodi awdurdodau lleol gael hyfforddiant ar y gofynion newydd i wahardd e-sigaréts. Byddai sefydliad achrededig yn paratoi ac yn cynnal yr hyfforddiant hwn. Gellid sicrhau arbedion maint trwy gyfuno'r hyfforddiant hwn â hyfforddiant ar agweddau eraill ar dybaco a chynhyrchion nicotin sydd ym Mil lechyd y Cyhoedd (Cymru). Byddai ffi yn cael ei chodi ar gynrychiolwyr ar gyfer dilyn y cwrs gan y byddai'r cwrs yn cefnogi datblygiad proffesiynol ac yn cynnig pwyntiau Datblygiad Proffesiynol Parhaus. Amcangyfrifir mai ffioedd y cynrychiolwyr fyddai £40 fesul swyddog.

¹⁶⁸ Byddai'r gofynion diwygiedig am arwyddion yn cael eu nodi mewn rheoliadau yn ddarostyngedig i'r weithdrefn negyddol.

¹⁶⁹ Dalen ffeithiau Smokefree England. Ymchwil barn y cyhoedd.
<http://www.smokefreeengland.co.uk/thefacts/latest-research/>

¹⁷⁰ Dalen ffeithiau Smokefree England. Ymchwil busnes.
<http://www.smokefreeengland.co.uk/thefacts/latest-research/>

332. Yn 2006, cynhaliwyd cwrs hyfforddi tebyg gan Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd (CIEH) Cymru ar gyfer Deddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Di-fwg 2007. Cynhaliwyd pedwar cwrs diwrnod llawn (dau yn y De, un yn y Gogledd ac un yn y Canolbarth), ac roedd cyfanswm o 258 o gynrychiolwyr yn bresennol. Yn ogystal, gofynnwyd i CIEH Cymru ddarparu hyfforddiant i staff pedwar awdurdod lleol, ac roedd 219 yn bresennol yn y sesiynau hyn. Darparodd CIEH hyfforddiant i gyfanswm o 477 o swyddogion gorfodi awdurdodau lleol ar Ddeddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Di-fwg 2007. A thybio y bydd yr un nifer o swyddogion gorfodi yn dilyn yr hyfforddiant newydd, oddeutu £19,100 fyddai cyfanswm y gost i'r awdurdodau lleol, fel cost untro yn 2016/17.

333. Ni fyddai awdurdodau lleol yn wynebu unrhyw gostau ychwanegol ar gyfer monitro cydymffurfiaid â'r gofyniad newydd. Byddai'r broses o archwilio a yw mangreoedd yn cydymffurfio â'r gofyniad newydd yn cael ei chynnal yn rhan o amserlen reolaidd y swyddogion gorfodi ar gyfer y gofynion di-fwg presennol ac, er enghraifft arolygiadau hylendid bwyd.

334. Byddai angen diweddaru canllawiau Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru sy'n ymwneud â Deddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Di-fwg 2007, i adlewyrchu'r gofyniad newydd i wahardd e-sigaréts. Amcangyfrifwyd y byddai'r gost o ddiweddaru canllawiau di-fwg presennol Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru oddeutu'r un faint â'r gost sy'n gysylltiedig â diweddaru canllawiau gwirfoddol Llywodraeth Cymru o dan Opsiwn 2. Byddai'r gost hon o oddeutu £1,400 yn daladwy yn 2016/17. Byddai angen diweddaru'r canllawiau ac amcangyfrifir y byddai hynny'n costio oddeutu'r un faint. Byddai'r costau hyn yn daladwy yn 2019/20.

Mannau cyhoeddus a gweithleoedd

335. Byddai angen i reolwyr mangreoedd cyhoeddus a gweithleoedd sicrhau bod yr arwyddion cywir yn cael eu harddangos. Byddai Llywodraeth Cymru'n darparu arwyddion sy'n bodloni'r gofynion newydd yn rhad ac am ddim i berchnogion mangreoedd y mae'r gofynion di-fwg ychwanegol yn berthnasol iddynt.

336. Byddai angen i unigolion perthnasol mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd sicrhau bod eu mangreoedd yn cydymffurfio â'r gofynion di-fwg newydd. O dderbyn y dylai pob man cyhoeddus a gweithle fod yn cydymffurfio eisoes â'r gofynion di-fwg presennol, amcangyfrifir mai mater syml fyddai cyflawni hyn gan mai'r cwbl y byddai angen iddynt ei wneud fyddai diweddaru eu polisïau di-fwg presennol a rhoi gwybod i'r staff. Amcangyfrifir, o ganlyniad, y byddai hyn yn cymryd chwarter yr amser ag y byddai i roi ystyriaeth lawn i ganllawiau gwirfoddol Llywodraeth Cymru ar y defnydd o e-sigaréts o dan Opsiwn 2. Gan y byddai'n ofynnol i'r holl fangreoedd gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth newydd, mae hyn yn chwarter y costau llawn a amcangyfrifwyd o dan Opsiwn 2, (nid y costau gostyngol a addaswyd ar gyfer pe byddai nifer fach yn mabwysiadu'r canllawiau). Amcangyfrifir y costau rhwng 2016/17 fel a ganlyn:

- Sector cyhoeddus - £7,400;
- Ysgolion - £22,600; a

- Sector preifat - £2,392,800.
- **Cyfanswm y costau - £2,422,800**

337. Byddai angen i fangreodd adolygu eu polisiâu hefyd yn unol ag unrhyw ddiweddariad i ganllawiau Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn 2019/20. Fodd bynnag, byddai'r gost hon yn daladwy dan y gofynion di-fwg presennol, ac o ganlyniad, ni thbyr ei bod yn gost ychwanegol o dan Opsiwn 3.

338. Gallai busnesau wynebu costau yn sgil seibiannau e-sigarêts, ond dim ond os yw defnyddwyr e-sigarêts yn cael defnyddio eu e-sigarêts pan fyddant yn gweithio ar hyn o bryd. Amcangyfrifwyd mewn adroddiad gan ASH Cymru yn 2013¹⁷¹ fod seibiannau ysmegu yn costio £41 miliwn y flwyddyn i economi Cymru. Nid oes ymchwil ar seibiannau e-sigarêts ar gael ar lefel debyg hyd yma. Fodd bynnag, defnyddiwyd adroddiad ASH Cymru i ddatblygu amcangyfrif o'r costau posibl trwy ddefnyddio'r tybiaethau isod¹⁷²:-

- Yn ôl yr Arolwg Iechyd Cymru diweddaraf, dywedodd 21% o oedolion Cymru eu bod yn ysmegu¹⁷³;
- Yn ôl data cyflogaeth Cymru ar gyfer y cyfnod o fis Hydref i fis Rhagfyr 2013, mae 70.8% o'r bobl o oedran gweithio mewn gwaith, sef 1.387 miliwn o bobl¹⁷⁴, a thbyr bod 21% o'r gweithwyr hyn yn ysmegu (N=291,270);
- Roedd cost gyfartalog seibiannau ysmegu fesul ysmygwr yn 2013 felly yn £140.73 y flwyddyn;
- Amcangyfrifir bod 2.1 miliwn o oedolion yn defnyddio e-sigarêts yn y DU¹⁷⁵; ar sail poblogaeth, gan gyfateb i oddeutu 100,800 o oedolion yn defnyddio e-sigarêts yng Nghymru¹⁷⁶ a thbyr bod oddeutu 70.8% o'r rhain mewn gwaith, ac

¹⁷¹ The economic cost of smoking to Wales: a review of existing evidence. Dr Aimee Grant. ASH Cymru a Sefydliad Prydeinig y Galon. 2013.

¹⁷² Mae'r holl ddata a ddefnyddiwyd yn y tybiadau hyn yn deillio o 2013 i gyd-fynd â blwyddyn adroddiad ASH Cymru 'The economic cost of smoking to Wales: a review of existing evidence.'

¹⁷³ Arolwg Iechyd Cymru 2013. Llywodraeth Cymru <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/welsh-health-survey/?skip=1&lang=cy>

¹⁷⁴ Prif Ystadegau Economaidd, Rhagfyr 2013. Llywodraeth Cymru. <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/key-economic-statistics/?skip=1&lang=cy>

¹⁷⁵ Dalen ffeithiau ASH: Use of E-cigarettes in Great Britain 20 Hydref 2014 <http://www.ash.org.uk/information/facts-and-stats/fact-sheets>

¹⁷⁶ Yn 2013, roedd poblogaeth y DU yn 64.1 milliwn a phoblogaeth Cymru yn 3.1 miliwn (4.8% o gyfanswm y DU). Population Estimates for UK, England and Wales, Scotland and Northern Ireland, Mid-2013. Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, 26 Mehefin 2014. Ar gael yn: <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/pop-estimate/population-estimates-for-uk--england-and-wales--scotland-and-northern-ireland/2013/index.html>

- Mae ymchwil yn dangos bod bron i holl ddefnyddwyr e-sigaréts yn gyn-ysmygwyr neu'n ysmegu o hyd¹⁷⁷.

339. Pe tybid bod defnyddwyr e-sigaréts yn cymryd yr un faint o seibiannau bob dydd ag ysmygwyr, bod eu seibiannau'n parhau am yr un faint o amser, a'u bod yn ychwanegol at y seibiannau ysmegu y mae adroddiad ASH Cymru eisoes yn rhoi cyfrif amdanynt, gellid amcangyfrif y byddai seibiannau e-sigaréts yn costio £10.043 miliwn y flwyddyn (h.y. 71,366 o ddefnyddwyr e-sigaréts am £140.73 y pen) i economi Cymru.

340. Gellir addasu'r amcangyfrif hwn i adlewyrchu'r ffaith fod nifer o weithleoedd eisoes wedi gosod cyfyngiadau ar y defnydd o e-sigaréts yn eu mangreoedd. O ganlyniad, nid yw seibiannau e-sigaréts mewn mangreoedd o'r fath yn ychwanegol at Opsiwn 3.

341. Mae tabl 7.5 yn nodi'r amcangyfrifon ar gyfer costau seibiannau e-sigaréts yn ôl maint y gweithle yn y sector preifat:-

Tabl 7.5:

Maint y cyflogwr	Mawr (250+)	Canolig (50-249)	Bach (10-49)	Micro (0-9)	Cyfanswm
Nifer y gweithwyr^a	415,794	133,308	158,700	350,198	1,058,000^b
Cyflogwyr sydd wedi sefydlu polisi e-sigaréts^c	89%	67%	50%	24%	amh.
Nifer y gweithwyr sy'n gweithio lle nad oes unrhyw gyfyngiadau ar y defnydd o e-sigaréts (A)	45,737	43,992	79,350	266,151	435,230
Tua sawl un o A sy'n defnyddio e-sigaréts^d	2,287	2,200	3,968	13,308	21,763
Amcangyfrif o gost ychwanegol seibiannau e-sigaréts^e	£321,918	£309,672	£558,536	£1,873,234	£3,063,360

^aSeiliedig ar gyfrannau cyflogaeth fesul band nifer y gweithwyr, Dadansoddiad o Faint Busnesau Cymru 2013¹⁷⁸

¹⁷⁷ Dalen ffeithiau ASH: Use of E-cigarettes in Great Britain 20 Hydref 2014
<http://www.ash.org.uk/information/facts-and-stats/fact-sheets>

^bSeiliedig ar ddadansoddiad o Faint Busnesau Cymru 2013¹⁷⁹

^cYn ôl ymatebion i arolwg Llywodraeth Cymru ar bolisiau e-sigarêts yn y gweithle¹⁸⁰

^d Seiliedig ar amcangyfrif bod 5% o'r boblogaeth sy'n gweithio yn defnyddio e-sigarêts¹⁸¹

^eSeiliedig ar gost gyfartalog seibiannau ysmegu o £140.76 y flwyddyn fesul gweithiwr¹⁸²

Mae Tabl 7.6 yn dangos amcangyfrif o gostau seibiannau e-sigarêts yn y sector cyhoeddus:-

Tabl 7.6

Maint y cyflogwr	Sector cyhoeddus ^e
Nifer y gweithwyr ^a	331,000
Cyflogwr sydd wedi sefydlu polisi e-sigarêts ^b	62%
Nifer y gweithwyr sy'n gweithio lle nad oes cyfyngiadau ar y defnydd o e-sigarêts (A)	125,780
Amcangyfrif o nifer o A sy'n defnyddio e- sigarêts ^c	6,289
Amcangyfrif o gost ychwanegol seibiannau e-sigarêts ^d	£885,240

^aYn seiliedig ar Ystadegau Economaidd Allweddol, Rhagfyr 2013¹⁸³

^bYn ôl ymatebion i arolwg gweithleoedd Llywodraeth Cymru ar bolisiau e-sigarêts; gan gynnwys ymatebion gan bobl a oedd yn nodi bod polisi e-sigarêts wedi ei sefydlu a rhai lle roedd un yn cael ei ddatblygu¹⁸⁴

^cYn seiliedig ar amcangyfrif bod 5% o'r boblogaeth sy'n gweithio yn defnyddio e-sigarêts¹⁸⁵

¹⁷⁸ <http://gov.wales/statistics-and-research/size-analysis-welsh-business/?lang=cy>

¹⁷⁹ <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/size-analysis-welsh-business/?skip=1&lang=cy>

¹⁸⁰ Llywodraeth Cymru. Polisiau e-sigarêts: arolwg o weithleoedd yng Nghymru. 2014.

<http://gov.wales/statistics-and-research/e-cigarette-policies-surveys-schools-workplaces/?skip=1&lang=cy>

¹⁸¹ Seiliedig ar amcangyfrif fod 71,366 o ddefnyddwyr e-sigarêts mewn gwaith a phoblogaeth hysbys sy'n gweithio o 1.387 miliwn yng Nghymru.

¹⁸² Cyfanswm cost seibiannau ysmegu o £41 miliwn wedi ei rannu â nifer yr ysmygwyr cyflogedig (N=291,270)

¹⁸³ <http://gov.wales/statistics-and-research/size-analysis-welsh-business/?lang=cyhttp://wales.gov.uk/statistics-and-research/size-analysis-welsh-business/?lang=en-/statistics-and-research/size-analysis-welsh-business/?tab=previous&lang=en>

¹⁸⁴ Llywodraeth Cymru. Polisiau e-sigarêts: arolwg o weithleoedd yng Nghymru. 2014.

<http://gov.wales/statistics-and-research/e-cigarette-policies-surveys-schools-workplaces/?skip=1&lang=cy>

^dYn seiliedig ar gost gyfartalog seibiant ysmegu fesul gweithiwr o £140.76 y flwyddyn¹⁸⁶

^eMae'r sector cyhoeddus yma'n cynnwys pobl a gyflogir mewn ysgolion a gynhelir gan y wladwriaeth.

342. Mae'n debygol bod y cyfanswm addasedig o'r amcangyfrif o gost ychwanegol seibiannau e-sigaréts i'r sector cyhoeddus (£3,063,360) a'r sector preifat (£885,240) uchod, sef £3,948,600 miliwn, yn oramcangyfrif. Mae hyn oherwydd bod cyfran fawr o'r defnyddwyr e-sigaréts, er enghraifft, yn defnyddio e-sigaréts ynghyd â chynhyrchion tybaco ("defnyddwyr deuol", fel y'u gelwir) ac o ganlyniad, mae'n debygol bod cost seibiannau ysmegu i economi Cymru eisoes yn cynnwys cyfran o'r seibiannau e-sigaréts gan ddefnyddwyr o'r fath. Mae amcangyfrifon o'r gyfran o ddefnyddwyr deuol yn amrywio; defnyddiwyd amcangyfrif o ddwy ran o dair o ddefnyddwyr deuol¹⁸⁷ yn y cyfrifiadau isod.

343. Nid yw'n hysbys pa mor aml y mae defnyddwyr deuol yn defnyddio e-sigaréts o'u cymharu â chynhyrchion tybaco, ac mae'n debygol o amrywio rhwng unigolion. Mae llawer o ddefnyddwyr e-sigaréts, pa un a ydynt yn ddefnyddwyr deuol ynteu'n gyn-ysmygwyr, eisoes yn mynd allan o'r adeilad yn wirfoddol i ddefnyddio eu e-sigaréts. Canfu'r arolwg a gynhaliodd Llywodraeth Cymru ymhlith gweithleoedd ar eu polisiau e-sigaréts hefyd fod 44% o'r ymatebwyr a nododd nad oeddent wedi sefydlu polisi e-sigaréts (N=121/295) wedi nodi mai'r rheswm oedd nad yw pobl yn defnyddio e-sigaréts yn eu gweithle. O ystyried y ffigur hwn, mae'r amcangyfrif uchaf, sef £3,948,600 wedi ei addasu i lawr 44% i gyfrif am y mangreuedd lle na ddefnyddir e-sigaréts ar hyn o bryd. Mae hyn yn addasu cyfanswm y gost i £2,211,200 y flwyddyn.

344. Mae data gan ASH Lloegr¹⁸⁸ yn dangos bod 15% o'r holl ddefnyddwyr e-sigaréts presennol yn nodi eu bod yn defnyddio e-sigaréts er mwyn goresgyn y gwaharddiad ar ysmegu (hynny yw, maent yn eu defnyddio mewn mannau lle na chaniateir iddynt ysmegu). Amcangyfrifir felly mai £331,700 fyddai cost leiaf seibiannau e-sigaréts i economi Cymru. Mae hyn wedi ei seilio ar ragdybiaeth y byddai'n rhaid i 15% o'r holl ddefnyddwyr e-sigaréts, a fyddai'n eu defnyddio yn y gweithle fel arfer, bellach gymryd seibiant o dan yr opsiwn hwn. Mae £331,700 yn cynrychioli 15% o ben uchaf y gost a amcangyfrifir.

345. O gymhwyso'r tybiaethau hyn, amcangyfrifir bod cost flynyddol seibiannau e-sigaréts rhwng £331,700 a £2,211,200 i economi Cymru.

346. Byddai diwydiant hefyd yn wynebu costau o ran hysbysiadau cosb benodedig a dirwyon a fyddai'n cael eu cyflwyno am droseddau sy'n ymwneud â'r gofynion di-fwg ychwanegol. Byddai'r rhain yn cyd-fynd â'r hysbysiadau cost benodedig a symiau'r dirywion am dorri'r gwaharddiad ar ysmegu. Yr awdurdod lleol sy'n gyfrifol am orfodi'r gofynion lle y cyflawnwyd y drosedd fyddai'n cadw'r refeniw o'r

¹⁸⁵ Seiliedig ar amcangyfrif fod 71,366 o ddefnyddwyr e-sigaréts mewn gwaith a phoblogaeth hysbys sy'n gweithio o 1.387 miliwn yng Nghymru.

¹⁸⁶ Cyfanswm cost seibiannau ysmegu o £41 miliwn wedi ei rannu â nifer yr ysmygwyr cyflogedig (N=291,270)

¹⁸⁷ Dalen ffeithiau ASH: Use of E-cigarettes in Great Britain 20 Hydref 2014 <http://www.ash.org.uk/information/facts-and-stats/fact-sheets>

¹⁸⁸ Dalen ffeithiau ASH: Use of E-cigarettes in Great Britain 20 Hydref 2014 <http://www.ash.org.uk/information/facts-and-stats/fact-sheets>

hysbysiadau cost benodedig. Ychydig iawn o achosion a welwyd o dorri Deddf Iechyd 2006 a Rheoliadau 2007, a byddid yn disgwyl lefel cydymffurfiaid debyg â'r gofynion di-fwg ychwanegol. O ganlyniad, defnyddiwyd data o'r broses o fonitro cydymffurfiaid â'r gwaharddiad ar ysmygu i amcangyfrif y costau i leoedd cyhoeddus a gweithleoedd yn sgil hysbysiadau cosb benodedig a dirwyon. Dim ond ar gyfer y pedair blynedd gyntaf ar ôl gweithredu Deddf Iechyd 2006 y casglwyd data o'r fath, a thybiwyd felly bod y data ar gyfer y cyfnod dilynol yr un fath â'r data hyd at 2010/11.

347. Mae hysbysiadau cosb benodedig ar gyfer y drosedd o beidio ag arddangos arwyddion di-fwg priodol yn £200 fesul hysbysiad, a gostyngir hyn i £150 os telir o fewn 15 diwrnod i ddyddiad yr hysbysiad. Mae'r tabl isod yn nodi amcangyfrif o gost hysbysiadau cosb benodedig ar gyfer y pum mlynedd gyntaf ar ôl gweithredu'r gwaharddiad ar e-sigaréts. Nid oes data ar gael ynglŷn â'r symiau a dalwyd, ac o ganlyniad tybiwyd y byddai swm mwyaf yr hysbysiad cosb benodedig, sef £200, yn cael ei dalu bob tro.

Tabl 7.7:

Blwyddyn	Hysbysiadau Cosb Benodedig a gyflwynwyd	Swm yr Hysbysiadau Cosb Benodedig (£)
2016/17	2	400
2017/18	2	400
2018/19	2	400
2019/20	2	400
2020/21	2	400

348. Yn ôl cofnodion ynglŷn â chydymffurfiaid, ni fu erioed unrhyw erlyniadau o ran peidio ag arddangos arwyddion di-fwg. Tybiwyd y byddai sefydliadau'n cydymffurfio i'r un graddau â'r gofynion newydd am arwyddion o dan Opsiwn 3, ac o ganlyniad, ni phriodolwyd unrhyw gostau i hyn.

349. Yn y tabl isod, nodir amcangyfrif o'r costau yn sgil dirwyon sy'n gysylltiedig ag erlyniadau yn ymwneud â'r drosedd o beidio ag atal ysmygu mewn lle di-fwg. Gellir rhoi dirwy nad yw'n uwch na Lefel 4 ar y raddfa safonol ar gyfer y drosedd hon, a thybiwyd y byddai'r holl ddirwyon a gyflwynwyd ar y lefel uchaf bosibl. Fodd bynnag, yn ymarferol maent yn llawer is na hyn fel arfer.

Tabl 7.8:

Blwyddyn	Erlyniadau llwyddiannus	Cyfanswm y ddirwy £
2016/17	4	£10,000
2017/18	9	£22,500
2018/19	1	£2,500
2019/20	0	£0
2020/21	0	£0

350. Er bod Hysbysiadau Cosb Benodedig a dirwyon yn gost i'r sefydliad dan sylw, maent hefyd yn ffynhonnell referniw i'r awdurdod gorfodi perthnasol (gan dalu'n rhannol am y costau gorfodi). Sero felly yw effaith economaidd net Hysbysiadau Cosb Benodedig.

351. Fe allai mannau cyhoeddus a gweithleoedd wynebu costau eraill yn sgil yr opsiwn hwn. Yn ôl yr arolwg a gynhaliodd Llywodraeth Cymru ar bolisiâu e-sigarêts mewn gweithleoedd¹⁸⁹, 3% yn unig o'r gweithleoedd (N=10) a oedd wedi cyflwyno newidiadau i gynorthwyo pobl i ddefnyddio e-sigarêts. Roedd bron pob un o'r newidiadau yn ymwneud â darparu cysgodfeydd ysmegu ar wahân ar gyfer defnyddwyr e-sigarêts. Ni fyddai hyn yn ofyniad mandadol o dan Opsiwn 3 fodd bynnag, ac oherwydd hynny, nid yw'r costau hyn wedi eu hasesu.

Y diwydiant e-sigarêts

352. Yn debyg i'r gwaharddiad ysmegu, ni fyddai'n fwriad i'r cyfyngiad ar y defnydd o e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus caeedig a gweithleoedd effeithio ar nifer y bobl sy'n eu defnyddio. Yn rhan o'r 'Health Survey for England – 2008: Physical Activity and Fitness'¹⁹⁰ aseswyd effaith y gwaharddiad ysmegu yn Lloegr ar nifer y bobl sy'n ysmegu, gan ganfod nad oedd unrhyw wahaniaeth sylweddol yn niferoedd y dynion a menywod a oedd yn ysmegu sigarêts cyn ac ar ôl gweithredu'r ddeddfwriaeth ddi-fwg ar 1 Gorffennaf 2007. Gallai effaith Opsiwn 3 ar y diwydiant e-sigarêts felly fod yn fach iawn, ac amcangyfrifir mai'r gost isaf yw £0 y flwyddyn.

353. Roedd y diwydiant tybaco wedi'i hen sefydlu ar adeg cyflwyno'r gwaharddiad ysmegu, ond mae'r diwydiant e-sigarêts yn un cymharol newydd sy'n datblygu'n gyflym. O ganlyniad, cydnabyddir y gallai cyfyngiad ar y defnydd o e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig effeithio ar nifer defnyddwyr e-sigarêts yng Nghymru, yn enwedig yr ysmegwyr hynny sy'n defnyddio e-sigarêts i osgoi'r gofynion di-fwg presennol. Gallai hyn, yn ei dro, leihau gwerthiannau e-sigarêts yng Nghymru.

354. Amcangyfrifwyd bod y farchnad e-sigarêts, ac eithrio gwerthiannau ar-lein, yn y Deyrnas Unedig yn werth £91.3 miliwn ym mis Ionawr 2014.¹⁹¹ Mae maint y farchnad gyfan, gan gynnwys gwerthiannau ar-lein, yn debygol o fod yn fwy na dwywaith y ffigwr hwn, gan fod gwerthiannau ar-lein, yn ôl Cymdeithas Fasnach y Diwydiant Sigarêts Electronig, ychydig yn fwy na gwerthiannau manwerthu¹⁹². O ganlyniad, amcangyfrifir mai £187.2 miliwn yw maint marchnad gyfan y Deyrnas

¹⁸⁹ Llywodraeth Cymru. Polisiâu e-sigarêts: arolwg o weithleoedd yng Nghymru. 2014
<http://gov.wales/statistics-and-research/e-cigarette-policies-surveys-schools-workplaces/?skip=1&lang=cy>

¹⁹⁰ Health Survey for England - 2008: Physical activity and fitness . Rhagfyr 17, 2009
<http://hscic.gov.uk/pubs/hse/08physicalactivity>

¹⁹¹ Chittock M (2014). Focus on e-cigarettes: A touch of the vapours. The Grocer, Chwefror 15: 51-52, 54

¹⁹² PJ Online. (2014). Dyfyniad gan Katherine Devlin, Llywydd ECITA. Ar gael yn:
<http://www.pharmaceutical-journal.com/news-and-analysis/news/boots-and-lloydspharmacy-join-the-vaping-fold-by-selling-e-cigarettes/11134333.article>

Unedig¹⁹³. Trwy gymhwyso cymhareb boblogaeth i'r ffigwr hwn¹⁹⁴ gellir tybio bod y farchnad e-sigaréts werth oddeutu £8.986 miliwn yng Nghymru.

355. Gan fod 15% o'r holl ddefnyddwyr e-sigaréts yn nodi eu bod yn defnyddio e-sigaréts i osgoi'r gofynion di-fwg¹⁹⁵, gellir ystyried ei bod yn rhesymol tybio na fyddai'r rhan fwyaf o'r math hwn o ddefnyddiwr e-sigaréts yn defnyddio e-sigaréts o gwbl mwyach os cyfyngir ar eu defnydd mewn lleoedd caeedig. Fodd bynnag, rhoddwyd amrywiaeth o atebion posibl i ymatebwyr yr arolwg hwn a gofynnwyd iddynt roi tic gyferbyn â'r holl rai a oedd yn berthnasol. O ganlyniad, nid yw'r rhesymau a ddarparwyd yn annibynnol ar ei gilydd. Mae'n annhebygol felly y byddai pob un o'r defnyddwyr a nododd hwn fel un o'r rhesymau, yn rhoi'r gorau i ddefnyddio e-sigaréts o ganlyniad i weithredu'r Opsiwn hwn. Tybiwyd mai gostyngiad o 15% yn y farchnad fyddai effaith fwyaf yr opsiwn hwn, gan olygu cost o oddeutu £1,347,900 y flwyddyn.

356. Fodd bynnag, amcangyfrifiwyd yn gynharach bod 561,010 o'r 1,389,000 o weithwyr sy'n gweithio yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat yn gweithio mewn mannau lle nad oes cyfyngiadau ar ddefnyddio e-sigaréts ar hyn o bryd. Mae hyn yn cyfateb i oddeutu 40% o'r gweithlu y mae'r cyfyngiadau yn debygol o gael yr effaith fwyaf ar eu profiad presennol. O ganlyniad, mae'r effaith fwyaf a amlinellir uchod wedi ei haddasu fel nad yw ond yn ystyried y gweithwyr yn y mangreoedd hynny nad ydynt yn cyfyngu ar y defnydd o e-sigaréts ar hyn o bryd. Gwnaed hyn trwy leihau 60% ar yr effaith fwyaf, ac mae hyn yn addasu pen uchaf yr amcangyfrif o'r gost i £539,200. Er y cydnabyddir bod cyfyngiadau ar y defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus caeedig a sylweddol gaeedig a'r diwydiant hamdden yn debygol o gael effaith hefyd, ystyrir data ynglŷn â chyflogaeth yn ddibynadwy iawn ac felly fe'i defnyddiwyd i gyfrifo'r effaith ar y farchnad. Amcangyfrifir felly bod y gost i'r diwydiant e-sigaréts rhwng £0 a £539,200 y flwyddyn.

357. Nid oes data ar gael ar sut y mae'r farchnad e-sigaréts yn debygol o ddatblygu yn ystod y cyfnod y mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn yn ei gwmpasu. Fodd bynnag, tybir na fyddai unrhyw effaith ar werthiannau yn digwydd ar unwaith ar ôl gweithredu cyfyngiadau ar y defnydd o e-sigaréts; byddent yn fwy tebygol o ddigwydd dros gyfnod o amser. Fodd bynnag, at ddibenion cyfrifyddu, mae'r costau posibl i'r diwydiant e-sigaréts o ganlyniad i ostyngiad mewn gwerthiannau wedi eu dyrannu fel cost flynyddol.

358. Nid yw Llywodraeth Cymru yn ymwybodol o ddata ar effaith y cyfyngiadau ar y defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd mewn awdurdodaethau eraill. Fodd bynnag, ceir adroddiadau yn y cyfryngau¹⁹⁶ bod gwerthiannau e-sigaréts wedi gostwng 70% yn Sbaen lle y mae gwaharddiad ar y

¹⁹³ <https://www.gov.uk/government/consultations/nicotine-inhaling-products-introducing-a-minimum-age-of-sale>

¹⁹⁴ Yn 2013, roedd poblogaeth y DU yn 64.1 miliwn ac roedd poblogaeth Cymru yn 3.1 miliwn (4.8% o gyfanswm y DU). Amcangyfrifon Poblogaeth ar gyfer y DU, Cymru a Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon, Canol 2013. Swyddfa Ystadegau Gwladol, 26 Mehefin 2014. Ar gael yn:

<http://www.ons.gov.uk/ons/rel/pop-estimate/population-estimates-for-uk--england-and-wales--scotland-and-northern-ireland/2013/index.html>

¹⁹⁵ Dalen ffeithiau ASH: Use of E-cigarettes in Great Britain 20 Hydref 2014

<http://www.ash.org.uk/information/facts-and-stats/fact-sheets>

¹⁹⁶ <http://www.thinkspain.com/news-spain/24345/e-cigarette-sales-in-spain-drop-by-70-per-cent>

defnydd o e-sigaréts mewn rhai lleoedd cyhoeddus wedi bod mewn grym ers mis Ebrill 2014¹⁹⁷. Mae sylwebyddion y farchnad¹⁹⁸ wedi awgrymu na ellid priodoli'r cwmp hwn yn y farchnad e-sigaréts yn Sbaen i un achos, gan y gallai nifer o ffactorau fod wedi effeithio ar y gostyngiad hwn, gan gynnwys llawer iawn o fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion gwael yn gorlenwi'r farchnad, a'r ffaith y cyflwynwyd cyfyngiadau newydd ar oed gwerthu ar yr un pryd â'r cyfyngiadau ar ddefnydd mewn mannau cyhoeddus.

359. Yng Nghymru, mae'n bosibl y bydd y cyfyngiad ar oed gwerthu ar gyfer cynhyrchion nicotin¹⁹⁹ yn cael effaith ar y farchnad e-sigaréts. Mae hefyd yn bosibl y byddai effaith ar y defnydd o e-sigaréts a'r farchnad e-sigaréts yn sgil y Gyfarwydddeb Cynhyrchion Tybaco ddiwygiedig²⁰⁰, sy'n cyflwyno gofynion mandadol o ran labelu cynhyrchion, gofynion o ran rhestrau cynhwysion a hysbysiadau, yn ogystal â gwaharddiad ar hysbysebu e-sigaréts yn drawsffiniol. Mae'n ofynnol i Aelod-wladwriaethau'r Undeb Ewropeaidd (gan gynnwys y Deyrnas Unedig) weithredu'r Gyfarwydddeb erbyn 20 Mai 2016. Fodd bynnag, mae'r Gyfarwydddeb yn destun nifer o adolygiadau barnwrol ar hyn o bryd²⁰¹.

360. Mae'n parhau i fod yn anodd datod effaith y mesurau eraill hyn ar werthiannau e-sigaréts oddi wrth effaith uniongyrchol cyfyngiad mewn gweithleoedd a mannau cyhoeddus caeedig a sylweddol gaeedig. O ganlyniad, mabwysiadwyd agwedd geidwadol at yr amcangyfrifon, a rhoddwyd ystod ar gyfer y gostyngiad yn y farchnad yn flynyddol. Gellid gweld effaith hefyd ar nifer y bobl sy'n dechrau defnyddio cynhyrchion e-sigaréts o'r newydd, ond ni ellir mesur hyn oherwydd diffyg data.

361. Yn ogystal, mae gwerthiannau e-sigaréts trwy siopau traddodiadol, gan gynnwys siop cyfleusterau a losin, tybaco a phapurau newydd, wedi arafu'n ddiweddar wrth i oedolion sy'n defnyddio e-sigaréts newid i'w prynu ar-lein ac yn y nifer gynyddol o siopau e-sigaréts arbenigol.²⁰² Os yw'r duedd hon yn parhau, mae'r farchnad e-sigaréts yng Nghymru yn debygol o newid ni waeth pa gamau y mae Llywodraeth Cymru'n eu cymryd. Fodd bynnag, nid oes modd i Lywodraeth Cymru benderfynu a fydd hyn yn cael effaith negyddol ynteu cadarnhaol ar werthiannau e-sigaréts yng Nghymru.

362. Gallai cyfyngiad ar y defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig effeithio ar gaffis e-sigaréts. Mae'r cysyniad o gaffis e-sigaréts yn ffenomenon gweddol ddiweddar, ac mae Llywodraeth Cymru'n ymwybodol o ddau gaffi e-sigaréts²⁰³ yng Nghymru sy'n cael eu rhedeg gan yr un perchennog. Ni fyddai'r mathau hyn o fangreuedd yn gallu caniatáu'r defnydd o e-sigaréts yn eu safleoedd dan do mwyach, a gallai hynny effeithio ar eu busnes os nad oes ganddynt unrhyw fannau awyr agored y gallent eu defnyddio. Ni chaniateir defnyddio pibellau shisha mewn mannau cyhoeddus caeedig a sylweddol gaeedig, ond mae

¹⁹⁷ http://www.abacoadvisers.com/spain_explained/blog/spanish-law/e-cigarette-legislation-spain#

¹⁹⁸ www.ecigintelligence.com

¹⁹⁹ <http://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2015/9780111130568>

²⁰⁰ <http://ec.europa.eu/health/tobacco/products/revision/>

²⁰¹ <http://www.bbc.co.uk/news/business-29876574>

²⁰² <http://www.conveniencestore.co.uk/news/e-cigarette-sales-hit-a-wall-in-grocery-stores/511008.article>

²⁰³ <http://vibrant-vapours.co.uk/Coffee-Shop>

barrau shisha yn parhau i weithredu yng Nghymru. Gellir dadlau bod hyn o bosibl yn golygu y gallai caffis e-sigaréts barhau i weithredu hefyd, gan ddefnyddio mannau yn yr awyr agored i ddefnyddio e-sigaréts, yn enwedig o dderbyn eu bod hefyd o bosibl yn gwerthu diodydd poeth a bwydydd. Er hynny, mae unrhyw effaith yn debygol o fod yn gyfyngedig gan mai nifer fechan o sefydliadau sydd i'w cael yng Nghymru.

363. Gallai fod effaith ar fanwerthwyr e-sigaréts arbenigol na fyddent yn gallu caniatáu i gwsmeriaid roi cynnig ar eu cynhyrchion yn eu safleoedd. Gallai hyn effeithio ar eu lefelau gwerthiant ond mae'n bosibl i fannau awyr agored gael eu defnyddio at y diben hwn. Fodd bynnag, ni fyddai hyn yn opsiwn i fanwerthwyr sydd wedi eu lleoli mewn canolfannau siopa neu y tu mewn i safleoedd caeedig eraill, megis marchnadoedd dan do. Yn ogystal, mae'n bosibl nad yw pob manwerthwr e-sigaréts arbenigol yn caniatáu i gwsmeriaid roi cynnig ar eu cynhyrchion. Yn gyfan gwbl, mae Llywodraeth Cymru, (trwy chwilio ar y rhynggrwyd ym mis Ionawr 2015), wedi canfod 26 o fanwerthwyr e-sigaréts arbenigol yng Nghymru ar hyn o bryd. Oherwydd diffyg data, mae'n anodd mesur yr effaith bosibl ar y busnesau hyn, ac ni wnaed unrhyw asesiad oherwydd hynny.

Llysoedd

364. Cafwyd 24 o erlyniadau yn ystod y flwyddyn gyntaf o'r gwaharddiad ysmegu yng Nghymru (rhwng 2 Ebrill 2007 a 31 Mawrth 2008). Roedd 14 o'r rhain yn llwyddiannus. Mae'r tablau isod yn nodi nifer yr erlyniadau o ran peidio ag atal ysmegu mewn man di-fwg, ac o ran ysmegu mewn man di-fwg.

Tabl 7.9:

Cyfnod	Peidio ag atal ysmegu mewn man di-fwg: achosion a atgyfeiriwyd i gael eu herlyn	Ysmegu mewn man di-fwg: achosion a atgyfeiriwyd i gael eu herlyn *	Erlyniadau llwyddiannus
2007/08	6	18	14
2008/09	10	24	18
2009/10	1	4	12
2010/11	0	3	3

*Mae'r rhain yn cynnwys achosion a atgyfeiriwyd yn dilyn achosion o beidio â thalu Hysbysiadau Cosb Benodedig ac achosion a atgyfeiriwyd i'w herlyn ar unwaith

365. A thybio y byddai nifer debyg o achosion yn cael eu hatgyfeirio i gael eu herlyn o ran cyfyngiad ar y defnydd o e-sigaréts mewn gweithleoedd a mannau cyhoeddus caeedig a sylweddol gaeedig, effaith gyfyngedig yn unig fyddai ar y llysoedd yng Nghymru. Nid oes fframwaith manwl o'r costau wedi cael ei drafod rhwng Llywodraeth Cymru a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder eto, felly nid yw'r costau'n hysbys ar hyn o bryd.

Y Cyhoedd

366. Byddai costau i unrhyw aelodau o'r cyhoedd sy'n derbyn Hysbysiadau Cosb Benodedig ynglŷn â'r troseddau di-fwg estynedig; byddai'r rhain yn ychwanegol i'r

status quo pan fyddant yn ymwneud â defnyddio e-sigarét mewn man cyhoeddus neu weithle caeedig neu sylweddol gaeedig. Byddai'r rhain yn cyd-fynd â symiau Hysbysiadau Cosb Benodedig ar gyfer troseddau presennol sy'n ymwneud ag ysmygu mewn mannau di-fwg. Byddai'r referniw o'r Hysbysiadau Cosb Benodedig yn cael ei gadw gan yr awdurdod lleol sy'n gyfrifol am orfodi'r gofynion lle y cyflawnwyd y drosedd. Cyflwynir Hysbysiadau Cosb Benodedig o £50 yr un am y drosedd o ysmygu mewn man di-fwg, gyda gostyngiad i £30 os caiff ei dalu o fewn 15 niwrnod i ddyddiad yr hysbysiad. Yn seiliedig ar brofiad Deddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Di-fwg 2007, mae'r tabl canlynol yn nodi'r gost a amcangyfrifir ar gyfer Hysbysiadau Cosb Benodedig am y bum mlynedd gyntaf ar ôl gweithredu'r gofynion di-fwg estynedig, ac yn tybio bod y ddirwy uchaf yn cael ei thalu bob tro.

Tabl 7.10:

Blwyddyn	Hysbysiadau Cosb Benodedig a dalwyd	Swm Hysbysiadau Cosb Benodedig (£) (talgrynnwyd i'r £100 nesaf)
2016/17	62	3,100
2017/18	83	4,200
2018/19	79	4,000
2019/20	40	2,000
2020/21	40	2,000

367. Unwaith eto, trwy ddefnyddio profiad gyda Deddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Di-fwg 2007, nodir yn nhabl 7.11 y costau a amcangyfrifir ar gyfer dirwyon sy'n gysylltiedig ag erlyniadau ynglŷn ag ysmygu mewn man di-fwg. Rhoddir dirwy heb fod yn uwch na Lefel 1 ar y raddfa safonol ar gyfer y drosedd hon, a thybiwyd bod yr holl ddirwyon a gyflwynir ar y lefel uchaf bosibl.

368. Yn yr un modd â'r rhai a osodir ar fannau cyhoeddus a gweithleoedd, mae'r Hysbysiadau Cosb Benodedig a'r dirwyon a osodir ar unigolion yn daliadau trosglwyddo y mae'r unigolyn yn ei dalu i'r awdurdod perthnasol. Sero felly yw effaith economaidd net yr Hysbysiadau Cosb Benodedig a'r dirwyon hyn.

Tabl 7.11:

Blwyddyn	Erlyniadau llwyddiannus	Cyfanswm y Dirwyon (£)
2016/17	10	2,000
2017/18	9	1,800
2018/19	11	2,200
2019/20	3	600
2020/21	3	600

Iechyd

369. O dderbyn y risg y cyfeirir ati uchod y gellid effeithio ar nifer y defnyddwyr e-sigaréts yng Nghymru trwy gyfyngu ar y defnydd o e-sigaréts mewn gweithleoedd a

mannau cyhoeddus caeedig, byddai risg gysylltiedig hefyd y gallai defnyddwyr sy'n penderfynu rhoi'r gorau i ddefnyddio e-sigaréts o ganlyniad i'r cyfyngiadau fynd yn ôl i ddefnyddio cynhyrchion tybaco. Nid oes llawer o dystiolaeth i awgrymu y bydd hyn yn digwydd. Ar ôl gweithredu gwaharddiad ar y defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus yn Efrog Newydd, mae cyfraddau ysmygu wedi cynyddu o 14% yn 2010 i 16.1% yn 2014²⁰⁴. Fodd bynnag, mae ffactorau eraill yn ogystal â'r gwaharddiad ar e-sigaréts a allai fod wedi cyfrannu at y cynnydd hwn, er enghraifft, gostyngiad yng nghyllideb rhaglenni gwrthysmygu ac ymgyrchoedd marchnata yn ystod y cyfnod. Mae'n werth nodi hefyd bod y data'n awgrymu bod nifer yr ysmygwyr yn Efrog Newydd yn cynyddu cyn i'r gwaharddiad ar e-sigaréts ddod i rym²⁰⁵. Serch hynny, o dderbyn y dystiolaeth sy'n gysylltiedig â goblygiadau negyddol cynhyrchion tybaco i ieched, mae cynnydd bychan hyd yn oed yn nifer y bobl sy'n ysmygu yn cyflwyno'r posibilrwydd o ganlyniad anfwriadol.

370. Amcangyfrifir bod oddeutu 100,800 o bobl yn defnyddio e-sigaréts yng Nghymru a bod dwy ran o dair o'r rhai hynny sy'n defnyddio e-sigaréts hefyd yn defnyddio cynhyrchion tybaco²⁰⁶. Mae "defnyddwyr deuol" o'r fath yn parhau i'w gadael eu hunain yn agored i'r niweidiau ieched sy'n gysylltiedig ag ysmygu tybaco²⁰⁷, a gallai fod goblygiadau negyddol i ieched unigolion ac ieched y cyhoedd gan fod bron yr un risg o glefyd cardiofasgwlaidd yn deillio o ysmygu ychydig o sigaréts ag o ysmygu'n drwm, a gan fod y risg o ganser yr ysgyfaint yn dibynnu ers faint y mae'r unigolyn wedi bod yn ysmygu (yn ogystal â pha mor drwm)²⁰⁸. Ar y llaw arall, efallai eu bod yn lleihau rhywfaint ar y niwed os ydynt yn ysmygu llai o dybaco²⁰⁹. Fodd bynnag, nid oes unrhyw fodd i fesur yr effaith pe byddai defnyddwyr deuol yn rhoi'r gorau i ddefnyddio e-sigaréts fel dewis arall yn lle rhai o'u sigaréts tybaco. Mae hyn oherwydd diffyg data ar nifer yr e-sigaréts y mae defnyddiwr deuol nodweddiadol yn eu hysmygu yn lle sigaréts tybaco, yn ogystal â diffyg data ar gydbwysedd y buddiannau ieched yn sgil gwneud hyn.

371. Amcangyfrifir mai e-sigaréts yw unig ffynhonnell nicotin traean o'r defnyddwyr e-sigaréts, a thybir y ceid risg y byddai rhai yn ailddechrau ysmygu, o dderbyn y byddai'r fantais bresennol o allu defnyddio eu e-sigarét mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig yn cael ei diddymu. Yng Nghymru, mae Llywodraeth Cymru'n amcangyfrif mai e-sigaréts yw unig ffynhonnell nicotin oddeutu 33,600 o bobl, ac ni ellir rhagweld faint o'r defnyddwyr hyn a fyddai'n dechrau ysmygu eto o ganlyniad i gyfyngiad ar y defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus.

372. Fe'i hystyrir yn annhebygol iawn y byddai'r holl gyn-ysmygwyr sy'n defnyddio e-sigaréts yn ailddechrau ysmygu, yn enwedig o dderbyn bod arolwg Llywodraeth

²⁰⁴ <http://www.churnmag.com/news/smoking-rates-increase-new-york-e-cigs-banned/>

²⁰⁵ <http://www.nydailynews.com/new-york/new-yorkers-smoking-article-1.1940245>

²⁰⁶ Taflen wybodaeth ASH: Use of E-cigarettes in Great Britain 20 Hydref 2014

<http://www.ash.org.uk/information/facts-and-stats/fact-sheets>

²⁰⁷ <http://www.nhs.uk/chg/Pages/2344.aspx?CategoryID=53>

²⁰⁸ Background Paper on E-cigarettes (Electronic Nicotine Delivery Systems). Rachel Grana, PhD MPH; Neal Benowitz, MD; Stanton A. Glantz, PhD. Center for Tobacco Control Research and Education University of California, San Francisco WHO Collaborating Center on Tobacco Control. Paratowyd ar gyfer Tobacco Free Initiative Sefydliad Iechyd y Byd, Rhagfyr 2013.

²⁰⁹ <https://www.nice.org.uk/guidance/ph45>

Cymru o weithleoedd²¹⁰ ac arolwg CIEH o'r sector lletygarwch²¹¹ yn awgrymu bod rhwng traean a hanner mangreoedd o'r fath eisoes wedi gosod gwaharddiadau gwirfoddol ar y defnydd o e-sigarêts dan do. Nid oes unrhyw astudiaethau ar gael ar hyn o bryd i fesur yr effeithiau ar iechyd defnyddiwr e-sigarêts sy'n ailddechrau ysmegu sigarêts tybaco ar ôl rhoi'r gorau i ysmegu tybaco yn gyfan gwbl. Ceir astudiaeth fodd bynnag a ddarganfu fod pob ysmegwr sy'n rhoi'r gorau i ysmegu (yn yr hirdymor) yn ennill rhwng 0.99 a 2.58 blwyddyn bywyd wedi'i haddasu yn ôl ansawdd (QALY) ar gyfartaledd (gostyngol) yn ddibynnol ar oedran yr unigolyn²¹². O ganlyniad, gellid tybio y byddai pob cyn-ysmegwr sy'n defnyddio e-sigarêts ac sy'n ailddechrau ysmegu sigarêts tybaco o ganlyniad i gyfyngiad newydd ar y defnydd o e-sigarêts yn colli'r 0.99 i 2.58 o flynyddoedd ychwanegol yr oedd wedi ei hennill trwy roi'r gorau i ysmegu. Mae hyn yn tybio bod yr effaith ar iechyd yn sgil symud o e-sigarêts i ysmegu tybaco yn gyfystyr â symud o ysmegu tybaco i roi'r gorau i ysmegu (ond i'r gwrthwyneb).

373. Er nad oes modd dweud sawl defnyddiwr e-sigarêts a fyddai'n ailddechrau ysmegu cynhyrchion tybaco o ganlyniad i ymestyn y gofynion di-fwg, gellir dangos graddfa'r effaith bosibl trwy roi enghraifft. Mae 21% o oedolion Cymru'n ysmegwyr ar hyn o bryd. Byddai cynnydd cymharol fychan yn y gyfradd hon i 21.1% yn golygu bod 2,450 o bobl yn ychwanegol yn ysmegu cynhyrchion tybaco yng Nghymru. Yn seiliedig ar ffigyrau ennill/colled QALY a nodir yn y paragraff uchod, mae hyn yn gyfystyr â gostyngiad o rhwng 2,400 a 6,300 QALY. O dderbyn yr amcangyfrif mai £60,000 yw gwerth pob QALY, mae hyn yn cynrychioli cost o rhwng £146 miliwn a £380 miliwn. Mae'r cyfrifiadau hyn yn rhoi sefyllfa ddamcaniaethol yn unig, ac nid yw tebygolrwydd a maint unrhyw effaith o'r fath yn hysbys ar hyn o bryd. Fodd bynnag mae'r enghraifft yn awgrymu y gallai'r effeithiau posibl fod yn sylweddol, pe byddai rhywfaint o ddefnyddwyr e-sigarêts yn newid i ysmegu sigarêts. O'r herwydd, dylid effaith y polisi ar nifer yr ysmegwyr gael ei fonitro'n ofalus.

374. Gan fod 15% o ddefnyddwyr e-sigarêts yn nodi eu bod yn defnyddio e-sigarêts i osgoi'r gwaharddiad ar ysmegu²¹³, mae'n bosibl na fyddai'r mathau hyn o ddefnyddwyr e-sigarêts yn defnyddio e-sigarêts o gwbl mwyach os cyfyngir ar eu defnydd mewn mannau caeedig. Nid yw'n sicr a fyddai hyn yn golygu eu bod yn llai tebygol o geisio rhoi'r gorau i ysmegu. Mae arweiniad lleihau niwed²¹⁴ Y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn lechyd a Gofal yn nodi nad yw'r dystiolaeth bresennol yn eglur ynglŷn â'r buddiannau iechyd a geir wrth ysmegu llai, ond bod pobl sy'n ysmegu llai yn fwy tebygol o roi'r gorau i ysmegu ymhén amser, yn enwedig os ydynt yn defnyddio cynhyrchion trwyddedig sy'n cynnwys nicotin. Gan nad rhoi'r gorau i ysmegu oedd y prif nod, o bosibl, wrth ddefnyddio e-sigarêts yn y modd hwn, a hyd yn hyn dim ond un e-sigarét sydd wedi'i drwyddedu at ddibenion rhoi'r gorau i

²¹⁰ Llywodraeth Cymru. Polisiâu E-sigarêts: arolwg o weithleoedd yng Nghymru. 2014.

<http://gov.wales/statistics-and-research/e-cigarette-policies-surveys-schools-workplaces/?skip=1&lang=cy>

²¹¹ Ymchwil i bolisiâu e-sigarêts yn y sector lletygarwch annibynnol. CIEH Cymru. Tachwedd 2014. Heb ei gyhoeddi.

²¹² Wang et al 2006. Cut Down to Quit with Nicotine Replacement Therapies (NRT) in Smoking

²¹³ Taflen wybodaeth ASH : Use of E-cigarettes in Great Britain. 20 Hydref 2014

<http://www.ash.org.uk/information/facts-and-stats/fact-sheets>

²¹⁴ Y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn lechyd a Gofal. Tobacco: harm reduction approaches to smoking. Cyhoeddwyd: Mehefin 2013. Addaswyd ddiwethaf: Gorffennaf 2013. <http://www.nice.org.uk/guidance/ph45>

ysmygu yn y DU, gellid dadlau hefyd eu bod yn annhebygol iawn o roi'r gorau i ysmegu'n gyfan gwbl. Fodd bynnag, gallai defnyddwyr o'r fath ysmegu mwy o sigarêts tybaco o ganlyniad, a gallai hynny effeithio ar eu hiechyd (yn dibynnu ar faint o sigarêts tybaco yr oeddynt yn arfer eu hamnewid am e-sigarêts). Ni roddwyd prawf ar y naill ddamcaniaeth na'r llall, ac o ganlyniad, ni ellir eu mesur yma.

375. Mater arall o dan yr opsiwn hwn yw y byddai'n rhaid i ddefnyddwyr e-sigarêts adael y fangre i ddefnyddio eu e-sigarét. O ganlyniad, mae perygl y byddent yn ysmegu mwg ysmygwyr sydd eisoes yn gorfod gadael y fangre. Ni ellir mesur sut mae'r sefyllfa hon yn niweidio iechyd, gan y byddai'n dibynnu ar ba mor agos yw'r ysmygwr at y defnyddiwr e-sigarét yn ogystal ag am ba hyd y byddent yn aros felly. Gallai'r ffaith fod yn rhaid iddynt adael y fangre hefyd eu hannog i fynd yn ôl i ysmegu tybaco ond nid oes unrhyw dystiolaeth i awgrymu mai dyna fyddai'r sefyllfa. Amcangyfrifir bod dau o bob tri defnyddiwr e-sigarêts yn eu defnyddio yn ogystal â chynhyrchion tybaco²¹⁵, ac o ganlyniad mae defnyddwyr o'r fath yn parhau i fod yn agored i'r niwed i iechyd a achosir gan ysmegu tybaco²¹⁶. Bydd yr effaith ar iechyd yn amrywio ymysg "defnyddwyr deuol", yn dibynnu ar nifer y sigarêts tybaco y maent yn parhau i'w hysmygu ynghyd â'u e-sigarét. Byddai unrhyw risg ychwanegol i iechyd "defnyddwyr deuol" yn sgol mewnanadlu mwg ysmygwyr tybaco yn fach iawn. Oherwydd y ffactorau hyn, ni ellir mesur yr effaith ychwanegol bosibl ar iechyd.

376. Pa un bynnag, ni fyddai rheidrwydd ar ysmygwyr a defnyddwyr e-sigarêts i ymgynnull yn yr un mannau. Nid oes unrhyw ofyniad i ddarparu cysgodfannau ar gyfer ysmygwyr o dan Ddeddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Di-fwg 2007, er bod rhai cyflogwyr yn gwneud hynny. Mewn gweithleoedd lle y darperir cysgodfannau ysmegu, gallai'r cyflogwyr gyflwyno amserau seibiannau ar wahân ar gyfer ysmygwyr a defnyddwyr e-sigarêts neu hyd yn oed gysgodfannau ar wahân ar gyfer ysmygwyr a defnyddwyr e-sigarêts os caniateir iddynt a'u bod o'r farn bod eu hangen. Byddai canllawiau yn ymdrin â'r posibilrwydd hwn.

Tabl 7.12: Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 3

Sector	Blwyddyn				
	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Llywodraeth Cymru					
Argraffu a dosbarthu arwyddion	100,000	0	0	0	0
Cyfathrebu:*					
Mangreoedd	100,000	0	0	0	0
Y cyhoedd	100,000	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i	300,000	0	0	0	0

²¹⁵ Taflen wybodaeth ASH: Use of E-cigarettes in Great Britain. 20 Hydref 2014

<http://www.ash.org.uk/information/facts-and-stats/fact-sheets>

²¹⁶ <http://www.nhs.uk/chq/Pages/2344.aspx?CategoryID=53>

Lywodraeth Cymru					
Awdurdodau Lleol					
Hyfforddiant*	19,100	0	0	0	0
Canllawiau Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru	1,400	0	0	1,400	0
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	20,500	0	0	1,400	0
Mannau cyhoeddus a gweithleoedd					
Diweddaru polisïau di-fwg	2,422,800	0	0	0	0
Seibiannau e-sigarêts	331,700-2,211,200	331,700-2,211,200	331,700-2,211,200	331,700-2,211,200	331,700-2,211,200
Hysbysiadau Cosb Benodedig	400	400	400	400	400
Dirwyon	10,000	22,500	2,500	0	0
Cyfanswm y costau i fannau cyhoeddus a gweithleoedd	2,764,900-4,644,400	354,600-2,234,100	334,600 – 2,214,100	332,100-2,211,600	332,100-2,211,600
Y diwydiant e-sigarêts					
Yr effaith ar werthiannau	0-539,200	0-539,200	0-539,200	0-539,200	0-539,200
Cyfanswm y costau i'r diwydiant e-sigarêts	0-539,200	0-539,200	0-539,200	0-539,200	0-539,200
Y cyhoedd					
Hysbysiadau Cosb Benodedig	3,100	4,200	4,000	2,000	2,000
Dirwyon	2,000	1,800	2,200	600	600
Cyfanswm y costau i'r cyhoedd	5,100	6,000	6,200	2,600	2,600
Cyfanswm y costau**	3,090,500-5,509,200	360,600-2,779,300	340,800-2,759,500	336,100-2,754,800	334,700-2,753,400

*Ar gyfer yr eitemau hyn, gellid sicrhau arbedion maint, er enghraifft, trwy gysylltu'r hyfforddiant ar gyfer y timau gorfodi ar draws gwahanol agweddau ar Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru).

** Nid yw'r cyfanswm yn cynnwys gwerth Hysbysiadau Cosb Benodedig a dirwyon a dalwyd gan sefydliadau ac aelodau o'r cyhoedd

Manteision

Manteision o ran iechyd

377. Awgrymmodd Sefydliad Iechyd y Byd yn ddiweddar²¹⁷ y dylid gwahardd y defnydd o systemau electronig ar gyfer cyflenwi nicotin (ENDS) dan do. Ar 18 Hydref 2014, cytunodd partïon Confensiwn Fframwaith Sefydliad y Byd ar Reoli Tybaco i ystyried hyn a mesurau eraill yn ymwneud ag ENDS a awgrymwyd ym mhapur Sefydliad Iechyd y Byd, yn ogystal â systemau electronig nad ydynt yn cynnwys nicotin (ENNDS), gyda'r nod o gyflawni o leiaf yr amcanion canlynol, yn unol â chyfraith pob gwlad:-

- (a) atal pobl nad ydynt yn ysmegu a phobl ifanc rhag dechrau defnyddio ENDS ac ENNDS, gan roi sylw arbennig i grwpiau agored i niwed;
- (b) lleihau cymaint â phosibl ar risgiau posibl i iechyd defnyddwyr ENDS/ENNDS, ac amddiffyn pobl nad ydynt yn eu defnyddio rhag mewnanadlu eu hallyriadau;
- (c) atal honiadau iechyd di-sail rhag cael eu gwneud ynghylch ENDS/ENNDS; ac
- (ch) amddiffyn gweithgareddau rheoli tybaco rhag yr holl fuddiannau masnachol a buddiannau breintiedig eraill, gan gynnwys buddiannau'r diwydiant tybaco.

378. Byddai cyfyngiad ar y defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd yn mynd i'r afael â phwyntiau (a) a (b) uchod, a gallai leihau cymaint â phosibl ar risgiau posibl e-sigaréts mewn perthynas â:

- gwneud i ymddygiadau ysmegu ymddangos yn normal unwaith eto;
- eu defnydd ymysg plant a phobl ifanc; a
- eu heffaith ar ansawdd yr aer.

379. Yn unol â safbwynt Sefydliad Iechyd y Byd, mae'r canlynol wedi eu cyflwyno fel manteision yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn. Fodd bynnag, gan fod dadl chwyrn ynghylch manteision e- sigaréts o ran iechyd, gyda barn wedi'i hollti ymhlith gweithwyr iechyd proffesiynol^{218,219} mae'r ddau safle wedi eu hystyried wrth asesu'r dystiolaeth.

Gwneud ymddygiadau ysmegu'n beth normal unwaith eto

380. Cynhyrchir rhai e-sigaréts i edrych fel sigaréts. Mae e-sigaréts yn dynwared y teimlad a'r ymddangosiad o fod yn ysmegu sigarét²²⁰ yn ogystal â darparu rhai o'r arwyddion ymddygiadol ychwanegol y gwyddom eu bod yn bwysig o ran dibyniaeth ar nicotin, gan gynnwys y symudiad 'o'r llaw i'r geg'. Nid yw e-sigaréts wedi bod ar y

²¹⁷ Electronic Nicotine Delivery System. Adroddiad gan Sefydliad Iechyd y Byd. Confensiwn Fframwaith Sefydliad Iechyd y Byd ar Reoli Tybaco. FCTC/COP/6/10. 21 Gorffennaf 2014.

²¹⁸ <http://nicotinepolicy.net/n-s-p/1753-who-needs-to-see-ecigs-as-part-of-a-solution>

²¹⁹ <https://tobacco.ucsf.edu/129-public-health-and-medical-authorities-31-countries-write-who-dg-chan-urging-evidence-based-appro>

²²⁰ Public Health England. Electronic Cigarettes: Adroddiad wedi ei gomisiynu gan Public Health England

farchnad ers digon o amser i dystiolaeth bendant fod ar gael i ddangos a yw'r effaith hon yn digwydd. Er hynny, ceir llawer o dystiolaeth ledled y byd bod gwaharddiadau ar ysmegu yn rhwystro'r arfer o ysmegu rhag ymddangos yn beth normal.

381. Mae ymchwil hydredol o'r Unol Daleithiau ymysg pobl ifanc yn eu harddegau rhwng 12 ac 16 mlwydd oed wedi canfod bod cysylltiad rhwng yr argraff ei bod yn anoddach ysmegu mewn mannau cyhoeddus a gwaharddiadau ar ysmegu yn y cartref, â llai o debygrwydd o ysmegu.²²¹ Rhoddodd y rhai a gymerodd ran sgôr i ba mor anodd yw hi i rywun o dan 18 mlwydd oed ysmegu mewn amrywiaeth o fannau cyhoeddus ar raddfa pedwar pwynt, o 'anodd iawn' i 'ddim yn anodd o gwbl'. Roedd yr argraff o ba mor anodd oedd hi i ddod o hyd i fan i ysmegu yn cael effaith gref gyffelyb ar atal a lleihau ysmegu ymysg pobl ifanc yn eu harddegau.²²² Canfu'r ymchwilwyr ei bod yn llai tebygol i bobl ifanc yn eu harddegau fod ar lwybr ysmegu (e.e. un nad yw'n ysmegu i ysmegwr achlysurol neu sefydlog) ar gyfer pob cynnydd mewn uned o ran yr argraff o ba mor anodd yw hi i ysmegu mewn mannau cyhoeddus. Roedd maint yr effaith o ran yr argraff o ba mor anodd yw hi i ysmegu'n gyhoeddus bron yn ddigon i wneud iawn am ddylanwad ffactorau o blaid ysmegu, megis rhieni'n ysmegu. O ran lefelau ysmegu uwch, roedd yn gwrthsefyll y dylanwad hwnnw.²²³ Ceir peth tystiolaeth o astudiaeth o'r Unol Daleithiau a oedd yn dilyn pobl ifanc 12 - 17 mlwydd oed dros bedair blynedd, fod byw mewn tref lle y mae deddfwriaeth yn gwahardd ysmegu mewn bwyta, yn gysylltiedig â thebygrwydd llawer llai o symud ymlaen o ysmegu arbrofol i ysmegu sefydlog.²²⁴

382. Yn ogystal â lleihau'n ffisegol y mannau lle y gallai ysmegu ddigwydd, mae camau i leihau cyfleoedd i ysmegu a'i gwneud hi'n anos ysmegu yn helpu i herio'r argraff bod ysmegu'n ymddygiad normal²²⁵ ac wedi gwneud ysmegu'n beth llai derbyniol yn gymdeithasol.²²⁶ Dylanwadir yn gryf ar bobl ifanc gan eu hymdeimlad o'r hyn sy'n normal a deniadol.²²⁷ Canfu un astudiaeth o Ganada fod pobl ifanc yn fwy tebygol o fod o'r farn bod ysmegu'n dderbyniol ac yn normal gan gymdeithas, po

²²¹ Bernat DH, Erickson DJ, Widome R, Perry CL a Forster JL. Adolescent smoking trajectories: results from a population-based cohort study. *Journal of Adolescent Health* 2008;43(4):334–40. Ar gael yn: <http://www.jahonline.org/article/PIIS1054139X08001572/fulltext>

²²² Song A a Glantz S. Pushing secondhand smoke and the tobacco industry outside the social norm to reduce adolescent smoking. *Journal of Adolescent Health* 2008;43(4):315–17. Ar gael yn: [http://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(08\)00235-8/fulltext](http://www.jahonline.org/article/S1054-139X(08)00235-8/fulltext)

²²³ Siegel M, Albers AB, Cheng DM, Hamilton WL a Biener L. Local restaurant smoking regulations and the adolescent smoking initiation process: results of a multilevel contextoddeutal analysis among Massachusetts youth. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine* 2008;162(5):477. Ar gael yn: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2948204/>

²²⁴ Siegel M, Albers AB, Cheng DM, Hamilton WL a Biener L. Local restaurant smoking regulations and the adolescent smoking initiation process: results of a multilevel contextoddeutal analysis among Massachusetts youth. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine* 2008;162(5):477. Ar gael yn: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2948204/>

²²⁵ Alesci N, Forster J a Blaine T. Smoking visibility, perceived acceptability, and frequency in various locations among youths and adults. *Preventive Medicine* 2003;36(3):272–81. Ar gael yn: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12634018>

²²⁶ Song A a Glantz S. Pushing secondhand smoke and the tobacco industry outside the social norm to reduce adolescent smoking. *Journal of Adolescent Health* 2008;43(4):315–17. Ar gael yn: [http://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(08\)00235-8/fulltext](http://www.jahonline.org/article/S1054-139X(08)00235-8/fulltext)

²²⁷ Hastings G ac Angus K. Forever cool: the influence of smoking imagery on young people. Llundain: Cymdeithas Feddygol Prydain, Bwrdd Gwyddoniaeth, 2008. Ar gael yn: <http://www.management.stir.ac.uk/about-us/?a=19777>

fwyaf y maent yn gweld pobl yn ysmygu mewn amrywiaeth o leoliadau.²²⁸ O ganlyniad, trwy wahardd ysmygu mewn bwytaï a mannau cyhoeddus eraill, gellir cynorthwyo i'w gwneud yn llai 'normal' i weld pobl yn ysmygu, gan helpu i ailffurfio safonau cymunedol a'r argraff o ba mor dderbyniol yn gymdeithasol yw ysmygu

229 230

383. Mae'r Health Survey for England – 2008: Physical Activity and Fitness²³¹ (Yr Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch 2008) yn cynnwys asesiad o effaith y gwaharddiad ar ysmygu yn Lloegr. Yn yr arolwg, gofynnwyd i blant 8-15 mlwydd oed am leoliadau lle'r oeddent yn aml yn agos at bobl a oedd yn ysmygu. Ar ôl 1 Gorffennaf 2007, cynyddodd y gyfran a nododd nad oeddent yn agos at ysmygwyr eraill yn aml. Nododd llai o bobl na chyn 1 Gorffennaf 2007 eu bod yn agos at ysmygwyr mewn cartrefi pobl eraill, ar drafnidiaeth gyhoeddus neu mewn mannau eraill.

384. Yn rhan o adroddiad CHETS Cymru 2²³², gofynnwyd i blant a oeddent wedi gweld pobl yn defnyddio e-sigarêts y tu mewn a'r tu allan i amrywiaeth o fannau cyhoeddus yn ystod y mis blaenorol. Gwelwyd e-sigarêts yn cael eu defnyddio amlaf mewn gorsafoddd bysiau (29% y tu mewn; 32% y tu allan), gorsafoddd trenau (24% y tu mewn, 27% y tu allan) a sinemâu (20% y tu mewn; 20% y tu allan). Dywedodd plant hefyd eu bod yn gweld e-sigarêts yn cael eu defnyddio y tu mewn a'r tu allan i leoliadau hamdden (15% y tu mewn; 23% y tu allan), ysbytai (14% y tu mewn; 19% y tu allan) a meddygfeydd (12% y tu mewn, 17% y tu allan).

385. Canfu arolwg gan ASH Cymru²³³ ar y defnydd o e-sigarêts ymysg pobl ifanc yng Nghymru fod 79.6% o'r ymatebwyr wedi clywed am e-sigarét, a'r ffynonellau mwyaf cyffredin o wybodaeth a nodwyd oedd y cyfryngau (40%) a ffrindiau neu'r teulu (39.6%). Fodd bynnag, roedd ffynonellau eraill yn cynnwys y rhyngwrwd (28.2%), siopau (27.8%) neu ddieithriaid yn eu defnyddio mewn man cyhoeddus (28.2%). Nododd canran uwch o ymatebwyr hŷn (17-18 mlwydd oed) mai ffrindiau neu'r teulu oedd eu ffynhonnell (48.6%) a'u bod wedi gweld dieithriaid yn eu defnyddio mewn man cyhoeddus (42.9%), o'i gymharu â'r bobl ifanc 15-16 mlwydd oed (35.6% a 24.7%), a'r rhai 13-14 mlwydd oed (39.8% a 24.3%). Nid oedd y ffynonellau ymwybyddiaeth yn annibynnol ar ei gilydd yn yr arolwg hwn, ac er nad yw'r canlyniadau o'r arolwg hwn nac adroddiad CHETS Wales 2 yn cyfateb yn union i ganrannau'r bobl ifanc sy'n defnyddio e-sigarêts, maent yn dangos bod y defnydd o e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus yn creu ymwybyddiaeth ymysg pobl ifanc.

²²⁸ Smart R a Stoduto G. Interventions by students in friends' alcohol, tobacco, and drug use. Journal of Drug Education 1997;27:213-22. Ar gael yn: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9366127>

²²⁹ Smart R a Stoduto G. Interventions by students in friends' alcohol, tobacco, and drug use. Journal of Drug Education 1997;27:213-22. Ar gael yn: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9366127>

²³⁰ Eureka Strategic Research. Prosiect ymchwil ar atal y defnydd o dybaco ymhlith pobl ifanc. Cynhaliwyd ar gyfer Adran Iechyd a Heneiddio Llywodraeth Awstralia. Canberra: Yr Adran Iechyd a Heneiddio, 2005. Ar gael yn: <http://www.health.gov.au/internet/main/publishing.nsf/Content/phd-pub-tobacco-literature-cnt.htm>

²³¹ Health Survey for England - 2008: Physical activity and fitness. Rhagfyr 17, 2009 <http://www.hscic.gov.uk/pubs/hse08physicalactivity>

²³² <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/exposure-secondhand-smoke-cars-ecigarette-use-among-children/?skip=1&lang=cy>

²³³ 'Young People and the Use of E-cigarettes in Wales'. Dr Rosanne Palmer, ASH Cymru; Britt Hallingberg, Ymgeisydd PhD, DECIPHER, Prifysgol Caerdydd. Mawrth 2014

386. Mewn adolygiad o weithgarwch marchnata e-sigaréts²³⁴, canfu ymchwilyr fod llawer o gynhyrchion e-sigaréts yn dyblygu sigaréts mor agos, o ran eu hymddangosiad a sut y'u defnyddir, fel bod defnyddio dyfeisiau anwedd yn ymddangos yn union fel ysmygu – ac felly'n efelychu'r weithred o ysmygu. Ânt ymlaen i awgrymu bod yr ymddygiad yn parhau i efelychu'r syniad o hunan-feddyginiaethu â nicotin trwy fewnanadlu anwedd i'r ysgyfaint, er ei bod yn gwbl amlwg mai dyfais anwedd ac nid sigarét sy'n cael ei defnyddio, yn yr ystyr nad yw'r ddyfais a ddefnyddir yn debyg i sigarét gonfensiynol. Mae hyn, meddant, yn awgrymu ei bod yn bosibl i e-sigaréts hyrwyddo ysmygu yn anfwriadol.

387. Edrychodd un astudiaeth²³⁵ o 60 o oedolion ifanc a oedd yn ysmygu bob dydd (18-35 mlwydd oed) ar ba un a allai e-sigaréts a systemau electronig eraill ar gyfer cyflenwi nicotin (ENDS) fod yn ysgogiad i gynyddu'r awydd i ysmygu ac ysfeydd am sigaréts cyffredin. Yn yr astudiaeth hon, gofynnwyd i'r rhai a gymerodd ran nodi sgoriau goddrychol cyn ac ar ôl iddynt fod yng nghwmni un o gynorthwywyr yr astudiaeth a oedd yn yfed dŵr potel (ciw rheoli), ac wedyn yn ysmygu naill ai sigarét arferol neu e-sigarét (ciw gweithredol). Canfu'r astudiaeth fod sgoriau awydd ac ysfa'r gwylwyr i ysmygu sigarét gyffredin yn cynyddu'n sylweddol yn sgil profi'n oddefol y ciw e-sigarét a sigarét gyffredin. Roedd yr awydd i ddefnyddio e-sigarét hefyd yn cynyddu yn sgil profi'r ciw e-sigarét ond nid y sigarét gyffredin. Daeth yr awduron i'r casgliad fod y canlyniadau'n darparu'r dystiolaeth gyntaf mewn sefyllfa dan reolaeth y gallai ysfeydd i ysmygu gael eu hysgogi mewn oedolion ifanc sy'n ysmygu bob dydd, yn sgil gweld pobl eraill yn ysmygu e-sigarét.

388. Mae rhai gweithwyr ieuchyd proffesiynol wedi mynegi pryder ynglŷn â'r posibilrwydd y gallai'r defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig danseilio llwyddiant y camau rheoli tybaco. Mae Ram Moorthy, dirprwy gadeirydd Cymdeithas Feddygol Prydain, wedi dweud mai un rhesymeg allweddol ar gyfer gwahardd y defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd fyddai sicrhau nad yw eu defnydd yn tanseilio llwyddiant mesurau rheoli tybaco, trwy atgyfnerthu'r syniad bod ysmygu'n rhywbeth normal / derbyniol.²³⁶ Mae Datganiad Sefyllfa Interim Cymdeithas Cyfarwyddwyr Iechyd y Cyhoedd²³⁷ ar ddyfeisiau anweddu nicotin a chynhyrchion cysylltiedig yn nodi eu bod yn pryderu y bydd ymdrechion llwyddiannus a wnaed i sicrhau nad yw ymddygiadau ysmygu'n normal yn cael eu tanseilio, trwy farchnata dyfeisiau anweddu nicotin a thrwy i bobl eu defnyddio'n eang mewn mannau cyhoeddus caeedig.

²³⁴ Promotion of electronic cigarettes: tobacco marketing reinvented? Marisa de Andrade, Gerard Hastings a Kathryn Angus. BMJ 2013;347:f7473

²³⁵ Passive exposure to electronic cigarette (e-cigarette) use increase desire for combustible and e-cigarettes in young adult smokers. King et al. Tobacco Control BMJ. Cyhoeddwyd ar-lein am y tro cyntaf: 21 Mai 2014. Crynodeb ar gael yn: <http://tobaccocontrol.bmj.com/content/early/2014/05/21/tobaccocontrol-2014-051563.abstract>

²³⁶ Friends of the Board of Science bulletin; BMA Board of Science. Rhif 9, Hydref 2013.

²³⁷ <http://www.adph.org.uk/category/stc/>

389. Yn ôl arolwg Llywodraeth Cymru o bolisiau e-sigarêts mewn ysgolion yng Nghymru²³⁸, dywedodd oddeutu traean yr ysgolion cynradd ac ychydig yn llai na hanner yr ysgolion uwchradd a nododd fod ganddynt bolisi e-sigarêts mai'r rheswm dros hynny oedd pryderon cysylltiedig ag effeithiau'r defnydd o e-sigarêts ar gamau nesaf, megis y posibilrwydd eu bod yn agor y drws i ysmygu tybaco, neu eu bod yn normaleiddio ymddygiad ysmygu.

Y defnydd o e-sigarêts ymysg plant a phobl ifanc

390. Mae llawer o bobl ifanc, gan gynnwys rhai nad ydynt erioed wedi ysmygu, wedi rhoi cynnig ar e-sigarêts. Fodd bynnag, mae defnydd rheolaidd yn llai cyffredin, ac mae'n gysylltiedig â'r defnydd o sigarêts tybaco²³⁹. Yn seiliedig ar ddata o Unol Daleithiau America^{240, 241, 242}, gellir credu y bydd mwy o bobl ifanc yn dechrau defnyddio e-sigarêts, hyd yn oed ymysg pobl nad ydynt yn ysmygu. Un o ganfyddiadau allweddol cyhoeddiad diweddar CHETS Cymru 2²⁴³ oedd bod plant i'w gweld yn defnyddio e-sigarêts fel ffordd newydd o arbrofi â nicotin, a bod hyn yn fwy cyffredin nag ysmygu tybaco ymysg plant 10 ac 11 mlwydd oed. Canfu'r astudiaeth fod 6% o'r plant wedi nodi iddynt ddefnyddio e-sigarét erioed, o'i gymharu â 2% a nododd eu bod wedi ysmygu sigarét tybaco erioed. Canfu'r astudiaeth hefyd nad oedd y rhan fwyaf o'r plant a nododd eu bod wedi defnyddio e-sigarét erioed wedi ysmygu sigarét tybaco²⁴⁴.

391. Mae ymchwilwyr yn DECIPHer, Prifysgol Caerdydd, wedi dadansoddi'r cyfresi data o adroddiad CHETS Cymru 2 ar y cyd â'r cyfresi data o gylch diweddaraf astudiaeth HBSC Cymru (Ymddygiad Iechyd mewn Plant Oedran Ysgol). Daeth y darganfyddiadau allweddol canlynol i'r amlwg o'r dadansoddiad:

- Mae'n fwy cyffredin i bob un o'r grwpiau oedran ar wahân i'r grŵp oedran ysgol uwchradd hynaf (15 ac 16 oed) fod wedi defnyddio e-sigarêts ar ryw adeg na bod wedi defnyddio tybaco ar ryw adeg.

²³⁸ Llywodraeth Cymru. Polisiau E-sigarêts: arolwg o ysgolion yng Nghymru. 2014.

<http://gov.wales/statistics-and-research/e-cigarette-policies-surveys-schools-workplaces/?skip=1&lang=cy>

²³⁹ 'Electronic-cigarette use among young people in Wales: evidence from two cross-sectional surveys.' Dr Graham Moore et al. Cyhoeddwyd 15 Ebrill 2015.

<http://bmjopen.bmj.com/content/5/4/e007072>

²⁴⁰ Electronic cigarette use and conventional cigarette use among US adolescents: a cross-sectional study. Dutra a Glantz. JAMA Pediatr. doi:10.1001/pediatrics.2013.5488. Cyhoeddwyd ar-lein 6 Mawrth 2014.

²⁴¹ Intentions to smoke cigarettes among never-smoking U.S. middle and high school electronic cigarette users, National Youth Tobacco Survey, 2011-2013. Bunnell et al. Nicotine Tob Res (2015) 17 (2): 228-235. doi: 10.1093/ntr/ntu166 Cyhoeddwyd ar-lein am y tro cyntaf: 20 Awst, 2014

<http://ntr.oxfordjournals.org/content/17/2/228>

²⁴² Johnston, L. D., O'Malley, P. M., Miech, R.A., Bachman, J. G., & Schulenberg, J. E. (2015). Monitoring the Future national results on adolescent drug use: Overview of key findings, 2014. Ann Arbor, Mich.: Institute for Social Research, the University of Michigan

²⁴³ <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/exposure-second-hand-smoke-cars-e-cigarette-use-among-children/?skip=1&lang=cy>

²⁴⁴ Children are three times as likely to try e-cigarettes as tobacco products, study finds. Jacqui Wise. Llundain. BMJ 2014;349:g7508 doi: 10.1136/bmj.g7508 (Cyhoeddwyd 5 Rhagfyr 2014)

- Yn gyffredinol, roedd 12.3% o bobl ifanc mewn ysgol uwchradd (11-16 oed) yn dweud eu bod wedi defnyddio e-sigaréts erioed, heb unrhyw wahaniaeth yn ôl rhyw, ethnigrwydd na chyfoeth y teulu. Mae'r diffyg patrwm cymdeithasol hwn yn awgrymu bod posibilrwydd y gallai'r defnydd o e-sigaréts gynyddu, yn annibynnol ar nodweddion economaidd-gymdeithasol neu ddemograffig.
- Gellir cymharu arbrofi ag e-sigaréts gydag arbrofi â thybaco - mae'r ddau'n cynyddu'n raddol wrth fynd yn hŷn. Roedd cyfran y bobl ifanc a oedd erioed wedi defnyddio e-sigarét ac a ddywedodd eu bod yn ysmegu ar hyn o bryd yn cynyddu o 6.9% ymhlith y grŵp 10-11 oed i 42.7% ymhlith y grŵp 15-16 oed.
- O'i gymharu â'r rhai oedd wedi ysmegu tybaco, mae'r rhai nad ydynt wedi ysmegu o gwbl yn llawer llai tebygol o ddweud eu bod wedi defnyddio e-sigaréts. Fodd bynnag, gan fod grŵp y rhai nad ydynt wedi ysmegu o gwbl yn llawer mwy, mewn termau absoliwt roedd yn cynnwys bron cynifer o bobl ifanc a oedd wedi defnyddio e-sigaréts ambell waith â'r grŵp o ysmygwyr, sy'n grŵp llai.
- Roedd y rhai sy'n ysmegu bob wythnos 100 gwaith yn fwy tebygol na'r rhai nad ydynt yn ysmegu i ddweud eu bod yn defnyddio e-sigaréts yn rheolaidd. Roedd y cysylltiad ag e-sigaréts yr un mor gryf rhwng y rhai a oedd yn ysmygwyr ar hyn o bryd a'r rhai a oedd yn dweud eu bod wedi ysmegu ar ryw adeg, sy'n awgrymu nad yw pobl ifanc yn defnyddio e-sigaréts fel dull effeithiol o roi'r gorau i ysmegu. Fodd bynnag mae'n bwysig nodi nad oedd yr ymchwil yn mesur defnydd dyddiol o e-sigaréts.
- Dim ond 1.5% o'r grŵp 11-16 oed oedd yn dweud eu bod yn defnyddio e-sigaréts yn rheolaidd (h.y. defnyddio e-sigarét bob mis o leiaf). Roedd defnydd rheolaidd o e-sigaréts yn fwy tebygol ymysg y rhai a oedd wedi ysmegu canabis.

392. Daeth yr awduron i'r casgliad fod llawer o bobl ifanc (gan gynnwys y rhai nad oeddent wedi ysmegu o gwbl) wedi rhoi cynnig ar e-sigaréts, ond bod defnydd rheolaidd yn llai cyffredin ac yn cael ei gysylltu'n gryf â defnydd o dybaco. Maent yn nodi bod e-sigaréts yn annhebygol o fod yn cyfrannu at ddibyniaeth ar nicotin ymhlith pobl ifanc yn eu harddegau, fel y mae pethau ar hyn o bryd, oherwydd bod cyn lleied yn eu defnyddio'n rheolaidd. Maent yn nodi hefyd, fodd bynnag, bod angen cynnal ymchwil hydredol er mwyn deall sut mae'r defnydd o e-sigaréts yn newid mewn gwahanol grwpiau oedran ac er mwyn deall natur y cysylltiadau amserol rhwng y defnydd o e-sigaréts a thybaco.²⁴⁵

393. Canfu astudiaeth o'r grŵp 14-17 oed yng Ngogledd-orllewin Lloegr gyfrannau sy'n arbrofi ag e-sigaréts (bod wedi rhoi cynnig arnynt neu eu prynu yn yr achos hwn) sy'n ymddangos yn gyson ag astudiaethau eraill â grwpiau oedran tebyg.²⁴⁶

²⁴⁵ Moore G, Hewitt G, Evans J, et al. Electronic-cigarette use among young people in Wales: evidence from two cross-sectional surveys. *BMJ Open* 2015;5: e007072. doi:10.1136/bmjopen-2014-007072 <http://bmjopen.bmj.com/> Yn y wasg

²⁴⁶ Hughes et al. Associations between e-cigarette access and smoking and drinking behaviours in teenagers *BMC Public Health* 2015, 15:244 <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/15/244>

394. Gellid dadlau felly na ddylai'r ffaith fod pobl ifanc yn arbrofi ag e-sigaréts fod yn achos pryder, gan ei fod ffordd fwy diogel na thybaco i bobl ifanc arbrofi. Mae peth ymchwil yn awgrymu bod e-sigaréts yn fwy diogel nag ysmegu tybaco²⁴⁷; fodd bynnag, mae astudiaethau eraill wedi dangos bod gwenwynau sy'n bresennol mewn sigaréts confensiynol hefyd i'w cael mewn e-sigaréts²⁴⁸.

395. Canfuwyd bod nicotin yn niweidiol i ymennydd sy'n datblygu²⁴⁹. Mae hefyd yn rhwydd mynd yn gaeth i nicotin; mae'r bobl ifanc sy'n fwyaf hawdd eu swyno yn colli rheolaeth dros eu defnydd o dybaco o fewn diwrnod neu ddau i'r adeg y maent yn mewnanadlu sigarét gonfensiynol am y tro cyntaf.²⁵⁰ Mae plant yn eu harddegau cynnar hefyd yn fwy sensitif i nodweddion boddhaus nicotin o'u cymharu ag oedolion.²⁵¹ Gall dibyniaeth ynddi ei hun gael effaith andwyol ar iechyd pobl a'u perthynas ag eraill²⁵². Mae'r rhan fwyaf o e- sigaréts yn cynnwys nicotin²⁵³ ac felly mae'r sawl sy'n eu defnyddio yn agored i nicotin.

396. Mae'r sail dystiolaeth fod e-sigaréts yn peri i bobl ddechrau ysmegu tybaco yn parhau i fod yn gyfyngedig, ond nid oes digon o dystiolaeth ar gael i brofi nad yw hynny'n digwydd. Canfu ymchwil ansoddol a gynhaliwyd yn Swydd Gaer a Glannau Mersi bod rhai pobl ifanc yn eu harddegau hŷn yn cysylltu e-sigaréts ag ymdrechion i roi'r gorau i ysmegu, ond bod pobl ifanc, ar y cyfan, yn gweld e-sigaréts fel cynnyrch ynddynt eu hunain, sy'n awgrymu bod llawer o bobl ifanc yn eu defnyddio er difyrrwch neu er mwyn rhoi cynnig ar rywbeth newydd. Yn ôl yr ymchwil hon, y brif ffactor i bobl ifanc oedd y gwahanol flasau a dyluniad yr e-sigaréts a'r cyfle i ddefnyddwyr addasu eu dyfeisiau a'u gwneud yn rhywbeth personol. Awgrymodd yr awduron y gall e-sigaréts, â'u dyluniadau lliwgar a'u gwahanol flasau, fod yn ffordd fwy hygyrch a deniadol i bobl ifanc arbrofi gyda nicotin os nad ydynt yn hoffi blas na theimlad sigaréts tybaco.²⁵⁴

397. Awgrymodd astudiaeth fach ymhlith merched 11-12 oed yng Ngogledd Cymru fod merched mewn ardaloedd penodol yn gwybod llawer am y gwahanol flasau o e-sigaréts sydd ar gael ac ymhle y gellir eu prynu. Er enghraifft, mewn dau grŵp ffocws yn Wrecsam, roedd y genethod yn siarad am siop pizza sy'n gwerthu e- sigaréts i

²⁴⁷ Electronic cigarettes: review of use, content, safety, effects on smokers and potential for harm and benefit. Hajek et al. *Addiction*. 2014 doi:10.1111/add.12659

²⁴⁸ http://tobaccocontrol.bmj.com/content/23/suppl_2/ii11.full

²⁴⁹ <http://www.surgeongeneral.gov/library/reports/50-years-of-progress/50-years-of-progress-by-section.html>

²⁵⁰ Di Franza J et al (2007). Symptoms of tobacco dependence after brief intermittent use: the development and assessment of nicotine dependence in youth, *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine* 162 (7): 704-710

²⁵¹ The dynamic effects of nicotine on the developing brain. Dwyer, J.B., McQuown, S.C., a Leslie, F.M. (2009) *Pharmacology & Therapeutics*, 122, 125-139.

²⁵² <http://www.nhs.uk/Livewell/addiction/Pages/addictionwhatisit.aspx>

²⁵³ ASH Briefing. Electronic Cigarettes. November 2014. <http://ash.org.uk/information/facts-and-stats/ash-briefings>

²⁵⁴ Hardcastle, K, Hughes, K, Worsley, J, Bennett, A, Ireland, R and Sweeney, S (2014). "Most people I know have got one": Young people's perceptions and experiences of electronic cigarettes. Centre for Public Health ym Mhrifysgol John Moores, Lerpwl.

blant saith oed neu hŷn. Canfu'r ymchwil hefyd fod athrawon mewn ysgol leol yn Wrecsam yn mynd ag e-sigarêts oddi ar blant bob dydd.²⁵⁵

398. Hysbysir bod e-sigarêts ar gael mewn 7,000 gwahanol flas yn y Deyrnas Unedig ar hyn o bryd.²⁵⁶ Defnyddir cynhyrchion tybaco confensiynol â blas yn anghymesur gan bobl ifanc²⁵⁷ a bydd y Gyfarwydddeb Cynhyrchion Tybaco ddiwygiedig (2014/40/EU) yn gwahardd blasau mewn cynhyrchion tybaco am y rheswm hwn. Fodd bynnag, canfu un astudiaeth a oedd yn edrych ar effaith disgrifiadau o'r blasau ar lefelau diddordeb pobl ifanc yn eu harddegau nad oeddent yn ysmygu ac oedolion a oedd yn ysmygu fod y blasau e-sigarêts y rhoddwyd prawf arnynt yn apelio mwy at yr oedolion a oedd yn ysmygu nag at y bobl ifanc yn eu harddegau nad oeddent yn ysmygu. Er hyn, roedd y diddordeb mewn blasau yn isel ymhlith y ddau grŵp.²⁵⁸

399. Canfu'r ail adroddiad ar Newidiadau yng Nghysylltiad Plant â Mwg Tybaco yn yr Amgylchedd" (CHETS Cymru 2)²⁵⁹ fod rhywfaint o awgrym y gallai'r defnydd o e-sigarêts fod yn gysylltiedig â bwriadau gwrthysmygu gwannach, yn benodol:

- Ymysg y plant nad oeddent yn ysmygu a ddywedodd eu bod wedi defnyddio e-sigarét, nododd 14% efallai y byddent yn dechrau ysmygu o fewn y ddwy flynedd nesaf (o'i gymharu â 2% o'r rhai nad oeddent wedi defnyddio e-sigarét), ac
- Er mai ychydig o blant a ddywedodd y byddant yn ysmygu o fewn dwy flynedd, roedd y plant a oedd wedi defnyddio e-sigarét yn llawer llai tebygol o ddweud na fyddant yn bendant yn ysmygu, ac yn fwy tebygol o ddweud efallai y byddent.

400. O ran y cwestiwn a yw e-sigarêts yn arwain at ysmygu, mae Cyfadran Iechyd y Cyhoedd y Deyrnas Unedig wedi dweud: "*No longitudinal studies in the UK have examined whether electronic cigarettes serve as 'gateways' to future tobacco use. These data are urgently required. Until then, the precautionary principle suggests it would be rash to dismiss the worrying trends in US children.*"

401. Canfu un astudiaeth y gallai e-sigarêts hwyluso'r defnydd parhaol o nicotin. Canfu astudiaeth o fwy na 75,000 o bobl ifanc yn eu harddegau yn Korea²⁶⁰ fod

²⁵⁵ Evans, K. (2014). Smoking in girls aged 11-12 years in North Wales. Social Change UK ac Iechyd Cyhoeddus Cymru.

²⁵⁶ Sefydliad Iechyd y Byd. (2014) Electronic nicotine delivery systems. FCTC/COP/6/10 rev.1. Adroddiad ar gyfer Cynhadledd Partïon Confensiwn Fframwaith Sefydliad Iechyd y Byd ar Reoli Tybaco, Chweched Sesiwn 13-18 Hydref 2014. [Ar-lein]. Ar gael yn: http://apps.who.int/gb/fctc/PDF/cop6/FCTC_COP6_10Rev1-en.pdf

²⁵⁷ E-Cigarettes A Scientific Review. Rachel Grana, PhD, MPH; Neal Benowitz, MD; Stanton A. Glantz, PhD http://circ.ahajournals.org/content/129/19/1972.full?ijkey=d28c5d971050a38249828b4dc44736615120eb97&keytype=tf_ipsecsha

²⁵⁸ The impact of flavour descriptors on non-smoking teens' and adult smokers' interest in electronic cigarettes. Shiffman et al. 2014. Nicotine Tob Res (2015) doi: 10.1093/ntr/ntu333. <http://ntr.oxfordjournals.org/content/early/2015/01/06/ntr.ntu333.short?rss=1>

²⁵⁹ <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/exposure-secondhand-smoke-cars-ecigarette-use-among-children/?skip=1&lang=cy>

cysylltiad cryf rhwng y defnydd o e-sigarêts ac ysmygu sigarêts, ac ysmygu trymach, a bod y rhan fwyaf o'r defnyddwyr e-sigarêts yn eu defnyddio yn ogystal â sigarêts yn hytrach nag fel dewis arall yn lle sigarêts confensiynol.

Mewnanadlu anwedd e-sigarêts pobl eraill

402. Gallai'r ffaith bod pobl yn llai agored i fewnanadlu anwedd pobl eraill gyflwyno buddiannau i iechyd. Nododd Canolfan Ymchwil Canser yr Almaen yn 2014 yn eu hatodiad ar e-sigarêts²⁶¹ fod sawl astudiaeth newydd yn cadarnhau bod y defnydd o e-sigarêts mewn ystafelloedd da do yn amharu ar ansawdd yr aer, er i raddau llawer llai na sigarêts confensiynol. Mae rhai astudiaethau'n awgrymu y gallai gronynnau o aerosol e-sigarêts gael eu gadael yn ddwfn yn yr ysgyfaint a chyfiawnhau pryderon ynglŷn ag iechyd. Awgrymodd un astudiaeth y cyfeiriwyd ati yn yr atodiad hwn na ddylai anwedd pobl eraill fod yn destun pryder ynglŷn ag iechyd, gan nad yw lefelau'r sylweddau peryglus posibl mewn aerosol e-sigarét ar lefel a fyddai'n cyfiawnhau pryder ynglŷn ag iechyd yn ôl y safonau a ddefnyddir i sicrhau diogelwch gweithleoedd. Mae hyn yn dilyn canfyddiadau cyffelyb mewn dau adolygiad arall^{262, 263} ar ddiogelwch e-sigarêts, a ganfu fod lefelau'r llygryddion mewn anwedd e-sigarêts yn llawer is nag mewn mwg sigarêts.

403. Fodd bynnag, mae Canolfan Canser yr Almaen yn haeru ei bod yn ddadleuol, am nifer o resymau, defnyddio terfynau tocsicoleg ar gyfer mewnanadlu anwedd yn oddefol. Yn gyntaf, o ran sylweddau sy'n achosi neu'n tueddu i achosi canser, ni ellir pennu terfynau uchaf a nodi y byddai'r sylweddau hyn yn ddiogel o dan y trothwyon hynny. Yn ail, mae gwerthoedd trothwy wedi eu pennu ar gyfer sylweddau unigol ac ni ellir eu defnyddio ar gyfer cymysgedd o wahanol sylweddau fel sydd mewn aerosol e-sigarét. Yn drydydd, mae gwerthoedd trothwy yn asesu'r effeithiau ar iechyd o fod yn agored i lawer mwy o'r sylwedd mewn gweithleoedd yn gyffredinol; nid ydynt yn ystyried yr effaith ar grwpiau sensitif, megis pobl ag alergedd, pobl sy'n dioddef o glefyd cronig na phlant. Yn bedwerydd, mae mewnanadlu anwedd yn wirfoddol yn wahanol iawn i fod yn agored i sylweddau yn anfwriadol mewn gweithleoedd.

Awdurdodau lleol

404. Un o brif fanteision Opsiwn 3 fyddai cefnogi'r broses o orfodi'r gofynion di-fwg presennol. Mae sawl erlyniad o dan y gofynion di-fwg wedi bod yn aflwyddiannus am i'r diffynnydd honni ei fod yn defnyddio e-sigarét ar yr adeg berthnasol, yn hytrach nag ysmygu. Byddai Opsiwn 3 yn ei gwneud yn drosedd ysmygu neu ddefnyddio e-sigarét mewn man cyhoeddus neu weithle di-fwg. Byddai manteision i dimau

²⁶⁰ Lee, S. et al. (2014). "Electronic cigarette use among Korean adolescents: a cross-sectional study of market penetration, dual use, and relationship to quit attempts and former smoking" yn y Journal of Adolescent Health 2014; 54(6), tud.684-690.

²⁶¹ Electronic Cigarettes – An Overview – Atodiad Mawrth 2014. RHifyn 19. German Cancer Research Center, Heidelberg. DKFZ. Red Series Tobacco Prevention and Tobacco Control.

²⁶² Electronic cigarettes: review of use, content, safety, effects on smokers and potential for harm and benefit. Hajek et al. 2014. Addiction, 109, 1801–1810 doi:10.1111/add.12659

²⁶³ Safety evaluation and risk assessment of electronic cigarettes as tobacco cigarette substitutes: a systematic review. Farsalinos a Polosa. Therapeutic Advances in Drug Safety. Ebrill 2014; 5(2): 67–86. doi: 10.1177/2042098614524430 <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4110871/>

gorfodi'r awdurdodau lleol hefyd sydd, yn y sefyllfa bresennol, yn gorfod darparu cyngor fesul achos ar y defnydd o e-sigaréts mewn mangreoedd. Mae hyn yn cymryd llawer o amser ac amlinellir y costau ar gyfer ymholiadau o'r fath o dan Opsiwn 1. Byddai'r bwriad o gysoni gofynion i wahardd e-sigaréts â'r gofynion di-fwg presennol yn gwneud y gyfraith yn syml ac yn hawdd ei gweithredu, ei deall, a'i gorfodi ar gyfer mangreoedd, aelodau o'r cyhoedd ac awdurdodau lleol.

Mannau cyhoeddus a gweithleoedd

405. Byddai sefydliadau sydd eisoes wedi penderfynu cyfyngu ar y defnydd o e-sigaréts yn eu mangreoedd yn elwa, gan y byddai eu polisïau yn cael eu hategu gan ddeddfwriaeth, a byddid yn ymdrin â'u pryderon ynghylch gorfodi'r ddeddfwriaeth ddi-fwg bresennol yn y ffordd fwyaf effeithiol.

406. Mae'r dystiolaeth yn esblygu'n gyson ynglŷn â'r manteision posibl o ran iechyd sy'n gysylltiedig â defnyddio e-sigaréts fel ffordd o roi'r gorau i ysmegu, a'r peryglon sy'n gysylltiedig â'r defnydd ohonynt ymhlith pobl ifanc ac i'r rhai sydd o gwmpas y defnyddiwr. Byddai sefydliadau sy'n ansicr ar hyn o bryd a ddylent gyfyngu ar y defnydd o e-sigaréts yn eu mangreoedd, o bosibl oherwydd bod y materion yn gwrthddweud ei gilydd, yn elwa ar beidio â gorfod ystyried y cwestiwn hwn eu hunain. Byddai sefydliadau sydd eisoes wedi rhoi cyfyngiadau gwirfoddol ar waith ar y defnydd o e-sigaréts yn eu mangreoedd yn elwa ar beidio â gorfod adolygu eu polisïau'n rheolaidd. Er y byddai angen adolygu canllawiau Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru o dro i dro o bosibl, er mwyn cynnwys y dyfeisiau newydd sy'n cyrraedd ar y farchnad er enghraifft, ni fyddai hwn yn adolygiad rheolaidd ac ni fyddai angen i fangreoedd di-fwg dreulio llawer o amser yn ei ystyried. Yn seiliedig ar y costau a amcangyfrifir o dan Opsiwn 2 ar gyfer adolygu polisïau presennol ar e-sigaréts o'u cymharu â chanllawiau Llywodraeth Cymru, amcangyfrifir y gallai sefydliadau sydd eisoes wedi sefydlu polisïau ar y defnydd o e-sigaréts, arbed hyd at £2,320,200 bob tair blynedd. Mae'r arbedion potensial hyn wedi eu rhannu'n gyfartal dros dair blynedd o 2018/19, sef £773,400 y flwyddyn.

Tabl 7.13: Arbedion cost i fangreoedd sydd eisoes wedi sefydlu polisïau ar y defnydd o e-sigaréts

Math o sefydliad	Arian a arbedir (£)
Sefydliadau'r sector cyhoeddus	9,200
Ysgolion	26,700
Sector preifat: cyflogwyr mawr	74,300
Sector preifat: Busnesau Bach a Chanolig	2,210,000
Yr holl sefydliadau	2,320,200

407. Fe allai cyflogwyr arbed costau mewn ffyrdd eraill. Awgrymodd yr American Industrial Hygiene Association yn 2014 yn y Papur Gwyn 'Electronic Cigarettes in the Indoor Environment': *"if e-cigarettes are not regulated in public places, contaminants produced by them in the ambient air may keep customers away. At this point, most Americans would not want to be an airplane passenger or be eating in a restaurant where traditional cigarette smoking is freely permissible. If e-cigarettes are not regulated in workplaces, the real and/or perceived effects will likely result in lost productivity, comparable to the lost productivity associated with poor indoor environmental quality."*²⁶⁴

408. Mae'r Gwasanaeth Cynghori, Cymodi a Chyflafareddu (ACAS) yn cynnig arweiniad tebyg i gyflogwyr ar y defnydd o e-sigarêts yn y gweithle. Mae ACAS yn awgrymu y gallai cyflogwyr ddymuno ystyried a yw dyfeisiau o'r fath yn debygol o anesmwytho gweithwyr eraill, yn enwedig os ydynt yn feichiog neu'n ceisio rhoi'r gorau i ysmegu eu hunain - neu a yw eu defnyddio dan do yn cyd-fynd â delwedd broffesiynol y sefydliad, yn enwedig os yw cleientiaid neu aelodau o'r cyhoedd yn debygol o ddod i'r gweithle. Mae ei arweiniad hefyd yn awgrymu y cydnabyddir ar y cyfan bod ysmegu bellach yn cael ei gysylltu ag amserau seibiant yn hytrach nag amser gwaith ers i'r gwaharddiad ar ysmegu ddod i rym. O ganlyniad, gallai cyflogwyr fod yn amharod i ganiatáu e-sigarêts mewn amgylchedd gwaith ac efallai ei bod yn well ganddynt ymdrin â hwy yn union yr un modd â sigarêts confensiynol.²⁶⁵

409. Mae'n bosibl felly y byddai cyflogwyr yn arbed costau o ran cysylltiadau cyhoeddus a chynhyrchiant staff yn sgil gwaharddiad ar e-sigarêts. Fodd bynnag, ni ellir mesur yr arbedion cost posibl hyn. Gellid sicrhau'r manteision hyn hefyd o dan Opsiwn 2 ond ni fyddai mor hawdd eu cyflawni gan na fyddent yn cael eu hategu gan ddeddfwriaeth.

Tabl 7.14: Crynodeb o'r arbedion cost sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 3

Sector	Blwyddyn				
	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Awdurdodau Lleol					
Ymdrin ag ymholiadau / achosion	1,200	1,500	1,900	2,300	2,700
Cyfanswm yr arbedion i awdurdodau lleol	1,200	1,500	1,900	2,300	2,700
Mannau Cyhoeddus a Gweithleoedd					
Adolygu polisïau	0	0	773,400	773,400	773,400

²⁶⁴ 'White Paper: Electronic Cigarettes in the Indoor Environment.' American Industrial Hygiene Association. Hydref 19, 2014.

²⁶⁵ <http://www.acas.org.uk/index.aspx?articleid=4391>

yn unol â'r canllawiau					
Cyfanswm yr arbedion i fannau cyhoeddus a gweithleoedd	0	0	773,400	773,400	773,400
Cyfanswm yr arbedion	1,200	1,500	775,300	775,700	776,100

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

410. Nid yw Opsiwn 1 yn bodloni'r amcan polisi ac mae'n parhau â'r arfer presennol.

411. Gallai Opsiwn 2 annog rhai sefydliadau i gymryd camau i gyfyngu ar y defnydd o e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd. Fodd bynnag, o ystyried yr amcangyfrif bod rhwng traean a hanner y mangreoedd eisoes wedi gweithredu, ni ddisgwylir i lawer iawn o sefydliadau eraill weithredu'n wirfoddol, yn enwedig o ystyried bod cynlluniau eraill a chynghor eisoes ar gael. Yn ogystal, derbynnir mai adnoddau cyfyngedig sydd gan fusnesau bach a chanolig i roi ymyriadau ar waith²⁶⁶ a'u bod yn llai tebygol o gymryd camau gwirfoddol. O ganlyniad, ni ddisgwylir i Opsiwn 2 gael effaith fawr o ran bodloni'r amcanion polisi.

412. Opsiwn 3 yw'r opsiwn a ffefrir, gan ei fod yn bodloni'r amcan polisi o atal e-sigaréts rhag tanseilio'r gofynion di-fwg presennol. Trwy ddarparu mwy o eglurder a sicrwydd mewn deddfwriaeth, gellid cael gwared â'r dryswch ar hyn o bryd ynglŷn ag ymhle y ceir ac na cheir defnyddio e-sigaréts.

413. Mae Opsiwn 3 hefyd yn cyd-fynd ag agwedd Llywodraeth Cymru o geisio atal niwed i iechyd y gellid ei osgoi, trwy leihau'r risg y bydd ymddygiadau ysmygu'n dod yn beth normal unwaith eto, yn ogystal â'r risg y gallai'r defnydd o e-sigaréts arwain at ysmygu tybaco, yn enwedig ymysg plant a phobl ifanc. Byddai'r mesur hwn yn ategu mesurau deddfwriaethol eraill sydd yn yr arfaeth, gan gynnwys cyflwyno oed gwerthu ar gyfer e-sigaréts a chynhyrchion nicotin eraill²⁶⁷.

414. Amcangyfrifir y rhoddir blwyddyn yn ychwanegol, ar gyfartaledd, i bob unigolyn y llwyddir i'w atal rhag dechrau ysmygu.²⁶⁸ Rhoddir gwerth o £60,000 y pen ar y flwyddyn ychwanegol hon.²⁶⁹ Gan ddefnyddio'r ffigyrau cyfanredol ar gyfer

²⁶⁶ WILLIAMS, S.J. and SNOW, D.M. (2012) Promoting health in small and medium-sized enterprises. *Journal of Small Business and Enterprise Development*. 19 (4). p.729-744.

²⁶⁷ <https://www.gov.uk/government/consultations/nicotine-inhaling-products-introducing-a-minimum-age-of-sale>

²⁶⁸ Age of Sale for Nicotine Inhaling Products: Impact Assessment. <https://www.gov.uk/government/consultations/nicotine-inhaling-products-introducing-a-minimum-age-of-sale>

²⁶⁹ Rhoddir gwerth o £60,000 i flwyddyn bywyd wedi'i haddasu yn ôl ansawdd. Pan nad yw amcangyfrifon blwyddyn bywyd wedi'i haddasu yn ôl ansawdd ar gael ac yn briodol, defnyddir y gwerth hwn ar gyfer Blynnyddoedd Bywyd. Mae hyn yn gyson â phrasiad tebyg ar gyfer polisiâu sy'n lliniaru'r risg o farwolaeth neu afiachusrwydd gan adrannau eraill o'r Llywodraeth, ar sail astudiaethau

costau ac arbedion, byddai angen i Opsiwn 3 atal o leiaf 36 ac uchafswm o 237 o bobl rhag dechrau ysmegu tybaco dros y cyfnod o bum mlynedd i'r mesur hwn fod yn niwtral o ran cost.

415. Fel y canfuwyd yn y dadansoddiad, mae risg y bydd canlyniadau anfwriadol yn deillio o ymestyn y gofynion di-fwg - y risg yn bennaf y bydd y defnydd o gynhyrchion tybaco'n cynyddu. Mae hyn yn rhywbeth y bydd angen ei fonitro'n ofalus.

Cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin (Rhan 2, Pennod 2)

Opsiynau

416. Ystyriwyd pedwar opsiwn:

- Opsiwn 1 - Gwneud dim;
- Opsiwn 2 - Cyflwyno cofrestr wirfoddol o fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin;
- Opsiwn 3 - Cyflwyno cofrestr genedlaethol y mae rhaid i fanwerthwyr gofrestru arni er mwyn gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin, yn ogystal â chyflwyno gwell trefn ar gyfer Gorchmynion Mangre o dan Gyfyngiad. Hwn yw'r opsiwn a ffeirir; ac
- Opsiwn 4 - Cyflwyno cynllun trwyddedu cadarnhaol ar gyfer manwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin.

Opsiwn 1 - Gwneud dim

Disgrifiad

417. Ni fyddai unrhyw newidiadau i'r ddeddfwriaeth bresennol o dan yr opsiwn hwn. Byddai swyddogion safonau masnach lleol yn parhau i fonitro'r ddeddfwriaeth bresennol ynglŷn â thybaco, a byddai angen iddynt fonitro unrhyw ddeddfwriaeth newydd ar gynhyrchion nicotin. Wrth wneud hynny, byddent yn defnyddio gwybodaeth neu ffynonellau data lleol yn unig, heb fod cofrestr genedlaethol ar gael iddynt.

Costau

Llywodraeth Cymru

418. Ni fyddai unrhyw gostau newydd i Lywodraeth Cymru yn deillio o'r opsiwn hwn. Trosglwyddwyd £2 filiwn yn flaenorol i Grant Cynnal Refeniw llywodraeth leol er mwyn cefnogi gweithgareddau gorfodi ynglŷn â thybaco, o ganlyniad i Reoliadau

o'r hyn y mae aelodau'r cyhoedd yn fodlon ei wario ar gyfartaledd i leihau'r risg o farwolaeth iddynt eu hunain neu i wella'u canlyniadau iechyd eu hunain.

Mangreoedd Di-fwg etc. (Cymru) 2007.²⁷⁰ Byddai'r cyllid hwn yn parhau i fod yn rhan o'r Grant Cynnal Refeniw ar gyfer y blynyddoedd i ddod.

Awdurdodau lleol

419. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol i awdurdodau lleol nac adrannau safonau masnach yn deillio o'r opsiwn hwn. Byddai'r cyllid presennol yn parhau i gael ei ddarparu yn rhan o'r Grant Cynnal Refeniw i gefnogi gweithgareddau gorfodi.

Manwerthwyr

420. Ni fyddai manwerthwyr yn wynebu unrhyw gostau newydd oherwydd yr opsiwn hwn. Efallai y byddai rhai costau yn parhau yn sgil dirwyon yn ymwneud â pheidio â chydymffurfio â deddfwriaeth sy'n bodoli, ond byddai'r costau hynny eisoes yn bodoli. Yn 2013/14, talodd manwerthwyr gyfanswm o £1,500 o ddirwyon mewn perthynas â gwerthu tybaco i unigolion o dan oed.

Manteision

421. Mae'r opsiwn hwn yn cynnal y sefyllfa polisi presennol, ac fel y cyfryw, ni fyddai unrhyw fanteision ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn.

Opsiwn 2 – Cyflwyno cofrestr wirfoddol ar gyfer manwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin

Disgrifiad

422. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu datblygu cofrestr genedlaethol wirfoddol o fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin. Gallai hon gael ei chynnal gan awdurdod lleol arweiniol neu gorff arall. Byddai manwerthwyr sy'n gwerthu'r cynhyrchion hyn yn dewis cofrestru eu mangreoedd. Byddai'r data ar gael i swyddogion safonau masnach, a byddai'r data hyn yn darparu peth gwybodaeth am fanwerthwyr yn eu hardal sy'n gwerthu'r cynhyrchion hyn. Gan mai cofrestr wirfoddol fyddai hon, ni fyddai unrhyw ffi gofrestru i fanwerthwyr.

Costau

Llywodraeth Cymru

423. Byddai cost gychwynnol ar gyfer datblygu'r gofrestr. Byddai'n cael ei datblygu a'i chynnal ar-lein, gyda ffurflen gais ar-lein ar gyfer y manwerthwyr. Gallai Llywodraeth Cymru gaffael y gwaith o ddatblygu'r gofrestr neu gallai awdurdod lleol arweiniol ymgymryd â'r gwaith. Amcangyfrifir mai oddeutu £26,900 fyddai costau datblygu'r gofrestr, yn seiliedig ar wybodaeth o'r Alban (lle y mae cofrestr statudol wedi ei sefydlu). Byddai'r costau hyn yn cael eu rhannu rhwng 2016/17 (£21,500) a

²⁷⁰ Daeth Rheoliadau Mangreoedd Di-fwg etc. (Cymru) 2007 (O.S. Rhif 2007/787 (Cy.68)) i rym ar 2 Ebrill 2007.

2017/18 (£5,400). Byddai ffurflen gais bapur wrth gefn hefyd yn cael ei datblygu ar gyfer manwerthwyr na allent, o bosibl, gael gafael ar y fersiwn ar-lein, a byddai hynny'n cael ei gynnwys yn y costau datblygu hyn.

424. Yn ogystal, byddai angen peth amser staff i gaffael a rheoli'r contract trwy gydol ei ddatblygiad. Amcangyfrifir y byddai hyn yn cymryd oddeutu tair wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn, gan gostio oddeutu £2,800.²⁷¹ Byddai'r costau hyn yn cael eu rhannu rhwng 2016/17 (£2,200) a 2017/18 (£600).

425. Yn ychwanegol at y costau datblygu, byddai costau parhaol TGCh ar gyfer y brif gronfa ddata. Byddai'r rhain yn cynnwys, er enghraifft, storfeydd wrth gefn rhag colli data, costau gweinydd a chostau ar gyfer datrys problemau technegol. Disgwylir y byddai'r costau blynyddol hyn yn oddeutu £10,000, yn seiliedig ar wybodaeth o'r Alban. Byddai'r gost flynyddol hon yn cael ei hysgwyddo o 2018/19 ymlaen.

426. Er mwyn cefnogi'r broses o lansio cofrestr wirfoddol, byddai hefyd angen cael rhywfaint o gyhoeddusrwydd yn ystod y cyfnod cychwynnol i godi ymwybyddiaeth ac annog manwerthwyr i gofrestru. Disgwylir y byddai'r rhan fwyaf o'r cyhoeddusrwydd hwn yn cael ei greu trwy straeon newyddion rhad ac am ddim yn y wasg, yn ogystal â thrwy rwydweithiau rhanddeiliaid (er enghraifft, safonau masnach, y trydydd sector a grwpiau sy'n cynrychioli'r sector manwerthu). Disgwylir y byddai angen oddeutu chwe wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch ar gyfer hyn, a byddai hynny'n cyfateb i oddeutu £5,500²⁷². Byddai'r costau hyn yn cael eu rhannu rhwng 2016/17 (£2,800) a 2017/18 (£2,700).

427. Byddai hefyd angen neilltuo peth adnodd staff i reoli a monitro'r gofrestr, yn ogystal â chofnodi unrhyw ffurflenni cofrestru papur a dderbynnir gan fanwerthwyr. Oherwydd mai cofrestr wirfoddol fyddai hon, mae'n anodd barnu faint o'r 8,225²⁷³ o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin a fyddai'n cofrestru, ac o ganlyniad, faint o amser staff y byddai hyn yn ei gymryd. O ystyried y ganran isel a ymunodd â'r Cynllun Achredu Landlordiaid²⁷⁴ (0.02%), sef cynllun cofrestru gwirfoddol, amcangyfrifir y byddai angen swydd 1.0 Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn ar gyfer rheoli'r gofrestr gan y byddai'r swyddog hwn hefyd yn cyfrannu at annog manwerthwyr i gofrestru er mwyn i gynifer gofrestru ag y bo modd. Disgwylir y byddai'n cymryd mwy o amser i annog manwerthwyr i ymuno â chofrestr wirfoddol na chofrestr statudol. Oddeutu £40,600 fyddai cost y swydd yn y flwyddyn gyntaf (2017/18). Yn ogystal, byddai rhywfaint o gostau cymorth staff ar gyfer gweinyddu'r gofrestr. Disgwylir y byddai hyn yn cymryd amser 0.1 swyddog Cymorth Tîm cyfwerth ag amser llawn y flwyddyn, sy'n cyfateb i oddeutu £2,600. Yn seiliedig

²⁷¹ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru.

²⁷² Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru.

²⁷³ Mae'r ffigur hwn wedi ei seilio ar oddeutu 6,525 o fanwerthwyr tybaco (addaswyd o ddata'r Alban a ddarparwyd yn yr Enhanced Tobacco Sales Enforcement Programme Report 2010-14 a luniwyd gan Safonau Masnach yn yr Alban) ac ar amcangyfrif o 1,700 o fanwerthwyr cynhyrchion nicotin (dim data dibynadwy ar gael).

²⁷⁴ Memorandwm Esboniadol Bil Tai (Cymru). Llywodraeth Cymru Tachwedd 2013

[http://www.assembly.wales/laid%20documents/pri-ld9784-em-r%20-%20explanatory%20memorandum%20housing%20\(wales\)%20bill/pri-ld9784-em-r-w.pdf](http://www.assembly.wales/laid%20documents/pri-ld9784-em-r%20-%20explanatory%20memorandum%20housing%20(wales)%20bill/pri-ld9784-em-r-w.pdf)

ar y tybiaethau hyn, disgwylir y byddai cyfanswm y costau staff yn cyfateb i oddeutu £43,200 ar gyfer y 12 mis cyntaf (2017/18).

428. Mae'n debyg y byddai angen llai o amser i reoli a gweinyddu'r gofrestr dros amser. Amcangyfrifir y byddai angen 0.2 Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn, erbyn 12 mis ar ôl y lansiad, i reoli'r gofrestr a pharhau i weithio gyda manwerthwyr i annog mwy ohonynt i gofrestru. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu £8,100 y flwyddyn. Byddai hefyd angen cymorth gweinyddol parhaus, ond byddai'n debygol o leihau i 0.05 swyddog Cymorth Tîm cyfwerth ag amser llawn, sy'n cyfateb i gost flynyddol o £1,300. Mae'n debygol y byddai'r rhan fwyaf o'r manwerthwyr wedi ymuno â'r gofrestr yn ystod y cyfnod cychwynnol, gyda chanran isel yn unig yn ymuno ar ôl hynny. Byddai hyn yn lleihau'r costau staff blynyddol i oddeutu £9,400 o 2018/19 ymlaen.

429. Byddai'r costau staff a amlinellir uchod yn cael eu talu gan Lywodraeth Cymru, neu fel arall, gallai'r gwaith o reoli a gweinyddu'r gofrestr gael ei gyflawni gan gorff allanol (er enghraifft, awdurdod lleol neu gorff arall yn ei rhedeg ar ran Llywodraeth Cymru). Pe byddai corff allanol yn rheoli a gweinyddu'r gofrestr, byddai Lywodraeth Cymru'n darparu arian ar gyfer y costau cysylltiedig.

Awdurdodau lleol

430. Ni fyddai awdurdodau lleol nac adrannau safonau masnach yn wynebu unrhyw gostau ychwanegol yn sgil yr opsiwn hwn. Byddai'r cyllid presennol ar gyfer cyflawni gweithgareddau gorfodi a rhoi cyfarwyddyd a gwybodaeth i fanwerthwyr yn parhau i gael ei ddarparu trwy'r Grant Cynnal Refeniw. Gan y byddai'r gofrestr yn un wirfoddol, ni fyddai unrhyw drosedd newydd yn cael ei chysylltu â hi, ac o ganlyniad, ni fyddai unrhyw gostau gorfodi ychwanegol.

Manwerthwyr

431. Ni fyddai manwerthwyr yn wynebu unrhyw gostau cofrestru yn sgil yr opsiwn hwn, ar wahân i'r amser y byddai'n ei gymryd i'r staff ystyried cofrestru a chyflawni'r dasg o gofrestru. Y bwriad fyddai cadw'r broses gofrestru mor syml â phosibl, a defnyddio dull tebyg i'r un a geir yn yr Alban²⁷⁵

432. Mae'n bosibl y byddai manwerthwyr yn wynebu rhywfaint o gostau am yr amser y byddai staff yn ei dreulio'n ystyried a ydynt eisiau ymuno â'r gofrestr wirfoddol. Yn seiliedig ar gyflog manwerthwyr sy'n gwerthu tybaco/cynhyrchion nicotin o £11.90 yr awr^{276,277}, amcangyfrif bod oddeutu 3,290 o fusnesau unigol yn gweithredu fel 8,225 manwerthwr tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru (tybir y byddai penderfyniad yn cael ei wneud yn ganolog gan fusnes yn hytrach nag yn unigol gan bob safle manwerthu), a thybiaeth y byddai'r camau uchod yn cymryd oddeutu awr, byddai'n costio oddeutu £39,200 i fanwerthwyr yn 2017/18. Byddai'r

²⁷⁵ Cofrestr Manwerthwyr Tybaco'r Alban <http://www.tobaccoregisterscotland.org/> cyrchwyd Ionawr 2015.

²⁷⁶ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Managers and Directors in Wholesale and retail). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/reference-tables.html?edition=tcn%3A77-337425>

²⁷⁷ Mae cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

union gost yn amrywio yn ddibynnol ar yr amser a dreulir gan fanwerthwyr yn ystyried a ddylent ymuno â'r gofrestr ai peidio.

433. Amcangyfrifir mai oddeutu pum i ddeg munud a gymerai i'r staff lenwi ffurflen gais i gofrestru un fangre, a munud neu ddwy ar gyfer pob mangre ychwanegol. Mae costau staff wedi eu hamcangyfrif ar ben uchaf yr amrediad hwn gan ddefnyddio'r un tybiaethau ag a ddefnyddir uchod.

434. Fel y nodwyd uchod mae oddeutu 3,290 o fusnesau sy'n gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru. Rhagwelir y byddai'n costio oddeutu £6,500 mewn amser staff i'r busnesau hyn lenwi ceisiadau, gan dreulio 10 munud ar bob un. Byddai angen llenwi ceisiadau sy'n cymryd dwy funud yr un wedyn ar gyfer y 4,935 manwerthwr arall, a fyddai'n costio oddeutu £2,000. Cyfanswm y gost i fanwerthwyr felly am lenwi ceisiadau fyddai £8,500.

435. Gan y byddai'r opsiwn hwn yn cyflwyno cofrestr wirfoddol, mae'n annhebygol y byddai pob manwerthwr yn cofrestru. Pe byddai canran debyg o fanwerthwyr yn cofrestru ag ar gyfer y Cynllun Achredu Landlordiaid, 0.02% yn unig o'r manwerthwyr tybaco a fyddai'n cofrestru, sy'n cyfateb i oddeutu 165 o fanwerthwyr. Byddai hyn yn lleihau cyfanswm y gost ar gyfer manwerthwyr sy'n cofrestru i oddeutu £200²⁷⁸. Byddai Llywodraeth Cymru, awdurdodau lleol a rhanddeiliaid (megis grwpiau cynrychioli manwerthwyr) yn gwneud pob ymdrech i annog manwerthwyr i gofrestru. Amcangyfrifir bod y gost a wynebwr gan fanwerthwyr sy'n cofrestru felly rhwng £200 ac £8,500 yn 2017/18.

436. Oherwydd natur wirfoddol y gofrestr, nid oes modd gwybod sawl manwerthwr yn union fyddai'n cofrestru bob blwyddyn. O'r herwydd, mae'r costau a amlinellir yn y tabl isod yn seiliedig ar amrediad, o amcangyfrif o'r gyfran isaf a fyddai'n cofrestru (0.02% o'r cyfanswm o oddeutu 8,225 o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin) i'r gyfran uchaf (100% o'r cyfanswm o 8,225 o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin). Gan ei bod yn debygol y byddai llai o fanwerthwyr yn ymuno â'r gofrestr bob blwyddyn, mae'r costau staff uchaf i fanwerthwyr wedi eu gostwng £200 y flwyddyn o 2018/19. Mae hyn yn seiliedig ar amcangyfrif bod 165 o fanwerthwyr yn ymuno â'r gofrestr ac nid yw'r rhain felly'n cael eu cynnwys yn yr amrediad yn y flwyddyn ganlynol.

Tabl 7.15 - Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 2

	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Llywodraeth Cymru					
Datblygu'r gofrestr	23,700	6,000	0	0	0
Costau TGCh parhaus	0	0	10,000	10,000	10,000
Cyfathrebu a	2,800	2,700	0	0	0

²⁷⁸ Bil Tai (Cymru), Tachwedd 2013, Llywodraeth Cymru. Cofrestrodd 0.02% o'r landlordiaid a gofrestrwyd o dan Gynllun Achredu Landlordiaid Cymru dros gyfnod o bum mlynedd.

chyhoeddusrwydd					
Costau staff rheolaidd	0	43,200	9,400	9,400	9,400
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	26,500	51,900	19,400	19,400	19,400
Manwerthwyr					
Costau staff ar gyfer cofrestru	0	200 - 8,500	200 - 8,300	200 - 8,100	200 - 7,900
Costau staff ar gyfer ystyried ymuno â'r gofrestr wirfoddol	0	39,200	0	0	0
Cyfanswm y costau i fanwerthwyr	0	39,400 - 47,700	200 - 8,300	200 - 8,100	200 - 7,900
Cyfanswm y costau	26,500	91,300- 99,600	19,600 - 27,700	19,600 - 27,500	19,600 - 27,300

Manteision

437. Byddai cofrestr wirfoddol ar gyfer manwerthwyr cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin yn darparu gwybodaeth ychwanegol i'r awdurdodau lleol am nifer y manwerthwyr yn eu hardal sy'n gwerthu'r cynhyrchion hyn. Byddai'r wybodaeth ychwanegol hon yn cynorthwyo gweithgareddau gorfodi. Fodd bynnag byddai'r manteision yn amrywio yn ôl faint o fanwerthwyr sy'n dewis cofrestru. Pe byddai canran debyg o'r manwerthwyr yn cofrestru â chanran y landlordiaid a ymunodd â Chynllun Achredu Landlordiaid Cymru (0.02%), ychydig iawn o fanteision a fyddai'n deillio o'r wybodaeth a gesglir. Yn ogystal, mae'n rhesymol tybio na fyddai cofrestr wirfoddol o bosibl yn aros yn gyfredol, gan na fyddai cymhelliant i'r manwerthwyr sy'n cofrestru roi gwybod wedi hynny pan fyddai unrhyw fanylion yn newid.

438. Y brif fantais y gellid ei chynnig i fanwerthwyr fyddai bod modd i swyddogion safonau masnach ddosbarthu gwybodaeth a/neu arweiniad iddynt, na fyddent o bosibl yn ei derbyn fel arall, pe byddent yn ymuno â chofrestr wirfoddol genedlaethol.

Opsiwn 3 - Cyflwyno cofrestr genedlaethol y mae'n rhaid i fanwerthwyr gofrestru arni er mwyn gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin, yn ogystal â sefydlu gwell trefn ar gyfer Gorchmynion Mangre o dan Gyfyngiad.

Disgrifiad

439. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu datblygu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin. Gallai awdurdod lleol arweiniol neu gorff arall ei chynnal, gan gyflawni swyddogaeth yr Awdurdod Cofrestru. Byddai'n rhaid i'r manwerthwyr gofrestru pe byddent yn gwerthu unrhyw un o'r cynhyrchion hyn, a byddai'n drosedd eu gwerthu pa na fyddent wedi eu cofrestru. Byddai ffi gofrestru i fanwerthwyr, sef £30 ar gyfer y fangre gyntaf, a £10 ar gyfer pob mangre ychwanegol. Ni fyddai'n ofynnol i'r manwerthwyr ailgofrestru bob hyn a hyn, ond yn hytrach, byddai'n ofynnol iddynt roi gwybod i'r asiantaeth sy'n gyfrifol am gadw'r gofrestr am unrhyw newidiadau perthnasol i'w manylion.

440. Yn ogystal â llunio cofrestr, byddai troseddau ychwanegol yn ymwneud â thybaco yn cael eu hychwanegu at y rhestr gyfredol o droseddau a allai sbarduno awdurdod lleol i gyflwyno cais am orchymyn mangre o dan gyfyngiad. Bwriad hyn fyddai creu cynllun trwyddedu negyddol mwy effeithiol ar gyfer Cymru a fyddai'n atgyfnerthu'r ffaith ei bod yn bwysig i fanwerthwyr gydymffurfio â deddfwriaeth berthnasol. Ystyr trwyddedu negyddol yw bod yr holl fanwerthwyr yn cael gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin oni bai eu bod yn destun Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, a phryd hynny, caiff y caniatâd hwnnw ei ddirymu dros dro. Câi adwerthwr werthu'r cynhyrchion hyn unwaith eto ar ôl i'r Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad ddod i ben.

Costau

Llywodraeth Cymru

441. Byddai cost gychwynnol ynghlwm wrth ddatblygu'r gofrestr. Byddai'r rhain yr un fath â'r rhai a amlinellir o dan Opsiwn 2, sef £23,700 yn 2016/17 a £6,000 yn 2017/18.

442. Er mwyn cefnogi'r broses o lansio'r gofrestr, byddai hefyd angen cael rhywfaint o gyhoeddusrwydd i godi ymwybyddiaeth ac annog manwerthwyr i gofrestru. Disgwylir y byddai'r rhan fwyaf o'r cyhoeddusrwydd hwn yn cael ei greu trwy straeon newyddion rhad ac am ddim yn y wasg, yn ogystal â thrwy rwydweithiau rhanddeiliaid (er enghraifft, safonau masnach, y trydydd sector a grwpiau sy'n cynrychioli'r sector manwerthu). Mae'r dull hwn wedi ei ddefnyddio ar gyfer deddfwriaethau eraill cysylltiedig â thybaco megis y gwaharddiad ar arddangos. Disgwylir y byddai'r costau ar gyfer cyhoeddusrwydd yn debyg i'r rhai hynny a amlinellir o dan Opsiwn 2 h.y. £2,800 yn 2016/17 a £2,700 yn 2017/18.

Awdurdodau lleol

443. Byddai angen adnodd staff ar gyfer rheoli a monitro'r gofrestr yn barhaus. Rhagwelir y gallai 0.5 swyddog gorfodi awdurdod lleol cyfwerth ag amser llawn gyflawni'r swyddogaeth hon ar gyfer yr holl awdurdodau lleol yng Nghymru, am y chwe mis cyntaf, gan leihau i 0.05 swyddog cyfwerth ag amser llawn wedi hynny oherwydd ei bod yn debygol y byddai llawer o ymholiadau'n cael eu derbyn yn y cyfnod cychwynnol. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu £13,200 yn y flwyddyn gyntaf ac yna £2,400 y flwyddyn wedi hynny²⁷⁹. Yn ogystal â rheoli'r gofrestr, byddai angen

²⁷⁹ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

cymorth gweinyddol i gofnodi unrhyw ffurflenni cofrestru papur a monitro'r gofrestr. Rhagwelir y byddai hyn yn gofyn am amser 0.5 swyddog gweinyddol cyfwerth am amser llawn ar gyfer y chwe mis cyntaf, a fyddai'n lleihau wedyn i 0.1 swyddog gweinyddol cyfwerth ag amser llawn. Y rheswm am hyn yw ei bod yn debygol y byddai angen mwy o gymorth gweinyddol ar gyfer y chwe mis cyntaf, gan mai dyma pryd y disgwyli'd derbyn y rhan fwyaf o'r ceisiadau cofrestru. O ganlyniad, disgwylir y byddai'r cymorth hwn yn costio oddeutu £7,700 ar gyfer y flwyddyn gyntaf, gan leihau i oddeutu £2,600 y flwyddyn. Cyfanswm costau staff yr awdurdodau lleol er mwyn rheoli a monitro'r gofrestr felly yw £20,900 yn 2017/18 a £5,000 y flwyddyn yn y blynyddoedd dilynol.

444. Byddai rhai costau TGCh ynghlwm wrth gynnal y gofrestr (er enghraifft, creu storfeydd wrth gefn, a chostau gweinydd), a byddai'r rhain yn union yr un fath â'r rhai a amlinellir o dan Opsiwn 2 (£10,000 y flwyddyn o 2018/19). Gan y byddai awdurdod lleol o bosibl yn cael ei ddynodi fel yr awdurdod cofrestru arweiniol, yr awdurdod lleol sydd â'r cyfrifoldeb hwn a fyddai'n ysgwyddo'r costau. Fodd bynnag, byddai cyfuniad o'r ffioedd cofrestru a godir ar fanwerthwyr a chyllid gan Lywodraeth Cymru yn talu'r costau hyn.

445. Byddai angen paratoi canllawiau hefyd ar gyfer manwerthwyr. Rhagwelir y byddai'r rhain yn cael eu datblygu gan gynrychiolwyr safonau masnach, ac y byddai'n cymryd oddeutu un mis o amser Swyddog Gorfodi Awdurdod Lleol cyfwerth ag amser llawn (yn seiliedig ar 6,000 o eiriau). Byddai hyn hefyd yn cyfateb i £3,800. Yn ogystal â datblygu'r canllawiau, byddai costau'n gysylltiedig â chyfieithu a dylunio. Rhagwelir y byddai'r dylunio a'r cysodi'n costio oddeutu £300. Amcangyfrifir y byddai'r cyfieithu a'r prawfddarlenn yn costio oddeutu £600²⁸⁰. Cyfanswm cost datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau felly fyddai £4,700. Byddai'r gost hon yn cael ei hysgwyddo yn 2016/17.

446. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Rhagwelir y byddai'n cymryd oddeutu un wythnos o amser Swyddog Gorfodi Awdurdod Lleol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £900. Byddai'r dylunio a'r cyfieithu'n costio hanner y costau gwreiddiol, cyfanswm o £500. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad gan mai ar ffurf electronig yn unig y byddai'r ddogfen yn cael ei chynhyrchu. Cyfanswm y gost am bob adolygiad felly fyddai oddeutu £1,400, bob tair blynedd. Byddai'r adolygiad cyntaf yn cael ei gynnal yn 2019/20.

447. Byddai angen cynnal sesiynau hyfforddi yn ystod 2017/18 ar gyfer Swyddogion Gorfodi Llywodraeth Leol, a rhagwelir mai swyddogion safonau masnach fyddai'n eu rhedeg. Byddai pob sesiwn yn parhau am oddeutu hanner diwrnod, a rhagwelir y byddai dwy sesiwn yn cael eu cynnal – un yn y Gogledd a'r llall yn y De. Amcangyfrifir y byddai'r sesiynau hyn yn costio oddeutu £1,200, yn seiliedig ar logi un ystafell a darparu lluniaeth ar gyfer 35 o bobl ar gyfer pob sesiwn. Byddai hefyd angen peth amser staff ar gyfer datblygu a chynnal yr hyfforddiant, a rhagwelir y byddai hynny'n cyfateb i oddeutu pythefnos o amser Swyddog Gorfodi Awdurdod Lleol cyfwerth ag amser llawn, gan gostio oddeutu £1,800 (tybir y bydd y gost o ddatblygu'r hyfforddiant yn cael ei wynebu yn 2016/17). Yn ychwanegol at

²⁸⁰ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y cyfieithu, £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y prawfddarlenn.

gostau cynnal y sesiynau, byddai'r awdurdodau lleol yn wynebu costau yn sgil caniatáu i'r swyddogion gorfodi ddilyn yr hyfforddiant. Amcangyfrifir y byddai hyn yn costio oddeutu £9,200²⁸¹. Amcangyfrifir felly y bydd £10,400 o gostau hyfforddi yn cael eu hwynebu yn 2017/18.

448. Er bod awdurdodau lleol yn derbyn cyllid trwy'r Grant Cynnal Refeniw i orfodi deddfwriaeth sydd eisoes yn bodoli, megis deddfwriaeth ynglŷn ag arddangos cynhyrchion tybaco yn y man gwerthu a deddfwriaeth ynglŷn ag oed gwerthu, nid ydynt yn cael cyllid ar gyfer unrhyw un o'r troseddau sy'n gysylltiedig â chreu'r gofrestr ar gyfer manwerthwyr. Yn yr Alban, yn 2010-11, amcangyfrifwyd bod 19,678 o fanwerthwyr tybaco, ac yn dilyn lansio Cofrestr Manwerthu Tybaco yr Alban, gostyngodd y nifer hwn i 11,114 yn 2012/13. Er y gallai nifer o ffactorau fod wedi cyfrannu at y gostyngiad hwn, mae'n bosibl nad yw rhai manwerthwyr wedi cofrestru. Gallai sefyllfa debyg godi yng Nghymru. O ganlyniad, byddai'n ofynnol i swyddogion safonau masnach ymchwilio i adroddiadau ynglŷn â manwerthwyr sydd heb gofrestru yn gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu ddyfeisiau mewnanadlu nicotin. Yn yr Alban, cyflwynwyd Hysbysiadau Cosb Benodedig i saith manwerthwr oherwydd eu bod yn rhedeg busnes tybaco heb fod wedi eu cofrestru²⁸².

449. Byddai effaith hefyd ar adnoddau staffio yn sgil cynnwys troseddau ychwanegol a allai sbarduno Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, o ganlyniad i fynd â manwerthwyr o flaen y llys i gael Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad. Disgwylir mai ychydig iawn o achosion a fyddai'n mynd gerbron y llys.

Manwerthwyr

450. Gallai manwerthwyr wynebu rhywfaint o gostau yn sgil treulio amser yn ymgyfarwyddo â'r canllawiau a'r ddeddfwriaeth er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r newidiadau. Yn seiliedig ar gyfradd gyflog fesul awr manwerthwyr sy'n gwerthu tybaco (£11.90^{283,284}), yr amcangyfrif bod 3,290 o fusnesau unigol yn cwmpasu'r amcangyfrif o 8,225 o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru, ac y byddai'r camau uchod yn cymryd dwy awr, oddeutu £78,300 fyddai'r costau i'r manwerthwyr yn 2017/18.

451. Er mai'r nod fyddai cadw'r broses gofrestru mor syml â phosibl, fel y broses a ddefnyddir yn yr Alban, byddai rhywfaint o amser staff yn cael ei dreulio'n llenwi ffurflen gais. Disgwylir y byddai'n cymryd oddeutu pum i ddeg munud i gofrestru un fangre, a munud neu ddwy ychwanegol ar gyfer pob mangre ychwanegol. Byddai'r costau hyn yn debyg i'r rhai a amlinellwyd o dan Opsiwn 2. Fodd bynnag, gan y byddai'r gofrestr a gynigir o dan yr opsiwn hwn yn fandadol, cyfrifwyd y costau ar y

²⁸¹ Yn seiliedig ar 5 awr ar gyfradd cyflog o £26.40 yr awr ar gyfer Swyddog Gorfodi Llywodraeth Leol (i gynnwys y sesiwn hyfforddi hanner diwrnod ac amser teithio) i 70 o swyddogion gorfodi fod yn bresennol.

²⁸² Enhanced Tobacco Sales Enforcement Programme Report 2010-14. Safonau Masnach yn yr Alban

²⁸³ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Managers and Directors in Wholesale and retail). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/reference-tables.html?edition=tcm%3A77-337425>

²⁸⁴ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

sail y byddai pob un o'r 8,225 o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin amcangyfrifedig yn cofrestru. Amcangyfrifir y byddai hyn yn costio oddeutu £8,500 i'r sector manwerthu yn 2017/18 (mae hyn yn seiliedig ar lefel uchaf yr amcangyfrif o'r amser y byddai'n ei gymryd i gofrestru yn Opsiwn 2).

452. Yn ychwanegol at yr amser staff a dreulir yn dilyn y broses gofrestru, byddai ffi gofrestru i fanwerthwyr. Cynigir gosod ffi o £30 ar gyfer y fangre gyntaf, a £10 am bob mangre ychwanegol. Amcangyfrifwyd o dan Opsiwn 2 bod 3,290 o fusnesau yn gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru, gan gwmpasu 8,225 o fanwerthwyr. Trwy ddefnyddio'r amcangyfrifon hyn, gellid cyfrifo y byddai'n costio oddeutu £148,100 i'r holl fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin gofrestru. Oherwydd y byddai gan y manwerthwyr chwe mis i gofrestru ar ôl i'r gofrestr ddod yn weithredol, disgwylir y byddai'r costau hyn yn gostwng yn 2017/18. Er bod y ffi gofrestru yn gost i'r manwerthwyr, mae'n ffynhonnell refeniw i'r awdurdod arweiniol a byddai'n cael ei ddefnyddio i dalu am y gwaith cynnal a gweinyddu a'r costau staff.

453. Ni fyddai unrhyw ffi'n cael ei chodi am ailgofrestru nac am ddiwygio manylion manwerthwyr ar y gofrestr. Fodd bynnag, fe fyddai ffioedd yn cael eu codi ar fusnes cofrestredig am ychwanegu mangre arall, neu am wneud cais newydd i gofrestru. Ar ôl cyflwyno'r gofrestr, byddai gan fanwerthwyr cyfredol chwe mis i gofrestru. Ar ôl y cyfnod cychwynnol hwn, yr unig ffioedd a fyddai'n cael eu cynhyrchu fyddai rhai ar gyfer manwerthwyr neu fangreoedd newydd sy'n gwerthu tybaco a/neu gynhyrchion nicotin. Nid oes data ar gael ar faint o fanwerthwyr newydd bob blwyddyn fyddai'n dechrau gwerthu'r cynhyrchion hyn, ond disgwylir na fyddai'r costau hyn yn uchel iawn. Yn yr Alban, mae cyfanswm y manwerthwyr sydd ar y gofrestr tybaco wedi gostwng flwyddyn ar ôl blwyddyn.

454. Gallai manwerthwyr wynebu costau hefyd oherwydd y troseddau newydd a fyddai'n gysylltiedig â'r gofrestr, yn ogystal â throseddau presennol sy'n gysylltiedig â deddfwriaeth arall berthnasol. Byddai'r rhan fwyaf o'r costau sy'n gysylltiedig â'r gofrestr ar ffurf Hysbysiadau Cosb Benodedig, ac o ganlyniad, ni fyddent yn arwain at gostau cyfreithiol ychwanegol oni bai bod manwerthwr yn dewis peidio â thalu cosb yr Hysbysiad Cosb Benodedig neu'n methu â'i thalu. Yn seiliedig ar ddata o'r Alban,²⁸⁵ amcangyfrifir y byddai oddeutu saith Hysbysiad Cosb Benodedig (am redeg busnes tybaco heb fod wedi cofrestru) a dwy ddirwy (am beidio â thalu Hysbysiad Cosb Benodedig) yn cael eu cyflwyno bob blwyddyn. Amcangyfrifir y gallai hyn olygu cyfanswm costau o oddeutu £11,100 i fanwerthwyr. Fodd bynnag, mae'n debygol y byddai'r costau gwirioneddol yn llai, gan y byddai gostyngiad am dalu Hysbysiadau Cosb Benodedig yn gynnar, a gallai'r dirwyon a osodir hefyd fod yn is.

455. Oherwydd y cysylltir troseddau tybaco eraill â'r broses Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, fe allai nifer y manwerthwyr y cyflwynir Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad iddynt gynyddu. Byddai hyn yn eu hatal rhag gwerthu cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin, yn dibynnu ar ba Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad a gyflwynir. Byddai hyn yn effeithio ar eu hincwm posibl, nid yn unig oherwydd na

²⁸⁵ Enhanced Tobacco Sales Enforcement Programme Report 2010-14. Safonau Masnach yn yr Alban

fyddent yn gallu gwerthu'r cynhyrchion hyn, ond hefyd oherwydd y byddai perygl iddynt golli cwsmeriaid cynhyrchion eraill i gystadleuwyr. Yn seiliedig ar ddata o'r Alban²⁸⁶, amcangyfrifir y byddai oddeutu dau gais am Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yn cael eu prosesu bob blwyddyn.

456. Er bod y rhain yn gostau ychwanegol na fyddai manwerthwyr yn Lloegr yn eu hwynebu, mae'n anhebygol y bydd effaith ar allu busnesau i gystadlu oherwydd graddfa'r costau y mae pob busnes yn ei wynebu a'r gweithgaredd cysylltiedig.

Llysoedd

457. Yn seiliedig ar nifer yr achosion sy'n cael eu hatgyfeirio i gael eu herlyn yn yr Alban yn sgil troseddau cysylltiedig â'r gofrestr fanwerthu, amcangyfrifir y byddai pedwar achos yn cael eu hatgyfeirio at y llysoedd yng Nghymru. Am y rheswm hwnnw, effaith fechan iawn a fyddai i'w gweld ar y llysoedd yng Nghymru. Nid oes fframwaith manwl o'r costau wedi cael ei drafod rhwng Llywodraeth Cymru a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder eto, felly nid yw'r costau'n hysbys ar hyn o bryd.

Tabl 7.16 – Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 3

	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Llywodraeth Cymru					
Datblygu'r gofrestr (gan gynnwys costau staff)	23,700	6,000	0	0	0
Cyfathrebu a Chyhoeddusrwydd	2,800	2,700	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	26,500	8,700	0	0	0
Awdurdodau lleol					
Gwaith cynnal a gweinyddu parhaus	0	0	10,000	10,000	10,000
Costau staff	0	20,900	5,000	5,000	5,000
Costau llunio canllawiau	4,700	0	0	1,400	0
Costau hyfforddi	1,800	10,400	0	0	0
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	6,500	31,300	15,000	16,400	15,000
Manwerthwyr					
Costau staff ar gyfer ymgyfarwyddo â'r ddeddfwriaeth newydd	0	78,300	0	0	0
Costau staff ar gyfer	0	8,500	0	0	0

²⁸⁶ Enhanced Tobacco Sales Enforcement Programme Report 2010-14. Safonau Masnach yn yr Alban

ymdrin â chofrestriadau					
Ffioedd cofrestru	0	148,100	0	0	0
Costau yn sgil Hysbysiadau Cosb Benodedig neu ddirwyon ²⁸⁷	0	11,100	11,100	11,100	11,100
Cyfanswm y costau i fanwerthwyr	0	246,000	11,100	11,100	11,100
Cyfanswm y costau	33,000	286,000	26,100	27,500	26,100
Refeniw ffioedd i Awdurdodau Lleol	0	148,100	0	0	0
Cost net	33,000	137,900	26,100	27,500	26,100

458. Nid yw'r ffioedd cofrestru a godir ar fanwerthwyr wedi eu cynnwys yn y gost net gan eu bod yn cael eu defnyddio i dalu rhywfaint o gostau'r awdurdodau lleol. Gan mai dim ond un ffi gofrestru fyddai'n daladwy, byddau refeniw'r awdurdodau lleol o'r ffioedd cofrestru yn 2017/18 yn uwch na chostau gweinyddu'r awdurdodau lleol yn y flwyddyn honno. Byddai unrhyw arian dros ben yn cael ei ddefnyddio i ariannu'r gwaith o gynnal a gweinyddu'r gofrestr yn y blynyddoedd dilynol. Byddai Llywodraeth Cymru'n darparu cyllid ar gyfer unrhyw ddiffyg rhwng y ffioedd a'r costau dros amser.

Manteision

459. Prif fantais gorfodi manwerthwyr i gofrestru fyddai'r ffaith y câi rhestr gynhwysfawr ei chynhyrchu o fanwerthwyr sy'n gwerthu tybaco neu gynhyrchion nicotin. Byddai hyn yn cynorthwyo swyddogion safonau masnach yn eu gweithgareddau gorfodi, er enghraifft mynd i'r afael â manwerthwyr sy'n gwerthu tybaco i unigolion o dan oed.

460. Gellid cefnogi hyn ymhellach drwy ddarparu adnoddau, hyfforddiant a chanllawiau. Pe byddai rhestr gynhwysfawr ar gael o'r holl fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin, byddai swyddogion safonau masnach ac awdurdodau iechyd yn gallu gweithio'n fwy effeithiol i dargedu cyngor, arweiniad ac ymgyrchoedd sy'n berthnasol i'r diwydiannau hyn, gan sicrhau bod pob manwerthwr cofrestredig yn derbyn y wybodaeth hon.

461. Er nad yw cofrestr manwerthwyr, wedi ei hategu gan well proses ar gyfer Gorchmynion Mangre o dan Gyfyngiad, yn debygol o gael yr un effaith â chynllun trwyddedu cadarnhaol, mae ymchwiliwyr wedi dod i'r casgliad mai un o'r

²⁸⁷ Dim ond y troseddau newydd sy'n gysylltiedig â'r gofrestr (neu'r siawns y byddai mwy o Orchmynion Mangre o dan Gyfyngiad yn cael eu cyflwyno yn seiliedig ar y newidiadau a gynigir trwy Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru)) sydd wedi eu cynnwys. Mae'r niferoedd wedi eu seilio ar droseddau yn yr Alban.

strategaethau sy'n fwyaf tebygol o lwyddo i leihau gwerthiannau dan oed yw tynnu trwyddedau'n ôl am dorri'r gyfraith²⁸⁸.

462. Cyn belled â bod y deddfwriaeth yn cael ei gorfodi'n ddigonol, dylai'r Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad ar ei newydd wedd fod yn symbyliad cryf, gan y byddai manwerthwyr yn bryderus ynglŷn â cholli ffynhonnell refeniw bwysig. Byddai manwerthwyr hefyd yn deall y gallent golli eu gallu i werthu'r cynhyrchion hyn pe na byddent yn cydymffurfio â deddfwriaeth tybaco a chynhyrchion nicotin. Gallai hyn arwain at golli refeniw mewn meysydd eraill pe byddai cwsmeriaid yn dewis mynd i rywle arall.

463. Amcangyfrifir bod blwyddyn yn cael ei hychwanegu at fywyd unigolyn, ar gyfartaledd, os llwyddir i'w atal rhag dechrau ysmegu.²⁸⁹ Rhoddir gwerth o £60,000 y pen ar y flwyddyn ychwanegol hon.²⁹⁰ Cost net Opsiwn 3 dros y cyfnod cychwynnol o bum mlynedd yw £241,900; felly er mwyn bod yn niwtral o ran cost, byddai'n rhaid atal tua phedwar o bobl ifanc rhag dechrau ysmegu.

Opsiwn 4 - Cyflwyno cynllun trwyddedu cadarnhaol ar gyfer manwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin

Disgrifiad

464. Byddai'r opsiwn hwn yn cynnwys datblygu cynllun trwyddedu tybaco a chynhyrchion nicotin, a fyddai'n golygu, yn wahanol i Opsiwn 3, y byddai angen i fanwerthwyr gael trwydded cyn gallu gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin. Disgwylir y byddai awdurdod arweiniol yn rheoli'r cynllun trwyddedu ac yn cynnal y gronfa ddata, ond y byddai swyddogion yn ardaloedd pob awdurdod lleol yn adolygu ceisiadau am drwydded neu geisiadau i adnewyddu trwydded. Byddai'r swyddogion lleol hyn hefyd yn gyfrifol am orfodi'r cynllun trwyddedu. Byddai'n rhaid i fanwerthwyr ddangos tystiolaeth o'r modd y maent yn bodloni'r meini prawf sylfaenol er mwyn cael trwydded, a byddai angen i'r dystiolaeth hon gael ei hadolygu cyn i drwydded gael ei dyfarnu. Byddai'n drosedd gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin heb drwydded. Dim ond am flwyddyn y byddai'r drwydded yn ddilys, sy'n golygu y byddai'n rhaid i fanwerthwyr wneud cais i adnewyddu'r drwydded bob blwyddyn, yn debyg i drwydded alcohol y mae'n rhaid ei hadnewyddu bob blwyddyn.

465. O dan yr opsiwn hwn, byddai angen i fanwerthwyr presennol wneud cais am drwydded er mwyn parhau i werthu tybaco a/neu gynhyrchion nicotin, a byddai angen i fanwerthwyr newydd a fyddai'n dymuno gwerthu'r cynhyrchion hyn wneud

²⁸⁸ Licensing of Tobacco Retailers and Wholesalers. Cyhoeddwyd gan The Allen Consulting Group. Rhagfyr 2002

²⁸⁹ Age of Sale for Nicotine Inhaling Products: Impact Assessment.

<https://www.gov.uk/government/consultations/nicotine-inhaling-products-introducing-a-minimum-age-of-sale>

²⁹⁰ Rhoddir gwerth o £60,000 i flwyddyn bywyd wedi'i haddasu yn ôl ansawdd. Pan nad yw amcangyfrifon blwyddyn bywyd wedi'i haddasu yn ôl ansawdd ar gael ac yn briodol, defnyddir y gwerth hwn ar gyfer Blynnyddoedd Bywyd. Mae hyn yn gyson â phrisiad tebyg o bolisïau sy'n lliniaru risg marwolaeth neu afiachusrwydd gan adrannau eraill y Llywodraeth, yn seiliedig ar astudiaethau o'r hyn y mae aelodau o'r cyhoedd ar gyfartaledd yn fodlon ei wario i leihau'r risg o farwolaeth iddynt eu hunain, neu i wella eu canlyniadau iechyd eu hunain.

cais am drwydded hefyd. Y bwriad fyddai cynnwys cyfnod pontio o adeg cychwyn y darpariaethau, er mwyn i fanwerthwyr presennol gael gwneud cais am drwydded. Mae'n debyg mai chwe mis fyddai'r cyfnod pontio, ond byddai'n rhaid trafod pa mor briodol yw hyn gyda'r rhanddeiliaid yr effeithir arnynt yn gyntaf.

Costau

Llywodraeth Cymru

466. Byddai cost gychwynnol ynghlwm wrth ddatblygu elfen TGCh y system drwyddedu. Byddai hyn yn cynnwys cronfa ddata o fanwerthwyr sydd eisoes yn gwerthu tybaco ac sydd wedi cael trwydded, yn ogystal â'r ddarpariaeth ar gyfer gwneud ceisiadau a thalu ar-lein. Disgwylir y byddai'r gronfa ddata hon yn debyg i'r un a ddefnyddid ar gyfer y gofrestr yn Opsiynau 2 a 3, ac felly byddai'r costau yn debyg i'r opsiynau hynny. Byddai hyn yn cyfateb i gostau o £23,700 yn 2016/17 a £6,000 yn 2017/18 i dalu am waith datblygu'r gronfa ddata a chostau staff cysylltiedig.

467. Byddai angen rhybuddio manwerthwyr ynglŷn â'r dyletswyddau statudol newydd a'r hyn y byddai'n ofynnol iddynt ei wneud. Byddai hyn yn cael ei gyflawni trwy erthyglau di-dâl yn y wasg a'r cyfryngau, trwy sianeli cyfathrebu presennol yr awdurdodau lleol (er enghraifft y wefan, rhwydweithiau safonau masnach) a thrwy randdeiliaid. Mae'r dull hwn wedi ei ddefnyddio ar gyfer deddfwriaethau tybaco eraill megis y gwaharddiad ar arddangos. Byddai'r costau hyn yn debyg i'r costau cyfatebol a amlinellwyd o dan Opsiwn 3.

Awdurdodau Lleol

468. Byddai cost yr Opsiwn hwn yn uwch na chost Opsiynau 2 a 3 i'r awdurdodau lleol oherwydd y gofynion cynyddol o dan system drwyddedu. Gallai'r manwerthwyr wneud cais am drwydded trwy'r post neu ar-lein, a'r awdurdodau lleol fyddai'n gyfrifol am gadarnhau bod y manwerthwr yn gymwys a chyhoeddi trwydded. Rhagwelir y byddai'r ffioedd a delir gan fanwerthwyr er mwyn cael trwydded yn talu am rywfaent o'r costau hyn.

469. Amcangyfrifir y byddai angen 22 o Swyddogion Gorfodi Awdurdodau Lleol cyfwerth ag amser llawn er mwyn rheoli cynllun trwyddedu yn 2017/18. Mae'r amcangyfrif hwn yn seiliedig ar yr amser y byddai'n ei gymryd i roi cymorth i fanwerthwyr lenwi cais am drwydded, adolygu ceisiadau am drwydded neu i adnewyddu trwydded, cymryd camau gorfodi o ran troseddau sy'n gysylltiedig â thrwyddedau cynhyrchion tybaco/nicotin, ac adolygu apeliadau. Yn seiliedig ar yr amcangyfrif hwn, rhagwelir y byddai hyn yn costio cyfanswm o £1,019,600 yn y flwyddyn gyntaf.²⁹¹ Byddai angen parhaus am 22 o 0.75 Swyddogion Gorfodi Awdurdodau Lleol i reoli'r cynllun. Byddai hyn yn golygu cost o £764,700 y flwyddyn. Yn ogystal, byddai angen Gweinyddwr cyfwerth ag amser llawn i gefnogi'r cynllun, gan gynnwys monitro'r gronfa ddata, prosesu ceisiadau papur ar y gronfa ddata electronig, cyflwyno trwyddedau a bod yn gyswllt cyntaf i fanwerthwyr. Byddai'r

²⁹¹ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

swydd hon yn cael ei lleoli o fewn yr awdurdod lleol sydd â phrif gyfrifoldeb dros reoli'r cynllun a byddai'n ymdrin â Chymru gyfan. Rhagwelir y byddai hyn yn costio oddeutu £25,700 y flwyddyn.

470. Byddai costau TGCh o £10,000 y flwyddyn, a wynebir o dan Opsiynau 2 a 3 am gynnal y gofrestr, yn cael eu hwynebu o dan yr opsiwn hwn hefyd.

471. Byddai angen llunio canllawiau hefyd i gefnogi cynllun trwyddedu newydd. Er y byddai cynllun trwyddedu yn fwy cymhleth i awdurdodau lleol, rhagwelir y byddai'r canllawiau i fanwerthwyr yn ddim mwy na 6,000 o eiriau. Oherwydd hynny rhagwelir y byddai'r costau hyn yr un faint â'r costau a amlinellwyd o dan Opsiwn 3.

472. Byddai angen cynnal sesiynau hyfforddi yn ystod 2017/18 ar gyfer Swyddogion Gorfodi Awdurdodau Lleol er mwyn cefnogi'r cynllun, ac mae'n debyg mai swyddogion safonau masnach fyddai'n eu harwain. Rhagwelir y byddai'r hyfforddiant yn cymryd mwy o amser na'r hyfforddiant ar gyfer Opsiwn 3 oherwydd cymhlethdod ychwanegol y cynllun trwyddedu. Rhagwelir y byddai pob sesiwn yn cymryd oddeutu diwrnod (chwe awr gan gynnwys egwylliau), gan gynnal un yn y Gogledd ac un yn y De. Byddai'r sesiynau hyn yn costio oddeutu £1,900, yn seiliedig ar logi un ystafell a darparu lluniaeth i 35 o bobl ar gyfer pob sesiwn. Byddai hefyd angen peth amser staff ar gyfer datblygu a rhedeg yr hyfforddiant, a rhagwelir y byddai hynny'n cyfateb i oddeutu tair wythnos o amser Swyddog Gorfodi Awdurdod Lleol cyfwerth ag amser llawn, gan gostio oddeutu £2,600²⁹², a fyddai'n cael eu hwynebu yn 2016/17. Yn ychwanegol at gostau rhedeg y sesiynau hyfforddi, byddai awdurdodau lleol yn wynebu costau yn sgil caniatáu i'r swyddogion gorfodi ddilyn yr hyfforddiant. Rhagwelir y byddai hyn yn costio oddeutu £14,800²⁹³.

Manwerthwyr

473. Gallai manwerthwyr wynebu rhywfaint o gostau yn sgil treulio amser yn ymgyfarwyddo â'r cynllun trwyddedu newydd er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio. Gan ei bod yn debygol y gallai hwn fod yn fwy cymhleth na'r arferion presennol (sef nad oes angen gwneud cais am drwydded er mwyn gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin) amcangyfrifir y gallai gymryd oddeutu tair awr i fanwerthwyr ymgyfarwyddo'n llwyr â'r newidiadau. Yn seiliedig ar gyfradd tâl yr awr o £11.90²⁹⁴, a'r amcangyfrif bod 8,225 o fanwerthwyr cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru y byddai angen iddynt wneud cais am drwydded, oddeutu £293,600 fyddai cyfanswm y costau i fanwerthwyr yn 2017/18.

474. Amcangyfrifir mai cost trwydded newydd fyddai oddeutu £130. Byddai tâl blynyddol o £90 fesul mangre wedyn. Mae hyn yn seiliedig ar y gost o weinyddu'r cynllun i'r awdurdodau lleol. Rhagwelir mai cost ffioedd trwydded i fanwerthwyr, fyddai £1,069,200 yn y flwyddyn gyntaf (2017/18) i gael trwyddedau newydd, a chost

²⁹² Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

²⁹³ Yn seiliedig ar 8 awr am dâl o £26.40 yr awr (yn cynnwys y sesiwn hyfforddi a'r amser teithio) i 70 o swyddogion gorfodi fod yn bresennol.

²⁹⁴ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Managers and Directors in retail and wholesale). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcn%3A77-337425>

flynyddol o £781,400 am y ffioedd adnewyddu blynyddol. Mae hyn yn seiliedig ar yr amcangyfrif bod 8,225 o fanwerthwyr ar draws Cymru sy'n gwerthu un ai cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin. Yn ychwanegol at y costau hyn, byddai angen i unrhyw fanwerthwyr newydd sy'n dymuno gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin o 2017/18 gael trwydded cyn y bydd ganddynt hawl i werthu'r cynhyrchion hyn. Nid oes data ynglŷn â sawl manwerthwr newydd y flwyddyn sy'n gwerthu'r cynhyrchion hyn, fodd bynnag disgwylir y byddai nifer y manwerthwyr newydd bob blwyddyn yn isel. Yn yr un modd ag Opsiwn 3, mae'r ffioedd hyn yn ffynhonnell refeniw i'r awdurdodau lleol a byddid yn eu defnyddio i dalu am y costau gweinyddol sy'n gysylltiedig â'r cynllun.

475. Yn ogystal â'r ffi, byddai costau'n gysylltiedig â'r amser y byddai aelodau staff yn ei gymryd i lenwi cais a chyflwyno'r dystiolaeth gefnogol angenrheidiol. Rhagwelir y byddai'n cymryd oddeutu dwy awr i lenwi cais am drwydded newydd, ac oddeutu awr ar gyfer cais i adnewyddu trwydded. Gan dybio bod cyfanswm o 8,225 o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin, a chyflog o £11.90 yr awr^{295,296}, byddai hyn yn golygu cyfanswm o £195,800 o gostau staff cychwynnol ar gyfer pob manwerthwr tybaco a chynhyrchion nicotin a £97,900 y flwyddyn o 2018/19 i adnewyddu trwyddedau.

476. Yn olaf, byddai costau i fanwerthwyr mewn perthynas â chymau gorfodi cysylltiedig â'r cynllun trwyddedu megis dirwyon neu golli gwerthiant am fod eu trwydded wedi ei dirymu. Pan fo trwydded manwerthwr yn cael ei dirymu, gan ei atal rhag gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin, byddai cwsmeriaid rheolaidd sy'n prynu'r cynhyrchion hyn yn gwario eu harian gyda chystadleuydd a fyddai'n gallu gwerthu'r cynhyrchion hyn. Gallai, o ganlyniad, golli busnes o ran nwyddau ar wahân i gynhyrchion tybaco/nicotin.

Tabl 7.17 – Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 4

	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Llywodraeth Cymru					
Datblygu'r gronfa ddata	23,700	6,000	0	0	0
Cyfathrebu	2,800	2,700	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	26,500	8,700	0	0	0
Awdurdodau lleol					
Gwaith cynnal parhaus ar y gronfa ddata	0	0	10,000	10,000	10,000

²⁹⁵ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Managers and Directors in retail and wholesale). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcn%3A77-337425>

²⁹⁶ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau

Costau staff	0	1,045,300	790,400	790,400	790,400
Costau llunio canllawiau	4,700	0	0	1,400	0
Costau hyfforddi	2,600	16,700	0	0	0
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	7,300	1,062,000	800,400	801,800	800,400
Manwerthwyr					
Costau staff ar gyfer ymgyfarwyddo â'r cynllun trwyddedu newydd	0	293,600	0	0	0
Costau staff ar gyfer gwneud cais am drwydded /adnewyddu	0	195,800	97,900	97,900	97,900
Ffioedd trwydded/ adnewyddu*	0	1,069,200	781,400	781,400	781,400
Cyfanswm y costau i'r manwerthwyr	0	1,558,600	879,300	879,300	879,300
Cyfanswm y costau	33,800	2,629,300	1,679,700	1,681,100	1,679,700
Refeniw ffioedd i Awdurdodau Lleol		1,069,200	781,400	781,400	781,400
Cost net	33,800	1,560,100	898,300	899,700	898,300

* Nid yw ffioedd cofrestru a godir ar fanwerthwyr wedi eu cynnwys yn y gost net gan eu bod yn cael eu defnyddio i dalu costau llywodraeth leol.

Manteision

477. Byddai cynllun trwyddedu cadarnhaol yn gyfle i roi addysg a gwybodaeth wedi ei thargedu i fanwerthwyr drwy'r broses o wneud cais am drwydded, a thrwy ddarparu cofnod cynhwysfawr o bob manwerthwr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin.

478. Byddai hyn hefyd yn gyson â'r neges bod gwerthu tybaco yn debyg i weithgareddau eraill sydd â risg bosibl i iechyd, yn yr ystyr mai braint amodol yw gwerthu cynhyrchion tybaco ac nid hawl ddiamod. Gallai hefyd gynyddu ymwybyddiaeth manwerthwyr o'u cyfrifoldebau cyfreithiol, a byddai'r drosedd o werthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin heb drwydded yn ffactor ychwanegol i'w hysgogi i gyflawni eu cyfrifoldebau.

479. O'r tri gwahanol fodel o drwyddedu manwerthwyr tybaco (cofrestru, trwyddedu negyddol neu drwyddedu cadarnhaol), awgryma tystiolaeth mai cynllun trwyddedu cadarnhaol yw'r arfer gorau er mwyn rheoli tybaco. Yn nhalaith California, gwelwyd gostyngiad o fwy na 30% yn lefel y tybaco a werthir i bobl ifanc mewn un ar ddeg cymuned yn sgil cyflwyno deddfau trwyddedu lleol cadarn.²⁹⁷

Crynodeb a'r opsiwn a ffeirir

480. Mae Opsiwn 1 yn parhau â'r sefyllfa bresennol. Byddai'n golygu bod swyddogion safonau masnach yn parhau i fonitro'r deddfwriaeth bresennol ac ymdrin yn briodol ag unrhyw achos o dorri'r deddfwriaethau presennol. O ystyried nad yw'r duedd o werthu cynhyrchion tybaco i bobl o dan oed wedi gostwng i lefel dderbyniol ers i'r oedran gwerthu newid o 16 i 18 yn 2007, mae'n annhebygol y byddai'r opsiwn hwn yn arwain at unrhyw ostyngiad amlwg yng ngwerthiant cynhyrchion tybaco i bobl sydd o dan oed. Yn ogystal, ar ôl cyflwyno deddfwriaeth ar oedran gwerthu ar gyfer cynhyrchion nicotin, bydd perygl y byddai'r cynhyrchion hyn hefyd yn cael eu gwerthu i rai o dan 18 oed, yn yr un modd â chynhyrchion eraill sydd â chyfyngiad oed megis tybaco ac alcohol.

481. Mae Opsiwn 2 yn cynnig cyflwyno cofrestr wirfoddol. Mae'n annhebygol y byddai cofrestr wirfoddol yn rhoi rhestr gynhwysfawr i swyddogion safonau masnach o'r manwerthwyr yn eu hardal sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin. Ystyrir y byddai hyn yn lleihau budd cofrestr yn sylweddol, a gallai olygu mai bychan iawn fyddai unrhyw effaith o ran lleihau nifer yr achosion o werthu tybaco i bobl o dan oed a gallu pobl ifanc i gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin. Oherwydd hynny mae'n annhebygol y bydd yn cael effaith sylweddol o ran lleihau nifer y bobl ifanc sy'n ysmegu. Rhagwelir hefyd na fyddai hyn yn cael effaith fawr o ran atal gwerthiant cynhyrchion nicotin i bobl o dan oed, na helpu gyda gorfodaeth.

482. Mae Opsiwn 4 yn cynnig cyflwyno cynllun trwyddedu cadarnhaol. Awgryma tystiolaeth y gall cynllun trwyddedu cadarnhaol gael effaith gadarnhaol ar ostwng y niferoedd sy'n ysmegu, er bod y dystiolaeth yn aneglur ynglŷn â'r fantais o ran gostwng yr achosion o werthu i bobl o dan oed o'i gymharu â thrwyddedu negyddol. Fodd bynnag, mae'r costau sy'n gysylltiedig â chyflwyno cynllun trwyddedu cadarnhaol yn llawer uwch nag unrhyw rai o'r opsiynau eraill. Byddai'r opsiwn hwn yn benodol yn codi cost reolaidd ychwanegol ar fanwerthwyr tybaco yng Nghymru oherwydd yr angen i adnewyddu'r drwydded bob blwyddyn.

483. Mae Opsiwn 3 yn cynnig cyflwyno cofrestr genedlaethol yn ogystal â sefydlu gwell trefn ar gyfer Gorchmynion Mangre o dan Gyfyngiad, a hwn yw'r opsiwn a ffeirir. Ystyrir y byddai'r bygythiad o dynnu'r drwydded yn ôl, trwy gyflwyno Gorchmyn Mangre o dan Gyfyngiad, yn ogystal â mwy o fonitro a gwell sianeli cyfathrebu, yn annog manwerthwyr i gydymffurfio'n well â deddfwriaeth ar reoli tybaco ac y byddai'n fwy tebygol felly na'r arfer presennol o effeithio ar lefelau gwerthiant i bobl sydd o dan oed. Mewn cysylltiad â deddfwriaeth ar gynhyrchion nicotin, byddai'n rhesymol tybio y byddai'r effaith yn debyg.

²⁹⁷ Tobacco Supply Strategies in a Local Government Context. Cyhoeddwyd gan dîm hybu iechyd Cancer Society Auckland ym mis Hydref 2013

484. Byddai cofrestr genedlaethol fandadol o fanwerthwyr yn sicrhau bod gan swyddogion safonau masnach lleol restr gynhwysfawr o fanwerthwyr yn eu hardal. Byddai hyn yn gymorth iddynt orfodi deddfwriaeth gyfredol megis rheoliadau oedran gwerthu ac arddangos. Gan yr ystyrir ei bod yn annhebygol y byddai nifer fawr o fanwerthwyr yn cofrestru ar gofrestr wirfoddol, ystyrir bod cofrestr statudol yn fwy tebygol o fod yn effeithiol er mwyn sicrhau bod gan yr awdurdodau lleol restr gynhwysfawr o fanwerthwyr yn eu hardal sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin. Yn ogystal, byddai'r gofrestr yn galluogi swyddogion safonau masnach lleol i dargedu cyngor, cyfarwyddyd a chefnogaeth tuag at fanwerthwyr sy'n gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin.

485. Gellid felly wneud y broses Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yn fwy effeithiol trwy ychwanegu troseddau priodol ychwanegol at y rhestr o droseddau a all sbarduno cais gan awdurdod lleol am Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, megis gwerthu tybaco anghyfreithlon. Byddai hyn yn cyflwyno mantais ychwanegol, sef gosod cyfnod o amser, a bennir gan Lys yr Ynadon, y gwaherddir manwerthwyr sydd wedi cyflawni nifer o droseddau ar y rhestr estynedig rhag gwerthu cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin. Bydd gwell trefn ar gyfer Gorchymynion Mangre o Dan Gyfyngiad yn atgyfnerthu pa mor bwysig yw hi i fanwerthwyr gydymffurfio â deddfwriaeth a luniwyd i amddiffyn pobl ifanc rhag cael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin.

Rhoi tybaco etc i bersonau o dan 18

Opsiynau

486. Ystyriwyd tri opsiwn:

- Opsiwn 1 – Gwneud dim;
- Opsiwn 2 – Cyflwyno canllawiau i fanwerthwyr ynglŷn â gwerthu o bell a rhoi tybaco a chynhyrchion nicotin; ac
- Opsiwn 3 – Cyflwyno deddfwriaeth i wahardd rhoi tybaco a chynhyrchion nicotin i bersonau o dan 18 oed, a chyflwyno canllawiau i fanwerthwyr sy'n cynnig gwasanaeth gwerthu o bell, gan ymdrin â rhoi'r cynhyrchion hyn i bobl. Hwn yw'r opsiwn a ffeirir.

Opsiwn 1 – Gwneud dim

Disgrifiad

487. Gan nad yw'r opsiwn hwn yn cynnig unrhyw newid, byddai'n golygu bod manwerthwyr yn dal i benderfynu ar eu polisiau eu hunain o ran gwerthu cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin o bell a'u rhoi i bobl, heb unrhyw ganllawiau na chyfeiriad gan Lywodraeth Cymru. Ar hyn o bryd nid yw'n gyfreithlon gwerthu tybaco i berson o dan 18 oed. Fodd bynnag, nid yw hynny'n cynnwys danfon y cynhyrchion hyn. Ar hyn o bryd mae gan bob un o'r prif archfarchnadoedd bolisiau â'r nod o atal archebion rhag cael eu rhoi i gwsmeriaid o dan 18 oed. Fodd bynnag, mae manwerthwyr eraill a allai gynnig gwasanaeth danfon neu 'glicio a chasglu' y mae'n bosibl nad yw eu telerau ac amodau'n cynnwys darpariaeth ar gyfer rhoi cynhyrchion tybaco neu nicotin i rywun sydd o dan 18 oed. Mae telerau ac

amodau'r rhan fwyaf o'r prif archfarchnadoedd yn nodi bod gwerthiant wedi ei gwblhau pan fo arian wedi ei gyfnewid yn hytrach na phan fo'r nwyddau'n cael eu danfon.

Costau

488. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol yn deillio o'r opsiwn hwn. Mae nifer o fanwerthwyr wedi datblygu eu Telerau ac Amodau ein hunain ar werthu o bell a rhoi eu cynhyrchion i bobl, gan gynnwys cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin, ac ni fyddai angen eu newid. Ni fyddai unrhyw rwymedigaeth ychwaith ar fanwerthwyr nad oes ganddynt bolisïau o'r fath ar hyn o bryd i gyflwyno newidiadau.

Manteision

489. Ni fyddai'r opsiwn hwn yn mynd i'r afael â'r perygl y gallai plant a phobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin trwy brynu'r nwyddau hyn o bell a'u rhoi iddynt. Oherwydd hynny, nid oes unrhyw fanteision ychwanegol i'r opsiwn hwn.

Opsiwn 2 – cyhoeddi canllawiau i fanwerthwyr ynglŷn â danfon tybaco a chynhyrchion nicotin

Disgrifiad

490. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu bod Llywodraeth Cymru'n paratoi canllawiau, ar y cyd â rhanddeiliaid o'r sector manwerthu ac unrhyw bartïon eraill a chanddynt fuddiant (e.e. cynrychiolwyr safonau masnach). Byddai'r canllawiau'n nodi arferion gorau i fanwerthwyr eu dilyn, ac yn nodi camau y gallai'r manwerthwyr eu cymryd er mwyn lleihau'r perygl o roi tybaco a chynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18 oed.

Costau

Llywodraeth Cymru

491. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu costau'n gysylltiedig â datblygu a chyhoeddi'r canllawiau. Amcangyfrifir mai oddeutu £7,500 fyddai'r costau staff ar gyfer paratoi'r canllawiau (yn seiliedig ar 6,000 o eiriau), gan gynnwys ymgysylltu â rhanddeiliaid i sicrhau bod y canllawiau'n addas ar gyfer y diben. Mae hyn yn seiliedig ar oddeutu pum wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn (£4,600) i ddatblygu'r canllawiau, a phum wythnos o swyddog Cymorth Tîm cyfwerth ag amser llawn i roi cymorth gweinyddol (oddeutu £2,900).²⁹⁸

492. Rhagwelir, y byddai'r gwaith dylunio a chysodi'n cymryd wythnos o amser 0.5 Swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio oddeutu £300. Amcangyfrifir y byddai'r gwaith cyfieithu a phrawfddarllen yn costio oddeutu £600²⁹⁹. Cyfanswm cost datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau felly fyddai £8,400.

²⁹⁸ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

²⁹⁹ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau am y cyfieithu a £21 fesul 1000 o eiriau am y prawfddarllen.

493. Y bwriad fyddai darparu fersiynau electronig o'r canllawiau, a chynhyrchu a dosbarthu nifer fechan o gopïau papur i awdurdodau lleol. Rhagwelir mai oddeutu £900 fyddai'r costau argraffu. Byddai'r costau sy'n gysylltiedig â chynhyrchu'r canllawiau yn cael eu hysgwyddo yn 2016/17.

494. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Rhagwelir y byddai hyn yn cymryd oddeutu 1 wythnos o waith gan Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £900. Byddai gwaith dylunio a chyfieithu yn hanner y costau gwreiddiol, sef cyfanswm o £500. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad gan mai dim ond yn electronig y byddai hwn yn cael ei gynhyrchu. Oddeutu £1,400 fyddai cyfanswm cost pob adolygiad o'r canllawiau felly, a hynny bob tair blynedd. Byddai'r adolygiad cyntaf yn digwydd yn 2019/20.

495. Byddai angen cynnal sesiynau hyfforddi ar gyfer staff safonau masnach a fyddai'n cefnogi manwerthwyr i weithredu'r canllawiau. Rhagwelir mai cynrychiolwyr safonau masnach fyddai'n cynnal y sesiynau hyn, ond Llywodraeth Cymru fyddai'n talu'r costau. Byddai pob sesiwn yn cymryd oddeutu hanner diwrnod a rhagwelir y byddai dwy sesiwn yn cael ei chynnal, un yn y Gogledd ac un yn y De. Byddai'r sesiynau hyn yn costio oddeutu £2,000, sy'n cynnwys llogi ystafell a lluniaeth i 35 o bobl ym mhob sesiwn (oddeutu £1,200)³⁰⁰, a chostau posibl hyfforddwyr allanol i redeg rhan o'r sesiynau (£800). Byddai'r gost hon yn cael ei hysgwyddo yn 2016/17.

Awdurdodau Lleol

496. Byddai safonau masnach hefyd yn wynebu rhywfaint o gostau staff, a fyddai'n canolbwyntio ar gynorthwyo i ddatblygu'r canllawiau a mynd i'r sesiynau hyfforddi ar y dechrau. Byddai'n costio oddeutu £9,200³⁰¹ yn 2016/17 i 70 o Swyddogion Gorfodi'r Awdurdod Lleol ddilyn yr hyfforddiant.

497. Ar ôl i'r canllawiau gael eu cyhoeddi, gwaith swyddogion safonau masnach fyddai ymgysylltu â manwerthwyr er mwyn eu hannog i roi camau o'r canllawiau ar waith, er mwyn lleihau'r risg y gallai pobl ifanc gael gafael ar gynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin. Byddai hyn yn elfen hanfodol oherwydd eu bod yn ganllawiau gwirfoddol. Yn ogystal, mae'n bosibl y byddai angen i safonau masnach ymdrin ag ymholiadau a chynorthwyo manwerthwyr i weithredu'r canllawiau. Rhagwelir y byddai angen mwy o'r cymorth hwn yn y flwyddyn gyntaf ar ôl cyhoeddi'r canllawiau, ond y byddai'n gostwng wedi hynny wrth i'r galw leihau. Amcangyfrifir y byddai'r gost am y 12 mis cyntaf yn cyfateb i swydd 0.05 swyddog gorfodi cyfwerth ag amser llawn ym mhob awdurdod lleol, gan ostwng i swydd 0.025 ym mhob awdurdod lleol wedi hynny. Byddai hyn yn golygu cyfanswm o oddeutu £50,300 yn 2016/17, gan ostwng i £25,100 y flwyddyn o 2017/18.

498. Yn ogystal, mae'n debygol y byddai ar nifer fechan o fanwerthwyr angen copi papur o'r canllawiau. Disgwylir y byddai hyn yn costio oddeutu £400. Awdurdodau lleol fyddai'n talu am hyn, ond byddai'r costau i bob un yn fach iawn.

³⁰⁰ Yn seiliedig ar gostau sesiynau hyfforddi tebyg a drefnwyd gan Lywodraeth Cymru.

³⁰¹ Yn seiliedig ar 5 awr am gyflog o £26.40 yr awr (gan gynnwys y sesiwn hyfforddi hanner diwrnod ac amser teithio) er mwyn i 70 o swyddogion gorfodi fynychu.

499. Ar ôl cyhoeddi'r canllawiau, byddai adrannau safonau masnach yn nodi pa fanwerthwyr sy'n cynnig gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin o bell a'u rhoi i'r cwsmer, er mwyn gwneud yn siŵr eu bod yn ymwybodol o'r canllawiau newydd. Rhagwelir y byddai un awdurdod lleol yn cyflawni'r swyddogaeth hon ar ran yr holl awdurdodau lleol yng Nghymru. Byddai hyn yn cymryd mis o amser swydd Swyddog Gorfodi cyfwerth ag amser llawn ac yn costio oddeutu £3,800. Mae hyn wedi ei gynnwys gyda "cyfathrebu / costau postio" yn nhabl crynodeb o gostau Opsiwn 2.

Manwerthwyr

500. Gallai manwerthwyr wynebu rhywfaint o gostau yn sgil yr amser y byddent yn ei dreulio'n cynorthwyo i ddatblygu'r canllawiau ac yn ymgyswrtio â'r canllawiau terfynol a gweithredu unrhyw newidiadau i leihau'r risg o ddanfoni cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18 oed. Yn seiliedig ar dâl yr awr manwerthwyr sy'n gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin (£11.90³⁰², ³⁰³), yr amcangyfrif bod 3,290 o fusnesau unigol yn cwmparu'r amcangyfrif o 8,225 o fanwerthwyr cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru, ac y byddai'r camau uchod yn cymryd awr, oddeutu £39,200 fyddai'r gost i fanwerthwyr yn 2016/17. Fodd bynnag, mae'n debygol fod hwn yn oramcangyfrif gan ei bod yn debygol na fydd pob un o'r manwerthwyr hyn yn cynnig gwasanaeth gwerthu o bell, gan gynnwys rhoi tybaco a chynhyrchion nicotin i'r cwsmer.

501. Yn yr un modd, pan fydd y canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd, gall manwerthwyr orfod treulio rhywfaint o amser yn ymgyswrtio â'r canllawiau diwygiedig ac yn gweithredu unrhyw newidiadau y mae angen iddynt eu gwneud er mwyn lleihau'r risg y gallai tybaco a chynhyrchion nicotin gael eu danfon i bobl ifanc o dan 18 oed. Gan y rhagwelir mai dim ond newidiadau cyfyngedig a fyddai'n cael eu gwneud i'r canllawiau, disgwylir na fyddai'r costau hyn yn uwch na hanner costau 2016/17. Amcangyfrifir felly mai £19,600 fyddai'r costau hyn, ac mai yn 2019/20 y byddai manwerthwyr yn eu hwynebu.

Tabl 7.18 – crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 2

Costau	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Llywodraeth Cymru					
Costau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau	7,500	0	0	0	0
Dylunio a chyfieithu	900	0	0	0	0
Costau argraffu	900	0	0	0	0
Costau adolygu'r canllawiau	0	0	0	1,400	0

³⁰² ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Managers and Directors in retail and wholesale). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcm%3A77-337425>

³⁰³ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

Costau hyfforddiant	2,000	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	11,300	0	0	1,400	0
Awdurdodau lleol					
Costau staff ar gyfer annog a chefnogi manwerthwyr i weithredu'r canllawiau.	50,300	25,100	25,100	25,100	25,100
Amser staff i ddilyn hyfforddiant	9,200	0	0	0	0
Cyfathrebu/costau postio	4,200	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol (gyda'i gilydd)	63,700	25,100	25,100	25,100	25,100
Manwerthwyr					
Costau diwygio neu ddatblygu Telerau ac Amodau a pholisïau ar ddanfôn cynhyrchion tybaco	39,200	0	0	19,600	0
Cyfanswm y costau i'r sector manwerthu	39,200	0	0	19,600	0
Cyfanswm y costau	114,200	25,100	25,100	46,100	25,100

Manteision

502. Gallai'r gwaith o lunio'r canllawiau a'u dosbarthu i fanwerthwyr sy'n cynnig gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin o bell i gwsmeriaid helpu i wella eu polisïau a'u gweithdrefnau ar gyfer rhoi'r cynhyrchion hyn i'w cwsmeriaid, er mwyn cynorthwyo i amddiffyn pobl ifanc rhag cael gafael ar y cynhyrchion hyn. Nid oes tystiolaeth bendant o faint o bobl ifanc o dan 18 oed sy'n cael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin trwy eu prynu o bell, ond gallai canllawiau helpu i sicrhau bod llai o blant a phobl ifanc yn gallu cael gafael ar gynhyrchion tybaco drwy eu prynu o bell. Fodd bynnag, gan na fyddai'r canllawiau'n seiliedig ar ddeddfwriaeth, byddai'n dibynnu ar gamau gwirfoddol y manwerthwyr. Ni fu modd mesur y manteision hyn.

Opsiwn 3 - Cyflwyno deddfwriaeth i wahardd rhoi cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin i bersonau o dan 18 oed, a chyflwyno canllawiau ategol i fanwerthwyr sy'n cynnig gwerthu o bell, gan gynnwys rhoi'r cynhyrchion hyn i'r cwsmer.

Disgrifiad

503. Mae'r opsiwn hwn yn debyg i Opsiwn 2 ond yn ogystal â pharatoi canllawiau i fanwerthwyr, byddai hefyd yn golygu ei gwneud yn drosedd rhoi cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin i berson neu bersonau gan wybod eu bod o dan 18 oed.

Wrth roi tybaco a chynhyrchion nicotin, byddai'n drosedd pe na byddent wedi eu cynnwys mewn pecyn sydd wedi ei selio a bod enw a chyfeiriad yr unigolyn dan sylw arno.

Costau

Llywodraeth Cymru

504. Amcangyfrifir y byddai costau paratoi'r canllawiau a chost yr hyfforddiant yr un fath â'r costau a amlinellwyd yn Opsiwn 2.

505. Byddai'n rhaid rhybuddio manwerthwyr ynglŷn â'r dyletswyddau statudol newydd a'r hyn y byddai angen iddynt ei wneud. Er mwyn cyflawni hyn, byddai Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda grwpiau cynrychiolwyr a rhanddeiliaid i baratoi erthyglau di-dâl i'r wasg a'r cyfryngau ynglŷn â'r ddeddfwriaeth newydd a'u cyhoeddi mewn cyhoeddiadau masnach perthnasol a'r wasg yng Nghymru, yn yr un modd â deddfwriaeth arall ym maes tybaco megis y gwaharddiad ar arddangos. Rhagwelir y byddai hyn yn cymryd pum wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn yn y cyfnod cyn i'r ddeddfwriaeth ddod i rym. Byddai hyn yn costio oddeutu £4,600³⁰⁴.

Awdurdodau lleol

506. Er mwyn cefnogi'r gwaith cyfathrebu a amlinellir uchod, byddai swyddogion safonau masnach yn nodi'r manwerthwyr sy'n cynnig gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin o bell, gan gynnwys eu rhoi i'r cwsmeriaid, er mwyn sicrhau eu bod yn ymwybodol o'u dyletswyddau statudol. Rhagwelir y byddai un awdurdod lleol yn cyflawni'r swyddogaeth hon ar ran pob awdurdod lleol yng Nghymru. Byddai hyn yn cymryd mis o amser Swyddog Gorfodi cyfwerth ag amser llawn, ac yn costio oddeutu £3,800.

507. Yn ogystal, mae'n debygol y byddai ar nifer fechan o fanwerthwyr angen copi papur o'r canllawiau. Disgwylir y byddai hyn yn costio oddeutu £400. Byddai'r costau hyn yn cael eu talu gan awdurdodau lleol.

508. Byddai adrannau safonau masnach yn wynebu rhywfaint o gostau yn sgil helpu i ddatblygu'r canllawiau a chynorthwyo manwerthwyr i roi unrhyw gamau ar waith ar ôl cyhoeddi'r canllawiau. Disgwylir y byddai hyn yn gyfwerth â swydd 0.05 Swyddog Gorfodi Awdurdod Lleol cyfwerth ag amser llawn am y flwyddyn gyntaf, gan ostwng i swydd 0.01 cyfwerth ag amser llawn y flwyddyn ar gyfer pob awdurdod lleol. Cyfanswm y costau fyddai £50,300 yn 2016/17, gan ostwng i gost flynyddol o £10,000 o 2017/18.

509. Yn ogystal â chostau cefnogi manwerthwyr, byddai awdurdodau lleol yn wynebu costau yn sgil rhyddhau swyddogion gorfodi i ddilyn hyfforddiant ar faterion gorfodi. Rhagwelir y gellid ymdrin â hyn mewn sesiwn hyfforddi hanner diwrnod, ac yn hynny o beth mae'r costau hyn yr un faint â'r costau a amlinellwyd o dan Opsiwn 2.

³⁰⁴ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

510. Byddai angen i swyddogion safonau masnach gyflawni profion prynu yn gysylltiedig â'r drosedd newydd. Rhagwelir y byddai pob sefyllfa prawf prynu yn costio oddeutu £1,300 am amser y staff a £90 i brynu'r nwyddau a ddefnyddir yn y prawf.³⁰⁵ Mae hyn yn cynnwys cost dod o hyd i dŷ gwag addas y gellir ei ddefnyddio ar gyfer sefyllfa'r prawf prynu, recriwtio gwirfoddolwr ifanc i gymryd rhan, goruchwyllo'r prawf prynu a chostau prynu'r tybaco a chynhyrchion nicotin sy'n cael eu danfon. Byddai pob sefyllfa brynu yn cynnwys tri phrawf prynu. Byddai'r amser a gymerir i baratoi ar gyfer y profion yn cyfyngu ar faint y sampl, ond byddai angen iddo fod o faint rhesymol. O ganlyniad, rhagwelir y gellid cynnal rhwng un a thair sefyllfa brawf (a fyddai'n cynnwys rhwng tri a naw prawf prynu) ar gyfer pob awdurdod lleol pob blwyddyn. Byddai hyn yn rhoi cyfanswm o rhwng 66 a 198 ledled Cymru, o'i gymharu â'r 332 prawf oedran prynu a gynhaliwyd yn 2012/13. Rhwng £31,000 a £93,000 y flwyddyn fyddai cyfanswm cost y profion hyn felly.

511. Gan nad oes data ar gael ar hyn o bryd ar lefel y cynhyrchion tybaco sy'n cael eu gwerthu o bell yng Nghymru, a dim gwybodaeth o ganlyniad i hynny ynglŷn â nifer y bobl ifanc sy'n prynu tybaco o bell, defnyddiwyd data'r Alban ar nifer yr Hysbysiadau Cosb Benodedig a gyflwynir i siopau sy'n gwerthu tybaco i bobl ifanc o dan 18 i amcangyfrif sawl Hysbysiad Cosb Benodedig fyddai'n cael eu cyflwyno am roi cynhyrchion tybaco i bobl ifanc o dan 18. Gan nad oes opsiwn i gyflwyno Hysbysiad Cosb Benodedig am werthu tybaco i bobl ifanc o dan oed yng Nghymru a Lloegr, nid oes data cyfatebol ar nifer yr Hysbysiadau Cosb Benodedig a gyflwynwyd yn bodoli yng Nghymru.

512. Yn yr Alban, cyflwynwyd cyfanswm o 169 o Hysbysiadau Cosb Benodedig yn 2013-14³⁰⁶. Dengys ystadegau masnach fod oddeutu 0.3% o sigaréts yn cael eu gwerthu ar-lein. O ystyried yr amcangyfrif bod 8,225 o fanwerthwyr yn gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru, amcangyfrifir y gallai pedair trosedd ddigwydd y flwyddyn³⁰⁷. O ystyried nifer fechan yr Hysbysiadau Cosb Benodedig sy'n mynd gerbron y llys yn yr Alban (oddeutu 15%), mae'n annhebygol y byddai unrhyw un o'r rhain yn arwain at achos llys. Yn hytrach gallent arwain at rybudd, gyda swyddogion safonau masnach yn gweithio gyda'r manwerthwr i sicrhau nad yw'n troseddu eto. Rhagwelir y byddai'r rhybuddion hyn yn rhan o drefn waith arferol y swyddogion gorfodi.

Cost i fanwerthwyr (gan gynnwys gyrrwyr sy'n danfon y cynhyrchion)

513. Gallai manwerthwyr wynebu rhywfaint o gostau yn sgil yr amser y byddent yn ei dreulio'n cynorthwyo i ymgysgu'r wyddo â'r canllawiau, ac yn sgil gweithredu unrhyw newidiadau i leihau'r risg o roi tybaco a chynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18

³⁰⁵ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

³⁰⁶ SCOTTS. Enhanced Tobacco Sales Enforcement Programme Report 2010-14. SCOTTS 2014

³⁰⁷ Mae hyn wedi ei gyfrifo yn ôl nifer pro rata o Hysbysiadau Cosb Benodedig am werthu tybaco i bobl ifanc o dan oed (68.7% o ddata'r Alban gan fod 31.3% yn llai o fanwerthwyr tybaco yng Nghymru) a chan amcangyfrif y gallai 0.3% o'r rhain fod wedi eu cyflwyno am werthu tybaco a ddanfonir.

oed. Yn seiliedig ar gyfnod o ddwy awr o ymgyfarwyddo, tâl yr awr o £11.90³⁰⁸, ³⁰⁹, a'r amcangyfrif bod 3,290 o fusnesau unigol yn cwmpasu'r amcangyfrif o 8,225 o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru, oddeutu £78,300 fyddai'r costau i fanwerthwyr yn 2016/17. Fodd bynnag mae'n debygol fod hyn yn oramcangyfrif gan ei bod yn debygol nad yw rhai o'r manwerthwyr hyn yn cynnig gwasanaeth gwerthu o bell.

514. Yn yr un modd, pan fydd y canllawiau'n cael eu diwedddaru bob 3 blynedd, gall manwerthwyr orfod treulio rhywfaint o amser yn ymgyfarwyddo â'r canllawiau diwygiedig ac yn gweithredu unrhyw newidiadau y maent yn eu gwneud er mwyn lleihau'r risg y gallai tybaco a chynhyrchion nicotin gael eu danfon i bobl ifanc o dan 18 oed. Gan y rhagwelir mai dim ond newidiadau cyfyngedig a fyddai'n cael eu gwneud i'r canllawiau, disgwylir na fyddai'r costau hyn yn uwch na hanner costau 2016/17, sef oddeutu £39,200.

515. Gallai'r gyrrwyr sy'n danfon y cynhyrchion wynebu cost yn sgil dirwyon am roi cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin i berson neu bersonau o dan 18 oed heb iddynt fod yng nghwmni person 18 oed neu hŷn. Yn seiliedig ar yr amcangyfrif y byddai uchafswm o bedwar achos y flwyddyn³¹⁰ yn mynd gerbron llys (er ei bod yn debygol na fyddai unrhyw achosion yn mynd gerbron llys ac y byddid yn ymdrin â hwy gyda rhybuddion), a rhagdybiaeth bod pob achos yn arwain at ddirwy o £250 a chostau o £250 (yn unol ag achos am drosedd o werthu tybaco i berson o dan 18 oed ym mis Hydref 2014), amcangyfrifir mai £2,000 fyddai cyfanswm y gost bob blwyddyn. Byddai'r enillion o'r dirwyon hyn yn cael eu cadw gan Lysoedd EM a'r Gwasanaeth Tribiwnlysoedd.

5.16 Gan mai dim ond mewn sefyllfaoedd pan fyddai'r gyrrwr sy'n danfon cynhyrchion yn ymwybodol ei fod yn rhoi cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin i rywun sydd o dan 18 oed y byddai'r drosedd yn digwydd, ni fyddai gwasanaethau sy'n danfon nwyddau mewn pecyn sydd wedi ei gau yn llwyr â chyfeiriad arno yn cael ei gyfrif fel bod yn drosedd. Mae'n debyg mai ychydig iawn o gostau y bydd busnesau y tu allan i Gymru yn eu hwynebu felly.

Tabl 7.19 – Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 3

Costau	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Llywodraeth Cymru					

³⁰⁸ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Managers and Directors in retail and wholesale). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcm%3A77-337425>

³⁰⁹ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

³¹⁰ Mae hyn wedi ei gyfrifo yn ôl nifer pro rata o Hysbysiadau Cosb Benodedig am werthu tybaco i bobl ifanc o dan oed (68.7% o ddata'r Alban gan fod 31.3% yn llai o fanwerthwyr tybaco yng Nghymru) a chan amgancysfrif y gallai 0.3% o'r rhain fod wedi eu cyflwyno am werthu tybaco a ddanfonir.

Costau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau	7,500	0	0	0	0
Dylunio a chyfieithu	900	0	0	0	0
Costau argraffu	900	0	0	0	0
Cyfathrebu	4,600	0	0	0	0
Costau adolygu'r canllawiau	0	0	0	1,400	0
Costau i dalu am yr hyfforddiant	2,000	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	15,900	0	0	1,400	0
Awdurdodau lleol					
Costau staff i gynorthwyo manwerthwyr i weithredu'r canllawiau	50,300	10,000	10,000	10,000	10,000
Costau staff er mwyn i staff dderbyn hyfforddiant	9,200	0	0	0	0
Cyfathrebu/ costau postio	4,200	0	0	0	0
Profion prynu	31,000 – 93,000	31,000 – 93,000	31,000 – 93,000	31,000 – 93,000	31,000 – 93,000
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	94,700-156,700	41,000 – 103,000	41,000 – 103,000	41,000 – 103,000	41,000 – 103,000
Sector manwerthu (gan gynnwys gyrwyr sy'n danfon y cynhyrchion)					
Costau diwygio neu ddatblygu Telerau ac Amodau a pholisïau ar ddanfon tybaco a chynhyrchion nicotin	78,300	0	0	39,200	0
Costau yn sgil dirwyon ³¹¹	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000
Cyfanswm y costau i'r sector manwerthu	80,300	2,000	2,000	41,200	2,000
Cyfanswm y costau	190,900-252,900	43,000-105,000	43,000-105,000	83,600-145,600	43,000-105,000

Manteision

³¹¹ Yn seiliedig ar uchafswm o 4 achos yn mynd gerbron y llys (er ei bod yn debygol na fyddai unrhyw achos yn mynd gerbron y llys gan y byddid yn ymdrin â hwy gyda rhybuddion), a phob achos yn cael dirwy o £250 a chostau o £250 (fel yn achos trosedd ym mis Hydref 2014).

517. Byddai'r manteision a amlinellwyd o dan Opsiwn 2 yn gymwys i Opsiwn 3 hefyd, ac felly nid ydynt yn cael eu hailadrodd yma.

518. Yn ogystal, trwy ei gwneud yn drosedd rhoi tybaco a chynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18 oed byddid yn atgyfnerthu eto bwysigrwydd atal plant a phobl ifanc rhag cael gafael ar y cynhyrchion hyn. Byddai'r drosedd yn cryfhau'r fframwaith deddfwriaethol yn y maes hwn ac yn helpu i atgyfnerthu polisi'r manwerthwr ei hun, yn ogystal â gwneud y sefyllfa'n fwy eglur a chyson.

519. Byddai Llywodraeth Cymru'n paratoi canllawiau cysylltiedig i fanwerthwyr er mwyn cefnogi'r drosedd. Byddai'r rhain yn amlinellu camau y gellir eu cymryd i leihau'r risg y gallai eu gweithwyr neu asiantwyr danfon trydydd parti roi tybaco a chynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18 oed. Byddai'n ofynnol i fanwerthwyr weithredu'r canllawiau hyn er mwyn osgoi cyflawni trosedd a chael dirwy, gan gynyddu effaith unrhyw ganllawiau.

520. Trwy gyflwyno'r drosedd hon, ynghyd â'r canllawiau i fanwerthwyr, rhagwelir y gellid atgyfnerthu deddfwriaeth arall sydd eisoes yn bodoli, megis deddfwriaeth oedran gwerthu³¹² a'r gwaharddiad ar werthu tybaco o beiriannau³¹³. Gyda'i gilydd, nod y mesurau hyn yw lleihau'r risg i iechyd pobl ifanc o'r niwed sy'n gysylltiedig â defnyddio nicotin, ond nid oes modd mesur cyfraniad y cam ychwanegol hwn.

521. Amcangyfrifir bod blwyddyn yn cael ei hychwanegu at fywyd unigolyn, ar gyfartaledd, os llwyddir i'w atal rhag dechrau ysmegu.³¹⁴ Rhoddir gwerth o £60,000 y pen ar y flwyddyn ychwanegol hon.³¹⁵ Cyfanswm cost yr opsiwn a ffefrir (Opsiwn 3) dros y cyfnod cychwynnol o bum mlynedd yw rhwng £403,500 a £713,500. Felly er mwyn bod yn niwtral o ran cost, byddai'n rhaid atal 7-12 o bobl ifanc rhag dechrau ysmegu.

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

522. Nid yw Opsiwn 1 yn bodloni'r amcan polisi gan y byddai'n parhau ag arfer presennol, a byddai'r risgiau presennol y gallai pobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar y cynhyrchion hyn yn dal i fodoli. Gallai Opsiwn 2 annog manwerthwyr i gymryd camau i gryfhau eu polisiau presennol ar roi cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin i'r cwsmer, neu annog y manwerthwyr hynny nad oes ganddynt bolisi ar hyn o bryd i ddatblygu un. Fodd bynnag, mae risg sylweddol mai nifer gyfyngedig a fyddai'n mabwysiadu'r canllawiau, a fyddai'n golygu effaith gyfyngedig.

³¹² Deddf Plant a Phobl Ifanc 1933

³¹³ Rheoliadau Amddiffyn rhag Tybaco (Gwerthiannau o Beiriannau Gwerthu) (Cymru) 2011

³¹⁴ Age of Sale for Nicotine Inhaling Products: Impact Assessment.

<https://www.gov.uk/government/consultations/nicotine-inhaling-products-introducing-a-minimum-age-of-sale>

³¹⁵ Rhoddir gwerth o £60,000 ar flwyddyn bywyd wedi'i haddasu yn ôl ansawdd. Pan nad yw amcangyfrifon blwyddyn bywyd wedi'i haddasu yn ôl ansawdd ar gael ac yn briodol, defnyddir y gwerth hwn ar gyfer Blynnyddoedd Bywyd. Mae hyn yn gyson â phrisiau tebyg o bolisiau sy'n lliniaru risg marwolaeth ac afiachusrwydd gan adrannau eraill y Llywodraeth, yn seiliedig ar astudiaethau o'r hyn y mae aelodau o'r cyhoedd yn fodlon ei wario, ar gyfartaledd, i leihau'r risg o farwolaeth iddynt eu hunain neu i wella eu canlyniadau iechyd eu hunain.

523. Opsiwn 3 yw'r opsiwn a ffefrir, gan ei fod yn cyfuno dau ddull o gyfyngu ar y cyfleoedd i unigolion o dan 18 oed brynu cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin o bell, sef deddfwriaeth a chanllawiau. Ystyrir mai'r ddau ddull hyn yn gweithio gyda'i gilydd sy'n fwyaf tebygol o leihau'r risg y gallai pobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar gynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin drwy eu harchebu o bell a derbyn y cynhyrchion wedi hynny. Byddai'r opsiwn hwn yn cefnogi deddfwriaethau eraill i atal plant a phobl ifanc rhag cael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin, gan sicrhau effaith gronnu gadarnhaol ar nifer y bobl ifanc sy'n defnyddio cynhyrchion o'r fath.

524. Byddai'r opsiwn hwn hefyd yn cryfhau arferion presennol manwerthwyr yn hytrach na dibynnu ar y sector manwerthu i reoleiddio ei bolisiau ei hun yn y maes hwn. Dengys tystiolaeth sy'n ymwneud ag alcohol³¹⁶ y gallai'r dull presennol olygu bod modd i blant a phobl ifanc gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin o bell o hyd. Yn ogystal, dengys tystiolaeth fod camau gwirfoddol ym maes ysmegu, yn gyffredinol, yn cael effaith negyddol ar anghydraddoldebau iechyd, gan fod grwpiau sydd â lefelau uwch o anghydraddoldebau yn eithaf amharod i'w mabwysiadu.³¹⁷

Triniaethau Arbennig

Opsiynau

525. Ystyriwyd tri opsiwn o sylwedd, ac mae'r trydydd wedi ei rannu'n ddau is-opsiwn:

- Opsiwn 1 – Gwneud dim;
- Opsiwn 2 – Datblygu a chyhoeddi canllawiau ar arfer gorau ar gyfer aciwbigo, tatŵio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis, a chynnal ymgyrch codi ymwybyddiaeth;
- Opsiwn 3A – Cyflwyno system drwyddedu ar gyfer Triniaethau Arbennig. Hwn yw'r opsiwn a ffefrir; ac
- Opsiwn 3B – Cyflwyno system drwyddedu ar gyfer Triniaethau Arbennig ynghyd â chofrestr ganolog o'r holl ymarferwyr trwyddedig a mangreoedd neu gerbydau cymeradwy sy'n cyflawni triniaethau arbennig yng Nghymru.

Opsiwn 1 – Gwneud Dim

Disgrifiad

526. Ni fyddai unrhyw newid i'r deddfwriaeth bresennol o dan yr opsiwn hwn. Darperir prif bwerau awdurdodau lleol ar gyfer rheoleiddio busnesau sy'n cyflawni triniaethau aciwbigo, tatŵio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis yn eu hardal gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol)

³¹⁶ Alcohol Concern (2013) 'On your doorstep: Underage access to alcohol via home delivery services'

³¹⁷ Y Comisiwn Ewropeaidd. Identifying best practices in actions on tobacco smoking to reduce health inequalities. Y Comisiwn Ewropeaidd 2014.
http://ec.europa.eu/health/social_determinants/docs/2014_best_practice_sum_en.pdf. Cyrchwyd ym mis Rhagfyr 2014.

1982³¹⁸. Mae'r Ddeddf hon yn cynnwys y pŵer i gyflwyno is-ddeddfau at y diben o sicrhau glendid mangreoedd a gosodiadau cofrestredig, glendid unigolion cofrestredig (a'r rhai sy'n eu cynorthwyo), a glanhau a sterileiddio offer. Mae Gweinidogion Cymru wedi datblygu is-ddeddfau enghreifftiol cynhwysfawr sy'n adlewyrchu canllawiau cyfredol ar reoli heintiau ac arfer gorau'r diwydiant³¹⁹. Mae'r pwerau a ddarperir gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982 yn fabwysiadol ac felly gall awdurdodau lleol ddewis pa driniaethau y maent yn gyfrifol am eu rheoli, a pha un a ydynt am gyflwyno is-ddeddfau.

527. Mae pob awdurdod lleol yng Nghymru wedi mabwysiadu'r darpariaethau perthnasol yn y Ddeddf ac mae chwech wedi dewis mabwysiadu is-ddeddfau enghreifftiol Llywodraeth Cymru hyd yn hyn. Mae gan yr awdurdodau lleol eraill is-ddeddfau ar waith, ond mae'r rhain yn amrywio o ran cwmphas a chynnwys. Er enghraifft, mae gan rai awdurdodau lleol is-ddeddfau sy'n ymdrin â thriniaethau penodol fel tatŵio, ac mae gan eraill is-ddeddfau sy'n berthnasol i bob triniaeth.

528. Gall awdurdodau lleol godi ffi gofrestru untro ar fusnesau sy'n cyflawni unrhyw un o'r triniaethau o dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982. Mae'r strwythurau ffioedd yn amrywio o un awdurdod lleol i'r llall. Mae pob awdurdod lleol yn codi ffioedd cofrestru ar fangreoedd lle y cyflawnir y triniaethau, ac mae rhai yn codi ffioedd cofrestru ar gyfer y fangre ac ymarferwyr unigol.

529. Mae'r ffi'n amrywio rhwng awdurdodau lleol hefyd. Rhwng £49 a £300 (cyfartaledd o £130) yw'r ffi gofrestru i fangreoedd; mae ffi gofrestru bersonol rhwng £38 a £117 (cyfartaledd o £73). Mae'r awdurdodau lleol hefyd yn codi ffioedd ychwanegol am amrywio cofrestriad³²⁰. Ar hyn o bryd mae'r awdurdodau lleol yn defnyddio'r ffioedd cofrestru hyn, yn ogystal â'r cyllid craidd a ddarperir i'r awdurdod lleol drwy'r Grant Cynnal Refeniw, i dalu'r costau gorfodi yn y sector hwn.

530. Mae Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith etc 1974³²¹ yn gymwys ledled Cymru ac yn gwneud darpariaeth gyffredinol ar gyfer iechyd, diogelwch a lles yn y gweithle. Mae'r ddeddfwriaeth hon yn berthnasol i bob unigolyn sy'n cyflawni triniaethau arbennig, gan gynnwys gweithwyr peripatetig sy'n cyflawni triniaethau yng nghartref y cleient.

Costau

531. Gan mai dyma'r opsiwn llinell sylfaen nid oes unrhyw gostau ychwanegol. Mae'r adran ganlynol yn cynnig amcangyfrif o'r costau y mae'r partion amrywiol yn eu hwynebu ar hyn o bryd.

Llywodraeth Cymru

³¹⁸ Adrannau 14 a 15, Deddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1982/30>

³¹⁹ Is-ddeddfau enghreifftiol Cymru ynghylch aciwbigo, tatŵio, lliwio croen lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis.

<http://wales.gov.uk/topics/health/protection/communicabledisease/acupuncture/?lang=cy>

³²⁰ Darparwyd y wybodaeth gan awdurdodau lleol

³²¹ Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith 1974

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/37/introduction>

532. Nid oes unrhyw gostau i Lywodraeth Cymru yn gysylltiedig â chefnogi awdurdodau lleol mewn perthynas â'u pwerau o dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982.

533. Yn ogystal â Deddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982, mae gan awdurdodau lleol bwerau o dan Ddeddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984 i wneud cais i Ynad Heddwch gyflwyno gorchymyn Rhan 2A at ddiben atal, rheoli i achos o haint neu halogiad neu ledaeniad haint neu halogiad, amddiffyn rhag hynny, neu ddarparu ymateb iechyd y cyhoedd. Gallai'r gorchymyn ymwneud ag unigolion, pethau neu fangreoedd. Ers i'r pwerau ddod i rym yn 2010, mae rhai awdurdodau lleol yng Nghymru wedi eu defnyddio i wneud cais am orchymyn os byddant yn tybio bod perygl o haint neu halogiad lle mae triniaethau fel tatŵio a thyllu cosmetig yn cael eu cyflawni dan amgylchiadau anhylan. Mae Llywodraeth Cymru yn cynnal adolygiad blynyddol o'r defnydd o'r pwerau hyn, gan ddefnyddio cyngor gan yr awdurdodau lleol a gweithwyr meddygol proffesiynol. Amcangyfrifir bod yr adolygiad blynyddol hwn yn costio £2,500 mewn amser staff bob blwyddyn (yn seiliedig ar gostau Llywodraeth Cymru o £1,700, costau o £400 i'r awdurdodau lleol a chostau o £400 i Iechyd Cyhoeddus Cymru). Cyhoeddir canlyniad yr adolygiad yn ddwyieithog ar wefan Lywodraeth Cymru am gost fach.

Awdurdodau lleol

534. Mae awdurdodau lleol yn gyfrifol am reoli busnesau sy'n cyflawni'r triniaethau mewn lleoliadau masnachol, a chynnal arolygiadau a gwaith cydymffurfiad gyda'r busnesau hyn er mwyn sicrhau eu bod yn gweithio'n hylan ac yn unol â'u rhwymedigaethau statudol (gan gynnwys eu rhwymedigaethau iechyd a Diogelwch).

535. Fel a nodir uchod, mae chwe awdurdod lleol wedi mabwysiadu is-ddeddfau enghreifftiol Llywodraeth Cymru hyd yn hyn. Amcangyfrifir mai tua £5,000³²² yw'r gost o fabwysiadu'r is-ddeddfau hyn i bob awdurdod lleol. Amcangyfrifir felly mai £30,000 yw gwariant awdurdodau lleol hyd yn hyn. Gan y byddai awdurdodau lleol yn parhau i gael eu hannog i fabwysiadu'r is-ddeddfau enghreifftiol hyn, gallai fod cost ychwanegol o hyd at £80,000 erbyn diwedd y cyfnod o bum mlynedd i'r un ar bymtheg o awdurdodau lleol sy'n weddill yng Nghymru. Ar gyfer y tabl sy'n rhoi crynodeb o'r costau ar ddiwedd yr adran hon, tybiwyd y byddai pob un o'r awdurdodau lleol yn mabwysiadu'r is-ddeddfau enghreifftiol dros y bum mlynedd nesaf, ac y byddai'r costau'n cael eu rhannu dros y bum mlynedd.

536. Mae'r drefn arolygu'n amrywio yn ôl y driniaeth a gyflawnir a lefel y risg. Bydd awdurdod lleol yn cynnal arolygiad cychwynnol ar ôl derbyn cais i gofrestru mangre. Amcangyfrifir bod yr arolygiad hwn yn costio tua £170 a chaiff ei adfer gan y busnes sy'n gwneud y cais cofrestru. Amcangyfrifir bod tua 190 o fangreoedd newydd y flwyddyn yn cofrestru ledled Cymru, sy'n arwain at gost flynyddol o £32,300. Telir y costau hyn trwy'r ffioedd cofrestru a delir gan fusnesau ac ymarferwyr.

537. Yn gyffredinol, cynhelir ymweliadau cydymffurfiad blynyddol â'r busnesau hynny sy'n darparu triniaethau tatŵio a thyllu cosmetig. Amcangyfrifir bod tua 462 o

³²² Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

fusnesau'n darparu'r triniaethau hyn yng Nghymru.³²³ Amcangyfrifir bod un ymweliad cydymffurfiad yn costio £170. Ym mhob awdurdod lleol felly, amcangyfrifir bod ymweliadau cydymffurfiad yn costio tua £78,500 y flwyddyn.

538. Mae gwybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol yn dynodi bod y cwynion a dderbynnir yn ymwneud â busnesau sy'n darparu gwasanaethau tatŵio a thyllu cosmetig yn bennaf. Amcangyfrifir y ceir tua 70 o gwynion yn ymwneud â busnesau ac ymarferwyr sy'n cyflawni'r triniaethau hyn bob blwyddyn³²⁴. Gall y costau ar gyfer ymchwilio a gwneud gwaith dilynol o ran cwyn amrywio, gan y caiff rhai cwynion eu datrys yn gyflym, tra bod angen ymchwilio i eraill yn fanwl, a chynnal erlyniad llwyddiannus mewn achosion prin. Amcangyfrifir mai £170³²⁵ fesul cwyn yw'r gost i awdurdod lleol am ymchwilio o gŵyn, sy'n cyfateb i gyfanswm o tua £11,900 bob blwyddyn ledled Cymru. O ran erlyniadau llwyddiannus, mae gan awdurdodau lleol yr opsiwn o gymryd camau i adfer eu costau. Mae'r tabl canlynol yn nodi amcangyfrif o'r costau arolygu a chydymffurfio dros bum mlynedd.

Tabl 7.20

Costau awdurdodau lleol o ganlyniad i arolygu a gwaith cydymffurfiad					
	2016/17 (£)	2017/18 (£)	2018/19 (£)	2019/20 (£)	2020/21 (£)
Arolygiadau cychwynnol ar gyfer cofrestriadau newydd	32,300	32,300	32,300	32,300	32,300
Costau ymweliadau cydymffurfiad	78,500	78,500	78,500	78,500	78,500
Costau ymchwilio i gwynion	11,900	11,900	11,900	11,900	11,900
Cyfanswm	122,700	122,700	122,700	122,700	122,700

539. Pwerau cyfyngedig sydd gan awdurdodau lleol ar hyn o bryd i atal unigolion sy'n cyflawni'r triniaethau heb fod wedi'u cofrestru, yn enwedig os oes perygl i iechyd y cyhoedd. Mae rhai awdurdodau lleol wedi defnyddio pwerau yn Neddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984³²⁶ i wneud cais am orchymyn i atal unigolyn rhag ymarfer, er enghraifft ym maes tatŵio, oherwydd y risgiau y maent yn eu peri i iechyd y cyhoedd. Gwnaed cyfanswm o 27 gorchymyn (o'r enw Gorchymynion Rhan 2A o dan Ddeddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984) o ran tatŵio ers cyflwyno'r

³²³ Yn seiliedig ar ddata a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

³²⁴ Yn seiliedig ar ddata gan awdurdodau lleol sy'n dynodi y derbynnir cwynion yn ymwneud â 15% o fusnes tatŵio a thyllu cosmetig.

³²⁵ Yn seiliedig ar ddata a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

³²⁶ Ddeddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984 fel y'i diwygiwyd gan Ran 3 o Ddeddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol 2008 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/14/part/3> Rheoliadau Diogelu Iechyd (Gorchymynion Rhan 2A) (Cymru) 2010. Ar gael ar wefan Llywodraeth Cymru: <http://wales.gov.uk/topics/health/protection/communicabledisease/legislation/?lang=cy>

ddeddfwriaeth yn 2010. Amcangyfrifir bod y gost i awdurdod lleol am wneud cais a gweithredu gorchymyn Rhan 2A yn amrywio rhwng £800 a £3,000. Mae hyn yn cynnwys ffi o £210 y mae rhai Llysoedd Ynadon hefyd wedi ei gosod ar awdurdodau lleol sy'n gwneud cais am orchymyn. Mae'r tabl isod yn dangos nifer flynyddol ragamcanol y gorchmynion Rhan 2A dros y bum mlynedd nesaf ac amcangyfrif o'r costau sy'n gysylltiedig â'r rhain. Tybir y bydd nifer y gorchmynion yn y blynyddoedd i ddod yr un fath a'r nifer y gwnaed cais amdanynt ac a ganiatawyd yn 2013/14.

Tabl 7.21

Deddf lechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984 – Gorchmynion Rhan 2a ar gyfer tatŵio					
	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Nifer ragamcanol yr achosion	11	11	11	11	11
Costau cysylltiedig	£8,800 – £33,000	£8,800 – £33,000	£8,800 – £33,000	£8,800 – £33,000	£8,800 – £33,000

540. Amcangyfrifir felly bod awdurdodau lleol yn gwario cyfanswm o rhwng £146,500 a £170,700 bob blwyddyn (a bydd yn gostwng pan fydd pob un o'r awdurdodau lleol wedi mabwysiadu'r is-ddeddfau enghreifftiol). Mae cyfanswm y gwariant blynyddol rhwng £6,700 a £7,600 fesul awdurdod lleol. Fodd bynnag, gellir adfer tua £52,400 o'r cyfanswm gan yr ymarferwyr a'r busnesau newydd syn cofrestru yn ystod y flwyddyn trwy eu ffioedd cofrestru, fel a nodir o dan y costau i ymarferwyr a busnesau.

Costau i'r GIG

541. Ceir costau i GIG Cymru o ganlyniad i ymdrin â chymhlethdodau sy'n deillio o'r triniaethau, megis heintiau ar y croen. Mae mwyafrif y costau'n deillio o driniaethau tatŵio a thyllu cosmetig. Mae'r paragraffau canlynol felly'n rhoi peth asesiad o gostau'r triniaethau hyn at ddibenion enghreifftiol. Ond gan nad oes asesiad cywir o'r holl gostau ar gael, ni chawsant eu cynnwys yn y tabl cryno ar ddiwedd yr opsiwn hwn (tabl 7.24). Er bod costau i'r GIG yn gysylltiedig ag ymdrin â chymhlethdodau yn dilyn aciwbigo, lliwio'r croen yn lled-barhaol ac electrolysis³²⁷, ystyrir bod y rhain yn fach ac ni chawsant eu hasesu.

542. Mae'n hysbys y gall tyllu cosmetig arwain at gymhlethdodau, megis chwyddiadau, haint, gwaedu, alergedd a rhwyg neu anaf arall³²⁸. Gallai niwed i nerfau a chreithio ddigwydd hefyd os caiff triniaethau eu cyflawni'n wael. Er bod hynny'n brin, gall pobl orfod cael eu derbyn i'r ysbyty hefyd yn sgil cymhlethdodau'n deillio o dyllu cosmetig a gallai fod yn arbennig o ddifrifol i'r rhai â chyflyrau iechyd sylfaenol.

³²⁷ BMJ 2001;323:486

³²⁸ Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

543. Ar hyn o bryd, nid oes unrhyw ddata ar nifer y bobl sy'n cael tyllu'r corff am resymau cosmetig yng Nghymru, ac nid oes unrhyw dystiolaeth benodol am gyfradd y cymhlethdodau iechyd sy'n deillio o dyllu cosmetig. Gan fod data o wledydd eraill yn brin hefyd, seiliwyd amcangyfrif o'r costau iechyd ar y data mwyaf perthnasol sydd ar gael. Daw'r data hyn o astudiaeth Bone et al³²⁹ yn Lloegr. Dangosodd yr astudiaeth hon fod 10% o bobl 16 mlwydd oed a hŷn (ystod 9.4% - 10.6%) yn dweud iddynt erioed gael twll yn eu corff ac eithrio yn llabed y glust. Ceir 2,527,247³³⁰ o bobl sy'n 16 oed neu hŷn yng Nghymru a, chan dybio canran o 10%, byddai hyn yn golygu bod o leiaf 252,725 o bobl â thyllau yn y corff ac eithrio yn llabed y glust. Mae'r ffigur hwn yn debygol o fod yn amcangyfrif rhy isel gan nad yw'n cynnwys pob ifanc sy'n iau nag 16 oed.

544. Gan mai dim ond 4.1% o bobl 45 oed a hŷn sydd ag un neu fwy o dyllau yn eu corff³³¹, tybir bod y mwyafrif llethol o driniaethau tyllu'r corff yn cael eu cyflawni ar bobl 16-44 mlwydd oed. Ceir cyfnod o 29 mlynedd felly pryd y derbynnir y rhan fwyaf o dyllau yn y corff. Gan ddefnyddio'r dybiaeth hon, mae cyfanswm o 8,715 o driniaethau tyllu'r corff yn debygol o gael eu cyflawni yng Nghymru bob blwyddyn. Ystyrir bod hwn yn amcangyfrif ceidwadol o gofio nad yw'n cynnwys yr unigolion hynny â sawl twll yn eu corff neu'r rhai sy'n iau nag 16 oed.

545. Canfu astudiaeth Bone et al yr hysbyswyd ynghylch cymhlethdodau mewn 27.5% o'r achosion o dyllu'r corff (byddai hyn yn cyfateb i oddeutu 2,400 o bobl yn profi cymhlethdodau yng Nghymru bob blwyddyn), gyda phroblemau sy'n ddigon difrifol i ofyn am ragor o gymorth mewn 12.9% o achosion (byddai hyn yn cyfateb i 1,124 o bobl yn gofyn am ragor o gymorth yng Nghymru bob blwyddyn).

546. Cynhaliodd yr astudiaeth ddadansoddiad mwy manwl o gymhlethdodau sy'n gysylltiedig â thriniaethau i roi twll yng nghorff pobl 16-24 mlwydd oed, gan amcangyfrif bod 5.1% o'r triniaethau hyn yn arwain at ofyn am help gan fferyllydd, 3% gan feddyg teulu, 0.6% yn arwain at orfod mynd i adran damweiniau ac achosion brys a 0.9% yn golygu bod yn unigolyn wedi cael ei dderbyn i'r ysbyty. Tybir bod y rhai nad ydynt yn gofyn am ragor o gymorth gan wasanaethau'r GIG yn mynd yn ôl at yr ymarferydd a gyflawnodd y driniaeth. Gan dybio bod y patrwm hwn o ran defnyddio gwasanaethau'r GIG yn cael ei ailadrodd ar draws pob grŵp oedran, defnyddiwyd y data hyn fel sail i amcangyfrif nifer yr unigolion sy'n derbyn gwasanaethau'r GIG yng Nghymru a'r costau cysylltiedig (tabl 7.22 isod). Pan fo amrywiaeth o driniaethau posibl, mae ystod o gostau wedi eu darparu.

Tabl 7.22

Costau defnyddio gwasanaethau'r GIG ar ôl cael triniaeth tyllu'r corff				
Disgrifiad o'r cymorth gofynnwyd	Nifer y rhai 16 oed a hŷn sy'n gofyn am	Cost Uned	Cost (£)	Flynyddol

³²⁹ Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

³³⁰ <https://statscymru.cymru.gov.uk/Catalogue/Population-and-Migration/Population/Estimates/Local-Authority/PopulationEstimates-by-LocalAuthority-Year>

³³¹ Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

amdano ar ôl triniaeth tyllu'r corff	gymorth bob blwyddyn		
Ymgynghoriad â Fferyllydd	444	£5.44 (ymgynghoriad 4.6 munud) £13.85 (ymgynghoriad 11.7 munud)	2,400 – 6,100
Ymgynghoriad â meddyg teulu a thriniaeth gwrthfotig	261	£34.33 (£31.70 am ymgynghoriad a £2.63 am gwrs 7 diwrnod o wrthfotigau ar ffurf tabledi)	9,000
Mynd i adran damweiniau ac achosion brys	52	Cost yn anhysbys. Defnyddiwyd cyfartaledd wedi'i bwysoli yr holl driniaethau cleifion allanol - £91 (chwartel isaf)	4,700
Derbyn i'r Ysbyty	78	Cyfnod byr nad yw'n ddewisol fel claf mewnol £399 (yn seiliedig ar y chwartel isaf). Cyfnod byr nad yw'n ddewisol fel claf mewnol £1,902 (chwartel isaf)	31,100 – 148,400
Cyfanswm	835	-	47,200 – 168,200

547. Tatwio yw'r brif ffynhonnell arall o gostau i'r GIG yn sgil y triniaethau. Nid oes unrhyw ddata wedi'u cyhoeddi ar nifer yr achosion o datwio yn y DU ac felly daw'r data mwyaf perthnasol sydd ar gael o'r tu allan i'r DU. Yn ôl Arolwg Harris yn 2012, mae gan 21% o'r holl oedolion yn yr Unol Daleithiau o leiaf un tatw³³². Mae'r canfyddiad hwn yn debyg i astudiaeth a gynhaliwyd yn yr Unol Daleithiau yn 2006, a ganfu fod gan 24% o'r ymatebwyr datws³³³.

548. Amcangyfrifir bod 357 o safleoedd yn darparu triniaethau tatwio yng Nghymru a bod pob mangre ar gyfartaledd yn cyflogi dau ymarferydd. Tybiwyd bod pob ymarferydd yn gweithio tridiau'r wythnos, 44 wythnos y flwyddyn, gan gyflawni tair triniaeth bob dydd³³⁴. Yn seiliedig ar y tybiaethau hyn, amcangyfrifir bod tua 282,700 o driniaethau tatwio yn cael eu cyflawni yng Nghymru bob blwyddyn. Nodir bod angen mwy nag un driniaeth yn aml ar gyfer rhai tatws.

549. 2-3%³³⁵ yw cyfradd y cymhlethdodau sy'n gysylltiedig â thatws yn yr Unol Daleithiau. O drosglwyddo'r gyfradd hon i Gymru, ac o dybio cyfradd cymhlethdodau sydd ar ben uchaf y raddfa hon, amcangyfrifir bod 8,500 o bobl yn profi

³³²

<http://www.harrisinteractive.com/NewsRoom/HarrisPolls/tabid/447/mid/1508/articleId/970/ctl/ReadCustom%20Default/Default.aspx>

³³³ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16908345>

³³⁴ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

³³⁵ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3236178/>

cymhlethdodau bob blwyddyn. Fodd bynnag, mae'n annhebygol y byddai pob cymhlethdod yn peri i unigolyn droi at wasanaethau'r GIG. Mae llawer o unigolion sy'n cael anawsterau'n debygol o fynd yn ôl at yr ymarferydd a gyflawnodd y driniaeth, neu geisio cymryd meddyginiaeth ei hun. Amcangyfrifir y byddai tua 10% o'r holl bobl sy'n profi cymhlethdodau'n troi at y GIG (oddeutu 850 achos y flwyddyn).

550. Mae amrywiaeth o gymhlethdodau a thriniaethau cysylltiedig yn deillio o driniaethau tatŵio. Yn yr un modd â chymhlethdodau tyllu cosmetig, gallai unigolion ofyn am gymorth gan amrywiaeth o ffynonellau gan gynnwys fferyllwyr, meddygon teulu ac adrannau damweiniau ac achosion brys. Nid oes unrhyw ddata ar gael ynglŷn â thriniaeth gan y GIG ar gyfer y cymhlethdodau hyn, felly tybiwyd y byddai'r costau yr un faint â'r amrediad cymedrig ar gyfer trin cymhlethdodau sy'n deillio o dyllu'r corff (£56-£201). Gan ddefnyddio'r tybiaethau hyn, gellir amcangyfrif mai £47,600 – £170,900 yw cyfanswm y gost o drin cymhlethdodau sy'n deillio o datŵs bob blwyddyn.

Tabl 7.23 – Crynodeb o gostau'r GIG o ganlyniad i driniaethau tyllu'r corff a thatŵio (fel y'u haseswyd ym mharagraffau 541-550)

Costau'r GIG o ganlyniad i driniaethau tyllu'r corff a thatŵio					
Costau (£)	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Cymhlethdodau yn sgil tyllu'r corff ymhlith pobl rhwng 16 a 24 oed	47,200 – 168,200	47,200 – 168,200	47,200 – 168,200	47,200 – 168,200	47,200 – 168,200
Cymhlethdodau yn deillio o datŵio – pob oedran	47,600–170,900	47,600–170,900	47,600–170,900	47,600–170,900	47,600–170,900
Cyfanswm y costau	94,800-339,100	94,800-339,100	94,800-339,100	94,800-339,100	94,800-339,100

551. Gall nifer o gyflyrau difrifol eraill ddod i'r amlwg o ganlyniad i'r triniaethau hyn, fel a drafodir isod. Oherwydd bod cyflyrau o'r fath yn codi mor anaml yng Nghymru, ni chyfrifwyd y costau yn y cyfrifiadau.

552. Mae'n bosibl y gall unrhyw driniaethau sy'n cynnwys treiddio'r croen arwain at drosglwyddo feirysau a gludir yn y gwaed, fel hepatitis B, hepatitis C a HIV³³⁶. Mae costau triniaeth ar gyfer yr heintiau hyn yn amrywio'n sylweddol ond, fel enghraifft, mae cwrs o driniaeth ar gyfer hepatitis C yn costio rhwng £39,000 ac £80,000³³⁷.

553. Ceir cymhlethdodau difrifol hefyd a all godi yn sgil heintiau sy'n cael eu dal yn ystod triniaeth, er enghraifft haint ffugmonas yn gysylltiedig â rhoi twll yng nghartilag

³³⁶ Hayes, MO. Harkness, GA. (2001) Body piercing as a risk factor for viral hepatitis: an integrated research review. American Journal of Infection Control. 29, 271-274.

³³⁷ NICE consults on draft guidance recommending ledipasvir-sofosbuvir (Harvoni) for treating chronic hepatitis C (3 Mawrth 2015). <https://www.nice.org.uk/news/press-and-media/nice-consults-on-draft-guidance-recommending-ledipasvir-sofosbuvir-harvoni-for-treating-chronic-hepatitis-c>

y corff. Gallai fod angen llawdriniaeth adlunio mewn achosion difrifol ac amcangyfrifir bod y gost hon yn unig tua £1,329³³⁸ yr achos.

554. Mewn achosion anarferol, pryd y nodwyd diffygion sylweddol mewn arferion rheoli heintiau busnes, gall fod angen cyflawni ymarfer hysbysu cleientiaid ("edrych yn ôl"). Cynhelir ymarfer "edrych yn ôl" i nodi unrhyw gleientiaid a allai fod wedi'u heintio gan feirysau a gludir yn y gwaed ac mae'n cynnwys nodi cleientiaid trwy'r cofnodion i gysylltu â hwy a chynnig prawf ar gyfer feirysau a gludir yn y gwaed. Amcangyfrifir bod ymarfer edrych yn ôl diweddar, a gynhaliwyd mewn ymateb i ddifffygion difrifol o ran rheoli heintiau, wedi costio o leiaf £22,500.³³⁹ Mae'r costau hyn yn debygol o amrywio'n fawr gan ddibynnu ar yr achos a'r GIG fyddai'n gyfrifol amdanynt yn bennaf. Fodd bynnag, oherwydd natur ysbeidiol yr ymarferion hyn, a'r ffaith nad oes modd rhagweld pa mor aml y byddent yn digwydd, nid yw'r costau hyn wedi cael eu hystyried yn y costau blynyddol i'r GIG nac awdurdodau lleol. Er mai yn anaml y byddai'n rhaid talu'r costau hyn, mae pob achos yn debygol o arwain at wariant sylweddol.

555. Mae cymhlethdodau iechyd eraill fel poen, anghysur a gorbryder yn arwain at gostau i unigolion yn ogystal â'r GIG. Er na ellir mesur lefel cymhlethdodau o'r fath, byddai unrhyw ostyngiad ynddynt o fudd i'r GIG. Gall cymhlethdodau fod yn arbennig o ddifrifol i'r bobl hynny sydd â chyflyrau iechyd sylfaenol, ac mae achosion wedi eu cofnodi pan fo unigolion wedi marw ar ôl triniaeth tyllu cosmetig^{340,341}.

556. Yn ogystal â'r costau i'r GIG, gallai unrhyw gymhlethdodau iechyd o ganlyniad i'r triniaethau hyn achosi costau i gyflogwyr yng Nghymru os yw staff yn absennol neu'n llai cynhyrchiol. Ni fu modd mesur y gost economaidd hon.

Ymarferwyr a busnesau sy'n cyflawni triniaethau aciwbigo, tatŵio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis

557. Mae'n ofynnol i fusnesau sy'n darparu'r triniaethau dalu ffi gofrestru untro ar hyn o bryd. Fel a nodir uchod, mae'r ffioedd cofrestru'n amrywio rhwng awdurdodau lleol. Amcangyfrifir y cofrestrir tua 190 o fangreoedd bob blwyddyn a bod 380 i unigolion yn cofrestru bob blwyddyn. Gan ddefnyddio'r ffioedd cyfartalog o £130 i gofrestru mangre a £73 ar gyfer unigolion, byddai hyn yn gyfanswm o £24,700 i gofrestru busnesau newydd a £27,700 i gofrestru ymarferwyr newydd bob blwyddyn. Amcangyfrifir mai oddeutu £52,400 fyddai cyfanswm blynyddol y gost i fusnesau felly. Oherwydd y gwahanol ddulliau a ddefnyddir gan awdurdodau lleol wrth godi ffioedd, megis y disgresiwn o ran codi am gofrestriadau personol, rhifau dangosol yn unig yw'r rhain.

558. Mae ymarferwyr a'r busnesau newydd hyn hefyd yn wynebu costau o ran yr amser a gymerir i gwblhau cais. Er bod systemau ymgeisio awdurdodau lleol yn amrywio, amcangyfrifir bod cais yn cymryd oddeutu 30 munud i'w gwblhau. Gan

³³⁸ Yn seiliedig ar ddata a ddarparwyd gan Iechyd Cyhoeddus Cymru.

³³⁹ Yn seiliedig ar ddata a ddarparwyd gan Iechyd Cyhoeddus Cymru.

³⁴⁰ BBC News online (2005) Lip piercing death 'misadventure'. Ar gael yn: http://news.bbc.co.uk/1/hi/england/south_yorkshire/4429298.stm

³⁴¹ BBC News online (2010) Caerphilly woman's infection death after tongue pierce. Ar gael yn: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-wales-11543757>

dybio bod tâl gros cyfartalog yr awr ymarferydd yn £15.94^{342,343}, ac y byddai 380 o geisiadau unigol a 190 o geisiadau ar gyfer mangreoedd yn cael eu cyflwyno, amcangyfrifir mai oddeutu £4,500 y flwyddyn fyddai'r costau yn deillio o wneud ceisiadau. Nid yw'n ofynnol adnewyddu ceisiadau ar hyn o bryd.

559. Ni fyddai unrhyw gostau eraill i fusnesau sy'n cyflawni'r triniaethau hyn o dan yr opsiwn hwn.

Tabl 7.24 – crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 1*

Costau (£)	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Costau i Lywodraeth Cymru					
Adolygiad blynyddol o Orchmynion Rhan 2A	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500
Costau i awdurdodau lleol					
Arolygiadau cychwynnol ar gyfer cofrestriadau newydd	32,300	32,300	32,300	32,300	32,300
Costau ymweliadau cydymffurfriad	78,500	78,500	78,500	78,500	78,500
Costau ymchwilio i gwynion	11,900	11,900	11,900	11,900	11,900
Gorchmynion Rhan 2A	8,800 – 33,000	8,800 – 33,000	8,800 – 33,000	8,800 - 33,000	8,800 – 33,000
Mabwysiadu is-ddeddfau enghreifftiol	15,000	15,000	15,000	15,000	20,000
Cyfanswm y Costau i Awdurdod Lleol	146,500-170,700	146,500-170,700	146,500-170,700	146,500-170,700	151,500-175,700

³⁴² ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (artist). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcn%3A77-337425>

³⁴³ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% i gynnwys argostau.

Costau Net i Awdurdodau Lleol**	94,100-118,300	94,100-118,300	94,100-118,300	94,100-118,300	99,100-123,300
Costau i fusnesau					
Ffioedd cofrestru untro	52,400	52,400	52,400	52,400	52,400
Amser ar gyfer paratoi'r cais	4,500	4,500	4,500	4,500	4,500
Costau i Fusnesau	56,900	56,900	56,900	56,900	56,900
Cyfanswm y Costau **	153,500 – 177,700	153,500 – 177,700	153,500 – 177,700	153,500 – 177,700	158,500-182,700

* Fel yr eglurwyd yn gynharach ym mharagraff 541, ni chafodd costau'r GIG eu cynnwys yn y tabl.

** Nid yw'r costau cofrestru untro y mae busnesau ac ymarferwyr yn eu talu wedi cael eu cynnwys yma gan y cânt eu defnyddio i dalu am gostau'r awdurdodau lleol.

Manteision

560. Mae'r opsiwn hwn yn parhau â'r safbwynt polisi cyfredol ac felly ni fyddai unrhyw fanteision ychwanegol.

Opsiwn 2 – Datblygu a chyhoeddi canllawiau ar arfer gorau ar gyfer aciwbigo, tatŵio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis, a chynnal ymgyrch codi ymwybyddiaeth.

Disgrifiad

561. Byddai Llywodraeth Cymru yn datblygu a pharatoi canllawiau arfer gorau, anstatudol i ymarferwyr ynglŷn ag aciwbigo, tatŵio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis. Byddai angen gweithio gyda rhanddeiliaid o'r sector, awdurdodau lleol a phartïon eraill a chanddynt fuddiant er mwyn datblygu'r canllawiau. Byddai'r canllawiau'n cael eu seilio ar dystiolaeth ac yn nodi camau y gall ymarferwyr a busnesau eu cymryd er mwyn defnyddio arferion gwaith diogel, â'r nod o hybu diogelwch a chysondeb ar draws y sector. Byddai copïau o'r canllawiau ar gael ar-lein neu ar ffurf copi papur i'w dosbarthu i'r busnesau a'r ymarferwyr sy'n cyflawni'r triniaethau hyn.

562. Byddai Llywodraeth Cymru hefyd yn cynnal ymgyrch codi ymwybyddiaeth. Byddai dwy ran bwysig i'r ymgyrch, sef codi ymwybyddiaeth ymysg ymarferwyr a busnesau, a lledaenu gwybodaeth i'r cyhoedd.

563. Byddai'r canllawiau'n cael eu gweithredu mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol. Byddai cofnodion cyfredol yr awdurdodau lleol yn cael eu defnyddio i adnabod busnesau perthnasol, er mwyn targedu'r canllawiau. Ni fyddai timau gorfodi'r awdurdodau lleol yn cymryd unrhyw gamau gorfodi, ond byddid yn disgwyl iddynt roi cyngor ar ba mor berthnasol yw'r canllawiau i ymarferwyr a busnesau unigol. Byddai hyfforddiant ymwybyddiaeth yn cael ei ddarparu i staff awdurdodau lleol ynglŷn â'r canllawiau, ynghyd ag ymgyrch i roi gwybod i'r cyhoedd am y problemau iechyd posibl sydd ynghlwm wrth y triniaethau hyn.

564. Byddai'r canllawiau o dan yr opsiwn hwn yn ychwanegol at y system gofrestru gyfyngedig o dan Opsiwn 1. O ganlyniad, caiff yr holl gostau presennol a wynebair o dan Opsiwn 1 eu cario ymlaen o dan yr opsiwn hwn.

Costau

Llywodraeth Cymru

565. Byddai Llywodraeth Cymru yn wynebu cost ar gyfer datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau; byddai costau staff yn cael eu cynnwys yn y costau cyffredinol hyn.

566. Byddai'r canllawiau'n cael eu modelu ar y canllawiau "Tattooing and Body Piercing Guidance: Toolkit"³⁴⁴ ac yn canolbwyntio ar reoli risgiau'n effeithiol, safonau ymarfer a gofynion ymarferol. O ganlyniad, byddai'n darparu gwybodaeth ar gyfer awdurdodau gorfodi, ymarferwyr a busnesau. Byddai angen i'r canllawiau hyn gwmpasu pob un o'r triniaethau, ac mae gan bob un ei phroblemau ei hun. O ganlyniad, rhagwelir y byddai angen i'r canllawiau fod yn ddogfen gynhwysfawr a byddai angen cyfraniad sylweddol gan staff. I baratoi'r canllawiau, (tua 20,000 o eiriau), rhagwelir y byddai'n cymryd oddeutu chwe mis o amser 0.5 Uwch-swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn (sy'n cyfateb i oddeutu £13,000), a chwe mis o amser 0.2 swyddog Cymorth Tîm cyfwerth ag amser llawn (sy'n cyfateb i oddeutu £2,600).³⁴⁵

567. Rhagwelir y byddai'r gwaith dylunio a chysodi yn gofyn am bythefnos o amser Swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio oddeutu £1,400. Amcangyfrifir y byddai'r gwaith cyfieithu a phrawfddarlenn yn costio oddeutu £1,900.³⁴⁶ O ganlyniad, £18,900 fyddai cyfanswm y gost o ddatblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau.

568. Er mwyn cael yr effaith fwyaf bosibl, byddai copïau o'r canllawiau'n cael eu hanfon i bob mangre sy'n cyflawni'r triniaethau yng Nghymru (oddeutu 890 o safleoedd cofrestredig yng Nghymru). Byddai pum copi o'r canllawiau hefyd yn cael eu hanfon at bob awdurdod lleol, gan olygu y byddai angen cynhyrchu cyfanswm o oddeutu 1,000 o fersiynau papur. Byddai'n costio oddeutu £3,800 i argraffu'r

³⁴⁴ Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd, Labordy Iechyd a Diogelwch, Public Health England ac Undeb y Diwydiant Tatŵio a Thyllu'r Corff (2013) Tattooing and body piercing guidance: Toolkit.

³⁴⁵ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

³⁴⁶ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer cyfieithu, a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer prawfddarlenn.

canllawiau hwn a £1,500 i'w dosbarthu, gan roi cyfanswm o £5,300.³⁴⁷ Byddai fersiynau electronig o'r canllawiau ar gael hefyd.

569. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Rhagwelir y byddai hyn yn gofyn am oddeutu un wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £900. Byddai'r costau dylunio a chyfieithu yn dod i hanner y costau gwreiddiol, sef cyfanswm o £1,700. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad, gan mai ar ffurf electronig yn unig y byddai'n cael ei gynhyrchu. O ganlyniad, oddeutu £2,600 fyddai cyfanswm y gost ar gyfer pob adolygiad, a hynny bob tair blynedd. Byddid yn cynnal yr adolygiad cyntaf yn 2019/20.

570. Efallai y byddai angen sesiynau hyfforddi ar gyfer Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd neu ar gyfer aelodau eraill o staff llywodraeth leol, er mwyn eu cynorthwyo i annog ymarferwyr a busnesau i dderbyn y cyngor a roddir yn y canllawiau. Rhagwelir y byddai Llywodraeth Cymru yn talu am y costau hyn ac y byddai'r gwaith yn cael ei roi ar gontract i gyflenwr sydd â hygredd ymhlith y proffesiwn iechyd yr amgylchedd. Disgwylir y byddai dwy sesiwn yn cael eu cynnal - un yn y Gogledd ac un yn y De. Byddai'r sesiynau hyfforddi hyn yn cael eu cynnal yn 2016/17. Oddeutu £900 fyddai cost datblygu deunyddiau a thaflenni'r cwrs, ac oddeutu £2,000 fyddai cost cynnal y ddwy sesiwn gyda 35 o bobl yn mynd i bob un. Mae hyn yn rhoi cyfanswm o £2,900. Byddai'r amser ar gyfer dilyn yr hyfforddiant yn cael ei gynnwys yn yr amser hyfforddiant blynyddol. Disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol trwy gyfuno'r hyfforddiant â'r sesiynau ar gyfer gwahardd tyllu rhan bersonol o gorff pobl o dan 16 oed.

571. Er mwyn manteisio i'r eithaf ar effaith bosibl y canllawiau, byddai angen cyhoeddusrwydd i godi ymwybyddiaeth ymysg busnesau ac ymarferwyr. Byddai hyn yn cael ei wneud yn bennaf trwy sylw rhad ac am ddim mewn cyfnodolion masnach, trwy rwydweithiau rhanddeiliaid, a thrwy ddefnyddio adnoddau ar-lein a chyfryngau cymdeithasol. Byddai angen gwaith cyfathrebu ehangach hefyd i dynnu sylw'r cyhoedd, gan gynnwys pobl ifanc a rhieni, am y problemau iechyd posibl sydd ynghlwm wrth y triniaethau hyn a phwysigrwydd sicrhau bod yr ymarferydd a'r busnes yr ymwelir â hwy i gael triniaeth aciwbigo, tatŵio, lliwio'r corff yn lled-barhaol, tyllu cosmetig neu electrolysis wedi eu cofrestru â'r awdurdod lleol. Byddai ymgyrch o'r fath yn cynnwys cysylltiadau cyhoeddus, cyfryngau cymdeithasol a gweithio gydag ysgolion/sefydliadau ieuenctid, ac yn costio oddeutu £10,000. Gan y byddai'r opsiwn hwn yn gofyn i ymarferwyr weithredu'n wirfoddol, disgwylir y byddai angen ailadrodd y gwaith cyfathrebu bob dwy flynedd. Disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol yn 2016/17, a phob dwy flynedd wedi hynny, trwy gyfuno'r gwaith cyfathrebu â'r gwaith ar gyfer y gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gyrff unigolion o dan 16 oed.

Awdurdodau Lleol

572. Er y byddid yn annog staff llywodraeth leol i gynorthwyo ymarferwyr i ddefnyddio'r canllawiau fel rhan o'u trefn waith arferol, cydnabyddir y byddai rhai costau staff cysylltiedig. Byddai'r rhain yn cynnwys cynorthwyo i ddatblygu'r

³⁴⁷ Yn seiliedig ar waith blaenorol a wnaed gan Lywodraeth Cymru.

canllawiau, mynd i sesiynau hyfforddiant ac ymgysylltu ag ymarferwyr a busnesau er mwyn eu hannog i ddilyn y canllawiau. Gan y byddai busnesau ac ymarferwyr yn cael dewis pa un a ydynt am roi'r canllawiau ar waith ai peidio, gallai anogaeth gan staff awdurdodau lleol i wneud hynny fod yn waith pwysig.

573. Mae hefyd yn debygol y gallai fod angen i Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd ac aelodau staff perthnasol eraill ymdrin ag ymholiadau ad hoc oddi wrth ymarferwyr a busnesau ynglŷn â'r canllawiau. Mae'n debygol y byddai mwy o'r gwaith hwn yn ystod y flwyddyn cyn cyflwyno'r canllawiau, a'r flwyddyn gyntaf ar ôl hynny, ac ni fyddai'n dod i gyfanswm o fwy na hanner mis o amser Swyddog Iechyd yr Amgylchedd cyfwerth ag amser llawn³⁴⁸ fesul awdurdod lleol yn ystod y ddwy flynedd hyn, gan ostwng i hanner y swm hwn ar gyfer y blynyddoedd dilynol. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu £38,000 (£1,725 fesul awdurdod lleol) yn 2016/17 a 2017/18, a'r gost yn lleihau ar ôl hynny i oddeutu £19,000 (£862 fesul awdurdod lleol) y flwyddyn. Fodd bynnag, disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol trwy gyfuno'r gwaith hwn â'r gwaith ar y gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolion o dan 16 oed.

Ymarferwyr a busnesau sy'n rhoi triniaethau aciwbigo, tatŵio, lliwio'r corff yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis

574. Byddai ymarferwyr a busnesau yn debygol o wynebu costau yn sgil yr amser a dreulir yn ymgysylltu â'r canllawiau, ac yn gweithredu unrhyw newidiadau i'w hymarfer. Er yr amcangyfrifir mai oddeutu 20,000 o eiriau fydd y canllawiau, byddent yn amlinellu'n fanwl yr ymarfer a argymhellir ar gyfer pob triniaeth. Mae'n annhebygol felly y bydd angen i ymarferwyr ddarllen y ddogfen gyfan yn drylwyr. Tybir mai dim ond y canllawiau ar gyfer y driniaeth/triniaethau y maent yn eu cyflawni y byddai'r ymarferwyr yn eu darllen yn fanwl. Amcangyfrifir mai chwarter y canllawiau cyfan fyddai hynny. Gan dybio bod tâl gros cyfartalog yr awr ymarferydd yn £15.94³⁴⁹,³⁵⁰, bod oddeutu 2,086 o ymarferwyr yn cyflawni'r triniaethau penodedig yng Nghymru³⁵¹, ac y byddai'r gweithgareddau uchod yn cymryd dwy awr fesul ymarferydd, byddai'r gost i ymarferwyr/busnesau yn dod i oddeutu £66,500 yn 2016/17. Byddai hefyd gost flynyddol o oddeutu £12,100 i ymarferwyr newydd, er mwyn ymgysylltu â'r canllawiau. Fodd bynnag, gallai hyn oramcangyfrif y costau gan ei bod yn debygol fod rhai o'r ymarferwyr a busnesau hyn eisoes yn dilyn y dulliau arfer gorau, a gallai eraill benderfynu peidio â dilyn y canllawiau gan y byddent yn rhai gwirfoddol.

575. Yn yr un modd, pan gaiff y canllawiau eu diweddarau bob tair blynedd, gallai ymarferwyr a busnesau dreulio peth amser yn ymgysylltu â'r canllawiau diwygiedig ac yn rhoi unrhyw newidiadau ar waith. Gan y rhagwelir mai dim ond newidiadau cyfyngedig a fyddai'n cael eu gwneud, disgwylid na fyddai'r costau hyn fesul ymarferydd yn fwy na hanner y costau yn 2016/17, sef amcangyfrif o £33,300.

³⁴⁸ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi cael eu cynnwys yn y costau hyn.

³⁴⁹ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (artist). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcm%3A77-337425>

³⁵⁰ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

³⁵¹ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

Tabl 7.25 - crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 2

Costau (£)	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Costau i Lywodraeth Cymru					
Costau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau	15,600	0	0	900	0
Cyfieithu a dylunio	3,300	0	0	1,700	0
Argraffu a dosbarthu'r canllawiau	5,300	0	0	0	0
Hyfforddiant	2,900	0	0	0	0
Cyhoeddusrwydd	10,000	0	10,000	0	10,000
Cyfanswm y Costau i Lywodraeth Cymru	37,100	0	10,000	2,600	10,000
Costau i awdurdodau lleol					
Amser staff yn ymdrin ag ymholiadau ad hoc gan ymarferwyr a busnesau ynglŷn â'r canllawiau	38,000	38,000	19,000	19,000	19,000
Cyfanswm y Costau i Awdurdodau Lleol	38,000	38,000	19,000	19,000	19,000
Costau i fusnesau					
Yr amser a dreulir yn ymgyfarwyddo â'r canllawiau ac yn rhoi unrhyw newidiadau i'w hymarfer ar waith	66,500	12,100	12,100	33,300	12,100
Cyfanswm y Costau i Fusnesau	66,500	12,100	12,100	33,300	12,100

Cyfanswm Cyffredinol y Costau	141,600	50,100	41,100	54,900	41,100
--	----------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Manteision

576. Amcangyfrifir o dan Opsiwn 1 y derbynnir cwynion sy'n ymwneud â 70 o ymarferwyr a busnesau'r triniaethau yng Nghymru bob blwyddyn. Mae'n bosibl y gellid cynorthwyo i leihau'r nifer hon drwy baratoi a dosbarthu canllawiau ar arferion gwaith diogel ar gyfer y bobl sy'n rhoi'r triniaethau hyn, ynghyd â chyfleu negeseuon addysgol a chodi ymwybyddiaeth y cyhoedd. Gallai canllawiau hefyd gyflwyno dull gwaith cyson o ran gorfodi. Byddai unrhyw welliannau yn arwain at ostyngiadau i gostau'r GIG o dan Opsiwn 1. Fodd bynnag, gan na fyddai unrhyw ofyniad cyfreithiol yn sail i'r canllawiau, nid yw eu heffaith yn debygol o fod yn fawr.

Opsiwn 3A - Cyflwyno system drwyddedu ar gyfer Triniaethau Arbennig

Disgrifiad

577. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu cyflwyno deddfwriaeth i greu system drwyddedu genedlaethol, orfodol ar gyfer rhoi triniaethau arbennig yng Nghymru. Byddai'r triniaethau arbennig hyn yn cael eu diffinio yn y ddeddfwriaeth fel aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatŵio. Er mwyn cynnal unrhyw un o'r triniaethau arbennig hyn, byddai angen i unigolyn fod yn drwyddedig, a'r fangre (gan gynnwys cerbydau) lle y mae'n gweithredu fod wedi ei chymeradwyo. Byddai'r awdurdodau lleol yn gyfrifol am sgrinio ymarferwyr ac arolygu mangreoedd, er mwyn sicrhau eu bod yn bodloni'r meini prawf penodol cyn y gellid caniatáu trwydded neu gymeradwyo mangre. Rhagwelir y byddai'r system drwyddedu yn dod yn weithredol yn 2017/18 (tan yr adeg hon, disgwylir i'r system gofrestru bresennol barhau).

578. Yn yr un modd ag Opsiwn 2, byddai Llywodraeth Cymru'n datblygu canllawiau ar driniaethau arbennig i gynorthwyo ymarferwyr a busnesau i ddeall y ddeddfwriaeth a'i gofynion. Byddai canllawiau ar gyfer yr awdurdodau lleol hefyd yn cael eu paratoi i'w cynorthwyo i orfodi'r ddeddfwriaeth. Byddai angen gweithio gydag ymarferwyr a busnesau o'r sector, awdurdodau lleol, lechyd Cyhoeddus Cymru a phartïon eraill a chanddynt fuddiant er mwyn datblygu'r canllawiau. Byddai copiâu ar gael ar-lein neu ar ffurf copi papur, a byddent yn cael eu dosbarthu i'r awdurdodau lleol ac i fusnesau ac ymarferwyr sy'n darparu triniaethau arbennig.

579. Byddai Llywodraeth Cymru'n darparu hyfforddiant ac arweiniad i awdurdodau lleol ar gynnwys y ddeddfwriaeth a dulliau gorfodi.

580. Yn ogystal, byddai Llywodraeth Cymru yn cynnal ymgyrch i godi ymwybyddiaeth ynghylch y system drwyddedu. Byddai'r ymgyrch yn cynnwys dwy brif ran :

- a. Codi ymwybyddiaeth ymarferwyr a busnesau o'r system drwyddedu. Byddai hyn yn golygu gohebu'n uniongyrchol â'r bobl a fydd yn ddarostyngedig i'r gofynion deddfwriaethol; a
- b. Lledaenu gwybodaeth i'r cyhoedd i roi gwybod iddynt am y system drwyddedu, a'r risgiau o beidio ag ymweld ag ymarferydd trwyddedig / mangre gymeradwy.

581. Byddai'r system drwyddedu a gynigir o dan yr opsiwn hwn yn disodli'r system a amlinellir o dan Opsiwn 1. Byddai'r costau a amlinellir isod yn cael eu hysgwyddo yn lle'r costau o dan Opsiwn 1 (h.y. nid yw'r costau a ddangosir isod yn ychwanegol i'r rhai hynny o dan Opsiwn 1).

Costau

Llywodraeth Cymru

582. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu costau ar gyfer datblygu, dylunio a chyfieithu'r ddwy gyfres o'r canllawiau (un ar gyfer ymarferwyr a busnesau, a'r llall ar gyfer yr awdurdodau lleol). I baratoi'r ddwy gyfres o ganllawiau (25,000 o eiriau ar gyfer dogfen canllawiau ymarferwyr a busnesau, a 25,000 o eiriau ar gyfer dogfen canllawiau'r awdurdodau lleol), disgwylir y byddai'n cymryd oddeutu chwe mis o amser 0.75 Uwch-swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn (sy'n cyfateb i £19,500) a chwe mis o amser 0.4 swyddog Cymorth Tîm cyfwerth ag amser llawn (sy'n cyfateb i £5,200). Byddai hyn yn dod i gyfanswm o £24,700.³⁵²

583. Disgwylir y byddai'r gwaith dylunio a chysodi yn gofyn am bedair wythnos o amser Swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio oddeutu £2,800. Amcangyfrifir y byddai'r gwaith cyfieithu a phrawfddarlenn yn costio oddeutu £4,800.³⁵³ O ganlyniad, £32,300 yw cyfanswm y gost ar gyfer datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau.

584. Fel a nodir yn Opsiwn 2, er mwyn dosbarthu'r canllawiau byddai angen anfon copi at yr holl fangreoedd sy'n cyflawni triniaethau arbennig yng Nghymru (oddeutu 890 o fangreoedd cofrestredig). Byddai pum copi o'r canllawiau ar gyfer awdurdodau lleol yn cael eu hanfon i bob awdurdod lleol yng Nghymru, gan olygu y byddai angen cynhyrchu cyfanswm o oddeutu 1,000 o fersiynau papur. Byddai'r gwaith argraffu yn costio oddeutu £4,400 a'r gwaith dosbarthu yn costio £1,500, gan roi cyfanswm o £5,900 (yn seiliedig ar waith blaenorol a gynhaliwyd gan Lywodraeth Cymru). Byddai fersiynau electronig o'r canllawiau ar gael hefyd.

585. O ganlyniad, byddai'n costio cyfanswm o oddeutu £38,200 ar gyfer y gwaith cychwynnol o ddatblygu, paratoi a dosbarthu'r canllawiau. Byddai'r costau hyn yn cael eu hysgwyddo yn 2016/17.

³⁵² Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru.

³⁵³ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer cyfieithu, a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer prawfddarlenn.

586. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Rhagwelir y byddai hyn yn cymryd oddeutu pythefnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £1,800. Byddai'r costau dylunio a chyfieithu yn dod i hanner y costau gwreiddiol, sef cyfanswm o £3,800. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad, gan mai dim ond ar ffurf electronig y byddai'n cael ei gynhyrchu. O ganlyniad, oddeutu £5,600 fyddai cyfanswm y gost ar gyfer pob adolygiad, a hynny bob tair blynedd. Byddai'r adolygiad cyntaf yn cael ei gynnal yn 2019/20.

587. Yn yr un modd ag Opsiwn 2, byddai sesiynau hyfforddi yn cael eu darparu ar gyfer Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd neu staff perthnasol arall awdurdodau lleol i'w cynorthwyo i orfodi'r ddeddfwriaeth. Byddai Llywodraeth Cymru yn talu am yr hyfforddiant, a byddai'n cael ei roi ar gontract i gyflenwr sydd â hygrededd ymhlith y proffesiwn iechyd yr amgylchedd. Disgwylir y byddai pedair sesiwn yn cael eu cynnal ledled Cymru, a hynny yn 2016/17. Oddeutu £1,800 fyddai cost datblygu deunyddiau a thaflenni'r cwrs, ac oddeutu £4,000 fyddai cost cynnal y pedair sesiwn gyda 35 o bobl yn mynd i bob un ohonynt, sy'n dod i gyfanswm o £5,800. Disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol trwy gyfuno'r hyfforddiant hwn â'r hyfforddiant ar gyfer gweithredu'r gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff pobl o dan 16 oed. Byddai'r amser ar gyfer dilyn yr hyfforddiant yn cael ei gynnwys yn yr amser hyfforddiant blynyddol.

588. Byddai'r ymgyrch codi ymwybyddiaeth yn canolbwyntio ar hysbysu ymarferwyr a busnesau, yn ogystal â'r cyhoedd, am y system drwyddedu. Gan y byddai'r ddeddfwriaeth yn cynnwys troseddau newydd, rhagwelir y byddai angen pecyn cyfathrebu ehangach na'r un a nodir yn Opsiwn 2. Er mwyn cyfathrebu ag ymarferwyr a busnesau sy'n darparu triniaethau arbennig, byddai Llywodraeth Cymru'n cyfathrebu'n uniongyrchol â'r rhai hynny a fyddai'n ddarostyngedig i'r ddeddfwriaeth drwy bost uniongyrchol, cyn i'r ddeddfwriaeth ddod i rym. Ar hyn o bryd, yr awdurdodau lleol sy'n cofrestru'r rhai hynny sy'n darparu'r triniaethau hyn, ac o ganlyniad, byddid yn defnyddio'r manylion cyswllt hynny. Byddai straeon newyddion yn cael eu darparu i gyfnodolion masnach a rhwydweithiau rhanddeiliaid eraill, yn ogystal â chyfryngau cymdeithasol, a gellid codi mwy o ymwybyddiaeth o fewn y farchnad trwy dargedu gwefannau perthnasol. Amcangyfrifir y byddai'r gwaith hwn yn costio hyd at £10,000 ac y byddai'n gost untro a wynebwr yn 2016/17. Fodd bynnag, byddid yn ystyried yr angen i ailadrodd y gwaith cyfathrebu yn ddiweddarach, yn rhan o'r broses adolygu, er mwyn cynnal ymwybyddiaeth o'r ddeddfwriaeth newydd. Byddai'r union gostau sy'n gysylltiedig â'r gwaith hwn yn dibynnu ar ganlyniad yr adolygiad ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

589. Byddai gwaith cyfathrebu ehangach yn canolbwyntio ar rybuddio'r cyhoedd, gan gynnwys pobl ifanc a rhieni, am y problemau iechyd posibl sydd ynghlwm wrth driniaethau arbennig a phwysigrwydd sicrhau bod yr ymarferwyr/busnesau yr ymwelir â hwy i gael triniaeth aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis neu datwio, wedi eu trwyddedu a bod y fangre lle y maent yn gweithio wedi ei chymeradwyo. Byddai hyn yn cynnwys cysylltiadau cyhoeddus, cyfryngau cymdeithasol a gweithio gydag ysgolion/sefydliadau ieuenctid. Amcangyfrifir y byddai'r ymgyrch i godi ymwybyddiaeth y cyhoedd yn costio £10,000. Fel yn achos Opsiwn 2, gellid arbed arian trwy gyfuno'r gwaith cyfathrebu ar gyfer triniaethau arbennig â'r gwaith ar gyfer y gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolion o dan 16 oed. Er y disgwylir wynebu'r costau cyfathrebu yn 2016/17, byddid yn ystyried yr angen i

ailadrodd y gwaith cyfathrebu yn ddiweddarach, er mwyn cynnal neu wella'r ymwybyddiaeth o'r ddeddfwriaeth newydd. Byddai'r union gostau sy'n gysylltiedig â'r gwaith hwn yn dibynnu ar ganlyniad yr adolygiad ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

Awdurdodau lleol

590. Byddai'r ddeddfwriaeth yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdodau lleol orfodi gofynion y system drwyddedu. Byddai'n ofynnol i'r awdurdodau lleol drwyddedu'r unigolion hynny y maent o'r farn eu bod yn bodloni'r meini prawf diffiniedig a monitro i ba raddau y maent yn glynu wrth yr amodau trwyddedu, yn ogystal â chymeradwyo mangreoedd lle y gellir cyflawni triniaethau arbennig. Yn ogystal, byddai'n ofynnol i'r awdurdodau lleol orfodi'r ddeddfwriaeth pan fo angen, gan gynnwys cymryd camau gweithredu i atal triniaethau arbennig rhag cael eu cynnal gan ymarferwyr didrwydded ac mewn mangreoedd anghymeradwy. Fel a nodwyd yn Opsiwn 1, mae gan awdurdodau lleol bwerau cyfyngedig eisoes i reoli busnesau sy'n darparu gwasanaeth aciwbigo, tatŵio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis, ac maent eisoes yn cymryd camau gorfodi mewn perthynas â'r busnesau hyn. Fodd bynnag, byddai'r system drwyddedu newydd yn cyflwyno gofynion llymach er mwyn amddiffyn iechyd y cyhoedd, ac o ganlyniad, disgwylir y byddai angen cymryd mwy o gamau gorfodi o ran y triniaethau hyn.

591. O ran trwyddedu ymarferwyr unigol, byddai'n ofynnol i awdurdodau lleol ystyried a phrosesu cais, ac os cytunir arno, gynhyrchu trwydded. Rhagwelir mai oddeutu £60 fyddai'r gost i'r awdurdodau lleol ar gyfer pob trwydded³⁵⁴. Mae'r ddeddfwriaeth yn ei gwneud yn ofynnol i'r drwydded gynnwys llun o'r ddeiliad y drwydded; mae'r gost o gynhyrchu trwydded llun wedi ei chynnwys yn y £60. Mewn rhai achosion, gallai fod angen i'r awdurdod lleol gyfarfod â'r ymgeisydd i drafod y cais, ond byddai hyn yn cael ei benderfynu ar sail pob achos unigol. O ganlyniad, nid oes unrhyw amcangyfrif wedi ei gynnwys ar gyfer trafodaethau o'r fath.

592. Amcangyfrifir bod 2,086 o unigolion yn cyflawni triniaethau arbennig yng Nghymru ar hyn o bryd³⁵⁵. Gan gymryd y ffigur hwn fel amcangyfrif o nifer y trwyddedau personol a fyddai'n cael eu dosbarthu, amcangyfrifir mai £125,200 fyddai cyfanswm y gost i'r awdurdodau lleol am brosesu a dosbarthu trwyddedau personol. Byddai'r swm hwn yn daladwy ychydig ar ôl i'r system drwyddedu ddod i rym yn 2017/18. Tybiwyd bod 380 o ymarferwyr unigol newydd yn ymuno â'r farchnad bob blwyddyn, gan arwain at gostau o £22,800 y flwyddyn i gael trwydded ar gyfer yr ymarferwyr newydd hyn, o 2018/19 ymlaen. Gan y byddai trwyddedau'r ymarferwyr yn ddilys am dair blynedd, byddai'r costau hyn yn cael eu hailadrodd bob tair blynedd. Fodd bynnag, at ddibenion cyfrifo costau, tybiwyd y bydd nifer gyfartal o ymarferwyr yn rhoi'r gorau i fasnachu bob blwyddyn (h.y. bod 380 o ymarferwyr unigol yn rhoi'r gorau i fasnachu bob blwyddyn). O ganlyniad, byddai'r costau adnewyddu yn 2020/21 yn is na chostau sicrhau trwyddedau yn 2017/18.

³⁵⁴ Darparwyd y ffigur gan awdurdodau lleol.

³⁵⁵ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

593. Er mwyn cymeradwyo mangre lle y cyflawnir triniaethau arbennig, disgwylir y byddai'r awdurdod lleol yn prosesu'r cais ac yn cynnal ymweliad arolygu. Pe byddai'r fangre yn bodloni'r amodau gofynnol, byddai'r awdurdod lleol yn ei chymeradwyo. Rhagwelir y byddai'r gost i'r awdurdod lleol oddeutu £170 fesul mangre a gymeradwywyd³⁵⁶. Amcangyfrifir bod 890 o fangreoedd lle y cynhelir y triniaethau arbennig diffiniedig yng Nghymru ar hyn o bryd³⁵⁷. Gan gymryd y ffigur hwn fel amcangyfrif o sawl cymeradwyaeth a fyddai'n cael ei chyflwyno i fangreoedd o dan y system drwyddedu newydd, amcangyfrifir mai £151,300 fyddai'r gost i awdurdodau lleol am brosesu a chyflwyno cymeradwyaethau ar gyfer mangreoedd yn 2017/18. Tybiwyd bod 190 o fusnesau newydd yn agor bob blwyddyn, gan arwain at gostau o £32,300 y flwyddyn o 2018/19 ymlaen ar gyfer y busnesau newydd hyn.

594. Gan y byddai'r cymeradwyaethau ar gyfer y mangreoedd yn ddilys am dair blynedd, byddai'r costau hyn yn cael eu hailadrodd bob tair blynedd. Fodd bynnag, at ddibenion cyfrifo costau, tybiwyd y bydd nifer gyfartal o fusnesau yn rhoi'r gorau i fasnachu bob blwyddyn (h.y. bod 190 o fangreoedd yn rhoi'r gorau i fasnachu bob blwyddyn). O ganlyniad, byddai'r costau adnewyddu yn 2020/21 yn is na'r costau cofrestru yn 2017/18, fel y'u dangosir yn y tabl isod. Byddai costau adnewyddu parhaus o 2021/22 ymlaen, ond byddai'r rhain yn is nag yn 2020/21.

Tabl 7.26

Costau gweinyddu cofrestriadau					
	2016/17 (£)	2017/18 (£)	2018/19 (£)	2019/20 (£)	2020/21 (£)
Costau gweinyddol trwyddedau ymarferwyr a chymeradwyo mangreoedd	32,300*	276,500	55,100	55,100	55,100
Costau gweinyddol adnewyddu	0	0	0	0	166,300
Cyfanswm y costau	32,300	276,500	55,100	55,100	221,400

*y costau cofrestru o dan y system bresennol (Opsiw 1).

595. Pe byddai awdurdod lleol yn bwriadu gwrthod caniatáu, adnewyddu neu amrywio trwydded neu gais am gymeradwyo mangre, byddai'n rhaid iddo gyflwyno hysbysiad i'r ymgeisydd, a fyddai wedyn yn cael cyflwyno sylwadau gerbron Pwyllgor Trwyddedu'r awdurdod lleol. Câi'r ymgeisydd apelio yn erbyn penderfyniad y Pwyllgor i lys ynadon. Gan y rhagwelir y byddai'r awdurdodau lleol yn gweithio'n agos gyda'r rhai sy'n ceisio cael trwydded/cymeradwyaeth ar gyfer mangre, ni ddisgwylir y byddai nifer uchel o achosion yn cael eu clywed gan Bwyllgor Trwyddedu nac apeliadau i'w clywed gan lys ynadon. Ar y sail honno, amcangyfrifir

³⁵⁶ Darparwyd y ffigur gan awdurdodau lleol

³⁵⁷ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

y byddai'r costau sy'n gysylltiedig â chyflwyno sylwadau neu apeliadau yn isel iawn, ond nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

596. Byddai awdurdodau lleol yn gyfrifol hefyd am fonitro cydymffurfiaid â'r ddeddfwriaeth yn ystod cyfnod dilys y drwydded neu gymeradwyaeth y fangre. Byddai hyn yn golygu gweithio gyda deiliaid trwyddedau a mangreoedd cymeradwy, er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio. Fel yn achos y cynllun cofrestru presennol, disgwylir y byddai awdurdodau lleol yn cynnal ymweliadau cydymffurfio ar sail risg, gan ymweld yn fwy aml ag ymarferwyr sy'n darparu triniaethau tatŵio a thyllu'r corff na thriniaethau arbennig eraill. Fel a nodir yn Opsiwn 2, amcangyfrifir y ceir oddeutu 462 o fusnesau sy'n rhoi triniaethau tatŵio a thyllu'r corff yng Nghymru, ac amcangyfrifir mai £170 yw cost un ymweliad cydymffurfio. Ar draws yr holl awdurdodau lleol, amcangyfrifir mai oddeutu £78,500 y flwyddyn yw cyfanswm cost ymweliadau cydymffurfio.

597. Pe byddai gan awdurdod lleol bryderon (wedi eu codi, er enghraifft, yn ystod ymweliad cydymffurfio neu drwy gŵyn) fod trwyddedau neu fangre gymeradwy yn torri eu hamodau trwyddedu mandadol a bod risg sylweddol o niwed i iechyd pobl, câi gyflwyno Hysbysiad Camau Adfer i'r trwyddedau neu i'r unigolyn sydd â'r gymeradwyaeth ar gyfer y fangre, i'w gwneud yn ofynnol iddo gymryd camau penodol. Byddai cyfnod cydymffurfio o 14 diwrnod o leiaf ar gyfer cymryd y camau a bennir, er mwyn osgoi cyflawni trosedd. Amcangyfrifir y byddai oddeutu 5% i 10% o'r rhai hynny sydd â thrwydded neu gymeradwyaeth ar gyfer mangre yn cael Hysbysiad Camau Adfer bob blwyddyn. Amcangyfrifir mai cost Hysbysiad Camau Adfer fyddai £380³⁵⁸, gan gynnwys amser swyddog, ymweliadau a gwaith gweinyddol. Gan dybio y byddai rhwng 150 a 300 o Hysbysiadau Camau Adfer yn cael eu cyflwyno yn ystod y flwyddyn gyntaf, amcangyfrifir mai rhwng £57,000 a £114,000 fyddai cyfanswm y gost. Tybir y byddai busnesau a'r cyhoedd yn dod yn fwy cyfarwydd â'r ddeddfwriaeth dros amser, ac y byddai hyn yn gwella'r safonau, gan arwain at ostyngiad o 10% yn nifer yr Hysbysiadau Camau Adfer a gyflwynir flwyddyn ar ôl blwyddyn tan 2020/21 ac wedyn y byddai'r nifer yn aros yn sefydlog.

598. Byddai gan awdurdodau lleol y pŵer hefyd i atal triniaethau arbennig rhag cael eu cynnal gan unigolion didrwydded neu mewn mangre anghymeradwy. Byddai angen i'r awdurdodau lleol nodi unigolion didrwydded, ac wedyn cyflwyno hysbysiad atal, a fyddai'n ei wahardd rhag cyflawni triniaeth arbennig. Fel a nodir yn Opsiwn 2, mae awdurdodau lleol ar hyn o bryd yn defnyddio pwerau o dan Ddeddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984 i gyflwyno cais am Orchymyn Rhan 2A, er mwyn atal unigolyn rhag cynnal triniaethau tatŵio anghofrestredig. Amcangyfrifir y cyflwynir ceisiadau ac y caniateir 11 o Orchymynion Rhan 2A bob blwyddyn ynglŷn â'r ymarfer hwn.

599. Byddai'r opsiwn hwn yn darparu pwerau mwy cynhwysfawr ar gyfer ymdrin â gweithgaredd a waharddwyd, trwy broses symlach. O dderbyn y dull mwy cynhwysfawr hwn, amcangyfrifir y gallai awdurdod lleol gyflwyno hysbysiad atal mewn tua 50 o achosion ledled Cymru yn ystod y flwyddyn gyntaf. Er y byddai'r broses a nodir o dan yr opsiwn hwn yn wahanol i'r un y darperir ar ei chyfer o dan Ddeddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984, fe fyddai rhai elfennau tebyg o

³⁵⁸ Data a ddarparwyd gan awdurdodau lleol.

ran y gost o ymchwilio a gweithredu Gorchymyn Rhan 2A. O ganlyniad, amcangyfrifir mai rhwng £40,000 a £142,000 fyddai'r costau sy'n gysylltiedig ag atal gweithgaredd didrwydded/anghymeradwy yn ystod y flwyddyn gyntaf (amcangyfrifir mai rhwng £800 a £2,840 yw'r gost fesul achos, yn dibynnu ar gymhlethdod yr achos)³⁵⁹. Tybir y byddai busnesau a'r cyhoedd yn dod yn fwy cyfarwydd â'r ddeddfwriaeth dros amser, ac y byddai hyn yn gwella'r safonau, gan arwain at ostyngiad o 10% yn nifer yr hysbysiadau atal a gyflwynir flwyddyn ar ôl blwyddyn tan 2020/21, ac wedyn y byddai'r nifer a gyflwynir yn aros yn sefydlog.

600. Gellid talu rhai o'r costau hyn pe byddai'r Llys Ynadon yn dyfarnu cyfraniad tuag at y costau erlyn i'r awdurdod lleol os yw'r achos yn llwyddiannus. Fodd bynnag, gallai'r llys orchymyn hefyd i'r awdurdod lleol ddigolledu unigolyn am incwm y mae wedi'i golli. Nid yw'r costau hyn wedi eu cynnwys gan ei bod yn anodd eu hamcangyfrif oherwydd eu bod yn amrywio cymaint.

601. Byddai'r opsiwn hwn hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gadw cofrestr o drwyddedau triniaethau arbennig a mangreoedd cymeradwy, a fydd ar gael i'r cyhoedd ei gweld. Disgwylir y byddai'r awdurdodau lleol yn defnyddio eu gwefannau eu hunain i sicrhau bod y wybodaeth hon ar gael i'r cyhoedd, a hynny am gost ychwanegol fach. Fodd bynnag, fe fyddai cost ar gyfer cynnal y wybodaeth a sicrhau ei bod yn gyfredol. Amcangyfrifir mai oddeutu £9,200 fyddai'r gost flynyddol i'r awdurdodau lleol sicrhau bod eu data yn gywir (2 awr o amser gweinyddu y mis fesul awdurdod lleol).

602. Mae'n debygol hefyd y byddai llywodraeth leol yn wynebu costau staff eraill yn gysylltiedig â datblygu'r canllawiau, mynd i sesiynau hyfforddi, codi ymwybyddiaeth yn gyffredinol ac ymdrin ag ymholiadau ad hoc ynghylch y ddeddfwriaeth newydd. Amcangyfrifir y byddai mwy o'r gwaith hwn yn ystod y flwyddyn cyn cyflwyno'r ddeddfwriaeth newydd a'r flwyddyn gyntaf ar ôl ei chyflwyno, ac at ei gilydd, byddai'n dod i ddim mwy na'r hyn sy'n cyfateb i fis o amser Swyddog Iechyd yr Amgylchedd cyfwerth ag amser llawn³⁶⁰ fesul awdurdod lleol bob blwyddyn yn ystod y ddwy flynedd gyntaf, gan ostwng i hanner y swm hwn ar gyfer y blynyddoedd dilynol. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu £76,000 (£3,450 fesul awdurdod lleol) yn 2016/17 a 2017/18, a'r gost yn lleihau ar ôl hynny i oddeutu £38,000 (£1,725 fesul awdurdod lleol). Fodd bynnag, disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol trwy gyfuno'r gwaith hwn â'r gwaith ar gyfer y gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolion o dan 16 oed. Ar hyn o bryd, nid oes modd rhoi amcangyfrif cywir o'r arbedion cost potensial hyn.

Tabl 7.27

Costau cydymffurfiaid a chostau gweinyddol eraill					
	2016/17 (£)	2017/18 (£)	2018/19 (£)	2019/20 (£)	2020/21 (£)
Archwiliadau	78,500*	78,500	78,500	78,500	78,500

³⁵⁹ Yn seiliedig ar y costau sy'n gysylltiedig â'r Gorchymynion Rhan 2A presennol.

³⁶⁰ Costau wedi eu seilio ar bwynt 37 ar raddfa gyflog y Cyd-gyngor Cenedlaethol, yn ogystal â chynnydd o 30% i gynnwys argostau.

cydymffurfiad blynyddol					
Cyflwyno Hysbysiadau Camau Adfer	-	57,000 - 114,000	51,300 – 102,600	46,200 - 92,300	41,600 – 83,100
Atal gweithgareddau didrwydded	8,000 – 33,000*	40,000 – 142,000	36,000 – 127,800	32,400 - 115,000	29,200 – 103,500
Cynnal data ar y gofrestr	-	9,200	9,200	9,200	9,200
Costau cyffredinol eraill	76,000	76,000	38,000	38,000	38,000
Cyfanswm y costau	162,500 – 187,500	260,700 – 419,700	213,000 – 356,100	204,300 – 333,000	196,500 – 312,300

*y gost o dan y system gofrestru bresennol (Opsiw 1)

603. Byddai'r opsiwn hwn yn galluogi awdurdodau lleol i osod ffioedd ar gyfer trwyddedau a chymeradwyo mangreoedd. Rhaid i'r ffioedd hyn beidio â bod yn fwy na'r costau ar gyfer gweinyddu'r system a sicrhau bod y rhai sydd wedi eu trwyddedu neu eu cymeradwyo yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth, ac o ganlyniad, fe'u cedwid ar lefel gymesur. Ni fyddai'r ffioedd yn cynnwys y gost o gymryd camau gorfodi yn erbyn unigolion didrwydded neu rai sy'n gweithredu o fangreoedd anghymeradwy. O ganlyniad, byddai awdurdodau lleol yn adennill rhywfaint o'r gost wrth weithredu'r system, gan eu helpu i dalu'r costau. Byddai'r ffioedd hyn, ynghyd â'r cyllid craidd a ddarperir i'r awdurdodau lleol trwy'r Grant Cynnal Refeniw, yn talu'r gost o weithredu'r system drwyddedu.

Ymarferwyr a busnesau sy'n rhoi triniaethau arbennig (aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio)

604. Byddai ymarferwyr a busnesau yn debygol o wynebu costau yn sgil yr amser a dreulir yn ymgysylltu â'r gofynion newydd a'r canllawiau cysylltiedig. Er yr amcangyfrifir mai oddeutu 25,000 o eiriau fydd y canllawiau, byddent yn amlinellu'n fanwl yr ymarfer a argymhellir ar gyfer pob triniaeth arbennig. Mae'n annhebygol felly y bydd angen i ymarferwyr ddarllen y ddogfen gyfan yn drylwyr. Tybir mai dim ond y canllawiau ar gyfer y driniaeth/triniaethau y maent yn eu cyflawni y byddai'r ymarferwyr yn eu darllen, sef chwarter y canllawiau cyfan, yn ôl yr hyn a amcangyfrifir. Gan y gellid erlyn ymarferwyr sy'n peidio â chydymffurfio â'r ddeddfwriaeth newydd, rhagwelir y byddai angen mwy o amser ar gyfer y gwaith ymgysylltu hwn (3 awr) nag yn achos Opsiwn 2. Fodd bynnag, ystyrir bod y tybiaethau eraill sy'n ymwneud â'r gwaith hwn, a nodir ar gyfer Opsiwn 2, yn parhau i fod yn berthnasol. Byddai hyn yn awgrymu mai oddeutu £99,800 fyddai cyfanswm y gost ar gyfer y gwaith ymgysylltu hwn i fusnesau yn 2017/18. Mae hyn yn cyfateb i gost o £48 fesul ymarferydd, o ystyried bod cyfanswm o 2,086 o ymarferwyr. Byddai costau blynyddol rheolaidd i ymarferwyr newydd ar gyfer ymgysylltu â'r ddeddfwriaeth newydd.

605. Fel yn achos Opsiwn 2, byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob 3 blynedd, a gallai ymarferwyr a busnesau wynebu rhywfaint o gostau bryd hynny yn ymgysylltu â'r canllawiau diwygiedig a rhoi unrhyw newidiadau angenrheidiol ar

waith. Gan mai canllawiau diwygiedig fyddai'r rhain, rhagwelir na fyddai'r costau hyn yn fwy na hanner y costau yn 2017/18, sef amcangyfrif o £49,900. Disgwylir y byddent yn cael eu diweddarau am y tro cyntaf yn 2010/21.

Tabl 7.28

Costau ymgyfarwyddo i ymarferwyr					
	2016/17 (£)	2017/18 (£)	2018/19 (£)	2019/20 (£)	2020/21 (£)
Costau ymgyfarwyddo	0	99,800	18,600	18,600	18,600
Costau ymgyfarwyddo â'r canllawiau diwygiedig	0	0	0	0	49,900
Cyfanswm y costau	0	99,800	18,600	18,600	68,500

606. Byddai'n ofynnol i ymarferwyr a busnesau gyflwyno cais i'r awdurdod lleol am drwydded neu gymeradwyaeth ar gyfer mangre. Disgwylir y byddai'r broses hon yn un syml ac y byddai'n cael ei dilyn ar-lein yn y rhan fwyaf o'r achosion. Er mai'r bwriad fyddai cadw'r broses mor syml â phosibl, byddai'r staff yn treulio rhywfaint o amser yn cwblhau'r cais. Disgwylir y byddai'n cymryd oddeutu 30 munud i baratoi cais. O dan y ddeddfwriaeth, byddai angen i drwydded triniaethau arbennig ymarferydd gynnwys llun o ddeiliad y drwydded. Mewn rhai achosion, gallai hyn olygu bod angen i'r ymgeisydd fynd i swyddfa'r awdurdod lleol i gael tynnu'r llun. O ganlyniad, byddai'n cymryd cyfanswm o oddeutu 1.5 awr i gyflwyno cais am drwydded triniaethau arbennig.

607. Gan dybio bod cyflog gros cyfartalog yr awr ymarferydd yn £15.94^{361,362}, ac y byddai 2,086 o geisiadau ar gyfer trwyddedau, ac 890 ar gyfer cymeradwyaethau mangreoedd³⁶³, amcangyfrifir mai oddeutu £57,000 fyddai cyfanswm y costau am gyflwyno ceisiadau. Byddai costau blynyddol o £10,600 ar gyfer cwblhau ceisiadau newydd. Byddai'r trwyddedau'n cael eu hadnewyddu bob tair blynedd, ond tybir y byddai'r gost i fusnes am gwblhau'r ceisiadau yn cael ei haneru gan y byddai'r broses yn symlach.

Tabl 7.29

Cost cyfle cwblhau cais					
	2016/17 (£)	2017/18 (£)	2018/19 (£)	2019/20 (£)	2020/21 (£)
Ceisiadau	4,500*	7,100	1,500	1,500	1,500

³⁶¹ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (artist). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcn%3A77-337425>

³⁶² Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% i gynnwys argostau.

³⁶³ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

mangreoedd					
Ceisiadau ymarferwyr		49,900	9,100	9,100	9,100
Adnewyddu cymeradwyaeth mangre	0	0	0	0	1,300
Adnewyddu trwydded ymarferydd	0	0	0	0	11,300
Cyfanswm y costau	4,500*	57,000	10,600	10,600	23,200

*y gost o dan y system gofrestru bresennol (Opsion 1)

608. Yn ychwanegol at yr amser staff ar gyfer y broses o wneud cais, byddai ffi'n cael ei chodi am gael trwydded unigol neu gymeradwyaeth mangre. Câi strwythur y ffi ei bennu gan bob awdurdod lleol ond byddai Llywodraeth Cymru'n annog yr awdurdodau lleol i osod ffioedd cyffredinol, cymesur. Ni châi'r ffioedd fod yn fwy na'r gost i'r awdurdodau lleol am weinyddu'r broses. Disgwylir y byddai trwydded unigol yn costio £60, a chymeradwyaeth mangre yn costio £170. Byddai hyn yn dod i gyfanswm cychwynnol o £276,500 a fyddai'n cael eu hysgwyddo yn 2017/18. Gan dybio bod 190 o fusnesau newydd yn cael eu sefydlu bob blwyddyn, a 380 o ymarferwyr newydd yn cofrestru, byddai costau blynyddol rheolaidd o £55,100 ar gyfer cofrestriadau newydd. Byddai trwyddedau'n cael eu hadnewyddu bob tair blynedd fel a nodir yn y tabl isod:

Tabl 7.30

Costau cofrestru					
	2016/17 (£)	2017/18 (£)	2018/19 (£)	2019/20 (£)	2020/21 (£)
Costau unigolion a mangreoedd	52,400*	276,500	55,100	55,100	55,100
Costau adnewyddu	0	0	0	0	166,300
Cyfanswm y costau	52,400*	276,500	55,100	55,100	221,400

*y costau o dan y system gofrestru bresennol (Opsion 1)

609. Disgwylir y byddai mwyafrif yr ymarferwyr yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth. Byddai hysbysiad atal yn cael ei gyflwyno mewn ymateb i achosion o dorri'r ddeddfwriaeth, megis cynnal triniaethau arbennig heb fod â thrwydded neu gynnal triniaethau arbennig mewn mangreoedd nad ydynt wedi eu cymeradwyo. Byddai hysbysiad atal yn destun dirwy Lefel 3 (uchafswm o £1,000 ar hyn o bryd). Amcangyfrifwyd yn gynharach y gellid cyflwyno oddeutu 50 hysbysiad atal i unigolion yn y flwyddyn gyntaf. Rhagwelir y byddai oddeutu 10 o'r rhain yn arwain at ddirwy. O ganlyniad, hyd at £10,000 fyddai cyfanswm y gost flynyddol i ymarferwyr anghofrestredig yn y flwyddyn gyntaf (2017/18). Amcangyfrifwyd yn gynharach y byddai gostyngiad o 10% yn nifer yr hysbysiadau atal a gyflwynir flwyddyn ar ôl blwyddyn. Byddai'r un gostyngiad yn berthnasol i'r dirwyon a gyflwynir. Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Mawrhydi fyddai'n cadw'r enillion o'r ffioedd hyn. Rhagwelir mai nifer fach iawn o apeliadau a fyddai'n cael eu cyflwyno yn erbyn hysbysiadau atal.

610. Amcangyfrifwyd uchod y byddai rhwng 150 a 300 o Hysbysiadau Camau Adfer yn cael eu cyflwyno i ymarferwyr a mangreoedd cofrestredig yn ystod y flwyddyn gyntaf, yn nodi'r camau gofynnol er mwyn bodoli'r amodau trwyddedu mandadol. Amcangyfrifwyd hefyd y byddai gostyngiad o 10% yn nifer yr Hysbysiadau Camau Adfer a gyflwynir flwyddyn ar ôl blwyddyn. Rhagwelir y byddai'r ymarferwyr a'r mangreoedd, yn y rhan fwyaf o'r achosion, yn gweithio gyda'r awdurdod lleol i gyflawni'r camau adfer a argymhellwyd. Gan y gallai cost camau adfer amrywio'n fawr, ac nad yw'n hysbys hyn o bryd, nid yw wedi ei hamcangyfrif yma.

611. Byddai unrhyw un sy'n torri Hysbysiad Camau Adfer yn derbyn dirwy Lefel 3 (uchafswm o £1,000 ar hyn o bryd). Amcangyfrifir y byddai 5% o'r Hysbysiadau Camau Adfer a gyflwynir yn arwain at ddirwy oherwydd peidio â chydymffurfio. Gan dybio bod y ddirwy uchaf yn cael ei chyflwyno, gallai cyfanswm cost y dirwyon i ymarferwyr a busnesau felly fod rhwng £7,500 a £15,000 yn ystod y flwyddyn gyntaf (2017/18). Rhagwelir y byddai'r gost hon yn gostwng oddeutu 10% flwyddyn ar ôl blwyddyn tan 2020/21 ac wedyn y byddai'r nifer a gyflwynir yn aros yn sefydlog.

612. Byddai'r ddeddfwriaeth o dan yr opsiwn hwn yn darparu proses apeliadau fel bod modd cyflwyno apêl yn erbyn penderfyniad awdurdod lleol i'r Llys Ynadon. O ystyried mai nifer fach o achosion y disgwylir i Llys Ynadon eu hystyried, ychydig iawn o effaith a fyddai ar lysoedd yng Nghymru. Nid oes fframwaith manwl o'r costau wedi cael ei drafod rhwng Llywodraeth Cymru a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder eto, felly nid yw'r costau'n hysbys ar hyn o bryd.

613. Cydnabyddir y bydd y sector yn wynebu costau ychwanegol yn sgil y gofynion ar y busnesau hynny sy'n rhoi triniaethau arbennig yng Nghymru. Fodd bynnag, ystyrir bod y costau ychwanegol hyn yn rhai y gellid eu cyfiawnhau ar sail amddiffyn iechyd y cyhoedd.

614. Gan y byddai'r costau a wynebwr gan fusnesau yn gymesur â maint y busnes, disgwylir mai effaith fach a welir ar gystadleuaeth. Hefyd, gallai trefn reoleiddio well roi mwy o hyder i'r cyhoedd yn y sector triniaethau arbennig yng Nghymru ac arwain at gael mwy o gwsmeriaid.

Llysoedd

615. Gellid cyflwyno apeliadau i'r Llys Ynadon mewn perthynas â'r ddeddfwriaeth (megis apêl yn erbyn gwrthod cais am drwydded neu gymeradwyo mangre, neu yn erbyn dirwyon a godwyd ynglŷn â chymau gorfodi, megis torri amodau Hysbysiad Camau Adfer). Fodd bynnag, disgwylir y byddai awdurdodau lleol yn cynorthwyo ymarferwyr a busnesau, ac yn rhoi'r cyfle iddynt gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth cyn cymryd unrhyw gamau ychwanegol. Gan y byddai llawer o sylwadau'n cael eu clywed yn gyntaf gan bwyllgor trwyddedu awdurdodau lleol, disgwylir mai nifer fach iawn o apeliadau a fyddai'n cael eu cyflwyno i Lys Ynadon, sef 10-15 o achosion bob blwyddyn yng Nghymru, yn ôl yr hyn a amcangyfrifwyd. Nid oes fframwaith manwl o'r costau wedi cael ei drafod rhwng Llywodraeth Cymru a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder eto, felly nid yw'r costau'n hysbys ar hyn o bryd.

Tabl 7.31 Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 3A

Sector	Blwyddyn				
	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Costau i Lywodraeth Cymru					
Datblygu, dylunio, cyfieithu, paratoi a dosbarthu dwy gyfres o ganllawiau	38,200	0	0	3,800	0
Costau staff ar gyfer adolygu'r canllawiau	0	0	0	1,800	0
Sesiynau hyfforddi	5,800	0	0	0	0
Ymgyrchoedd codi ymwybyddiaeth ar gyfer ymarferwyr / busnesau ac aelodau o'r cyhoedd	20,000	0	0	0	0
Cyfanswm y	64,000	0	0	5,600	0

costau i Lywodraeth Cymru					
Costau ychwanegol	61,500	-2,500	-2,500	3,100	-2,500
Costau i Awdurdodau Lleol					
Costau trwyddedau ymarferwyr a chofrestru mangreoedd	32,300*	276,500	55,100	55,100	55,100
Costau adnewyddu	0	0	0	0	166,300
Archwiliadau cydymffurfio blynyddol	78,500*	78,500	78,500	78,500	78,500
Cyflwyno Hysbysiadau Camau Adfer / archwiliadau cydymffurfio	11,900	57,000 – 114,000	51,300 – 102,600	46,200 – 92,300	41,600 – 83,100
Atal gweithgaredd anhrwyddedig	8,800 – 33,000*	40,000 – 142,000	36,000 – 127,800	32,400 – 115,000	29,200 – 103,500
Cynnal data ar y gofrestr	-	9,200	9,200	9,200	9,200
Costau cyffredinol eraill	76,000	76,000	38,000	38,000	38,000
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	207,500 – 231,700	537,200 – 696,200	268,100 – 411,200	259,400 – 388,100	417,900 – 533,700
Costau ychwanegol	61,000	166,600-301,400	118,900-237,800	110,200-214,700	97,400-189,000
Costau i fusnesau					
Costau ymgyfarwyddo â'r canllawiau	0	99,800	18,600	18,600	68,500
Costau cyfle cwblhau cais	4,500*	57,000	10,600	10,600	23,200
Costau cofrestru	52,400*	276,500*	55,100**	55,100*	221,400

		*		*	**
Hysbysiadau Camau Adfer sy'n arwain at ddirwy Lefel 3	0	7,500-15,000	6,800-13,500	6,100-12,200	5,500-10,900
Cyfanswm y costau i fusnesau	56,900*	440,800 – 448,300	91,100-97,800	90,400-96,500	318,600 - 324,000
Costau ychwanegol	0	383,900-391,400	34,200-40,900	33,500-39,600	261,700 - 267,100
Costau i ymarferwyr anghofrestredig					
Hysbysiadau Atal a gyflwynir – dirwy Lefel 3	0	10,000	9,000	8,100	7,300
Costau ychwanegol	0	10,000	9,000	8,100	7,300
Cyfanswm y costau**	276,000-300,200	711,500-878,000	313,100-443,200	308,400 - 443,200	512,400 - 633,600
Costau ychwanegol ar ben Opsiwn 1	122,500	558,000-700,300	159,600-285,200	154,900 - 265,500	363,900 - 460,900

*costau o dan y system gofrestru bresennol (Opsiwn1)

**nid yw ffioedd cofrestru untro a wynebwr gan ymarferwyr a busnesau wedi eu cynnwys yng nghyfanswm y gost, gan eu bod yn cael eu talu i awdurdodau lleol a'u defnyddio i wrthbwysu'r costau ar gyfer gweinyddu'r cynllun trwyddedu.

Manteision

Arbedion y GIG

616. Mantais bennaf y system drwyddedu fyddai arbed arian i'r GIG ac iechyd yr unigolyn. Fel yr eglurwyd yn gynharach, ceir risgiau iechyd hysbys yr adroddir yn helaeth amdanynt ac y gellir eu priodoli i unrhyw driniaethau sy'n golygu treiddio trwy'r croen. O dan Opsiwn 1, amcangyfrifwyd bod y cymhlethdodau sy'n gysylltiedig â thatwio a thyllu cosmetig yn arwain at gostau o £49,200 - £175,400 o leiaf i'r GIG bob blwyddyn. Byddai unrhyw leihad yn y cymhlethdodau sy'n deillio o driniaethau arbennig yn lleihau costau i'r GIG.

617. Byddai unrhyw gymhlethdodau y llwyddir i'r hosgoi hefyd yn arwain at enillion QALY i unigolion, ond ni ellir eu mesur yma. Pennor gwerth o £60,000 i un QALY. A

derbyn mai rhwng £1,358,900 a £1,834,400 dros y cyfnod o bum mlynedd yw cost net gronnu Opsiwn 3A uwchlaw cost cynnal y status quo a amlinellir yn Opsiwn 1, byddai'n rhaid i'r cynllun trwyddedu arwain at enillion QALY o rhwng 23 a 31 er mwyn bod yn niwtral o ran cost.

Manteision eraill

618. Ystyrir bod y ddeddfwriaeth bresennol yn annigonol i amddiffyn y cyhoedd yn ddigonol – barn a ategir gan ymatebion rhanddeiliaid i ymgynghoriad i'r Papur Gwyn ar Iechyd y Cyhoedd.³⁶⁴ O dan yr opsiwn hwn, byddai'r system drwyddedu yn gosod gofynion ar ymarferwyr a busnesau a disgwylid iddynt wella safonau a sicrhau y cynhelir yr holl driniaethau arbennig mewn modd diogel a phriodol. Gan y byddai'r ddeddfwriaeth hefyd yn darparu dulliau gorfodi priodol, disgwylir y byddai'r awdurdodau lleol yn canfod eu bod yn gallu ymdrin ag achosion o dorri gofynion mewn modd mwy syml, a diogelu iechyd y cyhoedd yn fwy effeithiol oherwydd hynny. Yn ogystal, mae'n annhebygol y byddai angen i awdurdodau lleol fwrw ymlaen â Gorchmynion Rhan 2A, gan y byddai ganddynt ddulliau mwy effeithiol o ymdrin ag ymarfer heb ei awdurdodi.

619. Byddai'r rhan fwyaf o'r deiliaid trwydded sy'n cyflawni triniaethau arbennig, a'r mangreoedd lle y'u cynhelir, hefyd yn elwa o safbwynt enw da. Trwy fodloni'r gofynion trwyddedu, byddent yn gallu dangos yn annibynnol i'r cyhoedd eu bod yn cadw at safonau hylendid a glanweithdra priodol, yn ogystal â'u hamddiffyn eu hunain rhag risgiau iechyd trwy ddefnyddio gweithdrefnau rheoli heintiau priodol.

620. Byddai'r pecyn cyfathrebu a amlinellwyd yn gynharach yn bwysig er mwyn sicrhau bod ymarferwyr a busnesau, yn ogystal â'r cyhoedd, yn ymwybodol o'r system drwyddedu. Byddai'r cyhoedd yn fwy ymwybodol o beryglon defnyddio ymarferwyr didrwydded a mangreoedd nad ydynt wedi eu cymeradwyo, yn ogystal â pheryglon cyflawni'r triniaethau arnynt eu hunain neu ar eu ffrindiau. Gan y byddai'n ofynnol i awdurdodau lleol sicrhau bod gwybodaeth ar gael i'r cyhoedd am y trwyddedau a gyhoeddwyd ganddynt a'r mangreoedd y maent wedi eu cymeradwyo, gallai unrhyw un sy'n dymuno cael triniaeth arbennig edrych ar wefan eu hawdurdod lleol i weld pa ymarferwyr a busnesau sydd wedi bodloni'r safonau cenedlaethol. Byddai hyn o gymorth i wneud y drefn yn fwy tryloyw a sicrhau bod gan bobl fwy o wybodaeth ynglŷn â thriniaethau arbennig.

621. Yn ogystal â'r arian y gallai'r GIG ei arbed, fel y'i nodir uchod, gallai fod manteision economaidd ehangach i'r system drwyddedu pe byddai gwelliant yn safonau'r sector yn arwain at lai o achosion o absenoldeb o'r gweithlu oherwydd cymhlethdodau iechyd ar ôl cael triniaeth.

Opsiwn 3B – Cyflwyno system drwyddedu ar gyfer Triniaethau Arbennig ynghyd â chofrestr ganolog o'r holl ymarferwyr trwyddedig a mangreoedd (neu gerbydau) cymeradwy sy'n darparu triniaethau arbennig

³⁶⁴ <http://wales.gov.uk/consultations/healthsocialcare/publichealth/skip=1&lang=cy>

622. Yn ogystal â'r system drwyddedu genedlaethol, orfodol a nodir yn Opsiwn 3A, byddai'r opsiwn hwn hefyd yn golygu datblygu gwefan i ddarparu cofrestr genedlaethol, ganolog o'r holl ymarferwyr trwyddedig a mangreoedd (gan gynnwys cerbydau) cymeradwy sy'n darparu triniaethau arbennig yng Nghymru. Byddai'r gofrestr ganolog yn cael ei chynnal gan awdurdod lleol arweiniol, a byddai ar gael i'r holl awdurdodau lleol at ddibenion gorfodi. Byddai hefyd ar gael i aelodau o'r cyhoedd ei gweld. O ganlyniad, mae'r asesiad o gostau a manteision o dan Opsiwn 3B yn canolbwyntio yn unig ar yr elfen sy'n ychwanegol at Opsiwn 3A.

Costau

Llywodraeth Cymru

623. Byddai'r holl gostau a drafodwyd o dan Opsiwn 3A yn cael eu hailadrodd yn yr opsiwn hwn. Yn ogystal, byddai costau ar gyfer datblygu'r gofrestr ganolog ac ar gyfer y gwaith parhaus o'i rheoli.

624. Fe fyddai cost gychwynnol ar gyfer datblygu'r gofrestr. Byddai'n cael ei datblygu a'i chynnal ar-lein, gyda gwybodaeth yn cael ei chasglu am ymarferwyr a mangreoedd o dan y system drwyddedu (a amlinellir yn llawn o dan Opsiwn 3A) a'i bwydo i mewn i'r gofrestr ganolog. Gallai Llywodraeth Cymru gaffael y gwaith o ddatblygu'r gofrestr neu gallai awdurdod lleol arweiniol wneud y gwaith. Yn seiliedig ar wybodaeth o gofrestr manwerthwyr tybaco'r Alban, amcangyfrifir mai oddeutu £26,900 fyddai cost gychwynnol y gwaith datblygu, a hwnnw'n daladwy yn 2016/17.

625. Byddai angen amser staff i gaffael a rheoli'r contract ar gyfer datblygu'r wefan. Amcangyfrifir y byddai hyn yn gofyn am oddeutu tair wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio oddeutu £2,800 yn 2016/17.

Awdurdodau lleol

626. Byddai angen amser staff i fwydo data a gesglid gan bob awdurdod lleol i mewn i'r gofrestr ganolog. Amcangyfrifir y byddai angen oddeutu tair wythnos o amser Swyddog Gweinyddol cyfwerth ag amser llawn i drosglwyddo'r data i gofrestr ganolog. Mae hyn yn cyfateb i £2,100 a fyddai'n daladwy yn 2017/18.

627. Ar ôl i gofrestr ganolog gael ei sefydlu, byddai'n ofynnol i bob awdurdod lleol gynnal y data sy'n berthnasol i'w ardal, a'u diweddarau fel y bo angen. Byddai'r gofyniad hwn yn debyg i'r un yn Opsiwn 3A lle y bydd yn ofynnol i bob awdurdod lleol ddarparu manylion i'r cyhoedd am yr holl drwyddedau a mangreoedd cymeradwy ym maes triniaethau arbennig. O dan Opsiwn 3A, amcangyfrifwyd mai oddeutu £9,200 fyddai'r gost weinyddu flynyddol i'r awdurdodau lleol o 2017/18 ymlaen (dwyr awr o amser Swyddog Gweinyddol y mis fesul awdurdod lleol). Rhagwelir y byddai'r costau hyn yn cael eu hailadrodd o dan yr opsiwn hwn, gan y byddai'n ofynnol i awdurdodau lleol gyhoeddi'r data mewn cofrestr ganolog.

628. Yn ogystal â'r costau datblygu, byddai costau rheoli TGCh rheolaidd. Byddai'r costau rheolaidd hyn yn cynnwys materion cynnal a chadw megis gwneud copïau wrth gefn o'r data rhag eu colli, costau gweinydd, a chostau i ddatrys problemau

technegol. Yn seiliedig ar wybodaeth o'r Alban (ynghlŷn â'i chofrestr manwerthwyr tybaco), rhagwelir y gallai'r costau blynyddol hyn fod oddeutu £10,000, i gael eu rhannu rhwng yr awdurdodau lleol. Byddai'r rhain yn daladwy o 2017/18 ymlaen.

Ymarferwyr a busnesau sy'n cynnal triniaethau arbennig (aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatŵio)

629. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol i ymarferwyr a busnesau ar ben y rhai a amlinellir o dan Opsiwn 3A. Ni fyddai angen darparu unrhyw wybodaeth ar ben y gofynion a nodir yn y system drwyddedu o dan Opsiwn 3A.

630. Byddai'r holl gostau a amlinellir o dan Opsiwn 3A yn berthnasol i'r opsiwn hwn. Mae'r costau a amlinellir isod yn ychwanegol at y costau a nodir yn Opsiwn 3A.

Tabl 7.32 crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 3B

	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Llywodraeth Cymru					
Rheoli contract ar gyfer datblygu'r wefan	2,800	0	0	0	0
Datblygu cofrestr ganolog	26,900	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	29,700	0	0	0	0
Awdurdodau Lleol					
Trosglwyddo data cychwynnol	0	2,100	0	0	0
Cynnal y gofrestr a diweddarau'r data	0	9,200	9,200	9,200	9,200
Costau cynnal TGCh	0	10,000	10,000	10,000	10,000
Cyfanswm y costau i Awdurdodau Lleol	0	21,300	19,200	19,200	19,200
Cyfanswm y Costau (yn ychwanegol i	29,700	21,300	19,200	19,200	19,200

Opsiwn 3A)					
-------------------	--	--	--	--	--

Manteision

Arbedion i'r GIG

631. Byddai'r holl arbedion i'r GIG a amlinellir o dan Opsiwn 3A yn cael eu hailadrodd o dan yr opsiwn hwn.

Awdurdodau lleol

632. Gan y byddai'r holl wybodaeth am ddeiliaid trwydded a mangreoedd mewn un gronfa ddata ganolog, a'r wybodaeth ynglŷn â gorfodi ar gael i'r holl awdurdodau lleol yng Nghymru, disgwylir y byddai cofrestr ganolog yn cynorthwyo awdurdodau lleol gyda'u cyfrifoldebau monitro a gorfodi. Byddai hyn yn arbennig o wir o ran ymarferwyr a fyddai'n gweithredu ar draws ffiniau awdurdodau lleol. Ni ellir mesur y fantais hon.

Ymarferwyr a busnesau sy'n cyflawni triniaethau arbennig (aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio)

633. Byddai'r gofrestr ganolog yn cynorthwyo ymarferwyr a busnesau i godi ymwybyddiaeth o'u statws fel pobl sydd wedi bodloni'r gofynion trwyddedu, ac yn galluogi darpar gleientiaid i gysylltu â hwy. Yn ogystal, pe byddai ymarferydd, busnes neu aelod o'r cyhoedd yn dod i wybod bod unigolyn yn gweithredu'n groes i'r ddeddfwriaeth, byddai'n gallu edrych ar y gofrestr ganolog a hysbysu'r awdurdod lleol.

Y cyhoedd

634. Byddai cyfleuster canolog, hygyrch ar gael i'r cyhoedd y gallent chwilio drwyddo i ddod o hyd i ymarferydd trwyddedig, neu fangre wedi ei chymeradwyo yn eu hardal. Er y byddai'r wybodaeth hon hefyd ar gael o dan Opsiwn 3A, ni fyddai angen i aelodau o'r cyhoedd fod yn ymwybodol o ffiniau awdurdodau lleol er mwyn chwilio am ymarferwyr lleol a bod yn ffyddiog fod yr ymarferydd neu'r busnes a ddewisir ganddynt ar gyfer rhoi triniaeth arbennig wedi bodloni'r safonau cenedlaethol.

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

635. Mae Opsiwn 1 yn parhau â'r status quo ac nid yw'n bodloni'r amcan polisi. Mae'n parhau â'r sefyllfa lle y mae awdurdodau lleol yn mabwysiadu dulliau anghyson o orfodi, a lle yr ystyrir bod y pwerau sydd ar gael i reoli busnesau sy'n darparu gwasanaeth aciwbigo, tatwio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis yn annigonol.

636. Mae Opsiwn 2 yn darparu canllawiau ar sail wirfoddol. Gallai hyn annog ymarferwyr a busnesau i gymryd camau i atgyfnerthu eu hymarfer a'u polisïau cyfredol ar gyfer cynnal y triniaethau, neu annog y rhai hynny nad oes ganddynt

bolisi ar hyn o bryd i ddatblygu un. Gallai'r cyhoedd hefyd fod yn fwy ymwybodol o'r problemau iechyd posibl sydd ynghlwm wrth y triniaethau hyn a phwysigrwydd sicrhau bod yr ymarferydd/busnes y maent yn ymweld ag ef wedi ei gofrestru. Fodd bynnag, gan fod yr opsiwn hwn wedi ei seilio ar gamau gwirfoddol yn unig, nid yw'r effaith yn debygol o fod yn sylweddol.

637. Mae Opsiwn 3A yn cynnig system drwyddedu fandadol ar gyfer y rhai hynny sy'n darparu triniaethau arbennig yng Nghymru, ynghyd â safonau cenedlaethol cysylltiedig. Yn hynny o beth, y nod fyddai gwella safonau a sicrhau bod y triniaethau hyn yn cael eu rheoleiddio'n well ac mewn modd mwy cyson ledled Cymru. Ystyrir bod y canllawiau ategol a'r gweithgarwch cyfathrebu yn darparu'r cydbwysedd gorau rhwng cost a'r tebygrwydd o gyflawni'r amcan polisi, a'r manteision diriaethol ac anniriaethol i gleientiaid, y GIG, ymarferwyr a busnesau.

638. Er bod Opsiwn 3A yn darparu ar gyfer cynllun trwyddedu ac yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i gyhoeddi gwybodaeth ynglŷn ag ymarferwyr a busnesau, mae Opsiwn 3B yn ehangu'r rhain ymhellach trwy greu cofrestr ganolog o ymarferwyr a mangreoedd. Cydnabyddir y byddai cofrestr ganolog o'r fath yn cyflwyno rhai manteision i awdurdodau lleol, busnesau a'r cyhoedd, gan ei gwneud yn haws iddynt gael gafael ar wybodaeth. Fodd bynnag, o dderbyn y darpariaethau a fyddai eisoes yn cael eu gwneud o dan Opsiwn 3A, rhagwelir mai bach iawn fyddai unrhyw fanteision ychwanegol o dan yr opsiwn hwn ac na fyddent yn ddull costeffeithiol o fodloni'r amcan polisi. O ganlyniad, Opsiwn 3A yw'r opsiwn a ffeirir ar hyn o bryd. Gellid rhoi mwy o ystyriaeth i Opsiwn 3B yn ei dro.

Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff (Rhan 4)

Opsiynau

639. Ystyriwyd tri opsiwn:

- Opsiwn 1 – Gwneud dim;
- Opsiwn 2 – Cyhoeddi canllawiau i ymarferwyr/busnesau i annog yn erbyn rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff person sydd o dan 16 oed; ac
- Opsiwn 3 – Cyflwyno gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff person sydd o dan 16 oed. Hwn yw'r opsiwn a ffeirir.

Opsiwn 1 – Gwneud dim

Disgrifiad

640. Ni fyddai unrhyw newid i'r sefyllfa bresennol o dan yr opsiwn hwn. Er bod rhai ymarferwyr/busnesau yng Nghymru yn gwrthod rhoi twll mewn rhan bersonol o gyrff pobl ifanc (tyllu'r tethi, bronau, yr organau cenhedlu neu'r ffolennau), byddai'n dal yn bosibl o dan y gyfraith i berson o dan 16 oed gael twll mewn rhan bersonol o'r corff pe byddent yn dymuno.

Costau

641. Gan nad yw'r opsiwn hwn yn cynnig unrhyw newid, ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol. Fodd bynnag, mae'n debygol y bydd y GIG yn parhau i ysgwyddo rhywfaint o gostau iechyd. Mae'n hysbys y gall tyllu'r corff arwain at gymhlethdodau, megis chwyddiadau, haint, gwaedu, alergedd a rhwyg neu anaf³⁶⁵. Gellir achosi niwed i'r nerfau a chreithio hefyd os bydd y triniaethau'n cael eu gwneud yn wael. Er bod cymhlethdod yn sgil tyllu'r corff yn brin, gall arwain at dderbyn i'r ysbyty a gall fod yn arbennig o ddifrifol i'r rhai sydd â chyflyrau iechyd sylfaenol.

642. Gellir amcangyfrif mai oddeutu £34 fyddai'r costau iechyd yn gysylltiedig ag un achos o dwll heintiedig mewn rhan bersonol o'r corff sy'n cael ei drin â gofal sylfaenol, fel y'u dangosir yn y tabl isod:-

Tabl 7.33

Disgrifiad	Cost (£)
Ymgynghoriad â Meddyg Teulu ³⁶⁶	31.70
Cost triniaeth ar gyfer haint ar y croen y gellir ei briodoli i dwll mewn rhan bersonol o'r corff ³⁶⁷	(cwrs 7 diwrnod o dabledi gwrthfotig) 2.63

643. Fodd bynnag, nid yw'n bosibl mesur y costau hyn yn gywir o safbwynt y GIG yng Nghymru. Nid oes data cywir ar nifer y bobl ifanc yng Nghymru sy'n cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff, na thystiolaeth benodol ar gyfradd y cymhlethdodau iechyd i bobl yn y grŵp oedran hwn sy'n cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff.

644. Gan fod data o wledydd eraill hefyd yn brin, mae amcangyfrif o'r costau iechyd sy'n deillio o'r opsiwn hwn yn seiliedig ar y data mwyaf perthnasol sydd ar gael. Daw'r data hyn o astudiaeth Bone et al³⁶⁸ o bobl ifanc 16-24 oed yn Lloegr, sy'n dangos bod 3.5% (rhwng 2.6% a 4.7%) yn dweud eu bod wedi cael twll mewn teth ac 0.8% (0.4%-1.5%) wedi cael twll yn eu horganau cenhedlu. Roedd 3.0% (1.8%-4.8%) o'r rhai a gafodd dyllu'r corff yn nodi eu bod wedi gorfod cael cymorth gan feddyg teulu oherwydd cymhlethdodau.

645. Gyda'r data hwn, gwnaed y tybiaethau canlynol:-

- mae 62,056 o bobl ifanc 14 a 15 oed yng Nghymru³⁶⁹ ;

³⁶⁵ Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

³⁶⁶ Amcangyfrifwyd y gost gan Lywodraeth Cymru, ar sail y ffaith mai £430 miliwn yw cost uniongyrchol darparu gwasanaethau meddygol cyffredinol drwy'r contract, y darperir 16,953 o ymgynghoriadau i boblogaeth Cymru o 3,082,400 a bod 25% o'r ymgynghoriadau'n cael eu heithrio gan mai nyrs neu weithiwr iechyd proffesiynol arall sy'n eu cynnal am bwysoliad o 25% o gost Meddyg Teulu.

³⁶⁷ Llyfr Fformiwla Cenedlaethol Prydain (68) Medi 2014- Mawrth 2015. Clarithromycin, 500mg pecyn 14 tabled.

³⁶⁸ Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

³⁶⁹ Amcangyfrifon poblogaeth canol blwyddyn Llywodraeth Cymru (1991 ymlaen) yn ôl awdurdodau lleol Cymru, rhanbarthau Lloegr a gwledydd y DU, fesul blwyddyn oedran a rhyw. Rhyddhawyd 26 Mehefin 2014.

- mae nifer y bobl ifanc o dan 16 oed sydd wedi cael twll mewn rhan bersonol o'r corff yn amrywio o 0.04% (10% o ben isaf yr amrediad ar gyfer twll yn yr organau cenhedlu o astudiaeth Bone et al) i 2.6% (pen isaf yr amrediad ar gyfer twll mewn teth o astudiaeth Bone et al). Ystyrir ei bod yn debygol y bydd nifer y bobl ifanc o dan 16 oed sydd wedi cael twll mewn rhan bersonol o'r corff yn llai na'r nifer yn astudiaeth Bone et al gan ei bod yn ymdrin â grŵp oedran hŷn (pobl ifanc 16-24 oed); a
- 4.8% yw'r gyfran sy'n ceisio cymorth gan feddyg teulu ar gyfer cymhlethdodau'n gysylltiedig â rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff (pen uchaf yr amrediad yn astudiaeth Bone et al). Ystyrir y bydd y gyfran sydd angen cymorth gyda chymhlethdodau'n gysylltiedig â chael twll mewn rhan bersonol o'r corff ym mhen uchaf yr amrediad yn astudiaeth Bone et al, gan fod gan bobl ifanc o dan 16 oed lai o brofiad neu ddealltwriaeth, o bosibl, o sut i lanhau neu ofalu am dwll i osgoi haint.

646. Mae'r tybiaethau hyn yn awgrymu bod rhwng 25 a 1,614 o bobl ifanc o dan 16 oed yn cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'u corff yng Nghymru bob blwyddyn, a bod rhwng un a 77 yn mynd at feddygon teulu ynglŷn â chymhlethdod cysylltiedig. Gan dybio y byddai pob un sy'n mynd at ei feddyg teulu gyda chymhlethdodau'n gysylltiedig â chael twll mewn rhan bersonol o'r corff yn cael yr un driniaeth ag a nodwyd eisoes o dan yr opsiwn hwn, amcangyfrifir mai rhwng £34 a £2,600 fyddai cost hyn i'r GIG.

647. Dylid nodi bod angen bod yn ofalus wrth ddefnyddio'r ffigurau hyn gan eu bod yn seiliedig ar dybiaethau sy'n deillio o un astudiaeth. Gallent fod yn is mewn gwirionedd os yw nifer y bobl sy'n cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'u corff yn llai na'r amcangyfrif uchod. Yn yr un modd, gallai'r ffigurau fod yn uwch mewn gwirionedd, gan fod cyfraddau cymhlethdod yn uwch yn sgil tyllau mewn rhan bersonol o'r corff nag yn sgil tyllau mewn rhannau eraill o'r corff³⁷⁰. Mae'n bosibl hefyd y gallai pobl ifanc o dan 16 oed â thwll heintiedig mewn rhan bersonol o'r corff fod angen triniaeth ddrutach gan y GIG na gofal sylfaenol, megis mynd i Adrannau Damweiniau ac Achosion Brys neu gael eu derbyn i'r ysbyty.

648. Yn ogystal, mae'n bosibl y byddai angen gofal y GIG ar gyfer problemau tymor hwy. Gan fod pobl ifanc yn parhau i dyfu yn eu harddegau, gallai twll mewn rhan bersonol o'r corff a gafodd ei wneud yn ystod ei ieuenctid arwain at gymhlethdodau wrth i gorff y person ifanc newid a datblygu, neu gallai problemau seicolegol godi a fyddai angen sylw.

649. Mae'n bosibl y byddai awdurdodau lleol hefyd yn wynebu rhywfaint o gostau am roi cyngor i ymarferwyr/busnesau ar roi tyllau mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc, ond ystyrir y byddai'r costau'n isel iawn.

Manteision

³⁷⁰ Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

650. Mae'n debygol na fyddai manteision ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn. Gallai ymarferwyr/busnesau sy'n tyllu'r corff barhau â'u gweithgareddau presennol gan na fyddai cyfyngiadau ar eu cwsmeriaid.

Opsiwn 2 – Cyhoeddi canllawiau i fusnesau/ymarferwyr tyllu'r corff i annog yn erbyn rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff person sydd o dan 16 oed

Disgrifiad

651. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu bod Llywodraeth Cymru'n paratoi canllawiau anstatudol, gan weithio gyda rhanddeiliaid y sector tyllu'r corff a phartion eraill â buddiant (e.e. Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd). Byddai'r canllawiau'n nodi camau y gallai busnesau/ymarferwyr eu cymryd i'w gwneud yn llai tebygol bod pobl ifanc o dan 16 oed yn cael twll mewn rhan bersonol o'r corff, megis gofyn am brawf o oedran eu cleientiaid cyn rhoi'r twll. Byddai copïau o'r canllawiau ar gael ar-lein neu mewn copi papur i'w ddosbarthu i'r ymarferwyr hynny sy'n rhoi tyllau mewn rhan bersonol o'r corff.

652. Ni fyddai'r canllawiau'n cael eu gorfodi gan dimau gorfodi'r awdurdodau lleol, ond byddai disgwyl iddynt roi cyngor i ymarferwyr/busnesau unigol ar roi'r canllawiau ar waith. Byddai hyfforddiant yn cael ei ddarparu i godi ymwybyddiaeth staff yr awdurdodau lleol o'r canllawiau, yn ogystal ag ymgyrch codi ymwybyddiaeth i roi gwybod i bobl ifanc am y risgiau a'r cymhlethdodau sy'n gysylltiedig â chael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff.

Costau

Llywodraeth Cymru

653. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu costau'n gysylltiedig â pharatoi a chyhoeddi'r canllawiau. Amcangyfrifir mai oddeutu £4,600 fyddai'r costau staff er mwyn paratoi'r canllawiau (yn seiliedig ar 4,000 o eiriau), gan gynnwys ymgysylltu â rhanddeiliaid i sicrhau bod y canllawiau'n addas ar gyfer y diben. Mae hyn yn seiliedig ar oddeutu tair wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn (£2,800) i ddatblygu'r canllawiau, a thair wythnos o amser swyddog Cymorth Tîm cyfwerth ag amser llawn i roi cymorth gweinyddol (oddeutu £1,800).³⁷¹

654. Rhagwelir y byddai'r gwaith dylunio a chysodi'n cymryd wythnos o amser 0.3 Swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio oddeutu £200. Amcangyfrifir y byddai'r gwaith cyfieithu a phrawfddarlenn yn costio oddeutu £400.³⁷² Cyfanswm cost datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau felly fyddai £5,200, a hynny yn 2016/17.

³⁷¹ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

³⁷² Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y cyfieithu a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y prawfddarlenn.

655. Ar hyn o bryd, mae gan awdurdodau lleol bwerau o dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982 i gofrestru'r busnesau hynny sy'n cynnig gwasanaeth tyllu cosmetig, ond gan nad oes modd nodi'n gyson pa fath o driniaethau tyllu y mae pob un o'r busnesau'n ei ddarparu, nid yw'n hysbys sawl un o'r ymarferwyr/busnesau yng Nghymru sy'n cynnig gwasanaeth i roi twll mewn rhan bersonol o'r corff. Fodd bynnag, os tybir bod un o bob tri o'r oddeutu 260 o fusnesau sydd wedi eu cofrestru ar hyn o bryd³⁷³ yn darparu gwasanaeth i roi twll mewn rhan bersonol o'r corff, ac y byddai blaenoriaeth yn cael ei rhoi i ddarparu fersiynau electronig o'r canllawiau, rhagwelir mai dim ond nifer fechan o fersiynau papur o'r canllaw a fyddai'n cael eu paratoi. Ni fyddai hyn yn costio mwy na £400. Byddai'r gost hon yn cael ei hysgwyddo yn 2016/17.

656. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Rhagwelir y byddai'n cymryd oddeutu wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £900. Byddai costau dylunio a chyfieithu yn hanner y gost wreiddiol, sef cyfanswm o £300. Ni fyddai costau argraffu yn achos yr adolygiad gan mai dim ond yn electronig y byddai'n cael ei baratoi. Oddeutu £1,200 felly fyddai cyfanswm cost pob adolygiad, a hynny bob 3 blynedd. Byddai'r adolygiad cyntaf yn cael ei gynnal yn 2019/20.

657. Mae'n bosibl y bydd ar Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd neu aelodau staff perthnasol eraill llywodraeth leol angen sesiynau hyfforddi i'w cynorthwyo i annog ymarferwyr/busnesau i weithredu ar y cyngor yn y canllawiau. Rhagwelir mai Llywodraeth Cymru fyddai'n talu am hyn ac y byddai'r gwaith yn cael ei roi ar gontract allanol i gyflenwr â hygredded ymhlith proffesiwn iechyd yr amgylchedd. Rhagwelir y byddai dwy sesiwn yn cael eu cynnal, un yn y Gogledd ac un yn y De. Byddai'r sesiynau hyfforddi hyn yn cael eu cynnal yn 2016/17. Oddeutu £900 fyddai cost datblygu deunyddiau a thafleuni ar gyfer y cwrs, ac oddeutu £2,000 fyddai'r gost o gynnal y ddwy sesiwn gyda 35 o bobl yn bresennol ym mhob un, sef cyfanswm o £2,900. Disgwylir y gellid arbed arian trwy gyfuno'r hyfforddiant hwn â'r hyfforddiant ar gyfer gweithredu'r darpariaethau ynglŷn â thriniaethau arbennig.

658. Er mwyn manteisio i'r eithaf ar effaith bosibl y canllawiau newydd, byddai angen cyhoeddusrwydd i godi ymwybyddiaeth o'r canllawiau ymhlith busnesau/ymarferwyr sy'n rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Gellid gwneud hynny, er enghraifft, drwy straeon newyddion am ddim mewn cylchgronau masnach a thrwy rwydweithiau rhanddeiliaid. Byddai angen gwaith cyfathrebu ehangach hefyd er mwyn rhybuddio pobl ifanc a rhieni ynglŷn â materion iechyd a materion amddiffyn plant a allai fod yn gysylltiedig â rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff. Mae'n debyg y byddai ymgyrch o'r fath yn cynnwys cysylltiadau cyhoeddus, cyfryngau cymdeithasol a gwaith gydag ysgolion/sefydliadau ieuencid ac y byddai'n costio £5,000. Gan fod yr opsiwn hwn yn gofyn i ymarferwyr/busnesau gymryd camau gwirfoddol, disgwylir y bydd angen i'r gwaith cyfathrebu gael ei ailadrodd bob dwy flynedd. Disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol yn 2016/17, a phob dwy flynedd o hynny ymlaen, pe byddai'r gwaith cyfathrebu'n cael ei gyfuno â'r gwaith ar driniaethau arbennig. Byddai'r union arbedion o ran cost yn dibynnu ar y camau sydd wedi'u cymryd ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

³⁷³ Data a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

Awdurdodau lleol

659. Er y byddai aelodau staff llywodraeth leol yn cael eu hannog i gefnogi ymarferwyr/busnesau i roi'r canllawiau ar waith fel rhan o'u trefn waith arferol, cydnabyddir y byddai llywodraeth leol yn wynebu rhywfaint o gostau. Byddai'r costau hyn yn ymwneud â chynorthwyo i ddatblygu'r canllawiau, mynd i sesiynau hyfforddi ac ymgysylltu ag ymarferwyr/busnesau i'w hannog i ddilyn y canllawiau. Gan y byddai modd i fusnesau/ymarferwyr ddewis rhoi'r canllawiau ar waith neu beidio, gallai anogaeth gan staff llywodraeth leol wneud cyfraniad pwysig.

660. Mae'n debygol hefyd y byddai angen i Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd ac aelodau eraill perthnasol o staff llywodraeth leol ymdrin ag ymholiadau ad hoc gan ymarferwyr/busnesau ynglŷn â'r canllawiau. Mae'n debyg y byddai mwy o'r gwaith ychwanegol hwn i'w wneud cyn cyflwyno'r canllawiau ac yn ystod y flwyddyn gyntaf wedi hynny, ac ni fyddai'n golygu mwy na hanner mis o oriau Swyddog Iechyd yr Amgylchedd cyfwerth ag amser llawn³⁷⁴ ym mhob awdurdod lleol yn ystod y ddwy flynedd hyn. Byddai'n gostwng i hanner y swm hwn am y blynyddoedd dilynol. Byddai hyn yn gyfwerth ag oddeutu £38,000 (£1,725 fesul awdurdod lleol) yn 2016/17 a 2017/18, gyda'r gost yn lleihau'n sylweddol i oddeutu £19,000 y flwyddyn (£862 fesul awdurdod lleol). Fodd bynnag, disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol trwy gyfuno'r gwaith hwn â'r gwaith ar driniaethau arbennig. Byddai'r union arbedion o ran cost yn dibynnu ar y camau sydd wedi'u cymryd ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

Ymarferwyr/Busnesau

661. Gallai ymarferwyr/busnesau wynebu rhywfaint o gostau yn sgil yr amser y byddent yn ei dreulio'n cynorthwyo i ddatblygu'r canllawiau ac ymgysylltu â hwy, ac yn gweithredu unrhyw newidiadau a wneir ganddynt i atal pobl ifanc rhag cael twll mewn rhan bersonol o'u cyrff. Gan dybio bod tâl yr awr tyllwyr cyrff cosmetig o fewn categori crefftau medrus y Swyddfa Ystadegau Gwladol (£15.94)^{375, 376}, bod 87 o ymarferwyr/busnesau sy'n rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff yng Nghymru³⁷⁷ ac y byddai'r camau uchod yn cymryd dwy awr, oddeutu £2,800 fyddai'r gost i ymarferwyr/busnesau yn 2016/17. Fodd bynnag, gallai hyn fod yn oramcangyfrif gan ei bod yn debygol bod rhai o'r ymarferwyr hyn eisoes yn gwrthod rhoi twll mewn rhan bersonol o gyrff pobl ifanc o dan 16. Gallai eraill benderfynu peidio â dilyn y canllawiau gan y byddent yn rhai gwirfoddol yn hytrach na rhai statudol. Rhagwelir mai ychydig iawn o incwm y byddai'r diwydiant tyllu'r corff yng Nghymru yn ei golli yn sgil yr opsiwn hwn, er nad oes modd asesu hyn yn gywir.

662. Yn yr un modd, pan gaiff y canllawiau eu diweddarau bob tair blynedd, mae'n bosibl y bydd angen i ymarferwyr/busnesau dreulio rhywfaint o amser yn ymgysylltu â'r canllaw diwygiedig ac yn gweithredu unrhyw newidiadau i atal pobl

³⁷⁴ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn

³⁷⁵ ASHE 2014 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (artist - non Wales data). <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcm%3A77-337425>

³⁷⁶ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

³⁷⁷ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

ifanc rhag cael twll mewn rhan bersonol o'r corff. Gan y rhagwelir mai dim ond ychydig iawn o newidiadau a fyddai'n cael eu gwneud i'r canllaw, ni ddisgwylir i'r costau hyn fod yn fwy na hanner y costau a wynebwyd yn 2016/17, sef oddeutu £1,400.

Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 2

Tabl 7.34

Costau	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Llywodraeth Cymru					
Costau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau	4,600	0	0	0	0
Dylunio a chyfieithu	600	0	0	0	0
Costau argraffu	400	0	0	0	0
Adolygu'r canllawiau				1,200	
Hyfforddiant	2,900	0	0	0	0
Cyfathrebu	5,000	0	5,000	0	5,000
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	13,500	0	5,000	1,200	5,000
Awdurdodau lleol					
Costau hyfforddi staff ac annog ymarferwyr i weithredu'r canllawiau	38,000	38,000	19,000	19,000	19,000
Ymarferwyr/busnesau					
Costau staff i ymgyswddo â'r canllawiau	2,800	0	0	1,400	0
Cyfanswm y costau	54,300	38,000	24,000	21,600	24,000

Manteision

663. Er nad oes fawr o ddata ar gael ynglŷn â nifer y bobl ifanc o dan 16 oed sy'n cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff, amcangyfrifwyd yn gynharach o dan Opsiwn 1 bod rhwng 25 a 1,614 o bobl ifanc o dan 16 oed yn cael twll mewn rhan bersonol o'r corff bob blwyddyn. Mae'n bosibl y gellid cynorthwyo i leihau'r nifer hwn

trwy baratoi a dosbarthu canllawiau yn annog ymarferwyr/busnesau i beidio â rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc sydd o dan 16 oed, ynghyd â lledaenu neges addysgiadol i bobl ifanc a rhieni ar y pwnc. Fodd bynnag, gan na fyddai unrhyw ofyniad cyfreithiol yn sail i'r canllawiau, a bod rhai ymarferwyr/busnesau eisoes yn gwrthod twll mewn rhan bersonol o gorff unrhyw un sydd o dan 16 oed, nid yw'n debygol y caiff yr opsiwn hwn lawer iawn o effaith.

Opsiwn 3 – Cyflwyno gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff person sydd o dan 16 oed.

Disgrifiad

664. Byddai'r opsiwn hwn yn cyflwyno deddfwriaeth sy'n gwahardd rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff person sydd o dan 16 oed. Byddai hyn yn ei gwneud yn drosedd i ymarferydd rhoi twll o'r fath. Byddai hefyd yn drosedd i wneud trefniadau i roi twll mewn rhan bersonol o gorff person sydd o dan 16 oed, a byddai awdurdodau lleol yn cael pwerau i ymchwilio ac i erlyn unrhyw berson y canfyddir ei fod yn torri'r gyfraith.

665. Yn ogystal (ac yn debyg i'r hyn a amlinellwyd yn Opsiwn 2), byddai Llywodraeth Cymru'n paratoi canllawiau i helpu awdurdodau lleol i orfodi'r ddeddfwriaeth, a byddai ymgyrch codi ymwybyddiaeth yn cael ei chynnal i roi gwybod i bobl ifanc ynglŷn â'r risgiau a'r cymhlethdodau sy'n gysylltiedig â chael twll mewn rhan bersonol o'r corff.

Costau

Llywodraeth Cymru

666. Byddai'r costau i Lywodraeth Cymru am baratoi ac adolygu'r canllawiau ac am hyfforddi Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd a staff perthnasol eraill yn debyg i'r hyn a amlinellwyd o dan Opsiwn 2. Fel yn achos Opsiwn 2, disgwylir y gellid arbed arian drwyddi draw trwy gyfuno'r hyfforddiant â'r hyfforddiant ar gyfer gweithredu triniaethau arbennig.

667. Gan y byddai'r opsiwn hwn yn ei gwneud yn drosedd i ymarferydd wneud trefniadau i roi twll neu roi twll mewn rhan bersonol o gorff person o dan 16 oed, rhagwelir y byddai angen pecyn cyfathrebu mwy cynhwysfawr nag y byddai ei angen gyda'r dull hybu arfer da / codi ymwybyddiaeth a amlinellwyd yn Opsiwn 2. Mae'n bosibl y byddai pecyn cyfathrebu o'r fath yn cael ei anelu at ymarferwyr ac at bobl ifanc.

668. Mae'n bosibl y byddai'r pecyn yn cynnwys:

- ymgyrch i godi ymwybyddiaeth yr holl ymarferwyr / busnesau tyllu cosmetig ynglŷn â'r drosedd newydd gan ddefnyddio cyhoeddiadau masnachol a'r cyfryngau cymdeithasol, er enghraifft, ynghyd â marchnata uniongyrchol ar gyfer y rhai y mae'n hysbys eu bod yn rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff; ac

- ymgyrch yn hysbysu pobl ifanc a rhieni am y ddeddfwriaeth newydd a'r materion iechyd ac amddiffyn plant a allai fod ynghlwm wrth dyllu rhannau personol o'r corff. Fe allai hyn gynnwys cysylltiadau cyhoeddus, y cyfryngau cymdeithasol a gweithio gydag ysgolion / sefydliadau ieuenctid.

669. Rhagwelir y byddai pecyn cyfathrebu o'r fath yn costio £10,000, er y gellid arbed arian trwy ei gyfuno â'r gwaith cyfathrebu ar gyfer triniaethau arbennig. Byddai'r gost untro hon yn daladwy yn 2016/17, er y byddai ystyriaeth yn cael ei rhoi, yn rhan o'r broses adolygu, i'r angen i ailadrodd gwaith cyfathrebu'n ddiweddarach, er mwyn cynnal neu wella ymwybyddiaeth o'r ddeddfwriaeth newydd. Byddai'r union arbedion o ran cost yn dibynnu ar ganlyniad yr adolygiad ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

Awdurdodau lleol

670. Er na fyddai'r ddeddfwriaeth yn gofyn am amserlen reolaidd o arolygiadau o fangreoeidd, a bod gan Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd ddyletswyddau eisoes mewn cysylltiad â busnesau sy'n darparu triniaethau tyllu cosmetig, cydnabyddir y byddai llywodraeth leol yn wynebu peth costau staff ychwanegol. Byddai'r rhain yn cynnwys cynorthwyo i ddatblygu'r canllawiau, mynd i'r sesiynau hyfforddi, codi ymwybyddiaeth yn gyffredinol, ac ymdrin ag ymholiadau ad hoc ynglŷn â'r ddeddfwriaeth newydd. Yn ogystal, byddai'r ddeddfwriaeth yn rhoi pwerau newydd i awdurdodau lleol ac yn ei gwneud yn ofynnol iddynt gymryd camau gorfodi.

671. Er y disgwylir y byddai mwyafrif yr ymarferwyr/busnesau'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth, mae'n bosibl y bydd rhai na fyddant yn cydymffurfio â'r gwaharddiad. Mae'n debyg y byddai'r achosion hyn yn dod i sylw awdurdodau lleol trwy gwynion neu trwy i awdurdodau lleol gynnal profion prynu. Disgwylir i nifer y cwynion fod yn isel ac y byddai pob awdurdod lleol, gan ddibynnu ar y wybodaeth a fydd ar gael, yn cynnal un prawf prynu bob blwyddyn ar gyfartaledd. Ar y sail honno, rhagdybir na fyddai Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd yn cynnal mwy na thri erlyniad yng Nghymru bob blwyddyn.

672. O ystyried y paragraffau blaenorol, rhagwelir y byddai baich gwaith staff awdurdodau lleol yn fwy yn ystod y cyfnod yn arwain at gyflwyno'r ddeddfwriaeth newydd ac yn ystod y flwyddyn gyntaf ar ôl ei gweithredu. Ni fyddai hyn yn cymryd mwy na'r hyn sy'n cyfateb i fis o amser un Swyddog Iechyd yr Amgylchedd fesul awdurdod lleol yn ystod y ddwy flynedd hyn, gan leihau i hanner yr amser hwn ar gyfer y blynyddoedd canlynol. Byddai hyn gyfwerth â £76,000 (£3,450 fesul awdurdod lleol) yn 2016/17 a 2017/18, â'r gost wedyn yn gostwng i oddeutu £38,000 (£1,725 fesul awdurdod lleol). Fodd bynnag disgwylir y gellid arbed arian drwyddi draw trwy gyfuno'r gwaith hwn â'r gwaith ar gyfer triniaethau arbennig. Byddai'r union arbedion o ran cost yn dibynnu ar y camau sydd wedi'u cymryd ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

Llysoedd

673. Fel y nodwyd uchod, ni dd disgwylir i'r ddeddfwriaeth arwain at fwy na thri erlyniad y flwyddyn. Byddai'r effaith ar y llysoedd yng Nghymru felly yn fach. Nid oes

fframwaith manwl o'r costau wedi cael ei drafod rhwng Llywodraeth Cymru a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder eto, felly nid yw'r costau'n hysbys ar hyn o bryd.

Ymarferwyr/Busnesau

674. Gallai ymarferwyr/busnesau wynebu rhywfaint o gostau yn sgil yr amser y byddent yn ei dreulio'n cynorthwyo i ddatblygu'r gofynion newydd ac yn ymgyfarwyddo â hwy, ac yn gweithredu unrhyw newidiadau i'w prosesau er mwyn sicrhau nad yw pobl ifanc yn cael tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Gan y gellid erlyn unrhyw ymarferydd neu fusnes nad yw'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth newydd, rhagwelir y byddai angen neilltuo mwy o amser (tair awr) i'r gwaith ymgyfarwyddo hwn nag yn achos Opsiwn 2. Er hynny, ystyrir bod y rhagdybiaethau eraill mewn cysylltiad â'r gwaith hwn a amlinellwyd ar gyfer Opsiwn 2 yn parhau i fod yn berthnasol: byddai hyn yn awgrymu cost o oddeutu £4,200 i ymarferwyr/busnesau ar gyfer y gwaith ymgyfarwyddo hwn yn 2016/17.

675. Fel yn achos Opsiwn 2, byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd ac ar yr adegau hynny, gallai ymarferwyr/busnesau wynebu rhai costau wrth ymgyfarwyddo â'r canllawiau diwygiedig a rhoi unrhyw newidiadau ar waith i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth. Gan y rhagwelir mai newidiadau cyfyngedig yn unig a fyddai'n cael eu gwneud i'r canllawiau, disgwylir na fyddai'r costau hyn yn fwy na hanner y costau a wynebwyd yn 2016/17, sef amcangyfrif o £2,100.

676. Yn ogystal, fe allai'r diwydiant tyllu cosmetig yng Nghymru golli peth incwm pe byddai'r ddeddfwriaeth yn llwyddo i atal pobl ifanc o dan 16 oed rhag cael tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Cyfrifwyd y byddai hyn rhwng £600 a £76,700 y flwyddyn, gan ddefnyddio'r rhagdybiaethau canlynol:

- bod rhwng 25 a 1,614 o bobl ifanc yn y grŵp oedran hwn yn derbyn triniaeth o'r fath bob blwyddyn;
- bod cost cael twll mewn rhan bersonol o'r corff rhwng £25 a £50³⁷⁸; a
- bod 95% o ymarferwyr/busnesau'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth, gan ei bod yn cyd-fynd ag arfer proffesiynol da³⁷⁹.

677. Gan fod trafodaethau ag ymarferwyr wedi awgrymu na fyddent yn wynebu unrhyw gost ariannol yn sgil gwaharddiad ar roi tyllau mewn rhannau personol o gyrrff pobl ifanc o dan 16 oed, ymddengys mai pen isaf yr amrediad uchod yw'r canlyniad mwyaf tebygol.

678. Mae'r ffaith y disgwylir i fwyaf yr ymarferwyr gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth, ac i nifer fach o achosion o dor-cyfraith gael eu canfod trwy gwynion neu brofion prynu, yn awgrymu na fyddai rhyw lawer o ddirwyon yn cael eu codi ar ymarferwyr tyllu cosmetig. Amcangyfrifwyd yn gynharach na fyddai Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd ledled Cymru yn erlyn mwy na tri achos y flwyddyn. Gan y cynigir mai dirwy Lefel 4 fyddai'r gosb am y troseddau o wneud trefniadau i roi twll neu roi twll mewn rhan bersonol o gyrrff pobl ifanc sydd o dan 16 oed, mae'n bosibl y gallai

³⁷⁸Yn seiliedig ar chwiliad ar-lein o ymarferwyr tyllu cosmetig (Ionawr 2015)

³⁷⁹Yn seiliedig ar God Ymarfer a Moeseg y British Body Piercing Association, er enghraifft

cyfanswm cost y dirwyon i ymarferwyr fod hyd at £7,500 y flwyddyn³⁸⁰. Yn ogystal, mae'n bosibl y bydd ymarferwyr/busnesau a erlynir yn gorfod talu ffioedd cyfreithiol, ad-dalu costau i awdurdodau lleol a thalu iawndal i ddioddefwyr. Byddai'r costau hyn yn amrywiol iawn ac felly nid oes modd eu hasesu'n gywir.

Tabl 7.35 Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 3

Costau (£)	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Llywodraeth Cymru					
Costau staff ar gyfer datblygu canllawiau	4,600	0	0	0	0
Dylunio a chyfieithu	600	0	0	0	0
Costau argraffu	400	0	0	0	0
Hyfforddiant	2,900	0	0	0	0
Adolygu'r canllawiau	0	0	0	1,200	0
Cyfathrebu	10,000	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	18,500	0	0	1,200	0
Awdurdodau lleol					
Costau staff i gynorthwyo manwerthwyr i gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth	76,000	76,000	38,000	38,000	38,000
Ymarferwyr/busnesau					
Costau staff i ymgyfarwyddo â'r gofynion newydd	4,200	0	0	2,100	0
Cost busnes a gollir	600 -76,700	600 -76,700	600-76,700	600 – 76,700	600 -76,700
Cost dirwyon	0 - 7,500	0 - 7,500	0 -7,500	0 – 7,500	0 – 7,500
Cyfanswm y costau i ymarferwyr/busnesau	4,800-88,400	600 – 84,200	600 -84,200	2,700-86,300	600 -84,200
Cyfanswm y costau	99,300-182,900	76,600 – 160,200	38,600 – 122,200	41,900-125,500	38,600 – 122,200

Manteision

Arbedion y GIG

³⁸⁰ Gan fod dirwyon yn cael eu gosod o bryd i'w gilydd gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder nid ydym wedi ystyried unrhyw gynnydd mewn dirwyon dros amser.

679. Y brif fantais y gellir ei mesur a fyddai'n deillio o'r ddeddfwriaeth arfaethedig fyddai arbed arian i'r GIG. Rhoddwyd amcangyfrif yn gynharach yn yr adran hon o'r gost i'r GIG yng Nghymru o drin cymhlethdodau iechedd ymhlith pobl ifanc o dan 16 oed yn deillio o gael tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Gan ddefnyddio'r amcangyfrifon hyn, a rhagdybio y bydd 95% o ymarferwyd yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth arfaethedig, amcangyfrifir y byddai'r GIG yn arbed rhwng £34 a £2,500 y flwyddyn.

680. Cydnabyddir na fyddai'r GIG o bosibl yn arbed yr arian hwn i gyd. Un sefyllfa bosibl yw y bydd pobl ifanc o dan 16 oed sy'n benderfynol o gael tyllau mewn rhannau personol o'u cyrff yn cael eu gyrru at ymarferwyr llai safonol gan greu marchnad i fusnesau amheus neu beri i fwy o bobl ifanc wneud tyllau yn eu cyrff eu hunain. Gallai arferion o'r fath ddigwydd mewn amgylchedd anhylan, gan gynyddu'r perygl o gymhlethdodau iechedd ar ôl rhoi'r tyllau a chreu galw ychwanegol am wasanaethau'r GIG. Byddai'r pecyn cyfathrebu a amlinellwyd yn gynharach yn bwysig o ran gwneud pobl ifanc yn ymwybodol o beryglon defnyddio ymarferwyr/busnesau nad ydynt wedi'u trwyddedu i gyflawni triniaethau arbennig, ac o beryglon rhoi tyllau yn eu cyrff hunain neu gyrrff eu ffrindiau.

Arbedion eraill

681. Yn ogystal â'r arbedion posibl i'r GIG a nodwyd uchod, byddai nifer o fanteision eraill y mae'n fwy anodd eu mesur yn deillio o'r ddeddfwriaeth arfaethedig. Yn gyntaf, byddai gosod gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff person o dan 16 oed yn dod ag eglurdeb i'r sefyllfa. Mae llawer o'r ymarferwyr sydd wedi cysylltu â Llywodraeth Cymru wedi dweud nad ydynt yn rhoi tyllau mewn mannau personol o gyrff pobl ifanc, ond oherwydd nad yw'r gyfraith yn ei wahardd ar hyn o bryd, mae modd i berson o dan 16 oed gael twll mewn rhan bersonol o'r corff. Byddai'r opsiwn hwn yn atgyfnerthu arfer da ymarferwyr fel y rhain, ac yn cynyddu ymwybyddiaeth o ba mor ddifrif y gall triniaethau o'r fath fod i bobl ifanc.

682. Yn ail, byddai manteision i bobl ifanc. Amcangyfrifwyd uchod bod rhwng un a 77 o bobl ifanc o dan 16 oed y flwyddyn ar hyn o bryd yn profi cymhlethdodau iechedd sydd angen cymorth meddyg teulu ar ôl cael twll mewn rhan bersonol o'r corff. Mae'n bosibl hefyd bod nifer o bobl ifanc o dan 16 oed sy'n ceisio help gyda chymhlethdodau iechedd gan fferyllwyr ac ymarferwyr tyllu cosmetig, neu mewn achosion mwy difrifol gan adran damweiniau ac achosion brys, ar ôl cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff, a bod eraill sydd â chymhlethdodau iechedd o bosibl yn peidio â cheisio help o gwbl. Gan fod i gymhlethdodau iechedd fel poen, anghysur a gorbryder gostau i unigolion yn ogystal ag i'r GIG, gellir gweld y bydd eu lleihau trwy osod gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff pobl ifanc o dan 16 oed yn fanteisiol, er na ellir mesur y fantais honno.

683. Yn drydydd, byddai manteision o safbwynt amddiffyn plant a phobl ifanc a allai fod yn eu rhoi eu hunain mewn sefyllfa lle y maent yn agored i niwed er mwyn cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'u corff. Trwy gael y driniaeth, mae pobl ifanc yn rhoi eu hunain mewn sefyllfa lle caiff eu rhannau personol eu dangos, eu cyffwrdd a'u tyllu gan oedolyn a allai fod wedi bod yn ddieithr iddynt cyn hynny.

684. Yn bedwerydd, gan y byddai gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff pobl ifanc o dan 16 oed, os yw ymarferwyr yn cydymffurfio â'r gyfraith ni ddylent bellach wynebu cwynion gan rieni mewn perthynas â'r mater hwn.

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

685. Nid yw Opsiwn 1 yn bodloni'r amcan polisi. Mae'n parhau â'r arfer presennol a byddai'n golygu mai prin fyddai'r amddiffyniad, os o gwbl, i blant a phobl ifanc rhag y peryglon sydd ynghlwm â chael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff.

686. Gallai Opsiwn 2 annog ymarferwyr/busnesau i weithredu i gryfhau eu polisïau presennol ynglŷn â rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff pobl ifanc o dan 16 oed, neu annog y rhai sydd heb bolisi i ddatblygu un. Mae'n bosibl hefyd y bydd pobl ifanc a rhieni yn dod yn fwy ymwybodol o beryglon cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff. Fodd bynnag, gan fod yr Opsiwn hwn wedi ei seilio ar weithredu gwirfoddol, nid yw'n debyg o gael llawer o effaith.

687. Opsiwn 3 yw'r opsiwn a ffefrir. Mae'n defnyddio dau ddull sy'n ategu'i gilydd i wahardd yr arfer o roi twll mewn rhan bersonol o gorff pobl ifanc o dan 16 oed. Mae'r cyfuniad o'r ddau ddull – gwahardd y driniaeth trwy ddeddfwriaeth a sefydlu gweithgarwch cyfathrebu ategol gydag ymarferwyr a phobl ifanc – yn darparu'r cydbwysedd gorau rhwng costau a thebygolrwydd o gyflawni'r amcan polisi, a'r manteision diriaethol ac anniriaethol i bobl ifanc, y GIG ac ymarferwyr. Y rheswm am hyn yw y byddai gan ymarferwyr fwy o fuddiant mewn rhoi'r canllawiau a baratowyd gan Lywodraeth Cymru ar waith, a mwy o gymhelliad i wneud hynny, nag o dan Opsiwn 2, yn bennaf oherwydd y perygl y gallent gyflawni trosedd a chael eu cosbi.

Gwasanaethau fferyllol (Rhan 5)

688. Ystyriwyd tri opsiwn:-

- Opsiwn 1 - Gwneud dim;
- Opsiwn 2 - Disodli'r system bresennol â mynediad wedi'i seilio ar angen gan ddefnyddio asesiadau angen fferyllol, a chyflwyno trefn ymadael sy'n caniatáu ar gyfer gweithredu'n effeithiol yn erbyn darparwyr sy'n tangyflawni neu sy'n torri amodau eu gwasanaeth. Hwn yw'r opsiwn a ffefrir; a
- Diddymu trefniadau 'rheoli mynediad' a chaniatáu marchnad rydd o ran darparu gwasanaethau fferyllol y GIG.

Opsiwn 1 – Gwneud dim

Disgrifiad

689. O dan yr opsiwn hwn, ni fyddai unrhyw newidiadau polisi'n cael eu gwneud a rhagwelir y byddai'r newidiadau cynyddol a welwyd yn narpariaeth gwasanaethau fferyllol dros y blynyddoedd diwethaf yn parhau. Byddai nifer gyffredinol y fferyllfeydd yng Nghymru yn aros yn sefydlog, gan y byddai'r trefniadau presennol yn parhau i

rwystro fferyllfeydd newyd rhag ymuno â'r farchnad. Byddai niferoedd y fferyllfeydd a fyddai'n darparu gwasanaethau ychwanegol yn cynyddu'n raddol iawn.

690. Byddai Byrddau Iechyd Lleol yn parhau i gynllunio gwasanaethau fferyllol mewn gwahanol ffyrdd, a byddai'r drefn o gomisiynu gwasanaethau yn parhau i amrywio. Byddai'r fferyllfeydd hynny sydd ar hyn o bryd yn dewis peidio â darparu gwasanaethau ychwanegol yn parhau i wrthsefyll ceisiadau i ehangu'r hyn y maent yn ei gynnig, er colled trigolion lleol. Byddai cyfran uchel o geisiadau i gael darparu gwasanaethau fferyllol y GIG yn parhau i arwain at apêl at Weinidogion Cymru.

Costau

Llywodraeth Cymru

691. Gan nad yw'r opsiwn hwn yn cynnig unrhyw newid, byddai Gweinidogion Cymru'n parhau i benderfynu ar apeliadau yn erbyn penderfyniadau BILI, o ran ceisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG ac o ran torri amodau gwasanaeth. Byddai costau felly'r un faint ag y maent yn awr a byddent yn gysylltiedig â dyletswyddau Gweinidogion Cymru i benderfynu ar yr apeliadau hyn. Amcangyfrifwyd yn flaenorol mai oddeutu £6,000 fesul apêl³⁸¹ (prisiau 2007/08) yw costau apêl i Awdurdod Ymglyfreitha'r GIG o dan drefniadau yn Lloegr, a oedd ar y pryd yn cyfateb i'r trefniadau yng Nghymru. Er nad yw'n digwydd yn aml, o bryd i'w gilydd byddai penderfyniadau Gweinidogion Cymru yn cael eu herio trwy adolygiad barnwrol.³⁸² O brofiad adolygiadau blaenorol amcangyfrifir mai £30,000 yw costau'r adolygiad barnwrol.

Byrddau Iechyd Lleol

692. Byddai BILI yn parhau i benderfynu ar geisiadau a wneir gan unigolion sy'n dymuno darparu gwasanaethau fferyllol y GIG gan ddefnyddio'r profion statudol presennol, hynny yw a yw'n angenrheidiol neu'n hwylus caniatáu cais er mwyn sicrhau bod y gwasanaethau (fferyllol) a ddarperir yn ddigonol. Gwnaed 22 o geisiadau o'r fath yn 2013-14³⁸³. Byddau BILI hefyd yn parhau i benderfynu ar achosion honedig o dorri amodau gwasanaeth pan ofynnir iddynt wneud hynny gan BILI eraill. Byddai costau felly yr un faint ag y maent yn awr. Wrth bennu'r ffi i'w dalu gan unigolion sy'n gwneud cais i gael eu cynnwys ar y rhestr fferyllol, amcangyfrifodd Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru mai £600 fesul cais fyddai'r costau cysylltiedig i GIG Cymru.

Unigolion sy'n gwneud cais i gael eu cynnwys ar y rhestr fferyllol

693. Byddai unigolion sy'n dymuno cael eu cynnwys ar y rhestr fferyllol yn parhau i wneud cais i'w BILI. Yr ymgeisydd fyddai'n penderfynu ym mha leoliad y byddai gwasanaethau ychwanegol yn cael eu darparu.

³⁸¹Yr Adran Iechyd (2008). *Impact assessment of proposals to reform 'market entry' based on pharmaceutical needs assessment*. Yr Adran Iechyd. Llundain.

³⁸²Un adolygiad barnwrol o'r fath yn unig sydd wedi ei gynnal yn ystod y 4 mlynedd diwethaf.

³⁸³Llywodraeth Cymru. (2014). *Community Pharmacy Services*. Llywodraeth Cymru, Caerdydd.

694. Fel y sefyllfa bresennol, byddai gofyn i ymgeiswyr dalu ffi mewn perthynas â'u cais³⁸⁴ er mwyn talu'r costau a ysgwyddir gan GIG Cymru wrth wneud penderfyniad. Ar hyn o bryd £600 yw'r ffi hon ar gyfer ceisiadau llawn i ddarparu gwasanaethau fferyllol, a chodir ffi is am newid perchnogaeth gan fod hynny'n golygu llai o waith gweinyddol i'r BILI. Er ei bod yn bosibl i'r ffioedd hyn newid dros amser, byddent yn parhau i gael eu gosod ar lefel sy'n gymesur â'r gwaith y mae'n rhaid i'r BILI ymgymryd ag ef i benderfynu pob cais.

Eraill

695. Caiff amryw o sefydliadau eraill, megis contractwyr fferyllol presennol, Pwyllgorau Fferyllol Lleol, Cynghorau Meddygol Lleol neu Gynghorau Iechyd Cymuned, gyflwyno syniadau ynglŷn â cheisiadau i fod ar y rhestr fferyllol. Ni fyddai'r sefydliadau hyn yn wynebu unrhyw gostau ychwanegol yn sgil yr opsiwn hwn. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol i gleifion chwaith. Byddai unrhyw gostau sy'n gysylltiedig â'r system presennol yn parhau.

Manteision

696. Ni fyddai unrhyw fanteision ychwanegol yn deillio o'r opsiwn hwn o'i gymharu â'r sefyllfa bresennol.

Opsiwn 2 - Disodli'r system bresennol â mynediad wedi'i seilio ar angen gan ddefnyddio asesiadau angen fferyllol, a chyflwyno trefn ymadael sy'n caniatáu ar gyfer gweithredu'n effeithiol yn erbyn darparwyr sy'n tangyflawni neu sy'n torri amodau eu gwasanaeth

697. Ceir dwy ran i'r asesiad o'r opsiwn hwn. Asesir costau a manteision yr elfen mynediad seiliedig ar angen yn gyntaf, ac yna asesir costau a manteision y drefn ymadael arfaethedig.

Disgrifiad

698. O dan yr opsiwn hwn, byddai'r trefniadau 'rheoli mynediad' presennol yn cael eu diddymu a'u disodli gan system newydd. Ni fyddai fferyllfeydd ond yn cael caniatâd i ddarparu gwasanaethau'r GIG pe byddent yn gallu profi y byddent yn llenwi'r bwlch o ran angen lleol penodol nad yw wedi ei ddiwallu neu wasanaeth penodol y mae gofyn amdano'n lleol, pe byddent yn cael caniatâd i ddarparu gwasanaethau fferyllol.

699. Er mwyn cefnogi'r newid hwn, byddai gofyn i'r BILI asesu anghenion fferyllol eu poblogaethau'n gadarn a chyhoeddi datganiad o'r anghenion hynny ar ffurf Asesiad o Anghenion Fferyllol. Byddai cynnwys ac amseriad Asesiadau Anghenion Fferyllol yn cael eu penderfynu trwy ddeddfwriaeth.

700. Byddai'r Asesiad o Anghenion Fferyllol yn ddogfen dryloyw sy'n dangos yn fwy eglur a phendant i gontractwyr a newydd-ddyfodiaid posibl i'r farchnad beth yw

³⁸⁴ Gwnaed 22 o geisiadau yn 2013-14

anghenion iechyd cymunedau lleol, a'r safonau a ddefnyddir wrth asesu ceisiadau. Byddai'r Asesiad o Anghenion Fferyllol felly'n galluogi newydd-ddyfodiaid i'r farchnad sicrhau bod eu gwasanaethau'n cyd-fynd ag anghenion lleol, ac yn galluogi darparwyr presennol i sicrhau bod eu gwasanaethau'n cyd-fynd ag anghenion ac o bosibl ymestyn eu gwasanaethau. Ni fyddai unrhyw gostau i gontractwyr o ran yr elfen mynediad seiliedig ar angen.

Costau

Llywodraeth Cymru

701. Byddai Llywodraeth Cymru'n datblygu canllawiau i gefnogi BILI i gynnal Asesiad o Anghenion Fferyllol ac i oruchwylio'r drefn ar gyfer gadael y farchnad. Byddai hyn yn cynnwys datblygu templed safonol ar gyfer Asesiad o Anghenion Fferyllol. Byddai'r canllawiau'n cael eu paratoi yn 2017/18, ar ôl datblygu is-ddeddfwriaeth ac ymgynghori yn ei chylch.

702. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu costau yn gysylltiedig â pharatoi a chyhoeddi'r canllawiau. Amcangyfrifir mai oddeutu £7,500 fyddai'r costau staffio er mwyn paratoi'r canllawiau (yn seiliedig ar 6,000 o eiriau), gan gynnwys ymgysylltu â rhanddeiliaid i sicrhau bod y canllawiau'n ateb y diben. Mae hyn yn seiliedig ar oddeutu pum wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn (£4,600) i ddatblygu'r canllawiau, a phum wythnos o amser swyddog Cymorth Tîm cyfwerth ag amser llawn ar gyfer cymorth gweinyddol (oddeutu £2,900)³⁸⁵

703. Rhagwelir y byddai grŵp gorchwyl a gorffen yn cael ei sefydlu i oruchwylio a datblygu'r canllawiau. Gan fod y canllawiau'n rhai technegol, rhagdybiwyd y byddai angen i hyn gynnwys cynrychiolwyr cynghorau iechyd cymuned, contractwyr fferyllfeydd cymuned, meddygon teulu a chynrychiolwyr Iechyd Cyhoeddus Cymru. Amcangyfrifir y byddai tri unigolyn o bob grŵp yn mynd i hyd at bump o gyfarfodydd hanner diwrnod.

704. Amcangyfrifir costau mynd i gyfarfodydd y grŵp gorchwyl a gorffen yn ôl costau cyfle'r amser, hynny yw, enillion rhagdybiedig wedi eu cynyddu 30% ar gyfer argostau. Amcangyfrifir amser cleifion yn unol â chanolrif enillion yn y DU (£25,000 y flwyddyn), gwerthusir amser meddygon teulu yn unol â chyflog cyfartalog meddygon teulu (£106,100 y flwyddyn) fel y'u hamcangyfrifwyd gan y Personal Social Services Research Unit (PSSRU, 2014), gwerthusir amser fferyllwyr yn unol â chyflogau cyfartalog fferyllwyr (£38,735 y flwyddyn, gan y PSSRU, 2014) ac amcangyfrifwyd gwerth amser staff Iechyd Cyhoeddus Cymru ar bwynt canol band 8d yr Agenda ar gyfer Newid (£74,084 y flwyddyn) (Agenda ar gyfer Newid 2014/15). Cyfanswm costau'r grŵp gorchwyl a gorffen ar gyfer datblygu canllawiau a thempled yr Asesiad o Anghenion Fferyllol yw £9,200 (wedi'i seilio ar £4,000 ar gyfer meddygon teulu, £1,500 ar gyfer fferyllwyr, £900 ar gyfer cleifion a £2,800 ar gyfer cynrychiolwyr Iechyd Cyhoeddus Cymru).

705. Rhagwelir y byddai angen wythnos o amser 0.5 Swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn ar gyfer y gwaith dylunio a chysodi, a fyddai'n costio

³⁸⁵ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

oddeutu £300. Amcangyfrifir y byddai cyfieithu a phrawfddarlenn yn costio oddeutu £600.³⁸⁶

706. Byddai'r canllawiau'n cael eu cyhoeddi ar fformat electronig yn unig. Ni fyddai unrhyw gostau cyhoeddi felly.

707. Cyfanswm cost datblygu canllawiau felly (gan gynnwys costau'r grŵp llywio) fyddai £17,600. Byddai'r canllawiau'n cynnwys pob agwedd ar gynnal Asesiad o Anghenion Fferyllol a goruchwylio'r broses o adael y farchnad a byddent yn cael eu paratoi yn 2017/18.

Byrddau Iechyd Lleol

Cost cwblhau Asesiadau o Anghenion Fferyllol

708. Rhagdybir y byddai angen cyfraniad un uwch reolwr o Fwrdd Iechyd Lleol am dri mis, ac un swyddog cymorth gweinyddol am un mis i gwblhau Asesiad o Anghenion Fferyllol. Pennir gwerth eu cyflogau ar bwynt canol bandiau 8b a 4 yr Agenda ar gyfer Newid sef £52,235 a £20,983 (Agenda ar gyfer Newid 2014/15), wedi eu cynyddu 30% ar gyfer argostau. Rhagdybir y byddai gofyn cynnal tri chyfarfod cyhoeddus i roi cyhoeddusrwydd i bob Asesiad o Anghenion Fferyllol am gost o £500 yr un, gan ychwanegu £1,500 at y costau. Y gost uniongyrchol i bob BILL am baratoi Asesiad o Anghenion Fferyllol felly fyddai £20,700. Disgwylir y byddai'r cylch cyntaf o Asesiadau o Anghenion Fferyllol yn cael ei gynnal yn 2017/18.

709. Rhagdybir y byddai angen adolygu Asesiad o Anghenion Fferyllol yn drwyadl bob pedair blynedd, ac amcangyfrifir y byddai'r costau a amlinellwyd uchod yn cael eu hailadrodd ar gyfer y gwaith hwn. Yn ogystal, rhagdybiwyd y byddai BILL yn gwneud mân ddiweddariadau i'w Hasesiad o Anghenion Fferyllol yn y blynyddoedd rhwng yr adolygiadau cynhwysfawr, gan gymryd un wythnos o amser uwch reolwr ac un wythnos o gymorth gweinyddol. Byddai'r gost o ddiweddaru bob tro felly oddeutu £1,800 fesul BILL.

710. Er na fyddai unrhyw ofyniad ffurfiol i wneud hynny, rhagwelir y gallai'r BILL o bosibl ddymuno ffurfio grŵp i oruchwylio'r broses o gwblhau eu Hasesiad o Anghenion Fferyllol oherwydd bod y broses yn un dechnegol. Rhagdybiwyd y byddai pob BILL yn cynnwys y cyngor iechyd cymuned, contractwyr fferyllfeydd cymuned, meddygon teulu a chynrychiolwyr o'r tîm iechyd y cyhoedd lleol. Amcangyfrifir y byddai tri unigolyn o bob grŵp yn mynd i hyd at bump o gyfarfodydd hanner diwrnod yn ystod y flwyddyn gyntaf, a phob pedwaredd flwyddyn wedi hynny. Amcangyfrifir mai dwywaith yn unig y byddent yn cyfarfod rhwng yr adegau hynny.

711. Amcangyfrifir costau mynd i gyfarfodydd y grŵp llywio lleol yn ôl costau cyfle'r amser, hynny yw, enillion rhagdybiedig, wedi eu cynyddu 30% ar gyfer argostau. Amcangyfrifir amser cleifion yn unol â chanolrif enillion yn y DU (£25,000 y

³⁸⁶ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer cyfieithu a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer prawfddarlenn.

flwyddyn), gwerthusir amser meddygon teulu yn unol â chyflog cyfartalog meddygon teulu (£106,100 y flwyddyn) fel y'i hamcangyfrifwyd gan y Personal Social Services Research Unit (PSSRU, 2014), gwerthusir amser fferyllwyr yn unol â chyflogau cyfartalog fferyllwyr (£38,735 y flwyddyn, gan y PSSRU, 2014) ac amcangyfrifwyd gwerth amser staff y tim lechyd Cyhoeddus Lleol ar bwynt canol band 8a yr Agenda ar gyfer Newid (£44,261 y flwyddyn). Cyfanswm cost amser unigolion wrth gefnogi pob BILI i gynnal ei Asesiad o Anghenion Fferyllol yw £8,000 fesul BILI yn y flwyddyn gyntaf ac yn ystod pob blwyddyn pryd y bydd yr Asesiad o Anghenion Fferyllol yn cael ei ddiweddarau'n drylwyr, a £3,000 fesul BILI am y cyfnod rhwng yr adegau hynny.

712. Byddai pob asesiad yn cael ei gyhoeddi ar fformat electronig yn unig. Ni fyddai unrhyw gostau cyhoeddi felly.

713. Yn ogystal â'r gwaith datblygu, byddai costau cyfieithu ynghlwm wrth yr Asesiad o Anghenion Fferyllol. Amcangyfrifir y byddai costau cyfieithu tua £600 fesul BILI ar gyfer pob diweddariad trylwyr (yn seiliedig ar 6,000 o eiriau), a £100 ar gyfer pob blwyddyn arall (yn seiliedig ar 1,000 o eiriau)³⁸⁷.

714. Amcangyfrifir felly mai £205,100 pob pedair blynedd, a £34,300 ar gyfer pob blwyddyn arall fyddai cyfanswm cost Asesiadau o Anghenion Fferyllol ar gyfer y Byrddau lechyd Lleol i gyd (gan gynnwys costau'r grŵp llywio). Mae hyn yn gyfartal i gostau o oddeutu £29,300 bob pedair blynedd, a £4,900 am bob blwyddyn arall fesul Bwrdd lechyd Lleol.

Cost yn deillio o gomisiynu gwasanaethau ychwanegol i ddiwallu anghenion fferyllol.

715. Byddai'r costau sy'n deillio o gomisiynu gwasanaethau ychwanegol yn dibynnu ar ba anghenion, os o gwbl, y mae Asesiad o Anghenion Fferyllol pob BILI yn nodi nad ydynt wedi eu diwallu. Petai BILI yn nodi nad oes unrhyw anghenion fferyllol heb eu diwallu, ni fyddai unrhyw gost ychwanegol. Rhoddir y costau yn yr adran hon felly fel enghreifftiau.

716. Amcangyfrifwyd y costau a'r manteision diweddarach trwy lunio sefyllfa ddamcaniaethol wedi'i seilio ar amrywiaeth yn y Gwasanaethau Gwell Lleol a ddarperir. Er mwyn cael amcangyfrif ceidwadol o fantais net, rhagdybiwyd y bydd y gwasanaethau gwell a ddarperir, lle bo angen, yn adlewyrchu anghenion fferyllol y boblogaeth leol. Felly, gan ragdybio y byddai Asesiad o Anghenion Fferyllol cadarn yn arwain at gomisiynu gwasanaethau ychwanegol i ddiwallu anghenion y boblogaeth, byddai cost i'r BILI am ddarparu'r gwasanaethau hyn.

717. O dan Asesiadau Anghenion Fferyllol, byddai BILI yn gallu dylanwadu ar ansawdd gwasanaethau a pha mor rhwydd yw hi i gleifion gael gafael arnynt trwy gomisiynu gwasanaethau yn yr ardaloedd â'r angen mwyaf. Gallai Asesiadau Anghenion Fferyllol felly beri i BILI gomisiynu mwy o wasanaethau oddi wrth gontractwyr presennol yn ogystal ag oddi wrth newydd-ddyfodiaid. Byddai cost i BILI am ddarparu'r gwasanaethau hyn.

³⁸⁷ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer cyfieithu a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer prawfddarlenn

718. O'r 714 fferyllfa yng Nghymru, yn 2013/14 darparwyd y pedwar gwasanaeth gwell lleol (Iechyd y Cyhoedd) canlynol:

- Atal cenhedlu brys – 542 fferyllfa;
- Rhoi'r gorau i ysmegu lefel 3 – 144 fferyllfa;
- Cyfnewid chwistrellau a nodwyddau – 213 fferyllfa; a
- Brechiad tymhorol rhag y fflw – 236 fferyllfa

Mae hyn yn cyfateb i ddarparu 1.6 o'r gwasanaethau hyn fesul fferyllfa ar gyfartaledd.

719. Y gwariant ar y gwasanaethau hyn yn 2013/14 oedd £1,454,759. Rhennir hyn fel a ganlyn:

- Atal cenhedlu brys - £594,315
- Rhoi'r gorau i ysmegu lefel 3 - £497,715
- Cyfnewid chwistrellau a nodwyddau - £243,083
- Brechiad tymhorol rhag y fflw - £119,646

720. Mae tystiolaeth a gyhoeddwyd yn awgrymu³⁸⁸ bod cryn amrywiaeth o ran y graddau y mae Byrddau Iechyd Lleol yn comisiynu gwasanaethau fferyllol ychwanegol. Er ei bod yn debyg fod nifer o resymau dros hyn, gan gynnwys y ffaith y bydd rhai gwasanaethau'n cael eu darparu gan ddarparwyr ar wahân i fferyllfeydd, ystyrir y gellir priodoli peth o'r amrywiaeth o leiaf i ffactorau sefydliadol, gan gynnwys y ffaith nad yw penderfyniadau comisiynu'r BILI yn cyd-fynd ag anghenion eu poblogaethau. Cefnogir y farn hon gan dystiolaeth a ddarparwyd i Bwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn ei ymchwiliad i gyfraniad fferylliaeth gymunedol at wasanaethau iechyd yng Nghymru³⁸⁹.

721. Heb yr Asesiadau Anghenion Fferyllol nid oes unrhyw ddull o fesur yn wrthrychol i ba raddau y mae anghenion yn cael eu diwallu ar hyn o bryd. Felly, er mwyn sicrhau yr amcangyfrifir costau'n geidwadol, rhagdybiwyd bod y gwasanaethau gwell a gomisiynwyd gan y BILI eisoes yn diwallu'r mwyafrif llethol o anghenion fferyllol eu poblogaethau. Amcangyfrifwyd eu bod yn diwallu rhwng 70% a 90% o'r holl anghenion.

722. O dan y trefniadau newydd, felly, disgwylir cynnydd o rhwng 10% a 30% yn y gwasanaethau, gyda chostau'n cynyddu i'r un graddau, o 2018/19. Rhoddir amrywiaeth o sefyllfaoedd posibl yn y tabl isod, yn cynrychioli'r achosion gorau, gwaethaf a mwyaf tebygol yn dilyn y newid. Mae'r ffigur ar gyfer y sefyllfa fwyaf tebygol wedi ei defnyddio yn y tabl sy'n rhoi crynodeb o'r costau ar ddiwedd yr opsiwn hwn.

Tabl 7.36

--	--

³⁸⁸Llywodraeth Cymru. (2014). *Gwasanaethau Fferylliaeth Gymunedol*. Llywodraeth Cymru, Caerdydd.

³⁸⁹Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2012). *Ymchwiliad i'r cyfraniad a wneir gan fferyllfeydd cymunedol i wasanaethau iechyd yng Nghymru*. Cynulliad Cenedlaethol Cymru, Caerdydd.

Nifer y gwasanaethau gwell a ddarperir gan fferyllfeydd ar gyfartaledd	1.6
Cyfanswm cost y gwasanaethau gwell a ddarperir (£)	£1,454,759
Cynnydd yn narpariaeth gwasanaethau gwell (achos gorau)	30%
Cynnydd yn narpariaeth gwasanaethau gwell (achos gwaethaf)	10%
Cynnydd yn narpariaeth gwasanaethau gwell (achos mwyaf tebygol)	20%
Cynnydd yng nghostau gwasanaethau gwell (£ y flwyddyn) (achos gorau)	£436,400
Cynnydd yng nghostau gwasanaethau gwell (£ y flwyddyn) (achos gwaethaf)	£145,500
Cynnydd yng nghostau gwasanaethau gwell (£ y flwyddyn) (achos mwyaf tebygol)	£291,000

Manteision

723. Yn yr adran nesaf cyrifwyd y fantais net drwyddi draw trwy gymryd y gwahaniaeth rhwng y manteision gostyngol a'r costau cyfle gostyngol.

724. Modelwyd y fantais o ran cwtogi amser teithio a'r manteision o ran iechyd gan edrych ar un gwasanaeth fferyllol yn unig. Golyga hyn fod amcangyfrif y manteision yn geidwadol dros ben.

Manteision iechyd yn deillio o ddarparu mwy o wasanaethau

725. Er nad oes unrhyw ddata i brofi'n ddigamsyniol nad yw anghenion fferyllol yn cael eu diwallu ar hyn o bryd yng Nghymru, mae cryn amrywiaeth yn y gwasanaethau a ddarperir. Mae lle i ehangu gwasanaethau gwell mewn rhai ardaloedd BILI, gyda'r boblogaeth leol yn debygol o elwa ar y gwasanaethau hynny.

726. Er mwyn amcangyfrif y fantais net mewn modd ceidwadol, rhagdybiwyd y byddid yn cyfrannu at ddiwallu anghenion y boblogaeth leol trwy ddarparu gwasanaethau gwell. Defnyddiwyd gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu i fodelu'r manteision i gleifion yn sgil gynyddu'r ardaloedd sy'n elwa ar wasanaethau gwell.

727. Er mwyn cyflwyno esiampl enghreifftiol o gostau ychwanegol posibl, amcangyfrifir yn geidwadol mai'r sefyllfa fwyaf tebygol o dan yr opsiwn hwn yw y byddai 20% yn fwy o wasanaethau'n cael eu darparu (mewn termau absoliwt) o ganlyniad i gyflwyno Asesiadau Anghenion Fferyllol a theilwra gwasanaethau gwell i adlewyrchu anghenion y boblogaeth leol. Felly, rhagdybiwyd bod 80% o'r fantais bosibl eisoes yn cael ei gyflawni.

728. Yn 2013/14, darparodd 144 o fferyllfeydd wasanaeth lefel 3 rhoi'r gorau i ysmegu. Mae'r manteision o ran canlyniadau iechyd wedi'u hallowod o'r buddiannau i bobl a roddodd y gorau i ysmegu o ganlyniad i'r gwasanaeth, yn ôl blynyddoedd o fywyd wedi'u haddasu yn ôl ansawdd (QALY).

729. Yn 2013/14, ceisiodd 5,403 o gleifion roi'r gorau i ysmegu trwy wasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu gan fferyllfeydd, ac roedd 2,016 o'r rhain yn dal heb ysmegu bedair wythnos ers dechrau eu hymdrechion i ro'r gorau iddi.³⁹⁰ Y ganran sy'n rhoi'r gorau iddi am byth yn sgil gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu yw 7% (gan ystyried y rhai a fyddai wedi rhoi'r gorau iddi pe byddai gwasanaethau'n bodoli ai peidio) a rhagdybiwyd bod hyn hefyd yn wir o ran cleifion yn defnyddio gwasanaethau a arweinir gan fferyllfeydd.

730. Mae'r manteision i iechyd pobl sy'n rhoi'r gorau i ysmegu yn sylweddol. Bydd unigolion sy'n rhoi'r gorau iddi ar eu hennill o ran hyd ac ansawdd bywyd. Mae'r nifer o flynyddoedd a enillir yn amrywio yn ôl oedran yr unigolyn pan fydd yn rhoi'r gorau i ysmegu. Cyfrifwyd y blynyddoedd o fywyd a enillir trwy roi'r gorau i ysmegu gan Brifysgol Birmingham³⁹¹ yn ôl grwpiau oedran fel y'u dangosir isod:-

Tabl 7.37

Oedran yn rhoi'r gorau iddi (blynyddoedd)	Blynyddoedd a enillwyd	QALY
<35	10	8.44
35-45	9	7.36
45-54	6	4.47
55-64	3	1.455

731. Nid oedd data ar gael ar broffil oedran defnyddwyr gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu mewn fferyllfeydd. Fodd bynnag, roedd data ar gael ar gyfer pobl a roddodd y gorau i ysmegu trwy'r gwasanaeth cenedlaethol rhoi'r gorau i ysmegu, Dim Smygu Cymru yn 2012/13³⁹². Dangosir hyn yn y tabl isod:-

Tabl 7.38

Grŵp oedran	Nifer a roddodd y gorau i ysmegu	% o'r holl rai a roddodd y gorau i ysmegu
-------------	----------------------------------	---

³⁹⁰ Yn seiliedig ar wybodaeth reoli a gedwir gan Lywodraeth Cymru

³⁹¹ Wang et al 2006. Cut Down to Quit with Nicotine Replacement Therapies (NRT) yn Smoking Cessation: Systematic review of effectiveness and economic analysis. Prifysgol Birmingham.

³⁹² Dim Smygu Cymru. Adroddiad Blynyddol Dim Smygu Cymru 2012/13. Iechyd Cyhoeddus Cymru.

<18	14	0.53
18-34	414	15.80
35-59	1518	57.96
60+	664	25.35

732. Er mwyn cyfrifo'r enillion QALY ar gyfartaledd sy'n gysylltiedig â rhoi'r gorau i ysmegu, rhagdybiwyd y byddai proffil y bobl sy'n rhoi'r gorau iddi mewn fferyllfeydd yr un fath â phroffil y bobl sy'n defnyddio Dim Smygu Cymru. Oherwydd nad yw'r grwpiau oedran a ddefnyddir gan Dim Smygu Cymru yr un fath â'r rhai y mae enillion QALY ar gael ar eu cyfer, ac er mwyn sicrhau amcangyfrif ceidwadol o'r manteision, priodolwyd enillion QALY i'r grwpiau oedran a nodwyd gan Dim Smygu Cymru, gan ddefnyddio amcangyfrifon is. Dangosir y rhain yn y tabl isod:-

Table 7.39

Grŵp oedran	Enillion QALY	Enillion QALY gostyngol ³⁹³
<18	8.44	2.22
18-34	8.44	2.22
35-59	4.47	2.14
60+	0	0

733. Trwy gymhwyso'r enillion QALY gostyngol hyn i gyfran y rhai sy'n rhoi'r gorau i ysmegu ym mhob grŵp oedran yn rhoi ffigur QALY gostyngol o 1.6 QALY fesul unigolyn sy'n rhoi'r gorau i ysmegu ar gyfartaledd.

734. Gan ddefnyddio'r data o 2013/2014 ynglŷn â gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu mewn fferyllfeydd a'r cynnydd a amcangyfrifir yn y gwasanaethau hynny o ganlyniad i Asesiadau Anghenion Fferyllol, dangosir yr effaith ar y niferoedd sy'n rhoi'r gorau i ysmegu yn yr hir dymor bob blwyddyn yn y tabl isod:-

Tabl 7.40

³⁹³ Mae ffigurau QALY wedi'u gostwng 3.5% ym mhapur Wang et al (2006). Gostyngir manteision iechyd 1.5% gan amlaf, felly mae hyn yn rhoi amcangyfrif ceidwadol o'r enillion QALY.

Nifer yr ysmygwyr sy'n derbyn triniaeth bob blwyddyn o dan y trefniadau presennol.	5,403
Nifer yr ysmygwyr nad ydynt wedi aillddechrau ar ôl 4 wythnos	2,016
Amcangyfrif o'r nifer sy'n rhoi'r gorau i ysmegu yn yr hirdymor (7% o'r rhai sydd wedi rhoi'r gorau am 4 wythnos)	141
Cynnydd yn y nifer sy'n rhoi'r gorau iddi yn yr hirdymor (achos gorau = cynnydd o 30%)	42
Cynnydd yn y nifer sy'n rhoi'r gorau iddi yn yr hirdymor (achos gwaethaf = cynnydd o 10%)	14
Cynnydd yn y nifer sy'n rhoi'r gorau iddi yn yr hirdymor (achos mwyaf tebygol = cynnydd o 20%)	28

735. Gyda QALY gostyngol o 1.6 ar gyfartaledd fesul unigolyn sy'n rhoi'r gorau i ysmegu yn yr hirdymor, amcangyfrifir mai amrediad y QALY a enillir bob blwyddyn o ganlyniad i Asesiad o Anghenion Fferyllol yw rhwng 22 (achos gwaethaf) a 67 (achos gorau), a 45 QALY yw'r amcangyfrif mwyaf tebygol.

736. Gan bennu mai £60,000 yw gwerth QALY, amcangyfrifir mai rhwng £1.32 miliwn a £4.02 miliwn yw'r fantais sy'n deillio o'r rhai sy'n rhoi'r gorau i ysmegu yn yr hirdymor, a £2.7 miliwn yw'r amcangyfrif mwyaf tebygol. Disgwylir i'r fantais hon gronni o 2018/19. Mae hwn yn debygol o fod yn amcangyfrif ceidwadol gan nad yw'n ystyried ffactorau allanol eraill y mae ysmegu'n eu hachosi (fel gwariant y GIG neu wariant personol).

737. Ni werthuswyd yn uniongyrchol y manteision posibl o ganlyniad i'r cynnydd a ddisgwylir yn y gwasanaethau eraill a ddarperir gan fferyllfeydd. Byddem yn disgwyl cynnydd tebyg mewn darpariaeth a manteision; fodd bynnag, ni fesurwyd y rhain er mwyn sicrhau bod yr amcangyfrif net o'r manteision yn un ceidwadol.

Manteision yn deillio o leihau amser teithio

738. Er mwyn cyfrifo'r manteision sy'n deillio o leihau amser teithio, defnyddiwyd yr un dull â'r hyn a fabwysiadwyd gan y Swyddfa Masnachu Teg (OFT) yn ei hastudiaeth yn 2010, *Evaluating the impact of the 2003 OFT study on the Control of Entry regulations in the retail pharmacies market*³⁹⁴. Er bod yr astudiaeth honno'n ymdrin â Lloegr, ystyrir ei bod yn rhesymol rhagdybio bod y farchnad fferylliaeth gymunedol yng Nghymru ar hyn o bryd yn debyg i'r farchnad yn Lloegr cyn cyflwyno'r newidiadau rheoli mynediad yn 2005. Addaswyd y manteision o ran lleihau amser teithio, fel y'u mesurwyd yn adroddiad y Swyddfa Masnachu Teg, i

³⁹⁴Y Swyddfa Masnachu Teg. 2010. *Evaluating the impact of the 2003 OFT study on the Control of Entry regulations in the retail pharmacies market*. Y Swyddfa Masnachu Teg. Llundain.

adlewyrchu'r lleihad mwy ceidwadol mewn amser teithio yr ystyrir y byddem yn ei gael yng Nghymru. Rhagwelir y byddem yn gweld newidiadau bach yng Nghymru yn nifer y fferyllfeydd yn sgil cyflwyno Asesiadau Anghenion Fferyllol (mewn cyferbyniad â'r cynnydd sylweddol yn nifer y fferyllfeydd a welwyd yn Lloegr, ond y byddai mwyafrif y manteision yn deillio o'r ffaith y byddai'r fferyllfeydd wedi eu dosbarthu'n well ar y cyfan (mewn cyferbyniad â'r clystyrau o fferyllfeydd a welwyd yn Lloegr).

739. Yn 2013/14 cyflwynwyd tua 34.4 miliwn o ffurflenni presgripsiwn i'w dosbarthu mewn fferyllfeydd yng Nghymru. Mae hyn yn cynrychioli 68.8 miliwn o deithiau'n gysylltiedig â phresgripsiynau, gan fod pobl yn teithio'n ôl a blaen o'r fferyllfa. Amcangyfrifwyd, yn Adroddiad y Swyddfa Masnachu Teg y cyfeiriwyd ato'n gynharach, bod tua 14% o bresgripsiynau yn cael eu danfon yn hytrach na'u casglu, gan leihau nifer y teithiau sy'n gysylltiedig â phresgripsiynau i 59.2 miliwn y flwyddyn. Rhagdybiwyd bod cyfuniad o'r ffaith y bydd fferyllfeydd newydd yn ymuno â'r farchnad mewn ardaloedd ag anghenion heb eu diwallu, ynghyd â'r ffaith y bydd gwasanaethau fferyllol wedi eu dosbarthu'n well, yn arwain at leihad bach ar gyfartaledd yn y pellter sydd angen ei deithio i fferyllfeydd. A rhagdybio lleihad o 10 metr ar gyfartaledd, ac o ddefnyddio amcangyfrifon o isafswm o 5.85 ac uchafswm o 8.78 cilomedr yr awr ar y rhaniad 54/46 rhwng teithiau mewn car neu ar droed yn dilyn y fethodoleg a fabwysiadwyd yn adroddiad y Swyddfa Masnachu Teg, mae hyn yn rhoi arbedion amser teithio blyneddol o rhwng 67,426 awr a 101,196 awr.

740. Mae angen amcangyfrifon o werth amser defnyddwyr er mwyn mesur effaith arbedion mewn amser teithio. Mae'r Adran Drafnidiaeth yn darparu amcangyfrif o werth amser at ddiben dadansoddi prosiectau trafnidiaeth arferol. Mae cryn wahaniaeth rhwng amser gwaith ac amser nad yw'n amser gwaith. (£26.73 a £4.46 yr awr ym mhrisiau 2002), gan adlewyrchu a oes costau cyfle o safbwynt allbwn llafur. Mae proffil oedran ac incwm defnyddwyr presgripsiwn, a'r ffaith bod y rhan fwyaf o bresgripsiynau'n ailadroddiadau, yn awgrymu mai ychydig iawn o amser gwaith sy'n cael ei dreulio ar deithiau'n gysylltiedig â phresgripsiynau.

741. Yn ôl ymchwil defnyddwyr Swyddfa Masnachu Teg, oddeutu 5% o ymweliadau â fferyllfa ar gyfer presgripsiwn sy'n cychwyn o'r gwaith a digwydd 87% o'r rhain yn ystod y diwrnod gwaith, er y rhagwelir bod nifer sylweddol o ymweliadau'n cael eu gwneud yn ystod yr awr ginio. Ar y llaw arall, bydd rhai ymweliadau sy'n cychwyn o'r cartref neu feddygfa yn disodli amser gwaith. Heb ddata pendant, gwnaed y rhagdybiaeth geidwadol nad yw mwy na 2% o amser teithio i fferyllfa ac yn ôl yn disodli amser gwaith. Mae hyn yn arwain at Werth Amser o £6.30 yr awr ar gyfartaledd ar gyfer cwsmeriaid presgripsiwn, ar ôl addasu'r gwerthoedd ar gyfer y twf mewn Gwerth Amser (VOT) ers 2002, gan ddefnyddio'r graddfeydd twf a osodwyd gan yr Adran Drafnidiaeth yn yr un ffynhonnell.

742. Gan ddefnyddio'r amcangyfrif o Werth Amser ar gyfartaledd, byddai mantais o rhwng £424,800 a £637,600 yn deillio o arbed amser teithio blyneddol yn gysylltiedig â'r Asesiad o Anghenion Fferyllol. Eto, disgwylir i'r fantais flynyddol hon gronni o 2018-19 ymlaen. Er mwyn darparu amcangyfrif ceidwadol, ac addasu ar gyfer goramcangyfrifon posibl yn nifer y teithiau, mae pen isaf yr ystod hwn wedi'i gynnwys yn y tabl ar ddiwedd yr opsiwn hwn.

Arbed costau yn sgil llai o geisiadau

743. Ar hyn o bryd mae'n rhaid i berson sy'n dymuno darparu gwasanaethau fferyllol y GIG wneud cais i'r BILI perthnasol. Rhaid i ddarpar ymgeiswyr benderfynu drostynt eu hunain ynglŷn ag anghenion fferyllol y boblogaeth y byddai'r fferyllfa y bwriadant ei hagor yn ei gwasanaethu, ac ynglŷn â pha mor ddigonol yw'r gwasanaethau fferyllol sydd eisoes yn bodoli. O dan yr opsiwn hwn, byddai darpar ymgeiswyr yn y dyfodol yn gallu cyfeirio at Asesiad o Anghenion Fferyllol y BILI wrth benderfynu gwneud cais ai peidio. Gan fod dros hanner yr holl geisiadau (ac eithrio'r rhai'n ymwneud â mân gynlluniau ail-leoli) a ddaw gerbron y BILI yn cael eu gwrthod ar hyn o bryd (59% yn 2013/14), rhagwelir na fyddai cyfran o'r ceisiadau a wneir o dan y system bresennol yn cael eu cyflwyno yn y dyfodol. Y rheswm am hyn yw y byddai'n amlwg ar unwaith o Asesiad o Anghenion Fferyllol y BILI nad oes angen gwasanaethau fferyllol ychwanegol.

744. Ar hyn o bryd, mae ymgeiswyr yn talu ffi bob tro y maent yn gwneud cais i gael eu cynnwys ar restr fferyllol BILI. Y ffi ar gyfer ymuno â'r rhestr am y tro cyntaf ar hyn o bryd yw £600. Disgwylir y byddai nifer y ceisiadau sy'n annhebyg o lwyddo yn lleihau, ond y byddai cynnydd mewn ceisiadau na fyddent yn cael eu gwneud ar hyn o bryd trwy iddynt gael eu hysgogi gan angen a nodwyd yn yr Asesiad o Anghenion Fferyllol. Er mwyn sicrhau amcangyfrif ceidwadol o'r manteision net, a chan fod y lleihad net yn nifer y ceisiadau'n debyg o fod yn isel, ni fesurwyd faint o gostau fyddai'n cael eu harbed. Fodd bynnag, disgwylir y bydd rhai darpar ymgeiswyr yn elwa o'i gymharu â'r trefniadau presennol.

Arbed costau yn sgil llai o apeliadau ynglŷn â mynediad

745. Mae'r penderfyniadau a wneir gan Fyrddau Iechyd Lleol mewn perthynas â chaniatáu i ddarparwyr gwasanaethau fferyllol ychwanegol ymuno â'r farchnad yn aml yn destun apeliadau. Cyflwynir apeliadau o'r fath i Weinidogion Cymru.

746. Dylai llai o apeliadau gael eu cyflwyno i Weinidogion Cymru o ganlyniad i ymgynghori mwy wrth baratoi Asesiadau Anghenion Fferyllol a gwneud penderfyniadau mwy eglur oherwydd bod ceisiadau'n cael eu barnu yn erbyn datganiadau pendant o anghenion fferyllol. Dangosir nifer yr apeliadau a benderfynwyd gan Weinidogion Cymru rhwng 2009/10 a 2013/14 isod:-

Tabl 7.41

Blwyddyn	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	Cyfanswm
Apeliadau a benderfynwyd	8	29	28	39	11	115

747. Mae nifer yr apeliadau i Weinidogion Cymru mewn unrhyw gyfnod yn amrywio'n fawr. Mae'n bosibl bod apeliadau a dderbynnir yn ystod un flwyddyn yn cael eu penderfynu yn y flwyddyn ganlynol ac mewn rhai achosion, fel y rhai sy'n cynnwys adolygiad barnwrol, gall penderfyniadau apêl gymryd mwy o amser na

hynny. Amcangyfrifir mai oddeutu 23 o apeliadau y flwyddyn a benderfynir gan Weinidogion Cymru.

748. Amcangyfrifwyd yn flaenorol mai oddeutu £6,000 oedd cost cyflwyno pob apêl i Awdurdod Ymglyfreitha'r GIG o dan drefniadau yn Lloegr, a oedd ar y pryd yn cyfateb i'r trefniadau yng Nghymru³⁹⁵. Byddai hyn yn golygu mai £156,000 fyddai cyfanswm y gost flynyddol i Weinidogion Cymru am benderfynu 23 o apeliadau'r flwyddyn (wedi ei gynyddu o £138,000 ym mhrisiau 2007/08).

749. Er y disgwylir i nifer yr apeliadau yn erbyn penderfyniadau BILI leihau, ceir ansicrwydd sylweddol wrth amcangyfrif faint o apeliadau a fyddai'n cael eu cyflwyno yn dilyn y newidiadau. Un rheswm am hyn yw y byddai penderfyniadau'r BILI yn fwy tryloyw ac yn haws eu deall, ond byddai disgwyl hefyd i lai o geisiadau gael eu cyflwyno ar hap yn y lle cyntaf oherwydd bod Asesiad o Anghenion Fferyllol wedi ei sefydlu.

750. At ddibenion yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn, rhoddir amrywiaeth o wahanol sefyllfaoedd posibl yn y tabl isod, yn cynrychioli'r achosion gorau, gwaethaf a'r mwyaf tebygol yn dilyn y newid. Rhagdybir y byddai rheoliadau ynglŷn â system fynediad newydd seiliedig ar anghenion yn dod i rym yn 2017, ac y byddid yn ymdrin â phob apêl sy'n weddill o dan y system bresennol yn ystod 2017/18.

Tabl 7.42

Blwyddyn	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Apeliadau a ddisgwylir o dan y drefn bresennol.	23	23	23	23	23
Amcangyfrif o gostau apeliadau (£ 000s)	156	156	156	156	156
Lleihad yn nifer yr apeliadau o dan y drefn newydd (achos gorau)	0%	0%	30%	30%	30%
Lleihad yn nifer yr apeliadau o dan y system newydd (achos gwaethaf)	0%	0%	5%	5%	5%
Lleihad yn nifer yr apeliadau o dan y system newydd (achos	0%	0%	20%	20%	20%

³⁹⁵Yr Adran Iechyd (2008). *Impact assessment of proposals to reform 'market entry' based on pharmaceutical needs assessment*. Yr Adran Iechyd. Llundain.

mwyaf tebygol)					
Amcangyfrif o'r arbedion o dan y drefn newydd (£) (achos gorau)	0	0	46,800	46,800	46,800
Amcangyfrif o'r arbedion o dan y drefn newydd (£) (achos gwaethaf)	0	0	7,800	7,800	7,800
Amcangyfrif o'r arbedion o dan y drefn newydd (£) (achos mwyaf tebygol)	0	0	31,200	31,200	31,200

751. O dan y sefyllfa fwyaf tebygol, disgwylir gostyngiad o 20% yn nifer yr apeliadau i Weinidogion Cymru. Byddai hyn yn arwain at arbed £31,200 y flwyddyn o 2018/19 ymlaen.

Manteision ehangach

752. Rhagwelir y byddai manteision anuniongyrchol eraill hefyd yn deillio o'r opsiwn hwn. Yn benodol, rhagwelir y byddai gwasanaethau iechyd yn cael eu defnyddio'n fwy effeithlon trwy gynyddu'r gwasanaethau hyn, gan ryddhau amser meddygon teulu. Disgwylid gweld manteision economaidd i gymunedau lleol hefyd lle mae fferyllfeydd newydd yn cael eu sefydlu. Nodwyd mai fferyllfeydd cymunedol yw un o'r busnesau hanfodol sy'n sicrhau bod cymunedau'n ffynnu'n economaidd³⁹⁶. Bydd newydd-ddyfodiaid felly'n cyfrannu at gynnal cymunedau lleol, gan ddarparu swyddi lleol a chyfleoedd i siopa, a chan adeiladu cyfalaf cymdeithasol. Fodd bynnag, ni fesurwyd y manteision hyn.

Anfanteision i gontractwyr fferyllol wrth i fferyllfeydd newydd ymuno â'r farchnad.

753. Ni ragwelir unrhyw anfantais net i gontractwyr fferyllol, gan y byddai manteision cyfatebol i newydd-ddyfodiaid yn gwneud iawn am unrhyw anfanteision i gontractwyr presennol.

Trefn ymadael

Disgrifiad

754. Ynghyd â threfn fynediad wedi ei seilio ar angen, byddai trefn ymadael hefyd yn cael ei chyflwyno a fyddai'n arwain at weithredu effeithiol fesul cam i ymdrin â darparwyr sy'n methu â chyflawni'r dyletswyddau a nodir yn eu telerau gwasanaeth, ac sy'n derbyn tâl gan y GIG heb gyflawni eu rhwymedigaethau cytundebol i'r GIG. Yn y pen draw, pe byddai fferyllfa'n torri amodau ei gwasanaeth yn gyson, neu pe

³⁹⁶Yr Adran Iechyd. (1999) *Improving Shopping Access for People Living in Deprived Neighbourhoods – a paper for discussion*. Yr Adran Iechyd. Llundain.

byddai'n torri amodau mewn modd arwyddocaol, gallai BILI dynnu'r fferyllfa oddi ar ei restr fferyllol.

755. Nodwyd ym Mhapur Gwyn lechyd y Cyhoedd bod Llywodraeth Cymru'n dymuno sicrhau bod cosbau mwy effeithiol ar gael i fynd i'r afael â pherfformiad gwael. Trwy gyflwyno darpariaethau sy'n uniongyrchol gysylltiedig ag ansawdd, gellid rhoi cymhelliad i gontractwyr wella modd y maent yn cyflwyno'u gwasanaethau, a rhoi'r grym i BILI ddad-gomisiynu gwasanaethau pan fo gwasanaeth digonol eisoes ar gael ond nad yw'r contractwr yn bodloni safonau ansawdd sylfaenol.

756. Ynghyd â'r pwerau sy'n bodoli eisoes yn adrannau 82 ac 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006, ystyrir bod angen pwerau ychwanegol i alluogi BILI i dynnu contractwyr oddi ar y rhestr fferyllol pan fyddant yn torri amodau eu contract â'r GIG yn gyson neu mewn modd difrifol.

757. Byddai'r opsiwn hwn yn galluogi BILI i gymryd camau effeithiol a chymesur, gan gynnwys tynnu'n ôl yr hawl i ddarparu gwasanaethau fferyllol, yn erbyn contractwyr nad ydynt yn cyrraedd lefelau derbyniol o ran ansawdd. Disgwylir i hyn fod o fudd uniongyrchol trwy sicrhau bod llai o wasanaeth o ansawdd gwael yn cael ei ddarparu gan y darparwyr hyn, ond byddai hefyd yn rhoi cymhelliad i'r holl fferyllfeydd wella eu safonau.

Costau

758. Disgwylid i Fyrddau lechyd Lleol wynebu costau wrth weinyddu'r mesurau hyn; wrth gasglu a dadansoddi gwybodaeth i adnabod contractwyr o ansawdd gwael; wrth weithredu yn eu herbyn; ac wrth reoli apeliadau yn erbyn eu penderfyniadau.

759. Byddai contractwyr yn wynebu costau wrth gasglu'r wybodaeth y mae ar y BILI ei hangen er mwyn gweinyddu'r system hon. Byddai contractwyr y cymerir camau yn eu herbyn hefyd yn wynebu costau wrth gynnal eu hamddiffyniad. Bydd effeithiau'r cynigion yn y pen draw yn dibynnu ar fanylion y rheoliadau a ddygir gerbron o dan y ddeddfwriaeth sylfaenol. Felly, cyfrifwyd costau a manteision enghreifftiol ar gyfer sefyllfaoedd cynrychiadol a allai ddigwydd ar ôl rhoi'r rheoliadau ar waith. Byddai'n rhaid dilyn y gweithdrefnau ymgynghori arferol ar gyfer y rheoliadau, a byddent yn cael eu datblygu gan roi sylw dyledus i'r risgiau, y costau a'r manteision a fyddai'n deillio ohonynt.

760. Byddai Llywodraeth Cymru'n darparu canllawiau ynglŷn â'r system ymadael a byddai'r rhain yn cael eu cynnwys yng nghanllawiau'r Asesiad o Anghenion Fferyllol a drafodwyd yn gynharach wrth asesu Opsiwn 2. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol tu hwnt i'r rhai a amlinellwyd eisoes.

Costau i'r Byrddau lechyd Lleol wrth reoli perfformiad

761. Mae BILI eisoes yn rheoli perfformiad contractwyr fferyllol yn rhan o fframwaith contract presennol gwasanaethau fferyllol y GIG. Rhagdybir na fyddent yn wynebu unrhyw gostau ychwanegol er mwyn nodi fferyllfeydd y dylid ystyried gweithredu yn eu herbyn.

762. Yn seiliedig ar drafodaethau gyda'r Byrddau Iechyd Lleol, amcangyfrifir y gallent weithredu yn erbyn hyd at bump o gontractwyr fferyllol bob blwyddyn. Byddai pob achos yn arwain at gostau staff wrth grynhoi gwybodaeth ychwanegol, rheoli'r weithdrefn ddisgyblu ac amddiffyn unrhyw apeliadau - a rhagdybir, fel sefyllfa achos gwaethaf, y cyflwynir apêl ym mhob achos. Rhagdybir y byddai angen cyfanswm o un uwch reolwr ac un swyddog cymorth gweinyddol o'r BILL am hyd at 10 diwrnod ar gyfer y broses hon; pennir gwerth cyflogau blyneddol ar bwynt canol bandiau 8b a 4 yr Agenda ar gyfer Newid sef £52,235 a £20,983 (Agenda ar gyfer Newid 2014/15) wedi ei gynyddu 30% ar gyfer argostau. Yn seiliedig ar brofiad blaenorol, rhagdybir costau cyfreithiol o £3,900 fesul achos ar gyfartaledd. Amcangyfrifir felly mai £34,500 yw cyfanswm y gost flynyddol i'r Byrddau Iechyd Lleol, a wynebwr o 2018/19.

Costau cydymffurfio i'r contractwyr

763. Disgwylir y byddai contractwyr yn wynebu costau wrth ddarparu'r wybodaeth y mae ar y BILL ei hangen ar gyfer asesiadau. Disgwylir y bydd y rhan fwyaf o gontractwyr eisoes yn gwneud y gwaith hwn er mwyn cyflawni eu rhwymedigaethau presennol ar gyfer monitro perfformiad. Fodd bynnag, rhagdybir y ceir nifer fach o gontractwyr nad ydynt yn gwneud y gwaith hwn a bydd y contractwyr hynny felly yn wynebu costau ychwanegol. Amcangyfrifir y byddai hyn yn golygu gwaith a chost ychwanegol i 10% o gontractwyr (tua 70). Amcangyfrifir ei bod yn cymryd wythnos bob blwyddyn i ddangos cydymffurfiaeth. Os gwneir y gwaith gan dechnegydd fferyllol, â'i amser yn costio £15 yr awr (gan gynnwys argostau)³⁹⁷, a bod hyn yn berthnasol i 70 o gontractwyr, £39,000 fydd y costau blyneddol, o 2018/19.

Costau i gontractwyr yn deillio o amddiffyn achosion

764. Rhagdybir y bydd contractwr sy'n amddiffyn achos yn wynebu'r un costau â'r Bwrdd Iechyd Lleol sy'n dwyn yr achos yn ei erbyn. Mae hyn yn golygu cost flynyddol o £34,500 o 2018/19.

Costau i gontractwyr presennol yn deillio o elw a gollwyd

765. Rhagdybir y bydd unrhyw elw a gollir gan gontractwyr sy'n rhoi'r gorau i fod yn gyflenwyr i'r GIG, yn cael ei wrthbwysu gan yr elw a enillir gan gontractwyr presennol neu gan y newydd-ddyfodiaid sy'n eu disodli.

Manteision

766. Disgwylir y bydd ansawdd gwasanaethau'n gwella trwy roi pwerau i bob BILL i gymryd camau yn erbyn contractwyr gwael – drwy wella safonau darparwyr gwael a rhai nad ydynt yn cyflawni'r safonau gofynnol, neu drwy dynnu eu hawliau i ddarparu gwasanaethau'r GIG yn ôl, a thrwy greu cymhelliad cyffredinol i wella safonau.

767. Nid oes modd rhagweld union werth y fantais i'r claf y gellir ei ddisgwyl o ganlyniad i'r mesurau hyn. Er mwyn gwerthuso a yw'r manteision yn fwy na'r costau,

³⁹⁷ Yn seiliedig ar ben uchaf y raddfa band 4 agenda ar gyfer newid ac ychwanegu 30% o argostau

mae felly angen creu sefyllfa gredadwy, geidwadol, sy'n rhoi amcangyfrif rhy isel o fantais net debygol y mesurau. Felly nid yw'r manteision sy'n gysylltiedig â chryfhau'r trefniadau ymadael wedi cael eu mesur.

Tabl 7.43 - Crynodeb o'r costau a'r manteision sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 2

	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
	£	£	£	£	£	£
Costau						
Llywodraeth Cymru						
Costau i ddatblygu canllawiau	0	17,600	0	0	0	0
Cyfanswm y Gost i Lywodraeth Cymru	0	17,600	0	0	0	0
Byrddau Iechyd Lleol						
Costau'n gysylltiedig â chynnal Asesiadau o Anghenion Fferyllol	-	205,100	34,300	34,300	34,300	205,100
Costau'n deillio o gomisiynu gwasanaethau ychwanegol i ddiwallu anghenion fferyllol	-	-	291,000	291,000	291,000	291,000
Costau cyflawni gwaith rheoli perfformiad	-	-	34,500	34,500	34,500	34,500
Cyfanswm y gost i Fyrddau Iechyd Lleol		205,100	359,800	359,800	359,800	530,600
Contractwyr						
Cost cydymffurfriad i gontractwyr	-	-	39,000	39,000	39,000	39,000

Costau amddiffyn achosion i gontractwyr	-	-	34,500	34,500	34,500	34,500
Cyfanswm y gost i gontractwyr			73,500	73,500	73,500	73,500
Cyfanswm y costau	-	222,700	433,300	433,300	433,300	604,100
Manteision						
Manteision o ran iechyd	-	-	2.70m	2.70m	2.70m	2.70m
Lleihad mewn amseroedd teithio	-	-	424,800	424,800	424,800	424,800
Gostyngiad yn nifer yr apeliadau i Weinidogion Cymru o dan y drefn newydd	-	-	31,200	31,200	31,200	31,200
Cyfanswm y manteision		-	3,156,000	3,156,000	3,156,000	3,156,000
Manteision net		-222,700	2,722,700	2,722,700	2,722,700	2,551,900

Opsiwn 3 - Diddymu trefniadau 'rheoli mynediad' a chaniatáu marchnad rydd ar gyfer darparu gwasanaethau fferyllol y GIG

Disgrifiad

768. Byddai'r opsiwn hwn yn galluogi grymoedd y farchnad i benderfynu ar nifer a lleoliad fferyllfeydd cymunedol a'r gwasanaethau a gynigir ganddynt. Mae'n debygol y byddai nifer y fferyllfeydd yn cynyddu'n sylweddol, gyda chynnydd cysylltiedig mewn costau. Nid oes modd amcangyfrif pa mor sylweddol fyddai'r cynnydd yn niferoedd y fferyllfeydd, er bod profiad yn Lloegr yn dangos y gwelwyd cynnydd o 18% rhwng 2005/06 a 2012/13 yn sgil cyflwyno esemptiadau cyfyngedig i'r profion rheoli mynediad³⁹⁸. Daeth y rhain i rym yn 2005.

Costau a manteision

769. Mae'n debygol y gwelid rhai manteision, o ran gwell mynediad, dewis a chystadleuaeth, trwy ddiddymu trefniadau rheoli mynediad. Fodd bynnag, mae hyn

³⁹⁸ HSCIC (2013) General Pharmaceutical Services in England - 2003-04 to 2012-13

yn fwyaf tebygol o ddigwydd yn yr ardaloedd lle y gwelir y galw economaidd uchaf, sydd eisoes yn cael eu gwasanaethu'n dda. Byddai'r enillion economaidd yn gostwng yn raddol, gan y byddai pob newydd-ddyfodiad yn dod â manteision cysylltiedig is ond yr un costau sefydlog.

770. Byddai newid i'r ddeddfwriaeth yn debygol o arwain at amharu llawer iawn ar y farchnad. Byddai newydd-ddyfodiaid a nifer o fferyllfeydd sy'n bodoli eisoes yn ceisio sicrhau'r sefyllfaoedd masnachu mwyaf manteisiol er mwyn cynyddu refeniw.

771. Mae'n eithriadol o anodd gwneud tybiaethau credadwy o ran costau a manteision yr opsiwn hwn. Mae'n annhebygol iawn y byddai grymoedd y farchnad yn cyflawni'r amcanion polisi o ran sicrhau bod gwasanaethau'n cyd-fynd ag anghenion lleol, oherwydd y byddai'r rhan fwyaf o newydd-ddyfodiaid yn penderfynu ble i sefydlu eu fferyllfa ar sail ffigurau presgripsiynau, gan mai dyma'r data sydd ar gael am y farchnad, yn hytrach nag ar sail gwasanaethau iechyd y cyhoedd, na ellir eu hasesu ar hyn o bryd. Mae'n debygol y byddai rhai fferyllfeydd yn symud o leoliadau presennol o fewn cymunedau i leoliadau sydd wrth ymyl meddygfeydd mawr. Mewn sefyllfaoedd o'r fath byddai'n anos i bobl gael gafael ar wasanaethau mewn rhai ardaloedd, a byddai'n dod yn haws mewn ardaloedd eraill. Byddai hyn yn cael effaith yn arbennig ar gymunedau gwledig. Ystyrir felly bod y dewis hwn yn anfoddhaol ac nid yw wedi cael ei fesur.

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

772. Mae'r dystiolaeth yn dangos manteision newid y trefniadau rheoli mynediad presennol yng Nghymru. Trwy gyflwyno Asesiadau Anghenion Fferyllol a threfniadau mynediad seiliedig ar anghenion, gellid mynd i'r afael â'r sefyllfa bresennol lle nad yw anghenion fferyllol yn cael eu hasesu fel mater o drefn o bosibl, a lle nad yw'r drefn o gynllunio gwasanaethau fferyllol o reidrwydd yn cyd-fynd ag anghenion iechyd a nodwyd. Byddai'r newidiadau hefyd yn cryfhau swyddogaeth y BILI o ran penderfynu pwy sy'n darparu gwasanaethau o'r fath ac ymhle, ac yn darparu adnoddau rheoli perfformiad i wella ansawdd a chysondeb y gwasanaethau a ddarperir gan gontractwyr fferyllol.

773. Nid yw Opsiwn 1 yn cynnig unrhyw newid i'r trefniadau presennol, ond mae ymatebion i ymgynghoriad blaenorol³⁹⁹ ar reoli mynediad yng Nghymru yn awgrymu y ceir consensws bod y trefniadau hyn wedi dyddio ac yn annigonol. Yn gyffredinol, mae rhanddeiliaid yn cydnabod ac yn cefnogi'r angen am newid. Nid ystyrir bod Opsiwn 3 yn cyflawni'r amcan polisi allweddol. Mae dystiolaeth o Loegr yn dangos bod dadreoleiddio yn arwain at sicrhau bod fferyllfeydd ar gael yn rhwyddach i bobl, gan fod mwy ohonynt. Fodd bynnag, mae fferyllfeydd yn tueddu i glystyru yn agos at ei gilydd yn gyffredinol mewn ardaloedd lle nad oes llawer o angen⁴⁰⁰. Opsiwn 2 felly yw'r opsiwn a ffefrir gan ei fod yn mynd i'r afael â'r angen i gael gwell trefniadau ar gyfer cynllunio, gwneud penderfyniadau a rheoli perfformiad. Mae'r dadansoddiad ceidwadol a gynhaliwyd yn awgrymu y byddai manteision y newid yn mwy na

³⁹⁹ Llywodraeth Cymru (2011). Cynigion i ddiwygio a moderneiddio Gwasanaethau Fferyllol y GIG yng Nghymru

⁴⁰⁰ http://www.dh.gov.uk/en/Publicationsandstatistics/Publications/PublicationsPolicyAndGuidance/DH_063460

gwneud iawn am y costau, gan arwain at werth presennol net cadarnhaol o oddeutu £10,497,300 dros y cyfnod o bum mlynedd.

Darparu toiledau (Rhan 6)

774. Ystyriwyd pedwar opsiwn:-

- Opsiwn 1 - Gwneud dim;
- Opsiwn 2 – Ailneilltuo'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus;
- Opsiwn 3 – Ei gwneud yn ofynnol i bob awdurdod lleol ddatblygu a chyhoeddi strategaeth toiledau lleol. Hwn yw'r opsiwn a ffefrir; ac
- Opsiwn 4 – Ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol sicrhau bod digon o doiledau ar gael i'r cyhoedd eu defnyddio.

Opsiwn 1 – Gwneud dim

Disgrifiad

775. Nid yw'r opsiwn hwn yn cynnig unrhyw newid i'r sefyllfa bresennol. Ni fyddai deddfwriaeth ychwanegol yn cael ei chyflwyno, a mater i ddisgresiwn pob awdurdod lleol o hyd fyddai darparu toiledau at ddefnydd y cyhoedd.

776. Sefydlwyd y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus yn 2009/10 i sicrhau bod mwy o gyfleusterau toiledau ar gael am ddim i'r cyhoedd yng Nghymru. Y nod oedd gwella ansawdd y cyfleusterau hyn a'u gwneud yn fwy hygyrch, drwy annog awdurdodau lleol i weithio mewn partneriaeth â busnesau lleol i ganiatáu i'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau. Estynnwyd gwahoddiad i bob awdurdod lleol yng Nghymru gymryd rhan. Roedd y Cynllun yn ad-dalu awdurdodau lleol (hyd at uchafswm o £17,500 fesul awdurdod lleol bob blwyddyn) am daliadau o hyd at £500 a wnaed i fusnesau lleol, am ganiatáu i'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau toiledau am ddim.

777. Yn 2014/15 trosglwyddwyd £200,000 i'r Grant Cynnal Refeniw mewn ymdrech i sicrhau bod cyllid awdurdodau lleol yn fwy hyblyg. Bellach, mae'n fater i bob awdurdod lleol benderfynu sut i ddefnyddio'r arian hwn i ddarparu ei amrywiaeth o wasanaethau, er mwyn diwallu anghenion a chyflawni blaenoriaethau ei gymunedau.

Costau

Llywodraeth Cymru

778. Ni fyddai Llywodraeth Cymru'n wynebu unrhyw gostau ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn. Fel y nodir uchod, mae £200,000 y flwyddyn wedi'i gynnwys yn y Grant Cynnal Refeniw i wella mynediad i'r cyhoedd at gyfleusterau toiledau yng Nghymru.

Awdurdodau lleol

779. Ni fyddai awdurdodau lleol yn wynebu unrhyw gostau ychwanegol o dan yr opsiwn hwn. Gallai awdurdodau lleol yn dal i ddefnyddio cyllid o'r Grant Cynnal

Refeniw er mwyn caniatáu i'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau toiledau am ddim. Amcangyfrifir y byddai'n costio cyfanswm blynyddol o £33,000 i awdurdodau lleol ddosbarthu'r grant llawn o £200,000. Mae gwybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol yn awgrymu bod gwariant cyfredol ar grantiau yn oddeutu 75% o'r swm a ddarparwyd o dan y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus. O dderbyn y byddai awdurdodau lleol yn parhau i ddefnyddio'r grantiau ar y lefel bresennol, byddai'r costau gweinyddu oddeutu 75% o hynny, sef cyfanswm o £24,800 bob blwyddyn. Darperir mwy o wybodaeth am lefel y gwariant grant o dan Opsiwn 2. Mae risg y byddai'r ddarpariaeth o doiledau i'r cyhoedd eu defnyddio yn gostwng o dan yr Opsiwn hwn.

Tabl 7.44: Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 1

	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Costau i Lywodraeth Cymru					
Cyfraniad at y Grant Cynnal Refeniw	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Costau i awdurdodau lleol					
Amser staff	24,800	24,800	24,800	24,800	24,800
Cyfanswm y costau	224,800	224,800	224,800	224,800	224,800

Manteision

780. Gan nad yw'r opsiwn hwn yn cynnig unrhyw newid, ni fyddai manteision ychwanegol i Lywodraeth Cymru nac awdurdodau lleol.

781. Byddai arian yn dal i fod ar gael o fewn y Grant Cynnal Refeniw i awdurdodau lleol sicrhau bod cyfleusterau toiledau ar gael i'r cyhoedd. Fodd bynnag, o dderbyn nad yw'r grantiau hyn yn cael eu neilltuo, mae risg y gallai awdurdodau lleol flaenoriaethu gwariant mewn meysydd eraill, oherwydd pwysau ariannol, yn hytrach na chyfleusterau toiledau. Er y gallai fod manteision i iechyd, twristiaeth a'r economi ddeillio o wella'r ddarpariaeth toiledau, mae'n annhebygol y byddai manteision ychwanegol i'r cyhoedd yn gyffredinol o dan yr opsiwn hwn. Hefyd, gallai fod anfanteision os na chynhelir y status quo.

782. Byddai busnesau yn dal i allu gwneud cais i'w hawdurdod lleol am arian i wella mynediad i'r cyhoedd at gyfleusterau toiledau. Ni fyddai unrhyw fanteision ychwanegol i fusnesau. Fodd bynnag, pe byddai awdurdod lleol yn rhoi llai o flaenoriaeth i'r mater hwn drwy ei ddefnydd o'r Grant Cynnal Refeniw, efallai y byddai anfanteision i'r busnesau sy'n derbyn grant ar hyn o bryd.

Opsiwn 2 – Ailneilltuo'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus

Disgrifiad

783. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu bod Llywodraeth Cymru yn ail-neilltuo'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus drwy ei dynnu o'r Grant Cynnal Refeniw. Yna byddai Llywodraeth Cymru'n clustnodi'r £200,000 er mwyn gwella darpariaeth toiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd ledled Cymru.

784. Yn ystod dadl fer yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru⁴⁰¹ yn 2013, cadarnhaodd y Gweinidog Llywodraeth Leol a Busnes y Llywodraeth ar y pryd y byddai cronfa'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus (ynghyd ag arian arall) yn cael ei chynnwys ym mhrif ffrwd y Grant Cynnal Refeniw. Pwysleisiodd y Gweinidog ba mor bwysig oedd darpariaeth toiledau cyhoeddus gan awdurdodau lleol a dywedodd ei bod yn ei gwneud yn glir na ellid ac na ddylid gweld y cam hwn fel esgus i leihau'r ddarpariaeth.

785. Mae gwybodaeth a gasglodd Llywodraeth Cymru gan awdurdodau lleol yn ystod 2014 yn nodi bod saith awdurdod lleol, ers newid y dull ariannu, un ai wedi atal y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus yn eu hardal, wrthi'n gwneud hynny, neu wedi ei adolygu yn ystod 2014/15. Hefyd, mae pum awdurdod lleol arall nad ydynt wedi cymryd rhan yn y cynllun. Mae hyn yn golygu nad yw'r cynllun yn weithredol, neu ei fod wedi cael ei adolygu yn ystod 2014/15, mewn 12 awdurdod lleol.

786. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu bod Llywodraeth Cymru yn adolygu gweithrediad y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus blaenorol, gyda golwg ar ei ail-neilltuo. Byddai disgwyl i bob awdurdod lleol gymryd rhan a defnyddio eu dyraniad grant.

Costau

Llywodraeth Cymru

787. Byddai Llywodraeth Cymru yn adolygu'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus blaenorol, gan ystyried unrhyw werthusiadau blaenorol, ac yna'n gweithredu unrhyw newidiadau angenrheidiol. Disgwylir mai £10,600 fydd cost cwblhau'r adolygiad hwn, gan gynnwys ymgysylltu ag awdurdodau lleol, busnesau ac unrhyw grwpiau cynrychiadol perthnasol eraill, (oddeutu chwe wythnos o Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn, fyddai'n cyfateb i £7,100, yn ogystal ag un mis a hanner o swyddog Cymorth Tîm cyfwerth ag amser llawn, yn cyfateb i £3,500)⁴⁰². Byddai'r costau hyn yn daladwy yn 2016/17. Byddai'r adolygiad hwn yn golygu na fyddai angen i awdurdodau lleol gynnal eu hadolygiadau eu hunain o'r cynllun.

788. Byddai'r cynllun yn cael ei adolygu eto ar ôl tair blynedd, gan olygu bod cyfanswm costau Llywodraeth Cymru o £10,600 yn cael eu hailadrodd yn 2019/20.

⁴⁰¹

<http://www.assembly.wales/en/bushome/pages/rop.aspx?meetingid=184&language=en&c=RecordofProceedings&startDt=13/11/2013&endDt=13/11/2013#110676>

⁴⁰² Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

789. Ni fyddai'r £200,000 i dalu am gynllun penodol yn gost flynyddol ychwanegol, gan y caiff ei ddarparu ar hyn o bryd i awdurdodau lleol drwy'r Grant Cynnal Refeniw. Byddai'r swm hwn yn cael ei ail-neilltuo o'r gyllideb honno. Byddai'r cynllun yn cael ei reoli yn unol â chanllaw dyrannu grantiau Llywodraeth Cymru. Rhagwelir y byddai angen 0.05 Swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn, am gost flynyddol o £1,500 i reoli'r cynllun grant. Byddai hyn yn cyfateb i dreulio oddeutu dwy awr bob wythnos yn rheoli'r cynllun.

Awdurdodau lleol

790. Byddai'r arian yn cael ei ddyrannu i awdurdodau lleol unigol yn unol â chanlyniad adolygiad y cynllun. Dim ond ar roi arian fel rhan o'r cynllun grant wedi'i adnewyddu y gellid gwario'r grant a ddarperir i awdurdod lleol.

791. Byddai'r opsiwn hwn yn lleihau gallu pob awdurdod lleol i gyfeirio arian o'r Grant Cynnal Refeniw i feysydd blaenoriaeth eraill. Mewn achosion lle nad yw awdurdodau lleol ar hyn o bryd yn gwario swm cyfatebol o'u dyraniad grant ar gyfleusterau toiledau, byddai angen iddynt wneud toriadau i wasanaethau eraill yn sgil ail-neilltuo'r arian hwn.

792. Yn 2013/14, rhoddodd awdurdodau lleol grant i 327 busnes am drefnu bod eu cyfleusterau toiledau ar gael i'r cyhoedd, yn dod i gyfanswm o £147,910⁴⁰³. Gan dybio ffigurau tebyg ar gyfer 2014/15, gellir amcangyfrif bod £52,090 wedi cael ei ddarparu i awdurdodau lleol ond wedi ei wario ar feysydd ar wahân i ddarparu toiledau cyhoeddus. Pe byddai Llywodraeth Cymru'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau wario'r dyraniad llawn o £200,000 ar ddarparu toiledau cyhoeddus, mae'n debygol y byddai'r £52,090 hwn yn cael ei gymryd oddi ar wasanaethau eraill. Fodd bynnag, gan fod nifer o awdurdodau lleol yn adolygu'r cynllun neu wedi ei atal (fel y nodir uchod), mae'n rhesymol credu y gallai mwy na £52,090 gael ei gymryd oddi ar wasanaethau eraill.

793. Byddai angen ystyried costau staff awdurdod lleol hefyd. Byddai hyn yn cynnwys ymgysylltu â Llywodraeth Cymru yn ystod yr adolygiad o'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus, ac yna cost flynyddol barhaus gweinyddu'r grant i fusnesau. Rhagwelir y byddai angen 0.05 Swyddog Gweinyddol cyfwerth ag amser llawn i gyflawni'r gwaith gweinyddu parhaus, am gost flynyddol o £1,500 i bob awdurdod lleol⁴⁰⁴. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu dwy awr yr wythnos. Gan y byddai'r gost hon yn cael ei dyblygu ar draws pob un o'r 22 awdurdod lleol, £33,000 fyddai cyfanswm y gost. Gan ystyried y gost o £24,800 am weinyddu'r cynllun grant yn opsiwn 1, byddai hyn yn gost ychwanegol o £8,200.

794. Gallai adolygiad o'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus arwain at newidiadau i'r modd y gellir gwario'r cyllid gan awdurdodau lleol yn y dyfodol. Er enghraifft, mae'n bosibl y gallai awdurdodau lleol ariannu'r costau ar gyfer gwella cyhoeddusrwydd ac arwyddion o'r arian grant. Byddai'r gyfran o'r cyllid cyffredinol y gellid ei defnyddio i'r diben hwn yn amrywio gan ddibynnu ar flaenoriaethau lleol, ac

⁴⁰³ Ffigurau Llywodraeth Cymru

⁴⁰⁴ Yn seiliedig ar gostau cynllunio awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

felly nid oes modd ei asesu. Fodd bynnag, byddai'r cyfanswm cyllid sydd ar gael o dan Gynllun Grant diwygiedig yn y dyfodol yn parhau ar y lefelau presennol.

Busnesau

795. Gallai fersiwn wedi'i hadolygu o'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus arwain at fwy o gyhoeddusrwydd ac arwyddion, â'r nod o sicrhau y gwneir mwy o ddefnydd o'r toiledau yn y busnesau hynny sy'n derbyn grant. Er nad oes modd mesur hynny, gallai busnesau wynebu cynnydd yn y costau cynnal a glanhau, a chostau nwyddau megis papur a sebon, pe byddai eu toiledau'n cael eu defnyddio'n amlach. Fodd bynnag, bwriedir i'r grant o £500 dalu'r costau hyn.

Tabl 7.45: Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 2

	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £
Costau i Lywodraeth Cymru					
Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Amser Staff i Reoli'r Grant	1,500	1,500	1,500	1,500	1,500
Amser Staff i Gynnal yr Adolygiad	10,600	0	0	10,600	0
Cyfanswm Costau Llywodraeth Cymru	212,100	201,500	201,500	212,100	201,500
Costau i awdurdodau lleol					
Amser staff	33,000	33,000	33,000	33,000	33,000
Cyfanswm Costau Awdurdodau Lleol	33,000	33,000	33,000	33,000	33,000
Cyfanswm y Costau	245,100	234,500	234,500	245,100	234,500
Costau ychwanegol ar ben Opsiwn 1	20,300	9,700	9,700	20,300	9,700

Manteision

Llywodraeth Cymru

796. Byddai Llywodraeth Cymru yn cael mwy o sicrwydd bod pob awdurdod lleol, i raddau helaeth, yn ymdrin mewn modd cyson â'r cynllun yng Nghymru, ac y byddai swm cyson yn cael ei wario ar wella darpariaeth toiledau. Byddai adolygiad o'r cynllun blaenorol, gydag ymgysylltiad gan randdeiliaid allweddol, yn ceisio gwneud yn fawr o effaith y cynllun yn gyffredinol.

797. Mae sawl awdurdod lleol wedi nodi eu bod wedi bwriadu adolygu'r modd y maent yn gweinyddu'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus. Trwy gynnal adolygiad o dan arweiniad Llywodraeth Cymru, gellid gweithredu mewn modd cyson ar draws Cymru, yn hytrach na chynnal nifer o adolygiadau gwahanol gan ddefnyddio dulliau gwahanol.

Y cyhoedd

798. Gallai'r opsiwn hwn olygu bod mwy o doiledau ar gael i'r cyhoedd eu defnyddio a mwy o amrywiaeth o leoedd lle y ceir toiledau. Pe byddai pob awdurdod yn gwario ei ddryaniad uchaf ar roi grantiau yn unig, gallai toiledau oddeutu 18 safle busnes fod ar gael i'r cyhoedd o fewn ardal pob awdurdod lleol.

799. Fodd bynnag, fe fyddai risg y gallai awdurdodau lleol geisio lleihau effaith toriadau i wasanaethau eraill drwy drosglwyddo arian a ddefnyddir ar gyfer darpariaeth toiledau cyhoeddus uniongyrchol ar hyn o bryd i flaenoriaethau eraill. Gallai hyn wrthbwyso unrhyw gynnydd mewn mynediad at doiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd y gellid ei gyflawni.

Busnesau

800. Byddai cyfle i fusnesau wella'r cynllun blaenorol drwy ymgysylltu â Llywodraeth Cymru fel rhan o adolygiad. Gall busnesau hefyd weld cynnydd yn nifer yr ymwelwyr pe byddai eu cyfleusterau toiledau ar gael i'w defnyddio gan y cyhoedd. Gallai hyn arwain at gynnydd mewn trosiant busnes. Nid oes modd mesur hyn na'r manteision posibl eraill.

Opsiw 3 – Ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddatblygu strategaeth toiledau lleol

Disgrifiad

801. O dan yr opsiwn hwn byddai dyletswydd yn cael ei gosod ar bob awdurdod lleol yng Nghymru i baratoi strategaeth toiledau lleol, ymgynghori yn ei chylch a'i chyhoeddi. Byddai'r sefyllfa gyfreithiol bresennol sy'n pennu y caiff awdurdodau lleol ddarparu toiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd yn gymwys hefyd. Byddai arian Llywodraeth Cymru ar gyfer gwella mynediad i'r cyhoedd at gyfleusterau toiledau yn dal i gael ei ddarparu ym mhrif ffrwd y Grant Cynnal Refeniw.

Costau

Llywodraeth Cymru

802. Byddai Llywodraeth Cymru yn paratoi canllawiau i gyd-fynd â dyletswydd newydd. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu costau yn gysylltiedig â pharatoi a chyhoeddi'r canllawiau. Amcangyfrifir mai oddeutu £7,500 fyddai'r costau staffio ar gyfer paratoi'r canllawiau (yn seiliedig ar 6,000 o eiriau), gan gynnwys ymgysylltu â rhanddeiliaid i sicrhau bod y canllawiau'n ateb y diben. Mae hyn yn seiliedig ar oddeutu pum wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn (£4,600) i ddatblygu'r canllawiau, a phum wythnos o amser swyddog Cymorth Tîm cyfwerth ag amser llawn (oddeutu £2,900).⁴⁰⁵

803. Disgwylir y byddai angen tua wythnos o amser 0.5 Swyddog Gweithredol cyfwerth ag amser llawn i ddylunio a chysodi'r canllawiau, gan gostio oddeutu £300. Amcangyfrifir y byddai cyfieithu a phrawfddarllen yn costio oddeutu £600.⁴⁰⁶ Ni fyddai unrhyw gostau argraffu gan y byddent yn cael eu cynhyrchu'n electronig yn unig. Cyfanswm y gost ar gyfer datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau felly fyddai £8,400 a byddai hyn yn daladwy yn 2016/17.

804. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob pedair i bum mlynedd, i gyd-fynd â'r cylch ar gyfer paratoi'r strategaethau gan awdurdodau lleol. Amcangyfrifir y byddai hyn yn cymryd un wythnos o amser Swyddog Gweithredol Uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £900. Byddai'r costau dylunio a chyfieithu yn hanner y costau gwreiddiol, sef cyfanswm o £500. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad gan y byddai'n cael ei gynhyrchu'n electronig yn unig. Cyfanswm y gost ar gyfer pob adolygiad felly fyddai oddeutu £1,400, bob pedair i bum mlynedd. Disgwylir y byddai'r adolygiad cyntaf yn digwydd yn 2021/22.

805. Byddai'r cyfraniad o £200,000 i'r Grant Cynnal Refeniw bob blwyddyn yn parhau.

Awdurdodau Lleol

806. Byddai angen i awdurdodau lleol gynnal asesiad o'r angen i doiledau yn eu hardal fod ar gael at ddefnydd y cyhoedd a chyhoeddi strategaeth toiledau lleol ymhen blwyddyn i'r etholiadau llywodraeth leol cyntaf i'w cynnal ar ôl i'r darpariaethau ddod i rym. Gallai'r asesiad o anghenion gynnwys dadansoddi'r toiledau cyhoeddus a ddarperir ar hyn o bryd, ymgysylltu â chymunedau lleol a rhanddeiliaid ynghylch yr angen yn eu barn hwy, ac ystyried ffactorau eraill megis dulliau priodol ar gyfer tynnu sylw at gyfleusterau.

807. Byddai'r strategaethau'n cynnwys datganiad yn egluro'r camau y mae'r awdurdodau lleol yn cynnig eu cymryd i ddiwallu'r anghenion a nodwyd ganddynt. Disgwylir y bydd angen dwy ran o dair o amser swyddog cyfwerth ag amser llawn am fis i asesu angen a datblygu strategaeth (yn cyfateb i £2,300), gyda goruchwyliaeth gan uwch swyddog cyfwerth ag amser llawn a fyddai'n neilltuo

⁴⁰⁵ Yn seiliedig ar gostau cynllunio Llywodraeth Cymru

⁴⁰⁶ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y cyfieithu a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y prawddarllen.

traean o'i amser am fis (yn cyfateb i £2,000)⁴⁰⁷. Mae'r costau hyn yn seiliedig ar ragdybiaeth nad oes gan yr awdurdod lleol strategaeth wedi ei sefydlu ynghylch toiledau lleol, ac nad yw eisoes wrthi'n datblygu un.

808. Gan gymryd y byddai'r strategaeth yn cael ei pharatoi yn unol â'r model arfer gorau, byddai'n symud trwy broses graffu benodol awdurdod lleol. Mae'n debyg y cynhelid ymchwiliad craffu Gorchwyl a Gorffen ac adolygiad cyn-graffu cyn i'r strategaeth gael ei chymeradwyo a'i chyhoeddi gan yr awdurdod lleol. Mae'n debygol hefyd y byddai pwyllgor craffu oddi mewn i'r awdurdod lleol hefyd yn monitro'r broses o weithredu'r strategaeth, yn amodol ar raglenni gwaith. Ar gyfer y broses uchod, amcangyfrifir y byddai angen traean o amser Swyddog Craffu Gradd 9 cyfwerth ag amser llawn dros gyfnod o dri mis (yn cyfateb i gost o £3,900), a mis o Ymchwilydd Craffu Gradd 8 cyfwerth ag amser llawn (yn cyfateb i gost o £3,000).⁴⁰⁸

809. Cyn eu cyhoeddi, byddai angen hefyd i awdurdodau lleol ymgynghori ar eu strategaethau toiledau lleol. Byddai amrywiaeth o opsiynau ymgynghori ar gael i awdurdodau lleol, gydag amrywiol gostau cysylltiedig. Byddai'r broses hon yn debygol o gynnwys holiaduron, sesiynau galw heibio, sylw yn y cyfryngau lleol ac ymgysylltiad ar-lein, am gost o oddeutu £6,000.⁴⁰⁹

810. Amcangyfrifir felly mai oddeutu £17,200 fyddai cyfanswm y gost i bob awdurdod lleol ar gyfer datblygu'r strategaethau i ddechrau. Y cyfanswm, wrth ddyblygu'r costau hyn i bob un o'r 22 awdurdod lleol, fyddai £378,400. Byddai'r costau hyn yn daladwy yn 2017/18, yn dilyn etholiadau llywodraeth leol.

811. Byddai gofyn hefyd i bob awdurdod lleol gynnal adolygiad ar ei strategaeth toiledau lleol bob pedair i bum mlynedd, ymhen blwyddyn i etholiadau llywodraeth leol. Os oes angen newidiadau, byddai angen diwygio'r strategaethau a chynnal ymgynghoriad. Mae'n debygol y byddai angen llai o adnoddau ar gyfer adolygu'r strategaeth yn y dyfodol nag ar gyfer ei datblygu'n wreiddiol. Rhagdybir, felly, y byddai angen llai o amser staff i gefnogi'r gwaith hwn. Fodd bynnag, rhagwelir mai'r un fyddai'r costau staffio ar gyfer craffu ar y strategaeth. Os caiff ei diwygio, yr un hefyd fyddai'r costau ymgynghori. Amcangyfrifir, felly, mai cyfanswm cost adolygu'r strategaeth a'r costau craffu ac ymgynghori cysylltiedig fyddai £331,100 (£15,050 fesul awdurdod lleol).

812. Byddai awdurdodau lleol yn parhau i ddosbarthu arian o'r Grant Cynnal Refeniw i fusnesau at ddiben gadael i'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau toiledau yn rhad ac am ddim. Amcangyfrifwyd y byddai'n costio cyfanswm o £33,000 i ddosbarthu'r £200,000 i gyd. O ystyried y ddyletswydd i baratoi strategaeth toiledau lleol, rhagdybir y byddai awdurdodau lleol yn fwy tebygol o ddefnyddio'r £200,000 cyfan at ddiben dyraniadau grant ac y byddai costau gweinyddu'n gyfwerth â £33,000 bob blwyddyn (£1,500 fesul awdurdod lleol) o 2018/19 ymlaen.

⁴⁰⁷ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

⁴⁰⁸ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

⁴⁰⁹ Yn ôl ffigurau a ddarparwyd gan yr awdurdodau lleol

Tabl 7.46: Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 3

	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £	2021/22 £
Costau i Lywodraeth Cymru						
Paratoi'r canllawiau	8,400		0	0	0	1,400
Ychwanegol i'r Grant Cynnal Refeniw	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Cyfanswm y Costau i Lywodraeth Cymru	208,400	200,000	200,000	200,000	200,000	201,400
Costau i Lywodraeth Cymru sy'n ychwanegol ar ben Opsiwn 1	8,400	0	0	0	0	1,400
Costau i awdurdodau lleol						
Datblygu'r strategaeth ac ymgynghori	0	378,400	0	0	0	331,100
Amser Staff i Reoli'r Grant	24,800	24,800	33,000	33,000	33,000	33,000
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	24,800	403,200	33,000	33,000	33,000	364,100
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol sy'n ychwanegol ar ben Opsiwn 1	0	378,400	8,200	8,200	8,200	339,300
<u>Cyfanswm y Costau</u>	233,200	603,200	233,000	233,000	233,000	565,500
<u>Costau Ychwanegol ar ben Opsiwn 1</u>	8,400	378,400	8,200*	8,200*	8,200*	340,700

* Mae'r costau ychwanegol yn y blynyddoedd hyn yn ymwneud yn unig â'r cynnydd mewn costau rheoli er mwyn gwario'r £200,000 cyfan ar grantiau. Byddai costau ychwanegol ar ben hynny'n dibynnu ar ddatblygu a gweithredu'r strategaethau. Gan fod y strategaethau yn dibynnu ar ddisgresiwn pob awdurdod lleol ar ôl asesu'r angen yn yr ardal, nid oes modd amcangyfrif y costau ychwanegol er mwyn cynyddu lefelau'r ddarpariaeth. Fodd bynnag, mae'n debyg y byddai mwy o'r manteision a drafodir isod yn cael eu gwireddu trwy wario mwy ar weithredu'r strategaethau.

813. Byddai'r costau staffio a wynebier gan awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru yn 2020/21 yn cael eu hailadrodd bob pedair i bum mlynedd, gan gyd-fynd â chyfnodau adolygu'r strategaethau.

Manteision

Llywodraeth Cymru

814. Byddai Llywodraeth Cymru'n cael sicrwydd bod gan bob awdurdod lleol ledled Cymru strategaeth toiledau lleol i ddiwallu anghenion ei gymuned o ran y cyfleusterau hyn. Gallai'r strategaeth hon gynnwys gwybodaeth megis lleoliad y toiledau a manylion sut y byddid yn mynd ati i ddiwallu'r angen yn y tymor hir. Gallai pwyslais ar ddarparu gwell gwybodaeth a gwell prosesau blaengynllunio yn annog awdurdodau i ddefnyddio arian mewn ffordd fwy strategol mewn perthynas â thoiledau cyhoeddus.

Awdurdodau lleol

815. Wrth ddatblygu eu strategaeth, byddai awdurdodau lleol yn cynnal asesiad o'r angen am gyfleusterau toiledau i fod ar gael i'w defnyddio gan y cyhoedd yn eu hardal hwy, a byddent yn datblygu eu strategaeth i ddiwallu'r angen hwnnw. O ystyried yr hyblygrwydd a gynigir i awdurdodau lleol wrth weithredu eu strategaeth, mae'n anodd mesur yn gywir y manteision a allai ddeillio o unrhyw welliannau yn y ddarpariaeth. Rhoddir amcan o amrywiaeth y manteision isod.

Iechyd

816. Gellir sicrhau effeithiau cadarnhaol ar iechyd trwy wella ansawdd a nifer y toiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd a ddarperir. Darparodd Age Cymru a Senedd Pobl Hŷn Cymru dystiolaeth i ymchwiliad gan Bwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cynulliad Cenedlaethol Cymru⁴¹⁰ i gyfleusterau toiledau cyhoeddus, gan ddisgrifio'r camau mae pobl yn eu cymryd i osgoi'r angen i ddefnyddio toiledau pan fyddant oddi cartref. Mae'r rhain yn cynnwys peidio â chymryd meddyginiaeth hanfodol a allai olygu bod arnynt angen defnyddio'r toiled yn amlach, neu yfed llai o hylif sy'n arwain at ddadhydradu a phroblemau iechyd cysylltiedig. Gallai'r ymddygiadau hyn greu'r angen am driniaeth bellach.

817. Dywedodd 23% o'r bobl a arolygwyd ar gyfer adroddiad ar gyfleusterau cyhoeddus o Ynys y Garn⁴¹¹ eu bod yn cynllunio neu weithiau'n cynllunio eu teithiau yn ôl y toiledau a ddarperir, a'r prif resymau a roddwyd oedd cyflyrau meddygol megis anhwylderau ar y bledren a'r coluddyn, meddyginiaeth ddiwretig a pherthnasau/ plant dibynnol.

818. Cyflwynwyd dystiolaeth i ymchwiliad gan Bwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cynulliad Cenedlaethol Cymru⁴¹² i gyfleusterau toiledau cyhoeddus, bod llawer o bobl â chyflyrau ar y bledren neu'r coluddyn yn peidio â mynd allan rhag ofn na fyddant yn gallu defnyddio toiled. Gall pobl, o'r herwydd, fynd yn fwy segur, ynysig, sâl a/neu isel eu hysbryd, gan arwain, o bosibl, at angen am ragor o driniaeth. Er enghraifft, amcangyfrifwyd gan ymchwil a ddarparwyd i'r Pwyllgor, y byddai oddeutu 22,000 o'r boblogaeth o 600,000 yn ardal Bwrdd Iechyd Aneurin Bevan yn dioddef oherwydd anymataliaeth y bledren neu'r coluddyn ac y gallai diffyg darpariaeth toiledau effeithio arnynt.

⁴¹⁰ <http://www.senedd.cynulliad.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=2572> Tudalen 14.

⁴¹¹ McDermott, P & Kernohan, W. The adequacy and public perception of the public toilet provision on Guernsey. Tudalen 63.

⁴¹² <http://www.senedd.cynulliad.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=2572> Tudalen 13

819. Mantais bosibl arall yw lleihau achosion o faeddu ar y strydoedd, a allai leihau'r gost o lanhau strydoedd i awdurdodau lleol. *"Street fouling is an increasing issue as the number of toilets decrease and the night time economy brings drinkers into town and city centres, this has public health implications as well as raising costs of street cleaning. A survey of local authorities by ENCAMS showed that over 30% of cities and almost 20% of towns said that human fluids on their streets were a major problem."*⁴¹³

Twristiaeth

820. Gellid cael effaith gadarnhaol ar dwristiaeth yng Nghymru trwy wella ansawdd a nifer y toiledau. Canfu arolwg gan ENCAMS⁴¹⁴ fod 60% o ymwelwyr yn ystyried bod toiledau cyhoeddus yn ffactor bwysig wrth benderfynu â pha draeth i ymweld.

Yr economi

821. Gallai'r cyhoedd fod yn llai awyddus i dreulio amser yn siopa mewn canolfannau trefi os gwyddant nad yw'r ddarpariaeth o ran toiledau'n ddigonol. Canfu'r arolwg uchod hefyd fod 38% o fenywod naill ai'n dewis peidio ag ymweld ag ardal neu'n dewis treulio llai o amser yno os yw'r ddarpariaeth o ran toiledau yn annigonol. Gallai hyn effeithio'n sylweddol ar fusnesau lleol.

Opsiwn 4 – Awdurdodau lleol i sicrhau bod digon o ddarpariaeth o doiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd ar gael

Disgrifiad

822. O dan yr opsiwn hwn, byddai dyletswydd statudol ar bob awdurdod leol yng Nghymru i sicrhau bod digon o ddarpariaeth o doiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd ar gael. Byddai'n ofynnol cwblhau asesiad anghenion i benderfynu ar y math o gyfleusterau, yn ogystal â'r nifer a'r lleoliad, sydd eu hangen ar gyfer darpariaeth ddigonol. Byddai dyletswydd ar awdurdodau lleol i lunio strategaeth a sicrhau bod y ddarpariaeth hon wedyn yn cael ei gwireddu.

823. Wrth sicrhau bod digon o ddarpariaeth o doiledau i'r cyhoedd eu defnyddio ar gael, byddai gan awdurdodau lleol amrywiaeth o opsiynau. Byddai'r rhai hyn yn cynnwys darparu'r toiledau hynny i'r cyhoedd trwy gynlluniau tebyg i'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus, toiledau cyhoeddus mewn lleoedd megis canolfannau siopa ac adeiladau cyhoeddus (megis amgueddfeydd, canolfannau chwaraeon), yn ogystal â darparu cyfleusterau a gynhelir gan awdurdodau lleol. Mae'r opsiwn hwn, felly, yn debyg i Opsiwn 3, ond gyda dyletswydd ychwanegol i sicrhau bod digon o ddarpariaeth o doiledau cyhoeddus ar gael.

Costau

⁴¹³ Datganiad polisi ENCAMS (Environmental Campaigns) ar doiledau cyhoeddus. Ar gael yn:

<http://kb.keepbritaintidy.org/toilets/background.html>

⁴¹⁴ <http://kb.keepbritaintidy.org/toilets/background.html>

Llywodraeth Cymru

824. Byddai'r costau i Lywodraeth Cymru yr un faint ag o dan Opsiwn 3.

Awdurdodau lleol

825. Byddai'r costau i awdurdodau lleol a fyddai'n gysylltiedig â datblygu strategaeth toiledau lleol yr un faint ag o dan Opsiwn 3.

826. Ar ôl i awdurdod lleol ddatblygu strategaeth toiledau lleol, byddai dyletswydd ychwanegol wedyn arno i weithredu'r strategaeth honno er mwyn sicrhau bod darpariaeth toiledau cyhoeddus ddigonol ar gael. Mae ystod y dulliau y gallai awdurdodau lleol eu mabwysiadu i sicrhau mynediad yn rhy eang i bennu eu costau'n gywir. Fodd bynnag, er mwyn rhoi amcan o'r costau posibl a fyddai'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn, tybiwyd y byddai awdurdodau lleol yn diwallu hanner yr angen am ddarpariaeth ychwanegol trwy adeiladu cyfleusterau newydd ('toiledau a ddarperir yn uniongyrchol'), a'r hanner arall drwy ehangu cynllun tebyg i'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus. Derbynnir y byddai dulliau gweithredu awdurdodau'n amrywio'n fawr, ond ystyrir bod y dull a amlinellir isod yn amcangyfrif rhesymol.

827. Mae cwmni sy'n arbenigo mewn darparu toiledau cyhoeddus wedi darparu costau ar gyfer blociau o bedwar toiled (uned ag un toiled hygyrch ynghyd â thri chiwbicl arall). Cysylltwyd ag un cwmni yn unig at ddibenion enghreifftiol. £107,500 oedd y gost am floc o bedwar o doiledau.⁴¹⁵ Rhagwelir y byddai awdurdodau lleol yn rhannu cost adeiladu cyfleusterau toiledau newydd dros dair blynedd, rhwng 2018/19 a 2020/21, cyn adolygu'r modd y gweithredwyd eu strategaeth.

828. Trwy ddarparu mwy o doiledau'n uniongyrchol yn y modd hwn, byddai awdurdodau lleol hefyd yn wynebu costau ychwanegol o ran glanhau a chynnal a chadw. Er ei bod yn anodd amcangyfrif y costau hyn gan y byddai pob awdurdod lleol yn ymdrin â'r mater yn wahanol, £10,500 yr uned fyddai'r costau blynyddol yn ôl y ffigurau a ddarparwyd gan ddarparwr toiledau cyhoeddus arbenigol. Byddai cyfanswm gwariant o £20,500 yn talu am yr holl gostau, gan gynnwys rheoli refeniw, deunyddiau traul, darnau ar gyfer gwaith atgyweirio, cyfleustodau, ardrethi, trwsio yn dilyn fandaliaeth, glanhau a chynnal a chadw. Gellid talu, o bosibl, am rai o'r costau hyn trwy godi tâl ar y cyhoedd i ddefnyddio'r toiledau. Amcangyfrifir mai'r refeniw cyfartalog, ar sail codi tâl o 20c, fyddai oddeutu £10,000 yr uned bob blwyddyn. Tybir, felly, mai £10,500 yr uned bob blwyddyn fyddai'r gost flynyddol net.

829. Tybiwyd y byddai unrhyw gynllun tebyg i'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus yn parhau i ddarparu grantiau gwerth £500 y flwyddyn i fusnesau. Tybiwyd hefyd fod pob busnes sy'n cael grant yn darparu pedwar ciwbicl at ddefnydd y cyhoedd.

830. Mae lefelau'r ddarpariaeth toiledau yn amrywio o un awdurdod lleol i'r llall ar hyn o bryd. Yn argymhellion cyfredol Cymdeithas Toiledau Prydain, awgrymir cymarebau ar gyfer nifer y toiledau sydd eu hangen ar gyfer poblogaeth benodol.

⁴¹⁵ Darparwyd y prisiau gan y ddarparwr toiledau cyhoeddus

Fodd bynnag, ni ddefnyddiwyd y ffigurau hyn yn yr amcangyfrif hwn; byddai asesiad angen yn cael ei gynnal ar lefel leol, ar sail ffactorau megis nifer yr ymwelwyr yn lleol, darpariaeth arall sydd ar gael a demograffeg y boblogaeth.

831. Ar sail ffigurau a ddarparwyd gan awdurdodau lleol i Lywodraeth Cymru yn ystod 2014, ceir oddeutu 950 o gyfleusterau toiledau cyhoeddus ledled Cymru. Mae hyn yn cynnwys cyfleusterau a ddarperir yn uniongyrchol gan awdurdodau lleol, cyfleusterau cynghorau cymuned a'r rhai a ddarperir trwy'r cynllun grant. Tybir bod pedwar ciwbicl ar gyfartaledd i bob cyfleuster toiledau. Gan nad yw'n hysbys faint o angen heb ei ddiwallu y byddai asesiadau awdurdodau lleol yn ei nodi, cyfrifwyd ystod enghreifftiol o opsiynau. Mae'r opsiynau hyn yn ystyried costau darparu mwy o doiledau ledled Cymru trwy ddefnyddio cyfraddau amrywiol o gynnydd yn y ddarpariaeth. Rhagwelir y gallai asesiad ceidwadol o'r angen nodi'r angen i gynyddu'r ddarpariaeth 50%. Gallai amcangyfrif uwch nodi'r angen i ddyblu nifer y toiledau a ddarperir ledled Cymru. Darparwyd hefyd y gost ar gyfer cynnydd o 75% er mwyn rhoi enghraifft ychwanegol.

832. Dengys y tablau isod y costau a amcangyfrifir am gynyddu'r ddarpariaeth 50%, 75% a 100%. Mae'r costau hyn yn seiliedig ar y tybiaethau canlynol:-

- Mae oddeutu 950 o gyfleusterau toiledau cyhoeddus sy'n eiddo i awdurdodau lleol ledled Cymru.
- Byddai pob awdurdod lleol yn diwallu angen ychwanegol a nodir trwy ddarparu hanner y ddarpariaeth ychwanegol trwy gyfleusterau a ddarperir yn uniongyrchol, a'r hanner arall trwy ddyrannu grantiau;
- Cost cyfalaf creu cyfleuster toiledau ychwanegol wedi'i ddarparu'n uniongyrchol fyddai £107,500;
- Byddai costau adeiladu cyfleusterau toiledau ychwanegol wedi'u darparu'n uniongyrchol yn cael eu dosbarthu'n gyfartal dros dair blynedd, rhwng 2018/19 a 2020/21;
- Byddai i unrhyw gyfleuster toiledau ychwanegol a ddarperir yn uniongyrchol gostau cynnal a chadw rheolaidd o £10,500 bob blwyddyn;
- Y costau blynyddol rheolaidd ar gyfer unrhyw gyfleusterau toiledau ychwanegol a ddarperir trwy ddyrannu grantiau fyddai £500; ac
- Mae cost flynyddol o £10,000 fesul uned i'r cyhoedd mewn ffioedd i ddefnyddio'r cyfleusterau, a bydd hwn yn cyfrannu tuag at gynnal a chadw'r cyfleusterau ychwanegol a ddarperir yn uniongyrchol.

Tabl 7.47

Opsiwn	Cynnydd yn y ddarpariaeth	Unedau ychwanegol sydd eu hangen	Cyfanswm cost cyfalaf darpariaeth uniongyrchol £	Costau rheolaidd blynyddol darpariaeth uniongyrchol £	Cost flynyddol dyrannu grantiau (yn ychwanegol at y cyllid presennol o £200,000)	Cyfanswm y gost flynyddol £
--------	---------------------------	----------------------------------	---	--	--	--------------------------------

					£	
4a	50%	475	25,531,300	2,493,800	118,800	2,612,600
4b	75%	712.5	38,296,900	3,740,600	178,100	3,918,700
4c	100%	950	51,062,500	4,987,500	237,500	5,225,000

Tabl 7.48 Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 4a

Opsiwn 4a – cynnydd o 50% yn y ddarpariaeth

	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £	2021/22 £
Costau i Lywodraeth Cymru						
Amser staff	8,400		0	0	0	1,400
Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Awdurdodau lleol						
Datblygu'r strategaeth ac ymgynghori		378,400	0	0	0	331,100
Amser staff i reoli grantiau	24,800	24,800	43,400	43,400	43,400	43,400
Buddsoddiad cyfalaf		0	8,510,400	8,510,400	8,510,400	0
Cynnal a chadw blynyddol		0	831,300	1,662,500	2,493,800	2,493,800
Cost flynyddol ychwanegol y Cynllun Grant		0	118,800	118,800	118,800	118,800
Cost i'r cyhoedd						
Ffioedd defnyddio	0	0	791,700	1,588,300	2,375,000	2,375,000
Cyfanswm y Costau	233,200	603,200	10,495,600	12,123,400	13,741,400	5,563,500
Costau Ychwanegol ar ben	8,400	378,400	10,270,800	11,898,600	13,516,600	5,338,700

Opsiwn 1						
-----------------	--	--	--	--	--	--

Tabl 7.49 Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 4b

Opsiwn 4b – cynnydd o 75% yn y ddarpariaeth

	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £	2021/22 £
Costau i Lywodraeth Cymru						
Amser staff	10,300		0	0	0	2,400
Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Awdurdodau lleol						
Datblygu'r strategaeth ac ymgynghori		378,400	0	0	0	331,100
Amser staff i reoli grantiau	24,800	24,800	49,600	49,600	49,600	49,600
Buddsoddiad cyfalaf		0	12,765,600	12,765,600	12,765,600	0
Cynnal a chadw blynyddol		0	1,246,900	2,493,700	3,740,600	3,740,600
Cost flynyddol y Cynllun Grant		0	178,100	178,100	178,100	178,100
Cost i'r cyhoedd						
Ffioedd defnyddio	0	0	1,187,500	2,375,000	3,562,500	3,562,500
Cyfanswm y Costau	233,200	603,200	15,627,700	18,062,000	20,496,400	8,063,300
Costau Ychwanegol ar ben Opsiwn 1	8,400	378,400	15,402,900	17,837,200	20,271,600	7,838,500

Tabl 7.50: Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag Opsiwn 4c

Opsiwn 4c – cynnydd o 100% yn y ddarpariaeth

	2016/17 £	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £	2021/22 £
Costau i Lywodraeth Cymru						
Amser staff	8,400		0	0	0	2,400
Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Awdurdodau lleol						
Datblygu'r strategaeth ac ymgynghori		378,400	0	0	0	331,100
Amser staff i reoli grantiau	24,800	24,800	62,000	62,000	62,000	62,000
Buddsoddiad cyfalaf		0	17,020,800	17,020,800	17,020,800	0
Cynnal a Chadw Blyneddol		0	1,662,500	3,325,000	4,987,500	4,987,500
Cost flynyddol y Cynllun Grant		0	237,500	237,500	237,500	237,500
Cost i'r cyhoedd						
Ffioedd defnyddio	0	0	1,583,300	3,166,700	4,750,000	4,750,000
Cyfanswm y Costau	233,200	603,200	20,766,100	24,012,000	27,257,800	10,570,500
Costau Ychwanegol	8,400	378,400	20,541,300	23,787,200	27,033,000	10,344,700

833. Byddai'r costau staff a wynebir gan awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru yn 2020/21 yn digwydd eto bob pedair i bum mlynedd, yn unol â'r drefn adolygu.

834. Byddai costau sylweddol ynghlwm wrth adeiladu cyfleusterau toiledau newydd a ddarperir yn uniongyrchol. Rhagwelir y byddai'r gost hon yn lleihau wrth i bob cylch o strategaethau gael ei ailadrodd, ac wrth i'r bwlch rhwng yr angen a nodir a'r ddarpariaeth bresennol gulhau o ganlyniad i weithredu strategaethau blaenorol.

Manteision

835. Mae'r manteision ar gyfer yr opsiwn hwn yr un â'r rhai a nodir o dan Opsiwn 3. Unwaith eto, nid oes modd mesur i ba raddau y byddai'r manteision hyn yn cael eu gwireddu. Fodd bynnag, gellir tybio y byddai'r opsiwn hwn yn sicrhau mwy o'r manteision, gan y byddai lefel y mynediad at ddarpariaeth toiledau ddigonol yn cael ei hasesu ac y byddai'n ofynnol yn gyfreithiol i awdurdodau lleol sicrhau eu bod yn mynd i'r afael ag unrhyw ddiffyg a nodir.

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

836. Nid yw Opsiwn 1 yn bodloni'r amcan polisi. Mae'n parhau ag ymarfer presennol ac ni fyddai'n annog awdurdodau lleol i wella darpariaeth toiledau lleol. Ceir risg ychwanegol y byddai mynediad at gyfleusterau toiledau cyhoeddus yn lleihau o dan yr opsiwn hwn.

837. Gallai opsiwn 2 annog awdurdodau lleol i wario mwy ar ddarparu toiledau cyhoeddus. Fodd bynnag, gallai fod angen gwneud toriadau mewn meysydd eraill o ganlyniad i ailneilltuo'r cyllid, ac ni fyddai'n cefnogi polisi cyffredinol Llywodraeth Cymru o roi hyblygrwydd i awdurdodau lleol unigol.

838. Opsiwn 3 yw'r opsiwn a ffefrir. Mae'r dull hwn yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i lunio strategaeth toiledau lleol, y maent yn atebol amdani. Rhaid i'r strategaeth roi ystyriaeth i anghenion y boblogaeth leol. Wedyn byddai modd i awdurdodau weithredu'r strategaeth yn y modd gorau, yn unol ag unrhyw bwysau ar eu cyllidebau. Dylai awdurdodau lleol ddatblygu gwell dealltwriaeth o anghenion eu cymuned trwy'r dull hwn, a cheisio ffyrdd o ddiwallu'r angen hwnnw.

839. Er y byddai Opsiwn 4 yn bodloni'r amcan polisi, byddai'n cyflwyno costau a allai fod yn afresymol i awdurdodau lleol ar adeg pan fo cyllidebau eisoes yn dynn. Nid oes consensws ynghylch lefelau'r ddarpariaeth toiledau sy'n ofynnol i'w hystyried yn ddigonol. Yn dibynnu ar lefel yr angen a nodir wrth ddatblygu'r strategaeth, gallai'r ddyletswydd o dan Opsiwn 4 fod yn faich gormodol ar awdurdodau lleol.

8. Asesu Cystadleuaeth ac Effeithiau Penodol

Asesu Cystadleuaeth

840. Oherwydd yr amryfal faterion o dan sylw ym Mil Iechyd y Cyhoedd (Cymru), amrywio a wna'r graddau y mae'r darpariaethau'n effeithio ar gystadleuaeth. Cwblhawyd profion hidlo cystadleuaeth ar wahân felly, ac fe'u cyflwynir isod.

Tybaco a chynhyrchion nicotin

i) Cyfyngiadau ar ddefnyddio tybaco ac e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Nac oes
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Nac oes
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Nac ydy
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad	Na fyddai

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
eu cynhyrchion?	

ii) Cofrestr manwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Oes*
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Oes*
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Oes*
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

*Gan nad oes data ar gael ynghylch cyfran manwerthwyr cynhyrchion tybaco a/neu nicotin o'r farchnad, defnyddiwyd y gyfran o'r farchnad ar gyfer gwerthiant bwydydd

Rhoi tybaco etc. i bersonau o dan 18

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Oes*
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Oes*
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Oes*
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

* Gan nad oes data ar gael ynghylch cyfran manwerthwyr cynhyrchion tybaco a/neu nicotin o'r farchnad, defnyddiwyd y gyfran o'r farchnad ar gyfer gwerthiant bwydydd

Triniaethau arbennig

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y	Nac oes

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Nac oes
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Nac ydy
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Nac oes
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y	Nac oes

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Nac oes
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

Gwasanaethau fferyllol

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Oes
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Nac oes

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Nac oes
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Byddai (ond dim mwy nag sy'n wir ar hyn o bryd)

Darparu toiledau

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Nac oes
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Nac oes
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Nac oes

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

Effeithiau Penodol

841. Cyflawnwyd cyfres o asesiadau effaith ar y meysydd polisi y mae'r Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) ('y Bil') yn ymdrin â hwy, yn rhan o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol. Roedd yr effeithiau'n amrywio mewn nifer o feysydd polisi ond roeddent yn gadarnhaol at ei gilydd. Rhoddir crynodeb o'r enghreifftiau o'r prif effeithiau yn y paragraffau canlynol.

Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb

842. Mae Llywodraeth Cymru yn rhwymedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010, y Rheoliadau Dyletswyddau Cydraddoldebau Penodol i Gymru, Deddf Hawliau Dynol 1998 a'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol. Ar ôl cynnal asesiadau ar wahanol elfennau'r Bil, canfuwyd effeithiau cadarnhaol at ei gilydd ar grwpiau agored i niwed a rhai gwarchodedig. Er mai bwriad y cynigion yw bod o fudd i iechyd a lles poblogaeth Cymru gyfan, nododd y broses hefyd effeithiau penodol ar gyfer grwpiau gwarchodedig. I osgoi dyblygu, rhoddir crynodeb ar wahân o'r effeithiau penodol ar blant a phobl ifanc, yn yr adran ar Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.

843. Mae'r newidiadau mewn perthynas â **gwasanaethau fferyllol** yn lled dechnegol eu natur, ond yn rhai arwyddocaol o safbwynt cydraddoldeb. Mae'n hawdd cyrraedd fferyllfeydd cymunedol ac maent yn cynnig amgylchedd cyfleus, llai

ffurfiol i bobl na allant neu nad ydynt yn dymuno ymweld â mathau eraill ar wasanaethau iechyd. Bydd y newidiadau yn y modd y gwneir penderfyniadau am wasanaethau fferyllol lleol, er mwyn creu system sy'n ymateb yn well i anghenion fferyllol cymunedau lleol, yn arwain at gynllunio a darparu gwasanaethau iechyd y cyhoedd yn well, gan sicrhau amrywiaeth o fanteision. Yn eu plith, bydd dulliau atal cenhedlu hormonaidd brys ar gael yn rhwyddach, bydd brechiadau tymhorol rhag y fflw ar gael yn rhwyddach i bobl y mae'r risg iddynt yn uwch, ceir gwell dealltwriaeth o anghenion fferyllol grwpiau lleiafrifol, a bydd y gwasanaethau cywir ar gael yn brydlon i fenywod beichiog neu famau newydd, pobl hŷn a phobl ag anableddau corfforol. Trwy barhau i ddatblygu swyddogaeth fferyllfeydd cymunedol o safbwynt iechyd y cyhoedd, gellid hefyd sicrhau bod gwasanaethau ar gael yn rhwyddach i bobl sy'n llai tebygol o fod wedi'u cofrestru gyda Meddyg Teulu Lleol, er enghraifft teithwyr a phobl sy'n ceisio lloches.

844. Yn yr un modd, caiff y newidiadau i'r broses o gynllunio **darpariaeth toiledau** effeithiau cadarnhaol ar nifer o grwpiau penodol. Gall diffyg darpariaeth effeithio'n anghymesur ar rai o'r grwpiau hyn. Mae'n hysbys bod diffyg darpariaeth yn cael effeithiau negyddol penodol ar bobl hŷn, gan gynnwys effeithiau ar eu hannibyniaeth, y graddau y maent yn cymryd rhan yn y gymuned a'r graddau y cânt eu hynysu'n gymdeithasol. Bydd gwella darpariaeth hefyd o fantais i grwpiau eraill, megis menywod, teuluoedd ifanc, pobl sydd â rhai cyflyrau meddygol penodol a phobl ddigartref. Bydd asesiad pob awdurdod lleol o anghenion ei gymuned hefyd yn helpu i sicrhau bod y ddarpariaeth yn ymateb yn briodol i anghenion eu cymunedau, gan gynnwys anghenion pobl ag anableddau.

845. Bydd y cynllun trwyddedu **trinaethau arbennig** yn cael effaith gadarnhaol at ei gilydd ar bawb sy'n dewis cael un o'r triniaethau arbennig a ddiffinnir, gan gynnwys pobl mewn grwpiau gwarchodedig neu rai sy'n agored i niwed. Bydd y gofynion o gymorth i wella safonau mewn modd cyson ledled Cymru, a sicrhau bod unigolion yn fwy gwybodus am y risgiau iechyd sy'n gysylltiedig â thriniaethau penodol, a bod modd iddynt nodi darparwyr y gwyddant eu bod wedi bodloni'r gofynion ar gyfer trwyddedu. Y bwriad yw y bydd y rheoliadau yn ei gwneud yn ofynnol cynnal ymgynghoriad â chwsmeriaid cyn ac ar ôl y driniaeth, a dylai hyn eu cynorthwyo i ddeall yn well sut i ofalu am glwyfau ac osgoi heintiau. Bydd hyn o fantais i bawb ond ceir manteision penodol i rai grwpiau megis pobl ag anableddau dysgu.

Hawliau dynol

846. Mae nifer o feysydd polisi yn y Bil yn berthnasol i hawliau dynol. Er enghraifft, mae nifer o ddarpariaethau'n cynnwys gosod cyfyngiadau ar rai gweithgareddau ac ymddygiadau, neu ar y defnydd o rai cynhyrchion o dan amgylchiadau a ddiffinnir.

847. O'r herwydd, mae'n bosibl y gallai unigolyn geisio herio agweddau ar y cynigion ar y sail eu bod yn torri Erthygl 1 o'r Protocol Cyntaf ("A1P1") o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol, er enghraifft mewn darpariaethau sy'n ymwneud â **chofrestr manwerthwyr cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin; cyfyngiadau ar ddefnyddio tybaco ac e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus caeedig; gwasanaethau fferyllol; triniaethau arbennig a thyllu**

rhannau personol o'r corff yn achosi i fusnesau neu ymarferwyr golli enillion. Yn ôl darpariaethau A1P1:-

“Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.”

848. Mae'r Confensiwn yn cydnabod bod awdurdod cyhoeddus yn cael cyfiawnhau torri'r hawl hon os dywed y gyfraith y caiff ymyrryd â'r modd y mae rhywun yn defnyddio ei eiddo, ei atal rhag ei ddefnyddio neu gyfyngu ar y defnydd hwn. Canfu Llys Hawliau Dynol Ewrop y caiff Aelod-wladwriaeth ddeddfu neu orfodi cyfreithiau fel y gwêl yn dda i reoli'r defnydd ar eiddo a bod i Aelod-wladwriaethau gryn ddisgresiwn yn enwedig mewn perthynas â materion sy'n llywodraethu iechyd y cyhoedd a rheolaeth.

849. Yn yr un modd, mae'n bosibl y gallai unigolyn herio agweddau ar y Bil ar y sail eu bod yn ymyrryd ag Erthygl 8 o'r Confensiwn (cysyniad “bywyd preifat a theuluol”). Fodd bynnag, caniateir ymyrraeth o'r fath wrth geisio cyflawni amcan polisi dilys, gan gynnwys “amddiffyn iechyd a moesau”. Yn ogystal, er bod modd dadlau bod darpariaethau megis y rhai sy'n ymwneud â **rhoei tybaco i bersonau o dan 18 a thyllu rhannau personol o'r corff** yn gwahaniaethu ar sail oed, ac yn hynny o beth eu bod yn groes i Erthygl 14 o'r Confensiwn, mae cyfiawnhad gwrthrychol a rhesymol dros wneud hynny, o ystyried bod y darpariaethau'n cyd-fynd â chyfyngiadau perthnasol eraill ar brynu tybaco, â'r oedrannau cydsynio diodyn mewn materion rhywiol a meddygol, ac â'r nod o amddiffyn plant a phobl ifanc rhag niwed posibl.

850. Mae nifer o'r cynigion yn mynd ati'n fwriadol i hyrwyddo egwyddorion hawliau dynol. Er enghraifft, gallai'r cynigion ynghylch **darpariaeth toiledau** leihau'r posibilrwydd y gallai unigolyn gael ei drin mewn modd diraddiol (Erthygl 3 o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol).

Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn

851. O dan Fesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011 mae dyletswydd ar holl Weinidogion Cymru i roi sylw dyledus i'r hawliau a'r rhwymedigaethau o sylwedd yng Nghonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn a'i brotocolau dewisol wrth gyflawni unrhyw rai o'u swyddogaethau Gweinidogol. Mae hyn yn golygu bod angen iddynt ystyried yr holl faterion sy'n berthnasol i'r penderfyniad y maent yn ei wneud a gwneud popeth bosibl i sicrhau ei fod yn hybu hawliau plant.

852. Trwy ei gyfuniad o ddarpariaethau, mae'r Bil yn cefnogi sawl un o erthyglau'r Confensiwn, gan gynnwys:-

- **Erthygl 3** – Dylai pob sefydliad sy'n ymwneud â phlant weithio i sicrhau'r hyn sydd er lles pennaf pob plentyn;
- **Erthygl 6** – Dylai pob plentyn gael yr hawl i fyw. Dylai llywodraethau sicrhau bod pob plentyn yn goroesi ac yn datblygu'n iach;

- **Erthygl 12** – Mae gan blant yr hawl i fynegi'r hyn a ddylai ddigwydd yn eu barn hwy, pan fydd oedolion yn gwneud penderfyniadau sy'n effeithio arnynt, a'r hawl i'w safbwyntiau gael eu hystyried;
- **Erthygl 23** – Dylai plant sydd ag unrhyw fath o anabledd gael gofal a chymorth arbennig er mwyn byw bywydau llawn ac annibynnol;
- **Erthygl 24** – Dylai plant gael yr hawl i ofal iechyd o ansawdd da;
- **Erthygl 31** – Mae gan bob plentyn yr hawl i ymlacio a chwarae, ac ymuno mewn ystod o weithgareddau; ac,
- **Erthygl 36** – Dylid amddiffyn plant rhag unrhyw weithgareddau a allai wneud niwed i'w datblygiad.

853. Mae pwysigrwydd amddiffyn iechyd plant, ac atal niweidiau i iechyd yn y dyfodol, yn thema gyffredin ar draws llawer o ddarpariaethau'r Bil. Mae Erthyglau 3 a 36 yn arbennig o berthnasol i'r darpariaethau sy'n ymdrin â thybaco a chynhyrchion nicotin. Mae'n hanfodol atal plant a phobl ifanc rhag cael gafael ar gynhyrchion tybaco er mwyn eu hamddiffyn rhag niweidiau iechyd o ganlyniad i ysmegu, ac mae hyn yn un o amcanion allweddol y **gofrestr manwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin** yn ogystal â'r darpariaethau sy'n mynd i'r afael â **rhoi tybaco i bersonau o dan 18**. Un arall o amcanion allweddol y Bil yw gwneud ymddygiadau ysmegu yn llai amlwg a normal. Mae'r darpariaethau sy'n gosod **cyfyngiadau ar ddefnyddio tybaco ac e-sigarêts mewn mannau cyhoeddus caeedig** yn enghraifft o'r egwyddor hon, gan roi pwyslais arbennig ar yr effeithiau ar bobl ifanc. Mewn cysylltiad ag e-sigarêts yn benodol, mae'r darpariaethau hefyd yn ceisio mynd i'r afael â phryderon y gallent achosi i blant a phobl ifanc symud ymlaen i ysmegu tybaco.

854. Mae'r angen i amddiffyn plant a phobl ifanc rhag niwed y gellid ei osgoi hefyd wrth wraidd y cynigion ynghylch **rhoi tyllau mewn mannau personol o'r corff**. Mae'r darpariaethau hyn yn gyson â dyletswydd Gweinidogion Cymru i weithredu er lles pennaf plant a'u hamddiffyn rhag niwed a chamfanteisio.

855. Bydd y darpariaethau sy'n mynd i'r afael â **gwasanaethau fferyllol** yn cefnogi Erthygl 24 gan mai nod y rhain yw sicrhau bod y gwaith o gynllunio a darparu'r gwasanaethau hyn yn diwallu'n briodol anghenion cymunedau lleol. Mae potensial i hyn gael amrywiaeth o fanteision cadarnhaol i iechyd a lles plant a phobl ifanc. Efallai y bydd mwy o fferyllfeydd yn darparu 'Gwasanaethau Gwell' yn sgil cynnal gwell asesiadau o anghenion fferyllol lleol, gan gynnwys meddyginiaeth ar gyfer trin mân anhwylderau sy'n gyffredin ymhlith plant, megis rhwymedd, pigyn clust, dolur rhydd, clefyd gwair, llau pen, ecsema ysgafn, brech cewyn a thorri dannedd. Ar ben arall yr ystod oedran, gallai pobl ifanc 16-18 oed neu sydd bron yn 16 oed elwa o well darpariaeth ym maes dulliau atal cenhedlu hormonaidd brys a gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu.

856. Mae Erthygl 24 hefyd yn hyrwyddo'r hawl i gael gwybodaeth a fydd yn helpu plant a phobl ifanc i ddiogelu'u hiechyd. Ategir hyn gan y darpariaethau sy'n mynd i'r afael â **thriniaethau arbennig**. Bydd y bwriad i sefydlu gofynion i gynnal ymgynghoriadau cyn ac ar ôl y driniaeth a'r gofrestr gyhoeddus o fusnesau trwyddedig yn cynorthwyo pobl ifanc i gael rhagor o wybodaeth wrth ystyried triniaeth ddiffiniedig.

857. Cefnogir Erthyglau 23 a 31 y Confensiwn trwy wella'r dull o gynllunio **darpariaeth toiledau**. Gallai hyn fod o fudd i blant a theuluoedd ifanc sy'n dibynnu yn aml ar gyfleusterau toiledau a newid cewynnau ar gyfer babanod pan fyddant oddi cartref, a darparu mwy o gyfleoedd i bobl ifanc, yn enwedig y rheini sydd ag anabledd neu rai cyflyrau meddygol, gymryd rhan mewn ystod eang o weithgareddau y tu allan i'r cartref.

858. Bydd y rhan o'r Bil sy'n ymwneud â **darpariaeth toiledau** hefyd yn cefnogi Erthygl 12 gan y bydd disgwyl i awdurdodau lleol asesu anghenion eu cymunedau o ran cyfleusterau toiledau, gan gynnwys anghenion plant a phobl ifanc, ac ymgysylltu'n briodol â hwy wrth asesu anghenion lleol. Yn yr un modd, mewn cysylltiad â **gwasanaethau fferyllol**, bydd Byrddau Iechyd Lleol yn ymgynghori â'r cyhoedd wrth gynnal yr asesiadau anghenion fferyllol. Bydd y darpariaethau hyn, felly, yn cynorthwyo i gefnogi hawliau pobl ifanc i fynegi'u barn ar faterion sy'n effeithio arnynt.

Yr Effaith ar y Gymraeg

859. O dan Gynllun Iaith Gymraeg Llywodraeth Cymru, rhaid cynnal asesiad o effeithiau deddfwriaeth sylfaenol arfaethedig ar y Gymraeg a chynhaliwyd cyfres o asesiadau effaith ar gyfer pob maes polisi yn y Bil. Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi cyhoeddi ei strategaeth "*Iaith Fyw; Iaith Byw*" ar gyfer y Gymraeg ar gyfer y cyfnod 2012-17, â'r nod o weld cynnydd yn nifer y bobl sy'n siarad ac yn defnyddio'r iaith. O safbwynt iechyd yn benodol, mae'r strategaeth "*Mwy na Geiriau*" yn ceisio cryfhau gwasanaethau Gymraeg ymhlith gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol rheng flaen.

860. Mae'r materion sy'n cael sylw yn y Bil yn ymwneud â materion unigol ym maes iechyd y cyhoedd, yn hytrach na darpariaeth gwasanaethau iechyd cyffredinol a pha mor rhwydd yw cael gafael arnynt. O'r herwydd, nifer gyfyngedig o effeithiau uniongyrchol a geir ar y Gymraeg, yn rhai cadarnhaol na negyddol. Fodd bynnag, ceir nifer o effeithiau mwy anuniongyrchol, ac mae darpariaethau'r Bil yn cefnogi nifer o amcanion "*Iaith Fyw; Iaith Byw*" yn anuniongyrchol. Y mwyaf perthnasol o'r rhain yw'r nod o gryfhau sefyllfa'r Gymraeg yn y gymuned, yn enwedig yng nghydestun datblygu asedau iechyd y gymuned.

861. Mae potensial i'r Bil gael effaith gadarnhaol ar y Gymraeg mewn gwahanol ffyrdd. Er enghraifft, mae'r cynigion ynghylch **darpariaeth toiledau** a **gwasanaethau fferyllol** yn cynnwys asesu anghenion cymunedau lleol am wasanaethau a chyfleusterau, mewn modd sy'n cynnwys ymgysylltu'n ystyrlon â dinasyddion lleol. Wrth asesu anghenion lleol, y disgwyl yw y bydd y broses ymgysylltu'n cynnwys holl sbectwm y bobl yn eu cymunedau, gan gynnwys aelodau sy'n siarad Cymraeg. O'r herwydd, gallai'r broses hon wneud y Gymraeg yn fwy amlwg mewn lleoliadau cymunedol, ac annog y gymuned i gymryd rhan trwy gyfrwng y Gymraeg yn y broses o gynllunio a llunio gwasanaethau a chyfleusterau lleol.

862. Bydd nifer o ddarpariaethau'r Bil hefyd yn ei gwneud yn ofynnol darparu gwybodaeth i'r cyhoedd, mewn amrywiaeth o ffyrdd. Mewn nifer o feysydd polisi y mae'r Bil yn ymdrin â hwy, gallai hyn gynnwys paratoi arwyddion dwyieithog yn ogystal â llunio a dosbarthu dogfennau a chanllawiau dwyieithog, a chyfleoedd i

hyfforddi trwy gyfrwng y Gymraeg. Caiff dogfennau eu paratoi yn unol â chynlluniau neu bolisiau iaith Gymraeg / safonau iaith Gymraeg y sefydliad perthnasol.

Datblygiad cynaliadwy

863. Fel rhan o sgrinio effaith y Bil o ran polisiau, rhoddwyd ystyriaeth i'r pum prif ddangosydd yng Nghynllun Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru. Y rhain yw:-

- Defnyddio Adnoddau'n Gynaliadwy;
- Cynnal yr Amgylchedd;
- Economi Gynaliadwy;
- Cymdeithas Gynaliadwy; a,
- Lles Cymru.

864. Mae'r darpariaethau yn y Bil yn gwneud cyfraniad pwysig at agenda ehangach sy'n canolbwyntio ar atal niwed y gellid ei osgoi i ieuchyd a lles. Mae'r pwyslais hwn ar egwyddorion ataliol yn elfen hanfodol o ddatblygiad cynaliadwy, gan mai'r nod yw sicrhau manteision cynaliadwy i unigolion a chymdeithas yn y tymor hir.

865. Oherwydd natur y materion y mae'r Bil yn ymdrin â hwy, nid yw'r darpariaethau yn cael effaith uniongyrchol gadarnhaol na negyddol oherwydd ar nifer o ddangosyddion ategol y Cynllun Datblygu Cynaliadwy. Er enghraifft, nid oes unrhyw effeithiau uniongyrchol o ran y dangosyddion ategol ar gyfer Defnyddio Adnoddau'n Gynaliadwy neu Gynnal yr Amgylchedd, gan gynnwys dim effeithiau ar fioamrywiaeth nac ôl troed ecolegol Cymru, heblaw am botensial i leihau amser teithio o ganlyniad i'r newidiadau i **wasanaethau fferyllol**. Fodd bynnag, mae'r dangosyddion ar gyfer Economi Gynaliadwy, Cymdeithas Gynaliadwy a Lles Cymru yn fwy uniongyrchol berthnasol.

Economi Gynaliadwy

866. Mae'r darpariaethau ynghylch **gwasanaethau fferyllol** yn benodol yn cefnogi economi gynaliadwy trwy wella'r modd y caiff asedau cymunedol pwysig eu cynllunio a'r darparu. Nodwyd bod fferyllfeydd cymunedol yn un o'r busnesau hanfodol sy'n sicrhau ffyniant economaidd mewn cymunedau. Trwy gynllunio a darparu eu gwasanaethau'n well felly, gellir cyfrannu at gynnal cymunedau lleol, gan ddarparu mynediad at siopau a chyflogaeth leol, a chynorthwyo i ddatblygu cyfalaf cymdeithasol.

867. Trwy gynllunio **darpariaeth toiledau** yn well, gellir cynorthwyo pobl (er enghraifft pobl hŷn a phobl sydd â chyflyrau meddygol penodol) i ddod yn fwy hyderus wrth chwarae rhan gyflawn a gweithredol yn eu cymunedau, a thrwy hynny helpu i hyrwyddo cyfleusterau lleol a'r economi leol ehangach. Gan y bydd angen i awdurdodau lleol ystyried yr amrywiaeth lawn o gyfleoedd sydd ar gael ar gyfer darparu mynediad at doiledau lleol, gallai hyn hefyd gynyddu nifer yr ymwelwyr ar gyfer rhai adeiladau/busnesau yn yr ardal oddi amgylch. Er enghraifft, gallai hyn beri i ragor o bobl fanteisio ar wasanaethau yn yr un adeiladau, neu annog pobl i ymweld eto.

868. Ar y llaw arall, cydnabu'r asesiadau effaith ar gyfer y **gofrestr manwerthwyr cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin** yr effaith negyddol bosibl y gellid ei

chael ar rai busnesau lleol trwy iddynt beidio â chael eu cynnwys ar gofrestr, neu gael eu hatal dros dro oddi arni. Gallai effeithiau tebyg posibl fod yn gysylltiedig â **thriniaethau arbennig** os yw trwydded neu gais am gymeradwyaeth yn cael ei wrthod neu ei ddirymu. Yn y ddau achos bydd modd i swyddogion gorfodi gynnig cyngor ac arweiniad ynghylch y camau i sicrhau cydymffurfiad â'r gofynion perthnasol, gan liniaru'r posibilrwydd hwn. Ar ben hynny, yn achos triniaethau arbennig, os bydd llai o bobl oherwydd darpariaethau oddi mewn i'r Bil yn dal heintiau neu'n dioddef effeithiau andwyol y gellid eu hosgoi (naill ai trwy wella ymarfer neu well dealltwriaeth o unrhyw gamau ôl-ofal gofynnol), gallai busnesau lleol eraill elwa o ganlyniad i golli llai o oriau gwaith trwy afiechyd.

Cymdeithas Gynaliadwy

869. Nod y darpariaethau ynghylch **gwasanaethau fferyllol** yw gwella'r dull o gynllunio a darparu'r gwasanaethau hyn, trwy sicrhau eu bod yn cyd-fynd yn well ag anghenion cymunedau lleol. Yn yr un modd, trwy wella **darpariaeth toiledau** gellir annog pobl y gallai fod angen iddynt ddefnyddio'r toiled yn rheolaidd ac y mae darpariaeth wael yn effeithio arnynt, i wneud mwy o ymarfer corff a pharhau'n fwy corfforol egniol, a thrwy hynny helpu i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd. Yn ogystal, mae'r potensial i'r darpariaethau ynghylch **tybaco** gyfrannu at leihau ymhellach y cyfraddau sy'n ysmegu, sy'n dueddol o fod yn uwch fel rheol mewn ardaloedd mwy difreintiedig ac ymhlith pobl mewn dosbarthiadau cymdeithasol-economaidd is.

Lles Cymru

870. Prif ddiben darpariaethau'r Bil yn gyffredinol yw cefnogi a gwella lles cyffredinol Cymru, trwy geisio mynd i'r afael â chyfres o bryderon penodol ym maes iechyd y cyhoedd. Nod y darpariaethau ynghylch **tybaco a chynhyrchion nicotin**, gyda'i gilydd, yw gwneud ymddygiadau ysmegu'n llai amlwg, ac atal pobl ifanc rhag cael gafael ar y cynhyrchion hyn. Ceisiant, felly, amddiffyn iechyd a lles y dyfodol rhag risgiau clefydau sy'n gysylltiedig ag ysmegu a bod yn gaeth i nicotin.

871. Nodir yn glir yn rhai o'r paragraffau blaenorol y cyfraniad a wneir at les cyffredinol Cymru trwy wella **darpariaeth toiledau** a mynediad at **wasanaethau fferyllol**. Yn ychwanegol, bydd y darpariaethau ym maes **triniaethau arbennig** a gwahardd **tyllu rhannau personol** o gyrff pobl o dan 16 hefyd yn amddiffyn iechyd a lles yn y dyfodol trwy helpu i osgoi niweidiau i iechyd y gellid eu rhwystro.

Prawfesur o Safbwynt Anghenion Cefn Gwlad

872. Bydd y newidiadau arfaethedig yn y Bil yn effeithio ar ardaloedd trefol a gwledig, a byddant yn berthnasol yn yr un modd i bob rhan o Gymru. Canfu'r asesiadau sgrinio prawfesur gwledig y bydd ystyriaethau hefyd i nifer o'r meysydd polisi sy'n arbennig o berthnasol i ardaloedd gwledig.

873. Mae i'r heriau presennol ynghylch **darpariaeth toiledau** effeithiau arbennig o ddifrifol mewn ardaloedd a chymunedau gwledig. Trafodwyd problem gyffredinol darpariaeth toiledau a mynediad atynt yn aml yng nghyd-destun ardaloedd gwledig, lle y deallir bod effaith darpariaeth wael yn anghymesur o fawr oherwydd bod y

cyfleusterau sydd ar gael yn bellach oddi wrth ei gilydd. Trwy gynllunio'n well a sicrhau bod cyfleusterau ar gael yn rhwyddach felly, gellir sicrhau manteision penodol i bobl sy'n byw mewn ardaloedd gwledig, gan gyfrannu at gynnal cymunedau gwledig. Bydd y gofynion i ymgynghori ar strategaethau o gymorth i sicrhau ymgysylltiad priodol sy'n adlewyrchu cyfansoddiad poblogaethau lleol, gan gynnwys anghenion penodol cymunedau gwledig. Gall hefyd fod manteision anuniongyrchol i fusnesau gwledig os bydd gwell darpariaeth yn annog rhagor o bobl i ddod yn rhan o'r gymuned ac i ymweld ag ardal fwy nag unwaith.

874. Bydd ardaloedd gwledig yn gweld effeithiau cadarnhaol yn sgil gwella'r dull o gynllunio a darparu **gwasanaethau fferyllol**. Gall pobl mewn ardaloedd gwledig ddibynnu mwy ar y gwasanaethau a ddarperir gan fferyllfeydd cymunedol os yw hi'n haws iddynt gyrraedd y rhain na gwasanaethau eraill. Os nodir bylchau mewn gwasanaethau mewn cymunedau gwledig trwy gyfrwng yr asesiadau anghenion fferyllol, dylai hyn arwain at gymryd camau i sicrhau darpariaeth ddigonol.

875. Gweithredir **cofrestr manwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin** yn yr un modd ledled Cymru. Fodd bynnag, nodwyd yn sgil yr ymarfer sgrinio effaith y gallai'r effaith o bosibl fod yn fwy mewn ardaloedd gwledig pe câi unrhyw fanwerthwyr eu rhwystro rhag gwerthu'r cynhyrchion hyn os methant â chydymffurfio â'r gofynion. Gall fod llai o gwsmeriaid i gynorthwyo i gynnal siopau bach, annibynnol os ydynt yn colli incwm o werthu'r cynhyrchion hyn. Gallai cwsmeriaid hefyd orfod teithio ymhellach i brynu'r cynhyrchion hyn os bydd llai o opsiynau eraill ar gael yn lleol. Bydd swyddogion gorfodi awdurdodau lleol yn cynnig cyngor a chymorth i fanwerthwyr i'w helpu i beidio â thorri'r gofynion, gan liniaru'r effaith bosibl hon. Gallai effeithiau tebyg fod yn gysylltiedig â'r darpariaethau **triniaethau arbennig**, a gellid lliniaru'r rhain yn yr un modd.

876. Rhagwelir na fydd unrhyw wahaniaethau o ran costau ar gyfer cofrestru o ganlyniad i fod mewn ardaloedd gwledig yn unig. Fodd bynnag, gall fod potensial i'r angen i dalu ffioedd gael mwy o effaith ar rai ardaloedd gwledig, er enghraifft os bydd gan ardal gyfran uwch o fusnesau bach neu unig fasnachwyr. Bydd yr effaith bosibl hon yn cael ei lliniaru trwy bennu'r ffioedd ar lefel ni ystyrir yn afresymol i unig ymarferwyr neu fanwerthwyr bach.

877. At ei gilydd, bydd y dulliau gorfodi ar gyfer y newidiadau y darparwyd ar eu cyfer yn y Bil yn defnyddio systemau lleol sy'n bodoli eisoes. Bydd hyn yn sicrhau y defnyddir gwybodaeth ac arbenigedd lleol swyddogion gorfodi ac arolygu, gan gynnwys profiad o weithredu mewn cyd-destun gwledig.

Iechyd a Lles

878. Gwella ac amddiffyn iechyd a lles poblogaeth Cymru yw diben cyffredinol y Bil. Mae'n ceisio sefydlu cyfres o fesurau cyfreithiol ymarferol ac ataliol, a phob un wedi'i gynllunio i gynorthwyo i fynd i'r afael â her benodol i iechyd y cyhoedd. Gyda'i gilydd, nod y cynigion yw cael effaith gronnus, gadarnhaol ar iechyd a lles yn gyffredinol. Mae'r darpariaethau hefyd yn gwneud cyfraniad cadarnhaol o safbwynt anghydraddoldeb iechyd, gan fod modd i'r materion sy'n cael sylw yn y Bil effeithio'n anghymesur ar yr unigolion, y teuluoedd a'r cymunedau mwyaf difreintiedig.

879. Mae'r Bil yn cyfuno nifer o ddulliau o ddylanwadu ar y ffactorau cymdeithasol a chymunedol sy'n dylanwadu ar iechyd. Mae'r darpariaethau sy'n ymdrin â **thybaco a chynhyrchion nicotin** yn parhau â'r traddodiad cryf o ddeddfu i fynd i'r afael â materion pwysig sy'n ymwneud â ffordd o fyw, gan geisio cryfhau mwy fyth ar y fframwaith cyfreithiol helaeth sy'n bodoli eisoes yn y meysydd hyn.

880. Yn yr un modd, ceisia'r darpariaethau ynghylch **triniaethau arbennig a thyllu rhannau personol o'r corff** osgoi a lleihau'r risg o niweidiau posibl i iechyd. O safbwynt triniaethau arbennig yn benodol, ceir effaith gadarnhaol ar yr amgylchiadau sy'n effeithio ar iechyd cwsmeriaid a chyflogeion trwy sicrhau bod ymarferwyr a'u hadeiladau'n bodloni safonau penodedig ac yn cadw atynt.

881. Mae'r darpariaethau sy'n ymwneud â **gwasanaethau fferyllol a darpariaeth toiledau** yn canolbwyntio ar wasanaethau a chyfleusterau sy'n gwneud cyfraniad pwysig o ran iechyd y cyhoedd. Mae pob fferyllfa gymunedol wedi'i chontractio i helpu i hyrwyddo ffyrdd iach o fyw gan gynnwys darparu cyngor ynghylch bwyta'n iach. Pan fo fferyllfeydd wedi'u hachredu i ddarparu gwasanaethau ychwanegol (megis gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu), mae hyn hefyd yn cefnogi ffyrdd iachach o fyw. Nod y strategaethau toiledau lleol y darperir ar eu cyfer o dan y Bil yw lleihau arwahanrwydd cymdeithasol, yn enwedig ymhlith grwpiau sy'n agored i niwed. Y nod felly, wrth sicrhau darpariaeth ddigonol, yw gwella seilwaith a chyfleusterau cymunedol mewn modd sydd o gymorth i iechyd da a lles.

Yr Effaith ar Breifatrwydd

882. Dangosodd yr ymarfer sgrinio am effeithiau ar breifatrwydd y bydd nifer o feysydd yn y Bil yn cynnwys trin a phrosesu gwybodaeth bersonol. Pan fo hyn yn berthnasol, bydd angen i reolwr y data sicrhau bod ei ddulliau prosesu'n cydymffurfio â Deddf Diogelu Data 1998. Meysydd mwyaf perthnasol y Bil yw'r cynlluniau arfaethedig ar gyfer **manwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin, a thriniaethau arbennig**. Bydd y rhain yn cynnwys ymdrin â gwybodaeth bersonol am fanwerthwyr, ymarferwyr a'u mangreoedd. Cedwir data ar gofrestr manwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin yn ganolog, a bydd ar gael i awdurdodau lleol at ddibenion gorfodi. Bydd gwybodaeth fwy cyfyngedig (er enghraifft enw a chyfeiriad busnes manwerthwr) ar gael i'r cyhoedd. Yn achos triniaethau arbennig, cedwir gwybodaeth am ddeiliaid trwyddedau gan awdurdodau lleol a bydd ar gael i'r cyhoedd. Bydd disgwyl hefyd i ymarferwyr gynnal cofnodion priodol am eu cwsmeriaid.

883. Bydd unigolion yn cyflwyno'r math hwn o wybodaeth bersonol o ganlyniad i'w swyddogaeth yn y busnes. Bydd angen i'r rheolwyr data a'r proseswyr data perthnasol gydymffurfio ag egwyddorion a deddfwriaeth briodol ynghylch diogelu data. Bydd trefn brosesu deg a phriodol yn allweddol i hyn, er mwyn i unigolion a/neu'r busnesau y maent yn eu cynrychioli, fod yn ymwybodol o sut y caiff y data personol ei ddefnyddio – yn enwedig pan fo rhaid iddynt ddarparu data personol. Bydd yr un egwyddorion yn berthnasol i'r wybodaeth bersonol a gedwir gan ymarferwyr triniaethau arbennig am eu cwsmeriaid.

884. Mae'r newidiadau i'r broses o gynllunio **darpariaeth toiledau** yn cynnwys gofynion i ymgysylltu ac ymgynghori'n lleol. Mae'n debyg yr ymdrinnir â pheth gwybodaeth bersonol wrth weinyddu'r camau hyn. Bydd y rheolwyr data perthnasol

yn gyfrifol am sicrhau y prosesir unrhyw ddata personol yn unol â Deddf Diogelu Data 1998. Yn achos awdurdodau lleol, er enghraifft, bydd ganddynt weithdrefnau eisoes ar gyfer cynnal ymgynghoriadau, gan gynnwys ymdrin ag unrhyw wybodaeth bersonol. Yn ogystal, bydd pob unigolyn yn dewis a fydd yn dymuno ymateb i ymarfer ymgynghori neu wneud eu hymateb yn ddienw.

885. Yn achos **gwasanaethau fferyllol**, mae gan bob BILL ei restr fferyllol ei hun ac felly bydd ganddynt eisoes brotocolau diogelu data er mwyn cydymffurfio â'u dyletswyddau statudol. Mae'n annhebygol y bydd data a gesglir trwy'r asesiadau anghenion fferyllol newydd yn cynnwys unrhyw wybodaeth bersonol sensitif, nac y bydd unrhyw fanylion perthnasol yn ddienw.

886. Er na ddisgwylir hyn ond o dan nifer fach o amgylchiadau, mae posibilrwydd y caiff rhai unigolion eu herlyn oherwydd y newidiadau cyfreithiol a wnaed o dan y Bil. Os digwydd hyn, prosesir unrhyw wybodaeth bersonol gan yr awdurdodau perthnasol yn unol â'r gweithdrefnau a'r ddeddfwriaeth arferol. Bydd hyn yn arbennig o bwysig o dan rai amgylchiadau, er enghraifft lle y gellid cadw gwybodaeth bersonol sensitif fel rhan o unrhyw erlyniad yn gysylltiedig â rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff person o dan 16 oed. Mewn achosion o'r fath, ystyrir mai'r awdurdodau perthnasol fydd y rheolwr data a'u dyletswydd hwy fydd sicrhau y cydymffurfir â Deddf Diogelu Data 1998.

Yr effaith ar y sector gwirfoddol

887. Mae amrywiaeth o sefydliadau'r sector gwirfoddol yn ymwneud â'r agenda iechyd y cyhoedd, yn aml â buddiannau penodol mewn rhai materion penodol. Er nad yw darpariaethau'r Bil yn effeithio'n uniongyrchol ar sefydliadau'r sector gwirfoddol, bydd gan sefydliadau sy'n cynrychioli sectorau neu grwpiau penodol yn y boblogaeth ddiddordeb byw yn y modd y gweithredir y Bil.

888. Mae sefydliadau'r sector gwirfoddol hefyd yn debygol o gymryd rhan mewn prosesau ymgysylltu ac ymgynghori sy'n gysylltiedig â gweithredu gwahanol feysydd o'r Bil. Mae hefyd yn debygol y bydd y sector yn cyfrannu at y gwaith o fonitro'r ddeddfwriaeth a chyfrannu at adolygiadau ar ôl ei gweithredu.

Yr effaith ar y system farnwrol

889. Bydd nifer o droseddau newydd yn cael eu creu o dan wahanol rannau o'r Bil, er enghraifft yn ymwneud â'r darpariaethau ar **dybaco a chynhyrchion nicotin, triniaethau arbennig a rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff**. Bydd trefniadau ar gyfer apelio wedi eu sefydlu hefyd mewn cysylltiad â'r amrywiol ddarpariaethau sydd wedi eu cynnwys yn y Bil. Gan ddefnyddio profiad blaenorol mewn meysydd tebyg, disgwylir y bydd y rhan fwyaf o sefydliadau'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth yn gyffredinol, a nifer fach iawn o achosion llys a ddisgwylir. Disgwylir i'r effaith gyffredinol ar y llysoedd ac ar y system farnwrol yng Nghymru fod yn isel felly. Pan fo effeithiau posibl wedi eu nodi, cyfeirir atynt yn y manau priodol yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol.

9. Adolygiad ôl-weithredu

890. Mae sawl elfen i'r Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) ac mae wedi ei gynllunio i gynnig sylfaen ddeddfwriaethol ar gyfer gweithredu mewn sawl maes ar wahân, a hynny er mwyn osgoi niweidiau i iechyd y gellid eu hosgoi. Rhaid i'r trefniadau adolygu, monitro a gwerthuso adlewyrchu'r cyd-destun cyffredinol hwn.

891. Datblygir rhaglen o weithgarwch monitro a gwerthuso i gyfateb i weithgareddau a dyddiadau allweddol. Bydd dulliau ymchwil a gwerthuso amrywiol yn cael eu hystyried, yn dibynnu ar y math o ddata sy'n ofynnol. Bydd y trefniadau monitro a gwerthuso'n cynnwys cyfres gydlynol o elfennau, a bydd rhai o'r rhain yn gyffredin i ddwy elfen neu ragor o'r Bil tra bydd eraill, oherwydd natur benodol rhai rhannau, yn cael eu cynllunio'n bwrpasol. Yn achos rhai elfennau, bydd angen i gyfnod rhesymol o amser fynd heibio cyn y gellir asesu canlyniad y darpariaethau, a gellid cyfyngu ar y gallu i ddangos newid oherwydd y defnyddir mesurau wedi eu modelu neu fesurau llinell sylfaen wedi eu hamcangyfrif mewn rhai meysydd.

892. Gellir rhannu'r trefniadau monitro a gwerthuso arfaethedig yn dri categori bras. Gyda'i gilydd, bydd y rhain yn cwmpasu 'r gwaith o fonitro data ac ystadegau iechyd arferol, data gweinyddol ac adolygiad annibynnol. Yn ogystal, rhoddir ystyriaeth i gomisiynu ymchwil benodol i weithrediad rhai rhannau o'r Bil pryd bynnag y nodir angen am ymchwil o'r fath.

Data ac ystadegau iechyd

893. Pryd bynnag y bo modd, trefnir bod y gwaith o fonitro gweithrediad y Bil yn cyd-fynd â gwaith perthnasol arall. Bydd data a ddarperir mewn arolygon a gynhelir yn rheolaidd gan Lywodraeth Cymru (a phartneriaid), felly, yn ffynhonnell ddata bwysig i gynorthwyo i fonitro'r ddeddfwriaeth. Ar yr un pryd, efallai y bydd angen ystyried trefniadau newydd ar gyfer casglu data yn ôl yr angen.

894. Er y bydd data iechyd rheolaidd yn cynnig ffynhonnell wybodaeth hanfodol, rhaid nodi bod camau gweithredu eraill ar y gweill hefyd i ymdrin â nifer o faterion yr â'r Bil i'r afael â hwy. Bydd felly'n anodd priodoli'n llawn rai tueddiadau ar lefelau poblogaeth (fel y gellid eu nodi trwy ddata o'r fath hon) i effeithiau'r Bil. Er enghraifft, mae darpariaethau'r Bil ynghylch tybaco a chynhyrchion nicotin yn ceisio gwneud cyfraniad cyffredinol at leihau cyfraddau ysmegu ymhlith plant a phobl ifanc, trwy wneud rhai cynhyrchion yn llai amlwg a'i gwneud yn anos cael gafael ar y cynhyrchion hyn. Fodd bynnag, ni fyddai'n bosibl priodoli'r duedd hon i'r Bil yn unig, yn enwedig o ystyried datblygiadau eraill perthnasol mewn deddfwriaeth megis cynigion i gyflwyno pecynnau safonol ar gyfer tybaco, a chyflwyno cyfyngiadau oedran ar werthu cynhyrchion nicotin, yn ogystal â dylanwadau cymdeithasol eraill.

Data gweinyddol

895. Yn yr un modd, gwneir y defnydd gorau o'r wybodaeth weinyddol fwyaf perthnasol sydd eisoes yn cael ei chasglu. Yr hyn sy'n bwysig yw y bydd yn cynnwys ystod o ddata a gesglir gan awdurdodau lleol mewn cysylltiad â'r pynciau sy'n cael sylw yn y Bil. Bydd hyn yn cynnwys:

- data ar yr arolygiadau a gynhaliwyd;

- gwybodaeth ym maes gorfodi, gan gynnwys data ar rybuddion ysgrifenedig, hysbysiadau cosb benodedig ac erlyniadau; a
- data ar gwynion/ymholiadau a dderbynnir gan adrannau safonau masnach ac iechyd yr amgylchedd.

Adolygiad annibynnol

896. Bydd trydedd elfen y trefniadau adolygu cyffredinol yn darparu ar gyfer proses ffurfiol o gynnal adolygiad annibynnol ar ôl cyfnodau penodedig. Rhagwelir y bydd rhanddeiliaid allweddol yn gwneud cyfraniad ffurfiol trwy grwpiau arbenigol sydd eisoes yn bodoli. Oherwydd yr amryfal faterion sy'n cael sylw yn y Bil, rhagwelir y byddai'n fwyaf priodol i wahanol grwpiau gyflawni'r swyddogaeth hon. Ymhlith y grwpiau a allai gyflawni swyddogaeth o'r fath ar gyfer gwahanol elfennau'r Bil y mae Pwyllgor Diogelu Iechyd Cymru, Pwyllgor Fferyllol Cymru a'r Bwrdd Cyflawni ar Reoli Tybaco, ond gellid ystyried neu sefydlu Grwpiau neu Baneli fel y bo'n briodol.

897. Câi pob grŵp arbenigol y dyrennir y math hwn o gyfrifoldeb iddo y dasg ffurfiol o gynnal adolygiad o'r Bil (neu ran o'r Bil), gan ddilyn cylch tair blynedd o bosibl. Wedyn byddai pob grŵp yn cyflwyno adroddiad i Lywodraeth Cymru yn y lle cyntaf. Ni fyddai'r elfen hon o adolygu yn digwydd yn annibynnol ar y gweddill, gan y byddai data rheolaidd a data gweinyddol yn helpu i hysbysu dyfarniadau grwpiau arbenigol o'r fath.

898. Gellir darparu darlun ymarferol o sut y bydd y ddeddfwriaeth yn cael ei monitro trwy gyfeirio at y darpariaethau sy'n cyfyngu ar y defnydd o dybaco ac e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd. Bydd timau gorfodi awdurdodau lleol yn monitro i ba raddau y cydymffurfir â'r cyfyngiadau. Rhagwelir y bydd gofyn i bob awdurdod lleol lenwi ffurflen chwarterol ar gyfer Llywodraeth Cymru, a'r ffurflen honno heb fod yn fwy nag un ochr A4. Gofynnir i awdurdodau lleol roi manylion ynghylch: nifer yr hysbysiadau cosb benodedig a gyflwynwyd mewn cysylltiad â throseddau ym maes ysmegu a defnyddio e-sigaréts, nifer yr hysbysiadau cosb benodedig a dalwyd a nifer yr achosion llys a'r erlyniadau.

899. Caiff effaith y cyfyngiadau ar ddefnyddio tybaco ac e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd ei monitro trwy'r dulliau presennol o olrhain nifer y plant ac oedolion yng Nghymru sy'n defnyddio tybaco ac e-sigaréts ac sy'n agored iddynt. Bydd ffynonellau pwysig ar gyfer y gwaith hwn yn cynnwys yr Arolwg i Ymddygiad Iechyd mewn Plant Oedran Ysgol ac Arolwg Iechyd Cymru⁴¹⁶.

⁴¹⁶ O 2016-17, bydd Arolwg Iechyd Cymru â'r Arolwg Cenedlaethol, Arolwg y Celfyddydau yng Nghymru ac Arolwg Hamdden Awyr Agored Cymru yn cael eu cyfuno i greu un arolwg.

Atodiad A – Nodiadau Esboniadol

BIL IECHYD Y CYHOEDD (CYMRU)

NODIADAU ESBONIADOL

CYFLWYNIAD

1. Mae'r Nodiadau Esboniadol hyn yn ymwneud â Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) fel y'i gosodwyd gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar 8 Mehefin 2015.
2. Fe'u lluniwyd gan Adran Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Llywodraeth Cymru er mwyn cynorthwyo'r sawl sy'n darllen y Bil ac i helpu'r drafodaeth arno drwy roi gwybodaeth amdano. Nid ydynt yn rhan o'r Bil ac nid ydynt wedi eu cymeradwyo gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.
3. Dylid darllen y Nodiadau Esboniadol ar y cyd â'r Bil. Ni fwriedir iddynt fod yn ddisgrifiad cynhwysfawr o'r Bil. Os ymddengys nad oes angen rhoi esboniad neu sylw ar adran unigol o'r Bil, nis rhoddir.

CEFNDIR POLISI

4. Mae iechyd a llesiant poblogaeth Cymru yn parhau i wella. Yn gyffredinol, mae pobl yn byw yn hirach ac yn mwynhau iechyd gwell nag erioed o'r blaen. Fodd bynnag, mae Cymru yn parhau i wynebu nifer o heriau iechyd penodol a sylweddol. Mae'r rhain yn amrywio o heriau demograffig hollgyffredinol megis poblogaeth sy'n heneiddio ac anghydraddoldebau parhaus mewn iechyd, i rai sy'n fwy arwahanol a ddaw yn sgil dewisiadau o ran ffordd o fyw a datblygiadau cyfoes mewn cymdeithas.
5. Yn y gorffennol, mae deddfwriaeth wedi chwarae rôl bwysig o ran gwella ac amddiffyn iechyd. Bernir bod deddfwriaeth mewn meysydd mor amrywiol â gwahardd ysmygu mewn mannau cyhoeddus caeedig a gwisgo gwregysau diogelwch wedi gwneud cyfraniadau sylweddol i iechyd a llesiant.
6. Datblygwyd y Bil hwn yn dilyn ymgynghoriad ar Bapur Gwyn Iechyd y Cyhoedd, a oedd yn cynnwys cyfres o gynigion deddfwriaethol er mwyn mynd i'r afael â nifer o faterion iechyd y cyhoedd yng Nghymru. Mae'r Bil yn canolbwyntio ar lunio amodau cymdeithasol sy'n ffafriol i iechyd da, a phan fo'n bosibl, osgoi ffactorau sy'n niweidio iechyd y gellir eu hosgoi.

TROSOLWG CYFFREDINOL O'R BIL

7. Mae'r Bil yn cynnwys darpariaethau mewn nifer o feysydd polisi arwahanol, ac mae pob un ohonynt yn heriau i iechyd a llesiant yng Nghymru.
8. Yn y Bil ceir 102 o adrannau (mewn 7 Rhan) a 4 Atodlen.
 - Rhan 1 – Trosolwg
 - Rhan 2 – Tybaco a Chynhyrchion Nicotin
 - Mae Pennod 1 yn cyfyngu ar ysmegu a'r defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin mewn mangreoedd a cherbydau di-fwg;
 - Mae Pennod 2 yn sefydlu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin;
 - Mae Pennod 3 yn rhoi i Weinidogion Cymru bŵer i wneud rheoliadau i ychwanegu at y troseddau sy'n cyfrannu at Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yng Nghymru;
 - Mae Pennod 4 yn gwahardd rhoi tybaco neu gynhyrchion nicotin (pan fyddant yn cael eu danfon neu eu casglu mewn cysylltiad â'u gwerthu) i berson o dan 18 oed;
 - Mae Rhan 3 yn darparu ar gyfer creu cynllun trwyddedu mandadol i fusnesau/ymarferwyr sy'n cynnig 'Triniaethau Arbennig' penodedig, sef aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio;
 - Mae Rhan 4 yn cyflwyno gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff personau o dan 16 oed;
 - Mae Rhan 5 yn newid y trefniadau ar gyfer dyfarnu ar geisiadau ar gyfer cynnwys cofnod ar restr fferyllol Bwrdd Iechyd Lleol, i system sy'n seiliedig ar anghenion wedi eu hasesu o safbwynt cymunedau lleol;
 - Mae Rhan 6 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol lunio strategaeth toiledau lleol er mwyn cynllunio sut y byddant yn diwallu anghenion eu cymunedau o ran cael mynediad at doiledau cyhoeddus; ac
 - Mae Rhan 7 yn cynnwys nifer o ddarpariaethau cyffredinol, gan gynnwys mewn perthynas â rheoliadau, dehongli, pwerau i wneud darpariaethau canlyniadol a throsiannol, a threfniadau dod i rym.

SYLWEBEAETH AR YR ADRANNAU

RHAN 1 TROSOLWG

9. Mae adran 1 yn rhoi trosolwg o brif ddarpariaethau'r Bil. Mae'n crynhoi'r pynciau yr ymdrinnir â hwy ym mhob Rhan ddilynol.

RHAN 2

TYBACO A CHYNHYRCHION NICOTIN

PENNOD 1: YSMYGU A'R DEFNYDD O DDYFEISIAU MEWNANADLU NICOTIN

10. Mae'r Bennod hon yn cynnwys darpariaethau sy'n gwneud mangreoedd cyhoeddus caeedig, mangreoedd cyhoeddus sylweddol gaeedig a gweithleoedd a rennir yn ddi-fwg. Cyfeirir atynt fel 'mangreoedd di-fwg'. At ddiben y Bennod hon, ystyr 'di-fwg' yw na chaniateir ysmegu na'r defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin (a elwir yn 'sigarêts electronig' yn gyffredin), oni bai bod y mangreoedd wedi eu hesemptio drwy reoliadau a wneir o dan adran 10 o'r Bil.
11. Gall rheoliadau hefyd ddarparu i fangreoedd ychwanegol fod yn ddi-fwg o dan amgylchiadau penodol. Nid oes angen i'r mangreoedd di-fwg ychwanegol hyn fod yn gaeedig nac yn sylweddol gaeedig. Caiff cerbydau hefyd fod yn ddi-fwg; cyfeirir at gerbydau o'r fath fel 'cerbydau di-fwg' yn y Bennod hon.
12. Mae'r Bennod hon yn ailddatgan Rhan 1 o Bennod 1 o Ddeddf Iechyd 2006 ar Fangreoedd, Mannau a Cherbydau Di-fwg ("Smoke-Free Premises, Places and Vehicles") o ran Cymru. Nid yw'r ailddatgan hwn yn gwneud newidiadau sylweddol mewn perthynas ag ysmegu mewn mangreoedd di-fwg. Diben yr ailddatgan yw galluogi Gweinidogion Cymru i ddod â'r defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin i mewn i'r gyfundrefn ddi-fwg mewn un darn o ddeddfwriaeth ar gyfer cael mynediad ati'n hawdd ac i helpu o ran gorfodi.
13. Mae dyfeisiau mewnanadlu nicotin yn ffenomen weddol newydd. Mae'r Bil yn trin ysmegu a'r defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin yn yr un ffordd er mwyn rhwystro ailnormaleiddio ymddygiadau ysmegu, yn benodol ymhlith pobl ifanc, ac er mwyn cynorthwyo i orfodi'r gwaharddiad presennol ar ysmegu. Bydd cyfyngu ar y defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin mewn mannau cyhoeddus yn gweithio ochr yn ochr â deddfwriaeth arall, gan gynnwys Rheoliadau Cynhyrchion Mewnanadlu Nicotin (Oedran Gwerthu) 2015, sydd, yn ddarostyngedig i eithriadau penodol, yn ei gwneud yn drosedd yng Nghymru a Lloegr i werthu dyfeisiau mewnanadlu nicotin i bersonau o dan 18 oed neu i'w prynu ar eu cyfer.

Adran 2: Ysmegu a dyfeisiau mewnanadlu nicotin

14. Mae'r adran hon yn darparu'r diffiniadau o "ysmygu" a "dyfais mewnanadlu nicotin" ar gyfer Pennod 1 o Ran 2 o'r Bil. Mae'r diffiniad o "ysmygu" yn cwmpasu ysmegu sigarêts, pibau, sigârs, sigarêts llysieuol a phibau dŵr (a elwir yn aml yn bibau hookah neu shisha) etc. Mae'r diffiniad o "dyfais mewnanadlu nicotin" yn cynnwys pob math o ddyfeisiau sy'n cael eu defnyddio i fewnanadlu nicotin drwy getyn ceg, ond nid yw'n cynnwys dyfeisiau y caniateir iddynt gael eu defnyddio i fewnanadlu tybaco sydd wedi ei danio.

15. Caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau i esemptio dyfeisiau a fyddai fel arall yn dod o fewn y diffiniad o ddyfais mewnanadlu nicotin.

Adran 3: Ehangu i ddyfeisiau eraill

16. Mae'r adran hon yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n darparu i ddyfeisiau pellach sy'n galluogi i sylwedd gael ei fewnanadlu ddod o fewn y Bennod hon pan fônt wedi eu bodloni bod hyn yn debygol o gyfrannu at hybu iechyd pobl Cymru. Gall dyfeisiau ychwanegol o'r fath alluogi neu beidio â galluogi i nicotin gael ei fewnanadlu. Gallai Gweinidogion Cymru, er enghraifft, ddefnyddio'r pwerau hyn pe bai'n dod yn amlwg bod dyfeisiau eraill yn tanseilio gorfodi'r gofynion di-fwg a/neu'n cyfrannu at ailnormaleiddio ymddygiadau ysmegu, ac o'r herwydd yn cael effaith negyddol ar iechyd pobl Cymru.

Adran 4: Y drosedd o ysmegu neu ddefnyddio dyfais mewnanadlu nicotin mewn mangre ddi-fwg neu gerbyd di-fwg

17. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn drosedd i ysmegu neu ddefnyddio dyfais mewnanadlu nicotin mewn mangre ddi-fwg neu gerbyd di-fwg. Dim ond yn y llys ynadon y caniateir gwrandio achos am y drosedd hon a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi ar gollfarn gan ddirwy nad yw'n uwch na lefel 1 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982. Caiff swyddog awdurdodedig ddyroddi hysbysiad cosb benodedig yn hytrach nag erlyn. Mae adran 19 yn cynnwys rhagor o wybodaeth am hysbysiadau cosb benodedig.

Adran 5: Y drosedd o fethu ag atal ysmegu neu'r defnydd o ddyfais mewnanadlu nicotin mewn mangre ddi-fwg

18. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i reolwyr gweithleoedd di-fwg a mangreoedd cyhoeddus di-fwg gymryd camau rhesymol i atal ysmegu a'r defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin yn y mannau hynny. Caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau i osod dyletswyddau cyfatebol mewn cysylltiad â cherbydau di-fwg ac unrhyw fangreoedd di-fwg ychwanegol a ddynodir gan Weinidogion Cymru o dan adran 8. Mae unrhyw berson sy'n methu â chydymffurfio â'r dyletswyddau hyn yn cyflawni trosedd. Dim ond yn y llys ynadon y caniateir gwrandio achos am y drosedd hon a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi ar gollfarn gan ddirwy nad yw'n uwch na lefel 4 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

Adran 6: Gweithleoedd

19. Mae'r adran hon yn manylu ar ystyr "gweithleoedd" yng nghyd-destun y Bennod hon. Ystyr "gweithle" yw man a ddefnyddir fel man gwaith gan fwy nag un person (ni waeth a yw'r bobl hynny yn gweithio yno ar yr un pryd) neu fan gwaith i un person ond y caiff y cyhoedd gael mynediad iddo. Pan fo rhannau o'r fangre yn unig yn cael eu defnyddio fel man gwaith, dim ond y rhannau hynny sy'n ddi-fwg. Ym mhob achos, dim ond yr ardaloedd hynny sy'n gaeedig neu'n sylweddol gaeedig sy'n ddi-fwg. Mae pob gweithle yn ddi-fwg drwy'r amser, ac eithrio nad yw annedd a ddefnyddir fel gweithle ond yn ddi-fwg pan y'i defnyddir felly.

20. Caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau i ddiffinio ystyr ‘caeedig’ a ‘sylweddol gaeedig’ at ddibenion gweithleoedd a mangreoedd sydd ar agor i’r cyhoedd. Mae’r diffiniadau cyfredol o fangre ‘gaeedig’ a ‘sylweddol gaeedig’, at ddibenion mangreoedd di-fwg o dan Ddeddf Iechyd 2006, wedi eu nodi yn rheoliad 2 o Reoliadau Mangreoedd etc. Di-fwg (Cymru) 2007.

Adran 7: Mangreoedd sydd ar agor i’r cyhoedd

21. Mae’r adran hon yn manylu ar ystyr “mangreoedd sydd ar agor i’r cyhoedd” yng nghyd-destun y Bennod hon. Mae’n cynnwys pob mangre sydd ar agor i’r cyhoedd (ni waeth a yw hyn drwy wahoddiad ai peidio, neu a delir am fynediad ai peidio). Pan fo rhannau o’r fangre yn unig ar agor i’r cyhoedd, dim ond y rhannau hynny sy’n ddi-fwg. Dim ond pan fydd ar agor i’r cyhoedd y bydd unrhyw fangre o’r fath yn ddi-fwg a dim ond yn yr ardaloedd hynny sy’n gaeedig neu’n sylweddol gaeedig.

Adran 8: Mangreoedd di-fwg ychwanegol

22. Mae’r adran hon yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i ddynodi mangreoedd di-fwg ychwanegol. Nid oes angen i’r rhain fod yn gaeedig neu’n sylweddol gaeedig (h.y. cânt fod yn fannau agored fel meysydd chwarae, tir ysgol, tir ysbyty, etc.). Dim ond os yw Gweinidogion Cymru wedi eu bodloni bod dynodi mangreoedd di-fwg ychwanegol yn debygol o gyfrannu at hybu iechyd pobl Cymru y cânt ddynodi’r mangreoedd hynny. Mae’r pwerau hyn yn wahanol i’r rheini o dan adran 4 o Ddeddf Iechyd 2006, sy’n golygu na chaiff Gweinidogion Cymru ond dynodi man di-fwg ychwanegol yng Nghymru os oes risg sylweddol, yn eu barn hwy, y byddai personau sy’n mynd i’r fan yn agored i lawer o fwg pe bai’n parhau heb ddynodiad.
23. Caiff rheoliadau Gweinidogion Cymru hefyd ddarparu ar gyfer esemptiadau i statws di-fwg unrhyw fangreoedd di-fwg ychwanegol. Caiff y rheoliadau, er enghraifft, ganiatáu i’r person a chanddo ofal am y fangre ddi-fwg ychwanegol ddynodi ardaloedd lle y mae ysmegu neu ddefnyddio dyfais mewnanadlu nicotin i’w ganiatáu. Byddai rhaid i’r dynodiad fod yn unol ag unrhyw amodau a nodir yn y rheoliadau.
24. Ni chaniateir i anheddau, oni bai eu bod yn weithle neu ar agor i’r cyhoedd (o fewn ystyr y Bennod hon), gael eu dynodi’n fangreoedd di-fwg o dan yr adran hon.

Adran 9: Cerbydau

25. Mae’r adran hon yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy’n darparu i gerbydau fod yn ddi-fwg. Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch y mathau o gerbydau sydd i fod yn ddi-fwg, yr amgylchiadau y maent yn ddi-fwg odanynt, i’r cerbyd fod yn ddi-fwg mewn ardaloedd penodol ac ar gyfer esemptiadau i unrhyw un neu ragor o’r gofynion hyn. Er enghraifft, caiff y rheoliadau ddynodi cerbydau a ddefnyddir ar gyfer trafndiaeth gyhoeddus (e.e. bysiau), cerbydau sy’n weithleoedd (e.e. tacsis), a cherbydau preifat sy’n cludo personau o dan 18 oed yn rhai di fwg.

26. Dim ond pan fo Gweinidogion Cymru wedi eu bodloni bod dynodi cerbyd yn ddi-fwg yn debygol o gyfrannu at hybu iechyd pobl Cymru y cânt ddynodi'r cerbyd hwnnw.

Adran 10: Mangreoedd esempt

27. Mae'r adran hon yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i esemptio mangreoedd neu fannau yng Nghymru o'r gofyniad i fod yn ddi-fwg. Caiff y rheoliadau hyn esemptio mangreoedd ddiffiniedig neu ardaloedd penodol o fewn mangreoedd diffiniedig. Caiff esemptiadau o'r gofynion i fod yn ddi-fwg fod mewn cysylltiad ag ysmegu a'r defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin, ysmegu yn unig neu'r defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin yn unig.
28. Mae pŵer cyfatebol i esemptio mangreoedd, at ddibenion mangreoedd di-fwg o dan Ddeddf Iechyd 2006, wedi ei gynnwys yn adran 3 o'r Ddeddf honno. Mae rheoliad 3 o Reoliadau Mangreoedd etc. Di-fwg (Cymru) 2007, a wnaed drwy arfer y pŵer yn adran 3 o Ddeddf Iechyd 2006, yn nodi'r mangreoedd y caiff rheolwyr ddynodi ystafelloedd ysmegu ynddynt (h.y. cânt ddynodi ystafelloedd fel rhai esempt o ofynion di-fwg Deddf Iechyd 2006). Ar hyn o bryd, mae esemptiadau yn gymwys i ystafelloedd penodol mewn cartrefi gofal, hosbisau i oedolion, unedau iechyd meddwl, cyfleusterau ymchwil neu brofi, gwestai, gwestai bach, tafarndai, hostelau a chlybiau aelodau.

Adran 11: Arwyddion

29. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i berson sy'n meddiannu neu'n rheoli mangreoedd di-fwg neu weithleoedd di-fwg arddangos arwyddion di-fwg. Rhaid i'r arwyddion hynny fodloni'r fanyleb ar gyfer arwyddion di-fwg fel y'i nodir mewn rheoliadau gan Weinidogion Cymru. Caiff gofynion ar gyfer arwyddion di-fwg gynnwys manylebau ynghylch dimensiynau'r arwydd, isafswm maint y testun a'r ffont, unrhyw waith graffig neu symbol y mae rhaid ei gynnwys ac unrhyw rybudd gorfodol. Caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n gosod dyletswydd gyfatebol ar y rheini sy'n meddiannu neu'n rheoli mangreoedd di-fwg ychwanegol (adran 8) a cherbydau di-fwg (adran 9).
30. Mae methu â chydymffurfio â'r gofynion hyn yn drosedd. Dim ond yn y llys ynadon y caniateir gwrando achos am y drosedd hon a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi ar gollfarn gan ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982. Caiff swyddog awdurdodedig ddyroddi hysbysiad cosb benodedig yn hytrach nag erlyn. Mae adran 19 yn cynnwys rhagor o wybodaeth am hysbysiadau cosb benodedig.

Adran 12: Awdurdodau gorfodi

31. Mae'r adran hon yn gosod dyletswydd ar awdurdodau gorfodi i orfodi'r darpariaethau di-fwg yn y Bennod hon. Bydd yr awdurdodau gorfodi perthnasol yn cael eu dynodi mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru. Ar hyn o bryd, mae cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol yng Nghymru wedi eu dynodi i orfodi darpariaethau di-fwg Deddf Iechyd 2006.

32. Caiff awdurdodau gorfodi drefnu trosglwyddo achos penodol i awdurdod gorfodi arall, er enghraifft, pan fo'r awdurdodau gorfodi hynny yn ymchwilio i'r un person am droseddau sy'n ymwneud â mangreoedd di-fwg a cherbydau di-fwg.
33. Yn y Bennod hon, swyddog awdurdodedig yw unrhyw berson a awdurdodir gan yr awdurdod gorfodi i gyflawni ei swyddogaethau gorfodi. Gall swyddog awdurdodedig fod neu beidio â bod yn swyddog i'r awdurdod gorfodi.

Adran 13: Pwerau mynediad

34. Mae'r adran hon yn rhoi pwerau i swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i unrhyw fangre yng Nghymru, ac eithrio mangreoedd a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd, ar unrhyw adeg resymol os yw'n ystyried ei bod yn angenrheidiol mewn perthynas â throsedd yn y Bennod hon. Mae'r adran hon yn gymwys i gerbyd fel pe bai'n fangre.
35. Ni chaniateir i swyddogion awdurdodedig ddefnyddio grym i fynd i mewn i fangreoedd neu gerbydau wrth arfer eu pŵer o dan yr adran hon. Os gofynnir iddynt wneud hynny, rhaid i swyddogion awdurdodedig ddangos tystiolaeth o'u hawdurdod cyn mynd i mewn i unrhyw fangreoedd neu gerbydau. Mae adran 67(9) o Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 yn darparu bod rhaid i swyddogion awdurdodedig yr awdurdod gorfodi, wrth weithredu yng nghwrs eu swyddogaethau gorfodi, roi sylw i'r cod ymarfer perthnasol a wnaed o dan y Ddeddf honno. Felly, rhaid i swyddogion awdurdodedig roi sylw i God Ymarfer B Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 wrth arfer eu swyddogaethau gorfodi.

Adran 14: Gwarant i fynd i mewn i annedd

36. Mae'r adran hon yn darparu y caiff ynad heddwch ddyroddi gwarant i alluogi swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i fangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd. Dim ond pan fo'r ynad heddwch wedi ei fodloni bod seiliau rhesymol dros gredu bod trosedd wedi ei chyflawni yn y fangre a'i bod yn angenrheidiol mynd i mewn i'r fangre at ddiben cadarnhau a yw trosedd o'r fath wedi ei chyflawni y caniateir i warant gael ei dyroddi. Os oes angen caiff swyddog awdurdodedig gael mynediad drwy rym. Mae'r adran hon yn gymwys i gerbyd fel pe bai'n fangre.

Adran 15: Gwarant i fynd i mewn i fangreoedd eraill

37. Mae'r adran hon yn darparu y caiff ynad heddwch ddyroddi warant i alluogi swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i unrhyw fangreoedd, gan gynnwys cerbydau, yng Nghymru. Nid yw hyn yn cynnwys mangreoedd a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel anheddau yr ymdrinnir â hwy yn adran 14. Mae'r adran yn nodi'r amgylchiadau pan ganiateir i warant gael ei dyroddi. Os oes angen caiff swyddog awdurdodedig gael mynediad drwy rym.

Adran 17: Pwerau arolygu, etc.

38. Mae'r adran hon yn rhoi pŵer i swyddogion awdurdodedig i gynnal arolygiadau o fangreoeedd a cherbydau. Caiff swyddogion ofyn am eitemau, eu harolygu, cymryd samplau ohonynt a/neu fynd â'r eitem(au) a/neu'r samplau o'r fangre. Er enghraifft, efallai y bydd swyddogion yn dymuno edrych ar gofnod teledu cylch cyfyng o'r fangre, profi cynnwys nicotin dyfeisiau mewnanadlu neu gadw malurion ysmygu at ddibenion tystiolaeth. Cânt hefyd ofyn am wybodaeth a chymorth gan unrhyw berson ond nid yw'n ofynnol i'r person hwnnw ateb unrhyw gwestiynau na chyflwyno unrhyw ddogfen y byddai ganddo hawl i wrthod eu hateb neu ei chyflwyno yn ystod trafodion llys yng Nghymru a Lloegr. Caiff y swyddog awdurdodedig ddadansoddi unrhyw samplau a gymerir. Rhaid i'r swyddog awdurdodedig adael datganiad sy'n rhoi manylion unrhyw eitemau sydd wedi eu cymryd. Caiff swyddogion hefyd gymryd copïau o unrhyw ddogfennau.

Adran 18: Rhwystro etc. swyddogion

39. Mae'r adran hon yn darparu bod unrhyw berson sy'n rhwystro'n fwriadol swyddog awdurdodedig rhag arfer ei swyddogaeth o dan y Bennod hon yn cyflawni trosedd. Mae unrhyw berson sy'n methu â helpu'r swyddog i gyflawni ei swyddogaeth, heb achos rhesymol, yn cyflawni trosedd ond nid yw'n ofynnol i'r person hwnnw ateb unrhyw gwestiynau na chyflwyno unrhyw ddogfen y byddai ganddo hawl i wrthod eu hateb neu ei chyflwyno yn ystod trafodion llys yng Nghymru a Lloegr. Dim ond yn y llys ynadon y caniateir gwrandao achos am y drosedd hon a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi ar gollfarn gan ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

Adran 19: Hysbysiadau cosb benodedig

40. Mae'r adran hon yn caniatáu i swyddogion awdurdodedig ddyroddi hysbysiadau cosb benodedig i bersonau y credir eu bod wedi cyflawni troseddau penodol o dan y Bennod hon. Gall cosb benodedig gael ei dyroddi am y troseddau a ganlyn:
- ysmygu mewn mangreoeedd di-fwg neu gerbydau di-fwg;
 - defnyddio dyfais mewnanadlu nicotin mewn mangreoeedd di-fwg neu gerbydau di-fwg; a
 - methu â chydymffurfio â'r gofynion i osod arwyddion.
41. Caniateir i hysbysiadau cosb benodedig gael eu dyroddi i bartneriaeth neu gymdeithas anghorfforedig pan fo'r swyddog awdurdodedig yn credu bod hynny'n briodol. Mae talu hysbysiad cosb benodedig yn rhyddhau'r person y credir ei fod wedi cyflawni trosedd o gael ei gollfarnu am y drosedd mewn llys. Mae'r adran hefyd yn cyflwyno Atodlen 1 ar gosbau penodedig (am sylwebaeth ar hyn, gweler Atodlen 1 isod).

PENNOD 2: MANWERTHWYR TYBACO A CHYNNHYRCHION NICOTIN

42. Mae'r Bennod hon yn cynnwys darpariaethau a fydd yn creu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin. Bydd yn ofynnol i bob fanwerthwr sy'n gwerthu naill ai cynhyrchion tybaco, cynhyrchion nicotin neu'r ddau o fangre i'r cyhoedd yng Nghymru gofrestru er mwyn gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin.

Adran 22: Dyletswydd i gynnal cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin

43. Mae'r adran hon yn sefydlu cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru. Bydd y gofrestr yn cynnwys manylion personau sy'n cynnal busnes sy'n gwerthu tybaco neu gynhyrchion nicotin yng Nghymru. Mae'r adran yn gosod dyletswydd ar yr awdurdod cofrestru i gynnal y gofrestr. Bydd rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru yn pennu corff, er enghraifft awdurdod lleol, i weithredu fel yr awdurdod cofrestru.
44. Caiff y gofrestr gynnwys gwybodaeth briodol arall.

Adrannau 23 a 24: Cais am gofnod yn y gofrestr a chaniatáu cais

45. Mae adran 23 yn caniatáu i fanwerthwyr wneud cais i fod ar y Gofrestr o Fanwerthwyr Tybaco a Chynhyrchion Nicotin. Ni chaiff yr awdurdod cofrestru wrthod cais ond os yw'r ceisydd yn ddarostyngedig i Orchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad o dan adran 12B o Ddeddf Plant a Phobl Ifanc 1933. Ni chaniateir i fangre gael ei hychwanegu at y gofrestr os yw ar hyn o bryd yn ddarostyngedig i Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad o dan adran 12A o Ddeddf Plant a Phobl Ifanc 1933. Os yw'r cais yn cynnwys mwy nag un fangre yna dim ond y mangreoedd nad ydynt yn ddarostyngedig i Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad a fydd yn cael eu hychwanegu at y gofrestr.
46. Mae Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yn orchymyn a wneir gan lys ynadon sy'n gwahardd mangre fanwerthu rhag gwerthu cynhyrchion tybaco am gyfnod o hyd at 12 mis. Mae hyn yn atal unrhyw werthiant o gynhyrchion tybaco, gan gynnwys papurau sigarêts, o'r tu mewn i'r mangreoedd hynny hyd nes y bydd y Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yn peidio â chael effaith. O 1 Hydref 2015 ymlaen bydd y gwaharddiad hefyd yn gymwys i'r gwerthiant o gynhyrchion nicotin. Nid yw llys yn gallu dyroddi Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad ond os yw wedi ei fodloni bod person sydd wedi ei gollfarnu o drosedd o ran tybaco yn y fangre o dan sylw hefyd wedi cyflawni troseddau eraill o ran tybaco ar o leiaf ddau achlysur o fewn cyfnod o ddwy flynedd. Mae trosedd o ran tybaco wedi ei diffinio yn adran 12D o Ddeddf Plant a Phobl Ifanc 1993 ac mae'n cynnwys gwerthu tybaco i berson o dan 18 oed. O 1 Hydref 2015 ymlaen mae'r diffiniad o drosedd o ran tybaco wedi ei ddiwygio i gynnwys trosedd o dan adran 92 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014 (gwahardd gwerthu nicotin i bersonau o dan 18 oed).
47. Mae Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad yn gwahardd person a enwir sydd wedi ei gollfarnu o drosedd o ran tybaco rhag gwerthu cynhyrchion tybaco am gyfnod o hyd at 12 mis. Fel yn achos Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, ni fydd llys ynadon yn cael gwneud Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad ond os yw wedi ei fodloni bod y person a enwir hefyd wedi cyflawni troseddau eraill o ran tybaco ar o leiaf ddau achlysur blaenorol o fewn cyfnod o ddwy flynedd.

48. Caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, ei gwneud yn ofynnol i wybodaeth ychwanegol gael ei darparu wrth gyflwyno cais i gynnwys person yn y gofrestr a chânt wneud darpariaethau i ffi gael ei thalu wrth gyflwyno cais.

Adran 25: Dyletswydd i roi hysbysiad o newidiadau penodol

49. Mae'r adran hon yn gosod dyletswydd ar fanwerthwyr i hysbysu'r awdurdod cofrestru o fewn 28 o ddiwrnodau am newidiadau i gofnod sydd wedi ei gynnwys yn y gofrestr, er enghraifft os nad yw'r manwerthwr bellach yn gwerthu cynhyrchion tybaco o'r fangre sydd wedi ei chynnwys ar y gofrestr.

Adran 26: Dyletswydd i ddiwygio'r gofrestr

50. Mae'r adran hon yn amlinellu'r broses y mae rhaid i'r awdurdod cofrestru ei dilyn wrth wneud newidiadau i'r gofrestr. Mae hefyd yn nodi'r amgylchiadau pan fydd rhaid i'r awdurdod cofrestru wneud newidiadau i'r gofrestr.
51. Caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, ganiatáu i'r awdurdod cofrestru godi ffi am ddiwygio'r gofrestr.

Adran 27: Mynediad i'r gofrestr

52. O dan yr adran hon rhaid i'r awdurdod cofrestru gyhoeddi rhestr o'r holl bersonau a'r mangreoeedd hynny sydd ar y Gofrestr o Fanwerthwyr Tybaco a Chynhyrchion Nicotin. Pan fo'r busnes yn cael ei gynnal o gerbyd, stondin, pabell neu strwythur symudol arall, rhaid i'r rhestr nodi'r awdurdodau lleol y mae'n gweithredu ynddynt.

Adran 28: Strwythurau symudol, etc.

53. Mae'r adran hon yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i'w gwneud yn ofynnol i wybodaeth ychwanegol gael ei darparu wrth gyflwyno cais i gynnwys cofnod yn y gofrestr, mewn perthynas â mangre lle y mae cerbyd, stondin, pabell neu strwythur symudol.

Adran 29: Troseddau

54. Mae'r adran hon yn creu troseddau mewn perthynas â'r gofrestr. Mae is-adrannau (6) a (7) yn nodi'r lefelau gwahanol o gosb ar gyfer y troseddau. Nid yw'r ddirwy ar gyfer cynnal busnes tybaco neu fusnes nicotin heb ei gofrestru wedi ei chyfyngu gan unrhyw lefelau ar y raddfa safonol, felly'r llys ynadon a fydd yn dyfarnu ar swm y ddirwy. Mae modd cosbi troseddau eraill â dirwy nad yw'n uwch na lefel 2 ar y raddfa safonol. Mae'r lefelau ar y raddfa safonol wedi eu nodi yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982. Caniateir i hysbysiad cosb benodedig gael ei ddyroddi gan swyddog awdurdodedig yn lle dirwy. Mae adran 38 yn cynnwys rhagor o fanylion am hysbysiadau cosb benodedig.

Adran 30: Swyddogion awdurdodedig

55. Mae'r adran hon yn egluro bod unrhyw gyfeiriadau at swyddogion awdurdodedig yn y Bennod hon yn gyfeiriadau at swyddog sydd wedi ei awdurdodi gan awdurdod lleol, pa un a yw'n swyddog i'r awdurdod lleol ai peidio.

Adran 31: Pwerau mynediad

56. Mae'r adran hon yn amlinellu o dan ba amgylchiadau y caniateir i swyddog awdurdodedig fynd i mewn i fangre yng Nghymru at ddiben gorfodi darpariaethau sy'n ymwneud â'r gofrestr o fanwerthwyr.
57. Ni chaiff swyddogion awdurdodedig fynd i mewn i fangre drwy rym wrth arfer eu pŵer o dan yr adran hon. Os gofynnir iddynt wneud hynny, rhaid i swyddogion awdurdodedig ddangos tystiolaeth o'u hawdurdod cyn mynd i mewn i unrhyw fangre.

Adrannau 32 a 33: Gwarant i fynd i mewn i annedd a Gwarant i fynd i mewn i fangreoedd eraill

58. Mae'r adrannau hyn yn nodi'r amgylchiadau pan gaiff ynad heddwch ddyroddi gwarant i fynd i mewn i fangre ddomestig neu fangre busnes yng Nghymru at ddiben gorfodi darpariaethau sy'n ymwneud â'r gofrestr o fanwerthwyr. Mae'r warant yn parhau mewn grym am 28 o ddiwrnodau sy'n dechrau ar y dyddiad y llofnodd yr ynad heddwch y warant.

Adran 35: Pwerau arolygu, etc.

59. Mae'r adran hon yn caniatáu i swyddogion awdurdodedig gynnal arolygiadau mewn mangreoedd. Caiff swyddogion ofyn am eitemau a'u harolygu, cymryd samplau ohonynt a /neu fynd â'r eitem(au) o'r fangre. Cânt hefyd ofyn am wybodaeth a chymorth gan unrhyw berson a all eu helpu i gyflawni eu swyddogaeth. Caiff y swyddog awdurdodedig ddadansoddi unrhyw samplau a gymerir. Rhaid i'r swyddog awdurdodedig adael datganiad sy'n rhoi manylion unrhyw eitemau sydd wedi eu cymryd. Caiff swyddogion hefyd gymryd copïau o unrhyw ddogfennau.

Adran 36: Rhwystro etc. swyddogion

60. Mae'r adran hon yn datgan bod unrhyw berson sy'n rhwystro'n fwriadol swyddog awdurdodedig rhag cyflawni ei swyddogaeth o dan y Bennod hon yn cyflawni trosedd. Mae unrhyw berson sy'n methu â helpu'r swyddog i gyflawni ei swyddogaeth, sy'n methu, heb achos rhesymol, â rhoi gwybodaeth, neu sy'n gwneud datganiad anwir neu gamarweiniol hefyd yn cyflawni trosedd. Mae modd cosbi'r drosedd â dirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Mae'r lefelau ar y raddfa safonol wedi eu nodi yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

Adran 37: Pŵer i wneud pryniannau prawf

61. Caiff swyddog awdurdodedig wneud pryniannau a sicrhau y darperir gwasanaethau sy'n angenrheidiol ym marn y swyddog at ddiben gorfodi mewn perthynas â'r Bennod hon.

Adran 38: Hysbysiadau cosb benodedig

62. Mae'r adran hon yn darparu manylion ynghylch pa bryd y caiff swyddog awdurdodedig ddyroddi hysbysiad cosb benodedig mewn cysylltiad â throedd sy'n gysylltiedig â'r gofrestr o fanwerthwyr. Gall cosb benodedig gael ei dyroddi ar gyfer y troseddau a ganlyn:-
- Person cofrestredig yn cynnal busnes tybaco neu fusnes nicotin mewn mangre ac eithrio'r rhai a nodir yng nghofnod y person ar y gofrestr;
 - Person cofrestredig yn cynnal busnes tybaco mewn mangre sy'n strwythur symudol, megis stondin neu gerbyd, mewn ardal awdurdod lleol ac eithrio'r rhai a nodir yng nghofnod y person ar y gofrestr; a
 - Pherson cofrestredig sy'n methu â chydymffurfio ag adran 25 (dyletswydd i roi hysbysiad o newidiadau penodol).

PENNOD 3: GWAHARDDIAD AR WERTHU TYBACO A CHYNNHYRCHION NICOTIN

Adran 40: Gorchmynion mangre o dan gyfyngiad: trosedd o ran tybaco neu nicotin

63. Mae'r adran hon hefyd yn diwygio adran 12D o Ddeddf Plant a Phobl Ifanc 1933. Mae'r adran honno yn nodi nifer o droseddau sy'n drosedd dybaco neu nicotin ("tobacco or nicotine offence") at ddibenion adrannau 12A a 12B. Caniateir i orchmynion mangre o dan gyfyngiad a gorchmynion gwerthu o dan gyfyngiad gael eu gwneud mewn cysylltiad â phersonau sydd wedi eu collfarnu o droseddau o ran tybaco neu nicotin. Mae'r diwygiad yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau er mwyn ychwanegu troseddau newydd, a chaniateir i gollfarnau mewn perthynas â'r troseddau hynny gael eu defnyddio i gefnogi cais i wneud gorchmynion mangre o dan gyfyngiad.

PENNOD 4: RHOI TYBACO ETC. I BERSONAU O DAN 18 OED

Adrannau 41 a 42: Y drosedd o roi tybaco etc. i bersonau o dan 18 oed a Threfniadau mewn cysylltiad â rhoi tybaco etc.

64. Mae adran 41 yn ei gwneud yn drosedd rhoi tybaco, papurau sigarêts neu gynhyrchion nicotin, gan wybod hynny, wrth ddanfôn nwyddau, i berson sydd o dan 18 oed, oni bai ei fod yng nghwmni rhywun sy'n 18 oed neu'n hŷn.
65. Er mwyn osgoi cyflawni'r drosedd, pan fo tybaco, papurau sigarêts neu gynhyrchion nicotin wedi eu cynnwys mewn pryniant o nwyddau (pa un ai ar eu pennau eu hunain neu fel rhan o bryniant mwy), gallai fod angen i'r person sy'n danfon y nwyddau, er enghraifft, dynnu unrhyw dybaco, papurau sigarêts neu gynhyrchion nicotin o'r danfoniad os nad yw wedi ei fodloni bod y person sy'n cael y nwyddau yn 18 oed neu'n hŷn.

66. Mae'r drosedd hefyd yn cynnwys unrhyw dybaco, papurau sigarêts neu gynhyrchion nicotin sydd wedi eu prynu o bell (er enghraifft, dros y ffôn neu drwy'r rhyngwrwyd) i'w casglu o fangre yng Nghymru (y cyfeirir ato'n aml fel "clicio a chasglu").
67. Ni chyflawnir trosedd os yw'r tybaco, y papurau sigarêts neu'r cynhyrchion nicotin wedi eu lapio a'u selio. Er enghraifft, gallent fod wedi eu selio mewn amlen, neu wedi eu lapio mewn papur brown ac wedi eu selio â thâp. Hefyd, rhaid i'r parcel fod ag arno enw a chyfeiriad y person y dylid danfon y parcel ato.

Adran 43: Gorfodi

68. Mae adran 5 o Ddeddf Plant a Phobl Ifanc (Amddiffyn rhag Tybaco) 1991 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ystyried, o leiaf unwaith y flwyddyn, a yw'n briodol iddynt gynnal rhaglen o gamau gorfodi sy'n ymwneud â gwahanol droseddau sy'n gysylltiedig â thybaco. Mae rhaglen orfodi yn golygu dwyn erlyniadau, ymchwilio i gwynion a chymryd camau i ostwng troseddau.
69. Mae adran 43 yn diwygio adran 5 o Ddeddf 1991 i wneud y drosedd o roi tybaco, papurau sigarêts neu gynhyrchion nicotin i berson o dan 18 oed, gan wybod hynny, fel y manylir arno yn adran 41, yn un o'r troseddau y mae rhaid i awdurdod lleol yng Nghymru ystyried rhaglen orfodi mewn cysylltiad â hwy.

Adran 44: Dehongli'r Bennod hon

70. Mae adran 44 yn cynnwys diffiniadau sy'n ymwneud â phennod 4. Diffinnir "cynnyrch nicotin" drwy gyfeirio at reoliadau o dan adran 92 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014. Mae'r adran honno yn caniatáu i'r Ysgrifennydd Gwladol wneud reoliadau sy'n gwahardd gwerthu cynhyrchion nicotin i bersonau o dan 18 oed yng Nghymru a Lloegr. Mae'r drosedd o dan adran 41 yn gymwys i gynhyrchion nicotin y gwaherddir eu gwerthu i'r rheini o dan 18 oed yn unol â'r rheoliadau hynny.
71. Caiff rheoliadau o dan adran 92 o Ddeddf 2014 wneud darpariaeth wahanol mewn cysylltiad â chynhyrchion nicotin penodol. Er enghraifft, caniateir i rai cynhyrchion nicotin gael eu gwahardd i'w gwerthu i'r rheini o dan 16 oed yn unig. Mae diffinio "cynnyrch nicotin" drwy gyfeirio at reoliadau o dan adran 92 yn golygu mai dim ond os yw'r cynnyrch nicotin o dan sylw wedi ei wahardd i'w werthu i'r person o dan 18 oed o dan sylw y mae wedi ei roi iddo y cyflawnir y drosedd o dan adran 41.

RHAN 3 TRINIAETHAU ARBENNIG

Adran 46: Beth yw triniaeth arbennig?

72. Mae'r adran hon yn rhestru'r triniaethau hynny sy'n cael eu hystyried yn driniaeth arbennig at ddibenion y Rhan hon. Y triniaethau hyn yw aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio. Mae pob un o'r triniaethau wedi eu diffinio yn adran 77(1). Caniateir i ystyr triniaeth arbennig gael ei ddiwygio drwy reoliadau, fel y'i darperir gan adran 76.

Adran 47: Gofyniad i unigolyn sy'n rhoi triniaeth arbennig gael ei drwyddedu

73. Mae adran 47(2) yn darparu bod rhaid i berson sy'n rhoi triniaeth arbennig i rywun arall yng Nghymru yng nghwrs busnes gael ei drwyddedu oni bai ei fod yn ymarferydd sydd wedi ei esemptio. Mae'r gofyniad hefyd yn gymwys i'r personau hynny sydd wedi eu dynodi mewn cysylltiad â thriniaeth arbennig o dan adran 50. Dim ond i unigolion y mae'r gofyniad trwyddedu hwn yn gymwys.
74. Fodd bynnag, nid yw'r gofyniad yn estyn i berson sy'n cael ei drin drwy adran 49 fel pe bai wedi ei esemptio o'r gofyniad i gael ei drwyddedu mewn cysylltiad â'r driniaeth arbennig honno.

Adran 48: Darpariaeth gyffredinol ynghylch trwyddedau triniaeth arbennig

75. Mae'r adran hon yn darparu mai awdurdod lleol sy'n dyroddi trwydded triniaeth arbennig. Mae'r drwydded triniaeth arbennig yn awdurdodi i'r driniaeth arbennig (neu'r triniaethau arbennig hynny) a bennir yn y drwydded gael ei rhoi gan ddeiliad y drwydded.
76. Fodd bynnag, nid yw trwydded triniaeth arbennig yn awdurdodi person i roi triniaeth arbennig mewn mangre neu mewn cerbyd sydd naill ai wedi ei meddiannu gan neu ei feddiannu gan ddeiliad y drwydded, neu sydd yn cael ei rheoli neu ei reoli gan ddeiliad y drwydded, neu sydd o dan ei reolaeth, oni bai bod y fangre neu gerbyd y bydd y driniaeth arbennig yn cael ei rhoi ynddi neu ynddo wedi ei chymeradwyo neu ei gymeradwyo (fel sy'n ofynnol gan adran 59). Mae hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i'r fangre neu'r cerbyd a gymeradwywyd y bydd triniaeth arbennig yn cael ei rhoi ynddi neu ynddo gan ddeiliad y drwydded gael ei nodi ar y drwydded triniaeth arbennig. Bydd y gofyniad hwn yn sicrhau bod telerau ymarfer deiliad y drwydded yn glir i'r cleientiaid a'r swyddogion gorfodi.
77. Nid yw'r gofyniad ar ddeiliad y drwydded i roi triniaethau arbennig o fangre neu gerbyd a gymeradwywyd yn unig yn gymwys os yw'r fangre neu'r cerbyd wedi ei phennu neu ei bennu mewn rheoliadau a wneir o dan adran 58(6). Felly bydd y rheoliadau hyn yn galluogi i fangreoddd neu gerbydau penodol fod yn esempt rhag y gofynion cymeradwyo a'r gofyniad o ran eu nodi ar y drwydded.
78. Mae trwydded triniaeth arbennig yn awdurdodi y caniateir i driniaeth arbennig gael ei rhoi am y cyfnod a bennir ar y drwydded. Ni chaniateir i'r cyfnod hwn fod yn hwy na 7 niwrnod (i roi sylw i arddangosfeydd dros dro, adloniant neu ddigwyddiadau eraill), neu dair blynedd. Unwaith y bydd y drwydded wedi dod i ben, rhaid gwneud cais i'r awdurdod lleol am drwydded yn ei lle.
79. Darperir ar gyfer y weithdrefn ar gyfer gwneud cais am drwydded triniaeth arbennig, gan gynnwys y broses ar gyfer amrywio, adolygu neu ddirymu trwydded, yn Atodlen 3.
80. Mae adran 48(8) yn nodi ystyr y tri therm allweddol ("cyfnod y drwydded"; "deiliad trwydded" a "trwydded dros dro") y cyfeirir atynt yn y Rhan.

Adran 49: Unigolion sydd wedi eu hesemptio

81. Mae'r adran hon yn darparu'r amgylchiadau pan fo unigolyn yn esempt rhag y gofyniad i gael trwydded triniaeth arbennig er mwyn rhoi'r driniaeth arbennig. Mae is-adran (1) yn darparu bod unigolyn sy'n aelod o broffesiwn a grybwyllir ym mharagraffau (a) i (ga) o adran 25(3) o Ddeddf Diwygio'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol a Phroffesiynau Gofal Iechyd 2002 yn esempt, oni bai bod rheoliadau yn pennu ei bod yn ofynnol cael trwydded mewn perthynas â thriniaeth arbennig benodol. Mae'r proffesiynau hyn yn cynnwys meddygon, deintyddion a nyrsys.
82. Mae is-adran (3) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau er mwyn galluogi unigolion sy'n aelodau o broffesiwn (ond nid y proffesiynau hynny a bennir ym mharagraffau (a) i (ga) o adran 25(3) o Ddeddf Diwygio'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol a Phroffesiynau Gofal Iechyd 2002) neu sy'n weithwyr o ddisgrifiad a bennir mewn rheoliadau, i fod yn esempt os ydynt wedi eu cofrestru gyda chofrestr gymhwysol. Mae cofrestr gymhwysol wedi ei diffinio yn is-adran (4) fel un a gynhelir gan y Cyngor Proffesiynau Iechyd a Gofal neu gofrestr wirfoddol sydd wedi ei hachredu gan yr Awdurdod Safonau Proffesiynol ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol.
83. Mae'r pwerau hyn i wneud rheoliadau yn darparu'r disgresiwn i Weinidogion Cymru i esemptio proffesiynau cymhwysol o'r gofyniad i gael trwydded triniaeth arbennig.

Adran 50: Dynodi unigolyn at ddibenion adran 47(3)

84. Os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod yr amod yn is-adran (2) wedi ei fodloni, mae'r adran hon yn galluogi'r awdurdod lleol i roi hysbysiad i unigolyn gan ei ddynodi'n berson y mae'n ofynnol iddo gael trwydded triniaeth arbennig os yw'n bwriadu rhoi triniaeth arbennig benodedig.
85. Yr amod yn is-adran (2) yw bod y person yn debygol o roi'r driniaeth benodedig i rywun arall yng Nghymru, bod rhoi'r driniaeth yn peri risg sylweddol neu y gallai beri risg sylweddol o niwed i iechyd dynol, ac er mwyn dileu neu leihau'r risg honno ei bod yn briodol dynodi'r person. Nid yw gallu'r awdurdod lleol i ddynodi'r person yn dibynnu ar roi'r driniaeth arbennig yng nghwrs busnes; felly gall person sy'n rhoi triniaeth arbennig o dan unrhyw amgylchiadau ac at unrhyw ddiben (megis o'r cartref ac nid am dâl) gael ei ddynodi.
86. Rhaid i'r hysbysiad a ddarperir i'r unigolyn bennu paham y mae'r awdurdod wedi penderfynu dynodi'r unigolyn, y dyddiad y bydd y dynodiad yn cymryd effaith (caniateir i'r dyddiad fod yn ddyddiad yr hysbysiad neu'n ddyddiad ar ôl hynny), a gwahardd yr unigolyn rhag rhoi'r driniaeth arbennig benodedig, oni bai bod hynny o dan awdurdod trwydded triniaeth arbennig. Rhaid i'r hysbysiad hefyd ddatgan y caiff y person apelio yn erbyn y dynodiad a'r cyfnod y caniateir i apel gael ei dwyn ynddo.
87. Unwaith y bydd yr hysbysiad dynodi wedi ei gyflwyno, bydd yn parhau yn ei le hyd nes y bydd yr awdurdod lleol yn ei dynnu'n ôl, gan atal yr unigolyn dynodedig rhag rhoi'r driniaeth arbennig benodedig oni bai bod hynny o dan

awdurdod trwydded triniaeth arbennig. Os yw'r awdurdod lleol yn tynnu'r dynodiad yn ôl, rhaid i'r awdurdod lleol roi hysbysiad i'r unigolyn. Rhaid i'r hysbysiad gynnwys y rhesymau dros dynnu'r dynodiad yn ôl a'r dyddiad y mae tynnu'r dynodiad yn ôl i gymryd effaith. Unwaith y bydd y dynodiad wedi ei dynnu'n ôl bydd y gwaharddiad ar roi'r driniaeth arbennig yn peidio â chael effaith.

Adran 51: Meini prawf trwyddedu

88. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n nodi'r meini prawf trwyddedu. Caiff y meini prawf trwyddedu, ymhlith pethau eraill, ymwneud â chymhwysra unigolyn i gael trwydded, y fangre neu'r cerbyd y mae triniaeth arbennig i gael ei rhoi ynddi neu ynddo a'r cyfarpar a ddefnyddir wrth roi triniaeth arbennig (neu mewn cysylltiad â rhoi triniaeth arbennig). Bydd y meini prawf trwyddedu yn nodi'r holl ofynion y mae rhaid eu bodloni er mwyn i'r cais am drwydded triniaeth arbennig gael ei ganiatáu.
89. Caiff y meini prawf trwyddedu hefyd gynnwys pethau megis safonau cymhwysedd i roi triniaeth arbennig. Caiff hyn gynnwys yr hyfforddiant cymwys a wneir gan y ceisydd neu wybodaeth y ceisydd am y driniaeth arbennig.
90. Caiff reoliadau a wneir o dan yr adran hon hefyd ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod lleol gynnal arolygiad o'r fangre neu'r cerbyd a nodir yn y cais cyn i drwydded gael ei dyroddi neu ei hadnewyddu. Mae hyn er mwyn galluogi'r awdurdod lleol i ddyfarnu ar gydymffurfedd y fangre neu'r cerbyd â'r meini prawf trwyddedu. Caiff y rheoliadau hefyd wneud darpariaeth wahanol ar gyfer disgrifiadau gwahanol o fangreoedd a cherbydau; ar gyfer triniaethau arbennig gwahanol; ac ar gyfer yr amgylchiadau gwahanol y rhoddir triniaeth arbennig odanynt. Caiff yr amgylchiadau hyn gynnwys pa mor aml neu reolaidd y rhoddir triniaeth neu'r cyfnod ar gyfer rhoi triniaeth. Caiff y meini prawf trwyddedu hefyd gyfeirio at y sail y bydd y driniaeth arbennig yn cael ei rhoi arni a phennu'r gofynion mewn perthynas ag arfer y triniaethau.
91. Y sail y rhoddir triniaeth arbennig arni yw: ar sail beripatetig (h.y. mae'r ceisydd yn bwriadu arfer triniaeth arbennig mewn mangreoedd gwahanol, er enghraifft cartrefi cleientiaid); ar sail safle sefydlog; ar sail symudol (os rhoddir y driniaeth arbennig mewn cerbyd) neu ar sail dros dro (os rhoddir y driniaeth arbennig yng nghwrs adloniant, arddangosfa neu ddigwyddiad arall nad yw'n hwy na saith niwrnod). Bydd y rheoliadau felly yn nodi'r meini prawf y mae rhaid eu bodloni mewn perthynas ag arfer pob triniaeth arbennig, ym mhob lleoliad.

Adran 52: Amodau trwyddedu mandadol

92. Mae adran 52 yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n nodi'r amodau trwyddedu mandadol. Bydd yr amodau trwyddedu mandadol yn rhoi manylion y gofynion y mae rhaid i ddeiliad trwydded triniaeth arbennig lynu wrthynt. Caiff yr amodau trwyddedu mandadol fod yn wahanol gan ddibynnu ar y driniaeth sy'n cael ei rhoi ac ar y sail y caiff ei rhoi arni h.y. ar sail beripatetig neu o leoliad penodol. Mae is-adran (2) yn nodi'r elfennau y caiff yr

amodau trwyddedu mandadol ymwneud â hwy. Mae'r rhain yn cynnwys cyflwr (megis glanweithdra, cynnal a chadw a safonau hylendid) y fangre neu'r cerbyd lle y rhoddir y driniaeth arbennig neu lle y mae'r cyfarpar neu'r deunydd yn cael ei gadw neu ei baratoi; sut y mae rhaid i ddeiliad y drwydded gynnal ei gofnodion; a sut y mae rhaid iddo arddangos ei drwydded.

93. Caiff yr amodau trwyddedu mandadol hefyd bennu'r ffordd y mae triniaeth arbennig i gael ei rhoi. Bydd hyn yn cynnwys y cyfarpar y dylid ei ddefnyddio, sut y dylai'r driniaeth gael ei rhoi a'r gofynion mewn perthynas â'r dillad diogelu y mae deiliad y drwydded yn eu gwisgo. Caniateir i'r ddarpariaeth o wybodaeth gan ddeiliad y drwydded i gleientiaid cyn rhoi trwydded arbennig ac ar ôl rhoi trwydded arbennig gael ei phennu yn yr amodau hefyd.
94. Caiff y rheoliadau ddarparu bod amodau trwyddedu mandadol gwahanol yn gymwys mewn perthynas â dibenion gwahanol. Er enghraifft gall fod amodau trwyddedu mandadol gwahanol ar gyfer mangreoedd a cherbydau gwahanol, ar gyfer triniaethau arbennig gwahanol ac er mwyn rhoi sylw i'r amgylchiadau gwahanol ar gyfer arfer triniaeth arbennig.

Adran 53: Ymgynghori ynghylch meini prawf trwyddedu ac amodau trwyddedau mandadol

95. Cyn gwneud rheoliadau o dan adrannau 51 neu 52, mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ystyried a oes personau yr ymddengys eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai y mae'r rheoliadau yn debygol o effeithio arnynt ac ymgynghori â hwy fel y bo'n briodol. Bydd hyn yn sicrhau yr ymgynghorir â'r rhai y mae'r rheoliadau yn effeithio arnynt a bod eu safbwyntiau yn cael eu hystyried.

Adran 54: Caniatâd neu wrthodiad mandadol i gais am drwydded triniaeth arbennig

96. Mae'r adran hon yn amlinellu'r amgylchiadau pan fo rhaid i'r awdurdod lleol ganiatáu neu wrthod cais am drwydded triniaeth arbennig. Mae'r manylion o ran sut y mae rhaid i gais am drwydded gael ei wneud wedi eu nodi yn Atodlen 3. Rhaid i'r awdurdod lleol ganiatáu'r cais am drwydded triniaeth arbennig os yw wedi ei fodloni bod yr holl feini prawf trwyddedu cymwys wedi eu bodloni mewn cysylltiad â'r driniaeth arbennig, gan awdurdodi felly i'r driniaeth gael ei rhoi ar y sail a bennir yn y cais.
97. Os nad yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod yr holl feini prawf trwyddedu cymwys wedi eu bodloni, rhaid iddo roi hysbysiad i'r ceisydd bod y cais wedi ei wrthod. Mae'r broses y mae rhaid i'r awdurdod lleol ei dilyn mewn perthynas â darparu hysbysiad a chyfathrebu â'r ceisydd (gan gynnwys y broses sydd ar gael iddo ar gyfer cyflwyno sylwadau) wedi ei darparu yn Atodlen 3. Bydd pwyllgor trwyddedu'r awdurdod (neu un o'i is-bwyllgorau) yn ystyried y cais ac yn gwneud penderfyniad. Caiff y ceisydd apelio i'r llys ynadon yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol.

Adran 55: Disgresiwn i ganiatáu cais am drwydded triniaeth arbennig

98. Nid yw'r gofyniad ar yr awdurdod lleol i ganiatáu'r cais yn gymwys yn achos ceisydd sydd wedi ei gollfarnu o drosedd berthnasol. Mae'r troseddau perthnasol wedi eu darparu o dan is-adran (3). Os yw'r ceisydd wedi ei gollfarnu o drosedd berthnasol, mae'r awdurdod lleol yn cadw'r disgresiwn i roi trwydded triniaeth arbennig, os yw'n hynny'n briodol yn ei farn ef. Fel arall, caiff yr awdurdod lleol benderfynu peidio â dyroddi trwydded, ac felly rhaid iddo ddarparu hysbysiad i'r ceisydd i'w hysbysu bod y cais wedi ei wrthod. Mae collfarn am drosedd berthnasol i'w diystyru gan yr awdurdod lleol os yw wedi ei disbyddu at ddibenion Deddf Adsefydlu Troseddwyd 1974 (p.53).

Adran 56: Caniatáu neu wrthod cais i adnewyddu

99. Mae adrannau 54 a 55 yn gymwys at ddibenion cais i adnewyddu trwydded triniaeth arbennig yn yr un ffordd ag fel pe bai'r cais yn gais i ddyroddi trwydded.

Adran 57: Dirymu trwydded triniaeth arbennig

100. Mae'r adran hon yn darparu disgresiwn i'r awdurdod lleol i ddirymu trwydded triniaeth arbennig (neu ddirymu'r drwydded i'r graddau y mae'n ymwneud â rhoi triniaeth arbennig benodol), os yw wedi ei fodloni bod dau amod wedi eu bodloni. Yr amodau yw (a) bod deiliad y drwydded wedi methu â chydymffurfio ag amod trwyddedu mandadol cymwys; a (b) bod peidio â chydymffurfio yn peri risg sylweddol, neu y gallai beri risg sylweddol, o niwed i iechyd dynol.
101. Bydd y dirymiad yn cael effaith ar ôl i'r cyfnod ar gyfer dwyn apêl neu apêl bellach ddod i ben, neu ar ôl tynnu'n ôl unrhyw apêl neu apêl bellach, mewn cysylltiad â'r dirymiad. Mae manylion pellach am y weithdrefn ar gyfer dirymu wedi eu darparu yn Atodlen 3.

Adran 58: Rhoi triniaeth arbennig yng nghwrs busnes: gofyniad i gael cymeradwyaeth

102. Mae adran 58 yn sefydlu bod rhaid i berson sy'n cynnal busnes, y rhoddir triniaeth arbennig yng nghwrs y busnes hwnnw, gydymffurfio â dau ofyniad. Mae'r gofynion hyn hefyd yn gymwys i unigolion dynodedig gan eu bod yn cael eu trin fel pe baent yn cynnal busnes at ddibenion yr adran hon ac adran 59.
103. Y gofyniad cyntaf yw bod y driniaeth yn cael ei rhoi mewn mangre neu mewn cerbyd a gymeradwywyd gan yr awdurdod lleol o dan adran 59. Mae'r ail ofyniad yn sicrhau bod y fangre neu'r cerbyd, unwaith y'i cymeradwyir, yn cydymffurfio â'r amodau cymeradwyo mandadol (a ddarperir yn adran 59(3)). Bydd y gofynion cymeradwyo hefyd yn gymwys i berson sy'n trefnu arddangosfa, adloniant neu ddigwyddiad arall y mae aelodau o'r cyhoedd yn gallu cael mynediad iddo a lle y rhoddir triniaeth arbennig gan berson yng nghwrs busnes.
104. Mae is-adran (6) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i esemptio mangroedd neu gerbydau penodol o'r gofynion cymeradwyo. Caniateir i'r fangre neu'r cerbyd gael ei disgrifio neu ei ddisgrifio yn y rheoliadau drwy gyfeirio

at y personau sy'n rheoli'r fangre neu'r cerbyd neu y mae'r fangre neu'r cerbyd o dan reolaeth y person hwnnw; natur y gweithgareddau sy'n cael eu cynnal yn y fangre neu'r cerbyd; yr amgylchiadau gwahanol y rhoddir triniaeth arbennig odanynt yn y fangre neu'r cerbyd; neu nifer yr unigolion sy'n rhoi triniaethau arbennig. Bydd hyn yn galluogi i fangreoedd neu gerbydau penodol gael eu hesemptio o'r gofynion cymeradwyo. Er enghraifft, caniateir i fangre lle y rhoddir triniaeth arbennig gan unigolyn sydd wedi ei esemptio fod yn esempt.

Adran 59: Cymeradwyo mangreoedd a cherbydau mewn cysylltiad â rhoi triniaeth arbennig

105. Mae'r adran hon yn galluogi awdurdod lleol i gymeradwyo mangre neu gerbyd er mwyn caniatáu i driniaeth arbennig (neu driniaethau arbennig) gael ei rhoi (neu eu rhoi) ynddi neu ynddo. Bydd cymeradwyaeth i fangre neu gerbyd yn para am gyfnod o naill ai uchafswm o saith niwrnod (os yw'n ymwneud â thriniaethau a roddir ar sail dros dro (h.y. yng nghwrs adloniant, arddangosfa neu ddigwyddiad arall), neu dair blynedd. Rhaid i'r fangre fod yn ardal yr awdurdod lleol a rhaid ystyried bod y cerbyd yn cael ei yrru, ei ddefnyddio neu ei gadw yn ardal yr awdurdod lleol, er mwyn i'r awdurdod lleol ei chymeradwyo neu ei gymeradwyo.
106. Mae is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau mewn perthynas â chymeradwyo mangreoedd a cherbydau. Rhaid i'r rheoliadau hyn gwmpasu'r meini prawf sydd i'w bodloni er mwyn i'r cais gael ei ganiatáu, yr amgylchiadau pan fo cais am gymeradwyaeth i gael ei ganiatáu a'r broses i geisydd apelio yn erbyn gwrthodiad i gais. Yn ogystal, bydd y rheoliadau yn pennu'r amodau (yr "amodau cymeradwyo mandadol") y mae rhaid cydymffurfio â hwy er mwyn cadw'r gymeradwyaeth. Caniateir i'r amodau hyn gynnwys y cyfleusterau sydd ar gael yn y fangre neu yn y cerbyd, megis cyfleusterau addas ar gyfer glanhau dwylo.
107. Caiff y rheoliadau hefyd wneud darpariaeth ynghylch y ffordd y mae cais am gymeradwyaeth yn cael ei wneud a sut i ddelio â'r cais (gan gynnwys talu ffi), yr amgylchiadau pan na chaniateir i gais am gymeradwyaeth gael ei ganiatáu neu pan ganiateir i gymeradwyaeth gael ei rhoi yn ôl disgrisiwn yr awdurdod lleol, a'r broses a fydd yn gymwys ar gyfer adnewyddu cymeradwyaeth.
108. Caiff y rheoliadau hefyd wneud darpariaeth wahanol ar gyfer disgrifiadau gwahanol o fangreoedd a cherbydau; ar gyfer triniaethau arbennig gwahanol; ac ar gyfer yr amgylchiadau gwahanol y rhoddir triniaeth arbennig odanynt.

Adran 60: Dirymu cymeradwyaeth

109. Mae'r adran hon yn galluogi'r awdurdod lleol i ddirymu cymeradwyaeth i fangre neu gerbyd os yw wedi ei fodloni bod y ddau amod yn is-adran (2) wedi eu bodloni. Yr amodau hyn yw na chydymffurfiwyd â'r amodau cymeradwyo mandadol sy'n gymwys i'r fangre neu'r cerbyd (fel sy'n ofynnol gan adran 59(3)), a bod peidio â chydymffurfio yn peri risg sylweddol, neu y gallai beri risg sylweddol, o niwed i iechyd dynol.

110. Er mwyn dirymu'r gymeradwyaeth, rhaid i'r awdurdod lleol gyflwyno hysbysiad i'r person a wnaeth gais am y gymeradwyaeth.
111. Mae Atodlen 3 yn amlinellu'r broses ar gyfer dirymu'r gymeradwyaeth. Hon yw'r un broses ag ar gyfer dirymu trwydded triniaeth arbennig (fel y'i darperir gan adran 57) ac mae'n darparu y caiff y person apelio yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol i'r llys ynadon.

Adran 61: Dyletswydd i gynnal cofrestr o drwyddedau triniaeth arbennig a mangreoedd a cherbydau a gymeradwywyd

112. Fel rhan o ofynion yr awdurdod lleol o dan y Rhan hon, mae adran 61 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol gynnal cofrestr sy'n cynnwys manylion yr holl drwyddedau triniaeth arbennig dilys sydd wedi eu dyroddi ganddo, yn ogystal â manylion yr holl fangreoedd a cherbydau sydd wedi eu cymeradwyo ganddo ar hyn o bryd. Rhaid i'r gofrestr hon fod ar gael i'r cyhoedd er mwyn caniatáu i aelodau'r cyhoedd weld manylion deiliaid trwyddedau a/neu fangreoedd neu gerbydau a gymeradwywyd yn eu hardal, er enghraifft ar wefan yr awdurdod lleol. Diben y ddarpariaeth hon yw gwella tryloywder mewn perthynas ag arfer triniaethau arbennig, a'i nod yw rhoi hyder i ddefnyddwyr.
113. Mae is-adrannau (2) a (3) yn pennu'r wybodaeth y mae rhaid ei darparu yn y gofrestr mewn perthynas â thrwyddedau a chymeradwyaethau.
114. Mewn cysylltiad â thrwyddedau, mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i'r gofrestr gofnodi gwybodaeth gan gynnwys enw deiliad y drwydded, y dyddiad y dyroddwyd y drwydded, y driniaeth arbennig a awdurdodir gan y drwydded a'r cyfnod y mae'r drwydded yn ddilys ar ei gyfer (h.y. 7 niwrnod neu 3 blynedd). Os yw'r drwydded yn ymwneud â rhoi triniaeth arbennig mewn mangre neu gerbyd penodol, rhaid i'r gofrestr gynnwys gwybodaeth berthnasol sy'n ymwneud â'r gymeradwyaeth. Yn achos cymeradwyaethau i fangre a cherbyd, mae is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i'r gofrestr gynnwys gwybodaeth megis enw'r person sydd wedi cael y gymeradwyaeth, y dyddiad y dyroddwyd y gymeradwyaeth a'r cyfnod y mae'n ddilys ar ei gyfer, yn ogystal â'r driniaeth arbennig yr awdurdodir iddi gael ei rhoi yn y fangre honno neu'r cerbyd hwnnw. Bydd gwybodaeth benodol megis cyfeiriad y fangre neu rif cofrestru'r cerbyd hefyd yn ofynnol.
115. Mae is-adran (4) yn darparu y caiff yr awdurdod lleol sy'n cynnal y gofrestr gynnwys unrhyw wybodaeth arall y mae'n ystyried ei bod yn briodol.
116. Er y bydd yr is-adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i bob awdurdod lleol gynnal ei gofrestr ei hun, mae is-adran (6) yn galluogi Gweinidogion Cymru i drefnu i gofrestr ganolog gael ei chadw gan un awdurdod lleol penodedig. Gan y caiff Gweinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol i bob awdurdod lleol yng Nghymru gymryd rhan yn y gofrestr ganolog a darparu ei wybodaeth iddi, byddai hyn yn cynnwys gwybodaeth am bob trwydded a chymeradwyaeth sy'n ddilys yng Nghymru ar hyn o bryd. Caiff Gweinidogion Cymru hefyd ei gwneud yn ofynnol i bob awdurdod lleol gyfrannu at gostau cofrestr ganolog o'r fath.

117. Nod cofrestr ganolog fyddai cynorthwyo awdurdodau lleol i gyflawni eu swyddogaethau gorfodi mewn perthynas â thriniaethau arbennig, yn ogystal â darparu un ffynhonnell o wybodaeth i'r cyhoedd.

Adran 62: Hysbysiadau stop

118. Os yw'r awdurdod lleol yn ymwybodol o unigolyn sy'n rhoi triniaeth arbennig yn ei ardal heb drwydded (mae hyn yn cynnwys unigolion sydd wedi eu dynodi'n rhai y mae'n ofynnol bob amser fod ganddynt drwydded o dan adran 50), neu sy'n cynnal busnes o fangre neu gerbyd nad yw wedi ei chymeradwyo neu ei gymeradwyo, caiff yr awdurdod lleol ddyroddi hysbysiad stop i'r unigolyn neu'r person hwnnw. Nod yr hysbysiad stop yw gwahardd rhoi'r driniaeth arbennig a bennir yn yr hysbysiad.
119. Mae torri'r hysbysiad stop yn drosedd (fel y'i darperir gan adran 67(4)) ac mae modd ei chosbi drwy ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.
120. Rhaid darparu'r hysbysiad stop i'r person o dan sylw a rhaid iddo gynnwys yr wybodaeth sy'n ofynnol yn is-adrannau (4) a (5). Mae hyn yn cynnwys y rheswm dros yr hysbysiad stop, manylion y gwaharddiad a hysbysu'r person sy'n ddarostyngedig i'r hysbysiad am ei hawl i apelio yn ei erbyn. Gall yr hysbysiad stop fod yn gymwys i ardal o Gymru (er enghraifft, ardal yr awdurdod lleol) neu i bob rhan o Gymru. Bydd yr hysbysiad stop yn effeithiol hyd nes y bydd y person yn cael y drwydded neu'r gymeradwyaeth berthnasol.

Adran 63: Trwyddedau triniaeth arbennig: hysbysiadau camau adfer i ddeiliad trwydded

121. Os daw awdurdod lleol yn ymwybodol bod deiliad trwydded yn torri amod trwyddedu mandadol cymwys, a bod y toriad yn peri risg sylweddol, neu y gallai beri risg sylweddol, o niwed i iechyd dynol, caiff ddyroddi hysbysiad camau adfer i ddeiliad y drwydded. Rhaid i'r hysbysiad camau adfer, ymhlith y pethau eraill a ddarperir gan is-adran (4), bennu'r materion sy'n arwain at y toriad a'r camau y mae rhaid i ddeiliad y drwydded eu cymryd i sicrhau cydymffurfedd â'r amodau trwyddedu mandadol cymwys. Caiff yr hysbysiad hefyd wahardd rhoi triniaeth arbennig hyd nes bod y camau a bennir yn yr hysbysiad wedi eu cymryd. Caiff y gwaharddiad ymwneud â rhoi'r driniaeth arbennig mewn ardal o Gymru (er enghraifft, ardal yr awdurdod lleol) neu ym mhob rhan o Gymru.
122. Rhaid i'r hysbysiad bennu'r cyfnod cydymffurfio (a rhaid i hwn beidio â bod yn llai na 14 o ddiwrnodau) y dylai deiliad y drwydded gymryd y camau a bennir yn yr hysbysiad camau adfer ynddo. Os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod y camau a bennir yn yr hysbysiad wedi eu cymryd, rhaid iddo ddyroddi tystysgrif gwblhau i ddeiliad y drwydded i ryddhau'r hysbysiad, fel sy'n ofynnol gan adran 65.
123. Rhaid i'r hysbysiad camau adfer hefyd ddarparu manylion hawl deiliad y drwydded i apelio i'r llys ynadon yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol.

124. Er bod torri'r hysbysiad adfer yn drosedd (fel y'i darperir gan adran 67(5)) a bod modd ei chosbi drwy ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol, rhaid i'r awdurdod lleol beidio â dechrau achos yn erbyn deiliad y drwydded hyd nes bod y cyfnod cydymffurfio wedi dod i ben. Os bydd deiliad y drwydded yn cymryd y camau a bennir yn yr hysbysiad camau adfer o fewn y cyfnod cydymffurfio, ni fydd yr awdurdod lleol yn dwyn achos am drosedd. Bydd yr awdurdod lleol, fodd bynnag, yn gallu ymgymryd ag achos os bydd deiliad y drwydded yn parhau i arfer triniaeth arbennig, er gwaethaf y gwaharddiad a osodir ar ei arfer. Yn ychwanegol at yr hysbysiad camau adfer, caiff yr awdurdod lleol hefyd ddirymu trwydded triniaeth arbennig os yw deiliad y drwydded yn methu â chydymffurfio ag amod trwyddedu mandadol cymwys.

Adran 64: Mangreoedd a cherbydau a gymeradwywyd: hysbysiadau camau adfer ar gyfer mangre

125. Yn debyg i'r darpariaethau a nodir yn adran 63, mae adran 64 yn galluogi'r awdurdod lleol i ddyroddi hysbysiad camau adfer i berson mewn cysylltiad â mangre neu gerbyd a gymeradwywyd. Caniateir i'r hysbysiad gael ei ddyroddi os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod y person yn torri amod cymeradwyo mandadol cymwys. Rhaid i'r hysbysiad camau adfer, ymhlith y pethau eraill a ddarperir gan is-adran (4), bennu'r rheswm neu'r rhesymau dros y toriad a'r camau y mae rhaid i ddeiliad y drwydded eu cymryd i sicrhau cydymffurfedd. Caiff yr hysbysiad hefyd wahardd rhoi'r driniaeth arbennig yn y fangre neu yn y cerbyd hyd nes bod y camau a bennir yn yr hysbysiad wedi eu cymryd.
126. Rhaid i'r hysbysiad bennu'r cyfnod cydymffurfio (a rhaid i hwn beidio â bod yn llai na 14 o ddiwrnodau) y dylai deiliad y drwydded gymryd y camau a bennir yn yr hysbysiad camau adfer ynddo. Os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod y camau a bennir yn yr hysbysiad wedi eu cymryd, rhaid iddo ddyroddi tystysgrif gwblhau i ddeiliad y drwydded i ryddhau'r hysbysiad, fel sy'n ofynnol gan adran 65.
127. Rhaid i'r hysbysiad hefyd ddarparu manylion hawl y person i apelio i'r llys ynadon yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol i ddyroddi hysbysiad camau adfer. Mae torri'r hysbysiad yn drosedd (fel y darperir ar ei gyfer gan adran 67(6)) ac mae modd ei chosbi drwy ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Fodd bynnag, rhaid i'r awdurdod lleol beidio â dechrau achos hyd nes bod y cyfnod cydymffurfio wedi dod i ben.
128. Os bydd y person yn cymryd y camau a bennir yn yr hysbysiad adfer o fewn y cyfnod cydymffurfio, ni fydd yr awdurdod lleol yn dwyn achos am drosedd. Bydd yr awdurdod lleol, fodd bynnag, yn gallu ymgymryd ag achos os bydd y person yn parhau i arfer y driniaeth arbennig o'r fangre neu'r cerbyd a bennir yn yr hysbysiad, er gwaethaf y gwaharddiad. Yn ychwanegol at yr hysbysiad camau adfer, caiff yr awdurdod lleol hefyd ddirymu cymeradwyaeth i fangre neu gerbyd os yw'r person yn methu â chydymffurfio ag amod cymeradwyo mandadol.

Adran 65: Tystysgrif gwblhau

129. Mewn perthynas â hysbysiad camau adfer a ddyroddir gan yr awdurdod lleol o dan adran 63 neu 64, os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod y camau a bennir yn yr hysbysiad wedi eu cymryd, rhaid iddo roi tystysgrif ("tystysgrif gwblhau") i'r person i ryddhau'r hysbysiad. Y rheswm dros hyn yw sicrhau bod y person a oedd yn ddarostyngedig i'r hysbysiad a'r awdurdod lleol yn ymwybodol y cydymffurfiwyd â'r hysbysiad camau adfer a bod ganddynt gofnod o'r camau sydd wedi eu cymryd.
130. Caiff y person sy'n ddarostyngedig i'r hysbysiad wneud cais i'r awdurdod lleol am dystysgrif gwblhau ar unrhyw adeg. Yr awdurdod lleol fydd yn pennu'r broses gwneud cais a'r wybodaeth sy'n ofynnol. Os bydd yr awdurdod lleol yn gwrthod y cais, rhaid iddo roi hysbysiad i'r person bod y cais wedi ei wrthod. Yn ychwanegol, rhaid rhoi'r rhesymau dros y gwrthodiad a'r wybodaeth am y broses apelio i'r person.

Adran 66: Apelau

131. Mae'r adran hon yn rhoi i berson hawl i apelio i'r llys ynadon yn erbyn penderfyniad awdurdod lleol o dan adran 62, 63 neu 64. Hefyd, caniateir i apêl gael ei gwneud yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol i wrthod cais am dystysgrif gwblhau (adran 65). Caiff y llys ynadon gymryd unrhyw un neu ragor o'r camau a bennir yn is-adran (5); mae'r rhain yn cynnwys cadarnhau'r hysbysiad neu'r gwrthodiad, diddymu neu amrywio'r hysbysiad, neu atgyfeirio'r achos i'r awdurdod lleol i'w waredu yn unol â'r cyfarwyddydau a roddir gan y llys.
132. Os caiff penderfyniad yr awdurdod lleol ei amrywio neu ei ddiddymu, caiff y llys ynadon orchymyn i'r awdurdod lleol ddigolledu'r person am golled a ddioddefodd o ganlyniad i'r hysbysiad. Er enghraifft, gellid digolledu'r person am golli incwm oherwydd penderfyniad yr awdurdod lleol i'w rwystro rhag gweithio.

Adran 67: Troseddau

133. Mae adran 67 yn nodi'r troseddau sy'n gymwys mewn perthynas â'r Rhan. Ymhlith eraill, caiff troseddau eu cyflawni os bydd person yn methu â chydymffurfio â'r amodau trwyddedu neu gymeradwyo, neu'n methu â chydymffurfio â chamau gorfodi a orchmynnir gan awdurdod lleol megis hysbysiad stop neu hysbysiad camau adfer. Mae trosedd hefyd ar gyfer gwneud datganiad anwir neu gamarweiniol (gan gynnwys os yw'r person yn gwybod ei fod yn anwir neu'n gamarweiniol neu'n ddi-hid o ran a yw'n anwir neu'n gamarweiniol) wrth wneud cais am drwydded neu gymeradwyaeth i fangre neu gerbyd.
134. O'i gollfarnu, mae person sydd wedi ei ddyfarnu'n euog o drosedd o dan yr adran hon yn agored i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

Adran 68: Swyddogion awdurdodedig

135. Mae'r adran hon yn egluro bod unrhyw gyfeiriad at swyddogion awdurdodedig yn adrannau 69 i 75 yn gyfeiriad at unrhyw berson sydd wedi ei awdurdodi i arfer swyddogaethau awdurdod lleol, pa un a yw'n swyddog i'r awdurdod lleol ai peidio.

Adran 69: Pwerau mynediad, etc.

136. Mae adran 69 yn galluogi swyddog awdurdodedig i fynd i mewn, ar unrhyw adeg resymol, i fangre (ac eithrio mangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd) os oes gan y swyddog reswm dros gredu bod triniaeth arbennig wedi ei rhoi, yn cael ei rhoi neu'n debygol o gael ei rhoi yn y fangre, neu fod deunydd neu gyfarpar sy'n ymwneud â thriniaeth arbennig yn cael ei gadw neu ei baratoi yn y fangre. Nid yw'r pŵer i fynd i mewn i fangre yn galluogi'r swyddog awdurdodedig i fynd i mewn drwy rym. Os yw'n ofynnol, rhaid i swyddog awdurdodedig ddangos tystiolaeth o'i awdurdodiad cyn mynd i mewn i'r fangre. Mae'r pŵer mynediad hefyd yn gymwys i gerbyd.
137. Mae adran 67(9) o Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 yn darparu bod rhaid i swyddogion awdurdodedig yr awdurdod gorfodi, wrth weithredu yng nghwrs eu swyddogaethau gorfodi, roi sylw i'r cod ymarfer perthnasol a wnaed o dan y Ddeddf honno. Felly, rhaid i swyddogion awdurdodedig roi sylw i God Ymarfer B Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 wrth arfer eu swyddogaethau gorfodi.

Adran 70: Gwarant i gael mynd i mewn i annedd

138. Os yw mynediad i fangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd yn angenrheidiol, rhaid i'r awdurdod lleol wneud cais ysgrifenedig i ynad heddwch. Mae adran 70 yn galluogi ynad heddwch i lofnodi gwarant a thrwy hynny awdurdodi swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i'r annedd, os oes angen drwy rym. Bydd unrhyw warant o'r fath mewn grym am y cyfnod o 28 o ddiwrnodau sy'n dechrau ar y dyddiad y cafodd ei lofnodi gan yr ynad heddwch. Mae'r adran hon hefyd yn gymwys i gerbyd.

Adran 71: Gwarant i fynd i mewn i fangreoedd eraill

139. Os yw mynediad i fangre nad yw'n cael ei defnyddio'n gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd yn angenrheidiol, mae adran 71 yn galluogi ynad heddwch i lofnodi gwarant gan awdurdodi unrhyw swyddog awdurdodedig i fynd i fewn i'r fangre, os oes angen drwy rym. Gellir cael y warant drwy wneud cais ysgrifenedig i ynad heddwch. Rhaid i'r fangre y mae mynediad iddi yn cael ei geisio gael ei defnyddio at ddibenion busnes, neu ar gyfer busnes ac fel annedd. Yn achos mangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd, rhaid i warant gael ei cheisio o dan adran 70. Mae'r adran hon hefyd yn gymwys i gerbyd.
140. Er mwyn i warant gael ei lofnodi, rhaid i un neu ragor o'r gofynion a nodir yn is-adrannau (2) i (5) gael eu bodloni. Mae'r rhain yn cynnwys bod cais i fynd i mewn i'r fangre wedi ei wrthod neu'n debygol o gael ei wrthod; bod cais am fynediad, neu roi hysbysiad o fwriad i wneud cais am warant, yn debygol o danseilio diben y mynediad; nad yw'r fangre wedi ei meddiannu; neu fod y meddiannydd yn absennol dros dro, a bod aros iddo ddychwelyd yn debygol o danseilio diben y

mynediad. Unwaith y bydd y warant wedi ei llofnodi, bydd mewn grym am y cyfnod o 28 o ddiwrnodau sy'n dechrau ar y dyddiad y cafodd ei llofnodi gan yr ynnad heddwch.

Adran 72: Darpariaeth atodol ynghylch pwerau mynediad

141. Mae'r adran hon yn galluogi swyddog awdurdodedig sy'n mynd i mewn i fangre o dan adran 69, 70 neu 71 i fynd ag unrhyw bersonau eraill neu unrhyw gyfarpar sy'n briodol ym marn y swyddog. Mae hefyd yn ei gwneud yn ofynnol, os nad yw'r fangre wedi ei meddiannu neu os yw'r meddiannydd yn absennol dros dro, i'r swyddog awdurdodedig adael y fangre wedi ei diogelu rhag mynediad anawdurdodedig yr un mor effeithiol ag yr oedd pan aeth y swyddog iddi. Mae'r darpariaethau yn yr adran hon hefyd yn gymwys i gerbyd.

Adran 73: Pwerau arolygu, etc.

142. Unwaith y bydd swyddog awdurdodedig wedi cael mynediad i fangre, caiff ymgymryd ag arolygiadau ac archwiliadau at ddibenion swyddogaethau'r awdurdod lleol mewn perthynas â thriniaethau arbennig. Caiff hyn gynnwys arolygu ac archwilio'r fangre, edrych ar gofnodion teledu cylch cyfyng a'u cadw a chael copïau o ddogfennau, megis cofnodion triniaeth a dogfennau cydsyniad. Caiff y swyddog awdurdodedig hefyd ei gwneud yn ofynnol cyflwyno unrhyw beth, neu gymryd meddiant o unrhyw beth a'i gadw am gyhyd ag y mae'r swyddog yn ystyried ei bod yn angenrheidiol at ddiben arfer swyddogaethau'r awdurdod. Yn yr achos hwn, fodd bynnag, rhaid i'r swyddog adael yn y fangre ddatganiad sy'n cynnwys manylion yr hyn sydd wedi ei gymryd.
143. Caiff y swyddog awdurdodedig hefyd ei gwneud yn ofynnol i unrhyw berson roi gwybodaeth iddo, neu ddarparu cyfleusterau a chymorth mewn cysylltiad â materion sydd o fewn rheolaeth y person. Fodd bynnag, nid yw'n ofynnol i berson ateb unrhyw gwestiwn na chyflwyno unrhyw ddogfen y byddai ganddo hawl i wrthod ei ateb neu ei chyflwyno yn ystod achos mewn llys yng Nghymru a Lloegr. Mae'r adran hon hefyd yn gymwys i gerbyd.

Adran 74: Rhwystro etc. swyddogion

144. Mae'r adran hon yn darparu bod person yn cyflawni trosedd os yw'n rhwystro'n fwriadol swyddog awdurdodedig rhag arfer ei swyddogaethau o dan adrannau 69 i 73.
145. Mae person yn cyflawni trosedd os yw, heb achos rhesymol, yn methu â darparu i swyddog awdurdodedig gyfleusterau sy'n ofynnol yn rhesymol o dan adran 73(1) neu os yw'n methu â chydymffurfio â gofyniad o dan adran 73(1)(b) neu (d) megis cyflwyno deunydd teledu cylch cyfyng, neu ddarparu gwybodaeth.
146. Mae person sydd wedi ei ddyfarnu'n euog o drosedd o dan yr adran hon yn agored ar gollfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

Adran 75: Pŵer i wneud pryniannau prawf

147. Caiff swyddog awdurdodedig wneud pryniannau a threfniadau, a sicrhau y darperir gwasanaethau os yw'r swyddog yn ystyried ei bod yn angenrheidiol at ddiben gorfodi swyddogaethau'r awdurdod lleol mewn perthynas â thriniaethau arbennig. Mae hyn yn cynnwys cael cymorth person i ganfod a yw triniaeth arbennig yn cael ei rhoi mewn mangre neu gerbyd yn groes i'r gofynion yn y Rhan hon.

Adran 76: Pŵer i ychwanegu neu ddileu triniaethau arbennig

148. Mae'r adran hon yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio, drwy reoliadau, y rhestr o driniaethau arbennig a gynhwysir yn adran 46. Caiff y diwygiad ychwanegu math neu ddisgrifiad o driniaeth at y rhestr neu ddileu math neu ddisgrifiad o driniaeth oddi arni, neu caiff amrywio'r disgrifiad o driniaeth sydd eisoes ar y rhestr. Caniateir i'r driniaeth gael ei disgrifio drwy gyfeirio at (ymhlith pethau eraill) yr unigolyn sy'n rhoi'r driniaeth, neu'r unigolyn sy'n cael y driniaeth. Er mwyn i'r driniaeth gael ei hychwanegu at y rhestr, rhaid i Weinidogion Cymru ystyried bod y driniaeth yn cael ei rhoi at ddibenion esthetig neu therapiwtig ac y gall rhoi'r driniaeth achosi niwed i iechyd dynol. Diffinnir niwed i iechyd dynol yn adran 77(4) ac mae'n cynnwys niwed i iechyd corfforol neu iechyd meddwl unigolyn.
149. Mae'r ddarpariaeth hon yn galluogi i'r rhestr o driniaethau arbennig barhau'n gyfredol gan sicrhau bod y gofynion yn y Rhan yn ystyried arferion a thueddiadau sy'n newid.

Adran 77: Dehongli'r Rhan hon

150. Mae'r adran hon yn nodi ystyr y termau allweddol a ddefnyddir yn y Rhan hon, gan gynnwys ystyr aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwïo. Mae'r diffiniad o datwïo yn cynnwys microbigmentiad.
151. Mae is-adran (3) yn darparu manylion ynghylch ystyr y seiliau gwahanol (h.y. sail safle penodol, sail symudol, sail beripatetig a sail dros dro) y cyfeirir atynt yn y Rhan mewn perthynas ag arfer triniaeth arbennig. Er enghraifft, caniateir i feini prawf trwyddedu gwahanol gael eu cymhwyso i'r seiliau gwahanol hyn yn rhinwedd y rheoliadau a ddarperir o dan adran 51(4).
152. Mae is-adran (4) yn darparu'r diffiniad o'r term "niwed i iechyd dynol". Mae hyn yn cynnwys (ymhlith pethau eraill) niwed i iechyd corfforol unigolyn sy'n deillio o anaf corfforol neu ddod i gysylltiad â haint, a niwed i iechyd meddwl unigolyn. Rhaid i unrhyw driniaeth a ystyrir i'w hychwanegu at y rhestr o driniaethau arbennig (ac felly a ddelir gan y darpariaethau yn y Rhan hon) allu achosi niwed i iechyd dynol. Er enghraifft, caniateir i driniaeth gael ei hystyried i'w chynnwys ar y rhestr os yw'n gallu achosi anaf corfforol.

RHAN 4

RHOI TWLL MEWN RHAN BERSONOL O'R CORFF

Adran 78: Y drosedd o roi neu wneud trefniadau i roi twll mewn rhan bersonol o gorff plentyn

153. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn drosedd i berson sydd yng Nghymru roi twll mewn rhan bersonol o gorff plentyn yng Nghymru. Mae hefyd yn ei gwneud yn drosedd i berson yng Nghymru wneud trefniadau i roi twll mewn rhan bersonol o gorff plentyn yng Nghymru. Mae plentyn yn y Rhan hon yn unrhyw berson sydd o dan 16 oed. Mae person sydd wedi ei gollfarnu o'r naill drosedd neu'r llall yn agored ar gollfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 4 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982. Caiff person sydd wedi ei gyhuddo o'r naill drosedd neu'r llall gyflwyno amddiffyniad iddo gymryd rhagofalon rhesymol ac arfer diwydrwydd dyladwy i osgoi cyflawni'r drosedd.
154. At ddibenion yr adran hon, mae i "Cymru" yr ystyr a ddarperir yn adran 158(1) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (p.32).

Adran 79: Beth yw rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff?

155. Diffinnir rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff fel trydyllu croen neu bilenni mwcaidd rhan bersonol o'r corff a restrir, gyda golwg ar alluogi i emwaith neu wrthrych arall gael ei atodi i'r rhan honno o'r corff neu i gael ei fewnblannu yn y rhan honno o'r corff. At ddibenion y Rhan hon, darperir y diffiniad o "gemwaith" yn adran 77(2) ac mae'n cynnwys (ymhlith pethau eraill) glain, bar, rhoden neu blwg o unrhyw siâp neu ddefnydd. Caniateir i'r gwrthrychau a gynhwysir yn y diffiniad gael eu rhagnodi mewn rheoliadau o dan adran 77(1) ond cânt gynnwys gwrthrychau megis ribiau neu sêr.
156. Rhestrir y rhannau personol o'r corff yn is-adran (2) ac maent yn cynnwys y fron (gan gynnwys y deth a'r areola), y ffolen a'r organau cenhedlu. Ar y rhestr mae rhannau o'r anatomi gwrywaidd a benywaidd. Cynhwysir pilenni mwcaidd yn y diffiniad gan y gall arwyneb rhannau personol o'r corff megis y fwlf a gynnwys croen neu bilenni mwcaidd.
157. Nid yw'r troseddau sydd wedi eu creu gan yr adran hon yn gymwys i dyllau mewn rhannau personol o gorff person o dan 16 oed os ydynt yn digwydd yng nghwrs triniaeth feddygol a gyflawnir gan ymarferydd meddygol cofrestredig, nyrs gofrestredig neu fydwraig gofrestredig. Diffinnir triniaeth feddygol fel unrhyw driniaeth a gyflawnir at ddibenion diagnosio, atal, monitro, trin neu liniaru clefyd, afiechyd, anabled neu annormaledd corfforol neu feddyliol arall neu atal cenhedlu, neu mewn cysylltiad â hynny.

Adran 80: Camau gorfodi gan awdurdodau lleol

158. Mae'r adran hon yn galluogi awdurdod lleol i ymgymryd â chamau gorfodi mewn perthynas â'r Rhan hon. Caiff awdurdod lleol:

- ddwyn erlyniadau mewn cysylltiad â throeddau o dan adran 78;
- ymchwilio i gwynion mewn perthynas â throeddau honedig o dan adran 78;
- cymryd camau eraill gyda golwg ar ostwng nifer y troeddau sy'n digwydd yn ei ardal. Caiff y rhain gynnwys camau gweithredu megis cyfathrebu ag ymarferwyr tyllu'r corff a'u haddysgu, neu ymgymryd ag arolygiadau pryniannau prawf i asesu cydymffurfedd.

159. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ystyried o leiaf unwaith bob 12 mis raglen o gamau gorfodi er mwyn atal y troeddau o ran rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff a nodir yn adran 78 rhag cael eu cyflawni. Rhaid i awdurdod lleol hefyd gynnal rhaglen o gamau gorfodi o'r fath i'r graddau y mae'n ystyried ei bod yn briodol gwneud hynny. Caiff y camau gorfodi hyn gynnwys unrhyw un neu ragor neu bob un o'r camau y cyfeirir atynt yn is-adran (1).

160. Wrth ymgymryd â'i gamau gorfodi, rhaid i awdurdod lleol gynnal unrhyw ymgynghoriad y mae'n ystyried ei fod yn briodol â'r heddlu.

Adran 81: Swyddogion awdurdodedig

161. Mae'r adran yn egluro bod unrhyw gyfeiriad at swyddogion awdurdodedig yn y Rhan hon yn gyfeiriad at unrhyw berson sydd wedi ei awdurdodi gan awdurdod lleol, pa un a yw'n swyddog i'r awdurdod lleol ai peidio.

Adran 82: Pwerau mynediad

162. Mae'r adran hon yn galluogi cwnstabl neu swyddog awdurdodedig i fynd i mewn, ar unrhyw adeg resymol, i fangre (ac eithrio mangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd) oherwydd bod seiliau rhesymol dros gredu bod trosedd o dan adran 78 wedi ei chyflawni a bod mynd i mewn yn angenrheidiol er mwyn canfod a yw trosedd wedi digwydd ai peidio. Nid yw'r pŵer hwn i fynd i mewn i fangre yn galluogi'r cwnstabl neu'r swyddog awdurdodedig i fynd i mewn drwy rym. Os yw'n ofynnol, rhaid i swyddog awdurdodedig ddangos tystiolaeth o'i awdurdodiad gan yr awdurdod lleol cyn mynd i mewn i'r fangre. Mae'r pŵer i fynd i mewn i fangre (fel y'i darperir gan adrannau 83 i 86) yn cynnwys unrhyw fan ac unrhyw gerbyd (ac eithrio awyren a hofrenfad), stondin neu strwythur symudol.

163. Mae adran 67(9) o Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 yn darparu bod rhaid i swyddogion awdurdodedig yr awdurdod gorfodi, wrth weithredu yng nghwrs eu swyddogaethau gorfodi, roi sylw i'r cod ymarfer perthnasol a wnaed o dan y Ddeddf honno. Felly, rhaid i swyddogion awdurdodedig roi sylw i God Ymarfer B Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 wrth arfer eu swyddogaethau gorfodi.

Adran 83: Gwarant i fynd i mewn i annedd

164. Os yw mynediad i fangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd yn angenrheidiol, oherwydd bod seiliau rhesymol dros gredu bod trosedd o dan adran 78 wedi ei chyflawni a bod mynediad yn ofynnol er mwyn canfod a yw trosedd o dan adran 78 wedi digwydd ai peidio, rhaid i gais ysgrifenedig gael ei wneud i ynad heddwch. Mae'r adran hon yn galluogi ynad heddwch i lofnodi gwarant sy'n awdurdodi cwnstabl neu swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i'r annedd, os oes angen drwy rym. Bydd unrhyw warant o'r fath mewn grym am y cyfnod o 28 o ddiwrnodau sy'n dechrau ar y dyddiad y cafodd ei lofnodi gan yr ynad heddwch.

Adran 83: Gwarant i fynd i mewn i fangreoedd eraill

165. Os yw mynediad i fangre nad yw'n cael ei defnyddio'n gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd yn ofynnol oherwydd bod seiliau rhesymol dros gredu bod trosedd o dan adran 78 wedi ei chyflawni a bod mynediad yn angenrheidiol er mwyn canfod a yw trosedd o dan adran 78 wedi digwydd ai peidio, mae adran 84 yn galluogi ynad heddwch i lofnodi gwarant sy'n awdurdodi cwnstabl neu swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i'r fangre honno, os oes angen drwy rym. Gellir cael y warant drwy wneud cais i ynad heddwch. Rhaid i'r fangre y mae mynediad iddi yn cael ei geisio o dan yr adran hon gael ei defnyddio at ddibenion busnes, neu ar gyfer busnes ac fel annedd. Yn achos mangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd, rhaid i warant gael ei cheisio o dan adran 83.
166. Er mwyn i warant gael ei lofnodi, rhaid i un neu ragor o'r gofynion a nodir yn is-adrannau (2) i (5) gael eu bodloni. Mae'r rhain yn cynnwys bod cais i fynd i mewn i'r fangre wedi ei wrthod neu'n debygol o gael ei wrthod; bod gofyn am fynd i mewn, neu roi hysbysiad o fwriad i wneud cais am warant, yn debygol o danseilio diben y mynediad; nad yw'r fangre wedi ei meddiannu; neu fod y meddiannydd yn absennol dros dro, a bod aros i'r meddiannydd ddychwelyd yn debygol o danseilio diben y mynediad. Unwaith y bydd y warant wedi ei lofnodi, bydd mewn grym am y cyfnod o 28 o ddiwrnodau sy'n dechrau ar y dyddiad y cafodd ei lofnodi gan yr ynad heddwch.

Adran 85: Darpariaeth atodol ynghylch pwerau mynediad

167. Mae'r adran hon yn galluogi swyddogion awdurdodedig neu gwnstabliaid sy'n mynd i mewn i fangre o dan adrannau 82, 83 a 84 i fynd ag unrhyw bersonau eraill neu unrhyw gyfarpar sy'n briodol i ganfod a yw trosedd o dan adran 78 wedi ei chyflawni. Mae'r adran hefyd yn ei gwneud yn ofynnol, os nad yw'r fangre wedi ei meddiannu neu os yw'r meddiannydd yn absennol dros dro, i'r rheini sydd wedi eu hawdurdodi i fynd i mewn i'r fangre ei gadael wedi ei diogelu rhag mynediad anawdurdodedig yr un mor effeithiol ag yr oedd pan aeth y person iddi.

Adran 86: Pwerau arolygu, etc.

168. Unwaith y bydd cwnstabl neu swyddog awdurdodedig wedi mynd i mewn i fangre, caiff ymgymryd ag arolygiadau ac archwiliadau er mwyn canfod a yw trosedd o dan adran 78 wedi ei chyflawni. Caiff hyn gynnwys arolygu ac archwilio'r fangre, edrych ar gofnodion teledu cylch cyfyng a chael copïau o ddogfennau, megis cofnodion triniaeth a dogfennau cydsyniad. Caiff y cwnstabl neu'r swyddog

awdurdodedig hefyd gymryd meddiant o unrhyw beth yn y fangre, a'i gadw am gyhyd ag y bo'n angenrheidiol, neu ei gwneud yn ofynnol i unrhyw berson roi gwybodaeth iddo, neu ddarparu cyfleusterau a chymorth sydd o fewn ei reolaeth. Caiff hyn gynnwys darparu disgrifiad o ddigwyddiadau, neu gyflenwi gwybodaeth a gedwir ar gyfrifiadur neu ar ddyfais arall. Os bydd cwnstabl neu swyddog awdurdodedig yn cymryd meddiant o unrhyw beth, rhaid iddo adael yn y fangre ddatganiad sy'n cynnwys manylion yr hyn sydd wedi ei gymryd. Fodd bynnag, nid yw'n ofynnol i berson ateb unrhyw gwestiwn na chyflwyno unrhyw ddogfen y byddai ganddo hawl i wrthod ei ateb neu ei chyflwyno yn ystod achos mewn llys yng Nghymru a Lloegr.

Adran 87: Rhwystro etc. cwnstabl neu swyddog

169. Mae'r adran hon yn darparu bod person yn cyflawni trosedd os yw'n rhwystro'n fwriadol gwnstabl neu swyddog awdurdodedig rhag mynd i mewn i fangre pan fo'r cwnstabl neu'r swyddog awdurdodedig wedi ei awdurdodi i wneud hynny.
170. Mae person yn cyflawni trosedd os yw, heb achos rhesymol, yn methu â darparu cyfleusterau neu gydymffurfio ag unrhyw ofynion sy'n ofynnol arnynt o dan adran 86(1) (h.y. i ddarparu i gwnstabl neu swyddog awdurdodedig unrhyw beth yn y fangre neu gyfleusterau, cymorth neu wybodaeth (er enghraifft, mynediad i gofnodion electronig) sy'n ofynnol yn rhesymol gan y cwnstabl neu'r swyddog awdurdodedig).
171. Mae person sydd wedi ei ddyfarnu'n euog o drosedd o dan yr adran hon yn agored ar gollfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

Adran 88: Pŵer i wneud pryniannau prawf

172. Caiff swyddog awdurdodedig wneud pryniannau a threfniadau, a sicrhau y darperir gwasanaethau os yw'r swyddog yn ystyried ei bod yn angenrheidiol at ddiben gorfodi'r troseddau. Mae hyn yn cynnwys cael cymorth person ifanc i ganfod a yw person yn cynnig rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff y rheini o dan 16 oed ac yn gwneud trefniadau i wneud hynny.

RHAN 5 GWASANAETHAU FFERYLLOL

173. Mae'r Rhan hon yn cyflwyno newidiadau i'r ffordd y mae Byrddau Iechyd Lleol (BILlau) yn penderfynu ar geisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG. Mae'r prif newidiadau yn ei gwneud yn ofynnol i BILlau lunio a chyhoeddi asesiad o anghenion fferyllol ar gyfer eu hardal ac i benderfynu ar geisiadau ar gyfer rhoi cofnod ar y rhestr fferyllol (neu geisiadau i ddiwygio cofnodion ar y rhestr fferyllol) drwy gyfeirio at ba un a yw'r cais yn diwallu'r angen am wasanaeth neu wasanaethau a nodwyd yn yr asesiad ai peidio. Mae pob BIL yn cynnal rhestr

fferyllol sy'n cynnwys manylion am y personau y mae eu ceisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG wedi eu cymeradwyo ac am y lleoliadau y maent yn darparu'r gwasanaethau hynny ohonynt.

174. Mae'r "prawf rheoli mynediad" newydd hwn yn disodli'r prawf presennol yn adran 83 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 ('Deddf 2006'), sy'n ei gwneud yn ofynnol i BILlau benderfynu pa un a yw'n angenrheidiol neu'n hwylus ("necessary or expedient") caniatáu'r cais o dan sylw. Mae newidiadau pellach yn awdurdodi BILlau i ddileu enw person o'i restr fferyllol am dorri telerau ac amodau gwasanaeth yn ddifrifol iawn neu'n fynych.

Adran 89: Asesiadau o anghenion fferyllol

175. Mae'r adran hon yn mewnosod adran 82A yn Neddf 2006 sy'n gwneud darpariaeth ar gyfer dyletswydd newydd ar gyfer BILlau yng Nghymru, sef llunio a chyhoeddi asesiad o'r angen am wasanaethau fferyllol.

176. Mae adran 82A(2) yn gosod dyletswydd ar bob BILl i adolygu ei asesiad a gyhoeddwyd yn fwyaf diweddar a'i ddiwygio pan fo'n briodol gwneud hynny.

177. Mae adran 82A(3) yn ei gwneud yn ofynnol i reoliadau wneud darpariaeth ar gyfer:

- y dyddiad erbyn pryd y mae rhaid i BILl gyhoeddi ei asesiad cyntaf o anghenion fferyllol. Mae hyn i sicrhau bod gan pob BILl asesiad wedi ei lunio a'i gyhoeddi erbyn dyddiad penodol fel bod trosglwyddiad esmwyth o'r trefniadau cyfredol i'r trefniadau newydd ar gyfer penderfynu ceisiadau;
- yr amgylchiadau pan fo BILl i ddiwygio ei asesiad. Er enghraifft, gallai rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i BILl adolygu ei asesiad, a'i ddiwygio, os yw'n briodol, os oes newidiadau sylweddol mewn demograffeg ardal a allai gael effaith ar yr angen am wasanaethau fferyllol. Gallai rheoliadau hefyd fynnu ei bod yn ofynnol i BILl ddiwygio ei asesiad bob tair blynedd, er enghraifft, er mwyn sicrhau bod yr asesiad yn parhau i gynnwys yr wybodaeth ddiweddaraf; ac
- y modd y mae asesiad i'w gyhoeddi. Er enghraifft, gallai hyn gynnwys gofyniad i roi copi o'r asesiad ar wefan y BILl yn ogystal â rhoi ar gael gopiâu caled mewn fferyllfeydd y GIG a meddygfeydd fel bod personau sy'n byw yn ardal y BILl yn cael mynediad ato.

178. Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch llunio, cyhoeddi, adolygu a diwygio asesiad o dan is-adran (1) gan gynnwys, ond nid yn gyfyngedig i:

- yr wybodaeth sydd i'w chynnwys mewn asesiad. Er enghraifft, gallai rheoliadau bennu bod rhaid i asesiad gynnwys gwybodaeth am demograffeg y bobl yn ei ardal, unrhyw dueddiadau tymhorol a phroffiliau oedran;

- y graddau y mae asesiad i ystyried anghenion tebygol yn y dyfodol a materion eraill. Er enghraifft, gallai rheoliadau bennu bod rhaid i asesiad ystyried effaith datblygiadau tai neu ddatblygiadau masnachol sydd yn yr arfaeth;
- yr ymgynghoriad i'w gynnal mewn cysylltiad ag asesiad. Er enghraifft, caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i BILlau ymgynghori â phersonau penodedig- ynghylch materion penodedig pan fônt yn llunio eu hasesiad. Efallai, er enghraifft, y bydd yn ofynnol i BILlau ymgynghori ag awdurdodau lleol, grwpiau cleifion a chymunedol a phwyllgorau cynrychiadol proffesiynol lleol; a
- gofynion gweithdrefnol.

Adran 90: Rhestrau fferyllol

179. Mae'r adran hon yn diwygio adrannau 83 a 84 o Ddeddf 2006. Mae adran 83 o'r Ddeddf honno yn nodi'r prif pwerau i wneud rheoliadau sy'n llywodraethu darparu gwasanaethau fferyllol y GIG yng Nghymru, tra bo adran 84 yn darparu ar gyfer hawliau i apelio o ganlyniad i benderfyniadau a wneir o dan adran 83.
180. Mae adran 83(2)(c) o Ddeddf 2006 yn nodi'r meini prawf deddfwriaethol y mae rhaid i BILl eu cymhwyso wrth ystyried ceisiadau sydd i gael eu cynnwys ar restr fferyllol BILl a cheisiadau ar gyfer newid y rhestr. Yn aml, cyfeirir at y meini prawf hyn fel y "prawf rheoli mynediad".
181. Mae is-adrannau (2) a (3) yn addasu'r "prawf rheoli mynediad" y mae'n ofynnol i BILlau ei gymhwyso wrth ystyried ceisiadau i ymuno â'u rhestr fferyllol. Mae is-adran (2) yn dileu'r gofyniad i BILlau ystyried pa un a yw'n angenrheidiol neu'n hwylus ("necessary or expedient") caniatáu'r cais er mwyn sicrhau darpariaeth ddigonol ("adequate") o wasanaethau fferyllol yn y gymdogaeth.
182. Yn lle hynny, mae is-adran (3) yn mewnosod yr is-adran newydd (2B) yn Neddf 2006 sy'n darparu y caiff BILl ganiatáu cais pan fo BILl wedi ei fodloni, o ystyried ei asesiad o anghenion fferyllol a gyhoeddwyd yn fwyaf diweddar, ac unrhyw faterion a bennir mewn rheoliadau, y byddai caniatáu'r cais yn diwallu'r angen/anghenion a nodwyd yn ei asesiad. Golyga'r diwygio hwn y bydd y "prawf rheoli mynediad" wedi ei seilio mewn ffordd amlwg ar ddiwallu'r anghenion fferyllol lleol a asesir.
183. Mae adran 90(3) hefyd yn mewnosod is-adran newydd (2A) yn adran 83 o Ddeddf 2006, sy'n caniatáu i Weinidogion Cymru bennu, mewn rheoliadau, bersonau neu ddisgrifiad o bersonau nad ydynt i'w cynnwys ar restr fferyllol.
184. Mae adran 90(3) hefyd yn mewnosod is-adran newydd (2C) yn Neddf 2006, sy'n gwneud darpariaeth ychwanegol mewn achosion pan fo BILl wedi ei fodloni

bod cais yn bodloni'r meini prawf ar gyfer caniatáu'r cais sy'n ofynnol o dan (2B). Yn gyntaf, mae is-adran newydd (2C) yn darparu y caiff y rheoliadau nodi'r weithdrefn y mae rhaid i'r BILl ei dilyn wrth benderfynu ar gais ar gyfer cynnwys person ar restr fferyllol. Er enghraifft, caiff y rheoliadau ddarparu bod rhaid i BILl geisio sylwadau gan gyrff sy'n cynrychioli cleifion lleol a phartïon allweddol eraill a chanddynt fuddiant. Yn ail, mae is-adran newydd (2C) yn darparu y caiff rheoliadau fynnu materion penodol y mae rhaid i BILl eu hystyried, a'r materion penodol nad yw BILl i'w hystyried, wrth benderfynu pa un a ddylid caniatáu cais o dan (2B) ai peidio.

185. Mae is-adrannau (4), (5) a (6) yn addasu'r darpariaethau sydd eisoes yn bodoli sy'n galluogi i reoliadau bennu'r amgylchiadau pan fo dau gais neu ragor yn cael eu hystyried gyda'i gilydd gan BILl.
186. Mae is-adran (4) yn mewnosod is-adran newydd (3A) yn Neddf 2006 i ddarparu y caiff y rheoliadau ragnodi'r amgylchiadau pan ganiateir i ddau gais neu ragor gael eu hystyried gyda'i gilydd gan BILl. Mae is-adran (5) yn diwygio adran 83(4) o Ddeddf 2006 i greu pŵer cyffredinol i wneud darpariaeth ar gyfer achos pan fo dau gais neu ragor, o'u cymryd yn unigol, yn bodloni'r prawf o dan is-adran newydd (2B), ond, o'u cymryd â'i gilydd, nid ydynt yn bodloni'r prawf.
187. Mae adran 90(7) yn mewnosod is-adran newydd (6)(za) yn adran 83 o Ddeddf 2006, sy'n caniatáu i'r rheoliadau ragnodi'r amgylchiadau pan gaiff BILlau wahodd ceisiadau i gynnwys personau ar eu rhestr fferyllol. Bydd hyn yn galluogi BILl, os nad yw'n cael ceisiadau i ddarparu'r gwasanaethau fferyllol sy'n ofynnol i ddiwallu'r anghenion a nodwyd yn ei asesiad o anghenion fferyllol, i fynd ati i chwilio am geisiadau a fydd yn diwallu'r anghenion hynny.
188. Mae adran 90(7)(b) yn gwneud diwygiadau i adran 83(6)(g) o Ddeddf y GIG (Cymru) 2006 fel y caiff rheoliadau o dan adran 83 ddarparu seiliau dros ddileu enw person o'r rhestr fferyllol nad ydynt yn gysylltiedig ag addasrwydd person i ymarfer. Bwriedir defnyddio'r pŵer hwn i alluogi BILlau i ddileu enwau fferyllwyr o'r rhestr fferyllol am dorri amodau a thelerau gwasanaeth mewn modd difrifol a/neu'n fynych. Cyn dileu enw person o'r rhestr fferyllol am dorri amodau gwasanaeth yn fynych rhaid i BILl yn y lle cyntaf ddyroddi hysbysiad i'r person sy'n disgrifio'r toriad honedig (yr hyn a elwir yn "hysbysiad torri") ac unrhyw gamau y mae'n ofynnol i'r person eu cymryd er mwyn mynd ati i gywiro'r sefyllfa. Dim ond os yw person, ar ôl cael hysbysiad torri, yn methu â chydymffurfio â'r gofynion sydd wedi eu pennu ynddo y caniateir i enw person gael ei ddileu o'r rhestr fferyllol. Bydd apelau yn erbyn y dileu yn cael eu gwneud i Weinidogion Cymru.
189. Mae adran 90(8) yn mewnosod is-adran (10A) sy'n ei gwneud yn ofynnol i BILlau roi rhesymau dros eu penderfyniadau sy'n ymwneud ag unrhyw faterion sydd yn adran 83.

190. Mae'r is-adrannau sy'n weddill yn diwygio adran 84 o Ddeddf 2006, sy'n delio ag apelau yn erbyn penderfyniadau BILlau o dan y rheoliadau y darperir ar eu cyfer yn adran 83.
191. Mae adran 90(9) yn diwygio adran 84 o Ddeddf 2006 er mwyn sicrhau mai dim ond os ydynt ar sail addasrwydd i ymarfer y caiff apelau yn erbyn penderfyniad gan BILl ar gais i gynnwys person ar restr fferyllol eu gwrandio gan Dribiwnlys Haen Gyntaf. Mae'r diwygio yn dileu'r gofyniad sy'n ymwneud ag ailbenderfynu fel nad yw'r Tribiwnlys Haen Gyntaf wedi ei gyfyngu yn y ffordd y mae'n penderfynu ar apêl, er enghraifft, gallai anfon yr achos yn ôl i'r BILl. Mae apelau ar seiliau eraill i'w gwneud i Weinidogion Cymru – gan gynnwys apelau yn erbyn dileu enw person o'r rhestr am dorri telerau ac amodau gwasanaeth.
192. Yn olaf mae adran 90(10) yn darparu, os yw rheoliadau a wneir o dan adran 83 o Ddeddf 2006 yn cynnwys darpariaeth ar gyfer tynnu person neu gofnod mewn cysylltiad â mangreodedd oddi ar restr fferyllol, fod rhaid i'r rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i BILlau roi hysbysiad i'r fferylllydd o'u bwriad i dynnu'r fferylllydd oddi ar y rhestr, gyda'u rhesymau dros hynny. Bydd angen i'r rheoliadau hefyd nodi'r hawliau a fydd gan fferylllydd i gyflwyno sylwadau cyn i BILl wneud penderfyniad i'w dynnu. Bwriedir y bydd rheoliadau yn ei gwneud yn ofynnol i'r BILl roi hysbysiad ysgrifenedig i fferylllydd o'i hawl i gyflwyno sylwadau ar lafar a/neu'n ysgrifenedig cyn bod BILl yn cymryd penderfyniad parhaol.
193. Mae adran 90(11) yn dileu testun sy'n ymwneud ag adran 83(6)(d) o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 o'r tabl yn Atodlen 6 (diddymiaidau a dirymiaidau Deddf Iechyd 2009).

RHAN 6

DARPARU TOILEDAU

Adran 91: Strategaethau toiledau lleol: llunio ac adolygu

194. Mae'r adran hon yn gosod dyletswydd ar bob awdurdod lleol (h.y. pob cyngor sir a chyngor bwrdeistref sirol) yng Nghymru i lunio a chyhoeddi strategaeth toiledau lleol ar gyfer ei ardal. Bydd y strategaeth yn cynnwys asesiad o'r angen am doiledau, gan gynnwys cyfleusterau newid ar gyfer babanod a mannau newid ar gyfer personau anabl, yn ardal yr awdurdod lleol i'r cyhoedd eu defnyddio. Bydd y strategaeth hefyd yn nodi sut y mae'r awdurdod lleol yn bwriadu diwallu'r anghenion hynny. Caiff y strategaeth hefyd gynnwys unrhyw wybodaeth arall y mae'r awdurdod lleol yn ei hystyried yn briodol.
195. Rhaid i awdurdod lleol gyhoeddi ei strategaeth gyntaf heb fod yn hwyrach na 12 mis ar ôl yr etholiad awdurdod lleol cyffredin cyntaf a gynhelir yn yr ardal ar ôl cychwyn yr adran hon. Yn dilyn cyhoeddi'r strategaeth gyntaf, caiff yr awdurdod lleol adolygu ei strategaeth ar unrhyw adeg, ac ym mhob achos rhaid iddo adolygu ei strategaeth heb fod yn hwyrach na 12 mis ar ôl pob etholiad cyffredin dilynol.
196. Pan fo awdurdod lleol yn cynnal adolygiad, rhaid iddo gyhoeddi datganiad ynghylch y camau y mae wedi eu cymryd yn unol â'r strategaeth yn ystod y cyfnod y mae'r strategaeth wedi bod yn ei lle. Os yw'r awdurdod lleol yn ystyried bod

angen newid, yn ystod adolygu'r strategaeth, rhaid iddo ddiwygio a chyhoeddi'r strategaeth ddiwygiedig.

197. Caiff Gweinidogion Cymru ddyroddi canllawiau i awdurdodau lleol ynghylch y materion y dylent roi ystyriaeth iddynt wrth lunio, adolygu neu gyhoeddi strategaeth toiledau lleol. Gallai materion o'r fath gynnwys ymgynghoreion a awgrymir sy'n debygol o fod â buddiant yn y ddarpariaeth o doiledau lleol a'r dulliau y gallai'r awdurdod lleol roi cyhoeddusrwydd i'r toiledau sydd ar gael yn eu hardal i'r cyhoedd eu defnyddio.

Adran 92: Strategaethau toiledau lleol: ymgynghori

198. Mae'r adran hon yn nodi'r hyn y mae rhaid i awdurdod lleol ei wneud o ran ymgynghori cyn cyhoeddi ei strategaeth toiledau lleol neu ei strategaeth ddiwygiedig. Rhaid i'r awdurdod lleol ymgynghori ag unrhyw berson y mae'n ystyried ei fod yn debygol o fod â buddiant yn y ddarpariaeth o doiledau sydd ar gael yn lleol i'r cyhoedd eu defnyddio. Rhaid i'r awdurdod lleol sicrhau bod y strategaeth ddrafft ar gael i'r ymgynghoreion.
199. Nid yw'r adran hon yn pennu'r categorïau o bersonau y dylai'r awdurdod lleol ymgynghori â hwy. Yn hytrach, mater i'r awdurdod lleol fydd penderfynu pwy, yn eu barn hwy, sy'n debygol o fod â buddiant yn y ddarpariaeth o doiledau lleol. Yn yr un modd, nid yw'r amserlen ar gyfer yr ymgynghoriad na'r dulliau ymgynghori i'w defnyddio wedi eu pennu yn yr adran hon. Mater i'r awdurdod lleol fydd penderfynu ar yr amserlen ar gyfer ymgynghoriad effeithiol a'r dull priodol o ymgynghori y dylai ei ddefnyddio i drin a thrafod â'r rheini sydd â buddiant yn y ddarpariaeth o doiledau lleol.

Adran 93: Pŵer awdurdod lleol i ddarparu toiledau cyhoeddus

200. Mae'r adran hon yn darparu y caiff awdurdodau lleol a chynghorau cymuned yng Nghymru ddarparu toiledau cyhoeddus mewn unrhyw ran o'u hardaloedd. Wrth ddarparu toiledau, rhaid i'r awdurdod lleol a'r cyngor cymuned roi sylw i'r strategaeth toiledau lleol berthnasol sydd yn ei lle ar gyfer ei ardal. Caiff awdurdod lleol neu gyngor cymuned godi ffi am ddefnyddio'r toiledau hynny y mae'n eu darparu.
201. Os yw'r toiledau i fod ar neu o dan dir sy'n gyfagos i briffordd neu briffordd arfaethedig, neu yng nghyffiniau priffordd o'r fath,, gan gynnwys pontydd a thwnelau, rhaid i'r awdurdod priffyrdd perthnasol gydsynio i'r toiledau gael eu darparu. Mewn rhai achosion, yr awdurdod lleol fydd yr awdurdod priffyrdd, felly ni fydd cydsyniad yn ofynnol pan fo'r awdurdod lleol yn bwriadu darparu'r toiledau.

Adran 94: Pŵer i wneud is-ddeddfau mewn perthynas â thoiledau

202. Mae is-adran (1) yn galluogi awdurdod lleol neu gyngor cymuned i wneud is-ddeddfau mewn perthynas ag ymddygiad personau sy'n defnyddio'r toiledau y

maent yn eu darparu neu'n mynd i mewn iddynt. Os yw cyngor cymuned yn gwneud is-ddeddfau o'r fath, ni fydd unrhyw is-ddeddfau a wneir gan awdurdod lleol o dan adran 2 o Ddeddf Is-ddeddfau Llywodraeth Leol (Cymru) 2012 (dccc.2) mewn perthynas â thoiledau'r cyngor cymuned yn gymwys cyhyd ag y bydd is-ddeddfau perthnasol y cyngor cymuned yn parhau mewn grym.

Adran 95: Diwygiadau canlyniadol

203. Mae'r adran hon yn rhoi effaith i Atodlen 4, sy'n gwneud diwygiadau canlyniadol mewn perthynas â darparu toiledau.

RHAN 7 CYFFREDINOL

Adrannau 96 a 97: Troseddau gan gyrrff corfforaethol etc. a Throseddau a gyflawnir gan bartneriaethau a chymdeithasau anghorfforedig eraill

204. Mae'r adrannau hyn yn gwneud darpariaeth mewn cysylltiad â throseddau o dan y Bil y gellir eu cyflawni gan gorff corfforaethol; partneriaeth; neu sefydliad anghorfforedig arall. Mae'n disgrifio sut y caniateir i droseddau gael eu priodoli i uwch-swyddog o'r corff corfforaethol etc., neu unrhyw berson sy'n gweithredu yn rhinwedd y swydd honno, ynghyd â'r corff corfforaethol etc. ei hun. Mae adrannau 96(3), 96(4) a 96(5) yn disgrifio ystyr "uwch -swyddog", "cyfarwyddwr" a "partneriaeth" o dan y Rhan hon.

Adran 98: Rheoliadau

205. Mae'r adran hon yn esbonio sut y mae pwerau i wneud rheoliadau o dan y Bil hwn i gael eu harfer ac yn nodi'r weithdrefn i'w dilyn wrth wneud rheoliadau o dan adrannau gwahanol o'r Bil.

Adran 100: Pŵer i wneud darpariaeth ganlyniadol a throsiannol etc.

206. Mae'r adran hon yn caniatáu i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth atodol, gysylltiedig, ganlyniadol, drosiannol, ddarfodol neu arbed mewn rheoliadau. Rhaid i ddarpariaeth o'r fath fod o ganlyniad i ddarpariaethau eraill y Bil neu er mwyn rhoi effaith lawn iddynt. Er enghraifft, gall fod angen trefniadau trosiannol er mwyn caniatáu amser priodol i ymarferydd triniaeth arbennig gydymffurfio â'r gofynion newydd a gyflwynir gan y Bil.

Adran 101: Dod i rym

207. Mae'r adran hon yn nodi'r darpariaethau a fydd yn cael effaith ar ddyddiad y Cydsyniad Brenhinol: a'r rhai a fydd yn dod i rym drwy Orchmynion Cychwyn a wneir gan Weinidogion Cymru.

Adran 102: Enw byr

208. Mae hyn yn darparu mai enw byr y Ddeddf fydd Deddf Iechyd y Cyhoedd (Cymru) 2016.

[Diwedd y Bil]

Atodlen 1: Cosbau penodedig

209. Mae Atodlen 1 yn cynnwys darpariaethau sy'n ymwneud â chosbau penodedig a hysbysiadau cosb benodedig. Mae'r rhain yn ymwneud â chynnwys a ffurflen yr hysbysiad cosb, pwerau Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau i bennu'r gosb a'r symiau gostyngol a'r cyfnodau ar gyfer talu'r gosb a'r symiau gostyngol. Mae paragraffau 15 ac 16 yn galluogi person i ofyn am gael ei roi ar dreial mewn llys yn lle talu'r gosb benodedig. Mae paragraff 17 yn caniatáu i swyddogion awdurdodedig yr awdurdod dyroddi dynnu hysbysiad cosb benodedig yn ôl.

Atodlen 2: Ysmygu a dyfeisiau mewnanadlu nicotin: Diwygiadau canlyniadol

210. Mae Atodlen 2 yn gwneud diwygiadau canlyniadol mewn perthynas ag ysmygu a'r defnydd o ddyfeisiau mewnanadlu nicotin. Mae'r diwygiadau hyn yn:
- Datgymhwyso Pennod 1 o Ran 1 o Ddeddf Iechyd 2006 o ran Cymru oherwydd bod Pennod 1 o Ran 2 o Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) yn ailddatgan darpariaethau Pennod 1 o Ran 1 o Ddeddf Iechyd 2006 o ran Cymru. Mae Pennod 1 o Ddeddf Iechyd 2006 yn parhau mewn grym o ran Lloegr; a
 - Diwygio adran 91 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014, sy'n addasu adran 9 o Ddeddf Iechyd Meddwl 2006 ac Atodlen 1 iddi. Mae'r diwygio yn mewnosod paragraff newydd yn is-adran (5)(c) o adran 91 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014. Mae'r diwygio yn cynnal pwerau Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau i bennu ffurf hysbysiadau cosb benodedig mewn perthynas â throedd o dan yr adran honno (mewn perthynas â'r drosedd o brynu neu geisio prynu tybaco i berson o dan 18 oed).

Atodlen 3: Darpariaeth bellach mewn cysylltiad â thrwyddedau triniaeth arbennig

211. Mae paragraffau 1-4 yn nodi'r broses y mae rhaid i geisydd am drwydded triniaeth arbennig ei dilyn, gan gynnwys yr wybodaeth y mae rhaid iddo ei darparu i'r awdurdod lleol er mwyn cael trwydded. Yn y cais, rhaid i'r geisydd bennu'r driniaeth/triniaethau arbennig y mae'r cais yn ymwneud â hi/hwy a darparu manylion ar y sail y mae'r driniaeth i gael ei rhoi arni (h.y. ar sail beripatetig (h.y. mae'r geisydd yn bwriadu arfer triniaeth arbennig mewn mangreodedd gwahanol, er enghraifft yng nghartrefi cleientiaid), ar sail safle penodol, ar sail symudol, ar sail dros dro, neu fel arall). Os bwriedir i'r driniaeth gael ei rhoi mewn mangre neu gerbyd penodol, rhaid darparu manylion y fangre honno neu'r cerbyd hwnnw yn y cais. Rhaid i'r cais hefyd gynnwys manylion am y geisydd (gan gynnwys ei enw llawn, dyddiad geni a manylion cyswllt) ynghyd â'r ffi sy'n ofynnol gan yr

awdurdod lleol. Wrth ystyried y cais, caiff yr awdurdod lleol ei gwneud yn ofynnol i'r ceisydd ddarparu wybodaeth bellach, gan gynnwys yr wybodaeth y mae ei hangen i wirio hunaniaeth y ceisydd. Mae paragraff 4(4) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliad i wneud darpariaeth bellach ynghylch y weithdrefn ar gyfer delio â cheisiadau.

212. Mae paragraff 5 yn pennu cynnwys trwydded triniaeth arbennig. Rhaid i'r drwydded, ymhlith pethau eraill, ddatgan enw deiliad y drwydded, enwi'r awdurdod sy'n dyroddi'r drwydded a datgan y driniaeth arbennig sydd wedi ei hawdurdodi gan y drwydded. Rhaid hefyd gynnwys ar y drwydded y cyfnod y mae'r drwydded yn ddilys ar ei gyfer; yn achos trwydded dros dro sy'n ddilys am gyfnod nad yw'n hwy na saith niwrnod, rhaid pennu hyn ar y drwydded hefyd. Os yw'n ofynnol gan adran 48, rhaid i'r drwydded hefyd gynnwys manylion y fangre neu'r cerbyd a gymeradwywyd y mae deiliad y drwydded wedi ei awdurdodi i roi triniaethau arbennig ynddi neu ynddo. Mae paragraff 5(3) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i wneud darpariaeth bellach ynghylch ffurf a chynnwys trwyddedau triniaethau arbennig. Caiff y rheoliadau hyn gynnwys, ymhlith pethau eraill, wybodaeth am yr amodau trwyddedu mandadol cymwys y mae rhaid i ddeiliad y drwydded triniaeth arbennig lynu wrthynt. Caiff yr amodau trwyddedu mandadol hyn ymwneud â chyflwr (h.y. glanweithdra, cynnal a chadw a safonau hylendid) y fangre neu'r cerbyd lle y rhoddir y driniaeth arbennig neu lle y mae'r cyfarpar neu'r deunydd yn cael ei gadw neu ei baratoi.

213. Mae paragraffau 6 a 7 yn galluogi deiliad y drwydded i wneud cais i'r awdurdod lleol am gopi o'i drwydded os yw ei drwydded yn mynd ar goll, yn cael ei dwyn neu ei difrodi. Gan y caniateir i'r amodau trwyddedu mandadol ei gwneud yn ofynnol i'r drwydded gael ei harddangos, mae'n bosibl y bydd yn ofynnol i ddeiliad y drwydded gael copi o'r drwydded er mwyn cydymffurfio â'r gofyniad. Rhaid i'r cais gael ei gyflwyno ym mha ffordd bynnag sy'n ofynnol gan yr awdurdod lleol a rhaid i ba ffi bynnag a osodir gan yr awdurdod ddod gyda'r cais. Os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod y drwydded ar goll, wedi ei dwyn neu wedi ei difrodi, rhaid i'r awdurdod lleol ganiatáu'r cais a dyroddi copi o'r drwydded i'r ceisydd cyn gynted ag y bo'n ymarferol. Yn achos trwydded sydd ar goll neu sydd wedi ei dwyn, rhaid i'r awdurdod lleol hefyd fod wedi ei fodloni bod yr heddlu wedi ei hysbysu bod y drwydded ar goll neu wedi ei dwyn. Rhaid i'r copi o'r drwydded gael ei ardystio gan yr awdurdod lleol fel copi gwir a chaiff ei drin fel y drwydded wreiddiol.

214. Mae paragraff 8(1) yn darparu manylion am yr amgylchiadau pan ddaw'r drwydded i ben. Mae'r amgylchiadau hyn yn cynnwys diwedd cyfnod y drwydded, terfynu trwydded yn wirfoddol neu'r dyddiad y mae dirymu'r drwydded gan yr awdurdod lleol (fel y'i darperir gan adran 57) yn cymryd effaith. Bydd trwydded hefyd yn dod i ben unwaith y bydd tynnu dynodiad unigolyn yn ôl o dan adran 50 yn cymryd effaith.

215. Mae paragraff 9 yn galluogi deiliad trwydded i wneud cais i awdurdod lleol i adnewyddu ei drwydded triniaeth arbennig. Rhaid cyflwyno'r cais i'r awdurdod lleol a roddodd y drwydded wreiddiol a rhaid iddo gael ei wneud ym mha ffordd

bynnag sy'n ofynnol gan yr awdurdod lleol a rhaid iddo gynnwys pa wybodaeth bynnag sy'n ofynnol gan yr awdurdod lleol. Rhaid i'r cais hefyd gynnwys y ffi a osodir gan yr awdurdod lleol.

216. Mae paragraff 10 yn darparu nad yw trwydded yn dod i ben yn ystod y cyfnod y mae'r awdurdod lleol yn ystyried y cais i adnewyddu trwydded, yn ystod y cyfnod apelio sydd ar gael mewn cysylltiad â chais am adnewyddu neu tra bo apel yn yr arfaeth mewn cysylltiad â chais i adnewyddu trwydded.
217. Mae paragraffau 11, 12 a 13 yn galluogi trwydded triniaeth arbennig i gael ei hamrywio ar gais deiliad y drwydded. Er enghraifft, caniateir gwneud cais i amrywio trwydded oherwydd bod deiliad y drwydded yn dymuno ychwanegu disgrifiad o driniaeth arbennig at ei drwydded, diwygio disgrifiad o driniaeth arbennig yn ei drwydded neu ddileu disgrifiad o driniaeth arbennig o'i drwydded. Efallai y bydd angen yr amrywiad hefyd er mwyn ychwanegu cyfeiriad at fangre neu gerbyd a gymeradwywyd lle y mae deiliad y drwydded yn bwriadu rhoi triniaethau arbennig neu er mwyn dileu mangre neu gerbyd a nodwyd o'r blaen ar y drwydded. Os yw deiliad y drwydded yn gwneud cais i ychwanegu triniaeth arbennig at ei drwydded, rhaid i ddeiliad y drwydded bennu'r driniaeth arbennig y mae'n dymuno ychwanegu at ei drwydded a bodloni'r meini prawf (fel y'u darperir gan adran 51) mewn perthynas â'r driniaeth honno. Fodd bynnag, ni chaniateir i'r amrywiad drosglwyddo'r drwydded o ddeiliad y drwydded i unigolyn arall nac ychwaith estyn cyfnod y drwydded. Rhaid i'r cais gael ei wneud ym mha ffordd bynnag sy'n ofynnol gan yr awdurdod lleol a rhaid i ba ffi bynnag a osodir gan yr awdurdod lleol ddod gyda'r cais.
218. Os yw deiliad trwydded yn bwriadu terfynu ei drwydded, mae paragraff 14 yn galluogi deiliad y drwydded i roi hysbysiad o derfynu'r drwydded yn wirfoddol i'r awdurdod lleol. Wrth roi hysbysiad, rhaid i ddeiliad y drwydded ddatgan y dyddiad y mae'r drwydded i beidio â chael effaith. Yn ddarostyngedig i'r drwydded yn dod i ben yn gynharach o dan baragraff 8(1)(a), (b), neu (d), bydd y drwydded yn peidio â chael effaith ar y dyddiad a bennir yn yr hysbysiad.
219. Mae paragraff 15 yn darparu pan fo awdurdod lleol yn bwriadu rhoi hysbysiad i geisydd, i ddeiliad trwydded neu i unigolyn (y cyfeirir ato fel "A"), fod gan A yr hawl i gyflwyno sylwadau i bwyllgor trwyddedu'r awdurdod lleol. Caiff yr hysbysiad ymwneud:
- â'r gwrthodiad i gais am drwydded o dan adrannau 54(2) neu 55(2)(b) (gan gynnwys o dan unrhyw un neu ragor o'r darpariaethau hynny sy'n gymwys mewn cysylltiad â'r cais yn rhinwedd adran 56 neu baragraff 13);
 - â'r bwriad i ddirymu trwydded (adran 57); neu
 - â dynodiad unigolyn o dan adran 50(1), yn ei gwneud yn ofynnol iddo gael trwydded.
220. Cyn i'r awdurdod lleol wneud penderfyniad, rhaid iddo ddarparu hysbysiad rhybuddio i A sy'n nodi'r hyn y mae'r awdurdod lleol yn bwriadu ei wneud a phaham. Rhaid i'r hysbysiad rhybuddio ddatgan y caiff A, o fewn y cyfnod a bennir (na chaniateir iddo fod yn llai na 14 o ddiwrnodau), naill ai gyflwyno sylwadau neu

hysbysu'r awdurdod lleol ei fod yn dymuno cyflwyno sylwadau ynghylch y cynnig. Os yw A yn dymuno gwneud hynny, rhaid i'r awdurdod lleol alluogi A i gyflwyno sylwadau (gan gynnwys sylwadau ar lafar os yw A neu ei gynrychiolydd yn dymuno gwneud hynny) a rhaid iddo ystyried y sylwadau hynny. Os nad yw A yn dymuno cyflwyno sylwadau, neu os nad yw'n dymuno hysbysu'r awdurdod lleol ei fod yn dymuno cyflwyno sylwadau o fewn y cyfnod a bennir, caiff yr awdurdod lleol gymryd y camau a bennir yn yr hysbysiad rhybuddio.

221. Ar ôl cydymffurfio â'r gofynion ym mharagraff 15, mae paragraff 16 yn galluogi'r awdurdod lleol i gymryd y camau a nodir yn yr hysbysiad rhybuddio a dyroddi hysbysiad o benderfyniad. Rhaid i'r hysbysiad o benderfyniad nodi rhesymau'r awdurdod dros roi'r hysbysiad. Rhaid i'r hysbysiad hefyd ddatgan y caiff A apelio yn erbyn y penderfyniad a darparu manylion am y cyfnod y caniateir i apêl gael ei dwyn ynddo. Yn achos dirymiad o dan adran 57, rhaid i'r hysbysiad o benderfyniad hefyd ddatgan y dyddiad (yn absenoldeb apêl) y bydd y dirymiad yn cymryd effaith.
222. Mae paragraff 17 yn darparu y caiff ceisydd, deiliad trwydded neu unigolyn apelio i lys ynadon yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol (fel y'i gwnaed o dan baragraff 16). Rhaid dwyn yr apêl o fewn 21 o ddiwrnodau i hysbysiad o benderfyniad yr awdurdod lleol. Wrth wrando'r apêl, caiff y llys ynadon gadarnhau, diddymu neu amrywio'r penderfyniad a wnaed gan yr awdurdod lleol; fel arall, gallai'r llys ynadon anfon yr achos yn ôl i'w ystyried gan yr awdurdod lleol yn unol â'r cyfarwyddydau a roddir gan y llys ynadon. Caiff y llys ynadon hefyd wneud gorchymyn i'r costau yr aed iddynt gael eu talu. Gall y costau hyn fod yn gostau yr aed iddynt gan y ceisydd neu'r awdurdod lleol wrth amddiffyn ei benderfyniad.
223. Mae paragraff 18 yn darparu y caniateir i apêl yn erbyn penderfyniad y llys ynadon o dan baragraff 17 gael ei dwyn gerbron Llys y Goron. Caiff Llys y Goron gadarnhau, amrywio neu wrth-droi penderfyniad y llys ynadon neu ei gwneud yn ofynnol i'r achos gael ei ystyried gan y llys ynadon neu gan yr awdurdod lleol yn unol â'r cyfarwyddydau a roddir gan Lys y Goron.
224. Os caiff penderfyniad yr awdurdod lleol ei amrywio neu ei wrth-droi, ar apêl o dan baragraffau 17 a 18, caiff y llys ynadon neu Lys y Goron orchymyn i'r awdurdod lleol ddigolledu'r ceisydd, deiliad y drwydded neu'r person sy'n ddarostyngedig i ddynodiad o dan adran 50, am golled a ddioddefodd o ganlyniad i'r penderfyniad. Er enghraifft, gellid digolledu'r person am golli incwm oherwydd penderfyniad yr awdurdod lleol i'w rwystro rhag gweithio tra bo'r apêl yn mynd rhagddi.
225. Yn ystod y cyfnod pan fydd apêl o dan baragraffau 17 a 18 yn mynd rhagddi, mae'r penderfyniad a wnaed neu'r hysbysiad a roddwyd gan yr awdurdod lleol yn parhau i gael effaith. Felly, os penderfyniad yr awdurdod lleol yw dirymu trwydded o dan adran 57, bydd y penderfyniad yn parhau mewn grym hyd nes y bydd y llys yn gwneud ei ddyfarniad.

226. Mae paragraff 20 yn dirprwyo swyddogaethau penodedig awdurdod lleol i bwyllgor trwyddedu'r awdurdod lleol. Mae hyn yn caniatáu i'r pwyllgor trwyddedu wneud y penderfyniadau mewn perthynas â'r swyddogaethau hynny a restrir o dan baragraff 20(1). Er bod y swyddogaethau yn parhau'n swyddogaethau'r awdurdod lleol, mae ei gwneud yn ofynnol i'r pwyllgor trwyddedu (neu un o'i is-bwyllgorau) wneud y penderfyniad yn sicrhau bod rhywfaint o oruchwyliaeth o'r broses. Mae gan bwyllgorau a'u haelodau brofiad o wneud penderfyniadau trwyddedu sy'n gallu cael effaith ar fywoliaeth pobl. Wrth wneud penderfyniad, bydd yn ofynnol i'r pwyllgor trwyddedu glywed unrhyw sylwadau a ddarperir gan 'A' ar ôl i'r awdurdod lleol ddyroddi hysbysiad rhybuddio iddo o dan baragraff 15. Mae swyddogaethau'r pwyllgor trwyddedu wedi eu darparu iddo gan adran 6 o Ddeddf Trwyddedu 2003. Yn ychwanegol at alluogi'r pwyllgor trwyddedu i wneud penderfyniadau mewn perthynas â meysydd penodol, mae'r swyddogaethau hyn yn galluogi'r pwyllgor trwyddedu i gyfeirio penderfyniadau at yr awdurdod lleol penodedig ac i isddirprwyo'r broses o wneud penderfyniadau.

227. Mae paragraff 20(4) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau er mwyn gwneud darpariaeth ynghylch y gweithdrefnau sy'n gymwys i bwyllgorau trwyddedu a'u his-bwyllgorau at ddiben arfer y swyddogaethau sydd wedi eu dirprwyo o dan y paragraff hwn, gan gynnwys mynediad i'r cyhoedd a sicrhau bod cofnodion ar gael. Yn ddarostyngedig i unrhyw reoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru, mae paragraff 20(5) yn galluogi pob pwyllgor trwyddedu a'i is-bwyllgorau i reoleiddio ei weithdrefn ei hun.

Atodlen 4 : Darparu toiledau: Diwygiadau canlyniadol

228. Mae Atodlen 4 yn gwneud diwygiadau canlyniadol mewn perthynas â darparu toiledau. Mae'r diwygiadau hyn yn:

- i. Datgymhwyso adran 87 o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936 o ran Cymru oherwydd bod adran 93 o [Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru)] yn ailddatgan y pwerau a roddwyd gynt gan adran 87 mewn perthynas â:
 - y ddarpariaeth o doiledau cyhoeddus gan gynghorau sir neu gynghorau bwrdeistref sirol a chynghorau cymuned;
 - pŵer cyngor cymuned i wneud is-ddeddfau ynghylch ymddygiad personau sy'n defnyddio'r toiledau y maent yn eu darparu neu'n mynd i mewn iddynt; a
 - phŵer cynghorau sir neu gynghorau bwrdeistref sirol a chynghorau cymuned i godi tâl am ddefnyddio'r toiledau y maent yn eu darparu.

Mae adran 87 o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936 yn parhau mewn grym o ran Lloegr.

- ii. Mewnosod cyfeiriad at adran 95 o'r Bil yn y tablau yn Rhannau 1 a 2 o Atodlen 1 i Ddeddf Is-ddeddfau Llywodraeth Leol (Cymru) 2012, (dccc.2) fel nad yw'r is-ddeddfau y caiff cynghorau sir, cynghorau bwrdeistref sirol a chynghorau cymuned eu gwneud drwy arfer eu pwerau o dan adran 95 yn ddarostyngedig i

gadarnhad gan Weinidogion Cymru ac y cânt wneud darpariaeth ynghylch troseddau ag iddynt gosb benodedig.

Atodiad B – Crynodeb o Gostau Deddfwriaeth

Mae'r adran hon yn rhoi crynodeb o'r costau ychwanegol a ragwelir a fyddai'n deillio o'r darpariaethau yn y Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru). Mae'r holl gostau yn ychwanegol at gynnal y status quo, fel a nodir yn yr opsiwn 'gwneud dim' ar gyfer pob cynnig. Rhaid darllen yr adran hon ochr yn ochr â'r adrannau perthnasol yn y prif Asesiad Effaith Rheoleiddiol er mwyn cael y cyd-destun a'r manylion cysylltiedig ar gyfer y ffigurau.

Y pwynt canol wrth eu cyfrifo mewn ystod yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol yw'r ffigurau a ddefnyddir.

Mae'r ffigurau yn y tablau yn deillio o gostau'r opsiwn a ffefrir ar gyfer pob pwnc fel y'u nodir yn y prif Asesiad Effaith Rheoleiddiol.

Pan fo'n debygol y bydd costau'n cael eu harbed, mae cost net yr opsiwn a ffefrir wedi ei gynnwys.

Mae'r tablau yn nodi'r costau blynyddol dros 5 mlynedd ar draws Cymru ar gyfer pob pwnc.

Costau Blynyddol

Cyfyngiadau ar y defnydd o dybaco a sigaréts electronig mewn mannau cyhoeddus caeedig

	2016-17 (£)	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)
Llywodraeth Cymru	300,000	0	0	0	0
Awdurdodau lleol	20,500	0	0	1,400	0
Mannau cyhoeddus a gweithleoedd	3,704,700	1,294,400	1,274,400	1,271,900	1,271,900
Y diwydiant e-sigaréts	269,600	269,600	269,600	269,600	269,600
Y cyhoedd	5,100	6,000	6,200	2,600	2,600
Cyfanswm y Gost	4,299,900	1,570,000	1,550,200	1,545,500	1,544,100
Cost Net	4,298,700	1,568,500	774,900	769,800	768,000

Cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin

	2016-17 (£)	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)
Llywodraeth Cymru	26,500	8,700	0	0	0
Awdurdodau lleol	6,500	-116,800*	15,000	16,400	15,000
Manwerthwyr	0	246,000	11,100	11,100	26,100

Cyfanswm y Gost Net	33,000	137,900	26,100	27,500	26,100
----------------------------	---------------	----------------	---------------	---------------	---------------

*Bydd awdurdodau lleol yn cadw £148,100 o ffioedd cofrestru yn ystod y flwyddyn hon, sy'n arbediad net o £116,800.

Rhoi tybaco etc. i bersonau o dan 18

	2016-17 (£)	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)
Llywodraeth Cymru	15,900	0	0	1,400	0
Awdurdodau lleol	125,700	72,000	72,000	72,000	72,000
Y sector manwerthu	80,300	2,000	2,000	41,200	2,000
Cyfanswm y Gost	221,900	74,000	74,000	114,600	74,000

Triniaethau arbennig

	2016-17 (£)	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)
Llywodraeth Cymru	61,500	-2,500	-2,500	3,100	-2,500
Awdurdodau lleol*	61,000	234,000	178,400	162,500	143,200
Ymarferwyr/busnesau	0	387,700	37,600	36,600	264,400
Ymarferwyr heb eu Cofrestru	0	10,000	9,000	8,100	7,300
Cyfanswm y Gost	122,500	629,200	222,500	210,300	412,400

* Bydd awdurdodau lleol yn cadw ffioedd cofrestru gan fusnesau ac ymarferwyr i wrthbwysu'r costau a fydd yn cael eu hysgwyddo wrth weinyddu'r cynllun trwyddedu. Nid yw swm sy'n gyfartal â chyfanswm y ffioedd cofrestru a ddisgwyllir wedi ei gynnwys yng nghyfanswm costau'r awdurdodau lleol felly.

Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff

	2016-17 (£)	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)
Llywodraeth Cymru	18,500	0	0	1,200	0
Awdurdodau lleol	76,000	76,000	38,000	38,000	38,000
Ymarferwyr/ busnesau	46,600	42,400	42,400	44,500	42,400

Cyfanswm y Gost	141,100	118,400	80,400	83,700	80,400
------------------------	----------------	----------------	---------------	---------------	---------------

Gwasanaethau fferyllol

	2016-17 (£)	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)
Llywodraeth Cymru	0	17,600	0	0	0
Byrddau Iechyd Lleol	0	205,100	359,800	359,800	359,800
Contractwyr	0	0	73,500	73,500	73,500
Cyfanswm y Gost	0	222,700	433,300	433,300	433,300
Cost Net		222,700	- 2,722,700	- 2,722,700	- 2,722,700

Darparu toiledau

	2016-17 (£)	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)
Llywodraeth Cymru	8,400	0	0	0	0
Awdurdodau Lleol	0	378,400	8,200	8,200	8,200
Cyfanswm y Gost	8,400	378,400	8,200*	8,200*	8,200*

* Mae'r costau ychwanegol yn y blynyddoedd hyn yn gysylltiedig yn unig â'r cynnydd mewn costau rheoli er mwyn gallu gwario'r £200,000 llawn ar grantiau. Byddai costau ychwanegol eraill yn cael eu penderfynu gan ddatblygiad a gweithrediad y strategaethau. Gan fod y strategaethau hyn yn dibynnu ar ddisgresiwn pob awdurdod lleol ar ôl asesu'r angen yn ei ardal, nid oes modd amcangyfrif y costau ychwanegol er mwyn cynyddu lefelau'r ddarpariaeth. Fodd bynnag, mae mwy o'r manteision a drafodir isod yn debygol o gael eu gwireddu yn sgil gwario mwy ar weithredu strategaethau.

Crynodeb o gyfanswm costau'r Bil

Disgwylir i bob rhan o'r Bil olygu costau ychwanegol i Lywodraeth Cymru. Disgwylir i bob rhan o'r Bil, heblaw am y rhai sy'n ymwneud â gwasanaethau fferyllol, olygu costau ychwanegol i awdurdodau lleol. Dangosir cyfanswm effaith y Bil ar y sefydliadau hyn dros y cyfnod o bum mlynedd yn y tabl isod. Mae'r gost net wedi ei defnyddio pan fo'n debygol y bydd Llywodraeth Cymru neu awdurdodau lleol yn arbed arian. Bydd rhannau unigol o'r Bil yn effeithio ar grwpiau eraill, fel a ddangosir yn y tablau uchod.

	2016- 17 (£)	2017- 18 (£)	2018- 19 (£)	2019- 20 (£)	2020- 21 (£)	Cyfanswm (£)
Llywodraeth Cymru	430,800	23,800	-2,500	5,700	-2,500	455,300
Awdurdodau lleol	289,700	643,600	311,600	298,500	276,400	1,819,800

Atodiad C – Tabl tarddiadau

Bwriad y tabl isod yw rhoi gwybodaeth am darddiad darpariaethau Bil lechyd y Cyhoedd (Cymru). Nid yw'r tabl yn darparu canllawiau diffiniol na chynhwysfawr, a dylid ei ddarllen ochr yn ochr â'r Bil a'r Nodiadau Esboniadol.

Nid yw'r tarddiadau ond yn berthnasol i Rannau 2 a 6 o'r Bil (Tybaco a Chynhyrchion Nicotin, a Darparu Toiledau). O ganlyniad, ni chyfeirnodir y Rhannau eraill yn y tabl a ganlyn.

TABL TARDDIADAU		
ADRAN /PARAGRAFF	CYFEIRIAD CYFATEBOL YN Y DDEDDFWRIAETH BRESENNOL	NEWID SYLWEDDOL
RHAN 2: TYBACO A CHYNHYRCHION NICOTIN		
PENNOD 1: YSMYGU A'R DEFNYDD O DDYFEISIAU MEWNANADLU NICOTIN		
2(1)	Adran 1(2) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
2(2)-(3)	Newydd	
3	Newydd	
4(1)	Adran 7(2) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
4(2)	Newydd	
4(5)-(7)	Adran 7(4)-(6) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
5(1)(a)	Adran 8(1) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
5(1)(b)	Newydd	
5(2)-(6)	Adran 8(3)-(4), 8(5)(b) ac (c), 8(6)-(7) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
6(1)-(7)	Adran 2(1)-(5), 2(8) o Ddeddf lechyd 2006	Oes. Ni fydd annedd breifat sy'n weithle ond yn ddi-fwg pan y'i defnyddir fel man gwaith.
7(1)-(5)	Adran 2(1), 2(3)-(4), 2(7) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
8(1)-(4)	Adran 4(1)-(4) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
8(5)-(6)	Newydd	
9(1)	Adran 5(1) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes

9(2)	Newydd	
9(3)-(6)	Adran 5(2)-(3)(a), 5(5) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
10(1)-(4)	Adran 3(1), 3(6)-(7) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
10(5)-(6)	Newydd	
11	Adran 6(1)-6(8) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
12(1)-(5)	Adran 10(1)-(3), 10(5) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
13(1)	Atodlen 2: 2(a) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
13(2)	Atodlen 2: 2(a) o Ddeddf Iechyd 2006	Oes
13(3)	Newydd	
13(4)	Atodlen 2: 2 o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
13(5)	Atodlen 2: 1 o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
14	Newydd	
15(1)-(6)	Atodlen 2: 1, 6(1)-(4) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
16(1)-(2)	Atodlen 2: 1, 7 o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
17(1)	Atodlen 2: 2(b)-(e) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
17(2)-(3)	Atodlen 2: 3, 9 o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
17(4)-(5)	Newydd	
17(6)-(7)	Atodlen 2: 1, 5 o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
18	Adran 11(1)-(2), 11(4) o Ddeddf Iechyd 2006	Oes
19(1)-(3)	Adran 9(1)-(2) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
19(4)-(5)	Rheoliad 1(3) o Reoliadau Mangreodd etc. Di-fwg (Cymru) 2007	Nac oes
19(6)-(7)	Newydd	
19(8)	Adran 9(3) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
Atodlen 1: 2-17	Atodlen 1: 1-16 o Ddeddf Iechyd 2006	

Atodlen 1: 18	Newydd	
RHAN 6: DARPARU TOILEDAU		
93(1)	Adran 87(1) o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936	Nac oes
93(4)	Adran 87(2) o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936	Nac oes
93(5)	Adran 87(3)(c) o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936	Nac oes
94(1)	Adran 87(3)(a) o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936	Nac oes

Atodiad Ch – Tabl crynodeb o'r camau presennol ac arfaethedig ar gyfer rheoli tybaco / e-sigaréts yng Nghymru

Dyddiad	Mesur rheoli tybaco/e-sigaréts	Y wlad y mae'n gymwys iddi yn y DU
2003		
Ionawr	Daeth gofynion i rym ar gyfer rhybuddion iechyd mawr ar ffurf testun ar becynnau sigaréts.	Ledled y DU
Ionawr	Dosbarthwyd yr adnodd dwyieithog – Arwyddion Mwg – gyda hyfforddiant, i'r holl ysgolion cynradd yng Nghymru	Cymru
Chwefror	Daeth cam cyntaf y Ddeddf Hysbysebu a Hyrwyddo Tybaco ⁴¹⁷ i rym, gan ddod â hysbysebu tybaco ar hysbysfyrddau a'r cyfryngau argraffu i ben. Mae hefyd yn gwahardd postio uniongyrchol, hysbysebu ar y rhyngwrdd a dulliau hyrwyddo newydd.	Ledled y DU
Ebrill	Sefydlwyd gwasanaeth cenedlaethol i gynorthwyo pobl i roi'r gorau i ysmygu (Dim Smygu Cymru, bellach)	Cymru
Mehefin	Y DU yn llofnodi Confensiwn Fframwaith Sefydliad Iechyd y Byd ar Reoli Tybaco.	Ledled y DU
Tachwedd	Cystadleuaeth Dosbarth Di-fwg, a gefnogwyd gan yr Undeb Ewropeaidd, yn dechrau gyda disgyblion 11-13 mlwydd oed, ac yn parhau am 6 mis. Cynhaliwyd y gystadleuaeth hon bob blwyddyn rhwng 1998 a 2011.	Cymru
2004		
Chwefror 2004- Rhagfyr 2005	Cydlynu rhaglen ieuencid ar roi'r gorau i ysmygu yn rhan o raglen Fframwaith y Rhwydwaith Ewropeaidd ar gyfer Pobl Ifanc a Thybaco (ENYPAT)	Cymru
Rhagfyr	Cadarnhau'r rheoliadau hysbysebu tybaco yn y man gwerthu ar ôl i'r diwydiant tybaco eu herio yn y llys, a daethant i rym. Yr unig hysbyseb tybaco a ganiateir yw un hysbyseb unigol maint A5, gyda rhybudd iechyd yn gorchuddio traean yr arwyneb.	Ledled y DU
2005		
Mawrth	Confensiwn Fframwaith Sefydliad y Byd ar Reoli Tybaco yn dod i rym yn y DU.	Ledled y DU

⁴¹⁷ Deddf Hysbysebu a Hyrwyddo Tybaco 2002 p.36 - <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/36/contents>

Mehefin	Ail-lansio'r Safon Iechyd Corfforaethol, sef nod ansawdd cenedlaethol Llywodraeth Cymru ar gyfer iechyd a lles yn y gweithle, gyda meini prawf ychwanegol yn barod ar gyfer deddfwriaeth ddi-fwg arfaethedig. Mae'n ategu'r angen i gyflogwyr fodloni gofynion deddfwriaeth ac yn eu hannog i gefnogi'r staff i roi'r gorau i ysmegu trwy eu cyfeirio at wasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu, a rhoi systemau cefnogi ar waith, trwy rwydweithiau cyfeillion cefnogol, er enghraifft.	Cymru
Gorffennaf	Rhan olaf Deddf Hysbysebu a Hyrwyddo Tybaco 2002 yn dod i rym, gan wahardd cwmnïau tybaco rhag noddi chwaraeon byd-eang, megis rasys moduron Formula One.	Cymru, Lloegr Gogledd Iwerddon
Gorffennaf	Cyfarwydddeb Ewropeaidd yn dod i rym yn gwahardd hysbysebion a nawdd trawsffiniol ar gyfer tybaco.	Ledled y DU
2006		
Medi	Dechrau cyflwyno rhaglen cefnogaeth gan gymheiriaid ar atal ysmegu, Treial Rhoi'r Gorau i Ysmegu mewn Ysgolion, mewn ysgolion uwchradd yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig. Targedir 50-60 o ysgolion bob blwyddyn.	Cymru
2007		
Ebrill	Daeth deddfwriaeth di-fwg i rym yng Nghymru ar gyfer bron pob gweithle a man cyhoeddus caeedig.	Cymru
Gorffennaf	Gostwng Treth ar Werth ar gymhorthion rhoi'r gorau i ysmegu i'r lefel isaf bosibl (5% yn lle 17.5%), gan gyd-fynd â gweithredu deddfwriaeth di-fwg, er mwyn annog cynifer o bobl ag y bo modd i roi'r gorau iddi.	Ledled y DU
Gorffennaf	Cyhoeddi gwerthusiad technoleg y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal, sef <i>Varenicline for smoking cessation</i> ⁴¹⁸ .	Cymru a Lloegr
Hydref	Codi'r oedran ar gyfer prynu tybaco o 16 i 18 oed.	Cymru a Lloegr
2008		
Ebrill	Cyflwyno sancsiynau newydd pwysig a Gorchmynion Mangreoedd o dan Gyfyngiad ("gorchmynion gwahardd") yn Lloegr i ymdrin â manwerthwyr sy'n gwerthu tybaco yn gyson i blant.	Cymru a Lloegr
Mehefin	Sefydlu Canolfan y DU ar gyfer Astudiaethau Rheoli Tybaco, gan ddod â rhwydwaith o	Ledled y DU

⁴¹⁸ Y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (NICE). Final appraisal determination: Varenicline for smoking cessation Cyhoeddwyd: Mehefin 2007.

<https://www.nice.org.uk/guidance/ta123>

	brifysgolion at ei gilydd yn y DU i ganolbwyntio ar ymchwil, datblygiad polisi, eiriolaeth ac addysg a hyfforddiant ym maes astudiaethau rheoli tybaco.	
Hydref	Cyflwyno gofynion i roi rhybuddion ar ffurf lluniau ar yr holl gynhyrchion tybaco.	Ledled y DU
Tachwedd	Y Llywodraeth yn cyhoeddi <i>Tackling Tobacco Smuggling Together</i> , sef strategaeth ar gyfer lleihau tybaco anghyfreithlon ⁴¹⁹ .	Ledled y DU
2009		
2010		
Mawrth	Yr Awdurdod Rheoleiddio Meddyginiaethau a Gofal Iechyd yn cynnal ymgynghoriad ar reoleiddio cynhyrchion sy'n cynnwys nicotin, megis e-sigaréts.	Ledled y DU
Gorffennaf	Cyflwyno Gwobr Ansawdd Genedlaethol Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru (WNHSS) ⁴²⁰ – asesir ysgolion yn annibynnol ar gyfer hyn ar ôl bod yn ymwneud ag WNHSS am naw mlynedd. Mae'r adran ar gamddefnyddio sylweddau yn gofyn am dystiolaeth o ddull o reoli tybaco sy'n cynnwys yr ysgol gyfan.	Cymru
Tachwedd	Cytuno ar ganllawiau ar gyfer gweithredu Erthygl 14 (Mesurau lleihau'r galw ym maes dibyniaeth ar dybaco a rhoi'r gorau i'w ddefnyddio) ym mhedwaredd Cynhadledd Partïon y Confensiwn Fframwaith ar Reoli Tybaco yn Uruguay.	Ledled y DU
2011		
Chwefror	Lansio ymgynghoriad ar ddrafft Cynllun Gweithredu Cymru ar Reoli Tybaco.	Cymru
Ebrill	Y Llywodraeth yn cyhoeddi <i>Tackling Tobacco Smuggling: Building on our success</i> ⁴²¹ , sef strategaeth wedi ei hadnewyddu ar gyfer lleihau achosion o werthu tybaco anghyfreithlon. Cyhoeddi cynllun i leihau nifer y sigaréts y caiff pobl sydd ar eu gwyliau ddod â hwy yn ôl o dir mawr Ewrop mwy na dwy ran o dair.	Ledled y DU
Medi	Cyhoeddi meini prawf ar gyfer Gwobr Genedlaethol Cynllun Cyn ysgol iach a Chynaliadwy ⁴²² , ynghyd â chyllid i gefnogi 500 o leoliadau cyn ysgol. Mae'r meini prawf yn cynnwys yr angen am bolisiau a gweithdrefnau ynghylch ysmegu.	Cymru
Tachwedd	Safonau diogelwch newydd yn dod i rym ynglŷn â	Ledled y DU

⁴¹⁹ Tackling Tobacco Smuggling Together. An integrated strategy for HM Revenue & Customs and the UK Border Agency. Llundain. 2008

⁴²⁰ <http://wales.gov.uk/topics/health/improvement/index/quality/?skip=1&lang=cy>

⁴²¹ Tackling Tobacco Smuggling – building on our success. A renewed strategy for HM Revenue & Customs and the UK Border Agency. Llundain. 2011.

⁴²² <http://gov.wales/topics/health/publications/health/guidance/scheme/?skip=1&lang=cy>

	sigarêts. Mae'n rhaid i'r holl sigarêts a werthir yn yr Undeb Ewropeaidd bellach fodloni gofyniad 'sigarêts sy'n llai tebygol o achosi tân'.	
2012		
Chwefror	Gwahardd gwerthu tybaco o beiriannau gwerthu yng Nghymru.	Cymru
Chwefror	Cyhoeddi Cynllun Gweithredu Cymru ar Reoli Tybaco, a Chynllun Cyflawni ar Reoli Tybaco cysylltiedig; a sefydlu Bwrdd Cyflawni ar Reoli Tybaco. Mae gan y cynllun weledigaeth ar gyfer Cymru ddi-fwg, a thargedau i leihau cyfran y boblogaeth sy'n ysmegu i 20% erbyn 2016 ac i 16% erbyn 2020.	Cymru
Chwefror	Lansio'r ymgyrch gyhoedduswydd, Cychwyn Iach Cymru, ynghylch ysmegu mewn ceir sy'n cludo plant. Roedd hon yn cynnwys llawer o hysbysebion ar y teledu a'r radio, digwyddiadau yn yr awyr agored a hysbysebion yn yr awyr agored. Fe'i cynhaliwyd hyd at fis Mawrth 2014.	Cymru
Mawrth	Cynyddu'r dreth ar dybaco 5% yn uwch na chwyddiant.	Ledled y DU
Ebrill	Rheoliadau yn gosod gwaharddiad ar arddangos tybaco mewn siopau mawr yn dod i rym o dan Ddeddf Iechyd 2009 ⁴²³ , ⁴²⁴ , ⁴²⁵ . Mae gan y siopau eraill i gyd hyd at fis Ebrill 2015 i gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth.	Cymru a Lloegr
	Cyhoeddi'r ymgynghoriad cyntaf ar becynnau wedi eu safoni ar gyfer cynhyrchion tybaco.	Ledled y DU
Awst	Lansio pecynnau rhoi'r gorau iddi er mwyn cefnogi ymgyrch Cychwyn Iach Cymru.	Cymru
2013		
Mawrth	Cynyddu'r dreth ar dybaco 2% yn uwch na chwyddiant.	Ledled y DU
Ebrill	Ychwanegu gofyniad newydd at Wobr Ansawdd Genedlaethol Cynlluniau Ysgolion Iach – Rhwydwaith Cymru, sef bod tir yr ysgol i fod yn	Cymru

⁴²³ Rheoliadau Hysbysebu a Hyrwyddo Tybaco (Arddangos) (Cymru) 2012 (O.S.2012 Rhif 1285 (Cy.163).

<http://www.legislation.gov.uk/wsi/2012/1285/contents/made>

⁴²⁴ Rheoliadau Hysbysebu a Hyrwyddo Tybaco (Arddangos) (Cymru) 2012

(O S. 2012 Rhif. 1911 (Cy.233) <http://www.legislation.gov.uk/wsi/2012/1911/contents/made>

⁴²⁵ Rheoliadau Hysbysebu a Hyrwyddo Tybaco (Gwerthwyr Tybaco Arbenigol) (Cymru) 2012

(O.S. 2012 Rhif 1287 (Cy.164) <http://www.legislation.gov.uk/wsi/2012/1287/contents/made>

	ddi-fwg.	
Ebrill	Gosod targed Haen 1 ar roi'r gorau i ysmygu ar gyfer Byrddau Iechyd Lleol - trin 5% o'u poblogaeth sy'n ysmygu, gyda 40% wedi rhoi'r gorau iddi ar ôl pedair wythnos yn ôl y prawf dilysu carbon monocsid.	Cymru
Hydref	Cynnal Stoptober yn Lloegr am yr ail flwyddyn, ac yng Nghymru am y tro cyntaf.	Cymru a Lloegr
Tachwedd	Gweinidogion Iechyd yn gofyn i Syr Cyril Chantler, y pediatregydd enwog, gynnal adolygiad annibynnol o dystiolaeth iechyd y cyhoedd ynglŷn â phecynnau wedi eu safoni ar gyfer cynhyrchion tybaco.	Amherthnasol
2014		
Ionawr	Ychwanegu gofyniad newydd at Wobr Ansawdd Genedlaethol Cynlluniau Ysgolion Iach – Rhwydwaith Cymru, sef sefydlu polisïau sy'n atal y defnydd o e-sigarêts ar safleoedd a thiroedd yr ysgol.	Cymru
Mawrth	Caniatáu Cydsyniad Brenhinol i Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014. Y Ddeddf yw'r ddeddfwriaeth sylfaenol, gan ei gwneud yn drosedd i oedolyn brynu sigarêts i unrhyw un o dan 18 oed (pryniannau procsi) (Cymru a Lloegr) ac yn rhoi pwerau i'r Llywodraeth gyflwyno rheoliadau sy'n ymwneud â'r canlynol • pecynnau wedi eu safoni ar gyfer cynhyrchion tybaco. (pwerau ledled y DU) • ysmygu mewn cerbyd preifat sy'n cludo plant. (pwerau ar gyfer Cymru a Lloegr) • gosod oedran gwerthu ar gyfer cynhyrchion nicotin, megis e-sigarêts. (pwerau ar gyfer Cymru a Lloegr)	Gweler y golofn ar y chwith
Mawrth	Cynyddu'r dreth ar dybaco 2% yn uwch na chwyddiant a bydd cynnydd o 2% yn uwch na chwyddiant yn y doll flynyddol yn parhau hyd at ddiwedd y Senedd nesaf i gynorthwyo i wella iechyd y cyhoedd.	Ledled y DU
Ebrill	Cyhoeddi Papur Gwyn Iechyd y Cyhoedd ar gyfer cynnal ymgynghoriad. Roedd y cynigion yn cynnwys sefydlu cofrestr ar gyfer manwerthwyr tybaco; gwahardd ysmygu mewn mannau cyhoeddus agored - yn benodol tir ysbytai, tir ysgolion a meysydd chwarae plant; gwerthiannau rhyngwrwyd a ddanfonir i gael eu rhoi i bobl sydd dros 18 oed yn unig; a chyfyngu ar y defnydd o	Cymru

	e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus caeedig.	
Ebrill	Syr Cyril Chantler yn cyhoeddi ei adolygiad annibynnol o ba un a yw cyflwyno pecynnau wedi eu safoni yn debygol o gael effaith ar iechyd y cyhoedd, yn enwedig ar blant. Daeth yr adolygiad i'r penderfyniad y byddai pecynnau wedi eu safoni, pe byddent yn cael eu cyflwyno, yn cael effaith gadarnhaol ar iechyd y cyhoedd.	Amherthnasol
Mai	Cyfarwyddeb Ewropeaidd newydd ar Gynhyrchion Tybaco yn dod i rym. Mae gan Aelod-wladwriaethau ddwy flynedd i drosi'r Gyfarwyddeb i gyfraith genedlaethol. Mae'r rheolau newydd yn cynnwys y canlynol: • Rhybuddion ar ffurf lluniau i orchuddio 65% o flaen a chefn pecynnau sigaréts a pheynnau tybaco rholio â llaw. • Gwahardd pecynnau sy'n cynnwys llai nag 20 o sigaréts. • Gwahardd sigaréts â blas, megis menthol, ffrwyth a fanila. • Fframwaith rheoleiddio ar gyfer sigaréts electronig.	Ledled y DU
Mehefin	Cyhoeddi'r ail ymgynghoriad ynglŷn â pheynnau wedi eu safoni ar gyfer cynhyrchion tybaco.	Ledled y DU
Awst	Hysbysu'r Undeb Ewropeaidd am y rheoliadau drafft ynghylch pecynnau wedi eu safoni ar gyfer tybaco.	Ledled y DU
Medi	Lansio ymgynghoriad ynglŷn ag ysmegu mewn ceir sy'n cludo plant a phobl ifanc o dan 18 oed.	Cymru
Hydref	Cynnal Stoptober yn Lloegr am y drydedd flwyddyn, ac yng Nghymru am yr ail dro.	Cymru a Lloegr
Rhagfyr	Lansio ymgynghoriad ynglŷn ag Oedran Gwerthu ar gyfer Cynhyrchion Mewnanadlu Nicotin.	Cymru a Lloegr
2015		
Mawrth	Gwneud rheoliadau ar gyfyngiadau oedran gwerthu cynhyrchion mewnanadlu nicotin (er enghraifft e-sigaréts)	Cymru a Lloegr
Ebrill	Rhaid i'r holl siopau nad ydynt wedi cael gwared ar arddangosfeydd tybaco wneud hynny.	Cymru a Lloegr
Mehefin	Cyflwyno Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru)	Cymru
Hydref	Bydd y gwaharddiad ar ysmegu mewn ceir sy'n cludo plant yn dod i rym	Cymru
Hydref	Gwahardd prynu tybaco ac e-sigaréts ar ran rhywun dan oed i ddod i rym	Cymru a Lloegr
2016		
	Bydd y Gyfarwyddeb Ewropeaidd newydd	Ledled y DU

	ynghylch Cynhyrchion Tybaco yn dod i rym.	
	Bwriedir i becynnau wedi eu safoni ddod i rym ar gyfer cynhyrchion tybaco.	Ledled y DU